ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД МОЋНОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА
АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ, МИЛАН Т. ГРКОВИЋ, МИЛАН Ј. БАЈИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ
ДОСИТИЈЕВА УЛ. БР. 11.

БРОЈ 1 и 2. У БЕОГРАДУ, 1 и 10 ЈАНУАРА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

ИЗВЕШТАЈ
О раду Српског Пољопривредног Друштва за 1902 год.

Управа друштвена изабрана на Годишњем Главном Збору Српског Пољопривредног Друштва 30 јануара 1902 године, има част о раду Српског Пољопривредног Друштва поднети овај извештај:

I. О новим тековинама и имању друштвеном.

Друштво је у току ове године имање своје увећало двема новим и важним тековинама, а то су Изложбени Павиљон, подигнут до друштвеног дома и угледни живинарник, основан у Роготу.

Павиљон. — Као што је Збору познато, дом друштвени не може више да одговара развијеним потребама друштвеног рада због чега је настала неодољива потреба, да се подигне још једна нова зграда која би послужила за подмирење тих циљева.

Поводом овога, а по овлашћењу XXXIII Главнога Збора Управа друштвена подигла је до друштвеног дома нов Павиљон који ће послужити за приређивање изложаба и за сталне збирке пољопривредних производа и прибора.

Нацрт плана за овај Павиљон радили су умољене архитекте г. г. Леко, Илкић и Рувидић а детаљне конструктивне планове израдио је инжињер г. Владислав Павловић, који је вршио и стручни надзор над грађењем Павиљона.

Павиљон је као потпуно довршен примљен од стране колаудирајуће комисије 9 септ. ове године, после чега је примљен и од стране Управног Одбора у седници од 9 септем.ове године.

Павиљон без намештаја стаје 13.945·16 динара.

Друштво се постарало да прибави најпотребнији намештај за Изложбени Павиљон: нешто о друштвеном трошку а већином измолило је од државних надлештава. Тако је Фабрика Дувана поклонила Друштву скупоцени вештачки израђени кијоск, у коме су били изложени дувани на парискоj изложби. Виноделско-Воћарска Школа израдила је израђени стелаж за стално излагање школских предмета, а Министарство Народне Привреде поклонило је Друштву ормане и стелаже у којима су били изложени предмети на парискоj изложби.

Ове године приређена је у томе Павиљону први пут *Поучна Изложба* о слави друштвеној којом се приликом увидело да је Павиљон сасвим подесан за приређивање изложаба.

Угледни живинарник. — Као што је Збору познато, живинарство за нашу пољску привреду из године у годину добива све већу вредност, а за нашу извозну трговину све већи значај јер се извоз живине стално и знатно увећава.

Па како у нашој земљи има свих потребних погодаба за развој живинарства, то ће оно моћи ускоро да постане један од важнијих извора народне привреде, ако се буде на рационалној основи развијало.

Према томе је и оснивање угледног живинарника, који би радом служио за углед и подобна приплодна грла одгајивао и народу раздавао, од преке и неодољиве потребе.

Ову потребу уочило је Српско Пољопривредно Друштва поодавно, али није било у могућности да је досада подмири. Ну ове године Управа друштвена приступила је овоме корисном предузећу и, по претходном прегледу сагласила се у томе да би најбоље било угледни живинарник подићи на државном имању *Рогот* и дејствовало је да му Господин Министар Народне Привреде, изабрани простор од десет ектара уступи за оснивање овог живинарника.

Одобрено земљиште примљено је, зграда за угледни живинарник подигнута, и приступљено набавци приплодних грла.

Зграда за живинарник стаје 3000 динара, а подигнута је под главним надзором председника који је као изасланик Управе друштвене послом и израдом руководно.

Главињићева сушница. — Главињићева сушница за сушење воћа у дворишту дома друштвеног подигнута је под непосредним надзором самога конструктера г. професора Главињића, редовног члана друштвеног а о трошку Министарство Народне Привреде.

Овим је дата могућност многобројним привредницима који дом друштвени посећују по разним привредним пословима, да ову практичну и у сваком погледу за наше прилике подешену сушницу виде, и с Друштвом ступе у споразум о томе да се овакве сушнице што више подижу у нашим воћним крајевима.

*

Што се тиче осталог некретног имања друштвеног има се поменути то, да је дом друштвени оправљен како унутра тако и споља, а тако исто и магацин за смештај справа и осталих потреба, у колико је потребно било; а међу тим обе ове зграде заједно с ново подигнутим Павиљоном и с покретном имовином која се у њима налази, обезбеђене су од пожара код Београдске Задруге за међусобно помагање и штедњу.

Напослетку, нека је дозвољено овде напоменути и то, да је испред дома друштвеног поред постојећег тротоара подигнута калдрма с потребним нагибима за одвођење, воде а на улазу у прочељу дома подигнута је гвоздена двокрилна капија о трошку друштвеном.

Овде имамо с радошћу да споменемо једну нову тековину за унапређење пољске привреде која није друштвена, али је општа народна а патриотска установа Привилеговане Народне Банке Краљевине Србије, а то је Пољопривредни Фонд ове Банке, који је она основала с капиталом од 20.000 динара у злату.

Приход овога Фонда трошиће се искључиво на помагање савршенијих радова целокупне наше пољске привреде, по споразуму с Управом Српског Пољопривредног Друштва.

Фонд ће се појачавати годишњим банчиним потпорама.

Нека је хвала родољубивој банчиној Управи за оснивање овако богатог извора за помагање наше пољске привреде.

II. Књижеван рад друштвени.

Према познатом утврђеном Програму и Правилима о књижевним пословима друштвеним, која су обзнањена у прошлогодишњем *Извештају*, Друштво је и ове године издавало свој лист *Тежак* који је постао чисто практично поучни лист и штампан је у 1000 примерака.

Пољопривредни Гласник, који има да негује научну страну књижевног рада друштвеног, није могао ове године да се штампа због оскудице у материјалним средствима и ако је довољно радова на расположењу било.

Од Практичних Пољопривредних Поука штампане су и то:

IX Поука: *Шљива* од редовног члана друштвеног г. *Крешкењ*-а; и

X Поука: *Пасуљ, сочиво* и *грашак* од г. Милоша Н. Лукићевића, редовног члана друштвеног.

Од ових *Поука* и оних раније штампаних издања продато је и поклоњено по Правилима друштвеним и то:

1.	Пољопривредна Поука	I	58 ком.
2.	„ „	II	410 „
3.	„ „	III	— „
4.	„ „	IV	215 „
5.	„ „	V	284 „
6.	„ „	VI	706 „
7.	„ „	VII	131 „
8.	„ „	VIII	890 „
9.	„ „	IX	123 „
10.	„ „	X	239 „
11.	Све о пшеници		82 „
12.	Све о кромпиру		40 „
13.	Читанка за пољопривреднике		13 „
14.	Грађа за пољопривредни речник		55 „
15.	Енглеско Сточарство		345 „
16.	Дуван		13 „
17.	Пероноспора		80 „
18.	Студије из Агрикултурне Хемије		14 „

А поред овога Друштво је пољопривредне поуке у народ ширило у разним делима, која је од Министарства Народне Привреде ради овога циља добијало а и само је по могућству појед не списе откупљивало по молбама појединих писаца, па их је у народ уносило како би се знање о пољској привреди што јаче ширило.

Сем овога Друштво је и ове године штампало свој *Пољопривредни Календар* за 1903 годину са обилатом и одабраном садржином у 10.000 примерака. И овај Календар уредио је редовни члан Друштва г. Паја Т. Тодоровић.

III. Увођење напреднијих начина рада.

Непосредни утицај на саму поправку рада, Друштво врши расписивањем награда за увођење напреднијих начина рада којима се пољопривредници подстрекавају на бољи и савршенији рад а уједно им се у извођењу бољег рада и потребна помоћ указује.

Према одлукама Зборским, Друштво је ове године поновило и расписало Стечај награда за увођење напреднијих начина рада којим су обухваћене и то:

А. Обновљење награде са продуженим роковима.

1. Који се од одгајивача коња у Краљевини Србији са села пријави писменим уверењима Друштву, да је сам одгајио и држави за војну потребу продао два рудна коња затворених боја за пољску артиљерију: награда I-ом пријавнику 500 динара, а II-ом 400 динара. Рок за пријаву до конца 1903 године.

2. Који се од одгајивача коња у Краљевини Србији из вароши пријави писменим уверењима Друштву, да је сам одгајио и држави за војну потребу продао два рудна коња затворених боја за пољску артиљерију, награда 300 динара. Рок пријаве до конца 1904 године. Право овог такмичења оснива се на чл. 28 тач. 7 под б. Правила друштвених која гласи: Сви они, који се уз друго занимање баве једном или више грана пољске привреде али у ширем обиму.

3. Првом Удружењу у Србији са показаним успехом и резултатом за заједничку набавку и употребу пољопривредних справа. Награда 300 динара. Рок до августа 1905 године.

4. За стално произвођење доброг сира у већем размеру, који би био маснији и укуснији но што је садашњи тврд сир, и који ће поред тога да буде трајашан и подесан за пренос. Награда 500 динара. Могу се такмичити Млекарска Удружења из округа: крушевачког, рудничког, ужичког, пиротског, тимочког, врањског и крајинског. Рок пријаве до 1 августа 1903 године.

5. За правилно подигнут јабучар (воћњак од самих јабука) првенствено од оних српских сората јабука, које су најподесније за справљење јабуковаче с обзиром на избор пресадница, начин засађивања и негу, на правилност растојања воћака, а на површини најмање од пола хектара. Награда 300 динара. Могу се такмичити окрузи подрински и ужички. Рок пријаве до 1 септембра 1904 године.

6. Ко подигне угледан живинарник за ове четири врсте пернате живине: кокошке, ћурке, гуске и пловке од најмање 300 комада но тако да једна или две преовлађују према месним приликама у којима одгајивач газдује и према томе, шта се на најближем тргу највише тражи и плаћа. Награда 300 динара. Рок пријаве до 1 септембра 1903 године. Могу се такмичити привредници округа: београдског, смедеревског, пожаревачког, моравског, крагујевачког и крушевачког.

7. За рационално подигнуту стају за приплодне свиње. Награда 200 динара. Рок пријаве до 1 јула 1903 године. За награду се могу такмичити привредници из округа: смедеревског, крагујевачког и моравског.

8. За рационално подигнут рибњак за гајење шарана и сродне рибе, која се са шараном успешно гајити може. Прва награда 200 динара а друга 150 динара. Рок пријаве до 1 септембра 1904 године. За награду могу се такмичити привредници и манастири из жичке епархије.

9. За рационално гајење хмеља на простору најмање од 20 ара. Прва награда 300 динара, а друга 200 динара. Рок пријаве до 1 септембра 1905 године. Могу се такмичити привредници из округа; тимочког и моравског.

10. За пошумљавање простора од 5 хектара и то оних, који се предвиђају чл. 81 закона о шумама. Пошумљавање да буде мешовитом шумом. За ову награду могу се такмичити општине и удружења склопљена за заједнички рад око пошумљавања. Награда 500 динара. Рок пријаве до 1 августа 1906 године.

Б. Нове награде.

1. За стално производење доброг пресног масла (бутера) у већем размеру и по модерном начину, које би било трајашније и за пренос подесније. Награда 500 динара. Могу се такмачити Млекарске Задруге из округа: београдског, крагујевачког, моравског и нишког, а првенствено близу железничке пруге. Рок пријаве до 1 септембра 1905 године.

2. За правилно подигнут јабучар од једне од ових сората јабука: колачарке, ђуле, подринке или шумадинке, с обзиром на избор пресадница, начин засађивања и негу, на правилност растојања воћака, а на површини најмање од пола хектара. Награде: I-ом 250 динара, II-ом 150 динара. Могу се такмичити пољопривредници из округа: крагујевачког, рудничког, подринског и нишког. Рок пријаве до 1 септембра 1906 године.

3. Ко рационално засеје простор земље од 20 ари сочивом или грашком и овај на истом одгаји. Награда I-ом 80 дин. II-ом 60 динара и III-ем 40 динара. Могу се такмичити привредници из округа: пиротског, нишког и топличког. Рок пријаве до 1 јула 1903 године.

4. За виноград засађен америчком лозом а окаламљен домаћом од најбољих врста, на површини најмање од 20 ара с тим, да свака врста буде издвојена. Награда I-ом 200 динара, а II-ом 100 динара. Такмичити се могу виногради из среза власотиначког и атара града Лесковца. Рок пријаве до 1 августа 1904 године.

5. Ко рационално произведе најмање 200 килограма семена од луцерке (плаве вије) чистог од вилине косице. Такмичити се могу пољопривредници и удружења из целе Србије. Награда I-ом 150 динара, II-ом 100 динара а III-ем 80 динара. Рок пријаве до 1 августа 1906 године.

VI. Распростирање савршенијих пољопривредних справа и увођење бољих врста семена.

Као што је Збору познато, један од главних задатака друштвених састоји се у томе да народ наш упозна са савршенијим пољопривредним справама и да му помаже да до ових справа што лакше и јевтиније долази. Са овим задатком стоји у нераздвојној вези и старање Друштва, да се боље врсте семена од културних биљака у нашу пољску привреду што лакше и брже уносе.

У томе циљу Друштво је и ове године уложило најживље старање у то, да се народу нашем предоче користи од употребе савршенијих пољопривредних справа, и чинило му све могуће олакшице за набавку њихову.

Поред олакшица, које је Друштво чинило државним привредним установама и појединчм привредницима у непосредним набавкама, Друштво је само набавило и поручиоцима издало справе и прибор именоване у ниже изложеноме изводу и то:

А. Справе за Земљорадњу

1.	Плугова система Саковог	84
2.	„ брдских америчких	26
3.	„ за прашење и огртање	58
4.	Дрљача	28
5.	Вршалица с витлом	7
6.	Вршалица с паром	2
7.	Вршалица ручних	2
8.	Вејалица разних	18
9.	Тријера разног система	47
10.	Сецкалица за сено и шашу	20
11.	Крушача за кукуруз разног семена	24
12.	Прекрупача с витлом	8
13.	Коса	2
14.	Сејалица (махина за сејање)	2
15.	Сецкалица за репу	8
16.	Ножева за сечење сена	28
17.	Жетелица	3

Б. Алати и прибори за употребу у Сточарству.

1.	Трокара	16
2.	Прстенова носних за бикове	16
3.	Канти млекарских	5
4.	Апарата за павлаку	2
5.	Апарата за хлађење млека	1
6.	Дасака за цеђење масла	2
7.	Буђкалица за масло	5
8.	Ножница за стрижење оваца	42

В. Алата и прибора за Воћарство и Виноградарство.

1.	Маказа воћарских и виноградарских	329
2.	Ножница за скидање гусенич. гнезда	93
3.	Ножева кундеових за разне начине каламљења	1162
4.	Тестерица воћарских	84
5.	Гребена за чишћење воћа	14
6.	Кашика за пресађивање малог воћа	6
7.	Справа за љуштење јабука	3
8.	Берила за воће	22
9.	Термометара за сушнице	16
10.	Калциметара	5
11.	Апарата за запрашивање сумпором	61
12.	Лампи за спаљивање гусенич. јаја	61
13.	Прскалица Нехвилових и	410
14.	Прскалица „Србија“	118
15.	Разни делови за ове прскалице	1860
16.	Четака за скидање маховине с воћа	70
17.	Муљача за грожђе	5
18.	Пр̂еса	3

Г. Алати за Градинарство:

1.	Мотичица баштенских	5
2.	Ашова за риљања	10
3.	Ножница за живу ограду	11
4.	Мотика	10
5.	Грабаља баштенских	6

А од бољих врста семена Друштво је набавило и пољопривредницима по цени коштања издало, и то:

1.	Семена од луцерке	8305	кгр.
2.	Семена од црвене детелине	327	„
3.	Сточне репе	503	„
4.	Мухара	2082	„
5.	Разних ливадских трава	1047	„
6.	Граорице	1713	„
7.	Разног поврћа у збиркама	16	„
8.	Гледичије и багрема	538	„
9.	Семена од воћа	122	„

Поред овога, Друштво је по жељи Министарства Народне Привреде разаслало ради опитног засејавања 130 килограма семена од памука што га је од истог Министарства ради овог циља и добило.

На овоме месту треба споменути, да је Друштво и ове године продужило набављање плавог камена, који је виноградарима издават по цени коштања ради справљања бордовске смеше за сузбијање Пероноспоре и квашења пшеничног семена противу сиети.

Ове године продато је 110.000 килограма плавог камена.

Исто тако Друштво је набављало и виноградарима издавало по цени коштања рафију за везивање лозе и сумпорни прашак за сузбијање Оидијума.

Рафије пропато је 8056 кграма. а сумпорног прашка 3267 кгр..

Истицање важности апарата за растурање градобитних облака продужено је и ове године, а како је и наша Фабрика пољопривредних Справа Браће Гоњеваца отпочела израђивати оваке апарате, то је с готовошћу прихваћена жеља ове фабрике да се ови апарати у самој употреби прикажу посетиоцимм крушевачке обласне изложбе.

Стојећи чврсто на утврђеном гледишту, да само опробане справе народу препоручује, Друштво је и ове године извршило пробања разних пољопривредних справа, које су му за препоруку и на откуп нуђене, па је према томе и удешавало свој рад у погледу набавке или препоруке справа.

IV. Слава Друштвена и Поучна Изложба.

Српско Пољопривредно Друштво прославило је и ове године своју славу Св. Краља Милутина 30 октобра ове године а том приликом приредило је и Поучну Изложбу воћа, граха, сочива, грашка, поврћа, зачина и конзерва од варива и зачина.

Извештај о славској свечаности и VI Поучне Изложбе штампан је у последњем броју „Тежака“ од 1902 године, у коме је описана славска свечаност и Поучна Изложба и означено бројно и квалитативно стање изложених предмета.

Према томе друштвена Управа нема ништа више да дода обзнањеном извештају, али сматра за свету и милу дужност, да у своме Годишњем Извештају даде израза неизмерне благодарности Преузвишеном Заштитнику друштвеном Његовом Величанству Краљу српском *Александру I*, и Њеном Величанству Краљици Српској *Драги* на високој пажњи коју су благоволели Друштву указати пославши нарочитог изасланика Својега у лицу г. потпуковника Кумрића краљевског ађутанта, који је у име Њихово присуствовао славској и изложбеној свечаности.— А благодарно је Друштво и заступнику Министрā Народне Привреде г. Милићу Радовановићу, Министру Финансија, г.г. епископима нишком и шабачком, г. Председнику Државног Савета и осталим великодостојницима, изасланицима Женског Друштва, Савеза Земљорадничких Задруга и друштвених Подружина, члановима друштвеним, и осталим пријатељима нашег пољопривредног напретка, који су друштвену Славу и Изложбу посетом одликовали и својим присуством свечаност увеличали.

V. Обласна Сточна Изложба у Крушевцу.

Као што је Збору познато, Друштво приређује сваке године у другоме месту Окружне Изложбе говеди и оваца, а ове године Друштво је круг изложбени проширило и приредило Обласну Изложбу у Крушевцу говеди, оваца, коза и производа ових врста стоке.

Изложба је приређена на крушевачком вашаришту, а у постројењима, која су нарочито за ово подигнута.

Изложба је свечано отворена 18 августа 1902 године пре подне, после благодарења и говора председника друштвеног у коме је изнесена важност приређивања изложаба.

Изложбу је отворио г. Министар Народне Привреде кратким говором у коме је благодарио Друштву на успешном раду, који је и овом приликом на видик изнесен успешним приређењем Изложбе.

Говори су завршени усклицима: да живи Највиши Заштитник Друштва Краљ Српски *Александар I*, да живи Српска Краљица *Драга*, који су од стране присутних пропраћени бурним клицањем: Живели!

Изложба је имала ова одељења:

I. Говеда.

А. Одељење за краве са овогодишњим теладима. — У ово одељење пријављено је крава с теладима 380 а доведено на изложбу 310 грла.

Б. Одељење за јунце испод 1½ године који нису спаривани. — У ово одељење пријављено је 222 а доведено 179 грла.

В. Одељење за јунице испод 1½ године, које нису спариване. — У ово одељење пријављено је 153 а на изложбу доведено 134 грла.

Г. Одељење за бикове преко 1½ године. — У ово одељење пријављено је 228 а доведено на изложбу 164 грла.

Д. Одељење за краве стеоне преко 1½ године. — У ово одељење пријављено је 73 а дошло је 65 крава.

Ђ. Одељење за теглеће волове. — У ово одељење пријављено је 151 а на изложбу доведено 121 во.

Многи излагачи, чија су грла била слаба и ситна удаљили су се са изложбе не чекајући на оцену Оцењивачког Суда. Али је ипак од доведеног броја сачекало оцену 77 грла.

Е. Одељење за угојену стоку за трговину. — У ово одељење пријављено је свега 11 волова, а толико је и дошло на изложбу. Али је од овога броја, два вола извео излагач не хтевши сачекати оцену Оцењивачког Суда, те тако је за оцену остало само њих 9.

II. Овце.

А. У Одељењу стада било је 253 брава у 23 стада.

Б. У Одељењу овнова било је 38 брава.

В. У Одељењу оваца изложено је 243 брава.

Угојених овнова и шкопаца није било.

Сем овога броја оваца и овнова, било је *угледно одељење оваца и овнова из Државнога Сточног Завода,* који је изложио *каракулске и хемшир-цигајске овце* као и мелезе ових са кривовирскима.

III. Козе.

А. Одељење за јарчеве. — У ово одељење пријављено је 22 а доведено на изложбу 19 јарчева.

Б. Одељење за козе. — Пријављено је 75, а на изложбу дотерано 69 коза.

VI. Сточни производи.

А. Кајмак. — Пријављено 34 излагача а донело је 28 на изложбу кајмак.

Б. Масло. — Пријављено 21 излагач а на изложбу донело њих 19 масло.

В. Сиреви. — Сирева, како меких тако и тврдих, пријављено било 71 а учествовало на изложби 58 излагача. Тврдог сира кашкаваља било је само неколико сираца.

Г. Вуна. За излагање вуне пријавило се њих 48 излагача а дошло је и донело вуну на изложбу 40.

И у овом одељењу Управа Државнога Сточног Завода имала је своје *Угледно одељење* у коме је изложила вуну државних оваца које се при њој гаје. Целу ту збирку вуне Управа је поклонила Друштву ради угледа.

Д. Козина. — У ово одељење пријавило се 10 а донело козину на изложбу њих 8 излагача.

Више одељења на изложби није било.

Оцену изложених предмета извршио је Оцењивачки Суд, изабран од стране Управе друштвене у споразуму са Извршним Изложбеним Одбором у Крушевцу.

На име награде издато је свега 6955 динара и то: у новцу 3324 динара у справама 3631 динар.

Све награде издате су присутним излагачима одмах на самој изложби. А списак награђених излагача обзнањен је у „Тежаку.“

У изложби суделовао је цео округ крушевачки са околним срезовима округа нишког, моравског и рудничког.

На овој изложби чистих грла мало је било. Скоро сва мелези су разних страних раса укрштених међусобом а и са нашим домаћим говедима.

Овце су изложене обичне домаће.

Изложба је свечано затворена 20 августа 1902 године у подне.

У извештају Крушевачке Подружине изнесени су ближи подаци о току изложбеног посла — а опширан извештај директора Изложбе штампаће се ускоро.

VII. Рад друштвених Подружина.

И ове године Друштво се старало, да се рад Подружина друштвених појача, па је у томе и материјално помагало Подружине, које су се за помоћ обраћале.

Подружина има 39.

Извештаји Подружина у колико су добивени гласе:

Извештај Крушевачке Подружине

Српском Пољопривредном Друштву

Навршивши 20-ту годину подружинског рада а према акту друштвеном од 4. нов. ове год. Бр. 8241., част је Управи подружинској послати Друштву

ИЗВЕШТАЈ

О раду и стању Крушевачке Пољопривредне Подружине за 1902 годину.

Према утврђеном програму радова подружинских за 1902-гу годину, Управа је подружинска развијала своју делатност у главноме у два правца, и то:

I У непосредним практичним радовима, и

II У административним и посредним радовима.

I.

За унапређење пољопривреде своје околине Подружина је у 1902-гој години извршила *непосредне и практичне радове.*

1. Калемљење воћака. Као сваке, тако и ове године, Подружина је, помоћу 3 путна калемара, који су, снабдевени свима потребама калемарским, ишли из места у место, по околна три среза окр. крушевачког, и калемећи воћке народ у томе поучавали и ширили благородне сорте воћа. Калемљење воћака извршено је у марту, а лозе у мају на зелено.

И на тај начин, у срезу расинском, ражањском и трстеничком Подружина је успела окалемити:

разног воћа	1951	ком.
лоза	561	„
Свега	2512	„

и на то утрошила 95·10 динара.

А са оним калемовима из ранијих година, ова је Подружина досада *успела окалемити укупно 33.005 калемова* разнога воћа *и на то утрошила 2661·70 дин.*

А са оним бројем садница, које је с других страна набављала и протурала, ова је подружина, које окалемила које *протурила* разних садница, воћака и дрвећа *укупно 105.490 комада, у вредности 8006·22 динара.*

Поред тога Подружина је раздала преко 6.500 калем-гранчица воћних приватним калемарима у околини ради калемљења.

Помоћу путна калемара, курсова и курсиста калемарских, калемарска је вештина толико распростртa међу околне пољопривреднике овог округа, да је скоро за нека места и срезове постало излишно шиљање путних калемара.

2. *Прскање винограда* и воћњака извршено је и ове године према програму у месецу мају и јуну, како у вароши тако и у срезу расинском, помоћу 2 путна прскача, и *исрскано је 3143 чокота шпалира и 59 мотика винограда,* и на то је *утрошено 77 дин.* из одобреног кредита.

Укупно досада Подружина је исрскала 2890 мотика винограда са трошком 1775·10 дин.

Знатна већина околних виноградара, уверена у корисност прскања, прихватила је прскање лозе, (ређе воћака и баштенсних усева), као редован посао у гајењу винограда, и сада већином се снабдели прскалицама, те сами врше редовно прскање винограда и лозе против Пероноспоре, због чега имају све сигурније и богатије бербе виноградске. За потребе прскања винограда, поред других продаваца, ова је Подружина *протурила у овој години 2947 килограма плавога камена,* што према лањској цифри 1170 килограма, показује скоро три пута већу потрошњу и напредак, због чега је ова година знатно обилатија била грожђаном бербом и вином.

3. *Испитивање земљишта* виноградских. У овој години испитано је *свега 8 земљишта* за приватну потребу и садњу винограда на америчкој подлози. Земљишта су већином била глиновита, а ређе са нешто кречњака, према чему је и давато упутство за набавку лозе-подлоге.

Од како је сресни расадник, који је ова Подружина основала и срезу уступила, набавио *калциметар,* Подружина упућује све виноградаре, па и чланове сресном расаднику ради испитивања земљишта и снабдевања лозом, и само је испитивано онима који нису хтели ићи онамо.

4. *Шиљање курсиста са изучавање плетарства,* није могло бити извршено ни ове године, јер су, на молбу подружинску, и Управа Плетарске Школе у Топчидеру и Министарство Народне Привреде одговорили: да не могу примити подружинске ученике плетаре, због оскудице у локалу, пошто нова плетарска зграда (за школу) није још била готова.

Поред лањског једног младића за изучавање плетења корпи подружина је, за време обласне изложбе овд. нашла била још једног младића-самоука, који је врло укусно израђивао летње шешире од сламе преплетене концима, као они у дућанима по најновијој моди, и препоручила га Г. Мин. Народне Привреде за питомца плетарског. И Министарство је одговорило, кад буде довршена Плетарска Школа и распише се стечај за избор питомаца, да их подружина опет пријави и предложи.

5. *Набавка и услуживање збирком савршенијих справа и алата пољопривредних.*

Из одобреног кредита збирка пољопривредних справа подружинских приновљена је у овој години у овоме:

1 вејалица без решета — нов систем;

1 Прашач и огртач — планет Јуниор; и

2 Плуга обртача разна;

1 Прскалица „Аустрија“ нова комбинована за прскање лозе воћака и шпалира.

1 Топ, талијанског система, од Браће Гођевца за разбијање облака.

и 1 амерички крњач за кукуруз.

Справама подружинским служили су се чланови и нечланови, и то најчешће тријером за пречишћање хране, а ређе прскалицама, маказама, копачицом, ветрењачом, крњачом и топом.

Највећи приход дао је *Тријер* подружински, јер се њиме услужило преко 200 људи. Очишћено је на њему преко 20.000 килогр. хране, и пало је прихода на 86 дин.

За идућу годину требало би попунити збирку подружинску једним бољим плугом „Саковим,“ дрљачом, ваљком за разбијање грудава и сејалицом, и прописати правилник за руковање и употребу справа.

6. *На подизању варошког парка.* — шеталишта, ове је године почето да се ради живље. Управа подружинска успела је заинтересовати представништво и одбор општине Крушевачке, те је одбор под 16 Августом ов. год. Бр. 7719 *донео одлуку: да се у споразуму са овом Подружином у вароши Крушевцу подигну два парка,* и то: један на општинском земљишту код старе комесарнице, спрећу нове касарне; а други код цркве и Куле

Цара Лазара, а са новцем из легата који подружина сада има у суми 1400 динара, а недостатак новца издаће се из касе општинске.

Тога ради општина је изабрала 4 и Подружина 4 лица у одбор који ће руководити радовима око подизања паркова. И старешина цркве умољен је за дозволу, да се може на црквеном земљишту предузети подизање парка више за украс ових историјских старина, и избор једног свештеног лица за овај одбор.

Одбор општински, поред новца подружинског за парк, ставио је у буџет општински за 1903 годину, за подизање паркова 1500 динара, а обећана је и друга помоћ у грађи, у раденицама и чуварима.

Сад одбор за паркове има да изврши снимање земљишта, ситуацију, и да приступи изради културних планова за подизање паркова, огради земљишта и постепеном подизању и засађивању паркова.

*

Поред довде наведенога, Управа подружинска са радошћу нарочито прибележава ретку срећу, коју су Крушевац, Подружина и околни пољопривредници доживели ове године у приређивању трију културних и привредних свечаности у Крушевцу, а те су: обласна изложба стоке, Конгрес Земљорадничких Задруга и трка и изложба коња. о којима Управа сматра за своју дужност, да овде нарочити извештај поднесе у овоме:

7. *Обласна изложба стоке* — говеди, оваца и коза са производима ове врсте стоке, коју је Срп. Пољопривредно Друштво уз припомоћ и сарадњу ове Подружине и нарочитог одбора *приредило 18* и *19 августа* ове год. у Кошијском Пољу до Крушевца била је свечано отворена од Г. Министра Нар. Привреде 18 авг. ове године уз огромно учашће.

У овој изложби узели су учешће 12 срезова — 5 у округу крушевачком, и 7 околних срезова окр. нишког, моравског и чачанског.

Изложбу су, поред осталих, потпомогли материјално: ова Подружина са 500 динара, општина крушевачка са 500 динара и округ крушевачки са 3000 дин.

За ову изложбу била су по нарочитом плану подигнута особена изложбена постројења и обори за стоку, од преко 1090 одељака са покривеним одељењима за сточне производе и павиљоном за Оцењивачки Суд и свечаности.

Изложба је имала 4 главне групе.

а) *Изложба говеди*, имала је 7 засебних одељења и то:

1.	Одељење:	краве са теоцима	са 310	грла
2.	„	краве стеоне	„ 65	„
3.	„	Јунци	„ 179	„
4.	„	Јунице	„ 134	„
5.	„	Бикови	„ 164	„
6.	„	Волови теглећи	„ 121	„
7.	„	Волови угојени	„ 11	„

Свега 984 грла

говеди, којима је досуђено 35 награда у вредности 4145 динара са премијом од 500 динара, коју је добио бик Јеврема Живковића из Ражња.

б) *Изложба оваца*, имала је три одељења, и то:

1.	Одељење,	Стада по 10 грла	23 са	253 грла
2.	„	Овнова са		38 „
3.	„	Оваца са		243 „

Свега 534 грла

и дато је 19 награда, у вредности 1290 дин.

в) *Изложба коза* имала је 2 одељења, и то:

1.	Одељење	Јарчева са	19	грла, и
2.	„	коза	„ 69	„

Свега 88 грла

И дато је 8 награда, у вредности 320 динара.

г) *Изложба производа сточних*, има је 5 одељења, и то:

1.	Одељење масла, топљеног и нетопљеног		са 19	излагача
2.	„	Сирева, тврдих и меких	„ 58	„
3.	„	Кајмака, слапих и несланих	„ 28	„
4.	„	Вуне	„ 40	„
5.	„	Козине	„ 8	„

Свега 153 излога

и дато је награда 20, у вредности 1141 дин.

Сва стока за време, трајања изложбе, имала је бесплатну храну у сену и појило, и била је груписана у својим одељењима по срезовима једно до друго. Срезови у одељењима били су обележени натписима срезова нарочитим таблицама, постављеним у два насправна реда; а поједина грла, или парови стоке, обележавани су привезаним значкама (белешкама) на којима је записиван само број из главног списка изложеног, под којим је било пријављено грло заведено, без имена излагачевог. И Оцењивачки Суд досуђивао је одређене награде бројевима оних грла, која су награду заслуживала, без обзира на сопственика и излагача

Поред главног изложбеног одбора Пољопривредног Друштва у Београду, образован је био у Крушевцу извршни изложбени одбор, у који је била и цела Управа подружиниска, који је водио непосредно статање о припреми, одржању и растурању изложбе у Крушевцу.

Извршни Одбор у Крушевцу имао је:

Примања	4901·10 дин.
Давања	3324·70 „
Вишка	1666·40 „

који је предат Пољопривредном Друштву у Београду.

Уопште, ова је сточна изложба била једна врло богата и изврсно уређена изложба друштвена, и одликовала се како квалитетом и количином стоке и производа, тако и необичном посетом. Изложбу је посетило око 10.000 душа.

Искуство извршног изложбеног одбора, при овој изложби, и подружинско било би:

а) Да се у будуће узимље *мањи рејон* изложбени, јер у 12 срезова раштркапих, врло је тешко наше неписмене и раштркане сточаре заинтересовати, и стоку са људима излагачима и чуварима мобилисати, нарочито из удаљенијих срезова (жупског, копаоничког, жичког, левачког, параћинског, и бањског), којима треба по 3 дана путовања док стигну са стоком до изложбе; што са повратком и бављењем у месту заузме по 7—8 дана дангубе, поред трошкова око стоке и људи.

б) Да би за наше прилике убудуће требало давати што *више*, ма и ситнијих *награда* и премија, како би у сваком срезу, (ако не месту) биле више награђених и међу средњим и ситнијим сточарима.

8. *На уређењу пољопривредног кредита и оснивању Земљорадничких Задруга* Подружина је у овој години урадила следеће: набавила је више *правила и упута* за оснивање и уређене Земљорадничких Задруга, и *давала* их сваком, који јој се обратио и заинтересовао око оснивања Задруга; постојеће Задруге потпомагала је морално и материјално; *од свога лежећег новца* дала је подружина двема оближњим задругама *500 динара, на обичну штедњу*, да би их тиме помогла у кредитирању својих задругара

Па и око припрема за *држање VII Конгреса Земљорадничких Задруга* у Крушевцу, Подружина је доста *припомогла* образовању нарочитог одбора за Конгрес и учињеним припремама за дочек и смештај посетиоца Конгреса, који је држан 20, 21 и 22 авг. ов. год, у Крушевцу, у башти официрске касине. Конгрес је посетило на 1000 изасланика и чланова Земљорадничких Задруга из Србије, па и са стране. На њему су посвршавани годишњи послови Главног Савеза Зем. Задруга; упитане су врло важне и корисне расправе и предавања, и донете многе и корисне одлуке и резолуције конгреске.

Многи од чланова Управе Савеза и изасланици, који су дан два раније дошли посетили су и видели обласну изложбу стоке у Крушевцу држану 18 и 19 августа; као што су и многи околни пољопривредници и чланови Подружине знатно посећивали састанке Конгреса, и упознавали се корисним радом и духом Земљорадничких Задруга, од чега је било користи по обе стране.

9. Као трећа привредна свечаност и скуп, била је *Изложба коња и трка*, које су приређене у Крушевцу 5 септембра ове године.

Изложба коња држана је пре подне у Кошијском Пољу, а у истим одељењима изложбеним, у којима је била изложена стока обласне изложбе, и која је оделења извршни изложбени одбор био задржао и бесплатно на услугу уступио Шумадијском и месном Колу Јахача, за излагање коња.

Приликом високе посете, коју су Њихова Величанства учинила Крушевцу 4 и 5 септембра, Величанства су изволела посетити и *Трку* шумадијског кола јахача, која је била приређена на крушевачком тркалишту 5 септембра у 3 сахата по подне.

Трка је испала врло лепо, а посета је била огромна. У вече био је сјајан Банкет, у част Високих Гостију, који су и Њихова

Величанства удостојила, и који је приредио округ и општина крушевачка. Банкет је био у хотел Такову.

Како посетиоце обласне изложбе Конгреса и трке, тако још јаче високу посету Њихових Величанства, Крушевац је са целом околином дочекао, угостио и испратио на најсвечанији начин, какав се одавна не памти.

То би био углавноме непосредан рад ове Подружине у овој години.

А укупни издатци на исте радове у овој години били су 672·10 динара, што са онима из ранијих година учињеним излази да је ова *Подружина досада издала 21.858·42 динара* на бољитак привреде своје околине.

II

Администрација и посредовање.

а. *Администрација* подружинска у овој години, мимо редовне, била је јако оптерећена и развијена у радовима својим и месног изложбеног одбора за обласну изложбу стоке, чија канцеларија беше смештена у канцелерији подружинској, па је скоро сву администрацију и рад руководило чаништво подружинско, како са главним изложбеним одбором друштва у Београду, тако и са околним властима општинским и среским у 12 околних срезова, па и са месним повереницима појединих општина и места у области изложбеној.

Са Пољопривредним Друштвом одржавана је стална и тесна веза. Друштво је ову *подружину потпомогло* и ове године *са 250 дин.* — у разним пољопривредним справама и прибору. Подружина је и ове године *учествовала о слави и изложби* друштвеној 30 окт. са више излога разнога воћа и пасуља, и о слави послала је као своје изасланике потпредседника и благајника подружинског г. Васу Терзића учит. и г. Светозара Бабовића трг. на и депешом честитала је Друштву славу. По извештају изасланика, слава и изложба друштвена испале су изврсно и посећене су обилато.

б.) *Од посредничких радова* Подружина је у овој години извршила следеће:

1.)	Протурила семена детелинског	943	килг.	у вред.	2386·40 дин.
2.)	„ садница багремових	7000	ком.	„ „	55·— „
3.)	„ справа и алата	70	„	„ „	1793·95 „
4.)	„ књига и листова	83	„	„ „	49·70 „
5.)	„ плавог камена	2947	килгр.	„ „	2331·35 „

Укупно извршила 49 нарука у вредности 6616.40 д.

А са онима из ранијих година ова је подружина извршила *свега 1082 набавка у вредности 52.082·77 дин.* Што са оном сумом издатим на непосредне практичне радове износи *укупно 73·941·19 динара.*

Ови бројеви најбоље говоре о новољном утицају подружинског рада на бољитак пољопривреде овд. околине — а сад прелазимо на:

Б. Стање подружинско у 1902 години

У овој години Подружина је имала:

I. *Чланова Добротвора* 2, са улогом по 500 динара у Пољопривредни Фонд, и то:

1, Крушевичка Изложба од 1891 године; и

2. Срез Расински;

II. *Чланова Утемељача 8*, са улогом по 100 динара у Пољопривредни Фонд, и то:

1. Ђока Маринковић, трг. овд.
2. поч. Коста Ф. Јовановић, бив. трг. уписан од стрица му.
3. Филипа Јовановића, трг. овд.
4. Крушевачка Задруга, за помоћ и штедњу,
5. Франц Винтер, столар овд.
6. Велимир Витоповић, пензионер овд.
7. Анђелко Тајтацак, трг. овд.
8. Драгослав Кедровић, апотекар овд.
9. Поч. Коста Таушановић, бив. директор Бзвозне Банке, уписан од Крушев. Занатлијско-Раденичке Задруге.

III *Редовних и помажућих чланова 45* са улогом по 4 дин. годишње.

IV *У Благајни* имала је:

1.	У примању · · · · · · ·	15.592·59 динара.
2.	„ давању · · · · · · ·	8.662·35 „
3.	„ обрту · · · · · · · ·	24.214·94 „
4.	„ готовини · · · · · · ·	6.970·24 „

Ова готовина находи се под каматом код овдашњих новчаних завода и две Земљорадничке Задруге, на уложним књижицама, и од исте пропада.

1.	Пољопривредном Фонду · · · ·	1800 — дин.
2.	Легату за варош. парк · · · ·	1391·53 дин.
3.	Каси подружинској · · · · · ·	3778·71 дин.
	Свега · ·	6970·24 дин.

V. *У Крстности* има:

1.	У намештају	13	ком.	у вредн.	157·50 дин.
2.	„ књижници	284	„	„ „	188·50 „
3.	„ збирки алата	50	„	„ „	1078·35 „
4.	„ материјалу плав.			камењу	200 — „
				Свега	1624·35 „

Укупна имовина подружинска у готовини и стварима износи 8.594·59 динара.

То је углавноме извештај Управе о раду подружинском за 1902 год.

Председник Подружине
Вел. Витоповић.

Извештај Крајинске Подружине о раду у 1902 год.

1. Највећу је пажњу Подружина у току целе године обраћала, да набавља што је потребно за подизање и одржавање подигнутих винограда као: плави камен, прскалице, муљаче идр.

2. У овом крају нема четинара, и појединци су исте набављали, било за паркове, било за своје баште, или из Аустро-Угарске или из Београда и Шапца. Да не би новац више одлазио на страну, Подружина је у овој години набавила из Чешке: 2000 комада јела, 2000 комада смрча, 100 комада аришевине те је исте расадила на свом имању, Како је Подружина исте прилично доцкан примила, то је доста и пропало, али се опет одржало до 3000 комада, и исте сада негује на свом имању.

3. Подружина је л у овој години имала своја 2 бика и 2 нераста ради уношења у народ како бољег соја говеди тако и свиња.

Исте ће држати и у идућој години.

4. Јесенас се из овога краја извезло за Румунију доста велика количина грожђа, и том приликом Подружина је опазила велику оскудицу у корпама због немаштине довољног прућа. С тога је Подружина наумна, да у идућој години подигне на свом имању и расадник за гајење културних врба за пруће, које би после продавала за котарице и др. потребе.

Кад и ово подигне, Подружина ће имати на свом имању: доста велики воћњак, виноград, пчеланик, детелиште, расадник културних врба и ливаду, као и бикове и нерастове.

5. Друштвена имаовина у готовини износи 150—200 динара.

Ово је целокупан извештај о раду ове Подружине за ову годину, рад и кратак нацрт шта је наумна да ради у идућој години.

За председника
Крајинске Пољопривредне Подружине
благајник,
П. Димитријевић, учитељ.

Извештај Подружине среза грочанског о раду у 1902 години.

Подружина има своје имање које је добила на уживање од општине грочанске. Ово имање велико је 10 хектара; на простору од 3 хектара, Подружина је раније подигла расадник америчке лозе, са кога добивене резнице преко године раздаје привредницима за обнављање и подизање винограда на америчкој подлози. Остатак пак земљишта Подружина издаје наполичарима и приход, који се добије употребљава за одржавање матичњака америчке лозе, и на плату једног свог чувара.

У овој години Подружина је добила са свог расадника 50.000 резница америчке лозе, од које ће извесну количину (20.000) на зрело окалемити, а остатак раздати привредницима за подизање винограда.

Што се тиче радова Подружина је у овој 1902 години радила на одржавању свог расадника (матичњака) дивље америчке лозе на свиме имању набављала је плави камен и давала привредницима за прскање винограда противу Пероноспоре, а сад

је с јесени остатак плавог камена раздала привредницима за лужење (мочење) озиме пшенице противу сњети и уродице, давала је на послугу привредницима прскалицу за прскање винограда, тако исто и мехове за запрашивање грожђа противу Оидијума на грожђу, напослетку служила је на посредовању за набавку бољег алата и справа за привредне пољске радове.

У главном Подружина је највише радила и ради на подизању и обнављању винограда на америчкој подлози, зашто је и установила расадник (матичњак) америчке лозе.

Унаступајућој 1903 години Подружина мисли да окалеми 20.000 резница дивље америчке лозе на зрело калемљење и да од добивених калема подигне себи један угледан виноград; да набави 400—500 комада садница од одабранијих и бољи сората воћа и да ради на подизању угледног воћњака; да набави и па посеје 20—30 килограма семена од гледичија и багрема и да од добивених садница подигне на свом имању један угледан багремар, и да на општинским имањима у срезу грочанском иошумљава места и земљишта која нису за рад и која се обурвавају, да ради на посредовању и набавци привредних справа и алата, плавог камена и сумпора и да подигне на своме имању једну кућу за становање чувара имања.

Подружина је радила, а и даље ће радити да у народ унесе што више воље, љубави и енергије на унапређењу сточарства и живинарства у њеној околини ради чега је образовала одбор, који ради на прикупљању података о сточарству и живинарству у њеној околини, како би на основи истих могла утицати на поправку и добре одгајиваче предложити за награду.

Пошто је за све ово Подружини потребно много издатака, а она нема међутим довољно средстава за постигнуће свога програма и рада у наступајућој години, јер сад не броји више од 47 својих чланова, који улажу годишње по 4 динара што чини 188 динара на годину, и оно мало прихода што се добије на резнице и од наполичара, утроши се на одржавање у чистом стању преко лета расадника и на плату чувара имања, то је Подружина слободна учтиво замолити Друштво ако је икако у могућности да учини помоћ за идућу 1903 год. овој Подружини у 300 динара у новцу, јер је Подружина обдржавала свој расадник са помоћу коју је добила од среза грочанског, а сад је срез не потпомаже пошто је намеран основати себи сресни воћни расадник, те је и с ове стране Подружина изгубила новчану помоћ, зато сад моли Друштво за помоћ у горњој суми.

Колики је годишњи приход и расход као и имовно стање у готовини ове Подружине види се из под ·/. прилож. извештаја.

ИЗВЕШТАЈ
Управи Пољопривредне Подружине среза грочанског

О стању касе подружинске која се налази и то:

Из прошле године остало је као готовине	1399·40	дин.
За лозу од прошле год. продато у овој	302·—	„
Остатак прихода у овој години	436·99	„
Свега	2138·39	дин.

Расхода

У квитама	1362·58	дин.
Као готовина свега	775·81	дин.

Благајник, **П. Митровић.**

На послетку Подружина остаје свакад на услузи Друштву које моли да је извести да ли ће добити помоћ за идућу годину или не, како би се знала даље управљати.

Председник Подружине
П. Ђ. Ристић.

Секретар
Мил. Ђурђевић
ср. економ.

Извештај Жупске Подружине
Српском Пољопривредном Друштву

На основу акта Српског Пољопривредног Друштва од 4 новембра ове године Бр. 2841 Жупска Подружина Срп. Пољопр. Друшто учтиво извештава.

Ова Подружина, и ове као и минулих неколико година вршила је о свом трошку калемљење воћа у домашају жупског среза приватним лицима бесплатно, и по поузданом сазнању примљено је калема преко 3000 комада разних сората као: јабука, крушака, шљива, кајсија итд.

Сем овога рада, Подружина је набављала преко Српског Пољопривредног Друштва, плави камен, сумпорни прашак, рафију и све алате и справе пољопривредне и распродавала пољопривредницима, у чему је учинила обрт у распродаји преко 3000 динара.

У овој години Подружина је купила једну кућу са плацем у овдашњој варошици за свој стан.

Поред помоћи од Срп. Пољопривредног Друштва, Подружина је за минуле три године добила помоћ од окр. крушевачког коју ће и за ову 1903 год. тражити.

Деловођа
Мих. Г. Лазовић.

Председник Подружине
Илија Новакоаић.

Извештај Подружине за срез Посавски и Околину

Као у прошлој тако и у овој години Подружина ова није имала никакве помоћи ни од куда па ипак је рад у расаднику вршила уонолико уколико су јој материјална средства дозвољавала и то: рад у воћном и лозном расаднику, рад у парку и пчеланику.

а. Радови извршени у воћном расаднику: орезивање воћака, скидање гусеничких гњезда, сасецање сувих грања и гранчица, вађење воћних садница и продавање истих пољопривредницима, копање око воћака, попуњавање воћака на сталном месту, прављење чинија око истих и сасецање изданака. Окалемљено је: 200 младица џенерика мџарком-пожегачом-шљивом и 350 младица трешњевих са разним врстама трешања. Шљиве су калемљене пролетним калемљењем а трешње јесењим (на спавајући пупољак). Проценат примања код првих врло слаб а код других може се рећи одличан.

б. Радови у лозном расаднику: одгртање,копање, прскање бордовском чорбом, везивање, лачење, скрњивање, прашење и изгртање: окалемљено је на зелено 250 чокоти Порталиса. Проценат примања је врло добар. Калемима је указана сва потребна нега; исти су сада потопљени, а остатак што је орезан затрпан у песку у подруму; сем тога засађено је 900 метара квадратних прпорцима од Порталиса.

в). Радови у парку: ђубрење и прекопавање алеја, сађење разног цвећа у истим и кресање и дотеривање стаза; и

г). Радови у пчеланику: прихрањивање пчела, чишћење и прегледање кошница. Ројења у овој години није било због рђаве паше.

Имовно стање.

У расаднику налази се окал. воћ. садница	3500	ком.
Воћака на сталном месту	1400	„
Младица неокалемљених	1100	„
Дудова	80	„
Туја	25	„
Борова	7	„
Смрча	12	„
Јела	3	„
Ружа окаламљених	60	„
Малина	200	„
Џенерика дивљачица	700	„
Лозе калемљене	520	чок.
Отело	502	„
Прпорака Порталиса	1000	ком.
Дивљих кестенова	300	„
Питомих кестенова	25	„
Зелених калемова метутих у песку	250	„

Продато је у овој години.

Јабука садница	154	ком.
Крушака садница	100	„
Дуња „	19	„
Трешања „	41	„
Вишања „	35	„
Шљива „	90	„
Кајсија „	1	„
Ораха „	15	„
Бресака „	5	„
Питомих кестенова	6	„

Дивљих кестенова	10	ком.
Дудова	33	„
Багрема калемљених	14	„
Багрема некалемљених	1531	„
Туја	34	„
Мушмула	10	„
Малина	200	„
Гледичија	1200	„
Прпорака Порталиса	400	„

За све ово примљено је: 455·90 динара, сем овога продато је плода од воћа и то:

Од јагода и трешања примљено је	43·80	дин.
„ кајсија	40·80	„
„ бостана	30·—	„
„ грожђа и јабука	99·55	„
Примљено је од летњиковца кирије	250·—	„
„ „ „ детелине	270·—	„
Примљен је дуг од Стевана Ђ. Николића	240·—	„
„ „ „ „ Симе Субића	50·—	„
Примљено је од Ранисава Јовића чл. утем.	12·—	„
„ „ „ приређених забава	101·—	„
Остатак готовине од прошле године	38·25	„
Примљено је кирије за кућу	72·—	„
Разни приходи	2·30	„
Примљено је од благајника	220·—	„
Свега је добивено	1925·60	дин.
Издата је плата економу	640·—	дин.
Издато је надничарима	351·—	„
Срп. Пољ. Друштву за семе детелине	229·40	„
Разни расходи	1411·05	„
Свега расхода	1411·45	дин.
Чисте готовине налази се у каси	514·15	дин.

Подружина је држала своју Годишњу Скупштину 31 марта 1902 год. овде у Обреновцу, којој је изнето целокупно стање имовно и рад ове Подружине на којој је било више од 30 чланова, и пошто је био довољан број чланова за решавање, Скупштина је рад ове Управе одобрила као исправан.

а. На дневном је реду био избор Управе целе и избрати су за Председника Милош П. Марковић намесник, за благајника Владимир Савковић трг. и за секретара Мил. С. Лукић трг.

б. Изнешен је пред Скупштину извод из прихода и расхода за прошлу годину, и

в. Изнешен је такође план рада у расаднику, што је Скупштина одобрила.

Управни Одбор састоји се из ових лица:

Председник: Милош П. Марковић, намесник овдашњи.
Потпредседник: Јован Ж. Марковић.
Благајник: Владимир Савковић, трговац.
Секретар: Милан С. Лукић, трговац.
Чланови: Митар Симовић, Никола Николић, Милорад Васић, Васа Вујић, Петроније Пешић, Станко Канчевић, Петар Крстић, Марко Марковић, Миливој Спасојевић, Милутин Кованџић и Драга Ерић.
Надзорни одбор: Председник Митар Стефановић, *чланови:* Јоца Михајловић, Стојан Антоновић и Богољуб Ковачевић.

План рада за 1903 годину.

I. Рад у воћном расаднику

1. Калемљење оних воћних младица које су за калемљење.
2. Расађивање џенерике из семеништа у растило, кресање, чишћење, вађење и окопавање воћака, и
3. Образовање новог семеништа и растила воћњег.

II. Рад у Ружичњаку.

1. Засађивање дивљих ружа.
2. Калемљење истих.

III. У лозном расаднику

1. Калемљење лозе, која није окалемљена.
2. Сађење винограда од 50 ари.
3. Копање и прашење винограда.
4. Прскање бордовском чорбом; и
5. Риљање по 50 ари, за виноград нови.

IV. У парку украсног шибља.

1. Чишћење стаза.
2. Засађивање цветних алеја; и
3. Поткресивање шуме где укус захтева.

Према свему наведеном види се, да је Управа уложила сав свој труд и рад како на обдржавању и уређивању расадника тако исто и на побошаљавању пољске привреде целе околине, нарочито по воћарској струци.

Секретар
М. С. Лукић.

Председник
Мих. П. Марковић.
намесник.

Благајник
Влад. М. Савковић.

Извештај Ужичке Подружине Српског Пољопривредног Друштва о раду у 1902 години

1. Рад на подружинском имању

А. *У расаднику* окалемљено је око 700 јабукових дивљачица, засејано из семена однеговано око 1000 крушкових садничица, 200 од белог дуда, 100 од шљива џенерика и 50 од мацарки а семе од тисе и мечије леске издало је.

Све оне саднице које су засађене на сталном месту у подружинском расаднику у намери да се подигне воћњак, а које су саднице биле окалемљене на застарелим подлогама пресађеним из шуме, повађене су и замењене садницама подигнутим из семена и окалемљеним.

На празним просторима у расаднику између засађених воћака сејано је сочиво, кромпир, сточна рена и нешто мало поврћа. Усеви су ови добро напредовали.

Калемљене саднице примиле су се добро; само они калеми који су у исто време и пресађени па окалемљени застали су у порасту иза оних садница које су окалемљене а нису пресађиване.

Саднице овогодишње повађене су из семеништа јесенас и пресађене у матичњак.

Б. *„У ади“* Сејан је кукуруз и родио је добро а осим тога извршени су и остали радови предвиђени тачком II у програму.

В. Пчеланик је одржат и приновљена су 2 роја те сад има 7 кошница; зазимеле су доста јаке, утопљене су и начињен је наслон за исте

2. Према тачци III програма Подружина је требала за време пролетњег калемљења да приреди тродневни калемарски курус, но зато није имала довољно средстава; а преко школске управе били су позвати ученици Грађанске Школе да присуствују калемљењу, али школска управа није се овом позиву одазвала.

3. Према тачци IV програма — кад је наступило време сушењу воћа Подружина је за малу накнаду одобрила те су поједини домаћини — свега њих 6 сушили, воће за кућевну потребу; но за сушење у већој количини није се нико јавио.

4. Из млекарства Подружина није држала предавање сходно тачци V програма *о справљању масла* зато, што није имала довољно средстава, већ је тај посао оставила за бољу прилику; међутим приликом држања овогодишње окружне изложбе, међу сточним производима изложен је био и један примерак добро израђеног масла који је и награђен; што даје уверења да и овај посао није сасвим непознат у овом крају где се највише скорун од млечних масти справља.

5. *Из пчеларства.* Подружина је у ужем кругу приредила предавање о справљању вештачког сача према VI тачци програма, проба је испала добра и примерци вештачког сача били су изложени на изложби. Осим тога, Подружина је давала обавештавања и поуке појединцима кад су се зато обраћали а и приликом појединих радова на пчеланику.

6. Приликом куповине плугова за награђивање излагача на овогодишњој окружној изложби указала је се потреба те је приређена утакмица плугова у којој су узели учешћа два израђивача из Пожеге и један из Ужице; и показало је се при проби да плуг Ђорђа Јовановића из Пожеге понајбоље ради те су од њега и купљена 2 плуга за потребу изложбе.

7. По тачци VII програма Подружина је се обратила молбом Српском Пољопривредном Друштву за повчану помоћ да заснује једну млекарску радионицу; на како о том није добивен коначан одговор, то је остало да се овај посао по могућству изврши у току идућих година.

8. У тежњи да се нашим пољопривредницима обрати пажња и даде поуке у бољем начину рада подружина је приредила у две општине предавање из домаће технологије о *печењу ракије*.

9. Подружина је према тачци VIII програма приредила уз приномоћ Министарства Народне Привреде, Српског Пољопривредног Друштва и округа Ужичког, окружну изложбу стоке, сточних производа, воћа и лана. Изложба је била добро посећена и успех је задовољавајући постигнут. Извештај о изложби као и рачун примљеног и утрошеног новца за изложбу послат је друштву раније.

10. Подружина је прихватала и отправља оне послове — тачка IX програма — који су јој од стране Српског Пољопривредног Друштва наређивали; а тако исто посредовала је у набавци справа, семена, књига и осталих потреба уколико су се појединци и установе зато обраћали, а осим тога нарочито је чинила услуге преко својих органа и давала поуке о калемљењу воћа, орезивању винограда, прскању лозе и другим радовима.

11. Подружина је ове године примала „Тежак“ орган друштвени и „Наше Новине“ орган Пољопривредног Клуба. Своју књижицу увећала је са 9 примерака у вредности 22 динара а справа је набавила у вредности 207·20 динара — тачка X програма. —

12. Подружина је своје плугове сечке, ветрењаче, крушаче, прскалице, цеђнице и остале справе давала на послугу пољопривредницима у месту и околини кад је за који рад потребно била и све је справе из основа поправила у колико је то потребно било — XI тачка програма.

13. Одзивајући се решењу зборском на Главном Годишњем Састанку према тачци XII — програма Подружина је се писмено обратила Суду општине ужичке и тражила да јој суд одговори под којим је погодбама дала општина имање Подружини на уживање, али од општине није добила никакав одговор, те према томе, није могла у овој години убаштинити своје имање; но и без тога Подружина има основа да сматра да је на дато јој имање стекла право својине пошто га је разрадила унапредила и подигла зграде на њему.

14. Управни Одбор подружински имао је свега петнаест састанака у овој години на којима је решавао разна питања о подружинским пословима.

15. Подружина је у току ове године исплатила и сав остатак дуга из ранијих година и као што се види: из приложеног извода годишњег рачуна подружина преко свију издатака има уштеде у овој години *354·49 динара* подружинског новца и *663·85 динара* изложбеног новца — свега у готовом новцу Подружина има 1018 динара и 34 паре. Овај новац Подружина употребиће као основни капитал помоћу чега мисли наставити даље приређивање изложаба и развијање свога рада у јачој мери него што је то до сад могла радити.

Целокупно примање у овој години било је 3271 динар а издавање 2213·01 динара. Целокупни пак обрт износи 3521 динар.

На закључку овог извештаја Подружина сматра за пријатну дужност изјавити благодарност Српском Пољопривредном Друштву на указаној помоћи и заштити; и сматра за особиту част уверити Друштво да ће се Подружина и убудуће још више трудити да одговори својој задаћи.

14 Децембра 1902 год.
Ужице

Деловођа
Рајко И. Димитријевић

Председник Подружине,
Савко Кучпарић

Благајник,
Петар М. Топаловић

РАЧУН

Примања и давања Ужичке Пољопривредне Подружине Српског Пољопривредног Друштва за 1902 годину.

ТЕКУЋИ БРОЈ	БРОЈ ДНЕВНИКА КАСЕ	ПРИМАЊЕ НА ИМЕ ЧЕГА	СВЕГА дин.	СВЕГА п.
	1, 2, 15, 34, 35,			
1	36 и 37	Од чланског улога	32	—
2	7, 8 и 20	Од продатог плавог камена	17	75
3	11, 16, 31, 33, 40 и 44	Од кирије на алат као: плугове, ветрењаче итд. и сушења воћа на сушници	40	90
4	5, 12, 19, 30, 32, 39, 41 и 42	Од продатог семена као кукуруза, пасуља, сточне репе. лука садница и осталог	25	—
5	17	Од Српског Пољопр. Друштва у готову као помоћ за 1902 годину	33	50
6	42	Од Благајне округа Ужичког у готову као помоћ за 1902 годину	500	—
7	9, 13, 35 и 45	Од кирије на кућу подружинску	26	—
8	14	Од продатих књига	13	—
9	4	Од продатог меда	4	15
10	6, 10 и 29	Од продате траве	14	70
11	31	Од продатих половних џакова	11	—
		Свега	718	—

ТЕКУЋИ БРОЈ	БРОЈ ДНЕВНИКА КАСЕ	ИЗДАТО НА ИМЕ ЧЕГА	СВЕГА дин.	СВЕГА п.
1	1, 31, 32 и 33	За дуг од прошле године	171	67
2	3, 5, 9, 10, 11, 14, 16, 17, 20, 21, 28, 29, 35 и 38	За рад и орање на подружин. имању	54	—
3	6, 7, 8, 12, 18, 19, 24, 25, 26 и 34	За поправку справа и алата и начињену нову мотику и будак	38	—
4	27	Претплату на Наше новине	6	25
5	37	Дијурна изасланику на крушевачку изложбу	20	—
6	36 и 39	За воће, воћно вино и остале изложбене предмете у Београд	10	10
7	30	За подвоз алата	9	15
8	4	За кромпире за семе	4	34
9	35, 22 и 42	За грађу и ограђивање баште у ади	21	50
10	23	За рам (оквир) похвалнице подружине	6	—
11	2, 13, 41 и 42	За разне издатке	16	50
		Свега	363	51

Кад се од суме прихода у динара (718) седам стотина и осамнајест одузме сума издавања у динара ($363^{51}/_{100}$) три стотине шездесет и три и педесет и једна пара, онда остаје у готовини у подружинској каси динара ($354^{49}/_{100}$) три стотине педесет и четири и четрдесет и девет пара.

ДЕЛОВОЂА
Рајко И. Димитријевић

БЛАГАЈНИК
Петар М. Топаловић

ПРЕДСЕДНИК УЖИЧКЕ ПОЉОПР. ПОДРУЖИНЕ
Савко Кучпарић

Извештај Сићевачке Подружине о раду за 1902 год.

Као што је Друштву познато, ова Подружина има из раније заснован свој расадник издржљиве америчке лозе за ову околину. Управа Подружине поред осталих радова у овој години највише се заузимала око унапређења и уређења свога расадника и у истом је извршила у 1902 години ове радове:

1. У винограду калемљење лозе извршени су ови радови: Одгртање, резање чокоћа које није у јесен орезано; шиљење и намештање притака где их није било; попуњавање празних места зрелим (ожиљеним) калемовима; проређивање сувишних ластара; вршено је више пута привезивање ластара уз притке, закидање заперака; извршено је пет прашења ради уништавања траве и корова; пет прскања бордовском чорбом противу Пероноспоре и четири запрашивања сумпорним прашком противу Оидиума; извршено је два пута сасецање жилица из питомог дела калема и чишћење изданака из подлоге; извршена је берба грожђа и нађено је 100 кгр. које је остављено за подружинску упо-

требу, а у првој половини овога месеца извршио је попуњавање празних места и загртање винограда, а прошлогодишње потопнице орезане су па су за тим заогрнуте.

2. У матичњацима америчких лоза извршено је: откривање, побивање притака, прорећивање сувишних ластара који су потерали на чокоћу, привезивање осталих ластара уз притке, четири прашења ради уништавања траве и корова, чишћење заперака на ластарима и преко целог лета вршено је чишћење јаркова и путева.

У другој половини месеца октобра пошто су ластари од америчке лозе потпуно сазрели, отпочето је резање и у првој половини овога месеца довршено је; орезана лоза с матичњака искраћена је на резнице у дужини од 50—60 см., сортирана у две класе, повезана у снопове и то: прва класа по 100 комада а друга класа по 200 комада у снопу и у ситан песак у подруму утрапљена. Количина произведене лозе у овој години може се видети из прилога под *Таблични преглед лозе*, која је ове године произведена у расаднику ове Подружине.

Поред напред наведеног извршено је и зелено калемљење са успехом задовољним, после 30 дана извршено је одвезивање калема, за тим је преко целог лета указивана нега зеленим калемовима, у чишћењу изданака који су потерали из главе чокота, привезивање ластара уз притке, три прскања бордовском чорбом противу Пероноспоре и у другој половини месеца октобра исти су потопљени ради заснивања новог винограда и извршено је загртање.

3. У приришту расадничком, извршено је: равњање и прављење полубанкова. Прпорење калема који су калемљени овога пролећа на зрело из руке; калеми су ређани у банкове 10—12 см. раздалеко један од другог, а резнице које су упрпорене такође да добију жиле ређане су 6—8 см. раздалеко; за тим је преко целог лета обраћена нега зрелим калемима у разбивању коре на банковима, уништавању траве и корова, рилању између банкова, вршено је два пута неговање калема у сасецању жилица из питомог дела калема, и чишћењу изданака из подлоге. У другој половини месеца августа, одгрнути су калеми до испод спојног места, те како би им калус на спојеном месту што боље сазрео, а и тако исто и онај део ластара што је био у земљи; преко лета вршена су три прскања бордовском чорбом противу Пероноспоре, а пред само одгртање закраћени су ластари на калемима на 20—30 см., те како их ветар не би поломио. Прпорцима указана је нега у разбивању коре на банковима, плевљењу од траве и корова, прашењу и одгртању.

Пошто је лист опао извршио је вођење зрелих калема и прпорака, а по свршеном вађењу калеми су сортирани, избројени и повезани у снопиће од по 50 комада и у песак утрапљени, а тако исто и препорци; и

4. На воћкама које се налазе у расаднику око матичњака, извршено је: кресање, одгртање, прављење чинија, побивање притака уз слабе и привезивање врбовим прућем те како од ветра не би страдале, чишћење и спаљивање гусеница, сечење изданака који су потерали из зеље (жиле), кречење дебла са смесом од креча, земље, говеђе балеге и крви и загртање.

У овој години извршена је и оправка зграде расадничке и направљен је један нужник у расаднику кога до ове године није било.

Поред свију напред наведених радова Подружина је 17 овог месеца од укупне количине произведене лозе у 1902 год. задржала за себе (расадничку употребу) и то: зрелих калемова 600 комада за подсађивање празних места по винограду и 40.000 хиљада резница од издржљиве америчке лозе, од којих ће се 10.000 хиљада задржати за расадник, а остали 30.000 хиљада издати привредницима у околини и то онима који су земљиште преиљали прописном дубином, а докажу уверењем своје општинске власти да су сиротног стања, а осталих 67.200, шездесет седам хиљада и двеста резница, 360 комада зрелих калема 1.700 прпорака и 104 зелени калема, што је све било за продају Управни Одбор Подружине на седници својој од 13 овога месеца Бр. 184. решио је, да се лоза, која је за продају била раздели на чланове подружинске бесплатно и лоза је раздељена бесплатно на 102 члана свакоме подједнако у одвојеним сортама и поуком о чувању исте преко зиме и њеној употреби. Овим поклањањем лозе многима се дала већа воља на рад око унапређења Виноградарства и обнављања истог на америчкој подлози.

То су били углавноме важнији практични радови које је Управа ове Подружине извршила помоћу свога настојника у 1902-ој години.

У идућој, 1903-ћој години извршиће се: сађење живе ограде око расадника, сађење младица од воћа у воћно растило које ће се у току ове године спремити, одгртање матичњака америчке лозе, винограда и воћа, кресање воћа, извршиће се зрело калемљење, прпорење калема и резница, прорећивање сувишних ластара како на америчкој тако и на калемљеној лози, привезивање осталих ластара уз притке, извршиће се прашење свију одељења расадничких онолико пута колико потреба изискавала буде, извршиће се прскање бордовском чорбом противу Пероноспоре сва калемљења лоза онолико пута колико потреба буде захтевала. Запрашивање сумпорним прашком противу Оидиума и употребиће се сва средства за сузбијање критногамских болести ако се потреба укаже. А када буде лоза сазрела онда ће се иста сређивати као за ове друге године што је рађено, чишћење путова и јаркова у расаднику као и сви други послови за које се потреба укаже.

ТАБЛИЧНИ ПРЕГЛЕД

Лозе, која је произведена на лозном расаднику Сићевачке пољопривредне подружине у 1902-ој години.

ТЕКУЋИ БРОЈ	НАЗИВ ЛОЗЕ	ПРОИЗВЕДЕНО					ЗА РАСАД. ПОТРЕБУ					ЗА ПРОДАЈУ					ПРИМЕДБА
		РЕЗНИЦА	ПРПОРАКА	ЗЕЛ. КАЛЕМА	ЗЕЛЕНИ КАЛЕМА		РЕЗНИЦА	ПРПОРАКА	ЗЕЛ. КАЛЕМА	ЗЕЛЕНИ КАЛЕМА		РЕЗНИЦА	ПРПОРАКА	ЗЕЛ. КАЛЕМА	ЗЕЛЕНИ КАЛЕМА		
					БЕЗ ЖИЛА	СА ЖИЛАМА				БЕЗ ЖИЛА	СА ЖИЛАМА				БЕЗ ЖИЦА	СА ЖИЛАМА	
1	Рупест. Монтиколе	44500	1200	2500	—	—	5000	—	500	—	—	15000	—	—	—	—	I. 67.200 комада резница 1700 ком. прпорака 3060 ком. зрели калема без жица. Подружина је као што се из извештаја види разделила на својих 102 члана бесплатно.
2	» Металике	39300	—	—	—	—	5000	—	—	—	—	15000	—	—	—	—	
3	» Гаинена	13200	150	560	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II. 10.000 ком. резница и 600 ком. зрелих калема остављени су за расадничку потребу.
4	Рипар. Порталиса	—	150	600	—	—	—	—	100	—	—	—	—	—	—	—	
5	Хибрид Фран.	10200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	III. 30.000 комада резница што су забележени у рубрици за продају најпре ће се издавати сиромасима у Сићеву бесплатно, па ако што прескочи продаће се.
6	Солонис	—	150	—	104	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
7	Берландијера	—	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Свега	107200	1700	3660	104	—	10000	—	600	—	—	30000	—	—	—	—	

КБр. 201.
Новембра 1902 године
у Сићеву.

Благајник
Мита Ђ. Илић

За Председника Подружине
Подпредседник
Коца Првуловић

Деловођа
Б. Ђ. Митић

Управник Подружинског расадника
Богољуб Ђ. Минић

То ће углавноме бити главнији радови који ће Управа ове Подружине извршити помоћу свога настојника на расаднику подружинском у 1903 године.

Рад око бољитка пољопривреде уопште и стање исте у овој околини у 1902-ој години

а. *Рад око бољитка привреде уопште.* Овим радом Подружина се може у овој години похвалити с тога, што је у овој години уз помоћ свога настојника давала много упута пољопривредницима упуства који су им вазда служили на корист; а осим тога Подружина је приредила два курса у овој години и то: први је курс приредила за зрело калемљење лозе, који је трајао од 11 до 31 марта, а други курс приредила је за зелено калемљење лозе који је трајао од 1 до 5 јуна ове године. На првом су курсу били 27 слушалаца и то: 14 упућени од стране општинске власти, а 13 њих добровољно су се пријавили, и на други су се курс исти младићи пријавили који су били и на првом. Осим тога Подружина је давала свуда и на свакоме месту свакоме корисне поуке који је се Подружини — настојнику обратио и поуке затражио.

То је углавноме посредан рад ове Подружине око бољитка целокупне пољопривреде у 1902 години. Подружина ће поред курсева за калемљење лозе приредити и курс за калемљење и сађење воћа као и сва друга предавања (курсеве) из појединих грана пољопривреде када за коју грану удесно време буде.

б. *Стање пољске привреде ове околине у 1902-гој години.*

Ратарство је у овој околини и у овој години било добро, а и приход је од истог био средњи; с погледом на савршеније начине рада, Ратарство је у овој околини скоро сасвим неразвијено, а узроци су овој неразвијености ови: 1. што су њиве на којима се сеју ратарски усеви сасвим брдовите; и 2. што грађани ове околине Ратарство рачунају као споредну грану, а журно се одају обнављању винограда.

2. *Сточарство* ове околине у 1902 години било је врло добро са здрављем стоке уопште, али с погледом на развијеност чистих и племенитијих раса сасвим је неразвијено тако, да у целом селу Сићеву нема ни једне чисте расе домаће стоке.

3. *Виноградарство* се у овој околини за сада нагло обнавља на издржљивој америчкој подлози, тако према прикупљеним подацима за Управу Државне Статистике засађено је у самом селу Сићева до сада на 15 хектара, од којих је ове године породило 3·70 хектара и нађено 10.490 литара вина, просечно 2812·33 литара са 1 хектара, а и сад се непрестано ради на спремању земљишта за сађење винограда на америчкој подлози, нарочито је и Управа Подружине уз припомоћ Министарства Народне Привреде и Српског Пољопривредног Друштва засновала Подружински расадник издржљиве америчке лозе, за ову околину у величини од 2.75 хектара на коме је засађен овај број и врста америчке лозе.

а.) Рупестрис Монтиколе	3020	комада
б.) „ Металике	1969	„
в.) Арамон Х. Руп. Ганзена	1130	„
г.) Хибрид Франа	765	„
Свега:	6884	„

Поред овога Подружина има виноград од 3521 комада чокота на подлози Рупсетрису Мантиколи и Салонису окалемљен нашим обичним домаћим сортама грожђа.

Стање винограда и приход од истих у овој години био је врло добар. Грожђа је било довољно а исто је било одличне каквоће.

4. *Воћарство* је у овој околини сасвим неразвијено, сада је почело унеколико да се поправља, има њих неколико грађана из ове околине који су почели производити саднице (младице) из семена и калемити их.

5. *Пчеларство.* У овој околини има грађана који се преко целог лета занимају око пчеларења, у последње време почело је се рационално пчеларење са кошницама Берзонкама, а вршкаре које су раније година махом биле нестаје их и бива их све мање и мање.

То је углавноме било стање целокупне пољопривреде у овој околини 1902-гој години.

За постигнуте радове, како у пољу и на расадник практичне, тако и посредне око бољитка пољопривреде у овој околини које је Подружина постигла извршити у овој 1902-гој години има највише да заблагодари Господину Министру Народне Привреде и Српском Пољопривредном Друштву; јер од стране Министарства Народне Привреде потпомогнута у 1902 години са 400 динара у новцу и настојником подружинског расадника, који расадником посредством Подружинске Управе руководи и поред тога у име деловође сврша све административне радове подружинске, а од стране Српског Пољопривредног Друштва са 300 динара новчане помоћи.

Благодареци Министру и Друштву на обилатој помоћи у овој години, Подружина се нада, да ће исту добити како од Министарства Народне Привреде тако и од Српског Пољопривредног Друштва и у идућој, 1903 години; ради чега Подружина и подноси у прилогу под ./$_2$ рачун о приходима и расходима подружинским у 1902-гој години.

21 новембра 1902 год.
у Сићеву

За председника
Потпредседник Подружине
Коца Првуловић

Благајник
Мита Ђ. Илић

Деловођа
Врш. дужности настојника
Богољуб Ђ. Минић

Одборници:
Милоје Илић, Милоје Вељковић, Благ. Павловић и Маринко Петровић

ГОДИШЊИ РАЧУН

Добивених прихода и учињених расхода Управе Сићевачке Пољопривредне Подружине у 1902-ој години.

ТЕК. БРОЈ	ПРИХОДИ	ПРИМЉЕНО дин.	п.
1	Од 1901 остало готовине	520	83
2	» Министарства Народне Привреде помоћ	400	—
3	» Српског Пољопривредног Друштва помоћ	300	—
4	» Улога чланова подружинских за ову годину	329	—
5	» Продатог алата и материјала	112	75
	Свега	1662	58
	По одбитку расхода	1397	11
	Онда подружинска готовина остаје у суми	265	47

ТЕК. БРОЈ	РАСХОДИ	ПРИМЉЕНО дин.	п.
1	На рад у расаднику и уређење истог	497	10
2	За набавку притака и побивање истих	159	57
3	За оправку зграде расадничке	74	10
4	На плату чувара расадника	149	70
5	За набавку алата и материјала	313	50
6	За канцеларијски материјал, осветлење и огрев	68	70
7	По признаници Српском Пољопривредном Друштву	24	50
8	За кирију канцеларије и стан управника расадника	52	—
9	За разне друге ситнице	57	94
	Свега	1397	11

КБр. 201
Новембра 1902 године
Сићево.

Деловођа
настојник расад. подружине
Богољуб Ђ. Минић

За председника подружине
подпредседник
Коца Првуловић

Благајник подружине
Мита Ђ. Илић

Извештај Моравичке Пољопривредне Подружине о раду њеном за 1902 године

I. О раду

И ове године, Подружина ова радила је на своме циљу: унапређењу и развићу пољске привреде у свом крају, а према снази и средствима својим, која је имала на расположењу. На име, она је поучавала пољопривреднике у бољем и савршенијем раду пољопривредном, подстицала их на набавку савршенијих справа и алата, посредовала за набавку семена и плавог камена, распростирала пољопривредне календаре и друге пољопривредне књиге, набавила још два плуга гвоздењака ради пробе и угледа својим члановима и осталим пољопривредницима у својој околини и т. д.

Утицај Подружине на савршенији и бољи начин рада, и ако је још мален према потреби, ипак се с године на годину све више осећа. А што он није већи и јачи, поглавити су узроци томе: Оскудица и имовна сиромаштина у овом забаченом, планинском, неродном и слабо насељеном крају и слаба радна снага. Но поред свију сметњи и препрека, које јој на путу стоје, да свој рад развије у јачој мери Подружина се ипак труди и ради колико може на својој задаћи.

II. О имовном стању Подружине.

Подружина има:

Књижницу своју са лепим бројем разноврсних књига и листова пољопривредних, у вредности . . . . . 200 дин.
4. Плуга гвоздена с прибором у вредности . . 180 „
1. Вејалицу гувнару у вред. . . . . 70 „

Свега имаовина у вр. 450 дин.

20 Новем. 1902 год.
Иванића.

Председник Подружине,
М. Савић.

VIII. Друштвене финансије.

1. *Примање и издавање по буџету.* Буџетом за 1902 годину, који је јавности предат, предвиђено је као што гласи·/. рачун прихода и расхода, примање 261.993·89 динара, а толико исто и издавање.

По Дневнику касе примања од броја 1. до броја 3.742 закључно примљено је . . . . . 261.978·90

А издато по дневнику касе издавања од бр. 1. до бр. 817. закључно . . . . . 255.192·62

Остало готовине · 6.786·28

Остатак у динара 6.786·28 показан је као преносна сума за 1903. годину.

Из прегледа види се, колико је више и мање и по којим позицијама примљено и издато, но што је буџетом предвиђено.

Издавање преко буџета учињено је по партијама:

а. На приређивање обласне изложбе стоке и сточних производа у Крушевцу за динара . . . . . 7.951·85

б. На експедицију „Тежака,“ Пољопривредних Календара и осталих друштвених издања за динара . . . . . 38·55

в. На ванредне издатке за динара . . . 35·57

Издатак по партији под *а.* учињен је на основу тачке 1 *Објашњења* буџета друштвеног за 1902 годину, а остала два издатка као и наведени, учињени су са знањем и одобрењем Управног Одбора.

Да се за обласну изложбу стоке и сточних производа у Крушевцу учини већи издатак, Друштво је поред буџетске суме добило за овај циљ помоћ у 6.491·10 динара и то: од Министарства Народне Привреде 2.000, округа Крушевачког 3.000 Крушевачке Пољопривредне Подружине 500; Крушевачке општине 500; Начелника среза жичког 45; цркве Крушевачке 25; општине Ражањске 20; разних лица 25; еснафа берберског у Крушевцу 3, и од продате грађе и аренде за бараку за изложбу 373·10 динара, те према томе по овој партији из касе Срп. Пољоприв. Друштва издато је стварно више само 1460·75 д. но што је буџетом предвиђено. Да се учини прекорачење ове буџетске позиције, изазвала је велика изложбена област, и обилност заступљених предмета на изложби.

Издатак на експедицију *Тежака, Пољопривредних Календара* и осталих друштвених издања, учињен је већи но што је предвиђен с тога, што је у току ове године приновљено 146 претплатника *„Тежака“* из иностранства више, но што их је ранијих година било, те према томе и само примање по овој партији било је веће.

Показана више издата сума *на ванредне потребе* 35·57 дин. отуда је, што је издавање по овој партији повећано депонованим сумама нешто продајом књига добивених од Министарства Народне Привреде као поклон на појачање Пољопривредног Фонда, нешто ради продаје ових за рачун самога Министарства Ове депоноване суме износе 1070·55 динара. По томе стварног прекорачења по овој партији и није било. Тако исто прекорачења пак под бр. 1 и 2 поменутог приложеног прегледа у издавању нису то у ствари никаква прекорачења, пошто дотичне суме иду на повећање Пољопривредног Фонда, а у колико је то одговарајућим партијама било веће примање у толико се морало депоновањем показати и веће издавање.

Према овоме а с обзиром на то што је стварно прекорачење буџетских позиција учињено по партији на приређивању обласне изложбе, експедицију друштвених издања у суми (1460·75 + 38·55) = 1499·30 динара Управни Одбор моли и нада се, да ће му Збор одобрити овај поступак, који је уосталом саобразан и чл. 33. друштвених Правила, и споменутој тачки буџетског објашњења.

2. *Издавање према примању.* Упоређењем позиција, којих има и у примању и у издавању излази да је било:

		ПРИМАЊА	ИЗДАЊАЊА
а. по партији	семена	29.447·79	28.937·45
б. „	„ справа	66.341·10	65.301·73
в. „	„ прск. и пл. кам.	95.962·95	79.906·72
г. „	„ запраш. и сум. ·	1.755 —	723·28
	Свега · ·	193.506·84	174.869·18

Кад се од примљених . . . . . 193,506·84
Одузме издата сума у . . . . . 174.869·18
Онда је укупно мање издато . . . . . 18.637·66

Вишак овај поглавито је отуда, што је у овој години продата заостала количина плавог камена, прскалица, справа, рафије, запрашивача и сумпора из 1901. године.

3. *Пољопривредни Фонд.* На крају 1901 године Фонд овај имао је готовине:

а. у хартијима . . . . . 6.945·50
б. у новцу . . . . . 25.191·34
Свега · · 32.136·84

У току ове године увећан је за . . . . 2.868·28
Према томе укупна готов. овога Фонда је · 35.005·12
Поменута сума у 2.868·28 динара добивена је:
а. Од чланова добротвора и утемељ. · · 1750·—
б. Вредност књига добивених од Министарства Народне Привреде и продатих за рачун Фонда . . . . . 364·25
в, Приход 10% по закљученом рачуну за 1902 годину . . . . . 754·03
Свега · · 2868·28

Р А Ч У Н

Прихода и расхода Српског Пољопривредног Друштва за 1902 годину

Ред. број	Примање	Буџетом предвиђ. дин.	п.	Примљено дин.	п.	Више примљено дин.	п.	Мање примљено дин.	п.
1	Остатак по днев. касе од 1901	4053	56	4053	56	—	—	—	—
2	Државна помоћ за 1902 годину	28000	—	20000	—	—	—	8000	—
3	У кредиту код Министарства Финансија из 1901 године · ·	21166	68	17500	—	—	—	3666	68
4	Од улога доброт. и утемељ. · ·	2000	—	1750	—	—	—	250	—
5	„ улога чланова помагача · ·	250	—	176	—	—	—	74	—
6	Камата на новац и хартије Пољопривредног Фонда · · ·	1500	—	1502	—	2	—	—	—
7	Претплата на Тежак за 1902 и раније године · · · · ·	4000	—	5129	25	1129	25	—	—
8	Од продаје Пољопр. Календара за 1902 и наплату дуга за раније године · · · · · · · ·	1500	—	2932	08	1432	08	—	—
9	Од продаје Пољопр. Гласника, Практ. Пољ. Поука и ост. књига	2000	—	2015	25	15	25	—	—
10	Ванредни приход · · · · · ·	3000	76	9269	32	6268	56	—	—
11	Од продаје семена · · · · ·	14000	—	29447	79	15447	79	—	—
12	„ продаје справа рафије и др.	50000	—	66341	10	16341	10	—	—
13	Од продаје прскалица и плава камена · · · · · · · · · ·	100000	—	95962	95	—	—	4037	05
14	Од продаје запрашив. и сумпора	2000	—	1755	—	—	—	245	—
15	Од наплата дуга за семе, справе и плавог камена · · · · · ·	10000	—	4144	60	—	—	5855	40
16	Накнада Друштву од М. Н. П. за друштвено имање у Шапцу	18522	89	—	—	—	—	18522	89
	Свега · ·	261993	89	261978	90	40636	03	40651	02

По одбитку издавања у · · · · · · · · · · · · · · · 255.192·62

Остаје готовине за 1903 · · · · · 6.786·28

Г О Т О В И Н А:

		дин.	п.
17	Остатак по закљученим рачунима за 1902. годрни · · · · ·	6786	28
18	Пољопривр. фонд Српског Пољопривр. Друштва у хартијама	6945	50
19	» » » » » » новцу · ·	28059	62
20	Камата на новцу и хартије Пољопривр. Фонда · · · · · ·	4224	26
21	Фонд за поплављене · · · · · · · · · · · · · · · · ·	1200	05
22	Фонд за набављање плава камена · · · · · · · · · · · · · ·	18000	—
23	Помоћ Срп. Пољопривр. Друштву од окр. крагујевачког у новцу	2083	10
24	Депоновано за награде по расписаним стечајима за напредније радње · · · · · · · · · · · · · · · · · ·	3550	—
25	Депоновано за приређивање повремених изложаба · · · · ·	966	71
26	» » штампање Практични Пољопривр. Поука · · ·	2499	50
27	» » » Пољопривредна Гласника · · · · · ·	3049	55
28	» » Пољопривр. Подружине (неиздата помоћ) · · ·	2800	—
29	Депозити приватних лица и надлештава, у хартијама 120, у новцу 10.131·50 динара · · · · · · · · · · · · · ·	10251	50
	С в е г а · ·	90416	07

т. ј. деведесет хиљада четири стотине шеснаест динара и 07 пара.

Ред. број	Издавање	Буџетом предвиђ. дин.	п.	Издато дин.	п.	Више издато дин.	п.	Мање издато дин.	п.
1	Пољопривредном Фонду улози добротвора и утемељача · ·	2000	—	2501	03	504	03	—	—
2	Депонована камата на капитал Пољ. Фонда по чл. 38 правила	1500	—	1502	—	2	—	—	—
3	На награде по расписаном стеч. за напред. начине радње · ·	200	—	200	—	—	—	—	—
4	На приређ окр. изложбе стоке и производа ове у Крушевцу	3000	—	10951	85	7951	85	—	—
5	На помагање Пољопрuв. Подружина · · · · · · · · · · ·	4000	—	4000	—	—	—	—	—
6	На издрж. друштв. питомаца ·	1800	—	1800	—	—	—	—	—
7	На трош. око славе и приређ. изложбе о слави · · · · · ·	1800	—	1726	65	—	—	73	35
8	На набавку новина, књига, дрвореза, повез Прак. Поука, Календара и осталих књига · ·	3000	—	2300	53	—	—	699	47
9	На штампање Пољопривредних Поука и награда писцима · ·	3000	—	3000	—	—	—	—	—
10	На нагр. сар. Тежака и Пољ. Кал. за 1902 и раније године · ·	3000	—	2698	75	—	—	301	25
11	На штампање Пољ. Гласника и награде писцима · · · · ·	2500	—	2500	—	—	—	—	—
12	На експед. Тежака, Пољ. Календара и осталих књига · ·	400	—	438	55	38	55	—	—
13	На елек. осветљење и телефон	600	—	471	35	—	—	128	65
14	На огрев, и канцел. потребе ·	1600	—	1590	—	—	—	10	—
15	На подизање Павиљона за изложбу · · · · · · · · · · ·	15000	—	14984	16	—	—	15	84
16	На оправку друштвеног дома, и обрађ. врта · · · · · · ·	1000	—	838	15	—	—	161	85
17	На изашиљање изасланика за проучавање пољ. прилика у Србији и остала помагања пољ. привреде · · · · · · · ·	6500	—	4199	40	—	—	2300	60
18	На плату секретара · · · ·	3000	—	2400	—	—	—	600	—
19	На награду благајнику · · · ·	1200	—	1200	—	—	—	—	—
20	На награду ур. Тежака · · · ·	1000	—	960	—	—	—	40	—
21	На плату магационара · · · ·	2000	—	1590	—	—	—	410	—
22	На плату писара · · · · · ·	1500	—	1149	99	—	—	350	01
23	На плату архивара · · · · ·	1200	—	1149	99	—	—	50	01
24	На плату експедитора · · ·	1080	—	989	97	—	—	90	03
25	На плату три служитеља · · ·	3200	—	2751	50	—	—	448	50
26	На ванредне издатке · · · · ·	4391	—	4426	57	35	57	—	—
27	Депоновано за Фонд за набављ. плава камена · · · · · · · ·	8000	—	8000	—	—	—	—	—
28	На набавку и експедиц. семена	14000	—	28937	45	14937	45	—	—
29	На набавку и експед. справа, рафије и др. · · · · · · · ·	50000	—	65301	73	15301	73	—	—
30	На набвку и експедицију прскалица и плавог камена · · ·	100000	—	79906	72	—	—	20093	28
31	На наб. и експ. запраш. и сумп.	2000	—	723	28	—	—	1276	72
32	Депоновано за набавку новог имања · · · · · · · · · · ·	18522	89	—	—	—	—	18522	89
	Свега · ·	261993	89	255192	62	38771	18	45572	45

КБр. 308.
10 јануара 1903 год.
Београд.

Благајник,
Јов. М. Јекић.

Потпредседник,
А. М. Секулић.

4. *Камата на новац и хартије Пољопривредног Фонда.* На крају 1901 год. камата овога фонда износила је · · · · · · · · · · · · · · · · 2722·26

У току ове године добивено · · · · · · 1502·—

Свега · · 4224·26

5. *Фонд за поплављене.* Овај Фонд износио је на крају 1901 годину · · · · · · · · · · 1142·30

А порастао у току 1902 годину · · · · 57·75

те тако сада износи · · 1200·05

6. *Фонд округа крагујевачког.* Овај фонд на крају 1901. године износио је · · · · · · · · · · · · 2000·—

Камате добивене у 1902 год. · · · · · 83·10

тако сада износи · · 2083·10

7. *Фонд за набавку плавог камена.* Овај фонд на крају 1901 године био је · · · · · · · · · · 10.000·—

У току 1902 год. повећан је са · · · 8.000·—

Сада износи · · 18.000·—

8. *Депоноване суме.* Да би Друштво могло одговарати својим обавезама, оно је за извршење започетих радова изузело из својих кредита потребне суме и ове депоновало.

Депозити су ови:

ДЕПОЗИТИ	НА КРАЈУ 1901 БИЛО ДИНАРА	ИЗ БУЏЕТА ЗА 1902 ГОД. ИЗУЗЕТО ДИН.	УТРОШЕНО ДИНАРА	ОСТАЈЕ ДИНАРА
На награде по расписаним стечајима за напредније радње	3950	200	600	3550
За приређивање повремене изложбе	966·71	—	—	966·71
На штампање Прак. Пољ. Поука	1984·90	514·60	—	2499·50
» » Пољоприв. Гласника	597·80	2500	48·25	3049·55
Не издата помоћ Пољ. Подружинама	2000	1150	350	2800

Уколико се суме по овим депозитима не утроше, унеће се у своје време у касу као ванредан приход.

9. *Државна помоћ.* Буџетом за 1902 год. била је предвиђена сума у 21.166·68 динара, од заостале не примљене државне помоћи из 1901 године, међутим од ове суме примљено је само 17.500 динара, а 3.666·68 динара нису се могли добити и за толико је Друштво у прошлој 1902 години мање примило. Од државне пак помоћи у 1902 год. примљено је 20.000 динара, а заостатак у 8.000 динара учињено је шта треба да се прими у току ове 1903. године. Продвиђена сума у 18.522·89 динара од државе у име накнаде друштвеног имања у Шапцу није добивена, с тога је иста у ово годишњи буџет унешена, и ако се добије, учиниће се предлог Збору за употребу исте.

10. *Обрт.* По дневнику касе примљено је до закључно 3.742 броја . . . . . 261.978·90 дин.

А издато до закључно 817 броја . . . 255.192·62 „

По депозитнику примљено је до закључно

306 броја у новцу . . . . . 81.271·97 „

У хартијама . . . . . 12.065·50 „

А издато закључно до 264 броја у новцу 4.707·72 „

У хартијама . . . . . 5.000·— „

По томе обрт друштвених финансија износно је у 1902 години . . . . . 620.216·71 дин.

IX. Бројно кретање друштвених чланова

Друштво је ове године добило два нова члана добротвора г. Живка Давидовића, државног саветника у пенсији, и пок. Јакова Бајлона, индустријалца, којега је из захвалности за заслуге уписало Српско Бродарско Друштво.

А чланови утемељачи постали су у овој години:

Г.Г. Риста Ђ. Вулчевић, из Умке, државни економ; Јован Огњановић, економ из Смедерева; Атанасије Радојковић, гостионичар из Ниша; Др. Коста Николић, апотекар из Београда; Вилхелм Шумахер и Христијан Шеус, индустријалци, из Вел. Плане; Милош Туцаковић, директор Трговачке Банке, из Београда; и Рувим Окановић, јероноомах манастира Вољавче.

За почасног члана друштвеног изабран је на прошлом Збору тадањи Министар Народне Привреде г. Милован Ђ. Миловановић, а за нове редовне чланове изабрани су:

Г.Г. Радомир Нешић, руковалац лозног расадника; Венцеслав Валента, срески економ; Максим Богавац, друштвени чиновник; Јован Ломић, срески економ; Милен Миленовић, срески економ; Грујица Софронијевић, срески економ; Милан Ц. Павловић, срески економ.

Према томе Друштво има сада и то:

Добротвора 25

Утемељача 124

Почасних 68

Редовних 193

Помажућих 44

У реду својих редовних чланова Друштво је у овој години имало велике и ненакнадне губитке, тако је оно од својих редовних чланова изгубило: Косту Таушановића, прећашњег својега председника, Стеву Р. Поповића, прећашњег својег потпредседника, Владимира Ђорђевића и Павла Мијића, своје редовне чланове.

X Праћење радова за унапређење пољске привреда у суседству.

Друштво је увек обраћало пажњу радовима за унапређење пољске привреде у другим нарочито суседним земљама, старајући се да се постигнутим резултатима користи и наша пољска привреда, па је и ове године у томе циљу изаслало два своја изасланика у Угарску, а на име својега председника г. Милутина Савића, и члана управе г. Павла Тодоровића, те је први присуствовао винарском конгресу и окружној изложби у Вршцу, а обојица проучили су изложбу земаљских производа у Пожуну, ну заказаном конгресу нису могли узети удела, јер је исти одложен.

Поред овога изасланици су проучили и разне пољопривредне установе и фабрике за израду пољопривредних справа и прераду земаљских производа.

По гдекоје корисне новине, које су се могле одмах применити приликом држања наше изложбе воћа о слави друштвеној одмах су и примењене, а остало остаје за даље проучавање.

XI. Давање мишљења.

Друштво је се ваздa с највећом готовошћу одазивало позиву појединих Г.Г. Министара и подносило им своје мишљење.

Тако је Друштво и ове године имало прилике да укаже своју услугу Господ. Министру Народне Привреде подносећи му своја мишљења о избору приплодњих грла за Државни Сточарски Завод; о организацији производње семена културних биљака, и о другим важним питањима, која се тичу поправке и заштите наше пољске привреде. А Господину Министру Финансија поднело је Друштво у штампаној представци мишљење о припремама за нове трговинске уговоре, а засебно у рукопису мишљење о новој царинској тарифи.

XII. Легати.

Српско Пољопривредно Друштво има с пијететом да спомене да су се два родољубива пријатеља наше пољске привреде сетила Друштва и његовог задатка приликом грађења завештања и завештали Друштву, и то:

Д-р Никола Крстић, бив. потпредседник Државног Савета у пензији 500 динара, и Сергија Станковић бивши негдашњи управник Топчидерске Економије и члан оснивач овога Друштва, 200 динара.

XIII. Завршетак.

На завршетку овога Извештаја, Друштво има част навести још и то, да према чл. 21 друштвених Правила из Управе иступају:

Г.Г. Др. Марко Леко, Паја Т. Тодоровић, Драгутин Јовановић, Илија Кремић, Нинко Јовановић, и Милан Јованић, а

остају још годину дана:

Председник г. М. Савић, *потпредседник* г. Александар М. Секулић, *благајник* г. Јован Јекић и *чланови Одбора:* г.г. Алекса Љ. Поповић, Аца Живановић, Мирко Миљковић,

Милош Х. Поповић, Милан Бајић, који је при завршетку године дао оставку, коју му Управни Одбор није могао уважити јер зато није надлежан; и имао би да остане и г. Милан Грковић, али он је премештен са службом из Београда.

Предајући овај свој Извештај Главном Збору друштвеном, Управа је уверена, да ће погодити жељу чланова друштвених кад Извештај заврши милим усклицима:

Да живи Његово Величанство Највиши Заштитник Српског Пољопривредног Друштва Краљ Српски **Александар I.**

Да живи Њено Величанство Пресветла Краљица Српска **Драга.**

Бр. 308. Из седнице Управног Одбора Пољопривредног Друштва 10. јануара 1903. године.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС

ОДЛОМЦИ ИЗ АГРАРНЕ ПОЛИТИКЕ.

Књига коју сам раније дао у штампу готова је и износи 11 штампаних табака велике осмине.

Моле се сви они другови и познаници који су известан број књига ангажовали да за исте што пре пошљу новац, како би им се књиге могле послати.

Исто тако молим и све оне другове којима је потребан известан број ових књига да што пре изврше поруџбину и пошљу новац, јер сам штампао само 1000 примерака.

Цена је књизи *један* динар. Ко узме пет комада добива једну књигу на поклон. Књижарима дајем уобичајени проценат.

Претплата се може слати потписатом из унутрашњости Србије, а она господа из Београда, који желе узети књигу могу претплату положити и књиге узети од магационара Пољопривредног Друштва г. Богавца.

Нарочито скрећем пажњу на ову књигу државним економима учитељима и свештеницима.

1 јануара 1903 год.
Буково — Неготин

М. Т. Грковић.
Управитељ Винодељско-Воћарске Школе.

ОГЛАСИ

ПАРАДАИЗА КУВАНОГ У ФЛАШАМА ПО ЈЕДАН ЛИТАР, има на продају Расадник Среза Јасеничког у Паланци.

Цена 0·60 дин. једна флаша. *Сто флаша педесет и пет динара.*

Поруџбине се извршују одмах.

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО
ЗА ОСИГУРАВАЊЕ
БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА
ОСНОВАЧА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу, покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова.

33—36

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца
Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.)
Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 1 и 2 броја Тежака. — Извештај о раду Српског Пољопривредног Друштва за 1902 годину. — *Књижевни оглас.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД МОЋНОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА
АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ВАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ, МИЛАН Т. ГРКОВИЋ, МИЛАН Ј. БАЈИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ
ДОСИТИЈЕВА УЛ. БР. 11.

БРОЈ 3. У БЕОГРАДУ, 20 ЈАНУАРА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

СТОЧНА РЕПА

У времену, кад се тежи да побољшањем приплодне и спрежне стоке, производња сточне репе треба да заузме видно место међу биљкама које се гаје ради сточне исхране. Она зими замењује у пола зелену храну, а да ова благотворно утиче на тело домаће стоке, свакоме је познато. У сразмерној мешавини са сувом храном, извршна је храна за производњу масти и млека у преживара, јер биљна вода зелене хране и коренастих биљака има већег дејства на производњу млека од обичне пијаће воде.

Ј. Кин рачуна вредност 100 кгр. сточне репе на 1 дин. кромпира на 2·12 дин. а сена ливадског на 5 динара. Када се жетвени принос репе упореди са оним од кромпира, јасно је да је репа много издашнија и ако је вредност хранљивих састојака у кромпиру већа. Са једног хектара обичан приход репе је 60 хиљада кгр. а кромпира до 20 хиљада, па и ако је гајење репе скупље од гајења кромпира, ипак је она за 50% издашнија. Па, када се репа сматра као добра храна, која усљед тога што има доста шећера, утиче на боље варење азотних састојака других хранљивих градива, и када она својим приходом надмаша све усевне биљке за исхрану стоке, онда је потребно да се узму у обзир све околности које утичу на добијање што већег прихода.

На првом месту треба истаћи *припреме земље и ђубрење*. Дубоко орање утиче знатно на количину приноса, јер се њиме регулише влага земље, па неће репа страдати од суше или претеране влаге. *Хоинштет* је постигао приход од репе за четири године:

	ОРАЊЕ СА ПАРНИМ ПЛУГОМ		СТОЧНИМ ПЛУЖЕЊЕМ
на иловачи	380	(товара од по 100 кгр.)	320 тов.
„ глинуши	320	„ „ „ „ „	240 „
„ песков. иловачи	392	„ „ „ „ „	370 „

Из овога огледа види се, да је дубља бразда боље утицала на величину приноса.

Успева на свакој земљи која није одвећ влажна и тешка, а најбоље на песковитој иловачи. На глинушама успева добро но споро ниче и рано је овлада коров. Може се гајити после свију усева који за собом остављају земљу у обрађеном стању. Дубоко орање извршује се с јесени а у пролеће га треба избегавати како би се влага у земљи што више задржала.

Не ваља је сувише рано с пролећа сејати да је не би у хладној земљи овладао коров пре него што никне. За наше прилике најподесније је време за сејање половина месеца априла. Дубина у коју сме семе доћи на лакшим земљама је $1^1/_2$ а на тежим $2^1/_2$ см.

Да би се издатци на обрађивање свели на најмању меру треба је тако сејати како ће се копња моћи вршити окопачицама. С тога се сеје у размаку од 48 см. ред од реда и 35 см. у редовима. У овом одстојању стаје на квадратни метар 6 комада или на хектар 50 хиљада а постигну тежину 1 до $1^1/_2$ кгр. Семе не треба штедити, боље је разређавати, него празна места расадом попуњавати. После сејања треба њиву тешким ваљком поваљати да би се клијање убрзало. Прву копњу треба извршити одмах како усев никне а са овом и прорећивање. За овај рад треба да је земља сува и процедита.

На тешким земљама може се убрзати клијање када се семе посеје у плитке бразде и сагорелим ђубретом покрије.

Од избора семена, односно врсте сточне репе много зависи величина приноса. Утврђено је, да оне врсте репе које расту под земљом имају више шећера и сувих градива него оне које расту под земљом, па ипак се ове последње радије сеју јер дају већи принос, лакше се ваде и чистије су.

Највећи принос даје *екендорфска* сточна репа а одликује се и великом количином шећера и протејинских градива. Одмах после ове препоручује се *оберндорфска*, жута тањирача, па на послетку црвени и жути *мамут*.[1])

Кад лишће отпочне да жути па најдаље до половине октобра, треба репу вадити да је на њиви не би мраз ухватио. Многи греше што пре времена кидају лишће са репе. Професор *Волф*, доказао је да се кидањем лишћа умањује принос до 10 хиљада килограма а то је $^1/_6$ целокупног прихода.

Када се репом стока храни треба пазити да се уз њу даје и одговарајућа количина суве хране (сена, сламе и плеве) Дневна количина репе која се поред потребне количине суве хране и зрневља може давати износи на 500 кгр. животне тежине код говеди 30 до 40 кгр. код крава музара 20 до 30 килограма, а код оваца 2·5 до 3·5 кгр.

Ј. М.

[1]) Семе од сваке сорте сточне репе може се у свако доба добавити преко Српског Пољопривредног Друштва, у Београду.

ИЗВОЗ СВЕЖЕГ ВОЋА У 1902 ГОДИНИ
ИЗ ОКРУГА ПОДРИНСКОГ

Није једанпут писано у „Тежаку“ о томе, колико користи доноси Воћарство овој земљи својим плодом који се или као

свеж, или као прерађен извози; није једанпут писано, колико ово од воћака доноси користи нашем земљораднику па и варошанину а нарочито сиротнијем сталежу чији су домови обично на крајевима вароши и који обилују са доста великим двориштима; доста је писано, колико воће доноси поправци климе у околини, а нарочито, ако је оно засађено на великим просторијама где управо замењује и сатрвене шуме јер се воће сваким даном све више и више сади, — па ипак се поред свих тих користи подигао читав урнебес, како су установе које раде на размножавање воћа, непотребне овом намученом и напаћеном народу. Неки су против ових установа из неразумевања, а многи баш навалично иду на укидање ових установа. И једни су и други на погрешном путу и не знају праву вредност Воћарства нарочито сада, када се воће извози у иностранство у грдним количинама и то у оне државе и провинције које су са својега рационалног Воћарства постали прави рајеви. Далеко би нас одвела, — а није ни место овом чланчићу — кад би навели та места у која се наше воће било као свеже, било као осушено — извози. Ова наша мала земљица, препуна је красних положаја за подизање воћака и смемо слободно рећи да је $^2/_3$ за ову грану привредну, потпуно подесна, и зато, сваки онај који би сметао развићу његовом, био би највећи непријатељ отаџбине.

Да ово постоји у истини видиће сваки из доле изложеног табеларног прегледа, колико је свежег воћа извежено из овог округа и колико је за њ' новаца добивено:

ГЛАВНИ ИЗВОД

Извеженог сировог воћа из округа подринског у 1902 години

РЕДНИ БРОЈ	ИЗВЕЖЕНО НА ЦАРИНАНИЦИ	ШЉИВА У ВРЕДНОСТИ			ЈАБУКА У ВРЕДНОСТИ			КРУШАКА У ВРЕДНОСТИ			КАЈСИЈА У ВРЕДНОСТИ			БРЕСАКА У ВРЕДНОСТИ			ОРАХА У ВРЕДНОСТИ			УКУПНО		
		КИЛОГРАМА	ДИН.	П.	КГР.	ДИН.	П.	КГР.	ДИН.	П.	КГР.	ДИН.	П.	КГР.	ДИН.	П.	КГР.	ДИН.	П.	КИЛОГРАМА	ДИН.	П.
1	Шабачкој	7,438.894	521.688	—	96.864	8.865	—	3.100	105	—	13.816	1775	-	12.944	1307		2501	498	—			
2	Рачанској	724.581	35.870	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-	—	—	—	—	—	—			
3	Митровачкој	952.391	80.004	71	122.785	10.368	92	19.125	1577	71	—	—	—	3180	306	—	—	3560	82			
4	Камичку	2,186.759	109.337	95	4.335	366	80	1.550	188	50	—	—	—	2200	132	—	19.628	—	—			
5	Малом Зворнику	65.000	2.500	—	15.000	700	—	=	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
	Свега	11,367.625	749.502	66	238.984	20.300	72	23.775	1871	21	13.816	1775	-	18.324	1745	—	22.129	4.058	82	11,684.653	779253	41

По подацима државних економа и њихових помоћника, који су преглед воћа на извозним тачкама извршили.

Па шта нам говоре ове цифре? Говоре: да је извежено 11,684.653 килограма за шта је добивено 779.253·41 динара. Сума доста велика за овај округ. Додајте овоме још и то, да је на Шабачкој Царинарници извежено сувих шљива око 16,000.000 килограма, што кад се узме просечно да је за један нови товар (100 килогр.) плаћано 25 динара, добивено је 4.000.000 динара, и 10.000 товара пекмеза у вредности 250.000 динара. Кад се сабере све три ове суме, онда је збир 5,029.253·41 динара. Где цифре говоре, ту се најјасније говори.

По врсти воћа, извежено је највише шљива пожегача 11,367.625 килограма. Ова је врста воћа најраспростањенија и народ је наш сâди у великим количинама. Али, куд би се и камо добила већа количина свежих шљива за извоз да он негује ову врсту воћа онако, како би то по науци требало да буде. Не треба се бојати суфицита, јер је тражња нашој шљиви све већа и већа, а у нашем је поднебљу најбоља и не може је никоја дуга заменити. Да је овако сведочи нам и та околност, што она у овој години, и ако је одвећ много родила, готово је сва распродата.

Јабука је извежено 238.984 килограма, количина дакле доста мала према броју дрвета колико подрински округ има. Али овоме је узрок црв, који је ове године много плодова упропастио тако, да су многи морали поотпадати пре времена, и што су јабуке нарочито колачарке много прередиле. Сад се тек најако дижу јабучари од домаћих сората чему је много допринело и давање награда Српског Пољопривредног Друштва, и кад стâсају, онда ће извоз истих претурити знатно извежену количину у овој години.

Крушака је извежено 23.775 килограма, количина врло незнатна. Овоме је узрок што већина сорти зре у лето и јесен, а ретко је која зимска сорта, и што их имамо то су неукусне и за извоз неспособне. Има врло красних зимских сорти на страни и оне су већ поодавно пренешене у наше старије расаднике које треба одабрати и размножити зашто су у првом реду позвати наши срески расадници.

Кајсија је извежено 13.816 килограма и то само на Царинарници Шабачкој. Ова врста воћа досада није никако извожена, и ако је у граду Шанцу довољно заступљена. Сад када је се показала као потребна странцима, треба је садити што више нарочито у заклоњеним положајима. Дворишта и веће површине земљишта по варошима, варошицама и селима врло су погодна за њено сађење, ту она брзо роди и кроз 6—7 година доноси обилатог рода. Код нас она доспева за 10—15 дана раније но на северу, и може се за њен плод у томе времену узети лепих новаца. Поред железница и водених путова, треба имати толике насâде, како би могли произвести велике количине за извоз и тиме створили 2—3 тржишта као тачке, где би купци долазили и снабдевали се овом врстом воћа.

Бресака је извежено 18.324 килограма, дакле више него кајсија. Брескве су самониклице и ситне и о њеном облагорођавању нико не води рачуна и ако је то воћка којој би требало поклонити већу пажњу. Сва ова количина, због тога што је рђавог квалитета извежена је у Аустро-Угарску и то у пограничне пределе, Срем, Бачку и Банат, — мали је део допр'о до Пеште.

Кад би се ова врста воћа каламила бољим сортама,

онда би она ишла и на тргове ван Пеште и то нарочито у северне делове Немачке. Благодарећи Америци, која је дала Европи већ неколико раних сората, могли би и ми исте сорте размножавати у већим размерама те би имали брескву, у јужним положајима још од почетка јуна па све до мртве јесени и тада би се извезло из Србије не 18000, него преко милијун килограма, и добило за исте око пола милијуна динара. И оне као и кајсије, стигле би код нас раније и могле би се бар за 20 дана раније извести.

Ораха је извежено 22.129 килограма, доста мала количина јер им је онај пролетњи снег, који је о Ускрсу падао, доста нашкодио. И овако, знатно би се већа количина извезла, да нису пре 10—15 година исечена онолика орахова дебла која су по доста ниској цени продата странцима. Сад се многи пољопривредници овога округа горко кају, што су се повели за тренутном добити, али сад је све доцкан, оно што се изгубило, не може се лако постићи, она грдна орахова стабла нису порасла за 5 и 10 година, већ за пола и цео век. Нека погледају на по неки заостављи који се још може наћи по оним кршевима по срезу рађевском и азбуковачком, па ће се видети, колико су блага изгубили за кратак низ година. —

Напред смо напоменули колико су велике користи од Воћарства, онако како се код нас ради, а и колике би ме тек биле, кад би се оно развило у оном степену како је у других народа. Зато је дужност свију и свакога, да воће сади свуда и на сваком месту само ако је оно иоле подесно за њ! Не треба да се надамо, да ће нам све потребе подмирити Ратарство и Сточарство чији су производи у највише прилика јевтини, него треба рад комбиновати тако како би се бар наш земљорадник снабдевао новцем за $^2/_3$ године. Воћарством он то може постићи са добро уређеним воћњаком; он почиње да добија прву пару од раних трешања а то је, код раних година концем априла, после тога настају средње па позније. После ових (а још трају позне трешње), настају ране бресквe од којих 3—4 сорте наизменично дозревају до св. Илије у коме времену има и раних крушака па и јабука. Затим долазе позније сорте бресака, јесење крушке и јабуке, сирове шљиве ранке и пожегаче, што све траје до мртве јесени. Од јесени па све до Божића долазе све зимске и јесење крушке и јабуке, дуње, мушмуле и ораси. Дакле од воћа се има користи за 8 месеци, и то је скоро $^3/_4$ године, и пољопривредник има у свако доба по мало новаца да своје неодложне потребе подмири, а не као од пољских усева од жетве до жетве, па после „кебом“ у корење“.

Светол.

О ХЛОРОЗИ (ЖУТИЦИ) ВИНОВЕ ЛОЗЕ

Ова се болест појављује на лишћу и младим ластарима. Утицајем њеним лишће постепено губи хлорофил (биљно зеленило), а за тим и своју првобитну зелену боју, која прелази у жуту и бледо жуту. Хлорофил, као што се зна, упија извесне сунчане зраке, којима је лишће у стању да раставља угљену киселину из ваздуха, да задржава издвојени угљеник и да с овим и другим елементима потребну храну справља. Али у недостатку хлорофила, оно не може да врши ту своју задаћу, те се отуда постепено суши и опада. Ластари па и цела биљка може услед тога угинути, утолико брже, уколико је подлога осетљивија према тој болести и у колико су различне друге околности, које помажу развиће ове, за то повољније.

Посматрањем и испитивањем се сазнало, да се хлороза искључиво јавља на кречним земљиштима и да је кречњак поглавити узрок њен. Доиста, ако се затрна око корена какве лозе, чија је подлога осетљива према хлорози, извесна количина, креде или кречног лапора или просто кречњака, примеће се после извесног времена да лишће губи своју лепу зелену боју и жути. Што винова лоза пожути долази, дакле, отуд што јој подлога није издржљива према кречњаку. Јасно је из овога, да избор подлоге има веома важну улогу у обнављању винограда и да је појава хлорозе тесно скопчана с тим питањем.

Па на који начин кречњак дејствује? Услед чега то лоза губи хлорофил и пожути?

То се питање није још ни до данас могло правилно решити. Лоза црпе из земље, као и остале биљке, извесну количину кречњака у раствореном стању (у облику „калциумовог бикарбоната“). Али, ако њена издржљивост према кречњаку није довољна, а при том још и расте на сувоме кречноме земљишту, јамачно је, да ће се утицајем подземних вода, које увек садрже угљене киселине и већа количина кречњака растворити и да ће лоза према томе и већу количину овог усисати. Усисани кречњак, држе неки писци, долазећи у додир с органским киселинама у ћелији се таложи и услед тога таложења нова количина придолази. На тај се начин обична нормална, киселина ћеличнога сока у ћелији смањује, док се на против базичност протоплазме повећава. Отуда и произалази известан поремећај у радњи ћелија, отуда и хлорофила нестаје, отуд и нема зрнаца скропца (амодиона, штирка) у пожутелом лишћу. Доиста, истраживањем се сазнало, да пожутеле лозе садрже мање слободних органских киселина, а више кречњака, него ли здраве, нормалне.

Али у ствари нема непобитних доказа, као што ће се мало час видети, да кречњак доиста баш тако дејствује.

При свем том, сваки се обичним посматрањем може уверити, да је кречњак утолико шкодљивији уколико га више у земљи има и уколико је пролеће кишније, јер га кишне воде, садржавајући угљене киселине, више растварају, те је већа количина раствореног кречњака на домашај коренових жила (система). У јуну и августу за време суше мање је подземних вода у земљи, и услед тога велики део тог раствореног кречњака се враћа у своје првобитно стање, у нерастворљиви кречњак (карбонат калциума), услед чега хлорозе нестаје.

Појамно је онда да јаркови за одвођење воде (дренажа), дрвеће које у близини расте и све што утиче на исушивање земљишта, спречава унеколико појаву хлорозе.

Природа кречњака утиче јако на његову растворљивост у подземним водама. Тако на пр. кречњаци с порозним склопом (текстуром) се много брже растварају него ли у ледичастом (кристалном или компактном) стању, јер је у првом случају већа површина тог састојка у додиру с водом. Исто тако, ако је кречњак помешан с карбонатом магнезијума или другим којим страним телом, ако су кречна зрнца обмотана слојем иловаче и т.д., брзина његове растворљивости знатно мења. Наравно, да ће земљиште утолико бити хлорозније, уколико ће кречњак који садржи бити брже усисан.

Огледима је доказано да постоји извесна сразмерност између брзине распадања кречњака каквом разблаженом минералном или органском киселином и његовог растварања у подземним водама. Према томе уколико брже силази вода притиском ослобођене угљене киселине у степеничастој (градуисаној) цеви Бернардовог кречомера (калциметра), утолико је и брзина распадања кречњака већа, утолико је он растворенији, а с тим и опаснији, јер ће утолико брже бити и усисан. Овим се и објашњава: откуда то да две исте подлоге немају исти изглед, пити су подједнико издржљиве према кречњаку, и ако је проценат овога на земљиштима на којима расту један исти. При

избору подлоге ваља, дакле, водити рачуна и о количини кречњака и о стању његове растворљивости.

Хлороза се обично појављује на земљама, у којих су и живица и здравица у исто време јако кречне, у другој години по сађењу. У првој години резница се храни великим делом о трошку нагомиланих резервних хранљивих састојака и њене ћелије, будући у обичном (нормалном) стању, одупиру се дуже времена дејству кречњака. Но наскоро преовлада утицај овога и у септембру лишће услед тога пожути, те вршећи рђаво своју задаћу справља врло мало резервних састојака; идућег пролећа лоза се развија најпре о трошку те мале количине резервних састојака, отуда је жутица још неприметна и изгледа као продужење оне од прошле године. Кречњак се у ово време услед пролетњих киша раствара у већој размери и жућење се јаче испољује. С наступањем суше у месецу јуну и јулу количина раствореног кречњака се смањава и лоза поново зелени; лишће вративши се у своје редовно стање, отпочиње поново да справља резервне састојке. У пролеће идуће године радне (активне) и добро склопљене ћелије, услед ових резервних састојака, које су знатније него прошле године одупиру се дуже дејству кречњака. С тога хлороза у овој трећој години је мање приметна него у другој и краће времена траје. У четвртој години лоза се редовно храни те се хлороза тада и не појављује или је тек једва приметна. Тако бива с нашим домаћим па и с америчким, али с извесним разликама, лозама: Берландијером и Хибридима француско-америчким од Берландијера, Рипарије, Рупестриса итд. Али не бива то исто са свима америчким лозама; код неких се од њих хлороза развије у другој години у таком степену, нарочито код оних које најраније пожуте прве године по сађењу, да лоза никако или скоро никако више и не озелени. Такве америчке лозе, а у тај се ред убрајају сви варијетети, који нису довољно издржљиви према кречњаку, умиру у трећој, а по каткад и у другој години.

Сви узроци, који сметају правилном раду ћелија, спречавају у исто време и справљање и нагомилавање резервних састојака, а с тим и доцније развијање и напредовање лозе. Лоза, дакле, при таквим околностима слаби и уколико је слабија утолико лакше подлеже хлорози. Тако дејствује Пероноспора, чијим утицајем лоза губи лишће, тако дејствује и филоксера, која повредама на корену чини ове неспособним да усисавају потребну храну из земље.

Нека ми се допусти овде да се удаљим мало од предмета и да наведем један врло занимљив и поучан појав.

Један мој пријатељ беше ме позвао свршетком месеца августа да му разгледам виноград (у околини Крагујевца) који, вели, нема баш најбољег изгледа. Ја сам радо био прихватио жељу мога пријатеља, изашао једног јутарњег дана у друштву с њим до у поменути виноград. Ту ми је одмах пала у очи силна навала Пероноспоре на лишћу, које се утицајем те болести беше скоро половину посушило; осем тога, опажали су се местимице и знаци хлорозе, те је виноград имао заиста жалостан изглед.

На питање, колико је пута прскао виноград? Свега једанпут у пролеће, одговорио ми је пријатељ. Тај и тај, додао је он том приликом, му је казао, да виноград посађен прве године нема потребе више пута прскати јер то године не роди! Ствар ми је тада била потпуно јасна. Мој пријатељ није имао на уму, да лишће ако није здраво не може вршити своју задаћу, не може справљати нити нагомилавати резервну храну у ткањима. Ова храна, као што се зна, једина је одакле се биљка храни у пролеће идуће године док понова не олиста. Лишће дакле утицајем Пероноспоре се раније сасуши и опадне него што то обично бива те се ни ластари не могу ни здвенити као што треба; мраз их у том случају може лико уништити. Чокот је при таквим околностима и слабији, а биће, нема говора у недостатку резервне хране и идуће године крхљавији, те лакше и хлорози и другим болестима подлеже.

Доиста, проценат кречњака у земљи мога пријатеља није био велики, али је лоза будући слабијег састава услед силне навале Пероноспоре ипак отпочела жутети, а жутиће, нема сумње и идуће године, ако се томе не буде могло стати на пут, што је уосталом врло тешко. Млад сађић, виноград, треба дакле неговати с особитом пажњом, јер ће од тога зависити и његова будућност.

Па на исти начин дејствује и калемљење, које слабећи подлогу и умањујући тиме и њену издржљивост према филоксери чини је осетљивијом према кречњаку. Отуд се и опажа често пута да ново подигнут виноград по калемљењу пожути; али ова жута боја ишчезава убрзо, наравно ако је подлога издржљива према кречњаку...

На који се начин може спречити хлороза? Јамачно је понајбоље и не имати посла с том болешћу, а то се може постићи, ако се изабере подесна подлога за земљиште на коме се жели виноград подићи. Јасно је, према томе, од какве је велике важности тачне одређивање количине кречњака, као и брзине његовог распадања, наравно уколико се ово последње Бернардовим кречомером може сазнати. Али ако је виноград већ обновљен, па се услед рђаво изабране подлоге та болест појави, не треба оклевати, већ је треба одмах лечити. Досада су се постигли најбољи резултати у лечењу против хлорозе, употребом *зелене галице* (сулфата гвожђа).

Лечење се може предузети у јесен или у пролеће. Но при свем том употребом зелене галице у јесен се постижу много бољи и сигурнији резултати. За тај циљ болестан виноград треба одмах чим лист опадне орезати и пресеке (а не и пупољке) орезаних ластара раствором зелене галице просто премазати. Тај раствор не треба да је сувише јак, јер би као што се зна изгорео ластаре; најбоље дејствује кад се 25—30 кгр. зелене галице раствори у 100 литара воде (раствор 25—30%). Одмерена количина зелене галице се метне у једну кесецу која лако воду пропушта; кесица се обеси у суд, у који је усута одређена количина воде и ту остави док се галица у њој не раствори. И корпица од врбовог прућа може за тај циљ корисно послужити. Премазивање се врши или обичном четком или смотуљком крпе на врху каквог држалка од дрвета; но у овом другом случају више се течности губи и пресеци се ластара не натапају добро. Премазивати треба у исто време кад и орезавати — један ће радник маказама орезивати болесне чокоте, а други ће поред њега с лонцем с раствором у једној и четком другој руци премазивати пресеке на орезаним ластарима, и то по лепом времену, јер се тада раствор најбоље упија. Доиста по киши тај посао и не треба вршити, јер ће раствор на пресецима бити спран, нити опет по јаком ветру, који га може осушити и спречити да продре у унутрашњост биљних судова. Ако ластари услед различних коринтогамских болести или других узрока нису добро здвењени, употребом овог лека ће изгорети. Њих, дакле, треба лечити у пролеће.

Исти овај лек само у блажем раствору може се употребити и у пролеће, ако се опази да се жутица опет појавила. Довољно је тада растворити 400 грама зелене галице у 100 литара воде (раствор 4‰) а тим раствором обичном прскалицом попрскати пожутело лишће. Прскање се ово може више пута у току године поновити ако то буде потребно. Овај пролетњи начин лечења врло споро дејствује, али се врло лако врши и корисно допуњује јесењи.

Најзад се хлороза може сузбити и ако се раствори 300 до 500 грама зелене галице у 10 литра воде, па се тим раствором

у пролеће залију оболели чокоти. Али тај начин лечења скупље стаје јер и више галице иде.

На место зелене галице може се корисно применити у пролеће и запрашивање лишћа (у јутру) масним негашеним кречом или прскањем кречним млеком, јер се и овим средством постижу врло добри резултати.

На који начин дејствује сулфат гвожђа? Откуда то да применом овога лека лоза опет озелени? И с тим се питањем још није на чисто.

Некада се држало да се у хлорофилним зрнцима налази и гвожђа и да хлороза долази отуда што земље, на којима се та болест јавља, не садрже у довољној количини споменутог састојка. Међутим се испитивањем сазнало да у хлорофилним зрнцима нема нимало гвожђа и да осим тога земље на којима се хлороза јавља, садрже често пута више гвожђа него ли она где се та болест не виђа. Отуда, дакле, треба закључити да гвожђе не може спречити појаву хлорозе, и да ниуколико америчкој лози не шкоди ако тог састојка у земљи нема. Интересантно је још додати, да је анализом пепела нађено, да здраве лозе садрже мање гвожђа (сексвиоксида) него ли болесне од хлорозе.

Други опет држе, да кад се чокот залије раствором зелене галице да ова претвара растворени кречњак у сулфат калциума. Доиста лоза у том случају усиса мање кречњака и првобитна зелена боја јој се поврати те и ово објашњење изгледа врло тачно. Али како дејствује раствор зелене галице кад се њом премажу пресеци ластара или попрска лишће? Вероватно, да та со везује усисани кречњак у сувишку, и да на тај начин повраћа ћелијама њихов обичан састав, те ове могу делати.

Али ни у тој претпоставци нема ничег извесног, јер ако доиста зелена галица (сулфат гвожђа) везује сувишан креч у ћелијама, на који би се начин могло објаснити дејство кречног прашка или млека на лишћу, који на против повећава проценат кречњака, па при свем том лечи хлорозу? Нити се, дакле, зна на који начин кречњак ствара хлорозу, нити се опет зна на који је начин зелена галица или креч сузбија.

Заиста чудновата болест!

По француским изворима
Вел. Н. Стојковић

БЕЛЕШКЕ

Воће у домаћем лекарству. — Да куване јабуке и крушке, суве шљиве и т.д. служе у извесним болестима као лек и подкрепљење, то је многима познато, али ће мање бити позната употреба воћа у следећим случајевима: *печења од трешања,* које со онако немилици бацају, дају изврсно средство *против кашља.* Да се за то употребе, треба их чисто опрати и у хладовини осушити, у ланену кесицу сасути и до употребе обесити негде на суво место. Кад затреба, треба узети толико, колико те са три прста добро захватити може, па скувати у једном малом лончету воде и додати (према укусу) 2 до 3 комада шећера, процедити и дати болеснику да попије док је „тој" још врућ. Исто се тако *против кашља* врло добро употребљава „тој" од скуваног *семена од дуња,* само је овај „тој" мало горчији. — И *сок од купина* са шећером укуван, и зреле *бобице од зове* у шећеру скуване, изврсно помажу *против кашла.* — Против *шкрофула* врло су лековите *трњине* (кукиње). За тај циљ треба их у води скувати и оцедити, па оставити да се ова вода охлади и онда ју пити у место обичне воде. — *Пљување крви* убрзо се прекине, кад се пије *сок од дуња.* — Укувани *зелени ораси, суво дуње* или *пекмез од дрењина* заустављај *иролив.* — *Грожђе* се с врло добрим успехом употребљава за *чишћење крви,* нарочито црно. Кад се грожђе изјутра на празан стомак једе, служи као изврсно и врло пријатно средство *за чишћење* (отвара столицу), а кад се једе после јела (ручка или вечере), онда противно дејствује — „затвара". — *Сок од бимбер-грожђа* (рибизле) и *малине* разхлађују болесника у грозници. — Исто се то постиже и са *водом од јабука.* За тај циљ треба узети једно лонче, метнути у њега 2 неољуштене киселе јабуке и прелити са две чаше воде; овако преставити да се јабуке дотле кувају док не омекшају; за тим лонче поклопити и оставити да се ово охлади, па ону воду давати грозничавом болеснику да ју пије. — *Куване јабуке* су за малу децу изврсно и здраво јестиво. — *Сок од црвених патлиџана* (парадајса) је јединствено средство против *болке у јетри* (црној цигерици) и у *гревима;* а *сок од лубенице* изврсно је средство против *грознице* и *болке у бубрезима.* — *Сок од лимуна,* кад се исцеди у једну шољу вруће црне кафе, даје врло добро и брзо средство против *главобоље.* — За испирање грла при *вратобоље* код деце, не може се ништа боље препоручити до *сок од лимуна.* — Кад те *убоде пчела,* а ти пресеци *јагоду, огрозу, бресву, јабуку* итд., па метни на убодено место. Она киселина која се у воћу налази, предупређује жижу, сврааб и оток убоденог места и одузеће убоду отровну силу. — Још ћемо да напоменемо ово: кад се *шумске јагоде* згњече и шљивама у веће лице намаже, а у јутру опере, онда постаје лице нежно и бело.

Неколико поузданих средстава против „надуна". — *Надун* је позната болест код наше домаће стоке, поглавито код коња, говеди и оваца, усљед које оболело грло врло лако може да „пресвисне", као што народ вели, ако му се убрзо не притекне у помоћ. Средстава против *надуна* има много, врло много, али нека од њих не могу се одмах при руци имати, што је најглавније, јер је код ове болести потребна што бржа помоћ. Писац ове белешке био је присутан, кад су следећи лекови употребљавани, у *увек* је оболело грло од сигурне смрти спашено. С тога баш, ове лекове и нашим домаћинима најтоплије препоручујемо, да их у даним приликама употребе:

1. Узми 500 грама *чистога зејтина* и 250 грама *љуте ракије,* добро измућкај и сасни надувеном говечету у грло. Одмах га затим сламом добро истрљај, па ће говече убрзо почети да балега и после неколико сати биће потпуно здраво.

2. Узми два *јајета,* направи на сваком на врху рупу, па кроз њу изручи беланце, али пажљиво да жуманце у јајету остане. У место беланцета насни у јаје *терпетинског уља* (из апотеке), па онда оба јајета, једно за другим, тури оболелом говеч ту у грло да га прогута. После неколико тренутака биће говечету боље.

3. *Камфорска ракија* такође је врло поуздано средство. Раствори у једну флашицу, која хвата пола литра *ракије,* за 0·50 дин. *камфора,* па тако остави да ти се у кући нађе. Кад би се говече надуло, подај му одмах две велике кашике од те ракије да прогута, а овци две мале кашике. После 8 до 10 минута биће стоци сигурно боље.

Нечисте и посукнуле флаше — (боце) најбоље се чисте љуском од јајета. На тај циљ осуши љуска од јаја, било на фуруни, било на сунцу, па их онда стуцај на ситне комадиће, метни од њих у флашу, нали врућом водом и добро промућкај, а затим испери чистом водом. Биће чисте као нове.

Најбоље ланено семе. — Најтање, најфиније и најдуже влакно даје онај лан, који је произведен од двогодишњег семена, и то на овај начин: Семе треба у чаурама оставити две године, и тек га пред само сејање омлатити и посејати.

Тако раде у Риги (у Русији), где се најлепши и најфинији лан производи.

Средство противу свињских бољетица. — Као економ, занимам се већ више година гајењем свиња како за продају, тако исто и за домаћу потребу. Деси се случај, да ми се пре 5 година разболи један у пола ухрањен брав, пак пошто никако више не хтеде кукуруз јести, пустим га у авлију у одлучном уверењу да ће скапати. Кад је исти по авлији тумарао, наиђе на гариште и ту одмах поче нешто грискати. Ја то спазивши, приђем к њему и зачудим се кад видех да свако парче на гариште избаченог угља купи, гризе и гута. Пошто је тај брав одмах други дан веселији био, то га опет пустим на гариште и тако је то трајало све до његове зрелости. После добре порције поједеног угља, свакад је и кукуруз тако живо трошио, да сам се готово љутио што тако много ждере. Кад сам га заклао, имао сам шта видити. Црево му беше црно као црном бојом обојадисано, но кад се чистом водом опрало било је бело као млеком наливено.

Исти брав тежио је толико — на кантару нисам га мерио — да су га једва њих петоро на ченгеле могли дићи, а дао је сем сланине за кућевну потребу још 2 акова масти. Од тог времена дајем уредно рањеницима растовог угља, утуцаног у храни а бацам и читава парчад у кочину да сваки једе по својој вољи и моји су свињи, хвала Богу, свакад здрави и добро се хране.

Из овог изводим, да је свињама слободно кретање неопходно нужно а рањеницима свакако треба давати растовог угља у толикој мери колико год они хоће да једу. Неће бити згорег ово искуство и даље од године утврдити.

ГЛАСНИК

Постављења и премештаји по струци пољопривредној. — Указом Његовог Величанства Краља, од 20 децембра прошле године, а на предлог Министра Народне Привреде, постављени су:

за ванредног писара четврте класе Министарства Народне Привреде, а да врши дужност економа среза бољевачког, и прима плату из плате овога, *Милорад Јовановић*, писар четврте класе Управе Топчидерске Економије; и

за писара четврте класе Управе Топчидерске Економије *Милан Триковић*, досадањи државни питомац на страни.

Помоћници државних економа. — Претписом Господина Министра Народне Привреде, од 10 јануара ове године, постављени су:

за помоћника државног економа, окр. рудничког и чачанског са седиштем у Горњем Милановцу, *Светозар Петровић*, помоћник држ. економа среза трнавског — без права на путне и селидбене трошкове; и

за помоћрика државног економа округа моравског *Милош Ђ. Тоскић*, пређашњи помоћник државног економа ср. рамског.

Поклон *француском Пољопривредном Друштву.* — У седници истог Друштва од 3 децембра 1902 године главни секретар саопштио је једно писмо г. *Густафа Хезе-а*, главног инспектора Министарства Земљорадње у пензији, којим моли Друштво да прими једну обвезницу од 125 динара ренте, те да сваке четврте године објављује по једну награду од 500 динара за награђивање најбољег списа о пољопривредним, повртарским биљкама и т. д.

У своме писму г. *Хезе* изјављује да је он члан Француског Пољопривредног Друштва од пре 36 година; да је кроз све то време од стране својих другова добијао увек знаке најдрагоценијег поштовања; с тога он овај поклон, који данас чини Друштву, сматра као дело „оне благодарности, која је души посластица“

Председник и главни секретар један за другим били су тумачи чланова Друштва и благодарили г. *Хезе-у* на тој доброј мисли, коју је имао пружајући Друштву овај поклон, и на топлим осећајима с којима је он то умео учинити: „ова награда *Хезе*-ова подсећаће вечито потоња поколења на име славног агронома. Данас Народно Пољопривредно Друштво изјављује жељу да га као свог дојена у својој средини види још за много година. Једнодушно и понављано одобравање доказују г. *Хезе-у* како су речи главног секретара и председника тачно изразиле осећања целог Друштва према њему.“

Износећи све ово поштованим читаоцима *Тежака*, ми их радо подсећамо, да је *Густав Хезе* онај француски писац, чија је дела — а он их има доста — већином превео г. *Јермолов*, инспектор земљорадње, шумарства и државних добара у Русији као што се то види из једне беседе коју је г. *Јермолов* држао у француском пољопривредном Друштву и коју смо ми у *Тежаку* приказали.

Прошлогодишња производња лозе у државним лозним расадницима. — По процени која је извршена 1 августа о. г. у државним лозним расадницима: Букову (код Неготина), Јагодини, Нишу, Александровцу (Жупском), Смедереву и Топчидеру (код Царевог Моста) предвиђен је био овакав принос лозе, укупно из свих расадника.

зрелих калемова	284.112	ком.
зелених калемова	23.500	„
прорака амер. лозе	455.436	„
резница амер. лозе	4,395·450	„
прорака домаће лозе (у Букову)	45.000	„

По извештајима пак које су поднели с јесени, добивано је

Зрелих калемова,

У крајинском расаднику (Букову)	122.673	ком.
У јагодинском расаднику	18.978	„
У нишком расаднику	56.980	„
У жупском (Александровцу	37.388	„
У смедеревском	15.607	„
У топчидерском	19.202	„
Свега	270.828	„

Зелених калемова,

У крајинскот расаднику	11.000	ком.
У јагодинском расаднику	1.100	„
У нишком расаднику	340	„
У жупском расаднику	1.150	„
У смедеревском расаднику	1.091	„
Свега	14.681	„

Прорака (амер. лозе)

У Крајанском расаднику	15.000	ком.
У јагодинском расаднику	56.000	„
У нишком расаднику	56.980	„
У жупском расаднику	151.150	„
У смедеревском	69.978	„
У топчидерском расаднику	17.118	„
Свега	366.226	„

Према томе постоји разлика између предвиђеног броја и фактичне производње. Узрок томе у главноме су *ране јесење слане* (у септетбру), које су свуда направиле штете, нарочито код зрелих и зелених калемова, па и прорака.

О *резницама* не може се још знати тачан рачун, јер услед јаких новембарских мразева већи је део лозе у матичњацима остао не орезан, те ће се тек с пролећа знати право стање.

Првим распоредом, *за јесење издавање*, лоза је распоређена овако:

У крајинском расаднику:

зрелих калемова	82.773	ком.
зелених калемова	9.800	„
прорака	4.600	„
резница (амер.) лозе	75.050	„
резница (дом.) „	9.342	„

У јагодинском расаднику:

зрелих крлемова	13.288	ком.
зелених калемова	800	„
прорака	30.800	„
резница	143.800	„

У нишком расаднику:

зрелих калемова	44.792	„
прорака	42.750	„
резница	532.200	„

У жупском расаднику:

зрелих калемова	30.000	ком.
зелених калемова	650	„
прпорака	150.000	„
резница	250.090	„

У смедеревском расаднику:

зрелих калемова	7.400	ком.
зелених калемова	650	„
прпорака	40.500	„
резница	70.200	„

У топчидерском расаднику:

зрелих калемова	13.612	ком.
прпорака	16.700	„
резница	33.600	„

Укупно издаће се, дакле, по овом распореду:

зрелих калемова	191.865	ком.
зелених калемова	11.900	„
прпорака	242.600	„
резница	1,104.850	„
Свега	1,551.215	„

И за ту лозу добиће се укупно прихода: 28,641·69 динара.

Остатак лозе распоредиће се *другим распоредом*, за пролетње издавање; а у овај ће распоред ући сви они који поднесу молбу управама расадника до *1 фебруара* ова године. Но у пролеће издаваће се лоза и онима који су ушли у први распоред, а лоза им услед хладног зимског времена није могла да се изда, или је нису могли примити. Свакојако сви они којима буде саопштено да ће им се лоза издати, треба да се постарају, да лозу о означеном року приме, јер ће се не подигнута лоза издати другима који се буду јавили.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 12 децембра 1902 год. у Београду.

Пошто је био присутан довољан број чланова Управног Одбора — приступљено је решавању и решено:

I

Г. Председник предлаже, да се приступи изради Програма рада друштвеног за 1903 год. и да се то повери одбору ужем кога Управни Одбор изабере.

Мимо тога предлаже, да изабрати ужи одбор изради и нацрт буџета за 1903 год. који се има изнети пред Главни Годишњи Збор на одобрење, пошто га претходно прегледа и утврди Управни Одбор. — А поврх тога да исти Одбор проучи и да своје мишљење о изради медаље за одликовање заслужних пољопривредника — Одбор усвајајући предњи предлог свога председника у целини решава: да у ужи одбор за израду програма рада и буџета за идућу 1903 годину као и да проучи питање о изради медаље за одликовање заслужних пољпривредника, уђу ова господа: Паја Т. Тодоровић, Алекса Љ. Поповић, Илија Кремић и благајник г. Јекић.

II

Г. Председник саопштава да је Државна Штампарија одказала штампање *Тежака* за овај месец па предлаже како Одбор мисли да се *Тежак* за овај месец штампа а и Годишњи Садржај и извештај о слави и изложби друштвеној за ову годину — По примљеном саопштењу и предлогу свога председника одбор је одлучио: Да се сва три броја „Тежака“ за овај месец и извештај о слави и изложби за ову годину, а тако исто и један табак Садржаја за ову год. штампа о трошку друштвеном, а штампање да се исплати из кредита одређеног на непредвиђене потребе друштвене.

Штампање да се изврши у Државној Штампарији.

III

По предлогу г. уредника *Тежака* решено је: — да се радови у „Тежаку“ за месеце октобар и новембар ове године награде по предлогу г. уредника и утврђеној норми.

IV

Прочита се писмени предлог г. П. Т. Тодоровића, уредника Пољопривредног Календара друштвеног за идућу годину, из кога се види шта и коме ваља дати за радове у Календару као и коме по један Календар за учињене услуге око штампања истог. Одбор усваја у целини прочитани предлог г. уредника о наградама и услугама за радове и штампање Календара а мимо тога решава: да се поред именованих награда изда и награда г. уреднику за уређење Календара као и прошле године сума у две стотине динара, а поред тога и 20 комада Календара да му се стави на бесплатно расположење.

VI

По предлогу г. председника одбор је решио: да ужи одбор одређен за израду програма рада за идућу годину, проучи и питање о уређењу „Тежака“ од идуће године с тим, да је исти умољен да са овим питањем похита како би се његово мишљење донето по овоме, могло изнети пред прву седницу Управног Одбора на решење и донети у броју *Тежака* за 20 Дец.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

Држане 28 децембра 1902 године у Београду

Пошто је био присутан довољан број чланова Управног Одбора, приступљено је решавању и решено:

I.

Подносе се понуде за испоручење француске луцерке и рафије, за идућу 1903 годину, и пошто се понуде отворене и у њима нађено стање, као што је утврђено особеним записником под *Бр. 9085*, који је у овој седници о томе нарочито вођен, и пошто се нашло да је за рафију понудио најнижу цену г. Таса Неранџић, трговац, овдашњи, а за луцерку г. Илија Милишић, трговац овдашњи, решено је: — да се испоручење рафије у десет хиљада килограма уступи г. Таси Неранџићу, овд. трг. по понуђеној цени од осамдесет пет динара и двадесет и пет пара у злату од сто килограма, а семе од француске луцерке у десет хиљада килограма г. Илији Милишићу, овд. трг. по сто четрдесет и девет динара у злату од сто килограма.

Испоручење рафије и луцерке да се изврши тачно по условима стечаја, који је обзнањен у 271 броју Српских Новина без обзира на мустру коју је Милишић поднео; о чему са понуђачима закључити уговоре.

II.

Г. Председник саопштана како је остало нерешено питање о награди писцу X Пољопривредне Поуке: *„Пасуљ, сочиво и грашак“*, коју је израдио Милош Н. Лукићевић редовни члан овога Друштва — Решено, да се писцу X Пољопривредне Поуке изда — исплати — на име награде по седамдесет динара од штампаног табака.

Поред овога, а поводом предлога г. Алексе Поповића, члана одбора, решено је да се рецензентима овога дела г. г. М. Савићу и Александру Мијоковићу, редовним члановима, изда на име награде одсеком по четрдесет динара.

III.

Прочита се акт Г. Министра Народне Привреде од 21 октобра ове године *ПБр. 18635* којим спроводи молбу Павла Милошевића, земљоделца, из Корањице, да му се врати десет дин. дати на име капаре за набавку бодљикаве жице, коју није хтео примити — Решено, да се молиоцу Павлу може вратити положена кауција у десет дин.

IV.

Прочита се реферат благајника друштвеног од 29 Априла ове г. Бр. 3571 којим извештава, да је позајмљени 16.552·45 динара из Пољопривредног Фонда за исплату плавог камена, накнађена овоме Фонду, а поред тога још и 187 динара на име интереса, као што о томе и уложна књижица гласи, а сообразно решењу Управног Одбора Бр. 1414 од 4 марта ове године, — па моли да Одбор реши из које ће се партије расходовати ових 187 динара — Решено, да се овај плаћени интерес расходује

из партије буџетске за ову годину одређене на непредвиђене потребе.

V.

Прочита се реферат благајника друштвеног по коме је за подвоз изасланика друштвених приликом посете славе друштвене од стране гостију из Бугарске, утрошено 20 динара — Решено, да се овај издатак у 20 динара исплати из партије одређене за прославу овогодишње славе и изложбе.

VI.

Прочита се реферат благајника друштвеног од 15 овог м. Бр. 8884 према коме је издато г. Милошу Станојевићу пређашњем правном референту Министар. Народне Привреде 50 динара на име награде за рад око тражења наплата од дужника друштвених — Решено да се овај издатак у педесет динара расходује из партије одређене на непредвиђене потребе буџетом за ову годину.

VII.

Прочита се реферат благајников од 30 нов. ове год. Бр. 8704 по коме је издато 16 динара на име подвоза и особени трошкова комисије, која је у топчидерском атару извршила пробе страних и наших плугова — Решено, да се овај издатак у шеснаест динара исплати из партије одређене на непредвиђене потребе буџетом за ову годину.

VIII.

Прочита се реферат друштвеног благајника од 16 ов. м. Бр. 8887 којим извештава, да је сума од 2500 динара одређена за подизање зграда за угледни живинарник у Роготу утрошена, и да за исти циљ треба још до 500 динара — Решено, да се за довршење живинарника у Роготу може утрошити још до пет стотина динара из вишкова буџетских партија за ову годину.

IX.

Прочита се реферат благајника друштвеног од 28 ов. м. којим предлаже, да се одреди ужи одбор за инвентарисање друштвене имовине — Одбор усвајајући овај предлог друштвеног благајника решава, да у ужи одбор за инвентарисање друштвене имовине уђу чланови одбора г. г. Драгутин Јовановић, Мирко Миљковић и Илија Кремић.

X.

По предлогу г. председника решено, да ово-годишњи извештај о друштвеном раду прегледају г.г. А. Секулић, Јован Јекић и Милош Х. Поповић, чланови Управе.

XI.

Прочита се реферат администрације друштвене којим обраћа пажњу Управе друштвене, да је подизањем нових грађевина отежано даље гајење пчела у дворишту друштвеном и одбор узимајући ово у обзир као и ту околност што нема потребе да се ово Друштво бави и даље гајењем пчела кад постоји Пчеларско Друштво коме то спада у специјални задатак — Решава: да се пчеланик друштвени са свима кошницама и пчелама уступи бесплатно Српском Пчеларском Друштву.

ОГЛАСИ

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО
ЗА ОСИГУРАВАЊЕ
БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА
ОСНОВАЧА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу, покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова. 34—36

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца
Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.)
Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 3 броја Тежака. — Сточна рена. — Извоз свежег воћа у 1902 години. — О хлорози (жутици) винове лозе. — *Белешке.* — *Гласник. Друштвени и подружински послови.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ ШАЉЕ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД МОЋНОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА
АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ, МИЛАН Т. ГРКОВИЋ, МИЛАН Ј. БАЈИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ
ДОСИТИЈЕВА УЛ. БР. 11.

БРОЈ 4. У БЕОГРАДУ, 1 ФЕБРУАРА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

ПРИТКЕ ЗА ВИНОГРАДЕ

Многи винодељци често муку муче са набавком притака за винограде. Добре и трајне притке од велике су важности за винограде, а набавка притака засеца у питање шумског газдинства.

У пределима, где је Виноградарство у велико разграњено, питање о набавци притака за винограде, заслужује нашу већу пажњу. Оно је важно колико за економа, толико и за шумара. Набавка притака у нашој земљи, није привлачила на себе особиту пажњу за то, што је било свуда у изобиљу шума[1]) У последње време, како је приватних шума понестало, а општинске и селске шуме проређене, дошао је ред на државне шуме. Притке се данас набављају махом из државних шума, а начин прављења и израђивања притака треба да нас упути на заједнички споразум (пољопривредника и шумара) како их треба набављати па да се не огрешимо ни о правила за разумно шумско газдовање, ни о начин приготовљавања, да буду јаче и трајашније.

Разумнији начин набавке (сече и израде) притака из држ. шума, донеће трајне користи држави и држ. шумама, а начин приготовљања, да буду јаче и трајашније, пружа материјалне и физичке користи винодељцу.

У другим напредним државама, које су од нас далеко одмакле и у пољопривреди, и у шумарству, питање о набавци притака за винограде, одавна је на дневном реду, и већ је повољно решено. Ово је питање постало код нас важно, и ми морамо настојати, да га што пре и што практичније решимо, и решићемо га тако, ако пронађемо пут и начин, како ће бити мања тражња са гледишта економског, а што већа понуда са гледишта шумарског.

Винодељац треба да што ређе мења и набавља притке, а *шумска управа треба да има* и да спреми довољно и добра материјала за притке.

Ма да је наша пољопривредна и шумска индустрија још на ниском степену развоја, и ма да ћемо ми још дуго чекати, да у том погледу пођемо одређеним правцем и чврстим корацима напред, ипак ће бити корисно, да нашим пољопривредницима опишемо начин импрегнисања — натапања виноградских притака, да буду боље и трајашније.

Притке се дакле могу направити да буду јаче и трајније натапањем бакровим сулфатом или плавим каменом. Ово су потврдили резултати од чињених покушаја у пракси с тим, да су трошкови учињени око натапања сразмерно мали.

Доказано је, да натопљене притке могу издржати 5—6 пута толико, колико не натопљене. Начин натапања врло је лак и једноставан. Метода натапања показала је врло добре резултате већ и приликом импрегнисања жељезничких прагова од меких врста дрвета као што је н. пр. буково.

Справа за натапање састоји се, из једног парног апарата, који служи за рад великој пнеуматичној справи, која се једноставним размештајем њених делова да преобратити у справу за притисак.

Пнеуматична справа стоји у вези са 12 мет. дугим цилиндром у пречнику 1·86 мет. дебелим, у који може да стане, до 4.000 притака *7 стопа* дугачких. На обадва краја цилиндра налазе се врата, која се лако отварају и херметички затварају. Цилиндар је положен на два велика казана, који су напуњени са течношћу за натапање. На доњој страни цилиндра води цев до на дно обадва казана. Ова се цев затвара кад хоћемо да имамо празан казан, а кад се отворе онда иде течност у цилиндар. Кад отпочне притисак онда цеви затворимо.

Течност за натапање може бити јача и слабија, према томе хоћемо ли да притке натопимо јаче или слабије. Јача је течност кад има 20 грама бакрова сулфата, а слабија ако има само 12 грама бакрова сулфата на један литар воде. Јача течност има 5·5 кгр. а друга слабија има само 3 килограма плавог камена.

Једна притка — колац од *7 метра* дужине и 4 см. дебљине у пречнику, упије нешто више од једног литра течности што чини за јаче натапање од 20 грама плавог камена, од прилике нешто више од 20 крг. на хиљаду притака.

Притке које хоћемо да натапамо не смеју бити ни много суве, ни сувише сирове, и не смеју бити сечене лети за време циркулације мезгре. Сечене притке најбоље су за натапање, ако неколико дана стоје на ветру или на сунцу.

Цилиндар се отвори на обадва краја, и два се у њ слажу до висине, до које ће допирати течност. По том се затвори цилиндар с обе стране херметички, и парни апарат држи се у приправности.

Кад је све ово готово, и кад су сви отвори затворени, онда се отвори веза између пнеуматичке справе и цилиндра, паран апарат отпочне да ради, и ваздух се разређује у цилиндру. Сказаљка намештена споља на цилиндру, показује степен разређеног ваздуха. Нула показује нормално стање ваздуха, а 100 апсолутну празнину (ма да се она никад не може постићи).

[1]) Први је узрок томе, што су се стари виногради подизали без притака. (Прим. Уред.

Не треба више но 20—25 минута па да сказаљка покаже број 70, који је степен довољан за натапање.

Утицајем пнеуматичке справе, разређује се ваздух у цилиндру све више и више, а то разређивање дејствује великом снагом на дрво т. ј. ваздух настоји да дође у своје првобитно нормално стање, или бар приближно овоме, те великом снагом извлачи из притака: влагу, ваздух и сокове, који се налазе у дрвету у многобројним каналима и интерцелуларним просторима, којих има између ћелија свакога дрвета. Кад се ваздух довољно разреди, онда се престане са овим радом, закренувши славину.

Кад се отвори цев која спаја цилиндар са казанима, онда прелази течност у цилиндар и напуни га све до оне висине где се налази цев за отицање, а то је на врх цилиндра.

Кад је све готово, онда се затворе сви отвори, сем цеви која веже цилиндар са пнеуматичким апаратом, који се преобраћа у справу за притисак. Задатак овога притиска јест, да напуни течношћу све па с најмање отворе и празне просторе у дрвету из којих је разредом ваздуха извађена влага, ваздух и мезгра.

Под утицајем тога великог притиска, који често износи по неколико атмосфера, продире ова течност у ћелије дрвета, где још има празна простора и распореди се по целом дрвету. Пошто с временом из ове течности испарава вода, то остаје бакров сулфат инкрустиран у чврстом споју са дрветом.

Цео овај посао траје, од прилике, један сат, по том се отвори цев која веже цилиндар са казаном, да неупотребљена течност може истећи. За тим се изваде притке. Ако се притке што дуже суше, биће дуготрајније, а плави камен боље се веже са ћелијама, и онда га не може тако лако растварати влага која се налази у земљи.

Пре свега треба се уверити о степену густоће течности са којом се мисли натàпати, јер би се могло десити да је не буде довољно. Степен густоће може се сазнати мерилом за то. Кад је то тачно утврђено, онда је лако знати, је ли плави камен ушао у све ћелије, а то ћемо се осведочити помоћу феро-цијан-калија. У тој цељи одвојимо неколико притака, расецимо их уздуж и попреко, па углађени пресек прелијемо са течношћу феро-цијан-калија тако, да се добро овлажи поливена површина. За неколико минута покаже се с почетка ружичаста боја, за тим мало смеђа, што значи да има бакрова сулфата.

Дугогодишња пракса доказала је, да на овај начин натопљене притке, буду много чврше, а то је узрок да су и много трајније. У особини плавог камена, да не да трулежи у дрво, лежи најглавнији узрок трајности натопљених притака.

Да не би описивали цео процес и промене, које настају у оном делу притака који стоји на ваздуху, и који је непрестано изложен сувој трулежи, ми ћемо скренути пажњу само на онај део притака, који је побијен у земљу.

Промене које се дешавају на ономе делу притке, који се налази у земљи, веома су различите. Оне су јаче или слабије према особинама земљишта, и зависи и од тога како земља прима или губи топлоту, а по највише зависи од влаге у самом земљишту. Утицајем влаге, коју притке узмају из земље, па онда топлоте, и разних хемијских процеса у земљи, ухвате се на притками споре криптогамих биљака, које спадају у род плесни, које се налазе у горњим слојевима земљиним, где налазе повољне услове за свој развој.

Ове плесни живе у земљиним пукотинама, и кад дођу у додир са притками, оне пружају своје мицелије у дрво, и на тај га начин разоравају, и усљед тога почне дрво трулити. Ако повољни услови за опстанак и напредак плесни потрају мало дуже, онда продиру споре мало дубље у бељиковину, и тако стварају прах или трулеж, према томе, да ли је време суво или влажно.

Исти такав процес понавља се и на сувом положају, само што је овде спорији, јер *мицелиј* не може да лако продире у дрво, нити може да живи. Тако кестеново дрво траје често и више година, док за то време нестане бељиковине већ одавна. Што се тиче борових притака које су добра квалитета, оне су много издржљивије због своје смоловитости.

Кад су притке натопљене описаном течношћу, онда не могу наступити горње појаве, због тога, што дрво постаје чврше, а то је разлог да га плесан не напада. Но кад је плави камен инкрустиран, и кад дође у хемијско-органични спој са дрветом онда поменути организми не би могли ни живети, нити у дрво продирати. Истом после више година, кад почне влага извлачити плави камен, онда може да настане описани процес.

Овом справом и на описани начин, могу се натапати и други дрвени предмети, који нису великих димензија. Натапање дрвених артикала спада у важан посао наше привредне и дрварске индустрије, и оно је у другим државама већ одавна у живот уведено, а код нас има важности само за будућност, јер све дотле, док имамо довољно шума у земљи, неће нико ни помишљати на натапање притака.

Стога понављамо, да заједнички интереси наше пољопривреде и нашега шумарства захтевају заједнички и споразуман рад пољопривредника и шумара и у овој народној потреби.

М. О.

ГАЈЕЊЕ ГУСАКА [1])

Гајењем гусака можемо се и тамо бавити где нема текућих или стàјаћих вода, али је у близини водà, већ и због боље паше, напредније, као што се јасно види из тога што су најкрупнији и најбољи сојеви гусака пореклом из близине великих водà.

Досад имају светски глас два од ових сојева гусака и то: *емденска* [2]) и *тулуска* гуска. Тако исто ваља нам нарочито поменути и *иомеранску* и *јужно-руску* гуску, које при брижљивом гајењу не изостају иза првопоменутих, а у плодности их можда и премашују.

Емденска гуска чисто је бела, с кљуном тамним, боје као месо, отворено плавом дȕгом и јако поморанџастим ногама. Држи се поносито, лабудасто а нарочито гусан. Труп је меснат и једноставан и код угојених грла додирује скоро земљу. Ова гуска може јако да се угоји. Неугојена тежи 6—10 килограма, а када се угоји достиже тежину до 15 килограма. Велика гојазност, лако одгајивање младих и обиље паперја, несумњив су доказ привредне вредности емденске гуске.

Тулуска гуска нема тако поносито држање као емденска, али је још једноставнијег облика. Горњи део тела боје је пепељасте или сивасто-плаве а по леђима је јасније боје (кестенасте); крила, прси и трбух су отворено сиве боје (загасито пепељасто), а ова боја ка стражњем делу прелази постепено у белу. Кљун је сивкасто-меснате боје, а ноге затворено поморанџасте боје. Тежина је приближна или скоро исто толико велика као и код емденске гуске. Тулуска гуска сматра се као најплоднији сој. — Као одлично укрштање, хвале укрштање чистог тулуског гусана са чистим емденским гускама. Производи су лепа, тешка, месната грла. Она теже неугојена између Св. Аранђела и Божића 8—10 килограма, а гусани 11—13 килограма.—

[1]) *Das Haus- und Nutzgeflügel* von Dr. E. Ed. Baldamus, bearbeitet von Otto Gruenhaldt. Цена 3·60 круна.

[2]) Гаји се чистокрвна у Тончидеру.

Тулуско-емденска гуска већином је бела, са сивом главом и горњим делом врата. Има сиве ознаке по батацима.

Али на што ово укрштање са тулуским гускама, које квари драгоцено бело перје емденских и померанских гусака а телесну тежину мало и скоро никако не увеличава?

Померанске гуске већином су беле или беле са сивим потиљком, беле и сиво-шарене, а врло ретко сасвим сиве. У осталом оне се од обичних домаћих гусака разликују крупнијим телом и већом тежином, а и ова би разлика сасвим ишчезла кад би ми наше гуске тако неговали као ове и кад их не би немилосрдно черупали. Као најбоље померанске гуске сматрају се оне из Најфорпомерна. Ове гуске, које се већином овсем гоје, достижу почетком октобра тежину од $7^1/_2$—9 килограма а кад се дуже гоје још су теже, јер и њихово тело у исто време бива веће и дуже, па је тада могућно и јаче развијање мишића.

Италијанска крупна гуска не заслужује ово име због тога што је крупнија од прва поменута три соја, но јој ово име долази због висине, дужине ногу и врата, што је узето за меру кад јој је дато име крупна. Њена тежина у угојеном стању износи 6—8 килограма дакле, тежина, која се добија и код домаћих гусака кад се ове добро хране и добро гоје. Њена је плодност до душе врло развијена, јер она много носи и обично два пута у години. Други пут почиње да носи обично у августу тако да се ово јаја једва могу употребити за насад јер је код нас у месецу септембру и октобру мало потребне наше за младе гушчиће а и време је врло променљиво.

Италијанска гуска само је тамо од важности, где се само младе мршаве гуске узимају и искључиво за гојење употребљавају као што се чини с руским гускама у Северној Немачкој. Овај увоз, највећим делим из Руске Пољске, састоји се из обичних домаћих гусака, које никакве сличности и ништа заједничког немају са још од природњака Паласа чувеним јужноруским сојем, који, веле, да је постао укрштањем *кинеске гуске* са обичном домаћом гуском.

Кинеска гуска, названа лабуд, трубач, хонконг и хонолулу-гуска, чија је отаџбина Средња и Јужна Азија и која се већ одавна у Средњој и Јужној Русији гаји чиста или као укрштена са домаћом обичном гуском — мора се такође убројати у корисне гуске. Она је виша и дужа но обична домаћа гуска; са својим дугачким лабудастим вратом, и својом веселошћу показује се много стаситијом но обична гуска, која се нешто круње креће. Једна друга одлика то је код гусана на корену кљуна кугласт израстао а код гуске мањи и пљоснатији израстао. И кљун и овај израстао боје су црне. Обично су боје сиве као и дивље гуске; леђа и крила сиво-мрка; преко главе, шије и доњег дела врата пружа се затворено-мрка пруга. Предњи део врата и трбух бео, прса мрка, ноге поморанџасте. Код беле одлике осим ногу и кљуна и израстао је црвеножут. Сочно месо, меко перје, рано ношење и лако одгајивање младих — дају права кинеској гусци да се уброји у ред корисних гусака.

* * *

Гуске се гаје у многим пределима поглавито због *перја*, а у другим опет игра најважнију улогу добијање *меса* и *гушчије масти*. Гајење гусака свуда је корисно где има још простора око имања обраслих травом и поред бара и река; тамо, где се могу после жетве на стрњику истеривати и где мали имаћници имају толико пашњака за гуске, да младе гушчиће без великих трошкова могу првих четири до шест недеља одржати, у којој их старости обично у многим пределима продају. Ако се још уз то имају добри сојеви и добра приплодна стабла и ако се гуске не чупају дотле док крв не пође, онда ће и продаја угојених гусака (зрном или ваљушкама) бити и за мале имаћнике од врло велике користи.

Гуске најбоље напредују у не одвећ топлој клими. Велика летња припека нарочито је гушчићима опасна. Њина главна храна састоји се нарочито из ситне траве, лишћа и меканих стабљика разноликог зеља, међу којим оне нарочито воле познату гушчију траву. Од зрнасте хране најрадије једу овас, па онда јечам. Такође радо једу угарњачу репу, мркву и слично кртоласто растиње. Ова храна утиче нарочито на образовање меса, због чега енглески одгајивачи гуске одређене за гојење хране угарњачом и на њиве терају где оне прво главу а после и целу репу оглоју. Чиста вода за њих је неопходно потребна. Оне пију много, али само у највећој нужди нечисту воду — или се купају у њој. Гуске могу врло дуго да живе. — Кажу, да је једна гуска доживела 80 година и друга је у 70 години још носила. — Гуске су на крају прве године плодне, али сигурно тек доцније.

Парење гусака почиње већ у децембру месецу кад су зиме благе, али већином тек у јануару, а кад су зиме јаче и на Северу тек доцније. Паре се врло радо на води и тврди се, да су јаја у овоме случају сигурно оплођена. За добро и развијено потомство најбољи су двогодишњи или трогодишњи гусани. Гуске могу бити и маторије, али не смеју имати више од 10 година. За приплод ваља изабрати гуске с најдужим телом, снажне али не одвећ тешке а никако угојене. Ако се хоће да се сигурно зна да су јаја оплођена, онда не сме на једног гусана доћи више од четири, а највише пет гусака. Гуске почињу да носе често већ у јануару али већим делом почињу да носе тек у фебруару или марту. Млађе гуске снесу 6—8, а старије 10—20 па и више јаја — кад се ова сваки дан купе. — Тулуска раса, кажу, да је најплоднија и једна таква гуска снела је од 22 фебруара па до 16 јуна, с малим прекидима од четири до пет дана — 55 комада јаја, из којих се излегло 38 гушчића, а остала су била неоплођена. И емденске и италијанске гуске, кажу, да често пута два пута годишње носе. Гуске носе обично сваки други дан, а врло ретко два дана један за другим. Свеже снешена јаја теже од 160—200 грама, од које тежине долази на љуску 22—30 грама. Међутим има још тежих јаја. Чим су два јајета у једном гнезду, ваља узети прво снешено, означити друго датумом и тако продужити све дотле док гуска не престане носити. Јаја се чувају у сувом, хладовитом, од мраза сигурном месту и постављају се у природан положај. За лежење меће се највише 10—12 јаја а само невешти меће све што је гуска снела, 18—20 комада, па се онда јако чуде, да је се тако мало излегло. Гуске које лежу, морају бити снабдевене храном и водом и морају се у случају потребе на храну довести. Оне лежу врло стрпљиво и мирно, а последњих дана бране своје гнездо, као и доцније гушчиће од људи и животиње врло енергично шиштањем, тучењем крилима и жестоким уједима. Лежење траје 30 дана, ређе и кад је већа хладноћа 31 и 32 дана.

Мале гушчиће ваља 24 часа оставити под гуском на миру и онда их пренети с гуском на суво, топло место. После пет до шест дана могу се у затвореном простору пустити на поље на сунце и после 14 дана не треба се више бојати, али се морају, докле не добију перје т. ј. до краја другога месеца, чувати да не покисну или не овлаже своје тело. — Магла и роса често се узрок проливу; јака сунчана припека може их убити. Кад су обрасли перјем, онда су много очврсли и снажнији. Прва храна за гушчиће то је хлеб који се замеша са ситно исецканом копривом или нежним лишћем од трава. Трећег дана даје им се ситног сира са пшеничном или јечменом јармом а доцније помешаних куваних исецканих кромпира, или репе са копривом, гушчијом травом и мекињама или брашном.

Тек после четири недеље може им се дати покишељен овас. У пролеће поред тога ваља их истеривати на пашу, после жетве на стрњику а нарочито на овсена и јечмена стрњишта. Од свију трава изгледа да и гушчићи и маторе гуске највише воле метличасте траве.

Гуске се гоје ради меса, масти, перја и црне цигерице (јетре). Пре но што се отпочне с правим гојењем, ваља се побринути за то, да што више меса набаце, и ако се ово није већ извршило на стрњишту или ако се стрњишта нису могла употребити за пашу гусака, онда се мора ово згодном храном постићи. За овај циљ ваља хранити овсем, а може и јечмом, грашком, кукурузом. Зрнаста храна најбоље дејствује онда кад се 24 часа покисели и кад се помеша са ситно исецканом мрквом, репом, угарњачом или куваним кропиром. Разуме се, да гуске које су тек очупане и оне које још нису потпуно перјем обрасле, не треба употребљавати за гојење, јер оне у првом случају требају 5—6 недеља да добију перје и за ово време, па и при најбољој храни, не набацују ни месо ни маст.

Гуске се кључају у затвореним одељењима са нарочито спремљеним ваљушкама, које се справљају од мекиња и јечмене или овсене прекрупе (ово се двоје замеси с врућом водом или млеком и онда слабо испржи) и пре употребе потопе у воду или млеко. Чиста, свежа вода мора стојати увек на расположењу, а у њу је најбоље насути и нешто крупнијег песка. Гојење се довршава отприлике за 4 недеље а ваља пазити да се с гојењем не претера и да се прекомерно угојене гуске не угуше. У Француској и у Елзас-Лотарингији сматрају се хељда, овас и грашак као најбоља храна за стварање меса; кромпир брашно, а нарочито хранљива уљана градива као: ораси свих врста или кукуруз и уље, маст или лој — као права средства за гојење. У пределу око Тулузе и уопште у Јужној Француској затворе се више гусака у пространу стају и пуни им се гуша помоћу једног левка два пута дневно набубрелим кукурузом и даје им се довољно свеже, чисте воде. Отприлике после 4 недеље, пошто су око 30 литара кукуруза добиле, оне су потпуно угојене. Да се у исто доба велике и масне цигерице произведу затварају се гуске у уске кавезе, пусте се с почетка да једу и пију колико хоће, па се за тим кључају зрнастом храном или ваљушкама два пута дневно и даје им се нешто уља или масти. У суд с водом меће се помало утуцаног дрвеног угљена, да би им се жељ повећала. Многи гојачи употребљавају место ваљушака кашу (која се и код кокошака употребљава) коју помоћу левкова сипају у гушу. Други дају изјутра само ваљушке кли кашу а у вече само уље, маст или лој. На тај начин гојене гуске за 4 до 5 недеља достижу често тежину од 11 килограма, од које је 2 до 3 килограма маст, $^1/_2$ до 1 килограм тежина црне цигерице (јетре). На обали Источног Мора а нарочито у Поморну, суше се кобилице и под именом поморанског гушчијег сувог месе чине знаменит трговински предмет. Чувене су и ригенвалдске.

И трговина перјем и паперјем доста је значајна. Гуске се чупају чим су потпуно израсле и перјем обрасле што се по томе познаје што се крила над репом укрштају. Пера су тада потпуно израсла и еластична. Мењање перја брзо наступа и то се мора предупредити да се не би пиједно перце изгубило. Гусани се у многим покрајинама свака два месеца чупају, по другим местима што више и гуске и кад-кад на врло немилосрдан начин и на велику штету приплодног стабла, које природно врло закржљави. Приплодне гуске не треба од октобра месеца па до пролетњег мењања перја чупати а гусане бар од октобра до марта. Ако се, пак, на већи бруто приход рачуна онда не треба их чупати до маја месеца. Ко хоће своје приплодно стабло да побољша, треба гуске само тада да чуна кад испадање појединих пера наговештује да је отпочело митарење (мењање перја). И гуске које се за гојење употребљавају треба, као што смо раније напоменули, бар шест недеља раније да су чупане (неруљане). У сваком случају морају се гуске после чупања (неруљања) добро хранити. Ваља чупати пера и паперје по прсима, трбуху и испод крила — овде се налази најмекше и најбоље перје, — а велике пера на крилима треба оставити, јер иначе крила олабаве, спадну, отромбоље се и вуку по земљи. Полицијски је на многим местима забрањено — с правом — да се гуске са свим очупају (оперуљају) по прсима и по трбуху. Као најбоље перје које увек еластично остаје и као најбоље паперје, важи оно од живих гусака а нарочито од оних које су добро храњене и од оних, које су на води живеле. Врло је мала или скоро никаква разлика у доброти перја, кад се заклане гуске одмах по клању опрезно очупају.

ПОДЛИСТАК

ГРАЂЕВИНАРИ У ЖИВОТИЊСКОМ СВЕТУ

Први вештаци у грађевинарству у животињском свету, неоспорно су *мрави*. У погледу интелигенције заузимају они прво место међу бескичмењацима. С правом се може казати „интелигенција,“ јер за рад ових сићушних животиња, који јасно показује свесност о узроку и последици, није довољно оно сасвим обично објашњење инстинктом.

Мрави образују породице и читаве савезе у којима све по утврђеном реду иде. Ако је мрављa држава препуна народом, онда мора један део млађег потомства да се исели. То се врши без свађе, без битке, без убистава. Тек на двадесет корачаји од места свога рођења, заснивају исељеници нову државу, са дивним грађевинама. Баш начин прављења ових станова показује велику интелигенцију. Мрави се, који своје станове граде од песка и каменчића, служе при прављењу сводова конструкцијом, коју употребљавају и људи при прављењу високих грађевина. Мрави истурују последње слојеве зидова нешто напред тако да је свођасти отвор нешто мањи и терет свода лакши. Ово истуривање зидова не олакшава малим грађевинарима довољно сводове њихових одаја, јер је за то материјал који им стоји на расположењу сувише шупљикав. С тога они умањују распон сводова тиме што у средини подижу стубове или међу од зида до зида комаће од биљака, које игра улогу трегера и подупирача. То су, дакле, у основи иста средства, којима се и човек служи при грађењу сводова и кровова.

Један познат испитивалац извештава и пружа нам ове интересантне ствари по својим тачним посматрањима. Он је приметио у једној новој грађевини мрављој правилност појединих одељења које су горе још отворена била. Да не би ништа из вида изгубио, обратио је своју пажњу на једно једино одељење у коме је радно један једини мрав. Ова је поменуте истурене зидове за свод био толико већ свршио, да је остао само око један и по сантиметар велики отвор да се покрије. Мрав је приметио у близини грађевине једну травку, која му је изгледала згодна да свод покрије. Мрав донесе мало влажне земље на врх травке да полагање и утврђивање листа преко отвора за кров омогући. Али је сламка била крта'и само се врх могао савити. Мрав, који је радно, одмах оде на крај сламке и овде је дотле глођао док се лист није савио и отвор покрио. Тада утврди он за најкраће време тако начињен кров.

Исти научењак говори и о овоме случају који потврђује велику интелигенцију мрава. У његовој башти била је једна шљива, која је рађала добро и давала сладак плод. Ова је посластица добро дошла мравима. Да би плодове спасао, обмота он стабло са једним прстеном лепка. Мрави који су хтели одоздо горе — били су спречени. Они довикнуше много другова који опазише сметњу, која их је одвајала од плодова и њихове другове горе више прстена у роиству држала. Наједном нестадоше сви мрави испод прстена од лепка. Али после кратког времена опет су били ту и сваки од њих положи по једно зрнце песка у прстен од лепка и то све један за другим. То се вршило тако вешто и брзо, да је за непуна два часа био начињен пролаз

Гуске се већином слажу с другом пернатом живином, и, уопште узевши, врло су мирне. Да се оне, а нарочито гусан за време парења, и доцније као заштитници своје породице, бране с највећом храброшћу од напада животиња и људи, природно је и то је само једна врлина. Само то не ваља што и гуска и гусан нападају често гушчиће других гусака и ове често убијају. Матори гусани често су врло љути, а кад-кад и маторе гуске — и нападају децу и одрасле, туку их крилима и уједају својим снажним кљуном.

Гуске, међу свом живином, не тражи бог-зна какав живинарник. Кад одрасту довољан им је обичан заклон са сувом простирком. Природно је, да је боље затворен живинарник, који се може добро проветравати и закључавати с обзиром на двоножне и четвороножне лопове. Гуска, која леже, и млади гушчићи морају имати затворен, заштићен простор.

М. Н. Лук.

Шта да се ради са „птићима," кад се воћке пречишћавају?

Птићи или *млазеви* су водене шибљике, које на старијим воћкама избијају. Они избијају или из самог стабла, или из грана старијих воћака. Понекад избијају ови птићи и на млађим воћкама, али *само на онима*, које су погрешно орезана. Птићи су увек витки и дугачки летораси, на којима су пупољци врло ретки и слабо развијени. И сад је питање: *Шта да се ради с овим птићима, кад се воћке пречишћавају — ироређују?*

На ово питање, одговориће се у уопште овако: *„Где год птићи избију, порасте, треба их одсећи, поништити."* За поништавање ових летораста, птића, било је, па и сад још има нарочитих ножева. Птићи су се сматрали као неки отмичари, који су на стаблу и гранама само на штету дотичне воћке порашћивали, из ове узалудно храну црпели, у крони читав мрежу правили, а никада нису плода доносили. Тако се то мислило и судило, и онда није никакво чудо да су воћари птиће немилице поништавали.

Данас, пак, ми друкче судимо о птићима, пошто смо се уверили, да ови израсти исто тако могу бити плодни, као и други летораси, само кад умеренije, и до извесне дужине порасте. Данас смо ми потпуно убеђени, да птићи нису безкорисни и непотребни израсти, да они избијају услед разних узрока, и да има случајева, у којима би било штетно, кад би се птићи поништили.

Птићи могу избијати, порашћивати на воћци *услед механичких повреда*, исто тако, као што код неких воћака избијају изданци из жила, кад ове мотиком или плугом повредимо. Кад се на воћку пењемо у ципелама или чизмама, па на тај начин угњечимо поједине делове на дотичној грани где станемо, онда ће на тим местима, *ако буде воћака у пуном соку*. избити птићи, нарочито на положеним старијим гранама, на које смо случајно стајали. То већином бива код рањог воћа, јер је оно у свима деловима нежније и осетљивије. Ако, дакле, на тај начин изазвани птићи порасте, онда их треба без даљег размишљања, одмах оштрим ножем до самога корена глатко одсећи.

Птићи у велико избијају и онда, *кад воћку притисне велики снег, кад ју олујина или град оштете и изломе*. У тим случајевима, кад је круна оштећена и изломљена, немају *сад* сувишни сокови куд, него стварају себи нове летораste, птиће, у којима ће се изупотребити, потрошити моћи. У овим случајевима, дакле, ми би погрешили, кад би *ове* птиће посекли, јер се поломљене и оштећене гране, које, према оштети и сасећи морамо, *овим* птићима могу унеколико надокнадити. Исти је тај случај и код оних воћака, које болују од *рака*. Ми ћемо оболеле гране испод болног места одсећи, а птиће ћемо употребити за образовање нових грана, односно нове круне.

Често ћемо видети, да птићи у већој мери избијају и онда, кад се при *пречишћавању воћака*, при *ироређивању сувишних грана*, у том послу претерује, — кад се немилице крёше и крати. И овде ћемо задржати оне птиће, који су на воћци најподесније избили и с којима ћемо бити у стању да крупу обновимо и правилан јој облик дамо. Сасвим је друго, кад после *прекалемљивања* старијих воћака избију птићи испод калемљених места на старом дрвету. Ми ћемо у том случају пустити да ти птићи порашћују, док се млади калеми не отргну, док не буду у стању, да могу све сокове за своје порашћивање изупотребити, *и с тога морамо поступно те птиће уклањати*, јер би иначе навалили сви сокови у младе калеме, што би их могло врло лако упропастити.

Птићи избијају и онда, *кад се калем гранчица с подлогом* (дивљаком) *не подудара*, поглавито онда, кад је подлога у порашћивању јача, а калем-гранчица слабија. Ова погрешка, која се учини са непажње при избору подлоге и калем-гранчице, не да се више поправити; птићи ће да се осиле, а калем ће да страда.

Понекад избијају птићи и усљед *иребујне хране*. Може наступити случај, да воћка са својим жилама допре у неке слојеве, који су богати са хранљивим материјама. И рита онда мора да наступи? Досадања круна није у стању да изупотреби сву храну, која јој сад *сувише* придолази, и онда сокови морају да створе себи излаза у избијању птића. И на овај начин постале птиће не треба уклањати, јер бих онда још у већој количини изазвали и учинили горе. Много ћемо боље учинити да у том случају оставимо јаче за повећање круне, и само оне слабије да посечемо.

Сасвим је друга ствар, *кад у старије воћке почну врхови на гранама да се суше*, а у исто доба и птићи да избијају на старијим гранама у близини дебла. У том случају казује нам сама воћка, да су јој жиле доспеле у неплодне слојеве, или да је заузето место исцрпљено, па нема више довољно хране, да би се воћка и даље на том месту одржати могла. Ово последње наступиће понајпре код оних воћака,

---

преко прстена од лепка којим је био сасвим омогућен сабраћај мрава од доле на горе и обратно. Дотични научњак био је овим тако изненађен да је овим интелигентним животињицама оставио плодове потпуно на уживање.

Унутрашњост колоније мрављe доиста изгледа као унутрашњост неке варошн. Улице иду у свима правцима и стоје једна с другом у вези. Сви чланови једне колоније међусобно се познају. Држи се да ово познавање долази по мирису. Дође ли неки стран мрав у колонију, то се он одмах протерује или убија. Међу собом живе мрави друтарски и врло пријатељски.

Мрави проведе зиму у најдубљим просторијама своје грађевине, у укоченом стању. Тек у марту измами их сунце опет на површину земље.

Највећи мрав живи у Јужној Америци. То је путнички мрав, који своје често пута два метра високе станове испуњава лишћем од дрвета. Једна колонија таквих мрава може за два часа целом једном дрвету одузети лишће. Један имаћник хтеде једном приликом једно своје дрво од њих да спасе и начини јендек око дрвета и испуни га водом. Интелигенција мрава победила је имаћника. Они донесоше лист у воду и начинише једну врсту покретног моста и тада за кратко време скинуше сав лист с дрвета.

М. Н. Лук.

које су прегусто сађене. И где можемо ми о томе да се најбоље уверимо? Нигде боље ни очигледније, него на нашим прегусто сађеним шљивама, где се околне гране суше, а по средини избијају птићи. Жиле су се међусобно испрекрштале, земљиште је исцрпљено и воћке у порашћивању стўкну. Ако имамо довољно ђубрета да могнемо овакове воћке редовно пођубрити, а уз то још и по некад добро залити, онда ћемо их моћи још за неколике година и одржати да нам рађају; у том случају ми ћемо их подмладити, т.ј. ми ћемо оне најјаче птиће, који су у средини старе круне порасли, у неколико скратити и од њих сад нову круну образовати. Али, ако се не може да пођубрава и да залива, онда и не вреди подмлађивати, ни птиће сећи; природа тражи своје, и тако ће онда воћке мало по мало пропасти.

Најопаснији су они птићи, *који из самога стабла порашћују*, и то је обично најсигурнији доказ, *да је воћка дубље но што треба усађена*, у ком случају онај дубље усађени део стабла смета правилном пењању сокова и на више у круну; а како се то тек код старијих воћака може да примети, то је онда врло тешко таковој воћци и помоћи. Одсецање тих птића не помаже ништа, јер ће на њихово место одмах други, нови порастити, јер се није уклонио узрок, да се том непрестаном избијању нових птића стане на пут. Једино што би се у овом случају могло учинити, то је, да се, за времена још, откопа земља свуд около стабла, у колико је ово дубље усађено. Ништа се боље учинити не може; па и ово није у сваком случају баш сигурно.

Из преднаведенога видимо дакле: шта све може да изазове порашћивање птића, и према томе, на што имамо да пазимо при пречишћавању, прорећивању воћака, односно уклањања ових, разноврсно поникших птића. — Кад уочимо птиће на воћкама, онда треба, пре но што би их одсекли или оставили, да пронађемо прави узрок: услед чега су они избили, и онда се, према напред изложеном, можемо тек решити, да ли да их посечемо, или да их оставимо. С тога птиће не смемо сматрати искључиво само као некорисне израсте; они су посредници између воћке и воћара, јер му они казују: где је прави узрок, што се воћка у порашћивању пореметила, — а мислен воћар треба овај говор да разуме и по њему да се управља, и онда ће увек *добро* урадити.

Др. Радић.

ИСКРИЦЕ

Пазите на ватру и светлост!... — Швајцарске „Feuerwehr-Zeitung“ доносе ове опомене, које и ми, због њихове важности, својим читаоцима саопштавамо:

1. За осветлење узимај увек најбољи петролеум (гас).

2. Немој никада лампу дрмусати кад је хоћеш да пренесеш или са стола дигнеш.

3. Никада не мећи лампу на крај стола или на ивицу неког предмета.

4. Никада не пуни лампу кад је запаљена.

5. Стењак (фитиљ) треба увек да је чист и да се лако може одврнути и завртнути.

6. Немој никад гасити лампу дувањем одозго.

7. Не иди никад са свећом у одају где стоји одело, на гувно, у сењак или у оне просторе где је слама или други запаљиви предмети. Никада не остављај тамо светлост.

8. Кад радиш у кући у вече, кад идеш из собе у собу или из куће и у кућу; кад хоћеш да легнеш и т. д. употребљавај увек свећу. Свеће су јевтиније, не могу експлодирати и за многе ствари употребљивије су но лампе, јер се свећа може и нагнути, а лампа не сме.

9. Палидрвца треба да се чувају у земљаним судовима или у судовима од цинка.

10. Пре свега угаси брижљиво свако палидрвце чим си га употребио, и никад га не бацај кад горе или кад је жар. Нарочито пази да га не бациш у кошар с хартијом, у пепео или поред завеса. Обично се сва пажња обрати на лампу која се пали или на цигару, лулу и т. д. и палидрвце које још гори баца се ма где. Боље би било да се употребљено палидрвце остави на тањир или да се у пећ баци.

11. Најпрепоручљивија су палидрвца начињена без фосфора, која се само о кутију могу запалити.

12. Пећи ваља у јесен и у зиму најмање један пут прегледати, а то треба да изврши стручњак. Сви чунци и оџаци морају се тачно прегледати.

13. Ако се поред пећи или њихових чунака налазе празни простори — као што је то обично случај — онда у ове не треба никада остављати запаљива градива.

14. Никада не треба метати дрво да се суши на пећи или огњишту.

15. Пећи или огњишта треба да су у таквоме стању да усијан угаљ или дрво не може пропадати.

16. Никад не ваља и не треба жар или пепео сипати у дрвене судове.

17. Завесе треба да су тако намештане да промаја не може бити на гасни пламен. А светлост не треба да је у близини завеса.

18. Увек при раду око ватре и светлости ваља имати на уму опасност и штете које оне могу произвести.

БЕЛЕШКЕ

Како треба да изгледа стока коју хоћемо да гојимо? — Сваки ко је ма кад стоку гојио, зна да није свеједно гојити и угојити свако грло. Да ту има врло велике разлике и да се често мора изгубити ако се учини несретан избор стоке за гојење — свакоме је познато, а да опет земљорадник треба на то да пази да што јевтиније угоји своју стоку и што боље прода — сасвим је природно. С тога, дакле и избор грла за гојење од веома је велике важности и ко с рачуном ради, тај мора и на то највећу пажњу обратити. Има спољашних знакова по којима се лако може закључити: да ли је неко грло погодно за гојење или не, а они су тако прости да их свако врло лако може уочити и њима се користити. Ми ћемо их сад навести у овоме што иде:

1. Грла која с успехом хоћемо да гојимо и да отуда хасне видимо не смеју бити маторија од 7 до 8 година.

2. Она морају имати фини костур.

3. Прса треба да су им широка и дубока.

4. Труп треба да је округао и обао, не сме висити а не сме бити ни поткупљен.

5. Слабине треба да су широке и пуне а сапи простране

6. Бутине треба да су пуне, меснате.

7. Крста ваља да су широка, а леђа да су права и такође широка.

8. Гребен јак, широк.

9. Кожа треба да је дебела, мекана, покретљива и да се лако може руком набрати. Ако је кожа млитава и сунђераста, онда је то знак да грла не једу добро.

10. Најзад грла која хоћемо да гојимо морају добро јести, морају бити мирна, па ћемо тек тада имати успеха у гојењу.

Крв је врло добра храна за домаћу живину. — Као што је свакоме познато крв садржи доста азотног

градива, које веома повољно утиче на несиво живине. Као што је многобројним огледима утврђено, крв се врло успешно може употребити као храна за пилад која се развија и расте. Но при томе је важно да се зна у коме облику треба крв да се даје живини. То и хоћемо да покажемо. Има много начина како се крв припрема за храну живине. Да покажемо само два најпрактичнија, најбоља и најлакше изводљива. Или ваља један килограм крви помешати са три килограма ржаног брашна, то замесити, начинити мале хлебове и испећи у пећи у којој хлеб печемо. Нема ништа боље ни хранљивије од овога, па и само месо (које се често пута живини даје) није тако хранљиво и тако добра и укусна храна за нашу живину. Други начин припремања крви за храну живине састоји се у овоме: Крв се саспе у врло честу платнену кесу па се у њој прокува. Многи живинари радије овако приправљају крв за храну живине.

Уверени смо да се ниједан живинар неће кајати ако употреби крв за храну живине — нарочито оне од које се нада да му добро носи. А крви ће наћи увек доста и у клаоницама и кад сам коље за своју домаћу потребу ма коју врсту стоке.

Зими се крв може дуго сачувати, лети, пак, није то могуће. С тога се лети употребљава мања количина за хранење живине а остатак се односи на гомилу за мешанац (компост), буњиште и ту са осталим ђубретом добро измеша. Да је крв врло добра и као ђубре — познато је свакоме мало образованијем земљораднику, па с тога у овој краткој белешци о томе не мислимо нарочито ни да говоримо.

Засађујте вишње по пашњацима, косама и странама и т. д. — Истицали смо важност Воћарства за наше прилике већ више пута у *Тежаку*. Напоминјалисмо, да у овој нашој Богом благословеној земљи, Воћарство може бити један од најзнатнијих и најсигурнијих извора прихода сељачком сталежу, па појамно и самој држави. Доследни томе, ево, хоћемо на још једну важну околност да укажемо. Пашњаци на које се стока изгони могу веома корисно послужити за засађивање вишања. Исто тако и косе, стрме, песковите стране. Вишња је врло малим задовољна и рано доноси већ толико плода да сваки има користи који ју гаји. За пашњаке, вишња је с тога добра што брзо расте, што је витка и висока те стока убрзо не може дохваћати гране и уништавати их. Плод од вишње употребљава се за слатко, за компоте (укувано воће) за справљање сока од вишања, *ракије вишњеваче* и других разних посластица у домаћој привреди — дакле увек ће се наћи довољно купаца да понуђену количину откупе. Вишњи не уди тако киша као трешњи; тице нерадо једу вишњу, а она и цвета за 10—12 дана доцније те јој, дакле, и мраз не може толико шкодити као осталом воћу. Размножавање вишања може се слободно вршити изданцима, јер они увек задржавају све особине својих матера. Кад се воћке — у овом случају вишње ђубре оним ђубретом које им највише хранљивих градива и у најзгоднијем облику дају, оне могу нет, па и више пута већи принос да дају но обично. Вишња потребује ова три хранљива градива, азот: фосфорну киселину и кали. Место хлор-калијума на лакшим земљиштима ваља употребити кајинит.

Пашњаци и косе изложени су суши. Ту је за ђубрење, дакле, најбоље употребити кајинит, јер он држи земљу у влази, а и трава у сенци воћкиној боље расте. Вишње обично имају растреситу круну тако да се не треба никако бојати да неће моћи траве под њима добро расти. Сађење треба тако извести да воћка од воћке има одстојање 7—10 метара и тада се има и добар пашњак, а и плодови се од вишања збирају, те се двогубе користи има. А да ће стока на таквим пашњацима имати и хладовине није потребно ни да поминемо.

О важности вишњевог дрвета код нас је довољно писато. Кога не мрзи да — у своме сопственом интересу — и то прочита, нека не жали труда што ће зимских вечери претурити *Тежак*, јер, уверени смо, кад све буде прочитао знаће шта треба да ради па да има са својих пашњака и косих страна, огромне користи.

ГЛАСНИК

Пољопривредна настава у руској војсци. — Ми смо раније нашим читаоцима саопштавали како се у Немачкој, Француској, Италији, па и другим државама, полаже много на то, да се војницима држе предавања из пољске привреде у време кад имају за то слободног времена. Да је ово необично згодна и корисна ствар, биће свакоме јасно. Каква је пољопривредна настава у руској војсци хоћемо да покажемо са ово неколико редака, по страним листовима, који о томе у последње време вести доносе. — У Русији држе се пољопривредна предавања војницима само у неким дивизијама. То се чини сад у мањем обиму, несумњиво с тога, што се жели да се прво види успех у овим дивизијама па да се онда заведу и у свима другим дивизијама. Од 1897 године у Дивизијону у Бобринској држе се предавања из Градинарства а од године 1899 у свима пуковима четврте дивизије шиљу се војници на пољопривредне наставне курсеве на којима има обично до 50 ученика. Настава се дели на три курса, од којих се један држи у *пролеће*, други у *лето* а трећи у *јесен*. Први курс почиње у априлу месецу и довршава се у мају а поглавито се предавања држе из Градинарства, поправљања земљишта и неговање усевних биљака. Поред тога се држе практични курсеви о ђубрењу земљишта, обради земљишта, сађењу воћака итд. У лето — од 15 јула до 1 септембра — предаје се о косидби ливада и жетви стрмнина, о вршидби, пречишћавању зрнасте хране, ђубрењу земљишта, сејању озимих усева итд. Јесењи курсеви држе се у септембру месецу и на њима се поред теоријских предавања показују они практични радови који се односе на неговање воћака и припрему земљишта зи сејање усева.

Почетком месеца октобра држи се испит у присуству команданата дивизија и пукова. На овом испиту ученици се испитују о практичним радовима и поред тога објашњавају им се поједине важније ствари, које они раније нису схватили. Теоријски радови трају три а практични пет часова.

Пољопривредна настава у војсци удешена је онако како је потпуно могу схватити војници и састоји се поглавито у питањима и одговорима.

При практичним радовима сваки ученик више пута практично ради оно што му је у теорији предавано.

Четворогодишња пракса, при оваквој пољопривредној настави, показала је, да су војници с добрим успехом слушали све предмете. Већина војника, на овај начин образованих, употребљавана је у градинама, парковима и вежбалиштима дотичног пука, с врло добрим успехом.

Гајења жита у Сједињеним Северо-Америчким Државама у годинама 1895—1901. — Министарство Земљорадње у Сједињеним Северо-Америчким Државама коначно је утврдило жетву жита у 1901 години. Држећи да ће то и наше читаоце занимати ми, у овоме што иде, саопштавамо те податке.

Године 1901 произведено је	хектолитара
Пшенице	261,961.000
Кукуруза	532,882.000
Овса	257,883.000
Ражи	10,620.750
Јечма	38,476.550

Преглед који ћемо сад навести показује колико је којим усевом било засејано и колики је принос био у хектолитрима. Засејана површина је у акрима, а једна акра равна је 40·467 ара.

Тако било је:

Пшеницом	засејано акра	жетва 1000 хектолит.
1895	30.047	163.486
1896	34.298	149.689
1897	38.157	185.552
1898	44.062	242.550
1899	44.622	191.545
1900	42.486	182.780
1901	49.896	261.961

Кукурузом	ЗАСЕЈАНО АКРА	ЖЕТВА 1000 ХЕКТОЛИТ.
1895	82.075	752.898
1896	81.027	799.356
1897	80.095	666.038
1898	77.721	673.464
1899	82.108	727.350
1900	83.321	736.786
1901	91.350	532.882
Овсом		
1895	27.878	288.555
1896	27.566	247.571
1897	25.730	244.568
1898	25.777	255.817
1399	26.341	278.662
1900	27.365	283.194
1901	23.454	257.883

За остале усеве није преглед још састављен. Као што се то из горњег прегледа види засејана површина пшеницом и кукурузом из године у годину увећава се а засејана површина овсем почиње да се умањује.

Колико има шуме у Сједињеним Северо-Америчким Државама? — Шуме су у Америци премерене и по најновијем извештају простор које оне захтевају велики је 1,094.496 енглеских квадратних миља. Једна квадратна енглеска миља има 59 км². Из овога је јасно колико је пространство под шумом, а напомињемо само да се у новије доба отпочело са правилном и рационалном привредом шума и да је купљено 4 милијуна акра површине ради подизања нових шума.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС

ОДЛОМЦИ ИЗ АГРАРНЕ ПОЛИТИКЕ.

Књига коју сам раније дао у штампу готова је и износи 11 штампаних табака велике осмине.

Моле се сви они другови и познаници који су известан број књига ангажовали да за исте што пре пошљу новац, како би им се књиге могле послати.

Исто тако молим и све оне другове којима је потребан известан број ових књига да што пре изврше поруџбину и пошљу новац, јер сам штампао само 1000 примерака.

Цена је књизи *један* динар. Ко узме пет комада добива једну књигу на поклон. Књижарима дајем уобичајени проценат.

Претплата се може слати потписатом из унутрашњости Србије, а она господа из Београда, који желе узети књигу могу претплату положити и књиге узети од магационара Пољопривредног Друштва г. Богавца.

Нарочито скрећем пажњу на ову књигу државним економима учитељима и свештеницима.

1 јануара 1903 год.
Буково — Неготин

М. Т. Грковић.
Управитељ Винодељско-Воћарске Школе.

ОГЛАСИ

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО
ЗА ОСИГУРАВАЊЕ
БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу, покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости повчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један повчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова.

35—36

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног стуница по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од стуница **Већим огласима** од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.) Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 4 броја Тежака. — Притке за винограде. — Гајење гусака. — Шта да се ради са „птићима“ кад се воћке пречишћавају? — *Подлистак:* Грађевинари у животињском свету. — *Искрице.* — *Белешке.* — *Гласник.* — *Књижевни оглас.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД МОЋНОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА
АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ, МИЛАН Т. ГРКОВИЋ, МИЛАН Ј. БАЈИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ
ДОСИТИЈЕВА УЛ. БР. 11.

БРОЈ 5. У БЕОГРАДУ, 10 ФЕБРУАРА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

ДРЉАЊЕ ЛИВАДА, ПАШЊАКА И ДЕТЕЛИШТА.

Пролеће се приближује — земљорадника очекују многи тешки и неодложни пољски послови. Сад има да сеје — да би, доцније, мого жњети; сад има да оправи своје машине и алате — да доцније не би у јёку највећега рада дангубио; сад има да прегледа путове, мостове, ограду, двориште, сточне стаје, житнице — амбаре и т. д. на своме имању — да би му све било у реду и да доцније не мора свозити и сносити по рђавим путевима и преко рђавих мостова; да не морд страховати да ће му туђа стока (или баш и његова) улазити кроз покварену ограду у имање и чинити штете; да му не буде сточно ђубре растурено по дворишту и да му не буде житница—амбар онда у таквом стању кад у њу беричет има да унесе, да се у њу не може плод сипати, јер тада неће имати толико времена да ма какве оправке врши.

Све има своје време, и пољопривредник мора свим силама настати да сваки посао на време сврши, јер тиме добија веома много, пошто ће му сви послови тећи онако како ваља и треба — а то је већ толико, да му је осигуран и већи принос, и да му увек остаје више времена да друге такође важне послове посвршава.

У врло важне пролетње радове долази и *дрљање* ливада, пашњака, луцеришта и детелишта. О томе мислимо да неколико речи проговоримо и да подсетимо наше земљораднике на овај важан пролетњи рад а уједно и укратко да им наговестимо важност овога посла.

Неоспорна је истина, да се стока најбоље осећа на пашњацима, да је ту увек најздравија, јер има довољно свежег, чистог ваздуха, довољно кретања, а још уз то добре хране и свеже пијаће воде (ово ваља доиста да има сваки добар пашњак). Исто таке свакоме је познато, да је ливадско сено од неоцењене користи по исхрану стоке и да нема ниједнога сточара који не зна његову важност. Да зелена храна рано с пролећа — кад се стока на пашњаке не може још изгонити — и, доцније, кад се стока и преко лета у стајама храни, игра веома важну улогу у исхрани домаћих животиња, и у здравственом погледу веома повољно утиче на стоку — познато је свакоме, и то не треба овде ни да помињемо.

Из овога, што смо врло овлашно и површно навели, само се види важност ливада, пашњака, луцеришта и детелишта за сву нашу домаћу стоку, јер кретање на пашњацима не само да је корисно за говеда, но је оно од неоцењене важности и за ждребад, овце, свиње и гуске.

Да нам пашњаци дају доста бујне и сочне траве — јер су само тада од неке важности за стоку која се на њих изгони; да нам ливаде, детелишта и луцеришта добро напредују, да нам дају по два и три, па и више (детелишта и луцеришта) откоса — потребно је да се и њима обрати иста онаква нега као и другим њивским биљкама. Сад, кад наступи пролеће, морамо се сетити и њих и на њима уколико је могућно савесније извршити ове послове:

1. Заћи по ливади, пашњаку, детелишту и т. д. и покупити и с њих однети све крупно камење које би се нашло.

2. Растурити све ктричњаке (за ово је најпростија и најјефтинија направа коју лако свако може начинити и која је у слици и речи описана у бр. 8 *Тежака* од 1902 год.)

3. Прегледати границу и ако има ограде ову поправити и утврдити; све јаркове за одводњавање и наводњавање очистити и у ред довести.

4. Ако има какав мост преко кога се мора превлачити сено — онда га прегледати, и ако што има да се поправи, то одмах и извршити.

5. Појила за стоку на пашњацима прегледати, почистити и у ред довести.

6. Неодложно, и чим за то буде време, *подрљати ливадском дрљачом* све ливаде, пашњање и детелишта.

А зашто треба ливаде дрљати?

Да би ливадске траве што боље и брже напредовале, потребно је да имају довољно хране, ваздуха, светлости и топлоте, а ово ће све добити само онда кад се ливаде подрљају, јер ће се на тај начин растрести земља око ситних жилица трава те ће моћи лакше у земљу да продиру и хранљива градива, и влага, и ваздух, и топлота.

Често пута на ливадама има маховине која спречава развитак трава, и само дрљањем маховина се може с ливаде удаљити и тако створити могућност да ливадско траве брже и бујније расту.

Исто тако има на ливадама и коровских трава, које плитко корен пуштају и оне су штетне — њих ваља удаљити с ливаде те се и то добрим ливадским дрљачама постиже.

На ливадама има много изумрлих и иструлелих биљака и остатака од трава, што све ваља удалити с ливаде, јер ће се само онда травама дати прилика да се бујно развијају.

Напослетку, дрљањем се растурују и ктричњаци и донекле равна површина земљина.

Све ово, што смо досад навели, важи и за детелишта и луцеришта а и за пашњаке.

На пашњацима стока преко лета и до јесени пасе. Изметине стоке неједнако су распоређене, а кад се пашњак подрља, онда се и ове изметине довољно по целом пашњаку расподеле и у земљу донекле зарију.

Ето за то треба дрљати...

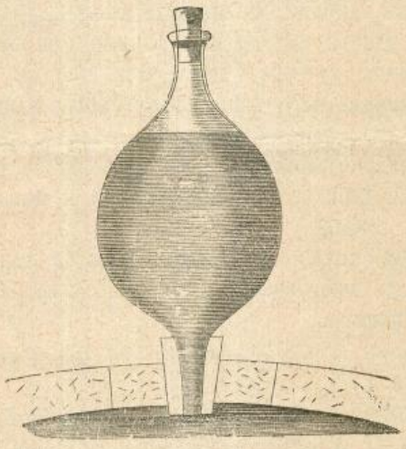
Кад треба ливаде дрљати? Чим наступи пролеће и дани одужају, пролепшају и отопле, земљиште се просуши, бусен постане сипак и трошан, ваља предузети дрљање ливада, пашњака и детелишта. Дрљати треба и уздуж и попреко и ничега се не плашити, јер се траве дрљањем неће уништити. Код нас је најзгодније време за дрљање ливада друга половина месеца фебруара и месец март, а дани кад се дрљање врши, треба да су сунчани, ведри и топли.

М. Н. Лук.

НЕШТО О ДОПУЊАВАЊУ — ДОЛИВАЊУ — БУРАДИ ВИНОМ

Међу првим правилима подрумарства, која су за оне пољопривреднике потребна, који вино негују и гаје долази као једно врло важно и неизоставно правило: „бурад у којима вино негујемо и гајимо морамо увек потпуно пуна одржавати“

Често пута, или боље рећи увек, видимо, у бурадима која смо претходно допунили вином, да нам је после извесног времена извесна количина нестала. Узроци су овоме врло разни али као најглавнији узрок јесте овај:

Флаша за доливање — допуњавање — буради.

Дрво бурета има много пора које су по величини врло разне, те вино које се у буретy налази испарава кроз њих. Само испаравање зависи од старости бурета, тако ако узмемо парче дрвета од старијег бурета и парче од новог бурета и обадва парчета метемо под микроскоп, видећемо да су многе поре старог бурета испуњене нерастворљивим хемиским састојцима из вина, те на тај начин испарење кроз ове поре онемогућено је; док су међутим поре новога бурета потпуно отворене а сем тога много су веће. Отуда долазимо до закључка, да је испаравање вина у новим бурадима много веће него у старим бурадима.

Испаравање у влажним подрумима много је мање него у сувим подрумима, с тога што је већина пора засићена влажним ваздухом који спречава брзо испаравање. Вино које се држи у стакленим и цементним бурадима испарава се у врло незнатној количини.

Млада вина тј. вина која су тек после врења оточена усахну и испаравају много више него стара (сазрела) вина. Узрок је томе угљена киселина младом вину која се час увећа час умањи а сем овога утиче на младо вино промена разних хемијских састојака. Алкохолом богато вино (јако) испарава се при омањој температури у доста великој количини. Алкохолом оскудно (слабо) вино испарава се и при великој температури много мање. Вина, која се у топлим подрумима гаје и негују испаравају — усахну много више него ли вина у хладним подрумима. Вина која се у омањим бурадима држе, а стоје у топлијим подрумима, усахну у приличној количини. Таква вина понајбрже и сазревају.

Вина која се у већим бурадима држе, испаравају преко године за 1% док међу тим вина која се у малим бурадима држе испаравају — усахну за 2—5% Ова сразмера важи за бурад од храстовине,

Само допуњавање — доливање врши се овако: ако се у мањем ради, онда узмемо вино с којим желимо да допуњавамо, разлијемо га у флаше и оставимо до употребе. Код још незрелог (младог) вина, сталожи се до употребе на дну флаше талог, зато се само бистро вино из флаша узима за допуњавање, а талог који преостане сручи се у какав суд те се потом филтрира. Ако ли пак допуњавање — доливање има да се изврши у већем размеру, онда нећемо као што рекосмо на пређашњи начин извршити, него ћемо одредити једно буре из кога ћемо узети вино па с њим сва вина тј. вина од једне исте сорте доливати а талог ћемо, који на дну бурета остане, филтрирати.

За доливање вина употребљавају се нарочите канте од плеха или дрвета које су за то врло подесне јер се вино при доливању не просипа. Да би знали кад треба бурад допуњавати и с каквом се брзином вино губи — усахњује треба да употребимо нарочиту боцу кугластог облика (види слику) чија запремина износи 1 литар. Ова боца састоји се из два при крају сужена отвора; на горњем отвору утврди се стаклен запушач који је тако удешен да је приступ ваздуха немогућан; доњи сужени отвор, који је споља рапав, учврсти се у отвор запушача тако да је сваки приступ ваздуха отклоњен.

Млада вина доливају се тек онда пошто је прошло бурно врење. Истина је, да овака вина чува угљена киселина од квара али остаје известан простор бурета празан, те пена која се налазе на дрвету осуши се и као таква не може се од дрвета лако отклонити и услед тога почну разне бактерије, гљивице да се множе које могу вино да покваре, с тога се не сме оставити ова празнина, него се мора попунити.

Ако је шира била слатка, онда ће у лето, кад се топлота у подруму повиси предовирање наступити с тога је бурад тешко пуну одржати. Чим се ово предовирање почне крају приближавати морамо потпуно спремни бити и такву бурад одмах допунити, јер упротивном може сирћетна гљивица да се појави, те да нам вино поквари.

Павле С. Петковић.

ЗЛАТНА ПРАВИЛА ЗА ГАЈЕЊЕ ПИВАРСКОГ ЈЕЧМА

Производња пива увећава се из године у годину, а с њом упоредо и гајење пиварског јечма. Како пивари траже нарочити јечам и како само од доброг јечма могу справити добро пиво, и пошто бољи пиварски јечам боље и плаћају, то је у интересу сваког земљорадника да се стара да произведе најбољи пиварски јечам, јер ће тако највише вајде од његовог гајења и имати.

Пошто се и код нас почиње већа пажња обраћати гајењу пиварског јечма, и како гајење његово тражи и више знања и умења и, најзад, пошто се мора нарочита сорта пиварског јечма изабрати, држимо да ћемо одговорити жељи многих својих читалаца, ако им прегледно саопштимо Правила, која је

за гајење пиварског јечма саставио *Огледни и школски завод за пиварство у Берлину*. Та правила гласе:

1. Сејање и семе за усев. — Сеј што год је могућно раније. — Употребљавај само чисто семе и од једне једине сорте и пази да семе не буде снетљиво. — Сеј врстачном сејалицом и на растојању (ред од реда) 15—18 сантиметара. — Не скомрачи семеном за усев. — Посеј 120 до 160 килограма на 1 хектар. — Немој никада с пиварским јечмом сејати детелину.

2. Избор сорте јечма. — *Шеваље* јечам заузима по каквоћи највидније место међу свима сортама јечма. Он тражи и најбрижљивију негу и кад се јаче ђубри азотним ђубретима, осетљив је.

Империјал-јечмови цене се мање и сматрају се да су лошије каквоће но други јечмови због свога грубљег састава. Али они су за она места добри, где услед јаког азотног ђубрета шеваље-јечам полеже и у својој каквоћи губи.

Хана-јечам то је она сорта која је згодна за сва земљишта која се лако суше.[1])

3. Ђубрење. — Пиварски јечам тражи доста хране и то такве које се лако упија. — О овој потреби пиварској јечма треба да водиш најозбиљнијег рачуна и да се стараш да он добије право место у плодореду и да га ђубриш калијевим солима и суперфосфатом. (Вештачка ђубрета).

Кад се ђубри азотним ђубретима треба бити врло опрезан, јер кад се азотним ђубретом много пођубри, пиварски јечам добија много беланчевине и тада је за справљање пива од мање вредности.

Штетан утицај азотног ђубрења на каквоћу пиварског јечма може се јако умањити (а да се принос повећа) и то ђубрењем калијем и фосфором киселином и брижљивим обрађивањем земљишта.

4. Обрађивање земљишта и неговање. — Обради земљиште тако да не буде никакве веће сметње разграњавању нежнога корена и жилица јечма.

Дубоко ори сва лакша земљишта јер тако за јечам осигураваш влагу која је веома важна и за каквоћу и количину жетве. Дубоко ори у јесен; сеј јечам после биљака које имају дугачак и разгранат корен; сеј рано; растресај земљиште дрљањем и копањем и коров потпуно уништавај за време развијања јечма.

Код иловачастог земљишта напротив сувишну воду ваља одстранити; земљиште ваља добро растрести и преврнути; у ономе делу земљишта, у коме се корен највише разграњава, треба створити трошно стање, и старати се да се површина земљишта, ако се закори, растресе и уситни.

5. Жетва. — Жетву врши онда кад је јечам потпуно узрео тј. кад је у пуном и последњем стању зрења. Чим је оборен потпуно узрео јечам, одмах га с њиве носи. Где ово није могућно, повежи оборен јечам што је могућно брже у снопове, начини крстине и покри ове, ако је рђаво време, сламом и сноповима од лошијег јечма с те њиве.

6. Вршидба и припреме за продају. — Избегавај по могућству повреду зрна приликом вршидбе, јер повређена зрна умањују вредност и најбољих јечмова.

Обрати највећу пажњу и бригу на припрему јечма за продају, јер за пивара очиљци и нечистоћа немају никакве вредности, а у домазлуку могу се они за храну живине, свиња и т. д. употребити.

Нуди што је могућно већу количину једноликог јечма за продају.

Удружења могу заједничком набавком семена и разумним упутствима за гајење учинити да се што више рашири гајење пиварског јечма код малих пољопривредника, који долазе у опсег дотичних удружења, а они ће отуда имати сигурне користи

7. Закључак. — Као пиварски јечам може се сматрати само онај, који има фину љуску, који има доста скроца а што мање беланчевине. Јечмови који имају много беланчевине од мање су вредности, јер они тада имају мало скроца, дају услед тога мало екстракта па је и пиво и по укусу и по издржљивости од мање вредности. Кад нема много беланчевине, познаје се по финоћи љуске, отворено-жутој и равномерној боји и по мекоћи.

М. Н. Лук.

[1]) Ове сорте, а и све друге, могу се поручити преко Српског Пољопривредног Друштва у Београду.

СУЗБИЈАЊЕ ТУБЕРКУЛОЗЕ — СУШИЦЕ — КОД ГОВЕДИ

Познато је, да многи научењаци изодавна на томе раде, да се пронађе поуздано средство, којим би се једном за свагда стало на пут ширењу ове опаке заразне болести код говеди.

О суштини саме болести, о узроку њеном и њеној заразној моћи, дуго су се научењаци препирали, док, најзад, године 1882 чувени бактериолог, *Роберт Кох* несумњивим доказима утврди, да туберкулозу проузрокује нарочити бацил, који је данас познат под називом бацил туберкулозе.

После извесног времена, године, 1890, када је *Роберт Кох* пронашао туберкулин, који је производ измене материја у телу зараженом бацилима туберкуле, мислио је, ла је проналаском туберкулина уједно нађен и лек противу ове грозне болке. Ускоро затим, показао се општи неуспех његовог лечења туберкулином, који је примењен и на човека.

При свем том, туберкулин чини данас велике услуге у лекарству, јер је он поуздано средство, којим се утврђује, да ли је неко грло заражено туберкулозом, па се у том циљу врше увелико убризгавања и на тај начин сазнаје, које је грло заражено, а које није, што је за праксу од великог значаја, нарочито за приплодну стоку. Грла, којима је убризган туберкулин под кожу, ако показују знаке грозничавог стања, заражена су туберкулозом и она се одлучују из приплодног стабла, а тиме је унеколико спречено даље ширење заразе.

Овом приликом ваља нам напоменути, да је *Кох* доказивао, како је туберкулоза код људи потпуно једнака туберкулози говечета, а од скора то и сам пориче. Све ово, нека нам је узгред речено, но главно је да упознамо пољопривреднике са најновијим научним испитивањима професора *Беринга* из Марбурга, која се односе на сузбијање туберкулозе код говеди.

Прошле године, награђен је доктор *Беринг* огромном повчаном наградом у знак признања за заслуге, које је стекао проучавајући и испитивајући болест дифтерију, против које је и лек пронашао. За тај његов проналазак примио је 200.000 марака, што у нашем новцу износи око 250 хиљада динара. Када му је предата награда, наговестио је *Беринг* у своме предавању, како је чинио неке опите, помоћу којих је успео и постиго такве резултате, да грла постају непријемчива (имуна) за туберкулозну заразу и да ће се тај његов начин моћи корисно применити и у пракси. У исто време нагласио је, да ће свој рад предати јавности тек онда, када заврши отпочете опите које још није довршио. И ево, ту скоро, објавио је резултате својих опита. Врхунац свега рада састоји се у томе, што је у заједници са својим помоћницима постигао, да младим грлима прибави толико отпорне снаге према бацилу туберкуле, да им овај не може да нашкоди. Ову дурашност, отпорну снагу или имунитет, изазвао је каламљењем младих грла бацилама туберкулозе, које немају јаку животну снагу, тако, да после, када их је нарочито заражавао сасвим живахним бацилима у великој

количини грла су подносила ово каламљење без икакве опасности по здравље и живот, док би друга грла, која нису раније припремана на отпор, наизвесно липсавала када се заразе толиком количином бацила туберкуле.

Према досад реченом, *Беринг* је убеђен, да се говеда могу сачувати од туберкулозне заразе, па било да им је она урођена (природна) или вештачки (додиром) нанета, када им се убризгају у крвоток бациле туберкуле на поменути начин.

Ради предохране препоручује *Беринг* за праксу следеће:

Пре свега треба бити начисто с тим, да ли је грло заражено туберкулозом или није, а о томе ћемо се уверити, када се претходно убризга туберкулином. После тога, убризга се (калами) грлу, које није показало знаке грозничавог стања, и које није прешло 12 месеца, 1 милиграм речених бацила туберкуле у вратну вену, па затим, после 4 недеље, убризга му се поново 25 милиграма.

Сада је на основу ових података Пруско Министарство Народне Привреде предузело да ове опите у пракси изведе, чиме би се имало да утврди:

1. Да ли ће грла која су каламљена Беринговим начином бити спасена од туберкулозе која им је урођена?

2. За колико ће времена имати каламљена грла отпорне снаге противу заразе?

3. Да ли су довољна два каламљења, па да се отпорна снага (непријемчивост) одржи задуже у организму и

4. На који би се начин ови опити могли у пракси најлакше извести, као и то, са каквим би трошковима опити били скопчани.

Уз сарадњу државних марвених лекара, рад је овај по разним крајевима Пруске отпочео. Но да би се несумњиво доказао успех овога рада, опити ће се изводити за неколико година, и тек ће се тада донети коначна одлука, да ли да се овај метод усвоји као предохрана противу туберкулозне заразе или не.

Судећи по свему што је досада рађено, изгледи су такви да ће се ускоро обистинити и посведочити Берингово тврђење, да је његов проналазак одиста једино и спасоносно средство противу опаке туберкулозне заразе, на срећу сточарства и благостања људства.

ИСКРИЦЕ

Које је село добро уређено и има ли каквих знакова по којима се то одмах може познати? — Ово је једно врло важно питање и несумњиво ће занимати наше читаоце. Одговор им можемо одмах дати: има извесних знакова по којима се може одмах закључити, какви су људи у коме селу и како живе. Погледајте само на прозоре сеоских кућа и ако опазите да се на њима налазе саксије лепо одгеованог цвећа, и ако видите да пред кућом има каква мала башчица — онда вам се мора срце зарадовати, јер одмах увиђате да ту живе људи, који обичан живот још украшавају, а где има цвећа — има и песме. У таквом се селу весело пева.

Погледајте бунар. Уопште мало се пази на то и ретко се поштује она истина: да је пијаћа вода прави извор здравља.

Често ће те пута чути: „Тамо под брдом, под шумом, најбољи је извор каквог на близу нема," а он отиче и нико се њим не користи. Један велики знак како су стари Римљани били врло паметни и увиђавни људи — то су грађевине водовода, које се и данас могу потпуно мерити са најсмелијим железничким грађевинама. И Американци не плаше се ни труда ни трошка да начине добре водоводе и доведу добру воду. — Свако село — по својој снази — треба да се побрине да себи најбољу воду доведе. Чим видите да су у неком селу бунари у своме реду, да су згодни, лепи, светли и чисти, онда знајте да је и у кућама, и домаћем газдинству све у свом реду.

Болести и здрављу најчешће је узрок вода. Али кад мало боље размислимо, видећемо да су цвеће и песма само украс и игра у животу. Живот је пре свега у раду и борби па тек онда треба да дође провођење.

Кад дођеш у неко село погледај да ли куће имају громобране. Они су врло важни и врло потребни. Од грома се треба чувати а тако исто и од ватре. И где год нема таблица, које показују да је зграда, стаја, сењак и т. д. осигуран од пожара, то село није на своме месту. Сваки треба да сматра да је осигурање од пожара дужност и према себи самоме и према својим ближњим. Громобрани и таблице за осигуравање одбрана су и оружје сваке куће. Тек тада ваља мислити на цвеће и песму.

ПОДЛИСТАК

ПОЗДРАВНА РЕЧ
ГОСТИМА ВИНОДЕЉСКО-ВОЋАРСКЕ ШКОЛЕ
НА ДАН СЛАВЕ ШКОЛСКЕ 1 ФЕБРУАРА ОВЕ ГОД.

од

М. Т. Грковића

ПРОФЕСОРА И УПРАВИТЕЉА

Поштовани и драги гости,

Школа ова слави сваке године своју славу Св. Трифуна. Она то чини ради општег значаја славе у српском народу, а друго да том приликом упозна госте са Школом и њеним напретком, да измења своје мисли са гостима и пријатељима Школе, и да неки од гостију умоли да својом моћи и ауторитетом, кад им се да згодна прилика, припомогну напредовању Школе, а други — гости из народа — да понесу новину из Школе у народ.

Дозволите да само са неколико речи бацим летимичан поглед на историски развитак и рад Школе од њеног оснивања до данас.

Оснивање Винодељско-Воћарске Школе у Крајини предлагано је још од 1875—1879. Али због два рата за ослобођење томе се послу није могло приступити. 1881 год. спремљен је пројект а 1882 и санкционисан Закон о Нижим Пољопривредним Школама, по коме се имала подићи и Винодељско-Воћарска Школа, сем Ратарске у Краљеву која је те, 1882, године основана.

1882 године послало је представништво неготинско молбу надлежном Министру за оснивање ове Школе у Крајини.

1882 и 1885 била је стављена нарочита сума у државни буџет за оснивање Школе, но тек 1886 узет је под закуп од манастира Букова један део земљишта, и ту с пролећа 1887 подигнут расадник — америчке лозе.

1888 народ округа крајинског дао је преко 70.000 динара за подизање потребних зграда за Школу, пошто су државне финансије биле оскудне, те држава није могла сама подићи зграде.

1889—90 рађено је да црквене власти одобре закуп једног дела имања манастира Букова које је предложено и обележено да се уступи Школи за њене циљеве. Уговор је закључен 13 јуна 1890 године.

Године 1890 довршени су планови за зграде, а ове су почеле да се зидају с пролећа 1891. Темељ главној згради ударен је 28 априла 1891, а три зграде довршене су и предате у октобру 1892 када су се и ђаци и наставници уселили у њих.

У јесен 1891 примљено је прво коло ученика, њих 18 на броју, а Школа те прве године била је у зградама манастира Букова. То прво коло свршило је Школу 1894 године у септембру. Од тада па до ове године сваке године излазило је по једно коло свршених ученика, спремних винодељаца и воћара, који су се разишли по народу, у све крајеве Србије, да тамо шире науку, коју су у Школи добили. До ове године свршило је ову Школу свега 216 младића или годишње по 24. Овај је број потпуно довољан, јер према самој организацији Школе у сваком разреду и не може бити више од 30 ученика, дакле у сва три разреда не може бити више од 90 ученика, пошто сви ти ученици у Школи имају и да станују и да се хране, а сем тога

Два најлепша знака реда и образовања то су: друмови и школе Улице — друмови — треба да су чисти и да служе пољској привреди у потпуном смислу те речи. Школа треба да је здрава темељна и светла. Чим овакву школску зграду видим у селу — благосиљам оне који у њој сад за будућност седе.

Шта треба, дакле, да има свако уређено село? То можемо сад са неколико речи исказати: добре бунаре, добре друмове, и путове, добре школске зграде, громобране, све треба против пожара да је осигурано, треба у селу да има пред сваком кућом цвећа и да непрестано песма одјекује.

(по нем.) **М. Н. Лук.**

БЕЛЕШКЕ

Шта вреди једно птичије гнездо? — Многима ће ово питање изгледати чудновито, али ће убрзо бити с тим начисто, кад само прочитају ово, што смо ми прочитали у *Тиролским Пољопривредним Листовима.* — Ту је био овакав рачун: „У једном гнезду било је 5 птића. Свако од њих треба дневно за храну око 50 гусеница; пет птића поједу, дакле, за један дан 250 комада гусеница. Храњење уопште траје просечно 30 дана. За ово време уништи се, дакле, 7500 гусеница.

Свака гусеница прождере дневно толико лишћа и цветова колико је сама тешка. Ако узмемо да и она треба док се потпуно не исхрани, такође 30 дана, и ако поједе дневно само један цвет који би плод донео, то би она за 30 дана поједе у ствари 30 плодова, а 7500 појешће скупа 225.000 таквих цветова.

Кад се ови рачуни упореде, онда ће свакоме јасно бити *шта вреди једно птичије гнездо?*

Наук је из ових редова свакоме јасан. Земљорадници чувајте и штитите своје мале пријатеље — корисне птице!

Највећи кромпир на свету. — Вели, да је неки Француз који живи у Калифорнији произвео тако крупан кромпир као нико до сад. Поједине кртоле достижу крупноћу лубенице а има их које су тежине до 4 килограма. Он је нашао преко дванаест комада тако крупног кромпира.

Лек од гари, снети. — У броју 24 *Тежака* од прошле године, укратко смо изнели какве се огромне штете имају од гари, снети. Ту смо у најкраћим потезима показали: шта треба чинити на да се предупреди појава снети. Мило нам је, што су наши земљорадници, свесни штете коју имају ако се не старају да униште гар (снет), увелико отпочели од ове напасти да се бране и што следују ономе што им *Тежак* као сигурно и опробано препоручује. Овом приликом хоћемо да истакнемо неколико резултата до којих је дошао *Д-р Гесел* и који се у неколико тачака могу овако обухватити:

1. За усев ваља употребити само сасвим зрело зрно од житâ.

2. Јако снетљиво (гарљиво) житō (семе) не треба никако сејати.

3. Семе за усев ваља само ручним вршењем припремати.

После овога Д-р *Гесел* прелази на начине којима се ваља служити да се снет (гар) на житу убије пре но што се посеје. Он те начине и критикује и даје своје мишљење о њима. У овоме што за овим иде, ми то укратко понављамо.

1. *Квашење у врућој води.* — *Јечам* се држи четири сахата у хладној води, па се затим покупи у мокар џак и ту такође четири часа држи. *Овас, пшеница* и *раж* не потапају се претходно у хладну воду. Топлота вреле воде за *јечам* је између 51·5 до 52·5° Цел. а за *пшеницу, овас* и *раж* од 53° до 54° Цел. Потопљено жито стоји *пет* минута и то: жито се мете у корпу (кошар) и држи се пола минута дуго под водом и то увек 5—6 секунада под водом и 3—4 секунада над водом Остала $4^1/_2$ минута служе за то да се раније припремљено зрно мете у други суд 16 до 20 пута и то 10—12 секунада под воду и 3—4 секунада да се држи над водом која горњу топлоту има. После пет минута жито се поспе хладном водом и растре се да се осуши.

2 *Прање обичном чистом хладном водом* не даје никакве гарантије да се клице снети удале.

3. *Церес-ирашак.* — Састоји се из сумпор-калијума, скуп је, слабе дејствује и није за препоруку.

4. *Формалин.* — Добар је за дезинфиковање — али је за праксу још скуп. Препоручује се, да се семе за усев пет минута потопљено држи у чабру у коме се налази на сваки

овакав завод мора имати и већи број наставничког особља и послуге, што опет мора да се смести у просторије школске.

Као што видите рађено је на томе да се ова Школа оснује од године 1875—1890, дакле читавих 15 година, а њеном уређењу и раду у Школи приступило се 1891, дакле пре 12 година.

Почетак је био скроман. Прво је закупљен један део имања манастира Букова и од народа округа крајинског добивена потребна сума новаце за најнужније грађевине.

У току ових 12 година Школа је прибавила још више земљишта, нешто куповином, нешто поклоном од државе (имање у Балеју и Косном Гргу), а нешто земљишта — $4\frac{50}{}$ хектара — под живим песком у Радујевцу узето је од општине радујевачке и на њему подигнут виноград од домаће лозе.

Тако исто у току година подизато је све више грађевина, Школа је се постепено снабдевала са збиркама и училима, приплодном стоком итд.

На земљиштима која су била под шумом, ритом или напуштена и запарложена Школа је засновала лозни и воћни расадник, подигла винограде, засејала детелину и подигла вештачке ливаде, створила њиве и повртњак.

Нећу да вам рећам све шта је Школа урадила и шта има. Ви ћете имати прилике да чешће посетите Школу и да видите њене винограде, расаднике и остало имање. Али ипак ћу напоменути да је Школа досада 40 ектара употребила за лозни расадник и за винограде и од тих 40 ектара под лозом добија већ сада 40.000 динара које у лози а које у грожђу и вину, што чини по 1000 динара на ектар; па како Школа троши на расадник лозни само по 25.000 динара годишње, то њој преостаје чист приход од лозног расадника на 15.000 динара, што на ектар чини до 400 динара чистог прихода, по одбитку свих трошкова. За грожђе из винограда са живог песка у Радујевцу, који је као што рекох велики $4^1/_2$ ектара, Школа је добила прошле године за грожђе 5.700 динара или на хектар 1266 динара. Под виноградима има свега 10 ектара, а прошле године произведено је грожђа и вина у вредности преко 20.000 динара, што значи на ектар по 2.000 динара.

Школа је имала великог утицаја и на околину, на округ крајински, па и на многе крајеве Србије. У почетку морала је да намеће америчку лозу, а сада не може да постигне да молиоце задовољи у потраживању лозе. — Док је пре 4—5 година, славни и чувени град Неготин са својих добрих вина, по изнесним гостионицама нудио својим посетиоцима неку смешу у место вина, направљену од воде коју је додата нека боја, врло мала количина сирћета и мало шећера, што је продавато по грош литар, данас Крајина производи довољно вина од винограда на америчкој подлози, да се сада аков доброг вина може добити и од сељака за 14—18 динара. — Само због победе предрасуда о подизању винограда и сузбијању тих назови вина, Школа би требала да слави своју славу.

Школа је се у сваком погледу развијала, снабдевала са земљиштима, зградама, збирком, училима, библиотеком и особљем. Али она још није достигла своје потпуно савршенство, она се још није снабдела свима потребама, она још нема довољно особља — али се нада да ће то у току година све допунити.

„Драги гости, у име своје, у име наставника и питомаца ове школе, поздрављам вас са: „добро нам дошли!“

литар воде 3 грама формалина, па да се онда извади и влажно посеје.

5. *Потапљање у раствор плавог камена и испирање у кречном млеку (Ј. Кин.).* 500 грама плавог камена раствори се у једном хектолитру воде (у једном чабру.) Семе одређено за усев саспе се у овај раствор и остави да у њему стоји 12—16 часова. У другом чабру раствори се 5 кграма креча у једном хектолитру воде. Пошто је из првога чабра отпуштен раствор плавога камена, жито се испере чистом водом и онда се преко њега саспе кречно млеко и семе за усев у њему се меша пет минути.

Толико о начинима сузбијања снети (гари). Нашим читаоцима и овом приликом препоручујемо последњи начин као најсигурнији, најзгоднији и најјефтиниј, и упозоравамо их на наш чланак у бр. 24 *Тежака* од прошле године и на Пољопривредни Календар у којима је последњи начин потанко описан.

Рентгенови зраци као средство да се утврди да ли постоји туберкулоза. — Досада се за овај циљ употребљавао *туберкулин* као једино средство, помоћу којега се сазнавало, да ли је неко грло заражено туберкулозом. Но у извесним случајевима, ни *туберкулин* није био потпуно погодан. Сада је опитима доказано, да се помоћу Рентгенових зрака, тачно опредељују заражена места туберкулозом у телу животињском и у таквим случајевима где се помоћу туберкулина није могла констатовати зараза. Да су Рентгенови зраци тачно назначавали заразу, уверили су се стручњаци секцирањем грла, и свагда је нађена туберкулозна зараза тачно на оним местима, где је назначена приликом прегледа помоћу Рентгенових зрака. Практична је важност овог проналаска у томе, што цео овај рад не траје дуже од 2—4 минута; међутим, кад се помоћу туберкулина испитују грла, рад је заметан и траје дуго.

ГЛАСНИК

РАТАР

ДРУЖИНЕ ЂАКА РАТАРСКЕ ШКОЛЕ

Члан 1.

Питомци Ратарске Школе оснивају дружину под именом **Ратар**. Овај ће назив бити у около печата, а у средини биће: плуг, коса, грабуља, венац од класа и кошница.

Задатак дружине биће међусобно како умно тако и морално усавршавање будућих пољопривредника; а стајаће под заштитом *Управе Ратарске Школе.*

Члан 2.

Материјална средства којима ће дружина располагати ова су:
а). Улог при ступању у чланство 1 динар;
б). Приход од месечног улагања 0·20 динара; и
в). Добровољни прилог од чланова и добротвора.

Члан 3.

Дружину састављају редовни чланови, који плате горе наведени улог при ступању у чланство и редовна месечна улагања.

Члан. 4.

Сви чланови имају равно право гласа, у свима друштвеним скуповима.

Члан 5.

Сваки члан дужан је годишње саставити бар два писмена састава пољопривредне садржине и прочитати их на друштвеним седницама, а може и више.

Члан 6.

Рад, који буде Одбор нашао да је лепо израђен, послаће се уредништву *Тежака* да га штампа и по вредности списа, писац може добити од уредништва награду.

Члан 7.

Чланство престаје и то:
а). Када сам члан жели да иступи;
б). Када не плати тромесечни улог, и то не оправда;
в). Кад се докаже, да ради на штету дружинску, па га дружина искључи из своје средине.

Члан 8.

При иступању из Друштва, неће нико имати права, да тражи да му се улог врати, нити ће од тада имати каквог год односа са дружином.

Ма како иступио из Друштва биће обавезан да плати све до тада припадајуће улоге.

Члан 9.

Ако би неки члан зажелео, да из друштвене касе узме извесну суму новаца, исти ће у том случају имати, да приведе за јемце два друга члана и ако одбор нађе за сходно може му се новац издати. Ако случајно не би члан онај, који узме новац на зајам исплатио до одређеног времена, у том случају његови јемци морају издати новац исплатити.

Члан 10.

Чланови дружине **Ратара** бирају себи Управни Одбор из своје средине, који ће заступати дружину у свима односима и пословима.

Члан 11.

При крају школске године, држаће се главна седница на којој ће се бирати нов Управни Одбор и коме ће стара Управа предати рачуне. — На истој присуствоваће Управитељ Ратарске Школе, или његов заступник, ради правилнијег избора нове Управе.

Члан 12.

Управу дружине састављају: Председник, потпредседник, благајник, књижничар, деловођа и пет одборника.

Председник се бира из III-ћег разреда, потпредседник из II-ог разреда, благајник из III-ћег разреда, књижничар из II-ог разреда, деловођа из III-ћег разреда, а од пет одборника, два ће бити из III-ћег разреда, два из II-ог разреда и један и I-ог разреда.

Члан 13.

Дужност је Председника: а) да сазива друштвене и одборске седнице и на истима да заседава б) да пази на ред и да даје право говора на друштвеним седницама, в) председник има право да забрани говор коме од чланова, ако би се то косило са Правилима, а ако би и даље дотични био упоран, има право да га искључи из седнице, г) да прима упућена акта, писма и пошиљке, у име дружине и на иста да одговара, д) ако председник буде одсуствовао заступа га потпредседник.

Члан 14.

Дужност је потпредседника, да заступа председника, кад он буде одсуствовао.

Члан 15.

Дужност је деловође: а) да води друштвену коресподенцију б) да потписује према председнику сва акта, в) да тачно води записник при завођењу рада и на друштвеним и одборским седницама, да исти прочита, г) да води бележку о писменим радовима, да казује ред кад који од чланова треба да чита свој рад на седници.

Члан 16.

Дужност је благајника; а) да на признаницу прикупља улог од појединих чланова, б) да чува друштвене новце; ако проневери друштвени новац Управа Ратарске Школе, задржаће му сведочанство док штету не плати, в) да врши све исплате из друштвене касе, да води тачан рачун о приходу и расходу и да потписује сва акта са председником, које спадају у његову дужност, г) да подноси тромесечни извод друштвене имаовине, а годишњи за Главни Збор.

Члан 17.

Дужност је књижничара: а) да води тачан рачун о доласку листова, б) да прима и чува писмене радове, примљене и про-

читане на седницама, в) да извршује наруџбине књига и листова, које Управни Одбор буде решио да се набаве, г) да подноси признаницу благајнику за исплату исплаћених књига и листова, које се налазе у књижници и да пази на ред, како на књиге и листове тако и читаонице; а у случају и најмање неисправности биће одговоран.

Члан 18.

Дужност је целог Управног Одбора: а) да подноси главној седници извештај о своме дотадањем раду, б) да наређује издатке по предрачуну, које главна седница одобри, в) да прегледа сваког тромесечја рачун и да подноси извештај главној седници.

Члан 19.

Одборске седнице држе се сваког месеца један пут, а по потреби и више. Одборске седнице пуноважне су само онда, кад поред председника дођу још и четири члана; но ако су у случају гласови подједнако подељени, онда решава она страна на којој је председник.

Члан 20.

Председник је дужан сазвати седницу кад бар четири члана из управе зажеле.

Члан 21.

Дружина ће држати сваке недеље 1 пут редовне седнице' на тим седницама врше се ови послови: а) читају се писмени састави чланова, б) води се критика о сваком саставу, која не сме прелазити на лично вређање писца, в) на крајим радовима одмах ће се критиковати а у подужем одредиће се ценитељи, који ће тај рад оценити и на идућој седници своја мњења о истима изнети, г) расправљају се усмено разна пољопривредна питања и догађаји на школском имању, д) примају се усмени предлози и о њима се говор води.

Члан 22.

Управа Ратарске Школе дужна ће бити, да суботом по подне ослободи од практичних радова чланове друштва, изузимајући редаре.

Члан 23.

Одлуке седница пуноважне су, када буде више од половине чланова. — Но ако не би и толико дошло, онда ће се сазвати друга седница, на којој ће се решавати, са онолико чланова колико буде присуствовило.

Члан 24.

Послови, који ће се вршити на главној седници ови су:
а). Председник отвара седницу.
б). Чита се извештај о раду Управног Одбора.
в). Бира се нова Управа.
г). Доноси се одлука о друштвеним рачунима.
д). Решава се о предлозима Управе или појединих чланова.

Члан 25.

Сваки је члан дужан, да редовно посећава сваку седницу, ако би на једној седници одсуствовао а не би одсуство могао оправдати, кажњава се са 0·20 п. динара у корист друштвене касе, а сваки даљи изостанак кажњава се дупло.

Члан 26.

Чланови су дужни између себе понашати се најучтивије и један другом говорити у множини; даље, ако који од чланова жели шта исказати, мора претходно тражити дозволу од председника и ако му се дозволи, онда тек може говорити.

Кад који од чланова говори, остали су чланови дужни ћутати.

Члан 27.

Члан, који друштвену књигу или лист оштети, мора штету надокнадити. Ниуком случају несме члан давати књигу друштвену не члану на читање, ако се то примети биће кажњен новчано и то колико Одбор нађе за сходно.

Члан 28.

Онај питомац, који докаже посредством својих другова, да је заиста сиромашног стања, а жели да ступи у ђачку дружину, може се бесплатно само онда примити, кад поднесе молбу Одбору и овај исту му уважи.

Члан 29.

Чланови Одбора не смеју ником поверавати, шта се буде решавало у Одбору, ако би се случајно то десило биће искључен из Друштва.

Члан 30.

На седницама може присуствовати особље Ратарске Школе, да суделује у говору, али без права гласања. Поред особља Ратарске Школе могу на седници присуствовати и грађани.

Члан 31.

У случају кад би ова дружина престала, све књиге, листове и готовина, која се буде налазила, уступиће се Управи Ратарске Школе на чување, а она да уступи оном удружењу, које се прво појави у истој Школи.

Да не би распад Друштва потекао од стране ђака, Управа Ратарске Школе биће обавезна да одреди једног из своје средине, који ће присуствовати ђачким седницама и има ће право савета. С престанком ове Школе, сва друштвена имовина има се предати Српском Пољопривредном Друштву.

Ова Правила важе само онда када буду потврђена од стране Управе Ратарске Школе.

У име свих ђака:

Серафим Ј. Џарић, јеромонах, питомац III. год.; **Љубиша В. Љубичић,** питомац III. год.; **Слободан Р. Шпљак,** питомац II. год.; **Михаило Катанић,** питомац II. године.

На основу члана 1 Правила за Ниже Пољопривредне Школе од 10 априла 1883 године ЗБр. 188, одобравам ова Правила пошто су она саобразна циљу Школе истакнутим у члану 1 закона о Нижим Школама за Пољску Привреду.

Управитељ Ратарске Школе
Благ. Д. Тодоровић

Преглед обрађеног земљишта у Немачкој Царевини. — Целокупна површина Немачке Царевине износи 53,876.892 хектара. Од ове површине долази на њиве и градине: 25,990.670·3 хектара; на ливаде 5,907.629·5 хектара; пашњаци и испусти 4,602.782·1 хектар; виногради 133.845·4 хектара; шуме и пошумљени простори 13,838.856·2 хектара и 3,394.108·6 хектара земљишта које се не употребљава ни за шумарство ни за пољску привреду.

Од 26 милијуна хектара зиратне земље засејава се 16,260.148·7 хектара (62·5%) са ражју, пшеницом, јечмом, овсем и кромпиром, 5,329.876·9 хектара (20·5%, односно од целокупне површине 9·9%) засејани су другим биљкама и пићним биљкама и 592.252·8 хектара (2·3%, односно од целокупне површине 1·1%) засејава се трговинским биљкама, шећерном репом и другим индустријским биљкама. Незасејано или за усеве припремљено земљиште (пашњаци на њивама и угар) заузима простор од 3,817.319·9 хектара (14·7%, односно од целокупне површине 7·1%). Распоред зиратне земље преко целокупне површине Царевине, прилично је неправилан. Највише је обрађеног зетљишта у доњој и средњој области реке Сале, где је на најсавршенијем ступњу.

Ради упоређења с другим земљама могу послужити ови податци:

ИМА	ЊИВА И ГРАДИНА
У Немачкој	48·3%
„ Аустрији	33·8 „
„ Мађарској	41·4 „
„ Италији	37.0 „
„ Француској	49·7 „

рачанајући од целокупне зиратне површине земљишта.

Немачка, дакле, у погледу пољопривредног искоришћавања земљишта долази одмах после Француске.

ОБЗНАНЕ

Претплатници Тежака моле се да што пре пошљу претплату за ову (1903) годину, јер се *Тежак* неће никоме слати на вересију. Ово важи за све претплатнике.

Тежак излази свакога 1, 10 и 20 у месецу са чисто пољопривредном и практичном садржином а и са сликама.

Годишње стаје 6 динара, полугодишње 3 динара — за Србију. Чланови помагачи, чланови свих друштвених Подружина, основне школе, војници сталног кадра, ђаци, манастири, Земљорадничке Задруге и чувари шума добијају лист у пола цене — ако положе претплату унапред за целу годину.

За земље *ван Србије* стаје годишње 8 франака у злату или 4 фор. а. вр. Српска Пољопривредна Удружења и њихови чланови као и Српске Земљорадничке Задруге и Читаонице добијаће лист за 6 франака годишње (или 3 фор. а. вр.) ако унапред положе претплату за целу годину и кад се претплате код свога Удружења, преко кога ће им се и лист слати 1—5

Уредништво *Тежака, Пољопривредног Гласника* и *Пољопривредног Календара* налазе се у Дому **Српског Пољопривредног Друштва** — Немањина улица бр. 11.

Седнице **Књижевног Одбора** држе се у Дому Српског Пољопривредног Друштва сваке седмице једном (за сада четвртком после 5 часова по подне.)

Сви радови, намењени било *Тежаку*, било *Пољопривредном Гласнику*, било *Пољопривредном Календару*, било за *Практичне Пољопривредне Науке* шиљу се увек **Српском Пољопривредном Друштву**, које их прима, заводи у списак и упућује коме треба.

Моле се пољопривредни писци, да ово имају у виду. 1—5

ОГЛАСИ

ЖИЦЕ БОДЉИКАВЕ

За ограду са 2 и 4 бодље добила је велику количину и продаје врло јевтино

ГВОЖЂАРСКА РАДЊА

Тасе Нерандића

БЕОГРАД—САВА

(ТЕЛЕФОН РАДЊЕ И КУЋЕ БР. 243) 1—10

ЈАЈА

САВСКА БАНКА У БЕОГРАДУ

купује јаја за извоз и плаћа их ценом која одговара највећим ценама страних пијаца онога дана кад Банка тражи јаја.

Банка ће свакога на захтев извештавати о цени и за све остало. 1—8

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу, покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова. 36—36

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца
Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.)
Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 5 броја Тежака. — Дрљање ливада, детелишта и пашњака. — Нешто о допуњавању — доливању — буради вином — Златна правила за гајење пиварског јечма. — Сузбијање — тубурколозе — сушице —код говеди. — *Подлистак:* Поздравна реч. — *Искрице. — Белешке. — Гласник. — Огласи. — Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД МОЋНОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА
АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЛУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЛУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ, МИЛАН Т. ГРКОВИЋ, МИЛАН Ј. БАЈИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ
ДОСИТИЈЕВА УЛ. БР. 11.

БРОЈ 6. У БЕОГРАДУ, 20 ФЕБРУАРА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

КАКО ТРЕБА ОРАТИ?

По Бему

Познато је свакоме земљораднику да ваздух, роса и киша утичу јако на земљиште и често пута чине те се горњи слој земље закори. Ово се не сме никада допустити јер тада биљке неће моћи да се развијају, нити ће се пак моћи посејати онако како ваља. Да се закорена површина уситни и тада омогући утицај влази, ваздуху и светлости, и да се хранива градива брже стварају и у земљу продиру, потребно је да се земљиште увек добро и правилно узоре, подрља и поваља. Како дрљача уситњавање земљишног горњег слоја и да је она (као и ваљак) у стању да закорену површину брзо и сигурно уситни, познато је нашим читаоцима а овом приликом ми их упућујемо на чланак *Употреба дрљаче и ваљка* који је изишао у овогодишњем *Пољопривредном Календару*.

Што год је земљиште иловачастије, утолико лакше закори. Горња површина земљишта, која је састављена из иситњених честица, тако се слепи, да у земљу не може никако да продире ни влага ни ваздух. Ако се, дакле, деси да се овакво земљиште закори, онди чим је наступило лепше време и чим се оно провенуло, просушило, ваља приступити дрљању оштрим дрљачама које ће земљиште сасвим раздробити и уситнити. Овим дрљањем постижемо још и то да из дубљих слојева почне испаравање влаге, јер је она била раније од закорице спречена да испарава. Ваздуху дрљача отвара поље и он слободно струји у унутрашњост земљишта вршећи свој благотворни утицај. Кад је време променљиво, мора се чешће дрљати. Само тако можемо створити сипко, трошно земљиште. Ако је земљиште везано може се оно ребрастим ваљцима уситнити.

Припрема земљишта за сејање ма које усевне биљке врло је важна ствар, а на првоме месту ваља обратити најозбиљнију пажњу *орању*. Орање је први рад за припрему земљишта, и није тако лак посао, како се обично узима. Има много ствари на које морамо обратити најозбиљнију пажњу, приликом орања У првом реду важно је, да се одреди *право време* кад треба орати.

При томе треба се држати ових правила:

1. Иловачаста и глиновита земљишта не треба никада орати кад су влажна. Уопште што год је земљиште везаније, теже, утолико је већа опасност кад се у влажним стању оре;

2. Увек треба да се земљиште иза плуга троши, дроби, расипа;

3. Ако би орали влажно земљиште и ако би плуг остављао за собом велике маснице, које се на ваздуху просуше, оне се онда не распадају и онда њива није припремљена како ваља не само у тој години, но и доцније тешко ће бити да се све велике грудве разбију и растресу. Влажне велике грудве, брзо сасуше, не распадну се, затворе улазак ваздуху, те дуго година остају у земљи нераспаднуте;

4. Орање влажног земљишта врло је велика погрешка, која чини те и приноси подбацују;

5. Још се може и допустити да се пред зиму оре мало влажније земљиште, јер тада природа чини своје тј. ноћни мразеви раздробљавају велике грудве. С пролећа, пак, кад наступе ветровити топлији дани, орање влажног земљишта чини врло велике штете;

6. Ако је земљиште песковито и лако, може се и влажније орати, јер тада нема бојазни да ће се згрудвати;

7. Све оне њиве на које хоћемо јаре усеве да сејемо *ваља још с јесени иреорати* и оставити их да преко зиме престоје. Зимњи мразеви начиниће земљиште сипким и свога ће га раздробити и уситнити.

Мраз је највећи пријатељ земљораднику, јер он чини те наше њиве постају плодне; он помаже човеку да се оранича претвори у сасвим трошно стање и да се хранива градива створе, која ће биљци послужити као храна за њено развиће.

8. Кад се пред зиму оре — а то треба увек чинити —, онда ваља што већу површину оставити да на њу утиче ваздух, снег и мраз. Само тада ће се земљиште уситнити, влагом натопити и удобрити.

Чим је мраз растрошио и уситнио земљиште, а влага и ваздух продрли у унутрашњост, отпочиње и распадање. Тада у земљишту наступи једна врста врења, која га чини погодним за станиште биљно. Органска градива распадају се, гасови се стварају, које земљиште упија те понова утичу на неорганска градива. Услед тога и земљиште се распада, ситни; биљна хранива градива растварају се.

Добро припремљено земљиште шири се, набуја, добија услед распадања органских градива, мрку боју, а понегде се виђа зеленкаста ознака која показује да ту има нижих биљних живих бића. Кад отпочне ово распадање и врење у земљишту, не треба га дирати јер би иначе сви корисни гасови отишли у ваздух и тиме бисмо врло много изгубили.

Колико је времена потребно да се ово врење и распадање сврши, зависи од влаге и топлоте. Брже то бива код јако хумусних земљишта, код земљишта добро ђубрених и оних

који у себи имају много остатака биљних, јер се ова градива брже распадају. Влажна земљишта теже се ситне и теже превиру, јер влага не да ваздуху да продире.

Да би се биљна хранива градива растварала, потребна је извесна топлота, с тога је превирање земљишта увек јаче лети но зими.

Ма како било, потребно је док земљиште не дође у стање какво је најбоље за сејање, да прође бар неколико недеља. Отуда долази ово правило:

9. Њиву ваља орати увек неколико недеља пре сејања како би се оне припремиле за пријем семена и у себи имала довољно хранивих градива.

Кад се овако ради (а ми то увек не можемо чинити јер смо зависни и од времена и од радне снаге. Али можемо и треба бар 10—15 дана пре сејања да узоремо и оставимо земљиште да се слегне и превре.) онда је довољно доцније само два пута уздуж и попреко добрим дрљачама предрљати. Тада наступа јаче превирање, коров се брзо појављује, и онда према временским приликама, ваља још неколико пута предрљати. Чим се земљиште закори, опет подрљати.

На овај начин припремили смо земљиште за сејање усевних биљака. Сејање се брзо свршава и тада нам је непотребно да још дрљамо и пошто смо посејали, јер је земљиште у онаквом стању, какво се жели.

М. Н. Лук.

ТОРИНЕ ТРЕБА ОДМАХ ЗАОРАТИ

Природна плодност наше земље, нашим неумешним радом, непрестаним исцрпљивањем сејањем жита, извозом сировина, намножавањем људства, и не чувањем и не прибирањам ђубрета, с године на годину стално опада и већ је јако исцрпљена, с тога се морамо све више бринути за бољу и савршенију обраду земље и за боље прикупљање, чување и употребу ђубрета као и за боље ђубрење, како би не само очували снагу наше земље од даљег опадања, него је још и повратили и повећали.

По свима нашим, нарочито планинским крајевима, где је земља посна и потреба ђубрета велика, сељаци преко целог лета, од пролећа до јесени, затварају своју стоку у торове ноћу, које граде обично од леса исплетених од прућа, или од грања итд. У један тор затварају стоку по неколико дана, обично 5—6 до 10, докле га стока добро нађубри, па се онда премешта тор до овог даље и тако иде редом.

Ово је добар и подесан начин ђубрења, јер се њиме за кратко време може сразмерно доста земље нађубрити; што се употреби сва балега и мокраћа ту на месту а не просипа се, и што се овим начном најлакше и најбоље могу нађубрити удаљеније и страновитије земље, на које је извоз ђубрета, нарочито још кад нема уређених путова, као што је код нас, врло тежак, а често и сасвим немогућан.

Затварање стоке овако у торове ноћу, није ни за здравље стоке шкодљиво, нарочито што се наша стока бави целог лета на паши, на отвореном и чистом ваздуху, те је спрам природних утицаја очврсла и навикнута на њих, а и торови се често премештају, те и шкодљива испарења из ђубрета не могу шкодити стоци. Само не би требало стоку кад је хладно и ружно време нпр. кад је многа и хладна киша, у торове затварати, него у кошаре.

Но наши сељаци торине, које су овако нађубрили стоком, не заоравају одмах чим тор преместе, него оставе их тако те стоје дуже времена, често целог лета или јесени и преко зиме до пролећа, па их тек онда преоравају — прекопавају. Али изложене тако дуже времена утицају сунца, ветра, кише и снега, изветри и испере се најбоља снага из ђубрета, јер кад нарочито на топлом времену, уђемо у такву торину, осетићемо јак задах ђубрета, а то је ветрење најбоље снаге његове, најглавнијег састојка-амонијака (азота), који је најважнија храна житу, трави и др. биљу, а овај је задах и здрављу стоке шкодљив.

Разуме се, да кад торина овако дуже време стоји. изгуби своју најбољу снагу и вредност је њена много мања, а то наши сељаци не знају.

Зато препоручујем нашим сељацима, да торине одмах заору или прекопају, чим тор преместе, те ће тако земља сву снагу из ђубрета упити и у себи задржати, а никако да их држе дуже времена незаорате, још мање целог лета и зиме, јер је то велика штета.

М. С. *економ.*

ПОДЛИСТАК

ПРОЈЕКТ

ЗА ИСУШЕЊЕ ЈУГО-ИСТОЧНОГ СРЕМА

Пошав од ушћа Дрине низ Саву до Београда, простире се на левој страни саве сремска низија, која је умногоме слична са мачванском и другим низијама дуж Саве и на нашој страни.

И сремска низија, као и наше низије, изложене су поплави Саве, а топи их и вода из потока и речица, које се сливају са околних планина и брда. Осим тога, знатне су површине тих низија под баром и ритом.

Имања у тим низијама не доносе ни десети део оне користи, коју би могла доносити, да нису изложене поплави, да су слободна од бара и ритова, а уз то су и становници и њихова стока, изложени разноврсним болештинама, које сатиру и људе и стоку.

Становници сремске низије, прегли су да своје земље излече и тиме да повећају принос свога имања и да искорене болештине које их даве.

Како су, као што поменусмо, и на нашој страни доста сличне прилике, и како наша Мачва и велики део Посавине такође очекује, да се спасава од поплава, баруштина, ритова и болештина, то је вредно, да читаоци овога листа виде на који се начин мисли приступити исушивању сремске низије и шта ти послови могу да коштају.

Југо-источни део сремске низије, пошав од Митровице на ниже, ограничен је са севера Фрушком Гором, са истока Дунавом, са југа и запада Савом. Површина те низије износи преко 160.000 хектара.

Скоро је сваке године велики део те низије с пролећа под водом, било услед поплаве савске, било услед поплаве потока и речица, које се сливају са Фрушке Горе, или услед подземне воде која подвире, или из сва три узрока у исто доба. Поплаве често трају до краја маја, па и до јуна, а у полојитим местима задржава се вода стално.

Судећи према остацима извесних канала који се у тој низији налазе и који се и данас називају *римски канали* или јаркови, као и према зидинама у разним местима те низије, може се закључити, да је, још пре него што су се Срби доселили у ове крајеве, рађено на одбрани низије од поплава. Ти су канали полазили од садањег села Петровца (где је за време Римљана била тврђава Будалис) и један је крак ишао у правцу ка Сави на село Јарак, а други је крак ишао на село Прогар. Местимице су ти канали добро очувани и имали су ширину у дну 6 до 9 метара, дубину 3 до 6 метара, са боковима (обалом) по нагибу $1:1^1/_2$.

Крак Петровац-Јарак, дугачак је 18·8 километара, а има укупан пад 12·50 метра.

Крак Петровац-Прогар, дугачак је 38·2 километра, са укупним падом 16·2 метра и то на првих 11 километара. пад је 12·8 метара, а на осталих 22·2 килом.. пад је само 3·4 метра.

С обзиром на знатну ширину и дубину тих канала, мисли се да су ти канали служили не само за исушивање, него и за пловидбу.

ИСКРИЦЕ

† **Војислав С. Марковић,** питомац Министарства Народне Привреде по струци култур-техничкој у Бечу, преминуо је 28 јануара ове године у цвету своје младости, у Ужицу код своје остареле мајке, која је остала да до века тугује за својим милим Војом. Покојник је као скроз одличан ђак свршио гимназију, положио испит зрелости и отпочео слушати техничке науке на нашој Великој Школи. Кад је био расписан Стечај од стране Министарства Народне Привреде ради изашиљања тројице млађих људи ради усавршавања у култур-техничким наукама, покојник је, само услед својих одличних сведоџаба, био међу првима изабрат и послат у Беч на Велику Школу за Пољску Привреду ради студирања култур-техничких наука. Исто онако приљежан, вредан и марљив какав је био и на нашим школама, покојник је био и на Бечкој Великој Школи, где је убрзо стекао љубав својих професора, наставника и другова. Увек пријатан у опхођењу са друговима и пријатељима, без и тренутка злобе, зависти и пакости, покојник је био веома радо виђен свуда и због своје спреме и начина опхођења те су се сви о његово пријатељство грабили, Неуморним радом и трудом успео је да и на страној школи осветла образ србинов — јер је први државни испит положио са скроз одличним успехом и продужио даље студије на потпуно задовољство Министра Народне Привреде и својих старијих и млађих другова. Већ је био апсолвирао школу и пријавио се и за други — уједно и последњи, државни стручни испит за култур-инжињера, кад га у томе спречи неизлечива болест којој је, ево, као жртва пао.

Неумитна смрт покосила је у најлепшем добу младости младића који је тако много обећавао и који је тако потребан био да својом стручном спремом послужи својој отаџбини.

Ми најбоље знамо колико смо изгубили смрћу његовом; ми знамо шта је овај човек мислио, шта је намеравао и колико се напрезао у раду само да се што боље и свестраније спреми, да би се достојно могао одужити отаџбини која га је изаслала на страну да тако важне науке студира. И онда, кад је већ био у постељи и кад је свака нада била изгубљена на оздрављење, покојник је радио и не губећи последњу наду, тешио своју остарелу матер, како ће кад оздрави радити и користити и себи и својој домовини, како ће..... али ту га је и смрт затекла и он је умро не стигавши да учини оно што је желео.

Мир нека је пепелу овога вредног младог човека, кога је смрт тако рано узела не давши му да својој отаџбини корисно послужи!..

Вечан помен нека му је и међу његовим друговима и пољопривредницима!...

Бог нека би његовој намученој души дао рајско насеље а његовој тужној и вечито уцвељеној мајци, која је сву своју наду, свој понос и уздање тако рано земљи предала, нека Бог да утехе, јер Он је једини кадар у оваком случају утехе дати јер су човечанске речи слабе и без утицаја.

Вечна ти памет, рано преминули пољопривредниче, и Бог да ти душу прости!..

М. Н. Лук.

БЕЛЕШКЕ

Две главне разлике између стајског и вештачког ђубрета. — Један стран стручни лист доноси ове редове: Утицај стајског ђубрета на њиву двојак је: стајско ђубре утиче с једне стране као храниво градиво, јер враћа њиви један део оних биљних хранљивих градива који су јој жетвом одузети, а с друге стране утиче и механички удобравајући земљиште, јер делићи сламе раздвајају делиће земљишта и тако омогућавају боље продирање ваздуха, топлоте и воде у земљу. Одвећ растресита земљишта — везује стајско ђубре; одвећ везана, опет чини растреситијим а приводи и једним и другим бактерије, које утичу те се земљиште боље и брже распада, те постаје плодније.

Прва главна разлика између стајског и вештачког ђубрења ова је: Вештачким ђубрењем може се само храниви утицај стајског ђубрета заменити, али утицај онај, којим сточно ђубре прави земљиште бухавим и растреситим — не може. Ово можемо постићи или кад наизменично ђубримо вештачким и стајским ђубретом или зеленим ђубрењем.

Друга главна разлика, која је за разумевање науке о ђубрењу од врло велике важности, ова је: У стајском ђубрету

Грађење тих канала приписује се римском цару *Пробу*, који је рођен у Сирмијуму (по свој прилици данашња Сремска Митровица) године 232. Он се одликовао као војсковођа и управник Панониje. Његови су га војници извикали за цара год. 276. Он је и као цар успешно ратовао и по Европи и по Азији, а по престанку ратова старао се да унапреди земљорадњу и занате гонећи своје војнике на те послове. Њему се приписује да је у Срему и на Рајни почео садити винову лозу, а по Италији маслине. Осим тога радио је и на исушивању бара и ритова. Строгост, којом је држао у стези војнике и у мирно доба, гонећи их да раде земљу и занате, изазвала је побуну војника. При савлађивању те побуне он је погинуо у близини свога места рођења године 282.

Из те кратке историје давнашњих радова у нашем крају, на одбрани од воде, види се најбоље како лагано корача људска култура. Требало је да прође више од 1600 година, па да, тек данашњи нараштај буде у стању понова да се лати радова за одбрану земље од поплава.

У првој половини прошлога века (1820 до 1830 године), предузимати су извесни послови за исушивање југо-источног Срема. Тада је сграђен тако названи Нови Канал, просечене су две окуке на отоци Велика Бара и у неколико су поправљени римски канали.

Кад је 1871 године укинута Војена Граница, онда је царским указом одређено да ће се приходи од продаје старог дрвећа из државних шума бивше Војене Границе, употребити и за исушивање и наводњавање земље у томе крају.

Како је грађење железница привукло сву пажњу, то су и поменути приходи већим делом утрошени на железнице, а извесна је сума дата и на обезбеђење дунавске обале у Земуну.

Штете и незгоде које становници из године у годину, подносе услед поплава, нагнали су их на рад да са удруже и да се од воде бране. Године 1899, били су се обратили Хрватској влади, да се предузму и изврше, сви претходни послови нужни за исушавање југо-источног Срема.

Хрватска се влада одазвала тој молби и решила је да се упути потребан број инжињера и другог техничког особља, да премере и сниме оне површине, које треба исушити и од поплаве бранити.

По томе решењу, пошто се снимање доврши, имао се израдити генералан пројект с предрачуном коштања, па за тим да се од заинтересованих сопственика оснује Задруга за исушивање којој да се повери даљи рад на исушивању.

За време снимања, прикупљени су и подаци о стању воде у Сави и Дунаву, као и количини воде која се слива потоцима и речицама са Фрушке Горе; испитивано је подземље, бушењем рупа или копањем бунара; а прикупљани су и подаци о кишним приликама.

Ради извођења целога посла, подељена је сремска низија од подножја Фрушке Горе (села: Шашинци, Краљевац, Голубинци и Н. Пазова) до Дунава и Саве, на три деонице и то:

1. деоница источно од римског канала Петровац—Прогар (Прогарска Јарчина):

2. деоница западно од тога канала;

3. деоница у коју улазе сви они делови, који су врло ниски и уз обалу савску, а који услед тога што тако ниско леже, не могу ући у ни једну од прве две деонице.

паходе се сва хранива градива а у вештачком ђубрету које се најобичније по трговинама продаје напротив је већином само један једини хранив састојак.

Тако има у кајиниту као и у 40% калијевој соли само калија као хранивог градива, а ни у једном нема ни фосфорне киселине ни азота. Чилска шалитра и амонијум сулфат имају само азота као храниво градиво а немају калија и фосфорне киселине. Томасово брашно има само фосфорну киселину (и креч) као храниво градиво а нема азота и калија. Тако исто и суперфосфат има искључиво фосфорну киселину.

Ова разлика највише се превиђа од стране практичних пољопривредника. А баш због тога има и највише грешака и најчешћих неуспеха, приликом ђубрења. За исхрану биљака не сме, као што је познато, недостајати ниједно од хранивих градива, а стајским ђубретом доиста се земљишту приводе сва хранива градива и ако не увек у најповољнијој размери. Ако, дакле, желимо вештачким ђубретом исте резултате да постигнемо као и стајским ђубретом, онда морамо пре свега нашу пажњу на то обратити, да и у вештачком ђубрету имамо сва хранљива градива као и у стајском, дакле да ђубримо целим ђубретом, а не да — као што се то врло често дешава — ђубримо само једним једним хранивим градивом. Ово можемо тако извршити, кад или купимо вештачка ђубрета помешана или да свако за се купимо и да их после сами смешамо онако како је за неку биљку потребно. Последњи начин много је бољи. Тако можемо начинити смешу из 40% калијеве соли и томасовог брашна и чилске шалитре, у којој имамо сва хранива градива: азот, фосфорну киселину, креч и калије. Али употреба готових смеша ђубрета као на пр. амонијак-суперфосфата или кали-амонијак-суперфосфата има то преимућство што се теже чини погрешка при разбацивању, али се при томе мање обзира има на потребе разних биљака и земљишта, јер нико нема рачуна да купује три, четири или више разних смеша вештачких ђубрета. И цене смеша вештачких ђубрета несразмерно су веће по сваког вештачког ђубрета за себе.

ГЛАСНИК

Доживотни члан Сената. — Указом Његовог Величанства Краља од 13 фебруара ове године, постављен је за доживотног члана Сената г. *Лазар Р. Јовановић* владин комесар при Народној Банци, редован члан Српског Пољопривредног Друштва.

Постављења и премештаји по струци шумарској. — Указом Његовог Величанства Краља од 11 фебруара ове године постављени су:

За секретара пете класе шумарског одељења Министарства Народне Привреде *Милосав Ж. Петровић*, срески начелник у пензији.

За секретара пете класе шумарског одлења Мин. Народне Привреде, *Славољуб Илић*, окружни шумар пете класе при окружној шумској Управи у Краљеву — по службеној потреби, без права на особне трошкове;

За шумарског инжињера друге класе при окружној шумској управи у Краљеву, а да врши дужност управитеља и наставника Практичне Шумарске Школе *Милан Д. Обрадовић*, шумарски инжињери исте класе у шумарском одељењу Министарства Нар. Привреде, по службеној потреби;

За контрактуалног окружног шумара четврте класе при окружној шумској Управи на Авали, *Вилем Ригер*, контрактуалног окружног шумара исте класе при окружној шум. Управи у Б. Башти, по службеној потреби;

За окружног шумара пете класе при окружној шумској Управи у Лозници, *Јован Буковало*, окружни шумар исте класе при окруж. шумској Управи на Авали, по служб. потреби.

За подшумара прве класе при окружној шумској Управи у Параћину, *Љубомир Ђулаковић*, подшумар исте класе при окружној шумској Управи у Лесковцу, по службеној потреби без права на особне трошкове;

За подшумара друге класе при окружној шумској Управи у Лесковцу, *Петар Ђорђевић*, подшумар исте класе при окр. шумској Управи у Врању, по службеној потреби;

За подшумара друге класе при окружној шумској Управи у Б. Башти, *Д-р Миливој С. Васић*, подшумар исте класе при окружној шумској Управи у Лозници, по службеној потреби.

За подшумара друге класе при окружној шумској Управи у Краљеву, *Д-р Ђорђе Ст. Јовановић*, подшумар исте класе при окружној шумској Управи у Ваљеву, по службеној потреби.

За контрактуалног подшумара друге класе при окружној шумској Управи на Рашкој, *Лазар А. Воркапић*, контрактуални подшумар исте класе при окружној шумској Управи у Параћину, по службеној потреби;

Свака од те три деонице има да се сматра као засебан терен за исушивање.

Снимање је почето са првом деоницом и то у априлу 1899 године и до краја 1900 године снимљена је та деоница и један део од друге деонице.

Снимљена површина обухвата површину од 36.000 хектара.

До краја марта 1901 године нацртан је ситуациони план у размери 1 : 25.000 и израђен је генералан пројект за исушивање тога снимљеног дела.

По томе пројекту, главни канал за исушивање у који ће се скупљати сва вода са прве деонице, ићи ће у правцу корита *Галовице*, а изливаће се у Саву према Београду.

Пошто велика вода може у Сави да траје дуго време, то је предвиђено да се за време велике воде, избацује из канала вода црпкама. А, с обзиром на највеће стање воде у Сави, утврђено је за дно Галовице канала, на ушћу своме у Саву, може лежати највише за 6 метара испод највеће воде код Београда.

Као најмањи пад усвојен је 1 : 10.000

Да би се спречило изливање Саве за време велике воде, пројектован је насип од Бежаније до Бољевца; а од Бољевца до Прогара повлачи се једна греда (издигнуто земљиште), која је увек над највећом водом.

На ушћу Галовице канала биће начињен пропуст са уставом (капијом) којом ће се затварати пропуст. кад је вода у Сави велика и тада ће се из канала избацивати вода у Саву парним црпкама.

За хватање једног дела воде која се слива с Фрушке Горе саградиће се на северној страни канал од Голубинаца на Стару Пазову, Стари Бановци и преко потока Будоварског у Дунав.

Насип Бежаније—Бољевци, за одбрану од поплаве, биће дугачак 20,5 километара, имаће у темену ширину 4,0 метра, нагиб савске стране 1 : 2, и са унутарње стране нагиб 1 : 1½ Насип ће бити удаљен од обале Савске 100, 150 и више метара.

У главни канал Галовицу, уливаће се вода из 20 побочних канала, који су подељени на три класе тако, да је у прву класу ушло 9, у другу 6, а у трећу 5 побочних канала.

Да кроз Римски Канал не би улазила савска вода у Галовица канал, затвориће се почетак Римског Канала код Праова

Побочни ће канали имати пад 1 : 5000 до 1 : 10.000. У тим каналима изнеће дубина за време највеће воде 1.0 метар, а ширина дна тих канала биће најмање 0,50 метра.

У главном каналу изнеће дубина при највећој води 1,80 до 3,0 метра. Веће дубине нису узимате с тога, што би се онда добила на ушћу главног канала велика висина за избацивање воде, а био би скупљи и рад за копање канала.

Дубине су подешаване тако, да се из најмањих бара може вода исцедити у канал.

Дужина Галовице канала биће 49,4 километара. Један део тога канала сачињаваће поменути Нови Канал (на дужини од 27 километара).

На самом почетку биће дно главног канала у висини (на коти) 77,20 метара над Јадранским Морем, а на ушћу у Саву биће дно у висини 69,69 метара. У горњем делу биће над 1 : 5000, а последњих 20 километара имаће над 1 : 6850.

(Свршиће се)

За подшумара друге класе при окружној шумској Управи у Пироту, *Јован Гачић*, подшумар исте класе при окружној шумској Управи у Голубцу, по службеној потреби;

За контрактуалног подшумара треће класе при окружној шумској Управи у Ваљеву, *Мирослав Јандрић*, контрактуални подшумар исте класе при окружној шумској Управи на Рашкој, по службеној цотреби;

За контрактуалног подшумара четврте класе при окружној шумској Управи на Рашкој *Владимир Брзаковић*, контрактуални подшумар исте класе при окружној шумској Управи у Прокупљу, по службеној потреби; и

За подшумара четврте класе при окружној шумској Управи у Прокупљу, *Жаро Чајкановић*, подшумар исте класе при окружној шумској Управи у Пироту, по службеној потреби.

Нови редовни чланови. — На XXXIV Главном Годишњем Збору Српског Пољопривредног Друштва који је држан 30 јануара ове године изабрани су за редовне друштвене чланове ова господа: Милић Радовановић, професор Велике Школе, Коста Врбић, марвени лекар, Др. Миливоје Васић, окружни шумар, Др. Ђока Јовановић, окружни шумар и Душан Крсмановић, руковалац, лозног расадника.

Управа Српског Пољопривредног Друштва. — Према избору, који је извршен 30 јануара ове године на Главном Годишњем Збору, Управа друштвена за ову годину састављена је из редовних чланова друштвених овако:

Председник Милутин Савић, начелник Министарства Народне Привреде у пенсији; *иотпредседник*, Александар Секулић инспектор Министр. Народне Привреде; *благајник*, Јован Јекић секретар шумарског одељења Министр. Народне Привреде *чланови*: Др. Марко Леко, ректор Велике Школе, Коста Главинић професор Велике Школе; Паја Тодоровић, инспектор Министр. Народне Привреде; Алекса Љ. Поповић, главни марвени лекар Министар. Народне Привреде, Нинко Јовановић шеф одсека у Упави државних монопола, Аца Живановић секретар Минист. Народне Привреде, Александар Мијоковић, секретар Мин. Нар. Привреде; Мирко Миљковић управник Топчидерске Економије; Илија Кремић, секретар Мин. Народне Привреде; Милош Х. Поповић, агроном, Милан Јовановић, индустријалац и Димитрије Јосимовић, секретар Министар. Народне Привреде.

Помоћници државних економа. — Претписом Господина Министра Народне Привреде од 1 овога месеца, постављени су:

за помоћника државног економа округа пожаревачког *Драгутин Протић*, свршени ђак Средње Пољопривредне Школе у Хрушиму у Чешкој; и

за помоћника државног економа округа топличког *Петар Т. Тодоровић*, свршени ђак Средње Пољопривредне Школе у Хрушиму у Чешкој и досадањи државни питомац.

Поводом реферата г. А.: М. Анализе румунске пшенице... — У 34—36 броју „Тежака“ од прошле године стр. 287 штампан је реферат г. А. М. *„Анализе румунске пшенице упоређене са анализама страних пшеница.“* У исто реферату између осталог стоји: да се поменути реферат износи *„у нади да се њиме скрене пажња и на нашу пшеницу коју би на исти начин ваљало испитати“* и друго у њему се *„држи да је вероватно и наша пшеница како по хемиској тако и по техничкој анализи слична румунској пшеници.“*

И без „скретања пажње,“ у нашој Пољопривредној Хемиској и Огледној Станици ради се још од 1899 год. на проучавању наше домаће пшенице, и шта више један део овога проучавања већ је штампан у „Привредном Гласнику“ свесци за јули 1901 год. на стр. 100—117 а под натписом *„О саставу српске пшенице.“*

У овоме раду између осталог изведено је поређење наше пшенице са влашком пшеницом из кога поређења излази: *да је наше пшеница много гора од влашке пшенице* (дакле да није слична). У поменутом раду шта више на стр. 104 цитиран је и рад о влашким пшеницама о коме г. А. М. и реферише. Да напоменем још, да је српска пшеница заједно са анализама које су у поменутом раду („О саставу српске пшенице“) изложене била и на Парискоj Изложби на којој су ако се не варам, биле изложене и румунске пшенице о којима г. А. М. реферише.

Пољопривредне Велике Школе — за жене, домаћице. — Да је добрим домаћицама потребно да имају бар основног знања из пољске привреде, познато је свакоме пољопривреднику и нико против тога не може ништа имати. За то треба и за њих да постоје школе. На жалост таквих је школа веома мало. Једна таква виша школа основаће се у Петрограду у Русији. Руски Министар Земљорадње већ је одлучио да се отвори таква школа и план је предавања начињио. Женскиње — ученице — добијаће или опште образовање из пољске привреде или ће им бити допуштено да се одају и усаврше само у извесним гранама пољске привреде као на пример у Млекарству, Градинарству, Плетарству, Живинарству, гајењу говеди и оваца.

Предавања на тој школи трајаће три године, а поред теоријских предавања биће практичних радова у лабораторијама и на једном угледном имању.

Да је оваква школа необично потребна за Русију — и ако је то једна новост у целом свету — види се из тога што се досад јавило 325 женскиња за ову школу, и ако време кад ће се она отворити још није тачно углављено.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК
XXXIV ГЛАВНОГ ГОДИШЊЕГ ЗБОРА СРПСКОГ ПОЉОПРИВ. ДРУШТВА

држаног 30 јануара 1903 год. у Београду.

Били су: оснивачи, добротвори, утемељачи, почасни, редовни, помагачи и представници Подружина и гости, (долазе имена).

Збору је председавао председник Друштва г. *Милутин М. Савић*.

Записник су води вршиоци дужности секретара г.г. *Живко Шокорац* и *Милосав Ж. Петровић*.

I

Председник је отворио Збор кратким говором, којим је углавноме упознао Збор са радовима, које Друштво намерава да предузме у наступелој години, ради којих су и потребне позиције у пројект буџета унесене. Говор свој председник је завршио са жељом за дуг живот срећу и славу Највишег Заштитника Његовог Величанства Краља *Александра I* и Њеног Величанства Краљице Српске *Драге*.

Збор се једнодушно одазвао бурним усклицима: Живели!

II.

Предлог председника, да се Његовом Величанству Краљу *Александру I*, Највишем Заштитнику Српског Пољопривредног Друштва, поднесе телеграфским путем најпонизнија изјава оданости, љубави и захвалности, примљен је с највећим одушевљењем и председник овлашћен, да спремљену и Збору прочитану депешу Његовом Величанству Краљу у име Збора и пошаље.

III.

По предлогу председника а сообразно одредби чл. 42 Пословника друштвеног, Збор је приступио избору оверовника, који ће оверити зборски записник, и изабрао је г.г. Александра Мијоковића, Милована Атанацковића и Милоша Н. Лукићевића, редовне чланове.

IV.

Поднесен је Збору Извештај о раду Друштва у 1902 години, који је штампан у 1 и 2 броју *Тежака* од ове године.

Збор одобрава целокупни рад Управе друштвене.

V.

Затим се приступи читању рачуна и извештаја о финанцијама друштвеним. Збор је после кратког претреса и потребних обавештења одобрио и рачунски део рада друштвеног као и у вези с тим прекорачење буџетских кредита на приређење Обласне Изложбе у Крушевцу, у 1460·75 дин. и на експедицију *Тежака* у 38·55 динара.

VI.

При завршетку решавања о претходној тачци дневнога реда, дошао је у седницу Збора Министар Народне Привреде г. *Љубомир Новаковић*. И пошто је предња тачка дневног реда расправљена председник Збора г. *Милутин Савић*, поздравио је Министра кратким говором којим је Министру изјавио захвалност на пажњи, коју Друштву поклања и дао израза надању, да ће

Министар потребну материјалну помоћ и моралну потпору и даље Друштву указивати.

Господин Министар захвалио је на поздраву кратким али веома важним и леним говором у коме је истакао важност наше пољске привреде, од које живи народ наш и држава наша и која у самоме извозу има највећег учешћа, јер од 72 милијуна што се за извезене артикле добија, долази преко 70 милијуна на производе из области пољске привреде, према чему ће пољопривредна производња још за дуги низ година бити главна основица наше народне производње.

Благодарећи Друштву на његову истрајну и успешну раду на неговању и развијању пољопривредне производње, г. Министар даје реч, да ће Друштву у извршењу његових важних и корисних задатака указивати сваку могућу помоћ и да ће се старати, да Друштво јача и обилатија средства за овај рад добије.

Завршујући говор г. Министар дао је израза уверењу да ће погодити жељу Збора ако говор заврши милим усклицима: да живи Краљ Србије *Александар I*, да живи Српска Краљица *Драга*.

Збор је пажљиво саслушао говор г. Министра, и завршетак пропратио усклицима:

Живео Краљ, живела Краљица, хвала г. Министру.

VII.

Прочита се саопштење Управе друштвене којим се у смислу чл. 28 Правила друштвених објављује Збору да је Управни Одбор по предлогу друштвених Секција решио да се с погледом на то што многим расписаним наградама ускоро истиче рок, ове године распише само једна награда и то ова:

Ко подигне вештачку ливаду на површини најмање од једног хектара. Награда I 300, II 200, III 1000 и IV 50 динара. Рок пријаве до 1 маја 1905 године. Могу се такмичити привредници из целе земље.

VIII.

По прочитаном предлогу Управе друштвене, који је поднесен на основу усвојеног мишљења заједничке седнице стручних Секција друштвених, Збор је изабрао за редовне чланове друштвене ову господу:

Милића Радовановића, проф. Вел. Школе.

Косту Врбића, окружног марвеног лекара.

Др. Миливоја Васића, окружног шумара.

Др. Ђоку Јовановића, окр. шумара.

Душана Крсмановића, руковаоца расадника лозног у Топчидеру.

IX.

Председник саопштава Збору да према Правилима друштвеним остају у Управном Одбору за ову, 1903, годину и то:

Председник М. Савић, потпредседник Александар Секулић, благајник Јован Јекић и чланови одбора: Алекса Љ. Поповић, Аца Живановић, Мирко Миљковић, Милош Х. Поповић, Милан Грковић и Милан Бајић. Ну, у исто време председник напомиње да је г. Грковић премештен са службом из Београда а г. М. Бајић да је дао оставку, која ће се Збору на решење поднети, јер Управни Одбор није за решење надлежан био.

А иступају из Управног Одбора и то:

Г. Г. Др. Марко, Паја Т. Тодоровић, Драгутин Јовановић, Илија Кремић, Нинко Јовановић и Милан Јованић.

После овога прочитана је оставка г. Бајићева, из које се види, да због службених послова не може у раду Управе суделовати, и на основу ових разлога Збор је оставку г. Бајићеву и уважио.

За овим се приступило избору чланова Управе на место одступелих чланова и на место г. Грковића, који је са службом премештен из Београда и г. Бајића, чија је оставка уважена. И по извршеном гласању изабрани су за нове чланове Управног Одбора редовни чланови друштвени, и то:

Г.Г. Др. Марко Леко, Коста Главинић, Паја Тодоровић, Нинко Јовановић, Александар Мијоковић, Илија Кремић, Милан Јованић и Димитрије Јосимовић.

X.

Поднесе се *Предрачун прихода и расхода друштвених за 1903 године*. После свестраног оцењивања буџетских позиција од стране учесника Збора и потребних објашњења од стране друштвене Управе, Збор је усвојио поднесени Предрачун како у примању тако и у издавању с тим, да важи од 1 јануара ове 1903 године.

Усвојени буџет гласи овако као што се у прилогу под ·/. овога Записника у оригиналу налази.

(Вида буџет на страни 47.)

XI.

После усвојеног буџета редовни члан г. Милош Н. Лукићевић предложио је да се на Збору утврди то да се одређене плате особљу рачунају од 1 фебруара ове године.

Збор је решио да се одређивање плата остави Управи друштвеној у границама које су буџетом предвиђене.

XII.

Благоје Божић, земљоделац из Бадњевца, члан рачанске пољопривредне Подружине, и редовни члан овога Друштва г. *Милош Х. Поповић*, затражили су и добили реч, да Збору учине своје изјаве: и г. Божић изјавио је: да уписује свога сина Јакшу за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва. А г. М. Х. Поповић изјавио је: да он свога упокојеног оца Николу Х. Поповића, касац. судију у пензији, уписује за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва желећи му на тај начин очувати трајан спомен у Друштву. које је он увек високо ценио.

Збор је изјавио благодарност како г. Благоју тако и госп. Милошу, а покојним Николи пожелео рајско насеље.

XIII.

Пошто су прочитање честитке Збору послате од стране пријатеља пољске привреде из разних места наше отаџбине, председник је изјавио захвалност учасницима зборо на стручној и крепкој потпори зборског рада, г. Министру Народне Привреде на моралној и материјалној потпори, г. Министру Грађевина на готовости да посетиоцима Збора олакша долазак у Београд по спуштеној подвозној цени железницом, и изразио уверење да ће погодити жељу Збора ако Зборску Седницу заврши са усклицима:

Да живи највиши заштитник Српског Пољопривредног Друштва Његово Величанство Краљ Српски *Александар I*

Да живи њено Величанство Српска Краљица *Драга*.

Збор се одазва бурним живели.

Председник Срп. Пољопр. Друштва
М.М. Савић

Врш. дужности секретара
Ж. Шокорац
Мих. Петровић

Овај записник оверавају повереници Збора:
А. Мијоковић, Мил. Атанацковић, Милош Н. Лукићевић

ОБЗНАНЕ

Семе од морске репе (чичоке, топинамбура). — Српском Пољопривредном Друштву потребно је до 300 кгр. кртола од морске репе за семе. Они који би ову, па и мање количине, имали и могли Друштву уступити, треба да писмом што скорије а најдаље до конца ов. мес. јаве Друштву количину и цену исте.

Важно за привреднике. — Српско Пољопривредно Друштво добило је довољне количине *француске луцерке, рафије и плавог камена*. Сви ови артикли првог су квалитета. Цена је одређена према стварном коштању и то: за француску луцерку 1·70 дин. рафију 1 динар, а за плави камен (0·60) шесет пара динарских.

Привредници којима што треба од ових артикала нека изволе похитати с поруџбинама, како би све што им треба благовремено добити могли; а нарочито за луцерку којој ускоро наступа време сејидбе.

Претплатници Тежака моле се да што пре пошљу претплату за ову (1903) годину, јер се *Тежак* неће никоме слати на вересију. Ово важи за све претплатнике.

Тежак излази свакога 1, 10 и 20 у месецу са чисто пољопривредном и практичном садржином а и са сликама.

Годишње стаје 6 динара, полугодишње 3 динара — за Србију. Чланови помагачи, чланови свих друштвених Подружина, основне школе, војници сталног кадра, ђаци, манастири, Земљорадничке Задруге и чувари шума добијају лист у пола цене — ако положе претплату унапред за целу годину.

За земље *ван Србије* стаје годишње 8 франака у злату или 4 фор. а. вр. Српска Пољопривредна Удружења и њихови чланови као и Српске Земљорадничке Задруге и Читаонице добијаће лист за 6 франака годишње (или 3 фор. а. вр.) ако унапред положе претплату за целу годину и кад се претплате код свога Удружења, преко кога ће им се и лист слати 2—5

Уредништво *Тежака*, *Пољопривредног Гласника* и *Пољопривредног Календара* налазе се у Дому **Српског Пољопривредног Друштва** — Немањина улица бр. 11.

Седнице **Књижевног Одбора** држе се у Дому Српског Пољопривредног Друштва сваке седмице једном (за сада четвртком после 5 часова по подне.)

Сви радови, намењени било *Тежаку*, било *Пољопривредном Гласнику*, било *Пољопривредном Календару*, било за *Практичне Пољопривредне Поуке* шиљу се увек **Српском Пољопривредном Друштву**, које их прима, заводи у списак и упућује коме треба.

Моле се пољопривредни писци, да ово имају у виду.

БУЏЕТ

Српског Пољопривредног Друштва за 1903 годину, одобрен на XXXIV Главном Годишњем Збору 30 јануара ове године.

РЕДНИ БРОЈ	ПРИМАЊЕ	ДИНАРА	ПАРА
1	Остатак по дневнику касе од 1902 године	6786	28
2	Државна помоћ за 1903 годину	28000	—
3	Остатак непримљене државне помоћи у 1902 години	8000	—
4	Од улога добротвора и утемељача	1500	—
5	Од улога помагача	400	—
6	Камата на новац и хартије Пољопривредног Фонда	1800	—
7	Претплата на Тежак за 1903 и наплате дуга за раније године	4500	—
8	Од Пољопривредног Календара за 1903 и наплате дуга за раније године	3000	—
9	Од продаје књига	1500	—
10	Од продаје семена и садница	20000	—
11	Од продаје справа, рафије и др.	50000	—
12	Од продаје прскалица и плавог камена	80000	—
13	Од продаје запрашивача и сумпора	2000	—
14	Од наплате дуга за семе, справе и плавог камена	6000	—
15	Накнада од Министарства Нар. Привреде за друштвено имање у Шапцу	18522	89
16	Ванредни приход	4419	95
	Свега примања	236429	12

РЕДНИ БРОЈ	ИЗДАВАЊЕ	ДИНАРА	ПАРА
1	Пољопривредном Фонду (улози добротвора и утемељача)	1500	—
2	Депоновати камату на капитал Пољопривредног Фонда по чл. 38. Правила	1800	—
3	На награде по расписаним стечајима за напредније радње	1180	—
4	На приређивање обласне изложбе стоке и сточ. производа	5000	—
5	На приређивање земаљске изложбе живине	3000	—
6	На помагање Пољопривредних Подружина	2000	—
7	На издржавање друштвеног питомца и његову школарину	2200	—
8	На трошкове око друштвене славе и приређивања изложбе о слави	2000	—
9	На набавку књига, новина, дворореза, повез календара и осталих издања	3000	—
10	На штампање Практичних Пољопривредних Поука и награде писцима	3000	—
11	На награде сарадницима Тежака, Пољопривредног Календара за 1903 и ранијих година	3000	—
12	На експедицију Тежака, Пољопривредног Календара и осталих књига	500	—
13	На електрично осветљење и телефон	500	—
14	На огрев, осигурања и канцеларијске потребе	2000	—
15	На припреме за оснивање пољопривредног музеја	1000	—
16	На проучавање пољске привреде и пољопривредних прилика у земљи и на страни, на штампање извештаја трошкове изасланика друштвених по овим радовима	6000	—
17	На оправку друштвеног дома, преправку магацина и одржавање врта	2600	—
18	Плата секретара	3000	—
19	Хонорар благајнику	1200	—
20	Хонорар уреднику Тежака	1000	—
21	Плата магационару	2000	—
22	Плата писару	1500	—
23	Плата архивару	1500	—
24	Плата експедитору	1080	—
25	Плата за три послужитеља	3200	—
26	Депоновати на појачање Фонда за набавку плавог камена	1000	—
27	На набавку и експедицију семена и садница	20000	—
28	На набавку справа рафије и др.	50000	—
29	На набавку и експедицију прскалица и плавог камена	80000	—
30	На набавку и експедицију запрашивача и сумпора	2000	—
31	За подизање и издржавање живинарника у Роготу	6000	—
32	Депоновати за набавку новог имања	18522	89
33	На ванредне издатке	4146	23
	Свега издавања	236429	12

т.ј. *Две стотине тридесет шест хиљада четири стотине двадесет девет динара и 12 пара.*

Објашњење: 1. По партији приређивања обласне изложбе, помагања Подружина, приређивања изложбе приликом славе као и на остала помагања пољске привреде (бр. 4., 8 и бр. 16. издавања) може се утрошити и више но што је буџетом предвиђено ако стање друштвених прихода то допусти; 2.у колико буду већи приходи од набавке семена, справа, плавог камена и прскалица, запрашивача и сумпора, у толико могу бити већи издатци.

Бр. 954.
30 јануара 1903 године
Београд.

Благајник
Јован М. Јекић с. р.

Овај буџет оверавају овлашћеници Збора:
Александар Мијоковић. с. р., **Милован Атанацковић**. с. р., **М. Н. Лукићевић** с. р.

Председник
М. М. Савић с. р.

ОГЛАСИ

ЈАЈА

САВСКА БАНКА У БЕОГРАДУ

купује јаја за извоз и плаћа их ценом која одговара највећим ценама страних пијаца онога дана кад Банка тражи јаја.

Банка ће свакога на захтев извештавати о цени и за све остало. 2—8

ЖИЦЕ БОДЉИКАВЕ

За ограду са 2 и 4 бодље добила је велику количину и продаје врло јевтино

ГВОЖЂАРСКА РАДЊА

Тасе Нераниића

БЕОГРАД—САВА

(ТЕЛЕФОН РАДЊЕ И КУЋЕ БР. 243)

2—10

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу, покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова.

1—36

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 6 броја Тежака. — Како треба орати? — Торине треба одма заорати — *Подлистак:* Пројект за исушење југо-источног Срема. — *Искрице.* — *Белешке.* — *Гласник.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Обзнане.* — *Огласи.* — и *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД МОЋНОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА
АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ, ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 7. У БЕОГРАДУ, 1 МАРТА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

ВОЋЕ У СРБИЈИ

Прошле године укупно је из Србије продато воћа које сировог које прерађеног у вредности од *преко петнајест милиона* динара.

Оволико може Србија и ове године добити, ако воће чува. Чувати га може и треба по реду најпре од гусеница, затим од других незгода. Које су то незгоде види сваки, само многи виде кад то буде *доцне*, а вреди гледати *раније*. Како се чува од свих незгода, о томе је овде писано, а о томе поучавају народ и државни економи. На овом месту, и засада само упућујемо на раније писано и на упуства наших економа, који све то треба да знају и на време казују.

Но Србија може и треба и много више да добија за своје воће, ако га пажљиво размножава и преноси и паметно употребљава и прерађује.

Ни једна година не треба да прође а да се не приновi са којим милионом воћака у земљи. Са мање нетреба се задовољавати у нашем садашњем положају, док год нам се другим гранама привредним толико сметња истиче. Нарочито места поред и у близини железница треба да се стављају под воће; и пре свију других, наши нови крајеви. Сва места десно и лево поред железнице на путу од Пирота до Ниша, нарочито до близу Бело Паланачке станице; затим ближа и даља околина Ниша до Алексинца с једне, Заплање и Власотинци до Врања, с друге, а Прокупља и Бадског Хана, с треће стране — све је то скоро за свако воће изванредно подесно и само ту може се онолико воћа произвести колико сва Виртембершка укупно што може произвести.

Писац ових редова прошао је пешке највећи део свих места које је овде поменуо и јамчи за повољно успевање свих врсти воћа. Многи знају да смо тамо затекли а и сада се тамо налази изванредно воће: зна се и то да смо на жалост много од тога уништили, а ништа не приновили. Дужност је свих привредника и пријатеља привреде и свога народа да саветом и примером прискоче у помоћ. Половина ако не сав буџет државни, на који се жалимо да је велики, могло би нам само воће исплаћивати кад би за њ како ваља прионули.

РЕЗАЊЕ ЛОЗЕ

Приспело је време орезивању лозе и тиме настала нама дужност да потсетимо читатеље *Тежака* на оне важне, кад дуже кад краће поуке, које је овај лист виноградарима о томе раду упућивао.

Може бити да је данас писана поука о томе мање потребна, кад има у земљи на више места лозних државних, окружних и среских расадника, који врше тај посао околним привредницима за углед, кад се у тим расадницима приређују калемарски курсеви на којима и о резидби неминовно по неку реч помињу а и на самом чокоту овај рад показују, кад су ученици наших пољопривредних школа у сваком чувенијем винарском крају све чешћи, те се од њих живом речи и на самом дёлу овај посао још боље може научити. То све може бити, али кад се узме на ум, како данас подизање винограда много скупље стаје но некада, како нам данас више но раније долазе неки нови непознати радници у виноград, а ми морамо да им поверимо свој скупи виноград и ако их не познајемо, шта више и кад нам неке сведоџбе донесу о својој спреми, па чујемо да су овде једноме онде другоме виноград искварили, а то се, богме, погрешном резидбом може учинитн, онда — неће бити на одмет ни ове године понека реч о томе раду, те да упути онога који није знао, а утврди онога који је знао како треба радити и на шта при резидби пазити.

Нека је наша прва реч намењена радницима, друга оруђу, трећа добу и начину рада.

Од некога времена овамо ка Дунаву долазе *радници* из Власотинаца на рад по виноградима. За њих се сазнаје да су пажљиви озбиљни и поуздани. То је добро. Ако су нам још који пут радили у винограду, или бар коме у суседству, те се и њихова умешност, вештина и знање показало, онда у добри час, ако ли не, онда морамо уз њих и пред њима и пазити да на све оно мотре, што ћемо ниже поменути. И радници из Срема у нас доста поуздано раде. Но нека је ко и веома вешт, па нам опет може много штете начинити, ако нам није још који пут радио у том винограду. Ми се на овоме месту радо сећамо речи неких наших виноградара у Београду и другова у Друштву Пољопривредном који су предлагали да се за Београд и околину одреде какве *награде најбољим радницима у орезивању лозе*. И сви су признали да је то рад веома важан и да не би требало жалити новаца по награђивати раднике добре, веште и поуздане, али је — на жалост и овде као и понегде на другом месту тешко погодити *иут којим ће се то оценити*. На име: да ли да се ослонимо на сведоџбе домаћина или да изашиљемо прегледаче? И нашло се да је то *засада* тешко извести и да се треба ослонити на то, *да наши економи и руководаоци расадника треба на*

курсевима потребна упутства о резању да дају. Ми овом приликом напомињемо свима тим наставницима важност посла, и молимо их да упуте своје предлоге Друштву као и своја искуства о своме раду, па да се барем у будуће нешто за *поправку тога рада припреми.*

Оруђа за орезивање много олакшавају рад, ако су исправна, и ометају рад и намуче раднике ако нису добра.

Најбоље маказе може сваки виноградар добити преко Друштва. Засада се у Друштву продају двоје маказе и добре и јевтине: Кундеове по 9 и друге које стају по 4 динара. Сечива су од доброг челика; рукатке су подесне за држање; федер добар а кад се оштети има резерву.

Сечива за резање треба да су нам оштра и исправна, да лозу не гњече и да не остављају рапаву рану; него да је пресек раван и глатак.

Млад чокот и шпалире треба маказама орезивати: а косиром само старе добро укорењене чокоте. Па и то треба имати на уму кад се лоза косиром орезује да чокот или крљу, коју орезујемо, ногом подупремо, те да се не тресе много и да се не очене при сасецању.

О добу и начину резања поминьемо [1]) ово:

Резању треба приступити чим се земља процеди. И орезивати треба полако не наглећи и смишљено, помишљајући на све зашта нам који ластар може послужити. Задоцњеном резидбом с пролећа слаби се чокот, троши се више на надничаре јер поскупљује надница, и посао се свршава на брзу руку непажљиво, па у хитњи и греши у томе шта треба орезати а шта оставити.

Само лоза бујна, на земљи снажној, где често лоза остаје штура и неродна, може се нешто доцније орезивати, те ће се тиме намамити јаче завезивање плода.

При орезивању треба најпре осећи старе кондире и ону лозу која је испод крље истерала (тако звани подгушњак); а тако исто и жилице које су се одмах испод крље развиле.

Затим треба одсећи све ластаре из средине крље а особито оне који су сувише ублизу. Само треба оставити три до четири снажна резника, који су један од другог подједнако удаљени, а не један уз другог слепљени.

Главу од чокота или крљу треба тако одржавати у реду да буде мање — више округла.

Кад је крља очишћена како треба т.ј. кад је све уклоњено, што нам не треба, ни ради родног ластара ове године ни ради прута за кондир идуће године, онда треба приступити сасецању тих одабраних резника, који су нам потребни и које морамо чувати ради пупољака на њима, из којих ће се ускоро развити ластари.

Што је при орезивању остављена краћа лоза, то ће грожђе бити крупније.

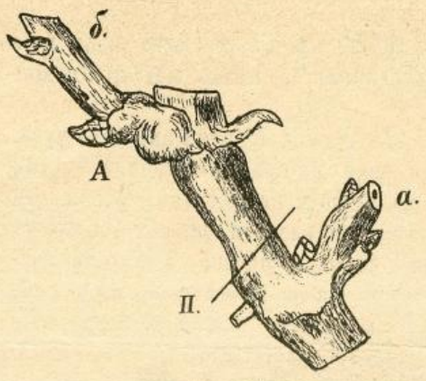
Ако је виноград млад и земља бујна а ластар снажан онда можемо оставити на кондиру по 2 до 3 здрава окца. Ако је виноград уз то, у својој пуној снази, онда може сваки кондир имати и до 4 здрава пупољка. Дужи кондир од 4 пупољка, не треба у нас остављати ни у коме случају, осем ако видимо, да лоза може понети и одржати доста рода, а немамо потребан број резника или нам нису удесно распоређени, те морамо с тога један или други сасвим исећи (због неудесног положаја његовог према осталим резницама), онда можемо заостављене кондире толико дуже оставити, те да чокот по својој правој снази понесе, а да се не сили у залуд. Овога се ваља придржавати нарочито онда, кад имамо такве сорте, којима из обадва доња пупољка не излазе плодни ластари, као што у Жупи има неки Дренак, који с тога мора да се „*облучи*“ (као што веле Жупљани) на 3—4 пупољка па да роди. У Крајини кад орезују чокот оставе по један цео прут недирнут, неорезан. То не ваља из више узрока. Мања би погрешка била оставити два ластара макар по пола орезана, но по један са свим неорезан; а наравно најбоље је поступити, као што је горе поменуто, а мотрити да се дужи кондири од три пупољка не остављају.

Само на земљи са свим посној, и лозу по све крљаву и слабу, треба орезивати цигло на један здрав пупољак.

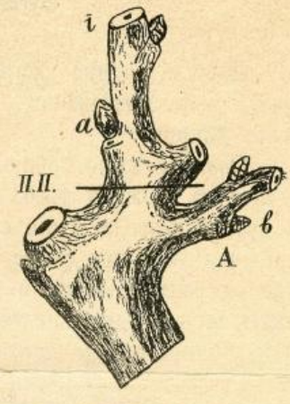
Код младог винограда у другој и трећој години орезују се лозе без икаквих кондира, само у винограду у четвртој и петој години остављају се кондири и то или по један, или највише по два кондира. У старијем винограду остављају се према снази и положају и по три до четири кондира.

Лоза доноси род на оном ластару, који је никао на прошлогодишњем дрвету. По томе лоза тежи да са родом иде све у вељу висину, међутим оно грожђе, које је ближе земљи боље узри. И зато уопште тежимо, да орезивањем спречимо то одлажење у висину.

Ове слике олакшавају разумевање резидбе.

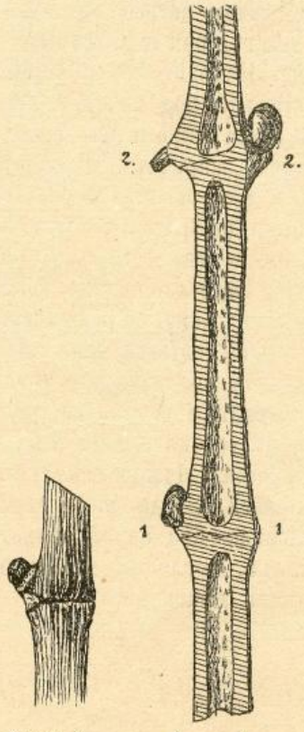

Слика 1.

Слика 2.

Слика 1. показује како је раније орезивање изазвало пупољак код А те се из њега развио ластар *а* и *б*. Одмах затим идуће године треба орезивањем начинити пресек код П те спустити родни ластар нешто ближе до земље. Чим се тај пресек изврши орезани чокот изгледаће као што показује слика. Даље орезивање извршиће се код П. П. и нови ластари биће *в* и *г*.

Слика 3. Слика 4.

Да не би крља сваке године више у висину ишла, и тиме губила свој облик и удаљавала се од земље, треба старе кондире смотрено до најнижег пупољка отсецати, или увек на којем нижем месту испод кондира орезивати по један или два резника, на један пупољак, те да тако однегујемо добар „прут“ који ће идуће године послужити као кондир.

Пажљив виноградар, колико води бригу о родним ластарима за ову годину, толико исто води бригу и о томе, где ће му се идуће године родни ластари појавити. Шта више оне ластаре, који су намењени за кондире у идућој години, треба особито чувати преко године да се не сломију или не очену.

[1]) Види Подизање винограда II. издање.

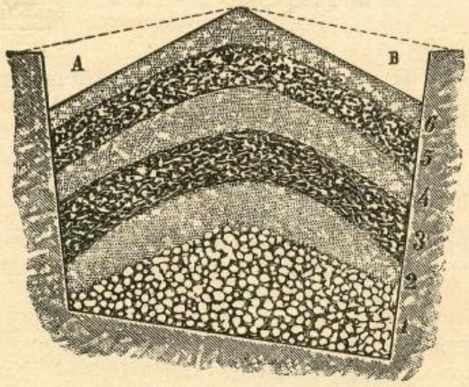
На ластарима једни су пупољци окренути у поље, а једни у унутрашњост („гледају у своју крљу“). При орезивању треба и на то гледати да горњи пупољци гледају у поље, како би ластари, што се из њих развију, имали више простора и промаје и како се не би угушивали при везивању.

Дрво на лањском ластару је испуњено сржи као што сл. 4. показује, и та срж се прекида само на зглобовима 1, 1, 2, 2, где добија као неку дрвену преграду или поклопац (ово се зове страном речи диафрагма). Кад се ореже лоза на зглобу изнад поклопца, онда тај поклопац брани да у срж не улази вода и плесан. Но кад су зглобови јако раздалеко онда се пресек изврши ближе пупољку и то мало нагнуто и с противне стране пупољку као што се види на мањој слици; са косе површине отицаће вода брже и умањава опасност штете. Овако ни истичући сок из ране, косо начињене, неможе шкодити пупољку.

После извршеног орезивања треба и ово имати на уму: Орезану лозу, и ољуштену кору са старе крље, треба одмах из винограда покупити и *на месту спалити*. Пепео од те изгореле лозе врло је добра храна за чокот, зато је корисно употребити га у винограду, најбоље помешано са ђубретом.

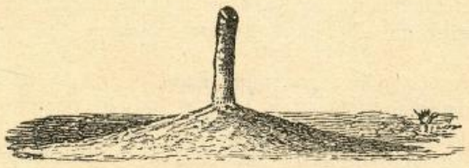
ПОУКА О ЗАСАЂИВАЊУ ДУДА

У календару друштвеном за ову годину налази се поука о *правилном засађивању воћака* у опште. У ово доба године тај се посао ради увелико, те би добро било да земљорадници наши прелистају ту поуку као људи који се највећма тим послом баве и да обрате пажњу на *правилан* рад, те кад раде да се барем и користе.

Слика 5.

Пратећи тај рад како се врши и у других народа, нашао сам неку разлику па и то желим приказати нашем земљораднику да би се користио и тим болитком.

Слика 6.

Неки *Катанео* у Италији, који има највећи расадник дудова и на кога се обратило наше повлашћено свиларско предузеће, те да и бољом производњом дудовом потпомогне развиће свиларства у Србији, у својој поуци о засађивању дуда, наводи ове појединости у којима се донекле одступа од досадашњег начина рада изложеног у календару.

Ево у чему то лежи:

Рупу у којој ће се дуд засадити копа много ширу (1·80 м.) и дубљу (1 м.) но обично, и дно ове рупе не прави равно, но нагнуто, као што слика показује, и то рупу прави нагнуту према нагибу земљишта, значи дубљу на ону страну на коју земљиште пада.

Сем тога и у затрпавању и покривању воћке земљом поступа другаче. Тако на дну рупе меће камење или шљунак (1) који скупи изнаоколо преко тога слој (2) земље, и то оне горње из првог ашова при отварању рупе. Преко овога долази слој ђубрета (3) најбоље коњско, зрело. За овим слој земље мање плодне и потом опет слој ђубрета (4 и 5); и напослетку опет слој земље (6) оне сасвим оздо изнете и неплодне.

Дуд се не сме дубоко засађивати а да би се ипак добро држао противу ветра треба га изнад површине добро земљом загрнути. Сл. 6.

За главну грану или продужење дебла у младога дуда Катанео не брине; но он ону из средине исече и свега их оставља три а доцнијим сечењем одржавати на свакој опет *само по два ластара*.

БЕЛЕШКЕ

Употреба бикова за рад. — Чешће на ово обраћати пажњу наших земљорадника није ниуколико рђаво. Врло честе тужбе, да је бик постао ћудљив, да хоће да убоде, убије и т. д. долазе само отуда, управо природна су последица неразумног поступања с приплодним биковима. Кад би се мало већа пажња обратила на негу бикова и кад они не би непрестано били везани у стаји, кад би послуга с њима онако поступала како треба, не би било ни код бикова рђавих мана, због којих се често пута из запата морају издвојити, а има случајева где због злоћудости бикова послуга и главом плаћа.

Најбоље а уједно и најобичније средство, да бикови увек остану мирни и да ималац од њих има само користи, то је без сумње употреба бикова за умерене, лакше радове. Разуме се, да приплодан бик не сме радити тешке, напорне радове, но на сваком, па и најмањем, имању има довољно лаких радова које бикови потпуно могу обављати. Они тада не само да остају мирни као јагањци, но су и дуже времена употребљиви за приплод, јер кад се дневно неколико часова крећу и слабо напрежу у раду, здравији су, мишићи им јачају и чвршћају а удови су покретљивији, но иначе кад по цео целцати дан стоје уз јасле привезани у загушљивом стајском ваздуху. — Не само да је због напред наведеног добро да се бикови крећу и да се за лаке радове употребљавају, но и само држање бикова долази јефтиније кад се бикови за рад употребљавају, јер тим радом заслуже они доста, а друга стока може се тада за друге теже и важније послове употребити.

Неоспорна је истина, да су Швајцарци веома добри сточари и да потпуно сточарски посао разумеју. Па ето, они баш употребљавају своје врло драгоцене и најбоље приплодне бикове за лакше радове. Они то врше сваки дан, па су им бикови не само добри но и подмладак онакав какав се само пожелети може.

За превоз зелене пиће, за превлачење лакших товара сламе, плеве, и уопште лакших товара, бикове ваља увек — посведневно — употребљавати, управо они то треба редовно да чине а друга стока да се за то и не употребљава, јер она може далеко теже и корисније послове свршавати.

Кретање је биковима врло велика потреба, а употребљавајући их за лакше радове, ми им дајемо и прилику да се довољно крећу. Напоменусмо ово, да би наши земљорадници,

који држе приплодне бикове, ове за рад употребљавали а не да их држе у стаји везане и без кретања, јер ако они постану ћудљиви, брзо онеспособе за приплод и разболе се — сами ће бити криви, ако не употребе поменуто просто, јефтино и корисно средство — *рад биковима*.

Поуздано средство да зечеви воћке не штете. — Да би се воћке спасле од зечева у најновије доба с успехом се бране воћари овим средством. При кречењу воћака праве овакву смешу: узму $^1/_2$ килограма креча, $^1/_4$ иловаче, $^1/_4$ свежег крављег ђубрета, нешто мало чађи и на један чабар ове смеше додају 25 грама лисола. Веле, да зечеви окречене воћке овом смешом не дирају, а никакви штетни утицаји од ове смеше нису на воћу опажени.

Како најлакше да се уништи грашкар. — Познато је да грашкар врло штети грашак и да га много упропашћује. Међутим лако се распростире семеном. Да би се грашкара опростили, природно је да га треба да удаљимо из зрна. Данас то и чине и то овако: зрне грашка мете се у јануару и фебруару месецу у собу која се може ложити. Ту остане грашак 8—14 дана, а соба се држи загрејана 20—25° Реомирових. Све бубице измиле, напусте зрно и како у ово доба нема погодаба да се расплођавају, то све измилеле бубице — угину. На тај се начин може грашкар уништити.

Добро ђубре за поврће и цвеће у саксијама. — Кад се ђубре од кокошака, голубова и ћурака смеша са сувим лишћем, струготинама или другим ситним отпатцима па остави негде под кров у гомили, на промаји и сваке друге недеље прелива стајском мокраћом, или устајалом водом у којој је размућена говеђа балега, па онда чешће на месту преврће да сагоре — преври —, да буде црна, масна, ситна земља, то је онда добро ђубре за ђубрење поврћа и цвећа, нарочито у саксијама. Шаку-две овога ђубрета закопати око неке слабе биљке, па ће се биљка повратити и добро напредовати. — Кад се у саксијама употребљава за цвеће, онда се меша са ситном земљом. Годишње га треба мењати два пута.

ГЛАСНИК

Премештаји по струци пољопривредној. — Указом Његовог Величанства Краља од 18 фебруара, а на предлог Министра Народне Привреде, постављени су:

За ванредног писара четврте класе Министарства Народне Привреде, а да врши дужност државног економа среза Псавског округа ваљевског и да прима плату из плате економа истог среза *Милорада И Јовановића* ванредног писара исте класе и врш. дуж. економа среза бољевачког окр. тимочког по молби;

За ванредног писара четврте класе Министарства Народне Привреде, а да врши дужност државног економа среза бољевачког округа тимочког и да прима плату из плате економа истог среза *Петра Јовића* ванредног писара исте класе и вршиоца дужности економа среза посавског, округа ваљевског по службеној потреби; и

За ванредног писара четврте класе Министарства Народне Привреде, а да врши дужност државног економа среза трстеничког, округа крушевачког и да прима плату из плате економа истог среза *Огњана П. Луковића*, ванредног писара исте класе и вршиоца дужности економа среза деспотовачког, окр. моравског, по молби.

Одликовања. — Указом Његовог Величанства Краља Србије Александра I одликовани су на дан овогодишње прославе Прогласа Краљевине Србије:

Орденом Двоглавог Белог Орла четвртим редом.

Радован Милошевић економ из Жаркова, редован члан Српског Пољопривредног Друштва;

Душан М. Спасић, владин комесар при Извозној Банци редован члан Српског Пољопривредног Друштва.

Орденом Таковског Крста другим редом:

Мата Јовановић, управник Управе Фондова, редован члан Српског Пољопривредног Друштва.

Орденом Таковског Крста трећим редом:

Благоје М. Мирковић, инспектор Министарства Народне Привреде, члан утемељач Срп. Пољопр. Друштва.

Орденом Таковског Крста четвртим редом:

Андра Параћанин, економ из Пољне, члан утемељач Срп. Пољопр. Друштва.

ПОДЛИСТАК

ПРОЈЕКТ
ЗА ИСУШЕЊЕ ЈУГО-ИСТОЧНОГ СРЕМА

(Свршетак)

Брзина којом ће се вода кретати, неће бити мања од 0,50 метра за секунд.

Попречан пресек доњег дела главног канала, пројектован је тако, да може спровести по 23 куб. метара за секунд. Ширина у дну је 4,60, а дубина највеће воде 3,0 метра. Тада ће брзина изнети 0,71 метар за секунд.

Пропуст са капијом, на ушћу канала, биће широк 4 метра, дно је његово на висини 67,79 метара, а теме свода на висини 71,99 метара.

У близини тога пропуста, улива се у главни канал, Петрачки побочни канал, који ће на своме ушћу имати такође капију те да се за време велике воде може спречити улаз воде из главног канала у побочни, јер се тим каналом цеди вода из најнижих бара. Чим вода у главном каналу достигне висину од 70 метара, затвараће се капија побочног канала и вода ће се из тог канала избацивати у Саву парним црпкама.

Капија на пропусту код главног канала, затвараће се кад вода достигне висину од 72 метара и за све време докле је вода изнад те висине, избациваће се у Саву црпкама вода из канала.

Парне су црпке срачунате тако, да могу избацивати из Галовице канала по 6,185 куб. мет. воде за секунд на висину од 2,68 м; а из Петрачког канала количину воде од 0,520 куб. мет. на висину 4,68 метара.

За избацивање воде из оба канала биће потребна снага од 400 коња, а разделиће се на четири посебна строја и то, један од 60, други од 80, трећи од 120 и четврти од 140 коњских снага. Парних котлова биће пет, а за црпљење воде употребиће се осам центрифугалних црпака.

Сва та машинска инсталација, са потребним зградама за њу, коштаће ово 432.000 динара.

Да би се израчунало колико ће се горива трошити за избацивање воде, претпостављено је да ће стање воде у Сави, веће од висинске коте 72 метра, трајати годишње просечно по 53 дана; што значи, да ће просечно толико дана у години бити главна капија затворена и да ће толико дана машине избацивати воду.

До сада је било година, када је стање веће од висинске коте 72, трајало у Сави и 163, а било је година када је толико стање воде трајало једва неколико дана.

Стање воде биће од висинске коте 70 метара, траје у Сави просечно 190 дана годишње; што значи да ће толико дана бити затворена капија побочног канала и из њега се вода избацивати машинама.

Према тим подацима израчунато је, да ће се за избацивање воде трошити просечно годишње до 370.000 килограма угљена или око 9.000 динара.

Укупан трошак за све послове које би требало извршити те да се постигне исушење прве деонице распоређен је овако:

1. За копање главног канала и свих побочних као и за све остале земљане радове . . . . . 1,221.000 дин.

Орденом Таковског Крста петим редом:

Милан Јованић, члан Управног Одбора Срп. Пољопривредног Друштва;

Милош Х Поповић члан Управног Одбора Срп. Пољопр. Друштва;

Петар Дамњановић, виноградар из Смедерева, члан Утемељач Срп. Пољопр. Друштва.

Мирча Богојевић, пољопривредник из Медвеђе, бив. члан Управног Одбора Медвеђске Пољопривредне Подружине.

Илија Новаковић, економ из Александровца, председник Жупске Пољопривредне Подружина.

Милисав Дедовић, учитељ из Трстеника, бив. председник Медвеђске Подружине.

Станимир Спасић, учитељ из М. Дренова, бив. секретар Медвеђске Пољопривредне Подружине.

Орденом Светога Саве трећим редом:

Коста Главинић професор Велике Школе, члан Управног Одбора Срп. Пољопр. Друштва.

Александар М. Секулић инспектор Министарства Народне Привреде, Потпредседник Срп. Пољопр. Друштва;

Павле Т. Тодоровић инспектор Минчстарства Нар. Привреде, члан Управног Одбора Српског Пољопр. Друштва.

Вучко Богдановић ванредни инспектор Министарства Нар. Привреде и вршилац дужности управника Државног Сточарског Завода, редован члан Срп. Пољопривредног Друштва.

Орденом Светога Саве петим редом:

Милан Т. Грковић професор и вршиоц дужности управитеља Винодељско Воћарске Школе, редован члан Српског Пољопривредног Друштва.

Међународна Пчеларска Изложба у Бечу. — Ове године приређује *Аустријско Централно Пчеларско Друштво* велику међународну Пчеларску Изложбу од 4—26 априла ове год. по новоме календару. Изложба ће бити у Бечу. Већ по самим припремама, које се увелико чине, ова ће изложба бити једна од најбољих које су досад приређиване. Модерно Пчеларство биће представљено и у теорији и пракси; биће извођени практични радови као: прављење вештачког сања, плетење сламе, центрифугирање меда, пресовање воска итд. Предавања ће бити са светлосним и живим сликама, којима ће се представити тајне пчелињег тела а биће демонстрирани разни пчеларски радови. 11 априла биће велики пчеларски дан са предавањима. Учешће на овој изложби узела је Дворска Библиотека, Градинарска Дворска Управа у Шенбруну, Природно-историјски Дворски Музеум итд.

Пољопривредна Изложба у Прагу. — Страни листови доносе, да ће ове године, око Иван-дана, приредити Централно Пољопривредно Друштво за Ческу велику Пољопривредну изложбу. Изложба ова, како ти листови веле, пружиће врло богату и шарену слику пољопривредног и пољопривредно—индустријског развића Чешке. Очекује се, да ће бити изложено много ческог јечма — и надају се да ће ова изложба представити и увећати светски глас ческог јечма. Осим тога Управа поменутог Удружења позвала је великопоседнике, Пољопривредна Удружења Пољопривредне Школе, Млекарнике и т. д. да што живљег учешћа узму на овој изложби. Земаљски Културни Савет умољен је да изложи пројекте за регулације и мелиорације, моделе и планове и т. д. Ако се суди по живом раду и припремама за ову изложбу — које се свуда најако чине — биће ова изложба опет велика, интересантна и врло поучна.

Нова књижара. — Редовни члан нашега Друштва, Драгиша Лапчевић, отворио је књижару у Београду, на Цветноме Тргу. Снабдевен одабраним књигама из наше и стране литературе, Лапчевић ће веома услужно и савесно извршивати сваку поруџбину и *пољопривредних дела на српском, руском, француском, немачком, бугарском,* или ма ком другом језику.

Пројект прихода и расхода државних шума Краљевине Виртембершке за 1903 годину.

Приход

1. Од дрва	14,200,000	марака
2. „ тресета који се вади на државном земљишту	902.000	„
3. Од жиронаће, семења и биљака	21.900	„
4. Од закупа појединих парцела, траве и лишћа у шуми	190.000	„
5. Од накнада, коју плаћају општине, села, манастири, цркве и др. државе, што им њени органи управљају и газдују шумама	190.000	„
6. Други непредвиђени приходи	100.806	„
Целокупан приход	14736088	марака

(ЈЕДНА МАРКА = 1·25 ДИНАРА У ЗЛАТУ)

Расход

1. Плате и додаци на станове шумарским чиновницима (147 окружних шумара са платом од 2900—4400 марака годишње и 40 подшумара са платом од 2400—3400 марака годишње)	757.500	марака
2. Плате чуварима државних шума (536 чувара са платом од 1100—1450 марака год.),		

---

2. За експропријацију потребног земљишта	147.340	дин.
3. Преправке и грађење мостова	161.640	„
4. Облагање каменом (калдрмисање) обале у каналима и око устава	10.800	„
5. Грађење уставе на ушћу Петрачког канала	7.200	„
6. Грађење главне уставе на ушћу Галаовица канала у Саву	72.000	„
7. машинска инсталација	432.000	„
8. Стан за машиниста	4.800	„
9. Шупе за угљен и друге потребе	7.200	„
10. Трошак за претходне радове, снимање, израда генералног и детаљног пројекта, као и трошкови за управу и надзор за време грађења, које је предвиђено да ће трајати 10 година	383.600	„
Укупан трошак динара	2,447.580	

Дакле, извршење свију радова потребних за исушивање прве деонице изнеће око два и по милиуна динара, а цео ће се посао распоредити тако да се изврши за 10 година.

Тај је рок од 10 година узет толики с тога, да би се поступно могао прибављати новац за извршење. Али, ако би се новац набавио зајмом, онда би се извршење могло свести на 5 година а тиме би се умалили трошкови за управу и надзор, а повећали би се трошкови на интерес.

Површина која ће се исушити изнеће око 30.000 хектара и према томе би, просечно узев, од укупног трошка за исушивање, дошло на један хектар по 82 динара.

С обзиром пак на то, да ће извесна имања имати већу корист од исушења, а друга мању, раздељена су имања на површини која ће се исушивати, на три врсте и то тако, да ће у прву врсту, ући све оне земље које Сава плави кад се излије у другу врсту, доћи ће све оне земље које леже ван поплаве савске, али су нолојита и под баром; у трећу врсту доћиће све оне земље које не плави Сава, нити су под баром, али које пате од високог стања подземне воде, било стално било од времена на време.

Та трећа врста поднела би најмањи део трошкова, а прва највећи и тада би се ти трошкови разделили тако, да друга врста плати два пут више него трећа, а прва да плати три пут више од треће, дакле дошло би да земље у првој врсти плате по 123 динара на сваки хектар; оне у другој врсти по 82 динара, а оне у трећој по 41 динар просечно на сваки хектар.

Исто ће се тако делити и трошкови за црпљење воде и други редовни годишњи издаци, заједно са интересом и отплатом.

За набавку потребног новца, учињена су два предлога и то:

1. Да се новац набави непосредном наплатом од сопственика имања у годишњим отплатама за 10 година;

2. Да се новац набави зајмом, који би се отплатио за 50 год.

По првом предлогу плаћао би сваки хектар земље у трећој врсти за 10 година, сваке године у напред по 4·10 дин. сваки хектар земље друге врсте по 8·20 динара; а сваки хектар земље прве врсте по 12·30 динара.

По другом предлогу путем зајма, ако би се исти закључио за 50 година, по курсу 95 за сто, са интересом и отплатом по 5·25 на сто годишње, онда би годишње просечно плаћао сваки хектар по 4·40 динара.

Осим тога рачуна се да ће редовни годишњи трошкови изнети око 66.000 динара, дакле око 2·20 динара на сваки хектар.

одело за њих, њихови канцеларијски трошкови, додаци за набавку и оправку оружја идр. · ·	742.854	дин.
3. Додаци окружним шумарима на држање коња и путовање (1100 марака годишње), дијурне за њих и остали персонал кад су на путу ·	270.195	„
4. Канцеларијски трошкови шумара и подшумара · · · · · · · · · · · · · · · · ·	25.300	„
5. Трошкови на шумарске новине, огласе у другим новинама и шумске карте · · · · ·	60.260	„
7. Пореза на државне шуме · · · · · ·	480.000	„
Трошкови око подизања шума · · · · ·	420.000	„
8. Трошкови око подизања и одржања шумских путева · · · · · · · · · · · · · · · ·	720.000	„
9. Трошкови око сече (сечу врши сама држава) · · · · · · · · · · · · · · · · · ·	1,900.000	„
10. Трошкови око вађења тресета · · · ·	62.000	„
11. Остали трошкови · · · · · · · · ·	285.600	„
Целокупни издаци · ·	5,723.709	марака

Према томе предвиђен је чист приход од виртембершких државних шума за 1903 годину у суми од девет милијуна дванаест хиљада три стотине седамдесет и шест марака (9,012.376 марака) или 11,265.470 динара.

Виртембершка има државних шума 186.032 хектара (Србија три пута више, отприлике око 600000 хт.). Предвиђено је да се у 1903 год. осече 1,000.000 чврстих куб. метара дрва за грађу и огрев (за грађу куд и камо више), што значи да на један хектар долази 5·38 м³, (колики је годишњи прираштај на једном хектару). Цена за кубни метар узета је просечно, према продаји учињеној у 1902 години, у суми од 14 марака и 20 пфенига.

У Виртембершкој се газдује шумама најрационалније. Свака шумска управа има свој привредни план и тачно се њега придржава. У целој држави, која је трипут мања од Србије, има 147 шумских управа, које газдују у исто време и са свима осталим шумама сем приватних, над којима воде само надзор. На једну шумску управу долазе просечно око 1250 ha. државних шума и толико исто општинских, селских, манастирских итд. Са приватним шумама једној шумској управи не припада под надзор и управу више од 3—4000 ha. Код нас има само 20 шумских управа и на једну нашу шумску управу долазе око 30000 ha државних шума (за оволики број хектара у Виртембершкој би било таман толико шумских управа колико их код нас укупно има, а то је двадесет); и још отприлике два пута толико општинских, сеоских, манастирских, црквених и приватних шума, што значи да на нашу једну шумску управу долазе 80—90.000 ha. шума, а то је око 27 пута више него на једну шумску управу у Виртембершкој. Отуда код нас и тако мали приход од шума.

Из горњих излагања о Виртембершкој види се колико су окр. шумари и подшумари уопште велики привредници државни јер њих ни пуних 200 привређују држави преко 11 милиона динара чистог прихода.

Код нас је шумарство тек у зачетку и ми имамо врло мало окр. шумара и подшумара (ових последњих три пута више од окр. шумара), али по времену и приходи од наших шума биваће све већи и већи и они ће умногоме олакшати наш општи државни буџет и неминовно ће дејствовати на смањење порезе.

Шума вароши Сант Галена. — Варош Сант Гален у Швајцарској има своју општинску шуму у величини од 729 хектара. За ову шуму она има нарочитог школованог управника шума (чија је плата око 7000 динара годишње) и неколико чувара шума. У прошлој години чист приход из те шуме — по одбитку издатака на плате, подизање, негу и сечу шума, подизање путева итд. — износио је 110764 динара, што значи да је један хектар под шумом дао просечно чистог прихода за годину дана преко 150 динара.

Државне шуме Краљевине Пруске. — Пруска има својих државних шума округло два и по милијуна хектара. Приход из њих за 1903 годину предвиђен је у суми од 87,476.000 марака а расход у суми од 38,209.800 марака, према чему је чист приход 49,266.200 марака. Пруска има 757 „надшумара“ (окр. шумара), 3887 шумара и 115 шумарских помоћника уз то 124 виших шумарских чиновника (инспектора) у шумским дирекцијама.

НАЗИВИ И РЕЧИ ИЗ ОБЛАСТИ ПОЉОПРИВРЕДНЕ

Уредништво отварајући ову рубрику моли економе и пријатеље привреде да му саопштавају речи и називе на које наиђу у саобраћају са земљорадницима.

Нека их не омета у саопштавању што не знају за сваку да ли је раније гдегод прибележена, као ни то, што понеку не би умели објаснити или протумачити.

Ми почињемо таква саопштења на брзу руку овим подацима:

Г. Јов. Драгашевић војник и привредник саопштава ово:

У старим споменицима, у једној Душановој повељи има записано да је некој цркви приложио (записао) „две мати винограда.“ Мера за винограде била је онда **мать**, а то је „матика“ како у моме Браничеву кажу, иначе „мотика“

Напомињем да се та белешка тиче „Старе Србије.“

Као што се из изложеног види, са сразмерно малим издатком могло би се постићи исушење земље, која је данас изложена на милост и немилост води и с тога не само да пати становништво и у здравственом погледу него су му и приходи од имања неповољни и сразмерно незнатни.

Кад се пак пројектовани послови изврше, поправиће се не само здравствене прилике, него ће се несумњиво повећати и принос од сваког хектара просечно годишње са 64 динара. А то значи, кад се предузеће изврши зајмом на 50 година, онда ће, поред отплате од 4·40 динара и редовних издатака од 2·20 динара (свега 6·60 динара) остати већи приход од сваког хектара просечно по 57·40 динара годишње, што ће на 30.000 хектара изнети вишак прихода од 1,722.000 динара сваке године.

Такав резултат очито доказује, колику ће корист имати и сопственици имања и држава, као и колико се греши што се не извршују тако корисни радови.

Овим излагањем пројекта за исушивање југо-источног Срема хтели смо да скренемо пажњу читаоца овога листа, на начин како се приступа раду сличних предузећа, као и, шта могу ти послови да коштају, не би ли се и у нас нашло предузимљивих људи, да се удруже и приступе лечењу својег имања, које вода плави, или која пати од сувишне воде и влаге.

У исто доба намера нам је, да предочимо, колико је грешна она мисао, да се извршење тих послова повери странцима, и, тога ради, да им се уступе на 50 година на бесплатну употребу, све плавне и подводне земље, а да уз то, за све то време, не плаћају ни порез ни прирез.

Таква непатриотска мисао, може наћи одзива само код људи, који непознају посао и који уображавају, да такви послови коштају бесловесно велике издатке. Међу тим, из изложеног рачуна за исушивање у Срему, види се, да се сразмерно велика површина од 30.000 хектара, може извршити за непуних два и по милиуна динара.

А, кад би се приступило на пр. исушивању и одбрани од поплаве Макиша, који има око 3000 хектара површине, не би требао већи капитал од 320.000 динара, што значи са зајмом до те суме, и интересом по 6% годишње, а отплатом за 25 година, не би дошло, заједно са осталим трошковима више од 12 динара просечно годишње на сваки хектар.

Обезбедом од поплаве и исушивањем, подешеним за наводњавање кад је то потребно, повећао би се приход од ливада и њива у Макишу, најмање са 56 динара годишње просечно. То значи, да поред издатка за интерес, отплату и друге трошкове имао би сваки сопственик чист приход повећан са 44 динара од сваког хектара. Или, укупан већи приход изнео би преко 130.000 динара годишње. А, после 25 година остали би само редовни издаци, који не би износили више од 5 динара годишње на сваки хектар.

Ми смо уверени да би села Жарково, Железник и Оструженица, кад би се удружила могли тај посао извршити, поглавито сад, кад је насипом већ извршена обезбеда од поплаве.

Исто би се тако повољан резултат могао добити и са исушивањем Мачве, Неготинског Рита и других плавних и мочарним земаља.

Прегаоцу Бог помаже, с тога треба сами да прегнемо на посао, а не да ишчекујемо да нам помоћ дају странци. Иначе, ми ћемо довека бити аргатници, а странци ће некад бити наши господари.

С. Т.

Словенски се раније писало **ыкъ**. Источна половина (управ североисточна) ово **ъ** читала је као **о** (Руси.) а западна, управ југо-западна) читала је као **а**. Према томе за Србе би било правилније матика. Али шта ћемо онда са *мотка*, кад је ту *исти* корен?

Може се узети да су Срби у раније време пили већином *старо* вино, јер у народним песмама „*рујно*“ вино значи *старо*, пошто заиста наше старо вино добива чађаву (овде рујну) боју. „*Црвеника* вино биће *ново* ако не још и „*комињар.*“

Земља: тло, каја, прљуша, наплавак, хумсак, грончуља, шибровита, сијавица, где се чују ове речи и шта означују?

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

Држане 24 фебруара 1903 године у Београду

Били су: председник, г. Милутин Савић; благајник, г. Јован Јекић; чланови: г. г. Коста Главинић, Паја Тодоровић, Алекса Поповић, Мирко Миљковић, Нинко Јовановић, Илија Кремић и Милош Х. Поповић.

I.

Прочита се записник седнице Управног Одбора од 17 ов. м. — Усваја се.

II.

Председник саопштава, да је према правилима друштвеним и пословнику за друштвене послове време, да се приступи избору уредника друштвених издања: *Тежака, Пољопривредног Календара и Пољопривредног Гласника.*

У исто време Председник изјављује наду, да ће погодити жељу Одбора, ако предложи, да се досадашњим уредницима друштвених издања изјави топла захвалност на стручном и заузимљивом руковођењу поверених им послова.

Одбор је једнодушно изјавио сагласност с гледиштем председника и изјавио захвалност досадашњим уредницима *Тежака Пољопр. календара и Пољоприв. гласника.*

За овим је одбор приступио избору Уредника за друштвена издања и изабрао је и то:

1. За Уредника *Тежака* г. Милутина Савића, редовног члана друштвеног;

2. За уредника *Пољопривредног гласника* г. Александра Секулића, редовног члана друштвеног;

3. За уредника *Пољопривредног календара* за 1904 годину. г. Павла Тодоровића, редовног члана друштвеног.

ОБЗНАНЕ

Пажња пољопривредницима. — Траже се велике количине кромпира за извоз. Ко од наших привредника или трговаца има већих количина за продају нека се јави писмом Српском Пољопривредном Друштву са назначењем количине и цене. А нека нам је дозвољено и овом приликом обратити пажњу нашим пољопривредницима на потребу да се производња кромпира повећа и побољша, пошто она има велику вредност не само за људску и сточну храну него и за индустријске прераде због чега се много тражи и добро плаћа.

Претплатници Тежака моле се да што пре пошљу претплату за ову (1903) годину, јер се *Тежак* неће никоме слати на вересију. Ово важи за све претплатнике.

Тежак излази свакога 1, 10 и 20 у месецу са чисто пољопривредном и практичном садржином а и са сликама.

Годишње стаје 6 динара, полугодишње 3 динара — за Србију. Чланови помагачи, чланови свих друштвених Подружина, основне школе, војници сталног кадра, ђаци, манастири, Земљорадничке Задруге и чувари шума добијају лист у пола цене — ако положе претплату унапред за целу годину.

За земље *ван Србије* стаје годишње 8 франака у злату или 4 фор. а. вр. Српска Пољопривредна Удружења и њихови чланови као и Српске Земљорадничке Задруге и Читаонице добијаће лист за 6 франака годишње (или 3 фор. а. вр.) ако унапред положе претплату за целу годину и кад се претплате код свога Удружења, преко кога ће им се и лист слати 3—5

Уредништво *Тежака, Пољопривредног Гласника* и *Пољопривредног Календара* налазе се у Дому **Српског Пољопривредног Друштва** — Немањина улица бр. 11.

Седнице **Књижевног Одбора** држе се у Дому Српског Пољопривредног Друштва сваке седмице једном (за сада четвртком после 5 часова по подне.)

Сви радови, намењени било *Тежаку*, било *Пољопривредном Гласнику*, било *Пољопривредном Календару*, било за *Практичне Пољопривредне Поуке* шиљу се увек **Српском Пољопривредном Друштву**, које их прима, заводи у списак и упућује коме треба.

Моле се пољопривредни писци, да ово имају у виду. 3—5

Важно за привреднике. — Српско Пољопривредно Друштво добило је довољне количине *француске луцерке, рафије и плавог камена.* Сви ови артикли првог су квалитета. Цена је одређена према стварном коштању и то: за француску луцерку 1·70 дин. рафију 1 динар, а за плави камен (0·60) шесет пара динарских.

Привредници којима што треба од ових артикала нека изволе похитати с поруџбинама, како би све што им треба благовремено добити могли; а нарочито за луцерку којој ускоро наступа време сејидбе. 2—3

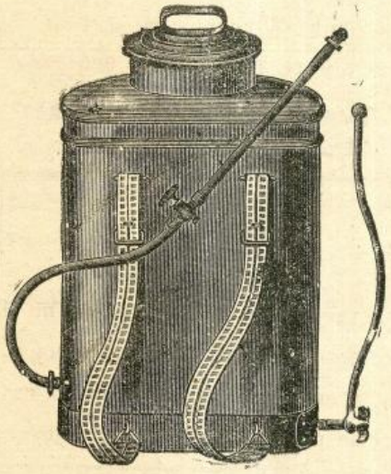
Плави камен. Да би се избегла шпекулација са плавим каменом, Српско Пољопривредно Друштво вршиће пошиљке само оним лицима која му се за ово обрате *преко државних економа*, руководаоца лозних расадника и Пољопривредних Подружина.

ОГЛАСИ

Најбоља и најсавршенија је прскалица за лозу

ПАТЕНТ „АУСТРИЈА“

(ОД ФРАЊЕ НЕХВИЛА ИЗ БЕЧА)

Иста се може употребити и за прскање воћака и поврћа, увек има на стоваришту код *Српског Пољопривредног Друштва и*

Браће П. Радојловића

гвожђара у Београду.

1—10

ЈАЈА

САВСКА БАНКА У БЕОГРАДУ

купује јаја за извоз и плаћа их ценом која одговара највећим ценама страних пијаца онога дана кад Банка тражи јаја.

Банка ће свакога на захтев извештавати о цени и за све остало. 3—8

ЖИЦЕ БОДЉИКАВЕ

За ограду са 2 и 4 бодље добила је велику количину и продаје врло јевтино

ГВОЖЂАРСКА РАДЊА

Тасе Нераниића

БЕОГРАД—САВА

(ТЕЛЕФОН РАДЊЕ И КУЋЕ БР. 243)

3—10

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова. 2—36

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца **Већим огласима** од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 7 броја Тежака. — Воће у Србији. — Резање лозе. — Поука о засађивању дуда. — *Подлистак:* Пројект за исушење југо-источног Срема (свршетак). — *Белешке.* — *Гласник.* — *Називи и речи из области пољопривредне.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Обзнане.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗВЕШТАЈ
ИЗАСЛАНИКА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
О
КОНГРЕСИМА И ИЗЛОЖБАМА У УГАРСКОЈ 1902. ГОДИНЕ

Управни Одбор одредио ме је да присуствујем јесенашњем винарском Конгресу у Вршцу и екскурзијама спојеним са тим конгресом. А одмах за тим за конгрес винарски у Пожуну одредио је, поред мене и одборника г. Пају Тодоровића.

Мени је част да о томе учешћу своме поднесем извештај, што и чиним у овоме што иде:

На првом месту нека ми се не замери што извештај подносим тако доцкан. Разлог је томе тај што, у жељи да што пространије изложим одлуке конгреске, не могох то учинити јер је на конгресу само мађарски говорено. Било је обећано да ће се у изводу и немачки саопштавати, како реферат тако и одлуке, па се ово не учини, затим је речено да ће се ускорити израда потпуног немачког извештаја па и то није учињено; даље, што сам одмах по повратку с пута, а у смислу раније донесених одлука одборских, навалио радом на две стране: да се у Роготу подигне живинарник и у изложбеном павиљону спреми потребан намештај који сам у изради морао сам надзиравати. Не мање требало је настати да се добаве и на изложби прикажу оне новине које су у вези са изложбом воћа, као што је то већ и учињено. Не мање и др. важнији послови у Друштву везани за рок и време задржали су то, и ако се ни у чему није напуштала мисао да се Друштву ставе на расположење каталози и искуство до којега се дошло на томе путу, не мање и да се у корист Друштва употребе везе постигнуте том приликом.

Но кад је крајње време дошло да се и о томе, колико треба, прибележи у Годишњем извештају друштвеном, онда сам се решио да своје упечатке са конгреса и с њим скопчаних изложаба и пута сложим по својим прибелешкама, и у колико сам о томе могао сазнати у разговору с познатим члановима конгреса.

Расправе на конгресу у Вршцу биле су ове:

1. Засађивање виноградара и сорте, и најбоље методе калемљења и одгајивања, референт Др. Кевеши инспектор;
2. Штеточиње лозне, болести и њихово сузбијање референт Др. Јаблоновски управитељ ентом опитне станице;
3. Пуцање у градне облаке и заштите од мраза као и обезбеђење од елементарних непогода, од Шаволија руковаоца метеор. станице;
4. Отклањање сметњи продаји вина у земљи. А. Молнар уредник мађар. винодељ. листа;
5. Саветовање о статутима савеза виноградара и винарских трговаца у Мађарској. А. Чвак.
6. Сметње продаји вина за извоз и отклањање, референт Гере.
7. Производња вина и рационална нега с погледом на закон о фабрикованим винима. Квар вина и одбрана, Др. Силађи доцент и заклети судски хемичар;
8. Ревизија узанса у куповини и продаји вина. Др. Шрајер адвокат;
9. О класификацији обновљених винограда и др. поднесене предлоге.

У Пожуну: 1. О калемљењу лозе с погледом на стратификовање. В. Кожински;

2, Нови хибриди амер. с погледом на климу и кречљивост Угарске. Др. Кевеши.

3. Узроци пропадања калемова, и њихово отклањање. Енгелбрехт;

4. Болести Withrot. Dr. Иштванфи;
5. Берба, врење и нега бели слатких вина. Рац.
6. Црнило вина. Крамски.
7. Резултати пуцања против града. Раум.
8. Продаја вина (царинска тарифа, умањивање порезе, давање варанта) Барош;
9. Извештај земаљских Удружења мађарских виноградара. Др. Друкер.

*

У Мађарској се држе често и многи конгреси. То, у неку руку, доказује како махом неплодно прохује оне речи које ту падну, па ма како оне биле иначе о корисним стварима.

За потврду самог факта нека послужи то што је ове године, сем других, два винарска конгреса одређено, један у Вршцу други у Пожуну, шта више са скоро једним и истим предметима за саветовање.

И један и други спојени су са изложбама, чиме им је заједмчена и посјета и учешће; јер већ због изложбе по неки број лица вазда је на окупу, а за сам рок конгреса нарочито и они посјетиоци одложе своју посјету изложбе, којима је то само могућно, те о једном трошку посјете изложбу и учествују на конгресу.

Сам званичан апарат лица око штампе и стручних органа испуни број 150—200 душа са стране, још нешто из места, и за такав конгрес сваки ће казати да је добро био посјећен.

Кад би Угарска била Краљевина већа и на далеко већој површини размакнута, где би долазак с једног краја на други био отежан, — та појава не би зачуђавала. Али овако, — од Вршца до Пожуна нити је далеко ни скупо, а оба места управо представљају крајње границе Угарског винодеља, једно на северу, друго на југу. У оба места јако је пробуђена приватна иницијатива. У Вршцу је она и покренула и одржала и конгрес и изложбу скоро без икакве државне потпоре, а у Пожуну је уза сву приватну усталачност морао помагати државни апарат.

Изгледа, да се ова појава држања конгреса, данас доста уобичајеног састајања, желела и у другом правцу и за друге циљеве експлоатисати. Зато Вршац, српско и немачко место, мора се служити званично језиком мађарским који неразумеју. Тако исто и Пожун, немачко место са словенским становништвом наоколо. Па нека и то буде, кад је државни апарат тако решен и кад има зато средстава, а нико му у томе не смета. Но за посао коме се намењују конгреси, никад не би било од штете, и ако ово нису међународни конгреси, са свим толерантно дозволити употребу више језика, већ и зато, што је и сам државни апарат Угарски у погледу полиглотства веома шарен мозајик, а и с тога, што се на конгресима траже напредније мисли које могу ницати и пречишћавати се и од људи којима није познат мађарски језик.

Конгреси ови служе *пречишћавању* мисли, но то би држање конгреса била скупа замена писаној поуци која том циљу још јевтиније може да послужи, кад не би било какве разлике у последицама. Но зна се да иза писаних поука *није било никога* да *оно оствари и изведе* што се у расправама препоручивало; а *тога* до сад *није било ни на конгресима.* И одиста, после оних лепих декламација на њима није се знало: ко ће да остане на мегдану да даље ради и да изводи жеље и одлуке донесене на конгресима. Јавност даје само пролазну светлост, и оно ватре што од себе издаје, више има циљ да осветли но да загреје. Она је као слама што одмах букне и одмах се стиша чим слама изгоре. Зато је са тим конгресима тако обилата Мађарска, што није имало кога, који би регулисао и изводио оно што се на њима

закључи. Ако је то добро уочено онда је загонетка сада одгонетнута и сад нам је јасније зашто ће и на оба ова места винарски конгреси, и зашто је на оба препоручивано *оснивање винарских удружења*, јер се на ове жели пренети сва активност и сав даљи рад после конгреса.

Ово је потребно било да претходи јер ће се тако боље разумети и мењање програма на конгресу Вршачком и мењање рокова кад се има после првог у Вршцу држати онај други конгрес у Пожуну.

* * *

После овога да приступим излагању самога *рада на конгресу у Вршцу*.

После избора часника и церемонијалног довођења почасногa председника, изабрани председник отвара конгрес указујући на важност посла који се предузима у интересу свију у земљи. Обраћа пажњу на то, да ће сваку реч, која се овде рекне чути сва земља, те је треба промислити. Овде су истакнута таква питања да треба интересе произвођача, потрошача и винарских трговаца довести у хармонију.

Благодари гостима са стране који су своја искуства понели ради општега добра.

Затим је приступљено расправама.

Први предавач није дошао те је његову расправу читао Шаволи руководац метеоролошке станице, који и сам има своју расправу о пуцању у облаке.

Белешке Д-р. Кевеши-ја не износе ништа ново од велике важности, за нас, који радњу о подизању и одржавању винограда разним средствима увек имамо пред очима, и за сваки нови проналазак и с др. стране разбирамо. Али је ипак било поучно видети та искуства проверена и на овоме месту и сачекати ће ли ко и какве противне разлоге изнети, што овде није био случај. Сем тога интересно је видети, како у такој прилици и они људи радо саслушају и на свој начин даље разносе мисли предавачеве, који иначе о томе неби писану поуку куповали ни сели да то написано читају. Једно ипак вреди прибележити из поменуте расправе на име тврђење „да се несме занемарити прскање младог лишћа против Пероноспоре, јер клица болести, од ових лако долази до корена па и њему штету нанети може. У таквим случајима, где је и корен с пероноспором нападнут, мора се и грожђе с 2—3% бордовске чорбе прскати."

Даље, противу *антракнозе* препоручује запрашивање портланд—цементом на начин као што се и са сумпором чини. Ово треба чинити сваке друге недеље. Сем тога зими премазивати делове са разблаженом 10% сумпорном киселином и спаљивати ољуштену кору.

Затим противу *конiотириума* који обично напада после града оштећено грожђе, треба одмах сутра дан с 3% бордовском чорбом прскати.

Напослетку, противу *хлорозе* препоручује Ресигијеров 35% раствор зелене галице.

Без дебате примљена расправа с благодарношћу.

У исто доба можемо одмах навести да се тако развијало, и опет изводно, и предавање г. Јаблоновског директора ентомолошке станице *о горњим штетним болестима винове лозе*, но да отуда немам шта нашим пољопривредницима ново саопштити што им не би већ пре тога било познато.

Даље је, опет измењеним редом, читао *Молнар* о сметњама унутрашњој трговини с вином. На шта му је заступник Мин. трговине изјавио благодарност. Уједно је и даље предавање *о потреби савеза виноделаца и винар. трговаца* говорио *Цвак*, и последица је оба два предавања било: вотирање оснивања једног *земаљског винарског удружења* чему се одмах и приступило. А ово је и била главна намера конгреса.

Међу тегобе унутрашњега саобраћаја нарочито је истакнута пореска сметња преради коњака који би многе количине обичних вина уклонио с пијаце, даље увоз тиролске комињаре. У једно је место каце, која се тамо даје војницима предложено по 2 деци вина, што би се на 300 хиљада људи имало 219.000 Ектолитара вина утрошити по добру цену.

И *Др. Јул. Силађи* говорио је о аномалијама закона о *вештачком вину*. Он полази с тога гледишта да свако природно вино добивено од природне шире неправилним и погрешним радом око неге вина долази у положај да се цени с гледишта закона о неисправним винима. Нарочито: 1. ако се бере пре времена, 2. ако болести на лози спрече сазревање, и 3. ако се огрешимо о правила рационалне неге вина.

Поправке извршене по начелима рационалног подрумарства да се из шире од грожђа начини вино, не могу се сматрати као вештачко вино.

Сем незгода које се појављују и у другим земљама у примени закона има их у Угарској још и више, и од ово 8 година од кад закон постоји још никако се не може да утврди шта је пред законом вино правилно неговано а шта не исправно. Чак малага коју прописује фармакопеја Угарска и која изостаје иза неких фиших вина токајских (Ausbrüchen) несме се у Угарској израђивати због постојећег закона.

Предлагач иде на то да се тај закон о вештачком вину подвргне прегледу и изменама, и да ће то сачувати угарско виноградарство од кризе, и овако га мотивише:

С погледом на то, да се у виноградарству и винарству чине многе погрешке, које ометају правилну примену закона; даље, с погледом на то, што недовољна нега вина и природни узроци могу изазвати да се невини казне; даље,

С погледом на то да би анализа вина из свих винарских области олакшала развијања виноделја,

Најпосле с погледом на то што Угарска свој трг не може бранити од поплаве страних вина,

Конгрес налази да је потребно:

1. потпомагати стручно разумевање посла и код произвођача и трговца;

2. ревизија постојећег закона о вештач. вину; у смислу том да се уклоне сметње нези вина и да се и у Аустрији слично озакони.

3. стварање и публиковање систематичке винарске статистике.

4. систематичка контрола страних вина.

Ради *утирања пута за извоз вина, Јулије Гере* изнео је да би Угар. вина могли ићи у Немачку, Холандију, Енглеску, Данску, Скандинавију, Русију и Север. Америку. Шта више налази да би се могло и Вилањско вино као што се талијански *Кијанти* скоро искључиво троши у Каиру, употребљавати, кад би влада предузела одликовање продаваца вина, а још више да по престоницама великих држава приређује винарске изложбе са пробама вина. Даље, да се консулатима шаљу потребни винарски подаци, да се извозницима вина и грожђа дају премије, рефакције и т. д.

И даље мере потребне за тај циљ предлаже он да се оставе бризи удружења које је за то предложено и већ конституисано.

Тако исто је гласила одлука и по предлогу Др. Шрајера да се уради шта треба од стране тога удружења те да се *узанси трговински у виноделју ревидирају*.

Тако исто и ново класификовање винограда по катастарском приносу да се изврши по предлогу Др. К. Семајера.

На крају конгреса католички свештеник и руководаљ метеорол. станице Шаволи који је имао да говори о успеху пуцања противу градних облака, место тога, пошто је Вршчанима познато, јер имају веома много прангија, и мисле да би им град много веће штете нанео да нису њих имали а и с погледом на краткоћу времена, показивао је у раду једну справу, која се може довести у везу с кућним телеграфом и где се са жицом извесне дужине може свака електрика у ваздуху показати, и то око 150 километара наоколо. Ово је важно да се зна и да се може с пуцањем пре отпочети но што се градни облак сувише приближи. Налазим да би Министарство за своје станице требало, ради огледа, набавити неколико тих справица, које нису скупе и ако још засада немају потврде за успешан рад. Толико о конгресу.

* * *

На *изложбама* овим које су приређиване *поред конгреса* учи се метод излагања, виде се и поређују изложени предмети, сазнају новине и проналасци, буде и измењују мисли које рађају дела.

И ја сам у сваком правцу примио понешто са ових изложаба и конгреса што сам одмах применио на нашој овогодишњој изложби. Тако:

Видело се да изложба не треба само око да задовољи шаренилом предмета, но треба да истакне рад и у њему постигнут напредак.

И заиста изложба и једна и друга (у Вршцу и Пожуну) била је жива слика рада у месту а и по околини.

И код нас радило се за време изложбе на Гајзенхајмској сушници а правила се и јабуковача, намеравана је но из неких непредвиђених узрока изостала анализа земље, шире и вина.

Предмети наше изложбе у поређењу са оним воћарским у Пожуну надмашају ону, и као што је тамо задичила изложбу баштованска школа у Будиму, тако је и код нас Виноделско Воћарска школа у Букову задичила нашу изложбу.

Оно што тамо има а у нас нема ни може бити, то је утицај богаташа на развој пољопривреде. Тамо Министар Председник *К. Сел* самом изложбом крушака, *Др. Дарањи* Мин. Нар. Привр. изложбом свога воћа, *Бела Талијан* такође својим воћем у пуној мери вежу пажњу. И ми с правим признањем клањамо се овим првацима који тако користан рад и пример дају. Нека су нам и противници, али им се то у похвалу мора приписати што они крче пута другима, дају пример и олакшавају напредак. Не треба заборавити да би ту улогу могли наши сресни расадници предузети, и у томе би их правцу ваљало подржавати.

Наше воће може још лепше будућности имати. Друштво се доста залаже, а да је могло и више не би остало без резултата.

У томе циљу спремио сам нарочити реферат о организацији трговине са сировим воћем, намењен да се претресе на збору економа приликом славе Друштвене, али се ни то не могаше одржати због оскудице времена и др. послова који су раније намењени државним економима.

Нећу пропустити а да то другом приликом не изведем...

У Пожуну је конгрес одложен. Ово се доцне обзнанило и кад сам већ био на путу, јефтиније је било да се с пута не вратим па поново да идем други пут но да наставим пут и разгледам *Изложбу* која је с конгресом у вези, и која чини најјачу привлачну снагу за долазак на конгрес, да са познатим људима од праксе и науке разгледам шта има и претресем оно што се може у нас корисно применити, па макар о закључцима конгреса и преко штампе разабрао. О томе одлагању и својој одлуци ја сам Друштву депешом јавио, да би оно могло одлучити о другом изасланику кад он треба да пође, да ли одма или о року докле је одложен.

Нарочито сам сматрао за дужност да на овоме путу разгледам оне фабрике одакле што набављамо за Друштво или одакле би их могли с коришћу набављати, па да личним посредовањем порадим на олакшицама за наше привреднике, — у чему сам и успео

Тако прва и најјефтинија фабрика за извесне артикле које у нас потребујемо то је Шрама у Топлецу код Оршаве. Затим у Б. Пешти, Стахела и Ленера за тријере, и државна фабрика справа и жељезница, која у сваком погледу заслужује да је сваки образовани пољопривредник посјети. Она својим пространством импонује, а техничким усавршицама може се мерити и са најчувенијим у Средњој Јевропи. Затим долази фабрика металних плоча која израђује многе пољопривредне нарочито пчеларске предмете, а која нам је лепу збирку тих справа поклонила за збирку Друштвену.

Све су ове фабрике обећале и почек од године дана за све справе које би Друштво и његове Подружине поручивале, а већ разуме се све по најјефтинијој цени и неким рабатом испод цене у ценовнику.

И на изложби у Пожуну обраћала се пажња на рад справа разних фабрика. Но о овим фабрикама справа известиће други изасланик.

О изложби у Пожуну још би било ред изнети оно што је *у винарском павиљону било изложено*, као и о новинама *у винарству* које су на изложби и околини приказане.

Павиљон виноградарски има 570 м.² и дели се на 4 дела: главни део, државни део, подрум и део за пробе вина.

Нова мисао овде остварена да се изложено вино може на чашу куповати, и кушати, показала се веома практична и поучна. Тиме се пружа прилика хиљадама посјетиоца, често из неугарских земаља, да могу окушати вина познатих и чувених фирми за незнатну цену и да могу произвођачи и винарски трговци олако продати неке количине својих вина и то онима који су поређењем са другим винима тај тип вина сами изабрали.

Број излагача вина и сорте вина овако се групишу:

	произвођачи	врсте вина
1. Руст-Пожун	130	325
2. Пешта Ноград	3	5
3. Буда Сасхеђ	23	45
4. Шомлауер	3	10
5. Несмилер	23	85
6. Егервизонт	11	42
7. Мишколц Абоњ	6	14
8. Токај	28	82
9. Средње унгвар	2	3
10. Берегсазнађселе	6	25
11. Ермелек	9	50
12. Менеш мађарад	17	86
13. Вршац Бела Црква	3	12
14. Сексард	13	64
15. Вилањ Печуј	9	45
16. Батачоњ	7	18
17. Блатно језеро	16	82
18. Ердељ	6	38
19. Низија	62	270
Свега	377	1296

Државни заводи: централни угледни подрум изложио је своја вина и карту свога подрума; винарска централа, опитна станица и курс за подрумаре изложили су разне друге веома поучне објекте који су од чести и на француској изложби били, одчести са свим нови и ове године први пут приказани.

Фирма Суес са својим филтрима и др. подрумарским прибором; многи фабриканти са својим конструкцијама прскалица, Мајфарт са својим цедницама, Шотола Ерне и др. са тим истим и др. артиклима, тако су приљежно преко целог дана приказивали своје предмете и рад на њима, да су данас изложбе за цело од другачије користи но што је до сад то било са оним досадним: „не дирај предмете.“ Ово је управо постала нова школа веома драгоцена, и потпуно се правдају средства која се из јавних каса пружају за њено остварење. Зато се, вероватно, и не жали што је и ова изложба завршена са великим дефицитом, покрај толиких жртава које приватни подносе за своје учешће у изложби.

До павиљона подигнут је угледни расадник који обухвата око 400 м². Циљ му је да покаже разне методе рада, резидбе итд. које при обнављању имају примене. Ту су и сорте за подлогу као и оне за калем које су у Мађарској раширене.

Једну четвртину заузела је државна изложба расадника у Кали и Барацкој, са новим начином пиљења или стратификовања.

Другу четвртину заузела је школа винарска у Пожуну.

Трећи део заузело је винарско удружење за Пожун и околину.

Четврти део уступљен је разним приватним лицима који имају у ближој или даљој околини своје винограде.

Поред овог угледног расадника изложене су, и у раду свакодневно чуле прангије за разбијање облака од три конструктера: Емерлинга, Фаркаш и Фараго наследника, и Фехер и ком.

Ову слику о винодељу имала би попунити изложба грожђа одложена за доцније. Оно што је код нас накнадило ту слику, то су ескурзије по околини, а говор о њима доћи ће на ред на завршетку овога извешћа.

За време нашег бављења у Пожуну отворена је *повремена изложба воћа*. Ова је изложба одржана у павиљону, у коме су пре тога баштовански предмети били изложени. При свем том што година није била повољна за воћарство, ипак је ова изложба за нас Србе веома поучна. Учешће је било ипак толико да се могло дознати где шта има доброга и за препоруку и где се чине и колики напреци. Сем раније поменутог државног завода, богаташа — велепоседника међу којима расадник Ерцхерцога у Киш-Тапољчању, Грофа Зичија (између Пожуна и Единбурга) Министра председника Села у Ратоту има идр. похвалних усталаца око воћарства. Тако у самом Пожуну Женска Учитељска Школа изложила је збирку од 16 сорти крушака, а десетину јабука; затим Сенатор Форстер у Н. Саду, Михл у Тататоварошу (премда овде има и више ларме но што вреди) у Толни *Gyeres Richard* велепоседник, градоначелник Сабо Стеван, и др.

У погледу сорти изложеног воћа имам ово забележити: Шљива аженка ни у њих неваља као ни у нас; а тако ни немачка бергамота и краљ виртембершки. Др. Луциус није још дозрела. Председник Мас и Харди (Гелерт) добра је, као и енглеска Somerbutterbirne, нарочито за пешчане земље Енцрозмарин, црвена погачара Belle fleur или мецгер калвилка. Даље, са задовољством бележимо *преимућство нашег воћарства*, у неколико артикала над мађарским. Тако, пре свега, *дуња*, може се рећи на изложби овој неимадоше, па и оно што је, као за

лек, изнесено *не ваља* и није ни заслуживало да буде изложено. Затим, и оно што имају у богатим колекцијама *шљива* нема наше одличне *цепаче*, а ни *ораси* нису као у нас.

Ако још поменем у свему добре воћарске приватне расаднике у околини (у Орошвару) који су и пред Павиљоном изнели своје примерке воћака, што доказује да се воћке купују и предузеће рентира, и што јемчи да ће воћарство овде стално напредовати. И ако поменем да је мој друг Молнар референт за воћарство (комесар-краљев саветник) који је руководио оценом изложених предмета тек стигао из Данске и Скандинавије, где је тражио на суровијој клими очврсле сорте воћа, да би их могао пренети у Угарску а и од нас тражи дуње и орахе, онда ћемо појмити колико смишљено и усталачки бране наши суседи овај важан привредни извор.

Још да поменем посјету фабрике за конзерву воћа и поврћа, која је од пре 3 године у Пожуну подигнута и врло лепом колекцијом на изложби била заступљена, па да закључим што се о воћарству имало рећи са најмање речи.

За нас у Србији важне су нарочито збирке крушака на којима смо оскудни а и расадници на линији поред Суботице: Графа Телекија, Bacs Almas и *Беле Талијана* у Турској Кањижи око и у Кискунварош.

У околини Пожуна за виноградарство има интереса: Школа винарска стара, и сад нова државна, која још није отворена али су зграде готове и смештене поред саме железничке пруге. Затим виноград и расадник винарског удружења, виноград Палуђаја и Синова чувене винарске трговине, и напослетку виногради и велика Економија Графа Естерхази Михаља у Чеклесу у околини Пожуна.

Виноградарство у Пожуну још је у велико одржавано на домаћој лози и помоћу сумпорног угљеника. Ово је било могућно само тако, што има фабрику сумпорног угљеника, а нарочито што под огранком Карпата није клима у тој мери наклоњена умножавању филоксере као у нашим јужнијим и топлијим крајевима.

Но при свем том становништво је прихватило и америчку лозу и она успева овде изврсно, а, без сумње, приљежање становништна, утицај школе винарске, повољна ситуација на главној прузи, стотина великих фабрика у вароши и најближој околини са многобројним радницима за које се нарочито за чиновнике подижу нарочите зграде и отвара засебан кварт у вароши те да се све може сместити. Не мање и безброј малих и споредних железница које одавде на све стране полазе, и разносе вино у колико се овде не утроши лако, брзо и јевтино; све то учиниће да винодеље Пожуна и околине ни у колико не осећа малаксалости но да стално напред корача. У познатој предусретљивости Мађара Палуђај се истиче у прве редове, и у свој искрености и отворености, а међу највећим реткостим својега богатог подрума, показао је изасланицима Друштвеним токајско вино које је за годину дана потпуно за разливање у стакла одневао и до највишег савршенства довео, што је било могућно, по његовом нахођењу, само зато, што је врење правилно извршено. А кад се већ таквих вина налази и код произвођача, онда то винодеље с таквим виноградарима не може лако посрнути, но излази из ма каквих евентуалности, очувано и још унапређено.

На завршетку овога извештаја додајем да, по споразуму са другим изаслаником друштвеним, он има да поднесе *о осталим гранама привредним*, као што сам ја учинио са винодељем и воћарством.

Сем тога, као трајан упечатак од рада Угарског Пољопр. Друштва које је приредило ову II земаљску изложбу и конгрес и које то сваке друге или треће године чини, у другом месту Угарске, остала ми је жеља да треба и наше Друштво да много раније у напред одређује она места у којима ће своје изложбе држати, те да се тако и раније зна и спрема, па и богатији резултати показују. И да не треба пропуштати изложбе а да се на њима не држе и конгреси, који помажу ширењу знања у маси а нарочито пречишћавању мисли о унапређењу појединих грана привредних. На тај се начин још корисније употреби време и долазак људи из разних крајева земље, на тај се начин шта више и писана поука лакше у народ уноси. Тако исто да и наше Друштво треба винодељству и воћарству своју досадашну пажњу и у будуће да поклања, јер оне то у пуној и далеко већој мери заслужују у Србији, но у Угарској, која је великим делом пљошта равница, једним делом неудесна низија а другим делом вејачем или живим песком засута, што све није подесно те не може сем маленог изузетка дати онај квалитет грожђа и другог воћа, као што то може дати Србија у својим махом много подеснијим положајима и земљишту.

Благодаран Друштву на поверењу и избору, радо се стављам на расположење да у сваком правцу допуним овај извештај свачим у чему се зажели ближих обавештавања.

Председник
Српског Пољопривредног Друштва
М. Савић

ТОМИРА

НОВА ВРСТА ЈАБУКЕ ОД СЕМЕНА.

(ДРАГАШЕВИЋ.)

ЛИТ. Т.М. МАРКОВИЋА БЕОГРАД.

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД МОЋНОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА
АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 8. У БЕОГРАДУ, 10 МАРТА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

ЉУДИ СЕЈТЕ ВОЋЕ

Ја сам посејао семе од крушке.

Кад је никло, ја сам га надгледао и неговао, па чекао кад ће родити, да видим род.

После 10 година то ми је дрвце родило, и род је био, истина другачи, па и нешто лошији од матере, али ипак врло добар. Нешто ситнији, и главно дошло у врсту крушке *гњилке* (а ове наш народ више воле) а мајка није била гњилка.

Довољно, ја сам добио сасвим *нову врсту*. —

Посејао сам коштицу од беле шљиве.

И она је никла и под мојом негом расла.

После 11 година она ми је родила и — род јој био у свему другојачи од матере.

Пре свега дрво је веће и крепчије од матере. Род је испао нешто мало ситнији, али је у свему матер надмашио. Боје је блеђе те сам је с тога назвао: *Зеленика*, ал укус много и много бољи од материног. И месо јој се лакше одвајало од коштице.

Кад је од те шљиве начињен пекмез на начин, на који се од кајсије прави, нико није могао да распозна, да није од кајсије. —

Посејао сам семе од јабуке, добивене из Темске.

Никло је још у Фебруару (јер је било у саксији у соби). С пролећа пресадим у башту и чекао сам да ми роди.

После 11 година та воћкица родила ми.

Пре свега дрво јој крепко, а пораст више јабланаст. Род је вероватно добар; ал ја нисам га дочекао, јер је башта дошла у варварске руке, па је род још зелен поједен, као што су и многи раритети од воћа и цвећа упропашћени. Назвао сам је Даница, по имену ћерке пок. Јосифа Симоновића, која се родила тога дана, кад је семе никло. —

Посејао сам семе од друге неке јабуке, ал коју знам каква је.

И оно ми никло и дрво лепо израсло.

Дрво расте доста штркљасто, као оно од крушке караманке, и, што пада у очи, нема много лишћа.

После 8 година јабука ми родила. Род јој је био *сасвим* другојачи од матере. Изишла је знатно крупнија, бојом много лепша, а укусом мајку је оставила далеко иза себе. Укус њен надмашује Будимку (Зенабију), приближује се крагујевачкој погачарки, али — ово по личном укусу — и њу надмашује, Зри у половини Септембра, а једе се не пре од Св. Луке. Дакле је јесења.

Ја сам је назвао *Томира* по имену моје унуке, ну коју ми Бог узео.

Овде доносим и слику од ње, те да се види каква је.

Ко би је желео имати, ја ћу му радо дати грančицу за калемљење.

*

Ну осим воћа, ја сам сејао и шибље и друго цвеће. Тако посејао сам семе од црвенкастог Јоргована Syringa Rothomagensis) и добио сам преко 20 врста Јоргована, *сваки другачи* од другог.

Сејао сам семе од кинеског Божура (Paeonia sinensis) и имам опет преко 20 *нових* врста Божура, сваки другачи од другог. —

Ето на тај сам начин ја тако рећи стварао нове врсте, које нису постојале.

*

Све ово навео сам због тога, да се види, да ја неговорим на памет или из неке књиге, него што сам сам урадио и искусио.

На *овај* начин, из *семена једино* и постају нове врсте, па било воћа или другог чега.

На *овај* начи постаје и воће тако названо „облагорођено.“

Да се воће *само из семена* облагорођава, то се у нас још и незна. Обично се мисли, а што је до дна погрешно, да се воће „облагорођава“ калемљењем.

То није истина.

Калемљење је само начин, да и ја *такву* воћку добијем, кад она изданка нема или да је *размножим*; али облагорођава се само из семена.

Ово и овако и наука говори.

Да се калемљењем воће „облагорођава,“ на ту је погрешну странпутицу наше људе довела немачка реч Veredeln, која истина *буквално* значи „облагородити,“ али у воћарству она значи само калемити, и ништа друго.

Јер:

Ти накалемиш питому крушку на дивљу. Кад ти калемак роди, онда род *онакав*, од какве си ти калемио, не бољи, дакле не „облагорођен.“

Даље, ако подлога (дивљака) избије испод твог калемка и пустиш да порасте, онда, кад роди, ти имаш дивљаку, на какву си накалемио, дакле она није боља те није ни „облагорођена.“

На против, људи, који желе да извесну врсту *одрже,* или је само размноже, онда они то чине калемљењем.

Дакле *калемљење није „облагорођавање.“*

„Облагорођавање“ бива само из семена.

Истина је, кад посејеш 5 или 10 или више семена од *једне исте врсте,* онда *свако* семе не мора дати *бољу* врсту, али вероватно *другачу.* Кад семењаци стигну на род, а ти онда ону врсту, која је добра, или од матере боља, задржи (за оцену рода треба узети *други* или *трећи* род, а не први), остале семењаке употреби као подлогу за каламљење, а да су семењаци као подлога бољи него изданак, то је давно познато Дакле ни у ком случају ниси у штети, а можеш имати ту *моралну* корист, што си произвео *нову врсту,* каква пре није постојала Ја у томе много уживам.

Наравно, сваку нову врсту мораш некако назвати, те да је распознаш од друге. И човек сваки мора имати за себе име

Тако сам ја од варијетета мојих Јоргована одабрао пет, који се много од оца и међу собом разликују, па сам један назвао *Боривој,* који је јаче црвен и много светлији него отац му;

Велибор, који је крупнији од оца, цвет заокругљен, и скоро као небо плав;

Градимир, вишњево црвен и много крупан;

Душан, беличасто румен, као образ у плаве девојке;

Веселин, отворено црвен и светао (весео); а чекам још *нове* семењаке, који ће ми овог најдаље идућег пролећа цветати.

Тако исто и *моје* Божурове именовао сам, те имам: Боривоја, Велибора, Градимира, Душу, Драгоја, Момира, Белку Олгу, Јулку и још неке.

Ово сам поређао још и нарочито зато, особито за Јоргован, што, ако би ко желео гранчицу за каламљење, да би умео казати, који жели, а ја ћу сваком радо дати.

*

Дакле људи сејте воће, нико се никад покајати неће.

У Београду Јануара 1903.

Драгашевић (Браничевац)

ЈЕДНА НОВА ОПАСНОСТ НАШЕМ ВОЋУ

Испунили смо своју дужност кад указасмо на значај нашег воћа.

То исто чинимо указујући данас на једну опасност која прети нашем воћу, нарочито јабукама. Овде мислимо на крваву ваш која је нађена на неким местима на воћу крај Саве и Дунава.

Ми смо казали да Србија треба воће из године у годину да принавља и то не мање но са милионом воћака. И заиста ако је похвално умножавати једну грану привредну, још је у већој мери потребно да оно што смо већ трудно и с не малим трошком стекли и засадили — очувамо. Отуда испуњавамо неоспорну дужност да на ову нову опасност укажемо, и то не са вајкањем и жалопојкама, но озбиљно, испитујући шта је ко требао да учини па није учинио и указујући на то: шта ко треба да учини те да од зла не буде горе.

Пре свега по некој својој навици прво упиремо очи на старије и питамо: је ли Министарство учинило своје и дајемо одговор да јесте: Поуку са лепим сликама које доносимо и у овоме листу оно је раздавало народу и свраћало му пажњу на то. И забранила је држава доношење са стране онога воћа на којем се може зараза пренети.

Друштво П. Привредно још пре 18 година (1884 год.) у своме листу пружило је о томе поуку, а од тога доба чешће па и у овогодишњем календару својему донело је поуку са сликама. И подружина обреновачка учинила је своју дужност што је у своме расаднику опажену сумњу на заразу доставила Друштву те ће се учинити шта се може.

Слика 1. Део гране са старијим гранама и отоцима од крваве ваши, на којима има још по нешто ваши, што се познаје по белој вуни.

Али пољопривредници који воће имају, не читају; а они који нису писмени не питају. Међутим *њих* ће штета да снађе и њихово ће воће да пропадне, а у земљи ће се оскудица на воћу да осети па и јача оскудица на новцу јер ће у толико мање новца да нам дође са стране. *Све* ћемо то *сви да осетимо, отуда дужност свих да пољопривреднике и воћаре обавештавамо,* јер ако они имају има и поп и краљ, а ако они немају и ми ћемо сви оскудевати.

За сваки даљи корак по томе треба најпре и то одмах да сазнамо: *где има ваши у Србији и у којему пространству.*

Сви свештеници, учитељи и државни економи нека обрате пажњу земљорадницима и свима који имају воћњаке,а нарочито сви имаоци јабука да прегледају своје воћке; па сви који опазе знаке ниже означене да то јаве Срп. Пољопривредном Друштву (или Министарству Народне Привреде), писмом на које не морају стављати ни поштанске марке, и оно ће даље чинити што треба.

Сад одма треба откопати са шаком-две воћке и наоколо разгледати пукотине на воћкама, затим нарочито млађе гране на јабукама загледати по пукотинама и чворугама, и све што се нађе сумњиво разгледати, са још којим разборитијим човеком или државним економом; ако се бели као прамичак памука, или ако има каквог трага као од паспаља где су лањске године били праменови памука, то све показује крваву ваш, која се може најбоље познати ако се пригњечи на из ње потече сок црвен као крв.

ОДГАЈИВАЊЕ ЖИВИНЕ

Кад се мали пилићи појаве на свег, прва 24 сата не треба их никако хранити ни појити, него их оставити у гнезду и брчнути се да их мајка (квочка) не оставља с тога, да би им одржала ону топлоту, коју су до изласка из љуске имали.

Ово им је потребно с тога, да се постепено осуше и да постепено навикну на атмосферу — ваздух. За то време и органи за варење и лучење потпуно се очисте и припремају се за претстојећу храну.

Слика 2. Гранчица од јабуке. На левом леторасту насеобине крваве ваши са особеном белом вуном, на средњем то исто и од чести без вуне, где се ваши могу видети у природној величини; на десном леторасту су пукотине које су постале од ваши и ране без ових.

Нарочито би смо упутили воћаре и све пријатеље привреде да узму на око оне воћке које су куповали или калеме доносили из Обреновца, Београда, Смедерева, као и из Земуна, Темишвара и Панчева.

На брзу руку не може се за овај број више, али нека сваки прочита оно што у календару има на страни 116, или у Тежаку од 1884 стр. 290, а и по доцнијим Тежацима од 1891 и 1892 године, и биће довољно обавештен.

Ако се на ово одлежавање младих не пази, они врло лако назебу и од оног броја, који се испили у почетку, једва да би се половина одржала. Овоме неодлежавању често је и сама мати (квочка) узрок, јер чим осети једно пиле да је изашло већ постаје немирна и рада је одмах да га из гнезда изведе и да му храну дâ, те због тога често бива да тим почешћим устајањем око једног пилета, мајка пригњечи другу пилад која су се тек проклувила.

Да тога не би било, увек ваља при насађивању пазити,

да јаја буду једновремено снешена и скорашња. А ако се то није могло удесити онда ваља прво, друго и т. д. изведено пиле метнути у котарчицу, где је већ спремљено перја, и ту сместити пилиће и одозго их опет покрити перјаним јастучићем, или каквом вуненом крпом и уклонити да их квочка не чује, те да не би устајала и другу пилад залаћивала.

Овакав случај бива нарочито код првескиња (пилица), зато је увек боље узети старију кокошку за насаћиваље.

Дакле, изведени млади пилићи почну се хранита, кад се сви изведу и буду стари 24 сата.

За први оброк, треба добро обарити једно јаје и ситно исецкати и тако удесити, да им та храна од једног јајета траје 24 сата. Првог дана није нужно појење, али пре него што се почну пилићи зараћивати, квочку треба добро нахранити житким тестом од пројиног брашна, да не би после крњила храну пилићима. Сита квочка даваће примера и боље учити мале да једу. У почетку не ваља их нагло хранити, но по мало али чешће и настојавати да више леже, јер топлота помаже варењу и растењу. Оваквим поступком пилићи не закржљаве.

Другог дана ваља припремити попарене мекиње од пшеничног брашна или брашно пројино, али такође давати у малим оброцима и топло. Затим, треба им дати воде у плитком судићу такође топле.

Овом храном ваља их хранити бар недељу дана и, непуштати их напоље.

Поред хране и воде, потребно је наместити у неки судић песка помешаног с пепелом, или ситним гашеним кречом, да се прпушкају. Ово с тога, да се нежни пилићи очувају од кожних болести и гризица (вашију) које их често нападају и тамане.

Ако би се још у почетку приметило, да мали пилићи добију гризице (вашке) а на ово нарочито треба пазити, најпре је средство свако пиле намазати машћу или зејтином, од чега ови непријатељи угину.

После недељу дана, кад пилићи мало одвркну тад их можемо пуштати и по пољу и поверити их бризи њихове мајке али опет под нашим надзором.

Храна је тада подесна прекрупљено зрно пшенично и просо, опет за недељу дана.

Треће недеље, може им се давати изтуцан кукуруз, обарена скувана и исецкана црева, кувани кромпири и т. д. А за све то време потребно је пазити на гнездо у коме леже да је чисто и у заветриште.

Не ваља младе пилиће хранити сувим зрном и много, јер ако млади не попију онолику количину воде коју поједено зрно захтева, оно ће узети влаге од слузи из гуше и тиме ће гушу јако раширити, а напрасно раширивање производи лабавост тога органа. — Дакле, органи за варење олабавиће, а лабави органи престају радити (варити), или варе неправилно. — Отуд произилази пролив и друге болести од којих млади пилићи страдају.

Коста Ивковић.

ЈЕДАН ПРИЛОЖАК ЗА КАЛЕМЉЕЊЕ ЛОЗЕ У МАХОВИНУ.

У ово доба ради се на много места у Србији каламљење у тако званој стратификали, и у оскудици маховине употребљавају се дрвене струготине.

Французи [1]) који су овај посао досад најбоље усавршили воле о струготинама да се могу до извесне мере употребити, али с њима посао не иде лако, не може да се намешта до дуварова сандука, скори се на површини, и даје мањи успех но маховина.

[1]) Möet et Chandon.

Маховина боље одржава око калема свежост потребну за његово развијање. Маховином се лако рукује, може угодно да се сабије и опет ваздух да свуда допре. Песак који употребљавају баштовани не може се упоредити ни по чему са маховином, у њему спорије срасти калем за подлогу и није ткање за зарашћивање тако правилно и издржљиво као при употреби маховине.

За овај посао треба узети ону маховину с дужим влакном, и која је чистија. Чишћење кроз решетке као у Јагодини или дрндање као у Жупи, о чему саопштавамо ниже један напис, може послужити ако се тиме не исквари оно што је код маховине за похвалу. Но још је важније спремити маховину за употребу, а то препоручују Французи да се ради овако:

Онолико колико нам треба маховине замочи се у воду. Из воде разреди на каквој леси да се оцеди и затим у каквом сандуку сложи ред маховине и добро засоли истуцаним угљеном. Затим се опет наређа неколико слојева маховине између свакога слоја ћумура, и јако измеша да свуда буде једнообразна.

Маховина којом се спојно место калемово покрива треба још да је ситно исечена, а у свему осталом спремљена као што је горе речено.

Што је више маховине то мање заливања, али и више опасности од плесња, а што је више ћумура, здравије је у сандуку, али мршавији пораст. Понајбоље на један део прашка по запремини три до четири запремине маховине.

Шта упливише на добро примање расађених воћака и на развијање њихових жила

Ко је имао прилике да пресађује воћкице у две баште са разном земљом, тај је могао приметити, да ће се, иначе по порасту и жилама једнака дрвета, у једној башти боље примити и бујније терати, него у другој.

Да би се дознало, шта поглавито упливиша на ту појаву, чинили су опширне опите у државном школском заводу у Гајзенхајму, у Немачкој, и то: тако, да су предходно прегадили рупу за сађење дрвета са даскама на два дела, па оној земљи из једне половине рупе додали: крупице од тресета, распалог глиновитог шкриљца, песка, пепела од каменог угља, дрвених отпадака, и крупнијих честица од мешанца; даље: да су дно проветравали (растресали) или на дну јаме метали један слој камена или глиновитог песка, па у те рупе садили дрвета тако: да је половина жила долазила на једну страну прегаде, а у земљу, овако разно приуготовљену а друга на другу страну прегаде, у обичну земљу.

Исход тога био је овакав:

За потпомагање пораста жила довољно је, да се обичној земљи додаду честице које ће земљу разтрести, па баш и да немају ни мало честица за ђубрење, као на пр.: песак, ситнеж од несатрулог дрвета и пепео од угљена.

Бољи се успех показао кад су те честице за растресивање земље садржавале и ђубрета, као н. пр.: мешанац (компост), а најбољи је успех добивен, кад су честице за разтресање земље имале особину да влагу држе, као што је н. пр.: тресет.

Ово искуство служило је за основу даљим опитима који су утврдили правило: да не би требало ни једно дрво посадити пре, но што би му се жиле умочиле у течну мећу од мешанца (компоста) и да не би требало никад изоставити да се земљи за сађење дода плеве од тресета.

Пријатељи воћарства! кад будете садили ваша дрвета сетите се овога правила и садите их по његовом пропису!

М. Атанацковић.
редован члан пољопривредног Друштва.

БЕЛЕШКЕ

Особита врста грожђа на Балкану, то је „Једи верен.“ — Пријатељ Друштва и члан редовни, почасни и утемељач, г. Куртовић прибавио нам је о тој лози ове податке:

У великој култури винове лозе није позната ова врста, то ће рећи не гаји се по виноградима, већ по варошима, где се око кућа може добити по неколико резница. Ова лоза рађа *неколико пута на годину,* (а име јој казује седам пута).

Неговање ове лозе не разликује се ни по чему од неговања обичне домаће лозе.

Г. Куртовић је добио горње податке од консулата у Солуну, а и из Велеса, где се налази та лоза *једиверен* опет „само по баштама у облику *асмалука* и да сав плод на једној лози не сазрева једновремено“.

Били би веома захвални г. Куртовићу или коме било другом пријатељу, да нам макар само ради научних циљева прибави коју резницу ове сорте грожђа.

Један лак начин за чешљање — разбивање маховине. — Како је маховина сада, за производњу окалемљене лозе тз. *стратификовањем* потребна то је поучно да се сазна један начин за разбивање — чешљање који неоспорно штеди радну снагу. Виноградари у Жупи пробајући, као што се обично и свугде ради, да се маховина пречешља и пређе преко руку дотичних радника, увидели су да је потребно много више радне снаге на исти циљ, него, кад би се, који други начин предузео. Док међу тим, неопходно је потребно, да се маховина за овај посао, потпуно ослободи од тврдих делова и да се припреми тако, како би сигурно могла да помогне примању и срашћивању калемова.

Тај бољи, лакши и јефтинији начин за чешљање маховине, позајмљен је од чешљања јарине и вуне, тако се узме јак канап и један штап за који се поменути канап везује. За утврђивање пак направе, употребљују се кочићи или алке, што зависи, где ће се направа наместити. Ради боље сигурности, треба канап намазати воском, те да се неби услед јаких удара и влаге ако је више у маховини има чешће кидао.

Под тако удешену направу, т. ј. под оних затегнутих 3—4 пара канапа, а у непосредној близини до кочића, меће се по известан део маховине, која се *шибањем канапа лепо иситни и приуготови.* Обичним ударањем, маховина већим делом разбаца се напред преко кочића и у страну, те се нагомилана изгрће. Таквим радом у стању су да израде 3 радника онолико, колико би обичним чешљањем могли да израде 12—16 радника. Но није само ово добра страна ове направе. Овај посао могу да раде и *одрасла деца,* којих у садашње време има доста за врло малу надницу. Она овај посао раде као неку врсту игре и без надзора.[1])

ГЛАСНИК

Виноградарима и пољопривредним удружењима.

Министар Народне Привреде одлучио је да се издаду идуће 1904. године више новчаних награда. — Награде се те имају овако поделити:

1, за округ крајински *две* награде, једна од 300, а друга од 200 динара;

2, за округ крушевачки *две* награде, једна од 300, а друга од 200 динара;

3, за округ нишки, са срезом власотиначким округа врањског *две* награде једна од 300, а друга од 200 динара;

4, за округе: смедеревски, моравски, пожаревачки, крагујевачки, тимочки и београдски по једна награда од 300 динара.

Погодбе — услови који се траже да такмичари испуне, ове су:

а, да је земља на којој је виноград посађен риљана (риголана) у дубини најмање 70 сантиметара;

б, да подлога (америчка лоза), одговара земљи, положају, и да је према томе претходно испитана на кречомеру (калциметру);

в, да је виноград окалемљен домаћом лозом и сортама, које се у дотичном крају највише гаје, и да су ове у првом реду за вино („винске“);

г, да су сорте издвојене у чистим садовима а непомешане;

д, за виноград има најмање 2000 калемљених, добро сраслих и здравих чокота, и да су ови посађени у правилне редове, и у растојању најмање један метар;

ђ, да је чокоће правилно одгајивано и резано по начинима које захтевају поједине сорте, и да је виноград најмање у трећој години од калемљења;

е, да је виноград обезбеђен од сношења земље, да има олука и јаркова за отицање воде, и да су ови правилно спроведени и обезбеђени од кварења, а где је земљиште јако стрмо и кршевито, да је примењено подизање на заравњацима (терасама) који се имају на нижим странама подизати; и

ж, да се виноград уредно одржава и негује, да је снабдевен приткама (тачкама), да је брањен од Пламењаче (Пероноспоре) и осталих болести и штеточина лозе.

На такмичење имају права осем појединаца и пољопривредна удружења.

Такмичари имају се писмено пријавити Министарству Народне Привреде најдаље до 1. августа идуће 1904 године а пријаве снабдети таксом у 0·50 динара.

Досадашња повлашћена фирма за свиларство у Лапову прећи ће у руке акционарског удружења. — Правила за то удружење одобрио је г. Министар Нар. Привреде. Ми у томе видимо могућност да се са више капитала и радне снаге потпомогне ова лепа, лака и корисна грана привреде и желимо да ново удружење што пре видимо на послу.

*

Чујемо да је повлашћена свиларска радња добавила и велику *количину дудовог семена,* за раздавање народу у циљу одгајивања дудова као прве погодбе за развијање свиларства.

Пријатељи тога посла могу се за тај циљ обратити радњи у Лапово, а и Српском Пољопривредном Друштву.

*

На међународном пољопривредном конгресу у Паризу за време светске изложбе решено је да се држи ове године конгрес у Риму, који се има сматрати као продужење онога у Паризу и ранијих. Тај VII конгрес на броју држаће се на сам Ускрс 6 Априла и трајати до 10 Априла. Конгрес је подељен у 10 секција. Програм је у тој мери обилат да га не можемо у овај мах исцрпети. Радо саопштавамо засада предмет саветовања само из винодеља, у овоме што иде:

1, Споразум о основи за поделу (критеријум) и називљу при описивању ампелографском код свих винарских земаља, и потреба да се настави публиковање талијанске ампелографије.

2. Будућност вина за мешање.

3. Важност афинитета код каламљења — сроћавања између калама и подлоге.

4. Састав вина с погледом на хигијену и садашњи укус потрошача.

5. Филоксерна криза и виноградарство Европско.

6. О хибридисању и хибридима за непосредну производњу.

7. О резултатима постигнутим у хибридисању лозе.

8. О ренконституцији винограда у кречном земљишту.

9. О виноградарству и реконституцији у Кутајису у Русији.

10. О индустрији кипећих пенушавих вина у Русији.

11. О утицају подлоге на родност каламова и на јаичну вина отуда добивених.

12. О великој издржљивости неких сорти за непоср. производњу према криптогамским болестима и њихова нега без средстава за сузбијање.

13. Одређивање кречњака у виноградарској земљи.

[1]) Пуштамо радо овај рад, изостављајући непотребне стране речи, и у нади, да је ко старији то опробао да се маховина овим начином сувише не иситни и да не изгуби своју употребу за овај посао. Ур.

14. Привредне погодбе за употребу хибрида за непосредну производњу у виноградарству.

15. Сорте за непоср. производњу и хибриди.

16. Одбрана винове лозе с бордовском чорбом у смеши са сумпором и о новој болести на калемљеној лози у Истрији.

Преглед извоза свежег воћа прошле године преко железничких станица.

Са станице	Јагодина извежено је	623	вагона
„ „	Младеновац извежено је	210	„
„ „	Београд „ „	162	„
„ „	Раље „ „	124	„
„ „	Сталаћ „ „	79	„
„ „	Вл. Поље „ „	77	„
„ „	Кусадак „ „	65	„
„ „	Крагујевац „ „	61	„
„ „	В. Плана „ „	54	„
„ „	Јовановац „ „	41	„
„ „	Ћеп „ „	33	„
„ „	Паланка „ „	30	„
„ „	Лапово „ „	30	„
„ „	Вл. Хан „ „	28	„
„ „	Марковац „ „	25	„
„ „	Параћин „ „	22	„
„ „	Б. Саве „ „	20	„
„ „	Прибоја „ „	16	„
„ „	Бадњевац „ „	16	„
„ „	Лесковац „ „	16	„
„ „	Ћићевац „ „	14	„
„ „	Багрдан „ „	10	„
„ „	Ђунис „ „	9	„
„ „	Корман „ „	8	„
„ „	Грделице „ „	7	„
„ „	Смедерево „ „	7	„
„ „	Ћуприје „ „	3	„
	Свега	1.790	вагона

Нова управа подружинска. — На накнадном збору крушевачке Пољопривредне Подружине, који је одржан 2. марта ове године, изабрана је нова управа подружинска у следећим личностима:

За *Председника:* Велимир Витровић, досадањи двадесетогодишњи председник и оснивач ове Подружине; *потпредседник* Василије Терзић учитељ; *благајник,* Светозар Бабовић трг.; *магационар,* Михаило П. Којић трг.; *деловођа,* Михаило Катић учитељ; *За одборнике:* Јован Поповић свештеник; Ђока Будимовић штампар; Ђока Маринковић трг.; Коста Врбић марвени окр. лекар; Димитрије Ц. Марковић трг.; Аранђел Ђокић, економ из Бивоља, Миладин Ристић трговац. *За рачуноирегледаче:* Светислав Хајдуковић књиговођа, Михаило Протић кмет, и Светозар Каракушевић часовничар.

Поред осталих радова на збору утврђен је следећи *Програм радова подружинских за 1903 годину:*

I. Прскање винограда и воћњака, помоћу путујућих прскача подружинских, у срезу расинском и вароши Крушевцу, са предрачуном 60 динара;

II Издржавање једног курсисте за илетарство у Топчидеру, са предрачуном 300 динара;

III. Набавка и услуживање са збирком савршенијих справа и алата чланова Подружине, са предрачуном 500 динара;

IV. Продужење радова на подизању варошког парка, из легата на то одређеног у 1391·40 динара;

V. Радити на оснивању млекарске задруге, са предрачуном трошка за припреме, у 50 динара;

VI. Руководити администрацијом и свима посредничким радовима око поруџбина и набавака разних пољопривредних потреба, са предрачуном 120 динара;

НАЗИВИ И РЕЧИ ИЗ ОБЛАСТИ ПОЉОПРИВРЕДНЕ

Да наставим рад г. Ј. Драгашевића.

Кад се каже „ради поље“ то друго значи, а друго „ради у пољу.“ За земљорадњу у опште Србин каже „ради,“ ал за *виноград* вели *негује* (друго је кад каже „ради у винограду“.)

За *неговање* има потврде и у Топономатици,јер тамо, где *најбољег* вина (у извесној великој околини) имаде, постоји *Неготин,* као н. пр. у Крајини, у Тиквешу (на средњем Вардару) и у приморској Македонији (Негош: „попијем винце негошко“ Niansta) па, што је још редак случај, сва та три Неготина стоје скоро у једном меридијану.

*

За вино постоје неки изрази утврђени као: вино стôно, дезертно и т. д.

Вино трпко, (опоро које стеже и купи уста кад се пије);

Вино има свежу и пријатну мйру кад је потпуно бистро, кад има чист укус и пријатан мирис;

Вино тупо, кад нема колико треба чисте винске киселине, вино љуто или каштро кад је има више но обично;

Вино цикнуло, судовно које одмах и не стручњак појима, али има израза који нису утврђени, као у крајини вино горко и слатко.

Вино пуно, празно, масно.

За *воће* профирно (пријатно накисело);

За грозд, да је реуљав, који није збијен;

За *ракију* да је крта;

Злак је она прва травица која расте у пропланцима.

Какво изобиље влада у називљу и сортама воћа нека послужи именик јабука изложених о прошлогодишњој слави и изложби друштвеној. Ваља знати да су све то јабуке позне које су крајем октобра могле бити изложене. Ваља томе додати број летњих јабука које нису досад излагане али не мора бити мален.

Арнаутке, Бедрике, Белије (белке, белице и беле) Београђанке, Бошњанке, Брасинке, Брестоваче, Будимке, Ваљлике (аваљлије), Вежењке, Виноградарке, Восковаче, Врбоваче, Говеђаче, Голубаче, Госпоћинке, Градице, Грожђаре, Девојчице, Дели Јованке, Делије, Дервенке, Дивљаке, Добриње, Дрењаје, Дугуље, (дуге), Ђулабије (ђуле, ђулајке), Ердељке, Жутице, Зеленике, Златије, Зукве, Илињаче, Јаблани, Јесењке, Кадуманке, Казанцинице, Калуђерице Киселаче, Кожарке, Колачарке (колаје, колатуше, котураче,) Колубарке, Крајинке, Краљице (маљенке), Леноваче, Лепоцветка, Лимунка, Мађарице, Малинке, Масларке, Митровке, Нарка, Озимаче (зимкуље, зимке), Пегавуље, Перке (перше и периште), Памуклије (памукл.) Позадинке, Пранције, Прутуље, Прошијанке, Рајковаче, Расинке, Ребраче, Ресавке, Ружица, Руменике, Салашке (салашанке), Самониклице, Сељанчице, Сенабије, Симковаче, Ситнице (ситне), Скопљанке, Славонска срчика, Слаткаче (слаткаје), Стамболка, Стрекње, Тетовке (тетанке), Српска срчика, Тикваче, Трњанке, Црвенке (црвењаче, Чајине, Чавољци, Шареняке (шараје), Чекваре, Шећерлије, Шиљкаче, Шишине, Шмунке, Шумадинка, Шуматовка, Тврдаје.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ПРОГРАМ

За рад Српског Пољопривредног Друштва у 1903 г.

1. Да се ове године приликом Славе друштвене приреди изложба свежега и прерађеног воћа и индустријских биљака као: лана, кудеље, (конопље), дувана, репице, мака, хмеља, пиварског јечма, онајза (анижа, анасона) идр.

2. Да се у Ужицу приреди обласна изложба говеди, оваца и коза, у којој ће излагањем суделовати пољопривредници из целог округа ужичког; даље привредници из срезова: моравичког и драгачевског округа чачанског, из срезова: рађевског и азбуковачког окр. подринског, и среза ваљевског истог округа.

3. Да се приреди земаљска изложба пернате живине у Београду — Топчидеру.

4. Да се продужи рад око допуњавања сталне изложбе винодељско-воћарских, млекарских и повртарских справа у дому друштвеном.

5. Да се продуже студије за приређивање опште земаљске пољопривредне изложбе.

6. Да се продужи проучавање стања пољске привреде, а ове године да се помоћу стручних изасланика почетком јуна месеца предузме испитивање посебице сточарства у изложбеној области и Копаоника с подгорјем.

7. Да се у погледу књижевног рада поступа по прописаном правилнику за књижевне радове друштвене.

8. Да се продужи истицање значаја и потребе започетих радова у циљу спречавања поплава а нарочито око пошумљавања голети и радова за мелиорацију имања.

9. Да се настане, те да се у околини Београда нађе подесно земљиште за угледно имање друштвено, а да се ради тога позову сопственици имања да поднесу понуде за уступање потребног земљишта.

10. Да се и даље посредује у набавци бољих врста семена и савршенијих пољопривредних справа и машина, и да се настави започети рад на томе, да се савршеније справе у јачој мери употребљују и у нашој земљи израђују; а тако исто да се продужи старање за увођење и производњу бољих врсти семена у нашој земљи. Да Друштво поради на томе да се законодавним путем сузбије уношење нечистог и неиспитаног семена, а и уношење неподесних пољопривредних справа.

11. Да се и ове године обрати пажња култури биљака за сточну храну, узев нарочито у обзир и песковите пределе.

12. Да се поради на јачој производњи поврћа у околини Београда и кромпира у целој земљи.

13. Да се изврше потребне набавке живине и уради што је потребно, те да рад у угледном живинарнику у Роготу одпочне још ове године.

14. Да се предузму потребне припреме за оснивање Пољопривредног Музеја.

15. Да се чине потребне припреме и обзнане за држање обласне изложбе: говеди оваца и коза, и производа ових врста стоке у Зајечару у 1904 години.

16. Да се држе практична пољопривредна предавања у округу београдском, а нарочито из градинарства и млекарства.

17. Да се одрже повремени зборови друштвени приликом приређивања Обласне изложбе у Ужицу и земаљске изложбе живинарства у Београду за расправу питања о унапређењу оних грана Сточарства које су на изложби заступљене.

18. Да се обрати пажња проучању питања о конзервисању свежег воћа за извоз, о примени савршенијих начина прераде воћа за извоз и домаћу потрошњу.

ОБЗНАНЕ

Пажња пољопривредницима. — Траже се велике количине кромпира за извоз. Ко од наших привредника или трговаца има већих количина за продају нека се јави писмом Српском Пољопривредном Друштву са назначењем количине и цене. А нека нам је дозвољено и овом приликом обратити пажњу нашим пољопривредницима на потребу да се производња кромпира повећа и побољша, пошто она има велику вредност не само за људску и сточну храну него и за индустријске прераде због чега се много тражи и добро плаћа.

Претплатници Тежака моле се да што пре пошљу претплату за ову (1903) годину, јер се *Тежак* неће никоме слати на вересију. Ово важи за све претплатнике.

Тежак излази свакога 1, 10 и 20 у месецу са чисто пољопривредном и практичном садржином а и са сликама.

Годишње стаје 6 динара, полугодишње 3 динара — за Србију. Чланови помагачи, чланови свих друштвених Подружина, основне школе, војници сталног кадра, ђаци, манастири, Земљорадничке Задруге и чувари шума добијају лист у пола цене — ако положе претплату унапред за целу годину.

За земље *ван Србије* стаје годишње 8 франака у злату или 4 фор. а. вр. Српска Пољопривредна Удружења и њихови чланови као и Српске Земљорадничке Задруге и Читаонице добијаће лист за 6 франака годишње (или 3 фор. а. вр.) ако унапред положе претплату за целу годину и кад се претплате код свога Удружења, преко кога ће им се и лист слати 4—5

Уредништво *Тежака, Пољопривредног Гласника* и *Пољопривредног Календара* налазе се у Дому **Српског Пољопривредног Друштва** — Немањина улица бр. 11.

Седнице **Књижевног Одбора** држе се у Дому Српског Пољопривредног Друштва сваке седмице једном (за сада четвртком после 5 часова по подне.)

Сви радови, намењени било *Тежаку*, било *Пољопривредном Гласнику*, било *Пољопривредном Календару*, било за *Практичне Пољопривредне Поуке* шиљу се увек **Српском Пољопривредном Друштву**, које их прима, заводи у списак и упућује коме треба.

Моле се пољопривредни писци, да ово имају у виду.

4—5

Важно за привреднике. — Српско Пољопривредно Друштво добило је довољне количине *рафије и илавог камена*. Сви ови артикли првог су квалитета. Цена је одређена према стварном коштању и то: за рафију 1 динар, а за плави камен (0·60) шесет пара динарских.

Привредници којима што треба од ових артикала нека изволе похитати с поруџбинама, како би све што им треба благовремено добити могли.

3—3

Плави камен. Да би се избегла шпекулација са плавим каменом, Српско Пољопривредно Друштво вршиће пошиљке само оним лицима која му се за ово обрате *прво државних економа*, руковаоца лозних расадника и Пољопривредних Подружина.

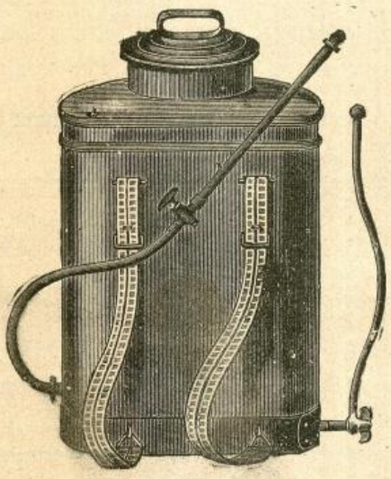
Исправка. Писац подлистка у **7** броју место С. Т треба да је потписан **Ст.**

ОГЛАСИ

Најбоља и најсавршенија је прскалица за лозу

ПАТЕНТ „АУСТРИЈА“

(ОД ФРАЊЕ НЕХВИЛА ИЗ БЕЧА)

Иста се може употребити и за прскање воћака и поврћа, увек има на стоваришту код *Српског Пољопривредног Друштва и*

Браће П. Радојловића

2—10 гвожђара у Београду.

ЈАЈА

САВСКА БАНКА У БЕОГРАДУ

купује јаја за извоз и плаћа их ценом која одговара највећим ценама страних пијаца онога дана кад Банка тражи јаја.

Банка ће свакога на захтев извештавати о цени и за све остало. 4—8

ЖИЦЕ БОДЉИКАВЕ

За ограду са 2 и 4 бодље добила је велику количину и продаје врло јевтино

ГВОЖЂАРСКА РАДЊА

Тасе Нераниића

БЕОГРАД—САВА

(ТЕЛЕФОН РАДЊЕ И КУЋЕ БР. 243)

4—10

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова. 3—36

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 8 броја Тежака. — Људи сејте воће. — Једна нова опасност нашем воћу. — Одгајивање живине. — Један приложак за калемљење лозе у маховину. — Шта утиче на добро примање разсађених воћака и на развијање њихових жила. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Називи и речи из области пољопривредне.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Обзнане.* — *Огласи.* — *Цена огласима.* Уз овај број иду два прилога: Слика јабуке Томире и извештај изасланика са конгреса и изложбе у Угарској

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗВЕШТАЈ
ИЗАСЛАНИКА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
О
КОНГРЕСИМА И ИЗЛОЖБАМА У УГАРСКОЈ 1902. ГОДИНЕ

По одлуци Управног Одбора од 5 августа пр. год. требао сам као други изасланик друштвени да присуствујем *II Угарском земаљском виноградарском и винарском конгресу*, који је одређен био за 4 септембар пр. год. И ради тога, ја сам се кренуо на пут из Београда, 24 августа, да би се у Б. Пешти састао са првим изаслаником, и одатле да заједно отпутујемо у Пожун. Но у *Б. Пешти* дознао сам да је овај конгрес одложен за 8 дана доцније (24-11 септембра по н. к.). Кад сам већ био на путу и близу Пожуна, и како је веома сумњиво било да бих, вративши се у Београд, добио понова одсуство за конгрес после 8 дана доцније, споразумем се са првим изаслаником да идемо у Пожун, те да разгледамо изложбу, и да извршимо, по могућству оне лепе екскурзије које су пројектоване биле за конгрес, а ове су *за нас* имале готово и већу вредност него ли конгрес, пошто се на овоме већало искључиво на мађарском језику.

Отуда ће наш извештај, уместо о раду и одлукама конгреса, садржати опис изложбе и екскурсије које смо имали у околини Пожуна и у месту. По споразуму с првим изаслаником у овом ће се извештају бацити у главном поглед на одељења изложбена која се тичу: ратарства, сточарства, градинарства, пољопривредних справа и машина, млекарства и пчеларства.

I. Ратарство и пољопривредни продукти угарски били су поглавито заступљени у два павиљона: Павиљону општих пољопривредних продуката и Павиљону пожунског пољопривредног Друштва (комитета пожунског). Добротом секретара мађарског пољопривредног Друштва, који нам је био тумач, ми смо могли потанко размотрити ова два Павиљона, да можемо дати бар приближну слику онога шта се овде могло видети. Секретар овога Друштва, г. Золтан Силаши (Silassy), имао је доброту провести нас и по одељењу за пољопривредне машине, те само његовој доброти има се захвалити, што смо и ту могли видети и побележити, шта је ова изложба дала новога на тој грани. У Павиљону пожунског пољопривредног Друштва користили смо се још и љубазношћу знаменитога директора имања грофа Махаља Естрехази, г. Фр. Роваре, који нам је нарочито сврати пажњу на богату и врло инструктивну изложбу добара споменутог Естерхази-а.

У *Павиљону пожунског пољопривредног Друштва* биле су многе интересности, али највећу пажњу привлачи група имања Чеклеса (грофа Мих. Естерхази-а), која и по простору који захвата заузима највидније место. Група ова уређена је по особеном начелу: да се поглавито у слици и статистичким подацима прикаже уређење, администрација, послови и производи имања, као и да се истакну само нђвиње које имање може да прикаже. По томе главнији предмети ове групе били су: велики колорисани план имања које је велико 1300 хектара; привредне књиге од године 1769, које су вођене најпре на немачком, па после на латинском, и доцније на мађарском језику; слике разних привредних зграда и зграда за становање радника и послуге, слике разних радова и стоке, нарочито изврсних приплодних грла бернске и сименталске расе; производи имања, као: пшеница и јечам, од машине и спремљен за сејање, кукуруз „Јоваер“ и „Голдгрубе“ нове сорте, сточна репа и кромпир, сува и сирова пића, ансилажа итд. Даље, као новине приказују се: модел коша за кукуруз, који је горе широк 4 стопе, а доле 3 стопе, и висина му ј $2^1/_2$ хвата због изврсне вентилације награђен је од Министарства; роварин, средство за сузбијање инсеката које штете шећерну репу, а у слици приказано и дејство овога средства (отрова); особена конструкција ђубришта, са скупљањем осоке која истиче из ђубрета; уређење сељачке касине и потрошачке задруге, и резултати ових у погледу на јачање морала и просвећености, као и на јевтиније снабдевање намирницама.

Друга угледнија група предмета била је грофа Јаноша Палфи-а. И ту је поглавити циљ био, да се имање и производи покажу више у слици, статистичким подацима, таблицама, монографијама и моделима. Од продуката највише се истичу шумарски, затим производи фабрика, и кромпир назван професор Меркер изврсан за фабрикацију шпирта.

После ове гурпе ређају се још групе осталих Палфи-а (Иштвана Беле, Ердеди Јозефа), представљене на сличан начин, и завршују се групом Кнеза Палфи-а, такође веома угледном.

Осем ових има још неколико велепоседника тако, да је павиљон испуњен скоро све самим групама њиховим. У једном крају представљена су сељачка имања, такође у слици и производимо разних срезова. Најзад важна је збирка од Хана-јечма, покупљена од сељака, а од семена које је држава раздала; и збирка болести биљних коју је саставио један учитељ.

Општи павиљон пољопривредних продуката даје веома обилату слику рада Миниатарства, школа и завода, друштава, аутономних области и појединаца. Ту се сусретамо са богатим збиркама, подацима представљеним на разне начине, сликама, картама; препаратима и моделима, који би, сваки за себе, давали материјала за читаве специјалне студије, а многи су доказ веома смишљенога рада који заслужује да се други на њега угледа.

Тако од Министарства, школа и завода има ових предмета: Подаци по разним гранама, представљени у бројевима, дијаграмима и сликама; ресултати ђубрења вештачким ђубретом, представљени у упоредним сликама, код жита, кромпира, репе, воћака и лозе; збирке вуне, упоређене и са америчким и аустралиским врстама; збирке кромпира из разних комитата, класификирани по садржини скропца, међу којима је сорта проф. Меркер најбоља и има највише скропца; збирка дувана огледне станице у Дебрецину, састављена од турских, америчких, херцеговачких и грчких дувана, међу којима је последњи најбољи за цигарете (жут); збирка предмета огледне станице за гајење биљака у тресетним земљама са ђубрењем; угледна књижница од 173 свезака; слике и изводи рачуна сељачких имања, које држава потпомаже да буду угледна, дајући им стоку, семе и справе бесплатно или у пола цене, а којих имања има око 80, с нормалном површином 11·5 хектара (20 ланаца); продукти курсева домаће радиности: од врба, кукурузног лишћа, рогоза, сламе, за разну домаћу потребу, трговину и промет, затим и продукти од дрвета, — дворези, и четкарски производи.

Осем ових заслужују спомена: Колективне изложбе производа, културних карата итд. појединих комитата, међу којима нарочито се истиче коморански са изврсном колекцијом лана у повесму, и предметима плетарским од пруња и рогоза домаће радиности; и столно-градска са најбољом пшеницом. Од великих поседника нарочито су се истакли збиркама: Дарањи, садашњи Министар пољске привреде, са пробама земаља виноградских, сликама имања и стоке, анализа — жита, вина и земаља; гроф Каролји Лајош, са изврсном и богатом збирком вуне у руну, из којега се види изједначеност вуне, један ванредан успех одга-

дивања; гроф Естерхази у Чакви са приказаним резултатима дренирања (травама), и уређењем завода за гајење риба.

Најзад вредни су пажње још били предмети: Маутнерове колекције кромпира, паприке, купуса, патлиџана и сваковрсног поврћа, као и сточне -репе, шумског семења, луцерке итд. уз коју је био пун џак семена од вилине косице; Ажботова колекција табеларних прегледа прихода и расхода земљишта; Ентомолошког института збирка инсеката итд.

II. У времену кад смо дошли у Пожун била је и *изложба стоке* (коња, говеда, оваца и свиња), као и *изложба живине*. У колико смо их могли, према краткоћи времена прегледати, можемо о њима ово рећи.

А. *изложба стоке*. — Изложба је ова била на једној пољаници, изван шумице у којој су изложбени павиљони; а близу отвореног простора где је изложба пољопривредних справа и машина. Стаје су привремене: од дасака а покривене платном које не пропушњава; од платна су и побочне стране, као и зачеља. Стока је везана у овим стајама за јасла која иду средином, а између ових су ходници за пролаз и доношење хране. Тако су поређане стаје паралелно у неколико редова, и састављају одељења: за коње, говеда (краве, бикове), овце и свиње.

У одељењу *коња* већ је већи део грла одведен био, тако да се о коњима не може дати никаква оцена. У одељењима *говеда* било је још доста грла. Над главама ових висиле су таблице (картони) на којима је записано име и презиме сопственика, назив грла и кратки подаци о пореклу, цена за продају и сума награде, ако је грлу досуђена изложбена награда. Над ходницима, а и са стране, висиле су веће табле, на којима је крупним словима написана раса говеда, којој припадају грла. Узев укупно сва грла, највећи је број сименталске расе, затим бернске, бернско-сименталске и укрштања ових раса са домаћим говедама (шопронским и т. д.); већи је број грла и боњхатске расе (Bonyhádi), производ укрштања са сименталском расом, али која по боји и крoју тела показује велику сличност куландској раси. У мањем броју заступљене су биле расе: монтафонска, алгајска, швицка, пинцгавска и мелталска, а од домаћих говеда — алфелдска, ердељска идр.; међу овима пада у очи и сој говеда Vintschgau, који је доста налик оберинталској раси са црном њушком и очима, кратким роговима, бојом као домаћих говеда, али крупна грла и млечна.

Међу грлима сименталске расе биле су заступљене обе одлике: једнобојна земичкин-румена и шарена (жуто-бела). Особито крупна грла изложио је гроф Венкхајм (Wenckheim Sébény — St — Miklos), од чијег запата краве дају 3000 литара млека годишње; грла су шарена са чистим жутим шарама. Сименталска грла имања Михаља Естерхази-а Чеклес одликовала су се такође ванредном крупноћом. Elek Lipot Ernc, es Sera Ujnék (комитат Зања) изложили су изврсног и можда најбољег бика. Лепи сименталски запати били су и са имања Јозефа Палфи-а (Szomolány Пожунски комитат), Антала Гроса (Grosz) у Üszög-у и други.

Монтафонска грла изложио је Сигмунд Конер (Kohner Zsigmond es Adolf (Szassberek комитат Jasz-Nagy-Kun-Szalnok), а тако исто Еден Миклош (Miklos Ödön, Alaczka Борсодски комитат). Швицка говеда изложио је херцег Миклош Палфи (Malaczka-Пожунски комитат), а он је изложио и пинцгавска грла. Необично млечне алгајске изложио је Емил Фрик (Söveny).

Сопственици су махом изложили по више грла својега запата, разних доба и обојега пола, а ретко по једно грло, тако да су запати могли бити цењени у свима важнијим добима развијања и узраста.

У одељењима за овце највише падају у очи расе за месо, а међу овима највећи је број сусдаунских оваца. Одликовали су се од те расе нарочито грла из запата грофа Кароји Лајоша у Тотмеђеру. Гроф Венкхајм изложио је грла електро-негрети. Осем тога било је доста овнова и оваца рамбујетских.

У одељењу за свиње било је грла за приплод и угојених, а и самих прасади. Највећи је број јоркшајрске расе, па онда беркшајерске, и многа укрштања од ових раса. Осем тога могли су се видети и неколики запати вестфалских свиња, кинеских (Poland China), ванредно крупних, а знатан је број и домаћих сојева и српске шумадинке, како међу приплодним свињама, тако, и још више, међу угојеним, које су достигле огромну крупноћу и гојазност. Видео се и мањи број буђеновачких свиња. Кинеске свиње изложио је гроф Франц Естерхази из Тате, а вестфалске Липот Елек, поред других излагача.

Кад се баци један општи поглед на изложбу стоке, може се закључити: да одгајиваче мађарске у главноме руководи тежња производња стоке за месарницу. Некадашња пасија „само за новим," као да је и код мађарских одгајивача утрнула; и ако и чега има, те новине имају опет исту тежњу: крупноћу, меснатост и гојазност са особином брзог развијања и ране зрелости.

Б. *Изложба живине*. — Изложба је ова била у вези са живинарским конгресом. Распоређена је била скоро у средини изложбеног рејона, у једној удољици, у средини које је језерце за пловице. Около овога су у особеним преградама од плетене жице постројена одељења за кокошке и ћурке. Осем ових одељења која су на отвореном простору, живина је смештена била у кавезима још у два покривена локала.

И ова изложба је врло обилата, што је доказ, да Мађарска и ову малу, али веома приносну привредну грану, цени, а мађарски одгајивачи теже да своју домаћу живину замене страним и привреднијим расама, или да је поправе укрштањем са тим расама. И овде је исти циљ: крупноћа, дакле, производња за тржиште. Тако међу *кокошкама* преовлађују крупне расе, а понајвише плимут-рок и лангсан (црне и беле); има мало браме и кокинхине које су пређе биле у моди; исто тако мало има и италијанске (нешто беле) и минорке, па и од француских раса, били су ретки егземплари. Нова *оргинктон* (orpington) раса, из Америке, која се одликује крупноћом, високим голим ногама и жуте је боје, куса, у изгледу је да ће заузети видно место код одгајивача, јер по свему као да ће добро одговорити тражњама тржишта, а и добро се множи. Угледан запат ове расе изложио је Полоњи Мано у Кечкемету. И укрштања од плимута са домаћом кокошком врло су успешна, јер се добија производ крупнији и боје исте као у оригиналних; ради тога су ови екземплари и најмногобројнији.

Код *Курака* већу пажњу су привлачиле беле ћурке, домаћи запат, које су за продају таксиране доста скупо. Поред осталих нарочито се одликовао запат Пољопривредног Друштва Pest—Polis-Solt-Kiskon. Осем ових било је крупних грла обичне ћурке а нарочито бронзане из државног Живинарског Завода у Геделе-у укрштане са дивљом, из Америке.

Међу пловкама видно место заузима крупна пекиншка, као и укрштања њена. А међу гускама се опет истиче највише емденска, и њена укрштања.

Важно је прибележити, да је жицу плетива за ова одељења набавила фирма Гајтнер и Рауш (Geitner et Raüsch, B. Pest IV).

III. *О градинарству* нема се много шта рећи. Производи ове гране смештени су у једном пространом павиљону, али излагача је било врло мало. Готово цео павиљон заузет је био производима чувене семенарске фирме Маутнер у Б-Пешти. Збирка је веома богата, како најразноврснијим сортама поврћа, домаћим и страним, тако и семењем од ових. Плодови су одабрани, и аранжирани веома укусно; то, и богати избор ових утицао је толико на посетиоце, да и заборави да има пред собом само једног јединог иззагача, који је требао да покаже шта све Мађарска по овој бранши може да производи.

У другом једном павиљону, који носи име ове гране, били су изложени, поред нешто поврћа, највише дестилати: ракије, коњак и ликери; осем тога било је разних воћних вина и др.

Половина овога павиљона употребљена је била за изложбу свежег воћа.

IV. Мађарска са својим великим поседницима одавно је већ велики потрошач савршенијих справа и машина. По томе и *изложба пољопривредних справа и машина*, у Пожуну била је и по простору и по броју излагача веома значајна. Осем домаћих фабрика, предмета је било и из иностраних као: аустријских, немачких, енглеских, па и америчких, тако да је ова изложба била интернационална. Мало је било који су имали надстрешице или засебне павиљоне; највећи део справа и машина био је под ведрим небом.

Све што је машинска техника могла да покаже нао најсавршеније и најмодерније, овде је било приказано. Прве светске фабрике су се овде такмичиле својим израђевинама, почевши од плуга и дрљаче, па до најкомбинованијих вршалица и локомотива, с паром, бензином, петролеумом и шпиритусом. Ту је било заступљено огромно машинско предузеће мађарских државних железница са својим машинама јачега калибра (вршалице, жетелице и т. д.); затим у нас добро позната фабрика Кине-а у Мошоњу (Визелбургу) са својим разноврсним справама ратар-

ским, међу којима су нарочито више сопствених конструкција сејалица, ту је стара и реномирана фирма Клејтон и Шутлеворт, која врло обазриво прима новине, али што израђује то је врло солидно и добро; ту је Бехер-Мелихар Bächer-Melichar), о чијим се плуговима с похвалом говори, а који и остале справе израђују без мане, па ту је и позната нам фирма Хофхер и Шранц са својим ваљаним парним вршалицама и изврсним сејалицама „Викторијом.“ Од страних фабрика биле су заступљене још Рудолф Сак у Плагвицу, Мек-Кормик из Америке и многе друге.

Као новине на овој изложби могу се забележити: *сејалице* које су већим делом израђене по новој америчкој системи — „с повлаком,“ те су и једноставније а и јевтиније; *витли* (геплови) која се могу окретати и у супротном правцу; *ветрењаче и чистилице* за жито, репино семе итд. фабрике Калмара Следбеника (Zs. Kalmàr Nachfolger, Hodmezö-Vasarhely), са двогубим решетањем и којима се на најсавршенији начин очисте плодови од корова, а уз то је потребно за рад врло мало радне снаге; *машина за ситњење и млевење*, названа „Перплекс“ („Perplex“). машинске фабрике у Мархегу (код Беча), која прекрупљује зрневље, меље кукурузне кочанке у ситно брашно, па и саму сламу и сено може уситнити као мекиње. Снага овога је тако огромна, да чак и камен белутак, стакло, смрви у најситнији прашак.

V. *Млекарство и прерађивање млека* у Мађарској узело је широке размере. То се види и по продуктима млечним који су били изложени у павиљону Ник. Фехера и Алфесапаратора, њиховој обилности и квалитету. Отуда је и производња справа за млекарство и прераду млека јако развијена. Поред неколиких колекција ових у изложби машинској, било је за то особених павиљона, од којих најважнији су: Ник. Фехера, фабриканта пољопривредних справа и машина, и заступника државне железничке фабрике, у Б. Пешти, и друштва „Алфа-сепаратор.“ Интересовани могли су у ова два павиљона да познају све модерне справе које се употребљавају у рационалном млекарству и преради млека у сир и масло, а међу свима најважнију — *сепаратор за павлаку*, којим се у тренутку из обичног млека одваја павлака, да се може од ње измутити свеже (пресно) масло. И једна и друга фирма као да су се погодиле, да посетиоцима покажу, до какога је великог ступња дошла техника прераде млека па да сваки уз то оде и потпуно уверен, и једна и друга је вршила сваки дан демонстрације са млеком, пропуштајући га кроз сепараторе, двеју сасвим разних конструкција, и израђујући масло у бућкалицама такође разних конструкција.

VI. *Пчеларство* је имало такође свој павиљон; а и пред павиљоном било је кошница, разних направа и система са живим пчелама. Судећи по обилности предмета који су били у павиљону, и ова је грана у Мађара веома напредна, и интересованима изложба ова могла је дати пуно материјала за поуку и рад. Осем меда, којега је било у најразноврснијим сортама и квалитетима, цеђеног и у сећу, воска, такође у различним видовима, и продуката од меда, као колача, шећера, пића итд., могле су се видети и најразноврсније справе и машине које састављају прибор пчеларски, кошнице и литература пчеларска на мађарском, немачком и словачком језику. Ту се могло видети да пчеларство и пчеларење није само корисна грана за сељака, свештеника и учитеља, него да у њој налазе рачуна и велики имаћници (М. Естерхази у Чакви), који производе меда вагонима.

Заслужују нарочито спомена: справе и машине, које производи фабрика акционарског друштва „*мађарске лимене индустрије*“ у Б. Пешти. У богатој колекцији овој могу се проучити све справе и машине модерногa пчеларства, од најпростијих до најкомпликованијих, међу којима има и оригиналних. Споменута фабрика већим делом снабдева пчеларе мађарске, а продаје своје справе и у Чешкој. Фабрику потпомаже и мађарска влада, која од ње набавља све справе за школе и заводе, и чини поклоне пчеларима који се у послу одликују; а с друге стране фабрика стоји у вези са пчеларским друштвима у земљи, и даје им справе за 5% јевтиније. Ову смо фабрику и лично прегледали, те је са прецизности рада и солидности израде препоручујемо пажњи.

Завршујући овим овај извештај, ја молим Друштво да прими моју искрену захвалност што ми је дало прилику да се упознам са стањем мађарске пољске привреде како је оно представљено на овој изложби, и стојећи Друштву вазда на услузи, остајем му потпуно

Одани,

П. Т. Тодоровић.

Члан Управног Одбора

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД МОЋНОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА
АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 9. У БЕОГРАДУ, 20 МАРТА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

У ПРИЛОГ ПОДИЗАЊА НАШЕГ ВИНОГРАДАРСТВА

Није претерано што се у нас мисли, да се свуда, па и у привредним стварима, једнострано, и, може се рећи, без одређеног плана и правца ради.

Да не истичемо овде друга питања, која засецају дубоко у наш привредно-економски живот, ми се ограничавамо за сада на једао део од тога — на Виноградарство, које сматрамо за једну од најважнијих грана у области економској.

Сви крајеви Србије, који се налазе данас у бољим приликама, подижу лозне расаднике и саде америчку лозу на место старе, домаће угинуле лозе. Изузетак у томе чини за сада Тимок, који нема те могућности да набави америчку лозу, а још мање да се изложи трошковима око подизања винограда, који нису тако незнатни за једног сиромашног привредника. Поједине изузетке није вредно ни износити. И, који саде винограде, обично то чине домаћом лозом и на свој начин, на који су се навикли, верујући уз то да ће се филоксера, најзад, одбити од њихових винограда.

Али и да се баш, за неколико година, подигну свуда виногради, као што су били, и да Србија може дати исту количину вина као и пре што је давала — па и већу — питање је уопште: хоће ли се исплаћивати труд и трошак нашем привреднику под оваким погодбама у каквима се он данас налази? Да ли уопште држава довољно чини да наш привредник има користи од свога рада, те да се с вољом може посветити овом тако важном послу?...

Зар се може развити у нас Виноградарство, кад се на све стране у земљи, па чак и у оним крајевима у којима има још и сада довољно вина, продају по врло ниску цену фалзификована, вештачка, вина са стране, која купују наши трговци и механције само зато што су јевтинија а при том подносе и воду у већој количини?...

Ми гледамо равнодушно и данас како извесне куће из Трста и Фијуме снабдевају, не само Београд, но и целу земљу своји вештачки справљеним вином, које се у великим количинама увозе у Србију као: турско, грчко и малоазијско вино, и никоме не пада на памет да продаји тога фалсификованог вина на пут стане. На царинарници наши хемичари задовољавају се обично с тиме да издаду трговцима уверења: да увожено вино нема шкодљивих састојака, а да ли је оно природно или фалсификат, у то питање они не улазе, нити когод то од њих тражи...

По себи се разуме, да таква вештачка вина морају потиснути с трга наша природна вина, само зато што су знатно јевтинија. Тако, на прилику један хектолитар оваког вина, не кошта више произвођача од 6—7 динара. Ту играју главну улогу поред воде, познате примесе, које се за баснословно ниску цену могу купити. Машинерије и друге справе највише коштају произвођача.

Поменути винарске куће из Трста и Фијуме имају својих сљедбеника, не само у Београду, но и у унутрашњости Србије, који су се, као што знамо, за кратко време обогатили. Неки су ишли из Србије нарочито у Трст, где су имали прилике да се упознају са справљањем и руковањем вештачким вином. И они то држе за сада као тајну за себе трујући изједна овај безазлени и незаштићени свет на очима свију наших власти.

Данас није реткост, да чак и поједине механције на селу, па и сами сељаци, набављају из апотека, и од понеких бакала, и сахарин и остале друге хемијске примесе, и они после израђују за себе, па и за продају у малом, и вино и ширу, што им се, по себи се разуме, добро плаћа.

Оваква фалсификована вина у Аустро-Угарској искључно су намењена за извоз, и не би се могла у земљи ни по коју цену продати, јер су за то строге казне прописане. Чак су на станицама нарочити магацини и нарочити вагони под јаком контролом издвојени, који ће ову робу преносити у иностранство.

Пре неколико година поменута кућа из Трста покушала је била једном да прода у земљи једну партију овог вештачког вина, и била је кажњена осетном казном. Исти такав случај десио се и с неким винарским радњама у Пешти, па, у потоње време, и у најближем суседству нашем — у Земуну.

У Немачкој на прилику казни се до 5000 марака чак и онај, који би у флашама продавао, рецимо, рајнско вино у место бургундског, или клостернајбуршког вина — па ма да је ово вино и природно, и да му се нема шта замерити у погледу каквоће.

А у нас? Довољно је огласити једну течност за вино, и ако оно није то у ствари, и казати да није шкодљиво па се може до миле воље продавати по што се хоће. Крајинска стара вина одавно су нестала, па се ипак у флашама продаје које какви бућкуриш као крајинско старо вино.

Кад би се овако вештачка вина под надзором власти жигосала у флашама и бурадима за разлику од природних вина, која би требало свакојако заштитити, ми још не би имали много противу оваке трговине вештачким винима — кад, по мишљењу дотичних, нису за здравље шкодљива.

Али, ваља знати, да је наш свет због овога фалсификирања уопште изгубио веру данас и у права вина и не прави у томе разлике, нити је пак у стању да то чини пошто види да се и хемичари одричу стручности у том погледу.

То је, како нам се чини, главни и најважнији узрок, за сада што се пиво и ракија све више троше, из године у годину на штету домаћег вина, које у земљи нема потрошње или је на ниској цени.

Да ли увезена вина са стране уопште нису шкодљива, као и ракија шпиртуља, која се такође у потоње време почела увозити, па и продавати, ми се уздржавамо за сада да о томе своје мишљење исказујемо. Главно је то, што се опажа, да се, од ово 10 година, од како су сатрвени виногради, број умно болесних и лудих нарочито по селима множи, као што се исто тако примећује, да је број кривичних случајева, а нарочито убистава, знатно одскочило за ових последњих 10 година. А да ова вина са стране и кад се у мањој мери пију, па и кад се мешају с водом, шкоде, о томе је имао прилике многи од нас да се на себи увери.

Понављамо, да ће одушевљење, које се опажа код нашег привредног света у погледу сађења винограда ускоро престати — ако држава што пре не узме у заштиту наша домаћа вина од страних фалсификованих вина, која су за сада нашла пролаз у нашој земљи. Чак не би требало дозволити у продаји ни то, да се вина, лоше каквоће помешана с којекаквим примесама, као фалсификати продају са натписима која не одговарају продатом вину. Исправност у трговини треба једном и код нас да овлада онако исто као што то бива и у другом свету.

Међу тим ваљало би и нашим произвођачима дати на знање, да не смеју своја вина, по упутствима неких наших винара, дотеривати и на тај начин убијати свом производу име у земљи и на страни.

Некада се строго пазило уопште на чистоћу вина. Чак и она вина, за која би се доказало да су дотеривана само алтовином, просипата су на пијаци и продавци за то примерно кажњавани.

А данас? Данас је у овом погледу, као што видимо, све дозвољено.

Хоће ли и оваква питања једном доћи на дневни ред да се о њима може мислити?

Д. К. Ј.

ПРИПРЕМАЊЕ ПРУЋА ЗА ПЛЕТАРСТВО.

(Извод из једног предавања које је на учитељском курсу држао г. Драгиша Лапчевић, редов. члан Срп. Пољоприв. Друштва.)

У нас ће се доста лако приволети пољопривредник да подиже и гаји врбу за плетарство у нарочитом врбаку, али ће много теже ићи с тим: да он на продају доноси ољуштено врбово прућe. За њега ће још за дуго времена бити велики терет да љушти прућe, он ће га радије и јевтиније продавати нељуштено онако, како је одсечено и баш одмах, онога часа кад је одсечено.

Услед тога плетарске школе, плетарске радионице и они који отпочињу трговати прућем — треба да знају како се љушти прућe. А то треба знати у толико пре, што се прућe сече зими; онда, дакле, кад се оно не може да љушти без нарочитог припремања.

Одсечено или купљено прућe све дотле, докле се не приступи припремању љуштења, треба држати у осушитој стаји, где неће бити влаге или буђе да побуђа или почне трунути. Тако очувано прућe може се и после неколико година љуштити. пошто се, наравно, нарочито за то припреми.

Прућe се љушти на више начина, од којих ћемо неке овде побројати:

1. Удеси се нарочити басен, напуњен стајаћом или текућом водом, чије дно треба да је патосано каменом или даском, а тако исто и озидано каменом или ограђено даском. На врбак од 1 хектара, прави се басен од 60—80 квадратних метара. У тај басен слажу се дењкови (снопови) прућа у фебруару или марту, и морају непрекидно до вађења бити у води. Вода над прућем треба да је најмање 5 а највише 10 сантиметара. У том басену прућe ће подмезграти и у априлу или мају може се вадити и љуштити. Из басена треба вадити постепено: само онолико, колико се за 1 час може ољуштити, јер би се иначе искварило.

2. Уз топле бање, купатила и фабрике праве се нарочити резервоари, у које се слажу снопови прућа и у њ навраћа она топла вода. За 1—3 недеље ту прућe подмезгра и може да се љушти. И ту се ради на начин како је у првој тачци описато.

3. После сечења прућe, слаже се у топлу стају, поспе се песком и сваког се дана полива топлом водом. За 4—6 недеља, с погледом на температуру стаје и степен влаге, прућe се може лако ољуштити.

4. Да би се избегао велики рад и брига око љуштења прућа, кад се зими сече, онда је најбоље сећи га тада, кад је подмезграло: априлу и мају, и како се што сече, одмах и љуштити. Но, против овога се истиче околност: да ће врба губити у дуговечности и давати слабије прућe.

5. Осечено прућe треба сложити на земљу, покрити га коровом, сламом или кровином, и с времена на време поливати водом тако обилато, да она продре кроз прућe до саме земље Тако треба радити све дотле, докле не отпочне подмезгравање а онда приступити љуштењу.

6. Прућe осечено у јесен треба оставити под ведрим небом под снегом до пролећа; тада ће оно у влази подмезграти, и моћи ће се љуштити.

Но сви ови начини, који се односе само на *сирово* а не и *суво* прућe, нису тако згодни и препоручљиви за плетаре. Много прућe може пропасти или изгубити техничка преимућства своја. Ова два последња тешко би се у изузетним приликама могла препоручити.

Осим ових,има их још туштa и тма, али над свима начинима истиче се *љуштење после кувања.*

Овај је начин у толико бољи што се може љуштити и прућe пре 5—6 година сечено, само ако га влага и буђа није иштетила.

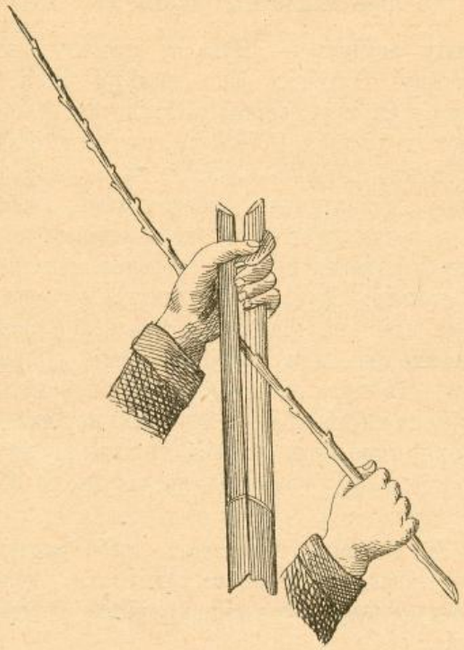
Прућe се кува у казану, који се нарочито за ту потребу сагради, и који је дугачак 2·5, широк 1 и висок 1·5 мет. у осталом обим казана зависи од тога, колико ћемо прућа кувати, те према томе, ако нам је потреба већа, и казан је већи а у колико је потреба мања, и он је мањи.

У казан се улије воде да запреми $^2/_3$ и загрева док не прокључа. Тада се у ту прокључалу воду слажу снопови прућа колико год може стати, па се кува. Кување траје од 6—16 часова, према томе је ли скоро или давно сечено. Раније сечено прућe дуже се кува. На пр.: ако прућe осечено у новембру кувамо у децембру и јануару, потребно је 6 часова, али то исто прућe ако кувамо у фебруару, марту и априлу, нужно је 8 часова, у јуну 10, и т. д.

Искувано прућe вади се из казана, посипа се ладном водом и *одмах* љушти. Ако се одмах не ољушти, стврдне се кора и после се не може ољуштити.

* * *

Они, који пруће секу пролећем и лети, онда, дакле, кад су сокови у кретању, могу одмах љуштити, упоредо са сечом, и онда није потребно никакво кување (слика 1). Овај начин

Слика 1.

може се препоручити онамо, где се пруће сече поред река и потока, и где је оно намењено за ограничену потребу и сасвим малу потрошњу.

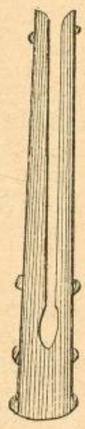
Но како се у културним врбацима пруће обавезно сече дубоко у јесен, односно у зиму, то је љуштење после кувања тамо најпробитачније у толико пре, што кувано пруће добија боља техничка својства, лакше је по тежини, јаче и лепше.

Али, ма како љуштили, треба чувати да се пруће не убуђа и поцрни, и зато је потребно одмах га сушити: лети на жарком сунцу, зими на таванима или ветровитим шупама, или на нарочитим сушионицама за то сграђеним. За ову потребу може се сваки згодно послужити и сушницама, на којима шљиве сушимо.

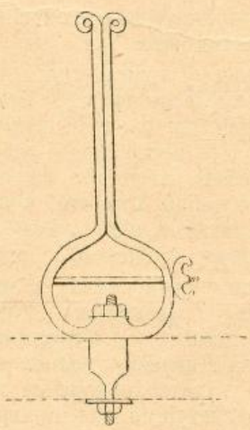
* * *

За љуштење се, осим оних кљешта, претстављених на сл. 1. која су дрвена, употребљавају још и ова:

Јасенова (сл. 2) направљена од јасенова дрвета.

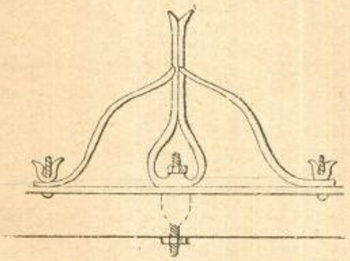
Слика 2.

Слика 3.

Немачка (сл. 3) утврђена шрафовима,

Француска (сл. 4) од челика и довољно еластична.

Слика 4.

Чешка (сл. 5) проста од гвожђа, која се држе у левој руци, и кад се десном руком провлачи пут кроза-њ притежу се толико, да се кора са прута ољушти.

Слика 5.

Највећма су за препоруку дрвена кљешта, јер не кваре, не деру и не кудрају пруће, као што је случај с гвозденим и челичним.

Ољуштено и осушено пруће треба пребрати за употребу и везати у особене денчиће од 60 см. 80 см., 1 м. 1·5 м и 2 м., Тако пребрано подвојено пруће олакшава посао плетару, јер му је се лако послужити пућем онаквим, како му кад треба.

Они, који раде с обојеним пућем или у плетарским пословима својим изводе шаре, обоје потребну количину прућа у разним бојама и осуше, па се служе кад им које устреба.

* * *

Од врбовог прућа овако спремљеног израђују се сви плетарски предмети и у свима размерима: котарице за паковање и експедицију воћа и грожђа (*воћарке*), котарице за збирање пољопривредних плодова (*иољарке*), котарице за храњење стоке, котарице за држање дрва, котарице за слагање рубља, котарице за збирање поврћа, котарице за пијацу и намирнице животне, котарице за женски рад, сточићи за цвеће и украсе, рамови, лесе за кола, колевке, колица ит.д.

ДЕСЕТ ОСНОВНИХ ПРАВИЛА ПРИ ГАЈЕЊУ ЖИВИНЕ

Ко је рад, да при гајењу живине, ма за који циљ, постигне што бољи успех, треба вазда да има на уму ових десет основних правила.

1. Ваља се побринути за што ранији извод живине. Само пре краја јуна изведена живина може се како треба развити, прилагодити и очврснути толико, да јој јако не науде елементарне непогоде и да још исте јесени и зиме пронесе.

2. Кокоши које већ имају 3—4 године треба клати. Једно с тога што лошије носе, а друго што им је у то доба још месо укусно.

3. Сваке друге или најдаље треће године ваља набавити млада петла из туђег домазлука (одгаја) и то старијег од 2, а млађег од четири године и то увек једнога, на 8—10 кокошију.

4. Јаја за насад одабирајмо од најснажнијих кокошију, које имају најмање, а највише 4 године. Јаја да нису старија од 14 дана. Најтежа јаја најбоља су за насађивање. Ваља имати на уму да јаје тежи 60 грама, али их има која су тешка само 40 грама, а да се само из првих изводе снажна пилад, неће нико зар оспоравати.

5. Пилад у опште ваља брижљиво чувати од влаге и кише, сува им зима много мање шкоди, но влажна.

6. Пилићи најбоље напредују тамо, где има доста траве. Где тога нема, ваља им свакодневно давати разне зелени, као салату спанаћ, ладак купус. кељ и т. д.

7. Храну им ваља давати дневно 2—3 пута, а младој пилади још и чешће. Јако водену храну треба избегавати.

8. Чисте, свеже воде ваља да имају вазда у изобиљу.

9. Судови из којих се хране и поје, захтевају највећу чистоту.

10. Исто тако и у кокошињаку треба да је највећа чистота. Кокошар ваља чистити сваке седмице по један пут, а два пута годишње треба га окречити. У креч треба помешати и петролеума, зарад затирања разних штетних инсеката. Ако су пилад ограничена на узан простор, треба и њега чешће прекопавати а при том употребити и разна дезинфекциона средства.

БЕЛЕШКЕ

Прскање противу гусеница — предлаже неки **Самуило Б. Јаков** из Ниша и то са 2% раствор плавог камена са 2% креча као и против Пероноспоре, само још додаје по 1% шећера.

Овом смешом прска све воћке сем кајсија. Први пут прска чим прецвета а други пут у мају.

И сада се може прскати (а пише 20 јуна пр. год.) оне воћке које имају гусенице а немају рода.

Са овим предлогом упозната је школа у Краљеву и њен баштован г. Сточес потврђује корист од овог рада. У исто доба помиње и др. смесе од којих је у примени имао добар успех. Тако узме *креолина* 1 кгр. на 100 литара воде и добро измеша док добије као неко млеко (емулзију) којој пливају на површини као неки масни делови. Та масноћа треба да се скине и остатак сипа у прскалице, из којих се млазом (пошто се пужићи скину) прскају гусеничке гомиле и гнезда.

Прскање се врши по сувом времену.

У другом једном саопштењу Ст. Д. Лукић приправник Школе Виноделско-Воћарске саопштава пробе са прскањем бордовске смеше и то у блажијем раствору као што се за прво прскање лозе справља и наводи да то јабуке подносе, нити шкоди листу ни ластару ни роду. Крушке би се могле прскати у јуну, а кајсије и брескве никако не треба прскати.

Лукић је обећао поновити пробе и о резултату известити, али то није учинио. Међутим ово се саопштава у жељи да се опроба и чује успех и с других страна. У књизи **Шљива**, М. Савића, друго издање, налази се успех прскања шљиве по саоштењу Душана Крсмановића. Сад се то оставља да државни економи спремни и снабдевени коначно утврде борбу противу гусеница, лисних вашију и др. штеточиња прскањем које није скупо ни заметно.

Коју врсту кукуруза треба тражити за зелену храну. — Што се тиче приноса од хране, прво место заузима кукуруз као зелена храна. Његов је принос у подесним приликама 600 товара по хектару. Но за то се мора узети нарочита врста његова. Ма да је зелени кукуруз храна која сразмерно садржава у себи доста воде, ипак га стока радо једе због тога, што има и доста шећера у себи.

Чињеним многобројним огледима дошло се до уверења, да је најиздашнија и најбоља врста као зелена храна *„коњски зуб“* и *жути кукуруз*.

Рана врста чинквантина изостаје јако у приносу као зелена пића. Међутим разлика у приносу између *коњског зуба* и жутог кукуруза незнатна је. Сетва чинквантина за зелену пићу оправдава се само тамо, где се (у врло подесним приликама) може извести и учинити два пута годишње.

За обична земљишта најбољи је мађарски кукуруз; он надмаша и коњски зуб по томе, што не тражи одвећ плодно земљиште и што није тежак на клијању.

Противу мува. — Муве су велики пољопривредникови непријатељи. Нарочито јако досађују стоци, јер просто живе хранећи се из тела њезина. Па и самоме су човеку на великој тегоби и досади. С тога су огледана разна средства противу њих и као најбоље показало се за сада ово.

У времену када кречимо домове и стаје, треба у креч сипати стипсе у води растворене (која није скупа и свуда је има), па тим раствором зидове окречити. *Стипса има ту особину да скупља.* Мува опет одликује се способношћу да свуда може да иде: по таваници, стаклету и разним другим углачаним предметима, што у тој мери није у стању ни један други инсекат. То мува можо да чини помоћу својих ногу нарочита стоја, из чијих крајева лучи лепљиву материју. Стипса која има особину скупљања, усисава ту материју из мувија тела више, но што је мува у стању да произведе, те због тога она убрзо гине.

Разуме се, да поменутом смесом треба окречити не само зидове, већ и таваницу. Сваки се може лако уверити малим и веома јевтиним огледом о одличном дејству те смесе противу досадних мува.

Муве не само да узнемирују нашу домаћу стоку, већ су им и од стварне штете, што је већ доказао проф. Семан на универзитету у Гетингену. Од мува тако узнемиравана стока потребовала је више снаге, што је одговарало већој потрошњи овса за ½ килограма дневно по грлу — количина заиста значајна нарочито тамо, где се у стаји находи повећи број стоке.

Хемичка фабрика. — Алферда Моцнера у *Teucheru* (Bez. Halle a/S) има лек противу крваве ваши, литар флаша 1·40 марака.

ГЛАСНИК

Друштво за клање и прераду стоке држало је 16 марта седми редовни годишњи збор акционара, на коме је било застрљено 136 акционара са 8871 акцијом.

Друштво ово развија свој рад стално из године у годину и веома корисно како по Друштво тако и по земаљску привреду и трговину. Ове године делиће се по 6% акционарима и опет један преостатак од преко 25 хиљада динара пренети на рачун добитка за идућу годину.

Из извештаја поднесеног, радо саопштавамо ово што нама, пољопривредницима, треба да знамо.

У прошлој години учињени су први покушаји са клањем овнова за енглеске тргове. При продаји купци су приметили, да су овнови доста ситни и мршави, да су врло рђаво утуцани, а иначе да је место врло добро и укусно. Према томе наше овнове требало правилно шкопити, расу побољшати, пријежно неговати и добро хранити, у коме ћемо случају добити и квалитет и квантитет, и тада ћемо имати осигуран извоз и велики успех у извозу овнујског доброг меса.

Ми смо у овом смислу дали упутства нашим привредницима и трговцима, који подижу и гаје овнове, а и надлежни фактори треба да помогну одгајивачима, и онда ћемо још ове јесени извозити за Енглеску велике количине доброг овнујског меса.

Ово упутство о коме се говори није нам дошло до руке, али топло светујемо пољопривредницима да у договорг са марвеним лекарима у своје време приступе правилном шкопљењу овница, јер је врло добра цена томе месу на западним пијацама. И Турска то много тражи, али за ту јој је потребу ближа Бугарска преко које би теже продирали, но Швајцарски у Енглеску.

Колико је Италија у 1901 и 1902 години произвела грожђа? — Наше ће читаоце без сумње завимати да дознају колику количину грожђа производи Италија. Ми то овим ретцима хоћемо и да покажемо. За то да се послужимо овим прегледом, која су страни листови донели. — Према томе је произведено *хектолитара* грожђа у Италији.

Покрајина:	1901 године	1902 године
Пијемонт	6,130.000	5,370.000
Ломбардија	2,250.000	1,875.000
Венеција	3,000.000	2,150.000
Лигурија	320.000	370.000
Емилија	4,940.000	3,945.000
Морије и Умбрија	4,500.000	3,945.000
Тоскана	4,985.000	4,075.000
Рим	1,150.000	1,600.000
Јужни предели	7,200.000	9,300.000
Јужни предели око Средоземног Мора	3,500.000	4,290.000
Сицилија	4,155.000	3,090.000
Сардинија	1,950.000	1,615.000
Свега	44,080.000	41,040.000

Као што че из овога прегледа види производња грожђа у 1902 години, мања је била но у 1901 години.

НАЗИВИ И РЕЧИ ИЗ ОБЛАСТИ ПОЉОПРИВРЕДНЕ

Злак што се у пожаревачком округу чешће употребљава у овом слислу: Пустио коња на злак, а то ће рећи на пролетњу траву.

Код Вука се налази реч **Калац** што значи то исто што и злак, т. ј. пролетњу траву или ону на пропланцима.

Од назива земаља поменутих у броју 7 Тежака ово се може за сада прибележити:

1. Место *ијавица* у Крупњу чује се *сијоница* и за ту земљу, вели да добро држи влагу.

2. Земљиште *шибровито* чује се у Љубовији, а *хумсак* у Крајини, *полојито* чује се у Мачви.

3. У Посавини чује се реч: „вић“ и значи врбљак, и тако се чује Скељански *вић*, Забрешки *вић* итд.

4. Неко се од некога посла „канати,“ то ће рећи од њега се издржава.

ИЗРЕКЕ ИЗ ОБЛАСТИ ПОЉОПРИВРЕДНЕ

Пољопривреда је мати среће и благостања рода човечанског.

—

Пољопривреда је извор из кога црпе живот свако створење Господа Бога.

—

Пољопривреда је практична школа рада, у којој се тело снажи, дух крепи и човек научи да буде радан, добар и милостив.

—

Пољопривредан рад то је најкориснији рад на свету — рад који је основ сваком раду и прогресу који постоји и који ће постојати.

—

Онога дана, кад је први човек у друштву људском измислио и применио пољопривредан рад — закључен је период дивљаштва, човек је престао бити животиња а настала је епоха напретка и усавршавања у свима правцима.

—

Кад би пољопривредник знао колико чини садашњости и будућности својим радом, превртући тврде груде земље и метајући у земљу семе да из њега произведе храну за човечански род, — он би имао права да стане пред сваког другог радника и — да буде горд.

—

Све пороке и страсти у човеку убија пољопривредни рад.

—

Пољопривредни рад то је најбољи педагошки метод за васпитање који ствара у човеку дистилисани, од свију примеса узвишени, морал какав проповедаше људима Исус Христос.

—

Славно ли је бити пољопривредник: У прозорје летњега дана идеш на рад а милозвучна песма тичија склопљена из најфинијих варијација прати те; ти пролазиш кроз цветне и мирисне равни и удишеш озон и нектар.

—

Када би пола милијарде пољопривредника на једанпут бацили мотике и не би више радили земљу, људи на земљи помрли би од глади. И ти пољопривредници од којих зависи живот целога човечанства, презрени су и потчињени свакоме. Људи! Преклињемо вас хлебом који вам пољопривредници дају будите нам другови, будите нам браћа.

—

Пољопривредник својим радом даје хлеба, меса, масти. Од милијардера па до просијака све то тражи хлеба, меса и масти да једе па да може живети. Зар онда није пољопривредникова улога најкориснија и најплеменитија?

—

Светска индустрија са бесконачним машинеријама својим, била би апсолутно безначајна и некорисна да јој пољопривредног рада није који је одржава и развија.

—

Геније постаје из прљавих и нажуљених руку пољопривредникових које дају храну, јер храна даје крв, крв храни мозак а у нахрањеном мозгу ствара се интелект слаб, средњи, велики. Последњи је геније.

—

Кад силни цар покори какву државу својом храбром војском, то је славно дело изршио он помоћу пољопривредниковом који је произвео храну, јер да хране није било царева војска ни видела непријатеља не би а већ би је с лица земљиног нестало.

—

Пољопривредник у лицу зноја свога земљу радећи, заслужује насушни хлеб а тиме врши вољу Бога, који је то наредио кад је Адама из рајâ истерао.

—

Кад би сви остали радови толико корисни и племенити били колико је рад пољопривредни и кад би сви људи били тако несебични и добродушни као што су пољопривредници, онда би се кугла земљина са правом могла назвати рајем а људи у том рају истинска браћа.[1])

Милан Ф. Манојловић.

ДОПИСИ

Течен на Лаби (Краљевина Чешка)

Један модерни млекарник у Чешкој. (Утисци с екскурзије). — Шест часова од Прага североисточно лежи убаво сеоце Хенерсдорф, у коме је преовладао немачки елеменат, као и у целом прилично моћном појасу дуж саксонске границе. То место беше изабрано од стране школске управе као циљ екскурзије у области млекарства и савремене дренаже.

Држећи да ће утисци с тог једнодневног научног излета бити од користи и нашем пољопривреднику, — ја их, ево верно, укратко излажем овде, тим пре што сам марљиво бележио сва важна објашњења и посматрао све интересантности на самоме места.

[1]) Ове изреке нарочито радо пуштамо у лист, пре других, што нам их шаље порезник а они могу савесним и човечним поступањем олакшати многе невоље пољопривредницима које толико цени.

Ма да је у Краљевини Чешкој индустрија на високом ступњу развића, благодарећи за то, поред свога благотворног географског положаја, природних погодаба и дарова, — наравно и огромним приватним капиталима, а нарочито заузимању и инспирисању саме државне управе у томе правцу... изгледа — као да се Краљевина Чешка, као пољопривредна јединица не може много похвалити и својом земљорадњом у ширем смислу те речи. Две пољопривредне академије — једна на чешком друга на немачком језику — дају до душе сваке године позамашан број стручно спремних пољопривредних снага, ну... која корист од тога, кад — како нас уверавaше школовани пољопривредник остарели управник млекарника г. Ј. К. — кад, дакле онај чинилац, који је свуда позван да силом својега ауторитета и богаством својих средстава, радних снага и т. д. подстиче и потпомаже све што побољшава и унапређује стање једнога народа дакле: државна управа — држава — као да овде најмање утиче на полет земљорадње... Сељак-пољопривредник, остављен сам себи, уназађен је, пада, пропада у смислу разумног обделавања земље — у смислу примене и употребе *техничких сила* у своме позиву!

За то, дакле, и овде, као и свуда у образованом свету, прихваћена је она корисна идеја: *„сви за једног, један за све“* зато се и овде живо ради баш у самоме сеоском сталежу на груписавању пољопривредника у целине на — *удруженима*.

Између тих удружења заслужују највећу пажњу и дају највећу материјалну корист млекарска удружења — *Млекарске Задруге*. Јер на тај начин заједничког промета млека не само да се добива на количини већ и на каквоћи његовој и његових прерада.

Ну, уопште, узевши строго, циљ Млекарских Задруга на око, показало се и доказало: да оне не могу баш свуда и на сваком месту успешно напредовати и бујно цветати... Јер, оснује ли се на пример једна таква заједница онде, где јој прилике за успевање нису погодне, а нарочито и — зар и битно — где пољопривредни елеменат не разполаже енергијом, одушевљењем и свешћу за циљ такве целине — ту нема ни успеха. Опет је и за буђење та три чиниоца у пољопривредног становништва и избора погодних крајева у земљи у првом реду сама држава позвана. И — када се та груписања већ учврсте у здравој својој подлози, дужна је опет држава да над њима ревњиво бди, да их штити и чува од распадања.

Запад уопште, као што је познато производи и троши у већој мери масло, (бутер) него ли сир, ма да ни сирарство није ни уколико у назатку већ чак почива на савременој основици. Оснивање млекарских удружења у Чешкој такође поставља себи за циљ већином производњу масла. С том задаћом и за ту грану привреде толико је и овај — на најмодернијој основици — парни млекарник у Хенерсдорфу.

Срез габлерски (са среским местом Габел 2000 стан.), коме припада и млекарник, броји око 5000 крава — музара, које скупа дају (узевши просечно на краву 2000 кгр.) 10,000.000 кгр. млека годишње. Одбивши од те количине строго $^3/_5$ за производњу масла, излази да се за справљање масла употребљава годишње 6,000.000 кгр. млека.

Да би пак разумљиво предочили разлику између обичног домаћег начина производње масла и рационалне производње у ваљано одређеном млекарнику, нека нам узгред послужи један пример. На име: директор фридландске млекарске школе, *Феликс Габриел,* изнашао је да 100 кгр. млека, које се на домаћи начин оплави даје $^1/_2$ кгр. *масла мање,* него ли истих 100 помоћу центрифугалне машине. Значи, да би од 6,000.000 кгр. отишло на штету *30.000 кгр. масла.* Рачунајући килограм масла у средњу руку по $2^1/_2$ дин. — *износи чиста штета 75.000 динара!* Па онда, не треба сметнути с ума ни то да се млекарничко масло вазда боље плаћа — бар 0,20 дин., више по кгр.— и према томе, узевши у овом нашем случају да из 6,000.000 кгр. млека с великом процентералном садржином масти израђених 240.000 кгр. бутера, јасно је, да се он, као боље плаћен, прода за 600.000 динара. Значи да је привредницима пре млекарника ишло на штету не мање већ *123.000 динара годишње!*

Хенерсдорфски млекарник удешен је тако да дневно прерађује 6.000 кгр. млека; ну, поред тога и справљање сира стављено му је у задаћу и најзад, повраћај млека из којега је масло добивено. План млекарника изведен је овако: Сепаратор, соба за масло, соба за скоруп, парна машина (мотор), парни котао и угљарник — смештени су при земљи. Остале просторије: одаја за примање млека, одаја за издавање израђеног и прерађеног млека, писарница, лабораторија за испитивање млека и т. п. налазе се у горњем спрату.

Пада јако у очи на први поглед примерна, идеална чистоћа у целоме млекарнику. Свуд је попођено кариираним ка средини благо нагнутим бетоном с одводном решетком; зидови цементирани; воде на претек, која наравно игра велику улогу и при преради млека и на одржавању чистоће. Исто тако пада јако у очи довољна светлост у свима просторијама, која (како сам и ту чуо од три стручна професора) недостаје свима осталим млекарницама у Чешкој и Аустро-Угарској. У модерним млекарницима ваља прозоре такве и толике удесити да буде свуда видно готово као и под ведрим небом. Јер, ма да тиме — дакле што већом светлошћу — не могу до душе да се сасвим отклоне и униште свеколике бактерије, бацили и микроскопске заразне гљивице и клице из ваздуха, оно ипак *светлост* утиче јако бар на сузбивање њиховог нагомилавања и силног намножавања. Што је тамнија нека просторија у толико се више у њој сили и буја ваздушна инфекција — која баш у млеку налази најпогодније земљиште за гостопримство, развој, врло јако намножавање и даље заражавање. Овај млекарник, поред свега осталог у најмодернијем смислу, испунио је, дакле, и ту битну погодбу а с тим у вези и савршено проветравање. (Грејање је парно).

Рад у млекарнику врши се овако: Млеко од задругара прими се и у нарочитој *ваги за млеко* (лимани ковчег) измери, а онда се преко двогубог густог металног сита излије у огромни базен од белога лима, који непосредно стоји испод ваге — с њом у вези. Из базена отиче млеко кроз једну ваду у предњи базен за грејање, а из њега у сепаратор облика *делта*, где се скоруп и танко млеко разлучи. Скоруп клизи одатле у *скорупар*, где се или пастеризује или хлади. Након тога издиже скорупна натега скоруп у вис тако, да сва маса прекупља у нарочити лимани подијум, који се находи у одаји за скоруп. Из тих басена обложених хладном водом, испушта се скоруп — пошто је прекиснуо и добио топлоту за справљање масла — другога јутра у холштајнове судове за масло. Ти судови удешени су тако да се паром покрећу. За вађење готовог масла служи направа (мотовило за терање руком) с дрвеном лопатицом, која вади масло и подбацује га на округао растов сто под дрвени конус за мешење и гњечење. Ту се у исти мах масло препере (да би вода извукла сав непријатан мирис, ако би га било) и трипроцентално усоли. Онда се моделира с помоћу нарочите дрвене лопатице (рукама се уопште никако не додирује), увија у пергамент-хартију и слаже на полице у леденој одаји, или разашиље.

Танко млеко, које другом водом истиче из делта-сепаратора кува се сада у т. зв. „пастеровом апарату за млеко“ и за тим с помоћу нарочитог издизања преведе у *разхлађивач*, у њему јако разхлади и пусти у басен за танко млеко. Одатле с помоћу нарочитог равдвајача раздаје се млеко појединим задругарима.

За млеко, које се у вече донесе удешен је нарочити апарат, који га чува до јутра да не ускисне.

Млеко се три пута свакога месеца од сваког појединог задругара подвргава строгом испитивању помоћу *герберовог ацид-бутирометра* који је тако удешен да се могу 24 пробе у исти мах предузимати.

Интересантно је посматрати примање млека. Све се то врши у највећем реду — сви се судови блистају у пуној чистоћи. Сумњиво млеко и које прети да ускисне, или је већ такво постало не прима се у млекарник.

Персонал сачињава: управник, два помоћници, ложач и неколико раденика. Администрацију води књиговођа, председник чланови управе.

Цео млекарник стао је 52.233 круне (зграде 33.779 — и машинерија и остало 18.454). Удружење има 192 задругара са 544 удела и укупно 890 крава.

Толико о Хенерсдорфском угледном млекарнику.

Успут разгледасмо такође најмодернији систем *дренирања* које се сада у целоме томе округу Чешке — са сувишном водом у земљи — енергично и без прекида врши, еда би се угушила „троглава хидра,“ која и ако до душе не прождире у буквалном смислу по старој легенди живе — младе девојке, а оно ипак где се осили убија благостање и здравље у првом реду веселога земљорадника!

Дренажа се изводи у обема формама: *попречна* и *уздужна* како где захтева нагиб земљишта и слојева. Копање јарака (овде 1,75 м.) — озго I бод $^1/_2$ м. (ширина=ширина ашова), II бод

штилетом 75 с. м. и III најужи бод 50 с. м. — онда, слагање добро печених цеви „сисалица“ (преч. 5 с. м. дуж. 30 с. м.) — тако да 1 метар потпуно готове дренаже стаје *12 крајцара* (главне „одводнице“ нешто скупље). Трошкове сноси нешто земља (Чешка), нешто општина, а највећи део сопственици добара.

Шта чини тако једноставно а тако благотворно одводњавање, уверио сам се кад сам видео богате, бујне њиве и ливаде онде: — „где у житко земљано тесто није смела човечја нога ни да приступи!...“ како и инжињери и сељани тврђаху.

Андра Глигоријевић
stud. agr.

ОБЗНАНЕ

Пажња пољопривредницима. — Траже се велике количине кромпира за извоз. Ко од наших привредника или трговаца има већих количина за продају нека се јави писмом Српском Пољопривредном Друштву са назначењем количине и цене. А нека нам је дозвољено и овом приликом обратити пажњу нашим пољопривредницима на потребу да се производња кромпира повећа и побољша, пошто она има велику вредност не само за људску и сточну храну него и за индустријске прераде због чега се много тражи и добро плаћа.

Претплатници Тежака моле се да што пре пошљу претплату за ову (1903) годину, јер се *Тежак* неће никоме слати на вересију. Ово важи за све претплатнике.

Тежак излази свакога 1, 10 и 20 у месецу са чисто пољопривредном и практичном садржином а и са сликама.

Годишње стаје 6 динара, полугодишње 3 динара — за Србију. Чланови помагачи, чланови свих друштвених Подружина, основне школе, војници сталног кадра, ђаци, манастири, Земљорадничке Задруге и чувари шума добијају лист у пола цене — ако положе претплату унапред за целу годину.

За земље *ван Србије* стаје годишње 8 франака у злату или 4 фор. а. вр. Српска Пољопривредна Удружења и њихови чланови као и Српске Земљорадничке Задруге и Читаонице добијаће лист за 6 франака годишње (или 3 фор. а. вр.) ако унапред положе претплату за целу годину и кад се претплате код свога Удружења, преко кога ће им се и лист слати 5—5

Уредништво *Тежака, Пољопривредног Гласника* и *Пољопривредног Календара* налазе се у Дому **Српског Пољопривредног Друштва** — Немањина улица бр. 11.

Седнице **Књижевног Одбора** држе се у Дому Српског Пољопривредног Друштва сваке седмице једном (за сада четвртком после 5 часова по подне.)

Сви радови, намењени било *Тежаку*, било *Пољопривредном Гласнику*, било *Пољопривредном Календару*, било за *Практичне Пољопривредне Поуке* шиљу се увек **Српском Пољопривредном Друштву**, које их прима, заводи у списак и упућује коме треба.

Моле се пољопривредни писци, да ово имају у виду.

5—5

Плави камен. Да би се избегла шпекулација са плавим каменом, Српско Пољопривредно Друштво вршиће пошиљке само оним лицима која му се за ово обрате ***преко државних економа***, руковаоца лозних расадника и Пољопривредних Подружина.

Важно за привреднике. — Српско Пољопривредно Друштво добило је довољне количине *рафије и плавог камена*. Сви ови артикли првог су квалитета. Цена је одређена према стварном коштању и то: за рафију 1 динар, а за плави камен (0·60) шесет пара динарских.

Привредници којима што треба од ових артикала нека изволе похитати с поруџбинама, како би све што им треба благовремено добити могли.

3—3

ОГЛАСИ

ЖИЦЕ БОДЉИКАВЕ

За ограду са 2 и 4 бодље добила је велику количину и продаје врло јевтино

ГВОЖЂАРСКА РАДЊА

Тасе Нерандића

БЕОГРАД—САВА

(ТЕЛЕФОН РАДЊЕ И КУЋЕ БР. 243)

5—10

ЈАЈА

САВСКА БАНКА У БЕОГРАДУ

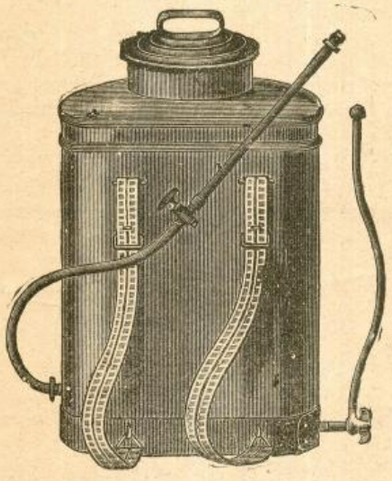
купује јаја за извоз и плаћа их ценом која одговара највећим ценама страних пијаца онога дана кад Банка тражи јаја.

Банка ће свакога на захтев извештавати о цени и за све остало. 5—8

Најбоља и најсавршенија је прскалица за лозу

ПАТЕНТ „АУСТРИЈА“

(ОД ФРАЊЕ НЕХВИЛА ИЗ БЕЧА)

Иста се може употребити и за прскање воћака и поврћа, увек има на стоваришту код *Српског Пољопривредног Друштва и*

Браће П. Радојловића
гвожђара у Београду.

3—10

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова.

4—36

ПОВЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВАЦА

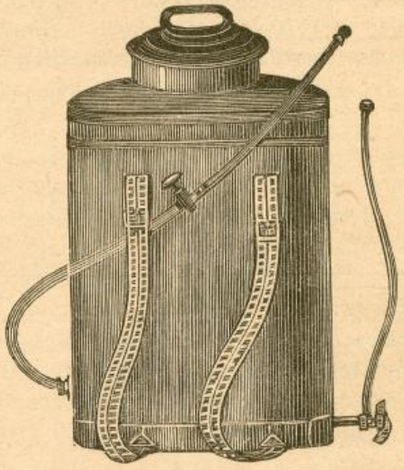
У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧЉЕ СВОЈЕ ИЗРАЂЕВИНЕ:

ПРСКАЛИЦА ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најусавршенији и од стручних људи: виноградара и економа, опробани систем под називом

КРАЈИНА

са знатно јевтинијом ценом него ли оне са стране донесене, а квалитетом и својом солидном израдом никако не уступа првим страним патентираним фабрикатима те врсте. Задругари „Земљорадничке Задруге“ могу набавити код „Савеза“ у Београду.

1—10

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 9 броја Тежака. — У прилог подизања нашег Виноградарства. — Припремање прућа за плетарство. — Десет основних правила при гајењу живине. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Називи и речи из области пољопривредне.* — *Изреке из области пољопривредне.* — *Обзнане.* — *Огласи.* — *Цена огласима.* Уз овај број иде прилога: Извештај изасланика са конгреса и изложбе у Угарској

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД МОЋНОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА
АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 дин. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 дин. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Ђ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 10 и 11. У БЕОГРАДУ, 1 и 10 АПРИЛА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

АЛЕКСА СТОЈКОВИЋ

РЕДОВНИ ЧЛАН И ОСНИВАЧ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Између оне шесторице заосталих још у животу стари ветерана наше пољске привреде, који су основали и ударили темељ данашњем Српском Пољопривредном Друштву у 1869 години, неумитна смрт отргла нам је ярсног и много заслужног члана *Алексу Стојковића* чију слику овде доносимо.

Покојник се родио у Крагујевцу 17 марта 1833 год. а умро је у Београду 2 јануара 1903 год. у 70 години свога живота. Основну школу свршио је у месту рођења. Гимназију је учио у Чачку [1]), Крагујевцу и Београду где је довршио, а по том је свршио и права на ондашњем Лицеу како се тада звала Велика Школа. По свршетку права, постављен је био за практиканта крагујевачког окр. суда где је остао до 1855 год. а тада је заједно с покојним Арсом Ристићем изабран и послат за изучавање Шумарства на Шумарској Академији у Таранту у Саксонији. Они су, дакле, били први државни питомци по струци Шумарства у Србији. По свршетку Шумарске Академије крајем 1858 год. вратио се у Србију, где 25 фебруара 1859 год. доби неко звање у Министарству Финансија с тим да ради на шумарским пословима где је остао само до 15 септембра 1860 год. када је постављен за професора ондашње савамалске полу-гимназије у Београду. Но 1869 године, буде опет враћен у Министарство Финансија као секретар ондашњег економног одељења у одсеку за Шумарство, где је као референт по струци Шумарства остао све до краја 1882 године, када се установило Министарство Народне Привреде. По том је постављен за вишег благајника и начелника благајничког одељења у Министарству Војном, где је остао до 1889 године, када је стављен у пензију.

Пок. *Алекса Стојковић* био је вредан и многозаслужан члан по Српско Пољопривредно Друштво. Он је био и у колу оних који су га основали и узимао живога учешћа у свима друштвеним пословима. „Алекса је био искрен и вредан члан тога Друштва, и имао је такта и у понашању и у резоновању у томе Друштву,“ — вели његов друг у оснивању Друштва г. К. Црногорац, а то је познато и млађим нараштајима, који су га затекли на друштвеним пословима. Особито заслужује нашу пажњу и поучан је за данашње наше шумаре његов реферат о стању наших шума на Главноме Збору свију српских пољопривредника држаном 1880 године. Писао је у *Тежаку* и више других корисних чланака по струци Шумарства. А још 1872 године написао је књигу о *Подизању и употреби шума*, и ово је било прво шумарско дело у нас, а издало га је и наградило Српско Пољопривредно Друштво.

Поред тога, зна се, да је под његовим стручним руковођењем прва организација за чување државних шума 1866. год. била изведена на Рудничкој Планини, која је онда била под Управом Страгарских Барутана. По споразуму са пок. М. П. Блазнавцем, ондашњим Министром Војним, који се уопште јако интересовао за привредне послове, пок. Алекса је најпре у нарочитом курсу (код Манастира Благовештења) спремио читав кадар службеника, састављен из подофицира, за чување Рудничке Планине и за рационално поступање с њом, па их је за тим лично увео у дужност и упутио на посао.

[1]) Због Епископске столице била је најпре и полу-гимназија у Чачку, одакле је године 1844 премештена у Крагујевац.

Последице тога смишљеног поступка веома су осетне: *Рудничка Планина одржала се и до данас боље него све околне планине*, јер неколикогодишњи рад тих службеника имао је јаког утицаја и на оне, који су после њих дошли, кад је Рудничка Планина потпала опет под управу Министарства Финансија. Тада је та Планина била ограничена и у њој посечано око 19.000 ока растовог жира. Као резултати тога сађења могу се данас видети одгајени садови на поменутој планини.

Радећи као стручни референт у шумарским пословима, покушавао је да од ондашњих чувара државних шума, који су узимани из нижи чинора у војсци, створи кадар добрих и обучених шумарских службеника и за остале шуме, које је намеравао и ограничити извесним редом, почињући прво у београдском округу.

Немило дирнут предлогом народних посланика за измене и допуне у Закону о шумама и правцем, који беше узела дискусија у Народној Скупштини крајем 1901 и почетком пр., 1902, године о томе предлогу, а тужећи се како је ослабио па не може по новинама да прати ток те ствари, — он се чешће састајао са људима, за које је знао да их та ствар интересује, и од њих се извештавао о току њеном, интересујући се за њу са пуно стручних и правилних погледа. У једном таком разговрру рекао је од прилике ово:

— „Не могу сâм да ценим, да ли сам што — добро или рђаво — учинио за наше шуме или не, за које се ево овако остарео и ослабео интересујем. Знам, да се пре мене није нашао „стручњак,“ који би се о њима побринуо. Кад је мени поверена брига о њима, био сам тако рећи сам и остављен самом себи. Мислио сам се: како да почнем? Са шумарског гледишта предамном цела Србија „потпуно запуштено и необрађено поље“. Да почнем у целој земљи, моја снага изгубила би се као зрно песка у мору. Решим се, дакле, да почнем у једном округу. Изберем окр. београдски, једно с тога, што ми је најближи, те све што будем предузимао могу чешће и лично контролисати, а друго и зато, што тај округ по количини и пространству шума, по каквоћи горе и по другим односима са шумарског гледишта, не беше нимало заостао од других округа. Шта више, по количини и каквоћи растове горе, као једне од најважнијих врста, по близини саобраћају и трговима, округ београдски превазилазио је ако не све друге, оно многе друге округе. Да не помињем друге шуме, у самом атару села Конатица била је таква растова шума, да је неки странац, некако око 1869 године, давао само за одрасло дрвеће у њој *сто хиљада дуката*. Министар беше вољан да се та понуда прими, али га ја са извесних разлога одвратих, те он тога странца одби. То није било тако давно, али чујем да сада у Конатицама и нема на жалост никакве друге шуме, сем по мало по приватним имањима. Све је заузето и утрвено..... Решивши се, дакле, на један округ, спремим добрих 15 чувара, па их разместим по округу и упутим на посао. Тек што су се упознали и опоравили с послом, састаде се Народна Скупштина у Крагујевцу, и том приликом народни посланици из округа београдског израдише, да се тих 15 чувара разместе по целој Србији, правдајући то као неком неправдом, што се толика пажња поклања само једном округу, а сви остали да немају ни по једног чувара! Тако ми поквариште цео план, и зато скоро нигде ништа не могосмо ни очувати, а камо ли где што-год подићи, или бар какав ред увести“.

Радећи тако, скоро усамљен, све на трновитим пословима онда још непознате шумарске струке, и поред све своје добре воље, остао је пок. Алекса ипак разочаран, и уступио место млађим и свежијим снагама.

Покојник је заслужио да му Српско Пољопривредно Друштво искрено каже: Вечни му помен међу нама и потомству!

СЕЈАЊЕ ДУДОВОГ СЕМЕНА И ПОДИЗАЊЕ ЖИВЕ ОГРАДЕ ДУДОВЕ

Дуд нам је дошао из топлих предела и треба га сејати кад добро отопли. Може се семе зрелих дудињака одмах посејати, јер тада ниче добро и успева одлично. Семе преко зиме чувано или из даљине набављено мора се сејати кад добро отопли, дакле тек од конца априла па до маја и по најновијем искуству у јуну. Да би брже клијало треба га покиселити у млакој води и ту држати три дана, па и више.

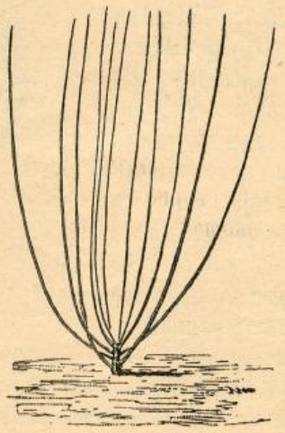
Семе дудово врло је ситно и зато га треба *пре сејања помешати са ситном земљом* и песком, и тако помешано уретко посејати и само мало покрити песком, а никако да не дође ситно семе дубоко под земљу.

За *сејање* дудовог семена, треба још с јесени да *припремимо* леју, тј. да је дубоко и добро прекопамо, зрелим, добро сагорелим ђубретом, нађубримо и тако је оставимо, да преко зиме добро измрзне. Пред само сејање, с пролећа, треба поново да земљу прекопамо. Сад треба конопац дȗж леје затегнути, и да се поред њега направе плитике браздице једном шиљастом мотичицом, или просто садиљком. У те браздице треба посејати семе, али ореће, па га онда ситном земљом покрити. На 130 сантиметарâ широку леју, доћи ће 5 таквих браздицâ.

Семе треба *заливати* сваки дан пред вече, да брже никне,

Кад семе никне и порасту дудићи, онда морамо леју чисто држати, *да не би трава узела маха* и угушила дудиће. То ћемо радити прве године. Друге године повадићемо дудиће с тога места, разредити и скратити им стабаоца или усадити их онамо где желимо да подигнемо *живу ограду*. Дудић од дудића треба усадити 20—25 сантиметарâ раздалеко, а покрај затегнутог конопца, да ограда буде права. Још је боље засадити два реда где дудићи долазе у троугао, а не један наспрам другог. Овако усађене младице не треба прве године ништа дирати, а друге их године скратити на 10 сантиметарâ од земље, да основа буде темељнија.

После једне године гране ће изгледати као на слици 1, а после две као на слици 2, и ограда је склопљена; сем тога лишћа за дудове имаћемо довољно и на месту одакле га можемо брати лако и брзо.

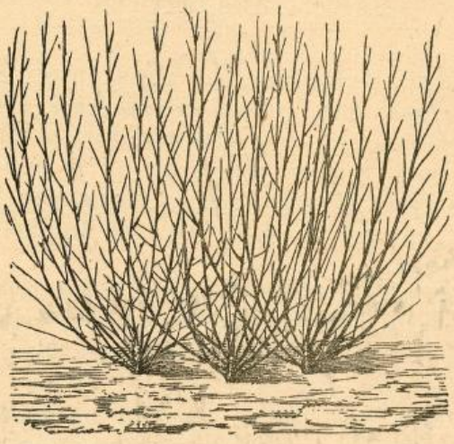

Слика 1.

Дудове живе ограде изгледају веома лепе, нарочито, кад се велики пашњаци засаде и кад се на сваких 20 метара остави по једно дрво да неспречено расте у висину, те да и

рода даје, а кад дрво сасвим остари, онда му се и дрво може за техничке и др., циљеве да употреби.

Ми имамо података из којих се види да на утрине и јавне испусте долази: земљишта II и III реда по 26.000 ектара а четртог реда преко 50.000 ектара, а петог реда преко 165.000, и да би се ту могле милијарде дудова засадити на тих 271.474 ектара, од којих би се могле путем гајења мехурака донети са стране пола милиона па и цео милион динара, а да она досадашња употреба земљишта не буде ниуколико окрњена, онда пријатељи народа могу видети: куда ваља свој поглед да упиру у жељи да своме народу помогну.

Слика 2.

Још једну реч о *збирању дудовог семена.*

Наши сресци расадници набављају доста семена, а откупљиваће га и свиларско предузеће ради раздавања онамо где немају дудова а где их желе имати за гајење свилене бубе. Зато можемо и лепу пару добити и своју потребу подмирити на овај начин.

Пре свега треба набрати сасвим зреле *беле дудиње*, па их сасути у један сȗд карлицу или шафољ; ту их треба добро изгњечити и прелити устајалом или млаком водом, најбоље кишницом. Кад се семе добро испере од оног меса и слуза, онда се изручи на неко сȉто, да се вода оцеди. Овако се мора испирати све дотле, док семе не буде сасвим чисто. Чисто, спрано семе, треба изручити на једну дашчицу и метнути негде у хладовину да се осуши. Кад се осуши, онда га треба сасути у какву крпу, завити или сасути у ланену кесицу и обесити негде на промајно суво место, где ће се до употребе чувати.

О УКРШТАВАЊУ КОКОШАКА С ПРИВРЕДНОГ ГЛЕДИШТА

У своме делу *„Гајење живине с привредног гледишта,“* страна 53—54, ја сам говорио о потреби и вредности *укрштања* разних врстȃ кокошака, али хоћу оно још да допуним овим што следује.

Међусобним укрштањем разних врстȃ, заиста се постижу најповољнији резултати, јер се смишљеним избором за укрштање намењених врстȃ могу да произведу мелези, који ће нас и с погледом на несиво крупних јајȃ, и с погледом на брзо порашћивање подмладака и на издржљивост, потпунце моћи задовољити. То и треба да буде циљ наших привредникȃ, који се не могу ограничавати само на једнострану производњу, јер би једностране производња била за њих несигурна. Али, неподесним избором појединих сојевȃ за укрштање, може циљ и да се промаши.

Ја много полажем на укрштања: али у томе не треба претеравати, а избор треба смишљено, стручњачки учинити, да не испадне којешта. С тога баш и хоћу овде да говорим о *укрштању с привредног гледишта.*

И за укрштање намењене кокошке деле се у две класе, и то на оне, које служе *за производњу јаја*, и оне, које служе за *производњу меса.*

Код избора кокошакȃ за производњу меса, не гледа се само на крупноћу дотичног соја, тј. на множину меса, него се поглавито пази на његову доброту: сочност и укусност. Ту баш и јесте при избору тешко погодити ону особину, која је претежнија. Да кокошке једног соја имају и много и укуснијег меса, то је врло тешко наћи. Тако, на пример, имају Худанке, Ла-Флѐшанке, Крев-керке — сочно, мекано и укусно месо, докле га Лангшанке имају много, али им је жилавије, исто тако, као год што је и у Кохинке и Браманке. Да би, дакле, до жељених производȃ дошли, тј. да би и више и укуснијег, бољег меса добили, укрштали су напред наведене *ирве* кокошке *с другима.* За укрштање на месо, није потребно бирати приплодна грла с лепим, карактеристичним перјем; перје, и спољна лепота појединих грлȃ, овде је сасвим споредна ствар; овде се мора више припазити на *телесну крупноћу.*

Од *меснатих* кокошакȃ тражи се да имају лепо, бело месо, а да га имају и много. Да такову кокошку добијемо, морамо укрштати *Худанку* са *Лангшанком*, и то, да се узме *Худанка кокош*, а *Лангшан петао.* Где год су чињена овака укрштања, свуд су испали ванредни мелези. То и сȃм могу потврдити сопственим искуством. Али тиме није речено, да је то баш једини начин укрштања, да се до добрих, меснатих кокошакȃ дође; и укрштањем других сојевȃ, можемо добити повољне производе. Тако се у Француској за тај циљ укрштају *петли* од *Браманке* или *Вијандоте*, са *Худанкама* или *Крев-керкама кокошкама.* Мелезани, или производи ових укрштања брзо порашћују, брзо се развијају, бивају доста крупни о брзо се и лако гоје. Имао сам ја по неку кокицу од 9—10 месеци, које су се преко зиме, без да сам их нарочито гојио, тако угојиле, да сам их морао заклати, јер их због гојазоости нисам ни могао оставити за „несиво.“ Што се код других кокошакȃ муком и трудом не може да постигне, то се код мелезȃ поменутим укрштањем постиже — што-но реч — без пȏ муке.

Неко опет хоће да се више ода на *производњу јајȃ.* Овде важи правило, *да се само од добрих „носиљȃ“* или *„носакȃ,“* могу укрштањем добити *добре носиље*, и да се на потомке та особина у толико јаче утврђава и наслеђује, уколико су прȋплодна грла, узета за укрштање, *одабирана од разних сојева*, али да су ти сојеви, по особини, добре носиље. Шта више, кад се овако ради, *може потомство да буде и илодније.*

И сад настаје питање: које сојеве треба узети у циљу за обилатију производњу јајȃ? Пре свега треба узети петлове од Минокре и Талијанке, па их укрштати са Худанком и Крев-керком или Ла-Флѐшанком.

Худанка с Крев-керком кад би укрштали, добили би такођер врло добре носиље, и ако од њих *не би била тако крупна јаја*, као од мелезанȃ добивених од Минокре и Худанке, или Талијанке и Крев-керке или Ла-Флѐшанке; али би од Худана и Крев-керке добили ћȗбасте (капорасте) потомке, а ћȗбасте и гаћасте или чарапасте кокошке не долазе у ред *строго привредних* кокошакȃ, јер им перје од ћȗбе на очи пада.

Друге сорте шпанских кокошакȃ, осим Минорке, и ако су врло добре носиље, не могу препоручити за укрштање с тога што су врло нежне и осетљиве и што се врло споро заодевају перјем, а и мȋтарење, код нас, тешко пребољевају.

Од свију, у своје време предузетих укрштања, за производњу јаја, најбоље су ми испали мелези од *Худанке* и *Талијанке*. Млади су брзо порашћивали, брзо су добијали перје, брзо су кокице отпочеле да носе („пронеле“) и да обилато носе, па онда, што је код добрих носиља, најглавније, врло се слабо привољевају да лёже. Мелези од овог укрштања *немају велике ћубе*. (Худанка је ћубаста, а Талијанка није), *ни велике кресте* (Талијанка има врло велику кресту), које зими лако мрзну; и ћуба и креста се код ових мелезана по величини уполове.

И за укрштање треба увек бирати *једнобојна* грла; велико шаренило у једном прйплодном јату — није лепо. И за то има лека. Кад се спари Худан с црном Талијанком, онда ће из овог укрштања бити до 95% црних кокошака. Мелезани петли не бивају сви црни; већина их је шарених, као што је сасвим природно. Уосталом то ништа и не мари, јер се петли и онако сви кољу; њих је најбоље клати у времену од 6—8 недеља, јер после тога времена код њих се развије нагон за парење (нарашћивање), и онда не могу да се развијају у месо.

Укрштање Кохинке са другим сојевима кокошака, у циљу да се добију добре меснате кокошке, није ни у ком случају испало повољно; а кокошке, у којима азијатска крвца тече, нису ни добре носиље. Неки су укрштали Кохинке с Талијанком, али без икаквих повољних успеха; отуда добивени мелези не беше ни добре меснате кокошке, ни добре носиље.

При укрштању треба добро пазити на одређену циљ.

Још ћу овом приликом на нешто да упозорим наше домаћице, јер се производњом живине оне највише и баве. Било за укрштањем са неким чистим, пунокрвним сојем, било за парење између себе, *не треба никад узимати укрштањем неких сојева произведене мелезане*. Ма како се при томе пазило, не може се циљ постићи, па било то смерано на производњу јаја, или на месо. Истина, *дуило укрштање* није лоше срачунато по науци, али се у пракси показало неостварљиво. С тога треба за укрштање *увек* узимати чиста, пунокрвна грла, и на тај начин само понављати укрштање.

Неку кокош произвести, која би *уједно* била и добра носиља, и добра у месу, — то се скоро не да ни замислити. Или једно — или друго; јер нико није у стању да једновремено послужи и задовољи два господара. Па с тога се ни у будућности, као ни досада, неће моћи пронаћи ни произвести кокош, која би нас у свему задовољити могла; него, и од сада као и досада морамо *за производњу јаја* узети опробане добре носиље, а *за производњу меса* опет оне, које се у младости брзо развијају, гоје и за клање стижу; па, или их у чистој крви размножавати, или их међусобно укрштати, јер се само на тај начин може циљ у пуној мери постићи.

д-р Радић.

НАШЕ ЛИВАДАРСТВО

Ма да наше ливадарство, на спрам других привредних грана, захтева врло мало, управо најмање рада и неге, па да нас својим приносом: сеном и пашом, богато награди, опет му ми ни то мало неге не указујемо; ни то мало рада око ове привредне гране улажемо, дакле, ливадарство је од свију наших других привредних грана, највише запуштено, занемарено и упарложено!

Ливаде треба заградити шанцем и живом оградом, те да по њима не тумара стока уопште, а нарочито туђа.

Са подводних ливада треба воду одводњавати, нарочитим јарковима за ту циљ.

Ливаде сада рано, добро очистити од камења, грања, корова. Ако је зимус по ливадама полагано стоци сено, шаша, слама или лисници, то сада треба све очистити.

Ако по ливадама има трња и уопште шибља, од кога имамо више штете, него користи, онда треба исто будаком повадити.

Кртичњак треба заравњавати мотиком, па онда трновом браном.

Ливаду треба *дрљати* дрљачом са гвозденим зупцима. Овим се дрљањем постизава то, што се кртичњаци и уопште неравна места поравне; што се ливаде од маховине очисте; што се коров и слабе траве почупају; што се земљом заспу оголићене жилице трава од мраза, а ово све утиче на бујну, и богату траву.

ПОДЛИСТАК

ПРАВИЛА ДАНСКЕ ЗАДРУГЕ ЗА ИЗВОЗ ЈАЈА

(Dansk Andels Aegexoprt)

Задруга.

§. 1.

Име је Задруге „Dansk Andels Aegexopr“ (Данска Задруга за извоз јаја).

§. 2.

Задруга је отпочела свој рад 20 априла 1895 а од 20 априла 1900 седиште јој је и правна надлежност у Копенхагу. Главни Биро може бити премештен и у друго које место у Данској, ако то Управна Одбор и Заступништво буду закључили.

§. 3.

Главни задатак Задруге јесте у томе, да проналази што могуће боље тржиште у иностранству за данска јаја тиме, што ће се купцима од стране Задруге дати пуно јемство, да ће јаја бити апсолутно свежа и чиста, под њеним законски заштићеним обележјем или знаком. Уосталом тежња је Задруге, да бди над интересима произвођача јаја на све начине и она обухвата: мере за чување јаја и продају или гојење пернате живине задругара, као и мере које се клоне на корист разумног и приходног живинарства, држања и гајења живине.

Подружине (Дистрикти)

§. 4.

Задруга се састоји из више Подружина са по 10 чланова. Изузећа из овог прописа допуштени су по нарочитом одобрењу Управног Одбора у споразуму са Заступништвом. Свака Подружина која је приступила у састав Задруге, обвезује се већ тим самим, да у свему и свачему се управља по Правилима Задруге, која у датом времену важила буду. Управни Одбор подружински има се о томе старати, да се Правила подружинска у свему саображавају Правилама Задруге и да се с њима једнако у складу находе.

§. 5.

Пријаве у Задругу чине се писмено преко Управног Одбора подружинском председнику Задруге и оне обавезују најмање за годину дана. С пријавом ради приступања у Задругу имају се у исто доба послати и примерак подружинских Правила потписан Управном Одбору подружинском, као и чланска листа у којој је наведен број, име и занимање сваког пријављеког члана; осем тога уплаћује Подружини за сваког члана на име уписнине у Задругу по 50 ера (Oere). За сваког новог члана има се положити даљих још 50 ера, ако случајно дотични није пријављен на место ког иступившег члана. Кад год нов члан ступи у Подружину, дужан је председник подружински о томе одмах писмено известити председника Задруге. Управни Одбор може неодобрити приступ или пријем појединих подружинских чланова или Подружина, у крило Задруге. Одлуку о томе има изрећи Заступништво и Генерални Скуп. Иступање, може се из-

Ливаде треба сада и ђубрити, а нарочито, ако је земљиште слабо. А ако је трава ретка, онда треба читаве ливаде, или ћелава места, засејати сеном лепих, питомих, ливадских травâ.

Ако хоћемо, да нам ливаде и што више и што бољег сена дају, то треба, да их наводњавамо, нарочито, ако су ове око каквих рекâ, речицâ, потокâ, као што је то случај са ливадама у азбуковачком срезу.

Ливаде треба што раније забранити, ако је икако могуће још 1 или 9 марта. Јер, ако се ливаде рано забране, онда имамо од њих те користи, пошто су месеци: март, април, па и половина маја, махом кишевити, а и дуже ноћи, те ће тако трава добро напредовати; бујно, дакле; биће; по количини више, по доброти боља, стићи ће рано, тако, да ће се моћи косити концем маја месеца први откос, а други, отава, концем августа месеца, и опет ће бити богата трава за попашу наше домаће стоке, до дубоке, па, ако је лепо време, и читаве јесени.

Р. М. С. Пешић.

ПОДМЛАЂИВАЊЕ ДУДОВИХ ДРВЕТА

Наше свиларство, које је почело од неколико година на овамо врло јако да се развија, мораће у своме напредовању застати, ако се благовремено не постарамо да у земљи подигнемо *што ире* и *што више* дудових дрвета. Прошле године, већ се овде-онде опазила оскудица у лишћу, и одгајивачи су с тешком муком изхранили своје гусенице, нарочито у последњим данима пораста гусеничиног, те је ово и био узрок, да су многим одгајивачима мехурци били меки, уместо чврсти и добро упређени.

Зато, докле се поступно не подигне већа маса дудових дрвета, о чему се наше Министарство Народне Привреде стара, дужност нам је, да у нашем сопственом интересу, обратимо што већу пажњу старим дудовим дрветима, тј. да их боље негујемо него што смо то досада чинили, и где треба, да их подмлађујемо, како би их што дуже очували, а да у исти добијемо и што већу количину лишћа.

Ако дудова дрвета оставимо повише година без неге, закржљавиће и угинути пре времена.

Са старих, закржљалих дрвета, код којих је кора јако испуцала, а гране у круни умршене и суве. не сме се лишће брати за исхрану свилобуба. Таква се дрвета морају подмлађивати сваке осме године и тада лишће не треба брати.

Приликом прорећивања и кресања круне треба пазити на ова правила:

1. Гране не смемо сасећи до самога стабла, него онамо где су у пречнику до 10 см. дебеле. Ако је нека грана близу стабла дебела 10 см., сасећићемо и њу тек на висини од једнога метра, рачунајући висину од места одакле се почела рачвати од стабла, па навише. Ако се овако подмлађује, дуд неће много боловати и ране ће лакше зарасти.

2. При кресању треба пазити, да се дрвету по могућству сачува што лепша круна.

3. Нарочито треба пазити да се приликом кресања, не очени грана. Ово се може избећи само тако, ако се гране руком не ломе већ тестером сруби, и то прво одоздо до половине, а другу половину треба претестерити одозго и мало укосо.

4. Када се крешу унутарње гране круне, које су се са сушиле или које су кржљаве, треба их скресати све до здравог места, да не би поново трулиле, а кржљаве да се опораве и право расту.

5. Места, која смо тестером претестерили, треба оштрим ножем поравнати и углачати, па затим ране замазати смешом која је начињена од балеге, пепела, креча и иловаче.

6. Подмлађивање сасвим старих дрвета, врши се у Фебруару месецу.

Напротив, подмлађивање дрвета средње старости, врши се у половини јуна месеца или онда, када се престане са брањем лишћа. Том приликом ваља опоравити круну која показује неправилан облик; умршене гране рашчистити а тако исто уклонити и оне гране и гранчице које су од брања лишћа повређене. Поред тога, неопходно је потребно да се овогодишњи леторасти скрешу до на $^3/_4$ своје дужине, јер ће на тај начин скресани, имати идуће године знатно више лишћа.

Млада дудова дрвета, треба без обзира на дебљину стабла, поткресати тако, да им се идуће године образује правилна и лепа круна.

вршити истим начином као и приступање сваког 1 јануара, али с претходним отказом бар на 3 месеца раније.

§. 6.

Свакој Подружини која се Задрузи пријавила, дужност је да јој испоручује сва код њених чланова прикупљена јаја. Подружине не смеју скупљати ни једно јаје које је преко 7 дана старо; прекорачавање овог прописа, као и испорука покварених јаја, навлаче дотичноме члану казну једну од 5 круна, која се у повторном случају може повисити на 10 круна. С почетком сваке календарске године могу се за првипут само 5 круна казне одредити. Једна половина казне припада Задрузи а друга половина дотичној Подружини. Казну досуђује Управни Одбор Задругин и решење то неподлежи апелати. При наплати ове казне судским путем, има се иста наплатити од онога коме је досуђена, без обзира на уредбу од 6 августа 1824, као год и дотични судски трошкови.

§. 7.

Подружине не смеју прикупљена јаја чувати дуже од 4 дана, но се имају пре тог рока одашиљати Задрузи; но у приликама може и у овоме, као и у року за испоруку јаја према §. 6, Управни Одбор Задругин допуштати кратког рока продужења. Јаја се морају испоручивати апсолутно чиста и свако појединo јаје у циљу контроле мора бити јасно штемплирано (бележено) бројем Подружине и бројем члана према чланској листи. Задруга је власна непримити јаја која не одговарају овим прописима или их рачунати по нижу цену ако их прими.

Да би при обележавању јаја владала једнообразност, имају се све Подружине снабдевати како с бојом тако и с печатом од гуме за обележавање код испоручиоца од Задруге одређених.

§. 8.

Ако једна Подружина не би предала Задрузи сва у току године прикупљена јаја или ако би задржавала иста преко рока одређеног у §. 6. она губи свој удео у годишњој добити и Резервноме Фонду, а сем тога Управни Одбор Задруге власан је да на крају рачунске године ту Подружину огласи као искључену из састава Задруге.

Управни Одбор може искључити поједине Подружине и чланове. Против ове одлуке може се подносити жалба Заступништву и Генералном Скупу, али ни по чему судовима. Печат (штемпл) искључене или одустале Подружине има се што пре послати Главном Бироу задружном без права накнаде. Иступивши или искључени чланови и Подружине немају никаквог права да полажу на својину, годишњи вишак или резервни фонд задружни.

§. 9.

Подвознина за јаја жељезницом или паробродом плаћа Главни Биро, али се износом задужује дотична Подружина чим подвознина буде превазишла 1 еру за фунту јаја нето за поједину пошиљку.

Управни Одбор.

§. 10.

Управни Одбор чине Председник и четири члана. Све њих бира Генерални скуп и то Председник за време од 5 а све

Да би се дрво и у корену појачало, ваља га сваке године с јесени и с пролећа подубоко у наокруг прекопати и то тако, да горњи слој земље дође на жиле, а доњи слој на површину, те да се изложи утицају влаге и ваздуха, а тиме ћемо уједно постићи и то, да влага и ваздух продре и у доње слојеве земље до самих жила, којима влага и ваздух годи. Још боље је, ко може дрво да пођубри. **А. М.**

НАПОМЕНЕ ОДГАЈИВАЧИМА ЖИВИНЕ — КОКОШАКА

Избор врсте кокошију зависи од газдинских прилика и циља ради којег се кокоши гаје. Било да се живина гаји ради производње јаја или за клање, на првом месту треба да је здрава и крупна, па по могућству да је од каквих признатих добрих раса, као што су *браме, минорке, лангшанке* и *плимес-рок*. *Браме* су плодне и снесу у току године до 150 јаја, која су просечно 68 грама тешка. Млад петао достиже тежину од 4—5·5 кгр., а израстао 5·5—8 кгр. Млада кокош тешка је 3·5—4—5 кгр. а матора 4—7 кгр.

Минорке су изврсне носиље, али нерадо леже на јајима, а нису добре ни водиље. То исто важи и за талијанку.

Лангшанке, изврсне су носиље и носе чак и зими а то с тога, што су јако издржљиве на зими. Изврсне су и као квочке.

Плимес-рок, на зими издржљива кокош, изврсна је носиља и одлична за клање.

За одгајивање кокошију, најважнија су ова правила:

Петао је способан за приплод од навршене 1—5 године, а најплоднији је са навршеном другом до пете године. Једном петлу треба одредити 12, а највише до 20 кокошака.

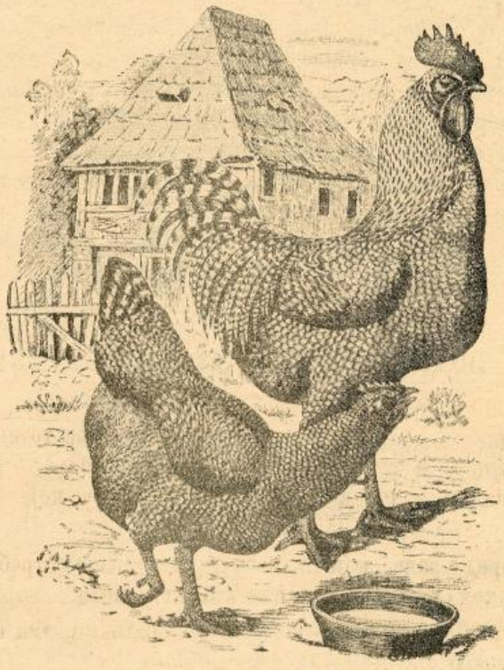
Добре носиље рачунају се оне кокоши, које у току године снесу 90 до 100 па и 120 до 200 јаја. Добре носиље носе преко целе године, изузев време када се кокоши митаре — а то је у новембру и децембру, и када се расквочу.

Младице често отпочињу да носе по навршеном десетом месецу ситнија јаја, но ова нису за насад. Кокошке од две и три године снесу највише јаја и добро носе до шесте године.

Неке коке носе извесно време сваког дана по једно јаје, па се затим 3—4 дана одмарају, па опет пронесу итд. Деси се да понека кока и 2 јајета једног дана снесе, но у том је случају друго јаје обично мекокоро.

Пошто се кока изнесе, расквоче се, излеже пилиће и кад их остави — напусти, отпочиње опет да носи јаја.

Кокошке носе јаја и без петла у јату, но таква јаја нису за насад јер нису оплођена.

Плимес-рок.

За насад треба одбрати јаја од кока којима има бар по 2 године, које су крупне и лепе. Јаја за насад не смеју бити старија од 21 дана, јер зачетак у јајету не живи дуже.

Под квочку треба насадити 12—18 јаја, јер више не може да покрије. За гнездо треба узети сандуче, котарицу и томе подобно, и напунити чистом сламом или сеном.

Старе су квочке боље него младе, јер младе напуштају пилиће већ после 3—4 недеље и отпочињу поново да носе јаја.

остале чланове за време од 2 године и то тако, да по двојица од њих редом одступају сваке године. Ови чланови који одступају могу бити опет поново изабрани. Управни Одбор бира из своје средине заступника председнику. Пословни Одбор састоји се из председника, пословође и једнога члана изабраног од стране Управног Одбора из своје средине. Он утврђује нотирања и потписом двојице својих чланова потписује за Задругу. Ако један члан Управног Одбора умре или положи оставку на свој положај или ма из ког узрока престане дужност своју да отправља, Заступништво може његово место попунити накнадним избором. Ако је то председник, који тако престаје да отправља поверене му послове, онда његову дужност предузима да отправља његов заступник, па му се као председнику издаје и плата председничка све до првог редовног Генералног Скупа који је на реду, ако Управни Одбор не нађе за потребно, да се накнадни избор председника изврши на за то сазваном Ванредном Генералном Скупу. С изузетком председника остали чланови Управног Одбора немају плате, али на име дневнице за дане кад за Задругу врше послове добивају по 6 круна дневно, бесплатан пут I класе с паробродом или II класе жељезницом, као и по 1 круну за вожњу колску за миљу дужине пута.

§. 11.

Управни Одбор одређује ток пословима, поставља пословођу и остало стално особље, но Заступништво им утврђује плате. Председник сазива чланове Управног Одбора у седнице, кад год то за потребно нађе или најмање 3 члана то захтевала буду. Састанци у седнице по могућству, бивају увек тако, да чланови бар на 7 дана раније буду с тиме упознати. Председник руководи седницама. Закључци се доносе већином гласова, тако да за пуноважна решења ваља увек да су дала свој глас тројица чланова. Председник има права учешћа и присуствања седницама Управног Одбора, но нема права гласа на истима.

§. 12.

Председник руководи пословима Задруге с одговорношћу спрам Управног Одбора. Он заступа Задругу у парницама.

Годишња плата председнику износи 5500 круна, као и на име тантијеме $^1/_2$ од хиљаде од обрта последње рачунске године од преко 3 милијуна круна.

За путовање у пословима и служби Задрузи и председник има права на исту накнаду коју имају и чланови Управног Одбора.

Заступништво.

§. 13.

Заступништво које се састоји из по једнога члана, за сваки поједини округ, бира се на четири године, али тако да сваке друге године по половини одступа. Избор се врши у редовном Генералном Скупу на тај начин, што се повереници по окрузима издвоје и сваки тако за свој округ по једног представника — заступника — изберу. Они заступници који одступају могу опет изабрани бити.

Заступништво бира из своје средине Председника и његовог заменика за 2 године. Председник сазива Застпништво

Ћурке су за насађивање најбоље, јер се под њих може да насади по 25—30 јаја, а пошто су неуморне у лежању, могу узастопце извести 2 па и 3 насада.

Пиљење траје 19½, 21 до 22 дана. Најбоље је доба за насађивање од половине марта до половине априла, нарочито за пилеж коју остављамо за запат, а пилеж која је намењена продаји и за клање може се изводити у које хоћемо доба.

Пиле се сâмо изкључува из љуске, квочка му у томе не помаже.

Првог дана пошто се пиле искључило, не треба хране, јер је засићено жуманцетом јајета из кога се испилило. Сада је најважније припазити да пилићи не захладне, те их зато треба склонити у топлу собу или кујну у какво сандуче или котарицу и озго крпом покрити.

После 24 часа треба им иситнити тврдо обарено јаје, а после дан-два може се јаје мешати са мрвицама хлеба или ситно туцаним просом. После 5—6 дана (ако је лепо време) могу се пустити са квочком у двориште, где ће и сами по мало налазити и друге хране као: мушице, мраве, црвиће — чупаће траву и т. д. После 3—4 недеље толико су одрасли, да и без квочке могу бити, а квочке их обично у то доба и напуштају.

У дворишту, где пиладија тумара, добро је разбацати туцаних љусака од јаја или мало малтера, јер то пилићи и коке радо кључају и гутају, на шта их сама природа гони, пошто на тај начин надокнађују кречну материју која им недостаје за образовање љуске јајета.

Поред хране, које на испустима налазе, потребно је дневно за 100 комада кокошију 5—7·5 кгр. зрна.

Поред хране, треба пазити, да пиладија има свакад доста и свеже воде.

Напослетку, јато ће се одржати у доброме здрављу лети, ако се може гдегод да склони од јаке сунчане припеке, а зими од хладних ветрова и јаке студени. Где у дворишту има цбуња, дрвета и уопште хладовине, ту ће се лети крити живина од припеке; али за зиму, неопходно је потребно да им се сагради кокошар од дасака или бар од наплета у заветрини, а још је боље ако им се дозволи да преноће у стајама где их има.

А. М.

ПРОИЗВОДЊА ДУЛЕКА

Дулеци се могу сејати на два начина: или са кукурузом или сами за себе. Ма да је и један и други начин добар, опет је боље сејати дулеке са кукурузом. Тако и наши пољопривредници раде. Овде је кукуруз главни усев, а дулеци су споредни. Боље је сејати дулеке са кукурузом, него ли саме за себе с тога, што на овај начин, са једног истог земљишта добијамо два плода: и кукуруз и дулеке, а када бисмо дулеке сејали саме за себе, онда бисмо добијали само један плод — дулеке.

Што се скоро сви пољопривредници плаше, да, када се дулеци сеју, као узрод, са кукурузом, да кукуруз, у том случају, много мање роди, та је плашња сасвим неоснована. Ми, пак, из свога посматрања и искуства, имамо сасвим противне резултате. Јер, када се дулеци сеју са кукурузом, онда кукуруз боље роди, него ли, када се кукуруз сâм за себе сеје. Ово, пак, просто долази отуда, што се његова врежа и широк лист, простиру по земљи, те тиме угушују коров и одржавају земљу у влажном стању, а ово је и једно и друго од знатнога утицаја на богату бербу кукуруза.

Па када знамо, да је ово овако, онда треба, да се 2—4 пута више производе дулеци, него ли што се сада производе.

Ми данас морамо 2—4 пута више производити дулеке, него ли што смо досада, с тога, што ми из дана у дан, имамо све мање и мање жирородних шумâ, па и жира, од чега су се пре 3—4 деценије хиљадама наших свиња гојило, и за коју смо стоку хиљадама дуката у злату узимали; што ми још не производимо сточну репу; што о кромпиру, нећемо ни да говоримо, јер ми кромпир у тако малом простору производимо, да га немамо ни за себе, а камо ли за нашу стоку; што немамо фабрикâ, те да од њих имамо фабричних отпадâка; што је дулек добра и здрава храна, и што богато роди, те тиме богато награђује труд земљорадникова, и, што је ово једна од најјевтинијих храна за нашу домаћу стоку.

Дулек се сеје онако исто, као и кукуруз, у оно исто време, када и кукуруз, сав рâд и нега, иста је, као и код кукуруза, земљу и уопште све оне услове захтева, које и кукуруз.

увек кад он то за потребно нађе или кад то пет чланова захтевају. Састанци бивају по могућству са објавом на 7 дана раније.

На Скуповима Заступништа бира се по један пословођа за вођења записника закључака и одлука заступничких скупова. Записник пошто им се прочита подписују сви заступници. Председник руководи скупом и расправом. Председник Задруге учествује на скуповима Заступништва, али нема права гласа.

§. 14.

Све важне ствари које не спадају у делокруг и ток посведневних послова, Управни Одбор дужан је, да подноси Заступништву на решење, ако није то ствар која не трпи одлагања. У таквим случајевима Управни Одбор доноси одлуку па је подноси накнадно Заступништву на одобрење. За одлуку Заступништва је потребна апсолутна већина гласова, дакле најмање 10 гласова.

Заступништво нема никакву награду, али на име путних трошкова добија исту попутину коју и Управни Одбор.

На случај да један заступник умре или престане радити послове Задруге или положи оставку, то повереници дотичнога округа скупљају се да изврше избор местозаступника.

Ревизори.

§. 15.

За ревизоре се бирају два рачунска човека које предлаже Заступништво а бира Генерални Скуп на две године и они одступају наизменично; коцка првипут решава ко ће од њих први одступити. Сем тога истим путем и начином бирају им се и замењеници, двојица, који морају бити опет рачунски људи. Ревизори имају бар једном месечно предузети преглед и ревизију. Они у свако доба имају слободан приступ и право да подвргну прегледу и испитивању рад задругин, нарочито сместишта, стање благајне, књиге и рачуноводство са свима рачунима и документима итд.

Ако ревизори нађу повода за предузимање каквих корака, они ће о томе известити председника, чијим жељама пословођа је дужан изићи на сусрет, док се ствар не могне расправити у једној од седница Управног Одбора. Ако су у томе оба ревизора сагласна, они могу захтевати, да се сазове Управни Одбор или Заступништво. Ревизори могу учествовати у седницама Управног Одбора, али немају права гласа. Накнада ревизорима одређује се од Заступништва на предлог Управног Одбора.

(Свршиће се)

Стока не само, да рàдо једе дулеке, већ и његову врежу, докле је млада, а нарочито семе.

Од колике је вредности дулек, најбољи нам је доказ тај, што дулек и људи једу и као печен, а нарочито, када се од њега направи дулечница или пита.

Свиње једу дулек и жив и куван. Ако се дулек даје свињама жив, сиров, онда је најбоље, да се ситно исече на сечку у комадиће, да се ови комадићи посоле сољу, и онда, да им се даје за јело. Или се, просто, исеку на полутке, метну у бакрач, те се скувају, па се, после, овако скувани посоле сољу и дају се свињама. Или се, напослетку, исеку, скувају у бакрачу или у казану, мете се на 100 килограма дулека, 10 килограма кукурузног брашна, 1 килограм туцане соли, ово се добро измеша, направи се тако звана мећа, па, пошто се пролади, даје се свињама у валове, коју оне и врло рàдо једу и врло се брзо гоје.

Поред свињâ и говеда врло рàдо једу дулеке. Нека села поред Мораве, у срезу ресавском, своје чувене дебеле волове, гоје по својим њивама, поред Мораве. Краве, које се хране дулецима, дају доста доброг и у свему изврсног млека. Говедима се дају дулеци, обично, сирови, искувани, само ове треба на комадиће исећи на сечку и ситном сољу посолити.

Према свему овоме, дакле, наши пољопривредници, односно сточари, треба што више, да у својим њивама, са кукурузом засејавају дулеке, и да исти дају, што више својој домаћој стоци: свињама и говедима, јер је ово и изврсна храна и најјевтинија од свију других хранâ.

Р. М. С. Пешић.

КОБИЛЕ ЗА ЗАПАТ

Често се може наићи погрешно мишљење, е су сва кобиле изреда за запат. Шта више има чак и таквих који мисле, да свака па и рђавија кобила, која малу вредност има и тешко се продати може, још у запату може наћи употребе и тиме се искористити, кад низашта иначе није.

Такво мишљење не само да је из основе погрешно већ доноси велике штете и запатнику самом па и околини самој, јер само се тада може рачунати на повољне резултате у коњарству, ако се у запату коња, у одабирању баш кобила буде управљало по извесним начелима.

Није истина, да је свака кобила добра за запат. Рђава и ситна кобила не може никад ождребити добро и крупно ждребе, па ма пустили на њу најбољег пастува, или ако се ждребе и умете на пастува по крупноћи, оно неће бити добро скројено и сразмерно, неће бити сливено као из једног калупа. За то на првом месту поред здравља кобиле остављене за запат, мора се гледати у ње на леп и правилан крој и склоп тела. *Одабирање* у запату је главни и најпотребнији посао, све што се ма по чему има шкартирати и није иначе за другу употребу, мора се искључити из запата.

Кобиле, које су нежне грађе и одликују се мирном нарави (темпераментом), којима је женски карактер особина, обично су плодније но кобиле грубе, љуте и дивљачне.

И онда има се мотрити у запатних кобила да имају дубоке и широке груди, широка леђа а нарочито крста, да је карлица у њих пространа, па ма крста била мало и претерано развијена, мање уди, но обратно одвећ уска крста. Наравно што шира крста, да је и карлица утолико пространија и тим крупнију ждребад могу без пô муке давати. Уопште труп ваља да има заокругљен и пространо обим.

Удови трупа, ноге, не ваља да су одвећ високи, јер се високе ноге у кобила често преносе на њихову ждребад, а с тиме су обично у вези и узана леђа.

У односу на јешност и халапљивост, на каквоћу хране и начин храњења, превећ урањене кобиле често су мање плодне и дају мало млека, као што су обратно мршаве кобиле с покупљеним трбухом чешће бољешљиве природе, због чега ни оне нису корисне за запат, но у одабирању ваља се овде држати златне средине.

Разуме се, да кобиле не смеју бити ни одвећ ситне. На опасивање кобила употребљени пастуви не могу једино само они, тако поуздано преносити на ждребад њихову будућу величину, као што ће то бити увек случај кад и кобиле по величини и по крупноћи буду што више одговарале величини пастува. Само у томе случају кад колиле и по величини и покрупноћи што приближније буду стојале пастуву, смемо рачунати поуздано на крупан припатак, на велику ждребад, јер крупније кобиле од великих пастува зачеђен плод у стању су у својој утроби не само удобније да га сместе и развијају, но и удобније да га отхране, па и кад се ождребе имају обично више млека сразмерно но ситне кобиле.

Даље, кобиле не смеју бити тугаљиве при дојењу, но добре дојиље. Успевање ждребади зависи не само од здраве каквоће и довољне количине млека, што га кобиле луче, већ да оне своје ждребе и добро дође, а не да их од себе одбијају и гоне, чим за виме дрпну. Такве кобиле, рђаве дојиље. као и кобиле које дају мало и слабог млека, имају слабуњав и мрљав припатак, који слабо напредује и не може да достигне снажан пораст и развитак.

Млеко у таквих кобила или нема потребну количину азотних, минералних и масних материја, или нема уопште нормалан састав. Последице су томе у ждребета са недовољног засићавања — алапљивост, гладовање или оскудна исхрана, пролив, затвор и друге болести.

За дебеле, урањене кобиле знамо, да су рђаве дојиље, да рђаво отхрањују ждребе и с тога од њих и не можемо очекивати особито лепу ждребад. Имамо међу тим приметити, да кобиле првождребице, обично не луче много млека, због чега прва ждребад, који су и иначе нешто слабија и ситнија, не достигну онако снажан пораст и развитак, као ждребад у старијих кобила.

Најзад, гдекоје кобиле нису доброћуде спрам свога ждребета, но му не дају да дођи, уједају га и туку и иначе га не трпе уза се. Такви су случајеви непријатни, што оне ни после мажења и лепих речи не пуштају ждребе да дођи и мора се употребити лакше или теже присиљавање; а ждребе кржљави и не напредује, јер ретко млеко добија а тада или у одвећ малој количини или ни једном премного, а после опет с новом муком и напором. Ако та рђава особина кобиле не долази са сувишне тугаљивости у који поступно ишчезава, но због чега другог, онда таква кобила губи много од своје вредности као запатно грло и пре или после мора се искључити из запата.

Ваља у запату водити рачуна и о томе, да кобиле само имају добре особине и подобности, но да их поуздано на потомство, на припатак свој и преносе. Поједине кобиле преносе много боље своје обичаје и особине, но остале и у далеко већем степену на њих се ждребе умеће.

Због тога кобиле, које имају лепо обличје и крој тела, добар став ногу и леп ход и понашање, али све то рђаво преносе на припатак свој или у врло малој мери, такве кобиле немају онолику вредност за запат, као оне, које особине и преимућства своја у великој мери или потпуно преносе на ждрбад своју.

Наследно преношење је одлика запатних грла, који се не може умотрити и оценити по спољашњици њиховој, већ која се мора искуством сазнати, пратећи брижљиво пораст и напредак сваког појединог ждребета и упоређујући његово обличје и особине и ценећи у чему се уметуло на оца — пастува, у чему на матер — кобилу.

Запатник који сам себи одгајује и ствар домазлук, своју ергелу: кобиле за запат, мора овој околности обратити своју особиту пажњу, јер свака кобила за запат у толико већу вредност има, што она потпуније своје добре особине и одлике преноси на ждребад; или шта више, што се често посматрати може, која преноси на своју ждребад, одлике неке у погледу на телесну тежину и обличје, као и начин хода и ношења у ходу, брзину или подобност радну, још у већем степену но што их и она сама има.

За то што по спољашњици не можемо ценити величину моћи наследног преношења у коња и гледи се тако много *на расу и порекло*, за то се они и плаћају, као и *благородство*, што се мање више с правом очекује, да ће у томе бити јамство за доброту купљеног запатнога грла; за то се и воде ергелске и пореклописне књиге.

При куповини кобила за запат, кобила које су већ више пута ждребиле, мора се поред свега благородства, расе и порекла, сем спољашњег обличја, кроја и склопа, сразмерности тела и удова, водити рачуна о гласу запатника од ког се купује, гласу његове ергеле, ако не може сопственим очима да се виде и цене како њихови претци, тако и њено потомство, те да се не плаћају знатне суме за кобиле које можда рђаво преносе своје особине и одлике на свој припатак — а шта нам онда и најбоља кобила вреди, кад нам не може давати исто тако добру ждребад!

Верује се, да кобиле чистокрвних раса своје особине поузданије преносе у наслеђе, но оне, које су пореклом од непознатног мелезања, или укрштања.

За то, што од запатне кобиле зависи већа половина напретка у коњарству, ваља убудуће што већу пажњу обраћати на њено одабирање и у том погледу сваком приликом обраћати нашим нарочито сеоским одгајивачима пажњу и упућивати их.

Род и беријет зависе нам умногоме од доброте семена, али исто толико ако не и више од доброте земље, од колевке, који ће то семе да одњиша.

Пастув даје семе за тај род, али кобила је њива, колевка, која има тај род да одњиша и да одрхани...

О СЕЈАЊУ ЛАНА (ЋЕТЕНА)

Лан није баш од оних културних биљакā, које за своје успевање много условљавају, али је опет зато и лан у прīносу зависан од извесних природних условā, којих нема свуд где се лан сеје. За *добро* успевање лана, пре свега је потребна *влажна клима*, као што је то поглавито случај у Белгији, Холанду, Ирској, итд., где се с тога и најфиније „платно“ производи. У нас нема онолико ваздушне влаге, ни онолико влажних талогā преко године, као у поменутим земљама, па зато наш лан ни у ком случају не може бити онакав, као у поменутим земљама, и ако ми за њега тражимо влажније нāносе украј рекā и потокā.

Код сваке културне биљке треба пазити и на сорту, од које много зависи и успех. Избор сорте код лана, неће нам чинити велике тешкоће с тога, што ми углавноме и немамо од њега много сорти; свега три: *домаћи, селандски или холандски и руски или ригајски.* Домаћу сорту познајемо, а сēландски је дужи од ригајског и даје тање влакно, а ригајски је опет издржљивији и рађа просечно више семена.

Што се *земље* тиче, лан најбоље успева у доста дубоким црницама и на нāносима украј рекā и потокā; исушене ритове такође бегениште, а не воле тешке смōнице, ни оцедне пескуше, а на „новинама“ рађа више семена, што иде на штету влакна, које у том случају бива дебље, грубље.

За добро успевање лāна, тј. да буде влакно што дуже и што тање, неопходно је потребно да је земља доста ђубревита и да се још пред зиму добро и дубоко преоре: ко могне пред зиму два пута преорати за сејање лāна одређено земљиште, тај ће добити и дужи и бољи лāн. После детелине најбоље успева и најлепши је. И после неке добро пођубрене окопавине, као на пример после добро пођубреног кукуруза, лāн врло добар бива. Исто тако изврсно успева лāн и на „новини,“ крчевинама итп.

Што се тиче *времена, кад* треба лāн *сејати*, утврђено је ово правило: *што раније тим боље.* Чим се с пролећа земља довољно оцеди, да се може обрађивати, па још ако је земља јесенас преорана и спремљена; јер уколико времена буде лāн дуже порашћивао, и уколико се буде за време порашћивање једномерније развијао, утолико ће и жетва бити боља, обилатија. Према томе, за наше је прилике најбоље, да сејемо лāн око Благовести, а ако ће га тада још хладно време у порашћивању задржавати, опет ће се он доцније отргнути и весело и бујно порашћивати, чим га мало топлије пролетња киша оснажи и опорави. Лāн сāм себе засени још пре, ношто наступи топлије време, и онда му киша неће ни бити тако баш потребна; он ће се задовољавати у то доба и са посведневном, благодетном росицом.

У Белгији најрадије сеју лāн 100. дана у години, дакле 10 априла. И до Ђурђев-дана посејан лāн бива још врло добар; али после Ђурђев-дана посејан утолико је несигурнији, што се је још бојати познијих мразевā, који су за тек у то доба поникао млад лāн, много опаснији, него они ранији, ако би их било.

Код нас уопште много доцније сеју лāн; сеју га онда, кад треба да је већ у цвету; сеју га у првој половини месеца маја, дакле, далеко по Ђурђеву-дне, а онда је за сејање лāна најнеподесније време, па је зато уопште наш лāн и кратак. Још се може и дозволити, да се у то доба сеје изузетно само онда, ако то дозвољавају климатске прилике, положај земљишта итп., али продужавати сејање још и до друге половине месеца маја, — то је без смисла и противно самој природи лāна, противно привредном циљу. Код нас се и с тога доцкан сеје лāн — уколико сам се ја уверити могао — што се за њега не спреми земљиште још с јесени, него тек с пролећа, чекајући позадуго да се земља довољно оцеди, да се обрадити, спремити и засејати може, што је врло погрешно. Раније посејан и густо поникао лāн и зато је напреднији, што он не дозвољава травуљинама да порашћују, док доцније посејан лāн могу травуљине још у клијању да угуше. С јесени преорана њива увек је с пролећа чистија, спремнија за сејање, јер се многа трава заоре, а многа опет преко зиме измрзне. С јесени преорану њиву треба с пролећа само добро предрљати, па се одмах може засејати, а за дрљање не треба дуго чекати да се земља оцеди док се за орање, дуже чекати мора, па се у томе са сејањем лāна и задоцњава. Предрљану и засејану њиву можемо одмах и повaљати, да се семе боље у земљу убије и гушће никне, што све на боље успевање лāна утиче.

Но ако би потребно било, да се за лāн одређено земљиште и с пролећа још једном преоре, онда се и у том случају са сејањем треба пожурити, како ће семе најдаље до Ђурђев-дана доћи у земљу, да се клица младога лāна на хлад-

није време навикне, у коме ће случају онда лан бити у стању и мало јаче мразеве да издржи.

Ако земљиште јесенас још, није довољно спремљено, да ће га требати још једном с пролећа преоравати, као што мало пре рекосмо, онда ће бити довољно, плиће само поорати.

За *сејање* лана треба уграбити време, кад није земља ни пресува, ни преко мере влажна, а за сејање треба узети вешта сејача, који ће умети семе подједнако да посеје. Или рано изјутра, или пред вече, кад је време обично тихо, без ветра, најподесније је сејати лан. Засејану површину треба пажљиво прећи дрљачом и браном, па онда и поваљати, да се семе боље у земљу убије и сигурније никне.

Према томе, какав „конац“ од лана желимо, посејаћемо га гушће или ређе; *гушће* посејан лан даје тањи, али мало слабији конац, а *ређе* посејан даје дебљи, јачи конац. У првом случају треба ће 280—400 килограма. на хектар, а у другом 175—210 килограма. За сејање је најбоље неколико годинâ одлежало, старије семе. Руси употребљавају и годишње семе, али га пре сејања у топлим пећима суше.

Што се, напослетку, *неге* пораслог лана тиче, она се највише састоји у плевљењу, јер ни један усев не пати толико од траваљине, колико лан. Кад лан 8—12 сантиметарâ високо порасти, треба га први пут плевити, и то уграбити време, кад је земља умерено влажна. Понајштетнија је *вилина коса*, (стршица, преденце, врдун), од које се само набавком чистог семена курталисати можемо. Исто се тако у лањишту налази и *топонац, лањик* и др. што се најбоље истребити може пажљивим прећишћавањем за сејање одређеног семена.

Кад хоћемо да добијемо *добар, танак конац*, онда морамо чупати лан, кад стабло пожути и са њега почне доње лишће да опада, а семе тек почне да рûди. Раније почупан лан даје истина врло танак, али и слаб конац; а доцније почупан даје дебљи, јачи, трајнији конац.

Са једног хектара можемо добити до 4000 килограма непрерађеног лана и до 10 хектолитара семена; али кад лан ретко, више семена ради посејемо, онда можемо добити и до 16 хектолитарâ чистог семена, у коме је случају од мање вредности конац.

др. Радић

ИСКРИЦЕ

Ако хоћеш да се обогатиш, онда мораш научити, не само да *зарађујеш*, већ и да *штедиш*.

Франклин.

—

Купуј само оно што ти не треба, па ћеш убрзо продавати и оно што ти треба.

Франклин.

—

Боље лези да спаваш без вечере, но да устанеш с дугом.

Франклин.

—

Штедња је врлина, тврдичење је порок.

—

Не троши новац на излишне ствари нити га бацај пороку у наручја. Новац који ти отуда преостане, послужиће ти као бедем противу недаћа, које те у животу могу снаћи.

—

И ако је прилив мали, не мари ништа, само ако одлив није велики.

Тирувалувер.

—

Ђубре је хлеб за наше њиве. Кад се добро ђубри, нема рђавих њива, а без ђубрења — нема плодне њиве.

Ј. Либиг.

Што жена може кецељом разнети, човек не може товаром нанети.

Срп. народна изрека.

—

Какав отац — такав син
Какво дрво — такав клин!
Какво звоно — такав глас
Какво зрно — такав клас!..

—

У којој кући петао не пева — жалосна је та кућа.

—

Само онај може бити добар сточар који своју стоку воле; који ужива у ономе што је лепо, племенито, узвишено и корисно.

—

Ко узме врага, поред блага
Блага нестане — враг остане
А ко тежи срећи
Тај ће блага стећи.

—

Срећа није у лепоти; срећа није ни у моди; ње нема ни у миразу — *она се једино налази у раду и штедњи.*

—

Чуварна домаћица не може бити она, која се није навикла на чување и штедњу још девојком.

—

Ко украде јаје, тај ће после и кокош.

—

Исто онако као што се продерана врећа не може напунити — тако се исто не може ни нечуварној жени нанети.

—

Кућа је хала. Много треба а често се мало има. Сваки треба да се према своме губеру и протеже.

Срп. Народне Изреке.

—

Два пута се обавештавај о карактеру човека с којим хоћеш посла да имаш, и добро отварај очи у шта улазиш.

—

Оцени најпре разумом све што мислиш рећи, јер у многих језик трчи пред размишљањем.

—

Ништа није опасније но мислити; ја могу и у рђавом друштву добар остати. „С ким си онаки си!“

—

Без *штедње* нема напретка. „Штеди беле паре за црне дане“.

—

Без реда и рада и без штедње не може бити среће.

—

Докле нема реда и размишљања при раду, не може се ни напредовати.

—

Без рада нема живота. „У радише свега бише, у штедише још и више“.

—

Ко ради своју земљу биће сит хлеба, а ко ида за беспосличењем безуман је. (Свето Писмо).

—

Ко рано леже и рано устаје — тај се никад не каје.

Што год своју стоку боље негујеш и обилније храниш — више ћеш користи од ње имати.

—

Прво стајицу, па онда кравицу.

—

Немој никада мучити стоку, која те верно служи и обилате ти користи доноси. Сети се само да је и она од меса и да је и њу Свемогући Творац створио, и да ју исто тако воле као и тебе!...

—

Ко своју стоку, благо своје, мучи — варвар је; а ко своју стоку, благо своје, пази и негује, томе она и доноси обилате користи.

—

Боље је и доцније стићи но стоку немилосрдно мучити и упропашћавати па да постане низашта употребљива.

—

Без наше домаће стоке био би нам живот мучан и бедан. Све што стока поједе, добро плати. Што је боље пазиш, храниш и негујеш — све ти више користи даје, а што год горе и бездушније с њом поступаш — све више губиш. Не треба никад заборавити да је сва домаћа стока добра, благородна, послушна и племенита животиња, али да и она има својих ћуди и да често пута неће да допусти да се њено стрпљење злоупотребљава.

—

Свет стари и подмлађује се, а човек увек мисли на боље.

БЕЛЕШКЕ

Г. А. С. Фархи повластичар свиларског индустријског предузећа и добротвор нашег Друштва у Лапову, — имао је доброту саопштити уредништву како у *Севени*, планинском округу Француске, одгајују свиње тешке до 300 килограма, при свем том што немају кукуруза нити га тамо гаје. Они то постижу тиме, што гаје због свиларства доста дудова и младе прасце хране тиме, а кад стигну питоми кестени, којих тамо такође има доста, онда и то дају свињама и сирово као и обарено. Свиње радо једу и мисли се, шта више, да је и здравија храна но кукуруз, који није добро очуван, но кваран, као случајно ове године.

Ми кестена питомога мало имамо; тако нешто мало имамо га више Лознице, затим у Јежевици, код Врање, у Страгарима код Шаторње, и на понеким другим местима, и не знамо да ли га народ за тај циљ употребљава, и ако нас уверава наш главни марвени лекар г. А. Љ. Поповић да би с хигијенског гледишта била врло добра храна не само стоци но и људма који га радо троше, често и код нас купујући га по скупе паре из Италије.

Много више имамо дудова, а да је среће могли би и требало би их још много више да размножавамо, јер би нам од њих прва и највећа корист била употреба лишћа за храњење свилених буба, затим и дрво дудово има лепе употребе. Поред путова и по многобројним утринама и пашњацима не само да својом сенком не би били од штете но би били веома корисни; а дудова жива ограда могла би да замени друге ограде и опет узгредно да даје лишће за гајење свилене бубе од чијих мехурака добијемо пару пре но од снопа својих усева.

Нека пример других земаља послужи и нама као пострек за напредак.

Чувени угарски патриота — Гроф **Сечењи** још 1840 године рекао је *о Свиларству* ово:

„Патриотска је дужност неуморно садити и неговати дудове ако осећамо да смо дужни радити да се народ обогати и на овај начин, и да и најмање изворе народне снаге отварамо, ако је грех да упарложимо ма и најмање живе народне радиности, и ако је дужност да се пре свега ономе одајемо, што ће користити не само одабранима но чија ће корист као добротворни сунчев зрак свакога равним начином додирнути.

Нека би само било довољно дудовог листа па ни остало неће ни на који начин изостати.“

Француски сир „рокфор“ и Ларзак-овца. — Производња рокфорског сира чини, као што је познато, најважнију привредну пољопривредну грану у округу Aveyron-у а тако исто и у суседним окрузима. Још од прастарих времена употребљавају се прастаре природне пећине лепога сеоцета Рокфора за поправку и пречишћавање производа и још стари Римљани знали су ову врсту сира да цене. По анализама славних хемичара, као што је *Шаптал*, сир рокфор најлакше је сварљив од свих других врста сира. Он се после два часа потпуно свари, докле је за сваривање свих других сората сира потребно више времена. Брилат-Саворин вели у својој класичној књизи *Физиологији Укуса*, „да му ручак без рокфора исто тако изгледа као ћорава лепотица“. Гурмани дали су му надимак „Краљ Сирева“.

Друштво: „Société des caves et des producteurs réunis de Roquefort“ данас је најстарија фирма у Рокфору. Оно постоји од 1842 године са капиталом од 6·5 милијуна франака. Оно је знало, мало по мало, да за се узме све боље подруме и да их снабде по најновијима научним захтевима. При томе друштво се непрекидно брине за побољшање свога производа и за увећане славе свога друштва. Његовим утицајем сасвим је се преобразио рад у Рокфору а промет се више но удесетостручио. Његовим посредовањем основано је од 1890 године нових 80 сирарница, које дневно прерађују 120.000 литара овчијег млека. Ово млеко дају им 5000 сопственика стада овчијих. У друштву налазе посла преко 800 чиновника и службеника. Количина производа, која се као потпуно зрела годишње продаје, достиже 5,000.000 килограма. Сви напори овога друштва крунисани су најбољим успехом, и данас заузима производ овога друштва прво место не само на домаћим но и на страним трговима. Вредност извоза износи годишње више милијуна динара, без обзира на то, што се врло велика количина сира справљеног од крављег млека, износи као рокфор, на светске тргове. Друштвена је девиза: *увек боље и боље!*

Раса оваца, чије млеко служи за справљање сира рокфора, зове се *Ларзак*. Тако је названа по једном висоравну истога имена, на коме оне живе. У овоме пределу налазе се велики пашњаци са мало али врло хранљивих зеља. Осим тога на овоме терену подигнути су вештачка пашњаци, јер услед увећања стада потребно је више и хране. Због врло великог развића трговине и знатног пењања потрошње сира, распространило се справљање овога сира, па се увећало и држање оваца и у суседним областима.

Ларзак-овце имају исте оне знаке као и добро млечне краве тј. узана не дубока прса, широке сапи, велики трбух, танке бутине и плећке, врло развијено виме и мекану нежну кожу. Занимљиво је скакање цена стадима оваца, које се из следећих података о приносу једне овце у годинама 1867 и 1877 показује. Једна овца давала је:

	1867	1877
	динара	
млека у вредности	21	30
вуне	5·50	5
јагњади	4	5·50
динара	30·50	40·50

За десет година скочила је цена за 10 динара по комаду, што је дошло само услед разумног начина гајења, добре неге и добре хране. Године 1875 било је 150.000 оваца а данас има више од 700.000, од којих млеко дају преко 500.000. Ове овце представљају годишњи принос од 12 милијуна динара што се види из овог прегледа:

од сира · · · · · ·	дин.	6,300.000
„ вуне · · · · · ·	„	3,850.000
„ старих оваца · · ·	„	1,200.000
„ јагањаца · · · ·	„	560.000
	Свега дин.	11,910.000

Овце се добро хране, али се много не расипа. Зими добијају сено и луцерну. Поје се водом, којој је додато нешто јечменог брашна. И зими скоро свакога дана овце се истерују, како би могле пасти и здраве остати. Лети пасу по вештачким пашњацима, камо се изгоне у заграђена одељења која морају потпуно опасти. На тај начин опасају поједине делове пашњака, а на другима може се трава непрестано обнављати тако, да траве никада не може нестати. Овце се чувају од хладне и тврде воде, јер се увек претпоставља добро чувана стајаћа и на сунцу згрејана вода. Јагњење бива у месецу јануару и фебруару. Мужа почиње месеца фебруара. Дневно се два пута музе. Свака овца даје годишње 14 до 15 килограма сира. Раније је био принос у сиру од једне овце 6 килограма, а сад се више но удвојио, а у неким долинама, где је клима блажија и где је зеље боље, дају овце и 16 до 18 кгр. сира годишње. „*W-r. L. Zeitung*“.

ГЛАСНИК

Трећа конференција руковаоца лозних расадника. — Ни на једној се пољопривредној грани не чине тако много испитивања и тако силни напретци, као у Виноградарству. У раду прво место заузима Француска, која је и од пре, па и сада, еминентно виноградарска земља, и која је од филоксера била претрпела први и најјачи удар. За њом иду остале виноградарске земље, у којима је филоксера поништила већи део винограда а међу овима се истиче Угарска. Утврђено је већ, да је једини спас Виноградарству у *каламљењу домаћих сората лозе* на америчким, званим *издржљивим* лозама. По томе на подизање винограда по овоме начину прва је погодба набавити ту издржљиву лозу, ради каламљења. Те послове узела је на себе држава, да из својих лозних расадника даје америчке лозе појединцима. Да то узме на себе држава није само тај разлог, што ће се на тај начин моћи и много брже да размноже те потребне сорте лозе, него што раздавање лозе мора да се врши под извесном контролом, а та потиче поглавито из тог узрока: што се америчке лозе не могу, као наше старе, садити на свакој земљи. Осем тога, успевање америчких лоза, нарочито каламљених, зависи још од правилно припремљене земље, те се контрола државе и на то распростире. Но, поред овога, државни лозни расадници имају задатак, да буду и *практичне школе* за модерно подизање винограда, и док се рад каламљења не рашири у пракси у довољној мери, да производе каламљену лозу за раздавање појединцима. Сви ти, и још други задаци, ангажовали су на јако руковаоце лозних расадника, а нарочито још кад се томе дода: да је у нас тражња лозе тако велика, да расадници нису у стању својом производњом да задовоље потпуно потраживања. Већ и са самим напретком технике Виноградарства тражи се од њих да прате све савремене успехе у Виноградарству, а та велика тражња лозе безусловно им налаже, да применом новијих и бољих метода постижу што интенсивнију производњу лозе свих категорија. У том циљу, као и ради потпуног јединства у административним пословима, по иницијативи одсека за Воћарство и Виноградарство Министарства Народне Привреде састају се сваке године руковаоци лозних расадника у *конференције*, те се обавештавају о истакнутим питањима и доносе одлуке које су обавезне за све. Таквих је конференција било *две:* прва у јагодинском лозном расаднику, а друга у жупском лозном расаднику (у Александровцу). Рад првих двеју конференција био је и обилат и одређен, тако да је много допринео прецизности и напретку послова у расадницима. Записници тих конференција штампани су у *Привредном Гласнику* (свеска за април и за октобар и новембар). По одлуци садашњег г. Министра Народне Привреде, трећа конференција држана је у *крајинском лозном расаднику у Букову* (код Виноделско-Воћарске Школе) ,и то од 16 до 20 прош. месеца. Дневни ред састављен је од најважнијих питања, како за рад у расадницима, тако и по напредак Виноградарства нашег уопште. Између осталих питања било је говора и о „*рационалној производњи и неговању вина, са обзиром на бољу потрошњу домаћег вина, а сузбијање страног*“. Конференцији је председавао шеф Одсека за Воћарство и Виноградарство, инспектор г. П. Т. Тодоровић, а сем споменутих учесника биће на конференцији и агрикултурни хемичар и шеф Пољопривредне Хемиске и Огледне Станице г. М. Бајић, нарочито ради наведеног питања. О овом корисном раду конференције ми ћемо донети кратак извештај.

Млекарски курс у Смедереву, — Главни Савез Српских Земљорадничких Задруга приређује за време овогодишњега школскога одмора први једномесечни млекарски курс у угледном млекару г. *Милорада Драшковића* у Смедереву.

На курс ће се примити 25 учитеља и свештеника из целе земље, и то само они, који су задругари Земљорадничких Зардуга.

Они свештеници и учитељи, који су ради да похађају овај курс, треба да се писмено пријаве *Главном Савезу најдаље до 15 априла* ове године.

Кандидати, који буду изабрани, добијаће од Главног Савеза, за време док курс траје (за 30 дана), по 1·50 динара дневно на име трошка, ако курс уредно похађају. Одело за рад (старо) и осталу опрему (пречагу, неколико убруса, стару обућу итд.) мора сваки понети од куће.

Пошто ће бити станова и уза сам млекар, за који се неће плаћати ништа, то сваки курзиста има понети собом по један покривач и простирач и један узглавник — као своју постељску опрему.

Тим самим што се пријављује за овај курс сваки Задругар — учитељ и свештеник — узима на себе моралну обавезу да по свршетку курса ради, како у свом селу, тако и у околини, на подизању Млекарских Задруга у обучавању сељана у правилном гајењу стоке и млекарењу уопште.

После 15 априла тек. год., Главни Савез ће учинити избор пријављених кандидата и изабране ће одмах известити кад треба да пођу на курс и о осталим појединостима.

Милован Трифуновић, трг. и виноградар из Пожаревца, уписао се за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва и положио чланski улог од сто динара. Тиме је најбоље доказао своје пријатељство спрам српске пољске привреде и дао пример осталим пријатељима пољске привреде који су у стању да Друштву помогну у извођењу привредног напретка Србије, којој је пољска привреда главна основица. Хвала му!

Најбоље расе страних кокошака. — У данашњем броју доносимо слику *илимес-рок* кокошке. Доцније ћемо донети редом и слике свих чувенијих раса кокошака. За сад само напомињемо нашим читаоцима да ће се у подигнутом Друштвеном Живинарнику у Роготу гајити ове расе кокошака: *Илимес-рок, Талијанка, Доркинг* и *Орингтон*. О особинама ових кокошака и о привредној важности њиховој, читалац ће наћи лепе поуке у делу *г. Др. Борђа Радића: Гајење живине с привредног гледишта*, које се у свако доба може добавити преко Српског Пољопривредног Друштва.

Појава крваве ваши. — Српском Пољопривредном Друштву достављено је с извесне стране да се на јабучастом воћу у расаднику Пољопривредне Подружине у Обреновцу појавила крвава ваш.

Пољопривредно Друштво, знајући од какве би велике штете по јабучасто воће а нарочито јабуке била појава крваве ваши, није ни часа пропустило, већ је одмах изаслало свога нарочитога изасланика, да прегледа не само расадник него и све воћњаке у Обреновцу и околини. Изасланик друштвени извршио је преглед и утврдио да у Обреновцу, а тако и у неколико околних села, нема крваве ваши, али да се на понеком слабијем воћу а нарочито крушкама налази један други инсекат који им

не причињава готово никакву штету. Брижљивим чишћењем а нарочито кречењем воћака и он би се лако могао уништити.

Ну, на жалост, Београд није поштеђен од ове напасти. Крвава ваш већ је нађена у некојим београдским воћњацима. Треба ће само да се види да ли је има у околини и у ком пространству.

Овом приликом скреће се пажња пољопривредницима из околине, да обрате што већу пажњу на воћњаке, по сваки сумњив случај да достављају Друштву, а знамо да би оно могло чинити и стручне прегледе. А најбоље би било, да сваки пољопривредник, чим примети ма што сумњиво у своме воћњаку, нападнуте делове одсече и пажљиво са штеточином спакују у какву кутицу или флашицу па добро затвори и Друштву пошаље, те да оно утврди да ли је крвава ваш или какав други инсекат.

На тај начин моћиће се сазнати за сваку појаву и предузети потребне мере да се овој опустошавајућој зарази стане на пут, те да се спречи њено даље ширење.

Српско Пољопривредно Друштво ће у овом погледу и даље стајати на услузи пољопривредницима и делом и саветом.

Савез руских друштава за пољопривредне сврхе. — У Русији има сад неколико стотина Пољопривредних Друштава, сва су она свако за себе, без везе, без узајамности; свако има своја Правила, свако свој циљ, свако свој план, свако свој програм. Најзад им је Министарство Земљорадње, желећи да рад тих Друштава буде саобразнији и јачи, поставило питање: да ли Друштва налазе потребу да између себе створе савез и на којим основима?

Друштва су дала одговоре, и како резиме тих одговора треба и нас да интересује као *материјал* не само за реорганизацију нашег Друштва и његових Подружина, већ и за прибирање у један Савез Друштава, која раде такође за сељака, и специјално у једном правцу, — ми сматрамо за потребно да у главним потезима саопштимо оно, што је руско Министарство Земљорадње ових дана објавило.

Друштва су одговорила у овом смислу:

1. Образовање Савеза Пољопривредних Друштава, како општих, која обухватају целокупну пољопривредну задаћу, тако и специјалних, посвећених само оделитим задаћама, веома је потребно и суврмено.

2. Општи Пољопривредни Савез дужан је једновремено, сложно и споразумно прилазити својим задаћама, како културнога, тако и комерцијалнога карактера.

3. Правац и ток свима Друштвима даје Савезни Одбор.

Ближи задатак овим Друштвима у Савезу био би:

1. Представљање и заштита општих интереса пољске привреде свога реона, како пред централним, тако и пред месним државним органима, као год и пред друштеним установама и установама земстава, продуктним берзама, железничким управама итд.

2. Сарадња на образовању нових Пољопривредних Друштава, нарочито са задатком за осигурање од пожара, градобитности, заразе сточне итд.

3. Прибирање специјалиста и инструктора оделитих занимања на послу око напретка пољопривреде.

4. Сарадња на поправци услова за напредак пољопривреде.

5. Организација честих пољопривредних метеоролошких стација.

6. Регулисање радничког питања у пољопривреди, путем уређења радничке берзе, контоара итд.

7. Устројство елеватора и житних магацина.

8. Уређење пољопривредног кредита, оснивајући за то кооперације с колективном обвезом.

9. Сазивање честих скупова реонских и земаљских.

10. Држање учестаних изложаба реонских, пределских и месних.

*

У овим тачкама ће извесно бити поуке и за нас у Србији, који, у тежњи за децентрализисањем, губимо из вида потребу: да децентрализација не сме значити расуло и противништво у раду на општем добру, већ, напротив, прибирање досле неприкупљене снаге за извршење и специјалних и општих задатака. Посебан, специјалан рад несумњиво може донети користи, али само кад се ради по *општем* плану и *сагласно* са свима установама, које служе општем пољопривредном циљу; та сагласност нарочито се мора одржавати с оним Друштвом, које обухвата целокупну задаћу пољопривредну.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

Тежак је за време досадашњег излажења од 33 године донео у својим ступцима не малу ризницу знања сакупљену, у земљи и са свих страна света, и како ваља пречишћену. Овим се могао српски пољопривредник користити, а свештеник, учитељ, шумар и ветеринар пријатно забавити. Ако се још призна да је *Тежак* за то време успео да поједина питања пољопривредна расветли, да стање пољопривреде у понекој области изнесе у јаснијој слици, и да укаже на пут за привредни преображај, који је постао неизбежан стицајем измењених прилика у земљи, ако је помагао да се пречисте понеки називи и среде пољопривредни термини, затим, да се многи пољопривредници упуте у избору бољег семена, справа, алата и машина, да се пријатељима пољопривреде олакша патриотски рад намењен напретку земљорадничког живља, — онда ће сви, који су на томе радили, имати права да се поносе не малим успехом, а жртве око тога учињене да се потпуно оправдају.

Од времена кад је *Тежак* покренут па до данас много се у Србији изменило од онога што *Тежак* узима у своју област. У тим промењеним односима има нечега што нас мора обрадовати, но не оскудева ни тога, што се мора сажаљевати и оплакивати.

Оно што нас мора радовати то је: што се број школованих пољопривредника, шумара и ветеринара умножио, а не мање и број оних учитеља и свештеника, који са више разумевања пријањају за напредак нашег земљорадника. С поносом погледамо и на оне установе основане да потпомогну привредника (као Огледна Хемиска Станица) или да му послуже као пример за рад и спрему подмлатка (као Окружне и Среске Станице). Тако исто ценимо рад и оних приватних усталаца и удружења индустријских, који производе земљорадникове прерађују или их повољније уновчавају. Не мање и на мрежу железнице која се скоро сваке године понечим допуни као и на др. путеве, који, и ако односе снагу земљораднику док их изради, али њему заиста и највећу услугу чине, јер знатно олакшавају кретање његових кабастих и тешких производа. Све нас то мора обрадовати и *Тежак* о томе мора водити рачуна.

Али, не смемо сметати с ума ни то, да се умножавањем становништва у нашој малој, а при том доста врлетној земљици осетиле све оне штетне последице сувишног дељења земаља, да је наишло умањавање Сточарства, да се местимице испољава испошћеност земљишта без изгледа на скору могућност да јој се врате одузети чиниоци плодности, да је инокоштина и сироманштина насрнула, а организована снажна потпора једва на помолу. Будити свест о тим незгодама и пружати знање потребно да се отклоне или бар ублаже те невоље, то је неминовно био задатак овога најстаријег друштвеног органа, *Тежака*, и он је тај задатак вршио часно и истрајно.

Прихваћајући данас тај посао у измењеним приликама, Књижевни Одбор са уредником листа свестан је свих тегоба тога посла, но појимајући важност његову, не напуштајући досадашње тековине до којих смо дошли жртвама и трудом часних претходника, налазимо да треба да се заложимо најпре око тога да *Тежак* сакупља и пречишћа и у народ уноси првенствено знања која су му преча и потребнија за оно време за које му се *Тежак* пружа. За тај циљ Друштво преко свога Књижевног Одбора упире очи на све школоване пољопривреднике, шумаре и ветеринаре, који у народу живе и с њим деле свако зло и добро, и његове потребе познају, као и на све свештенике и учитеље, који су вазда привреду народну потпомагали, — да сарадњом прискоче у помоћ. Идеал коме *Тежак* греди био би тај, да види око себе све писмене пољопривреднике и пријатеље и помагаче пољопривредног напретка. Више

очију боље виде, а више руку могу више урадити, и онда ће бити већи избор бољих и савремених радова, разноврснија и једрија садржина, и у јачој мери задовољити наде које се у њ полажу.

Кратке и што прегледније чланке и белешке, што занимљивији подлистак, прегледне дописе о стању привреде и важнији податци за гласник, затим пажљиво и пречишћено називље, учиниће да ће у сваки број листа моћи улазити тако разноврсна и са више страна прикупљена поука, да ће сваким даном моћи све боље задовољити своје читаоце.

Књижевни Одбор нада се да ће ускоро добити што више радова који одговарају Правилнику о томе, и мисли, да ће сарадници наклоно допустити да се по некоме њиховоме раду доцније, место уступи, а по некоме и другача разрада зажели.

Тежак још и на даље мора бити за своје сараднике жртвеник а не извор неке особите зараде. Према томе ће се и радови одабирати, па они узимати и хонорисати, који су за дани тренутак најпотребнији. А не мања је и она жртва која ће се од њих по који пут потражити и која је Одбору потребна, да Одбору помогну и у оцењивању поднесених радова које не могне сам Одбор на време и довољно брзо оценити.

Књижевни Одбор има част доставити ово свима досадашњим сарадницима, као и онима који ће се тек придружити, све у нади да ће га у томе потпомоћи.

Моле се претплатници *Тежака* да у овоме виде нову залогу нашег искреног заузимања да њихова очекивања по могућности задовољимо. А не мало зависи и од њиховог одзива те да лист са више средстава могне доносити више слика које помажу лакше разумевање поука.

Уредник и Књижевни Одбор.

КЊИЖЕВНОСТ

Ових дана добили смо три веома корисне књиге. Једно је: *Српска Извозна Трговина и Аустро-Угарска Монархија*, разређена предавања Божидара Никашиновића. Цена 0·50 динара.

Друга је: *Одломци из Аграрне Политике* од М. Т. Грковића, управитеља Винодељско-Воћарске Школе у Букову.

Трећа је: *Прерада Воћа*, за школе и народ, израдио Благ. Д. Тодоровић, управитељ Ратарске Школе. Цена 2 динара.

У листу, који као *Тежак* излази свега три пут месечно, и који је намењен најпречим поукама које су потребне земљораднику нема довољно места за приказивање књига. Али како се у нас ретко појављују књиге о привреди и како се у наведеним књигама пружа у тој мери корисно знање нашим привредницима, да ће оне прочитане и како треба оцењене заменити многе бројеве *Тежака*, то радо уступамо и онако оскудно место у листу овим врстицама.

Данас изгледа најпреча потреба нашег привредника да види: куд се дева оно што земљорадоик производи, и од чега зависи: хоће ли онај који с тешком муком прну земљу превр̀е добити ону накнаду која му припада? Не буду ли *сви* свесни *свега* што треба знати о Српској Извозној Трговини при закључивању нових трговинских уговора, и не буду ли *сви решени* да за то сазнање и одбрану правих и битних интереса земље *заложе све што је потребно*, а на првом месту своје неоправдане прохтеве за оним страним до којих не можемо доћи сами својим радом у својој земљи, онда — ни најбољи државници не могу нас задовољити на ма колико залагали се да одбране наше економске самоопредељење.

Није тешко земљорадницима српским доказати да треба да се чувају страних производа и задовољавају само производима својих руку. Али је тешко да увиди: како је крчење нових путова у извозу тешко, и како се не може свакад успети да се одмах оно достигне чему се тежи. Народно-економске истине често су прекривене многим лажним покривачима и отуда је веома драгоцени сваки покушај да се који од тих покривача скину испред наших очију, те да се види право стање.

Ми тај похвални покушај видимо у првој књизи.

Предавања која је прошле године у два маха држао г. Божидар Никашиновић, публициста, и која су на се обратила пажњу свакога мисленог Србина, разрађена пружа нам писац у овој књижици. Овим похвалним радом г. Никашиновић дао је прилике и онима који нису могли присуствовати његовим предавањима, да их сад на тенане прочитају, проуче и увере се о дубокој студији коју је писац посветио економним питањима наше земље, која су за њу, у истини, животна питања. Све што је г. Никшановић навео у овим веома брижљиво, марљиво и савесно израђеним предавањима, поткрепио је таквим доказима и утврдио статистичким подацима да уопште не може бити сумње у правилно изведеним закључцима и добро схваћеним интересима Краљевине Србије и њене Извозне Трговине.

Ми само можемо жалити што нам простор листа не допушта да опширно прикажемо својим читаоцима ову књижицу али то што ми на овоме месту не можемо учинити, учиниће без сумње они листови и часописи, који су позвани да воде рачуна о економним питањима у нашој земљи.

Веома ниска цена за ово дело, које је одавно чекало на озбиљног и свестраног обавештеног посленика, учиниће те ће га и најсиромашнији моћи набавити и прочитати. С тога га ми најтоплије и препоручујемо свима члановима Друштвеним, држ. економима, Подружинама и свима пријатељима Пољске Привреде. Не сумњамо нимало, да ће сваки наћи озбиљног уживања у читању ових разрађених предавања и да ће прочитавши ова разбристрити и рашчистити своје појмове и увидети шта нам треба да радимо, па да економски ојачамо и да Пољопривредна Србија извозом буде ојачана, да постане снажна, силна и моћна, да може своје националне задатке успешно извршити.

Шта смета нашој извозној трговини; где нам се највеће и најтеже сметње чине; шта треба да радимо па да се ослободимо окова који нас спутавају, и који су путеви којим треба да гредемо па да економски будемо потпуно независни и јаки — писац исцрпно и лако разумљивим стилом излаже тако, да га сваки потпуно може разумети и брзо видети све што би му од користи могло бити.

Још једном, дакле, искрено препоручујемо ово дело својим читаоцима.

* * *

Да пређемо сада другој књизи *Одломци из Аграрне Политике*.

На првоме месту поменућемо, да је ова књига од 11 штампаних табака на финој артији за цену од једног динара просто — поклоњена. Затим, да расправља питања која су сасвим савремена у области пољопривредној, и напослетку да их расправља начином који се у свакоме погледу може похвалити. Сагласни смо у свему, да ће по речима писца, из ове књиге увидети читаоци, да би Србија могла повећати своју пољопривредну производњу *за неколико пута*, који се израз још није одомаћио код нас, и који се са плашњом само у изванредним случајевима употребљава, па и онај који га употреби, осврће се и плашљиво гледа да га ко није чуо, — то је он само за себе казао.

Полазећи са овога гледишта, писац је тражио, да се озбиљније ради на унапређењу пољопривреде, и да се за то пру-

жају обилатија средства и од стране државе и од стране самога народа. Свака пара дата на унапређење пољопривреде вратиће се и држави и народу у најкраћем времену десетоструко!

Не смемо пропустити а да не поменемо навод пишчев да „многе мисли, које су у овим чланцима изнете, нису нове. Оне су овде само јаче обојене, да се боље виде; оне су плод размишљања и рада многих људи, а нарочито пољопривредних стручњака, од пре тридесет и више година". — Писац ово можда наводи из скромности или да би се сачувао од пребацивања плагијаторства. Ми ово истичемо *у особиту заслугу пишчеву*, што је и у мучном раду својих претходника нашао нечега што се и данас још као неподмирена потреба истиче. Само на тај начин надовезујући своје радове на радове старијих сатрудбеника моћи ћемо успети а никако ако те радове старијих презиремо.

Чланци су писани у разно доба и у разним листовима, и да подмире разне потребе, али ипак, и ако се те ствари погдешто понављају, тако су важне, да је и боље да се прочитају више пута и да се добро упамте.

У целој књизи највише се говори: о пољопривредним станицама, о среским расадницима и о државним економима, као установама младим, на које се са извесне стране подигла неоправдана повика, тако да је и сам њихов опстанак био у питању; а сада је у питању њихово напредовање, пошто се за њих дају врло незнатна средства, а закони о њима за сада су скоро мртво слово на хартији.

Кад би хтели да хвалимо све у овоме делцу што вреди хвалити ми би морали да прештампамо добру четвртину, али ред је да кажемо и да ли има и шта да му се замери. Но с тим ћемо бити брже готови. Делу немамо замерке, а писцу ћемо имати, ако — ускоро не настави овај посао не и наниже и другу нишку правог бисера пољопривредних и аграрно-политичких чланака. А до нас економа и пријатеља привреде стоји да дело откупимо, да га читамо, и мисли даље ширимо.

И свима другим који желе благостање нашег народа и увећање његове производње светујемо читање ове корисне и примамљиво написане књиге. А највише и најтоплије је препоручујемо нашим државним економима којима је првенствено и намењено.

ОБЗНАНЕ

Претплатници Тежака моле се да што пре пошљу претплату за ову (1903) годину, јер се *Тежак* неће никоме слати на вересију. Ово важи за све претплатнике.

Тежак излази свакога 1, 10 и 20 у месецу са чисто пољопривредном и практичном садржином а и са сликама,

Годишње стаје 6 динара, полугодишње 3 динара — за Србију. Чланови помагачи, чланови свих друштвених Подружина, основне школе, војници сталног кадра, ђаци, манастири, Земљорадничке Задруге и чувари шума добијају лист у пола цене — ако положе претплату унапред за целу годину.

За земље *ван Србије* стаје годишње 8 франака у злату или 4 фор. а. вр. Српска Пољопривредна Удружења и њихови чланови као и Српске Земљорадничке Задруге и Читаонице добијаће лист за 6 франака годишње (или 3 фор. а. вр.) ако унапред положе претплату за целу годину и кад се претплате код свога Удружења, преко кога ће им се и лист слати.

Важно за привреднике. — Српско Пољопривредно Друштво добило је довољне количине *рафије и плавог камена*. Сви ови артикли првог су квалитета. Цена је одређена према стварном коштању и то: за рафију 1 динар, а за плави камен (0·60) шесет пара динарских.

Привредници којима што треба од ових артикала нека изволе похитати с поруџбинама, како би све што им треба благовремено добити могли.

ОГЛАСИ

ЖИЦЕ БОДЉИКАВЕ

За ограду са 2 и 4 бодље добила је велику количину и продаје врло јевтино

ГВОЖЂАРСКА РАДЊА

Тасе Нераниића

БЕОГРАД—САВА

(ТЕЛЕФОН РАДЊЕ И КУЋЕ БР. 243)

6—10

ЈАЈА

САВСКА БАНКА У БЕОГРАДУ

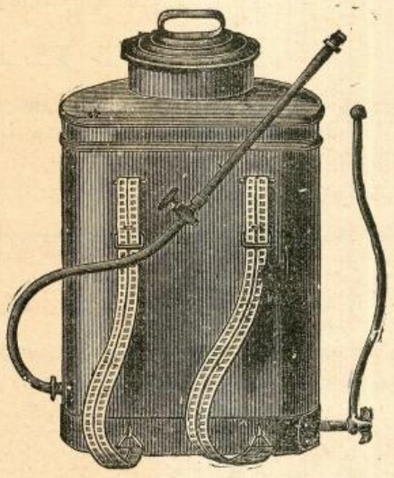
купује јаја за извоз и плаћа их ценом која одговара највећим ценама страних пијаца онога дана кад Банка тражи јаја.

Банка ће свакога на захтев извештавати о цени и за све остало. 5—8

Најбоља и најсавршенија је прскалица за лозу

ПАТЕНТ „АУСТРИЈА"

(ОД ФРАЊЕ НЕХВИЛА ИЗ БЕЧА)

Иста се може употребити и за прскање воћака и поврћа, увек има на стоваришту код *Српског Пољопривредног Друштва и*

Браће П. Радојловића

4—10 гвожђара у Београду.

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова. 5—36

ПОВЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВАЦА

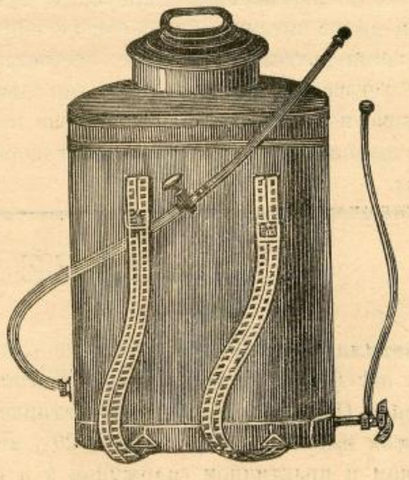
У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ ИЗРАЂЕВИНЕ:

ПРСКАЛИЦА ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најсавршенији и од стручних људи: виноградара и економа, опробани систем под називом

КРАЈИНА

са знатно јевтинијом ценом него ли оне са стране донесене, а квалитетом и својом солидном израдом никако не уступа првим страним патентираним фабрикатима те врсте. Коме је лакше може ове прскалице набавити преко *Српског Пољопривредног Друштва* које их има увек на своме стоваришту у довољној количини. 2—10

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 10 и 11 броја Тежака. Алекса Стојковић. *Чланци:* Сејање дудовог семена и подизање живе ограде дудове. — О укрштању кокошака с привредног гледишта. — Наше ливадарство. — Подмлађивање дудових дрвета. — Напомене одгајивачима живине и кокошака. — Производња дулека. — Кобиле за запат. — О сејању лана (ћетена). — *Подлистак:* Правила Данске Задруге за извоз јаја (сршиће се). — *Искрице.* — *Белешке.* — *Гласник.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Књижевност.* — *Обзнане.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД МОЋНОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА
АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 12. У БЕОГРАДУ, 20 АПРИЛА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

СЕЈАЊЕ КУКУРУЗА

— НАПОМЕНЕ У СВОЈЕ ВРЕМЕ —

Већ је време кад треба озбиљно да отпочнемо са сејањем кукуруза. У нашој се земљи кукурузом засејава највећа површина зиратног земљишта. Да је то доиста, наши ће се читаоци уверити из података, које имамо при руци за прошлу, 1902 годину. Тако било је засејано у 1902 год.:

	хектара	Добивена количина у товарима (од по 100 кгр.)
Кукурузом	524.652	4,672.848
Пшеницом	325.583	3,104.925
Ражју	39.829	275.290
Јечмом	88.188	761.005
Овсем	100.403	586.983

Што се највише кукуруза код нас гаји, долази на сваки начин отуда, што плод његов највећи део становништва у Србији употребљава за храну; што се кукурузом (и плодом — зрном — и шашом) највише крми домаћа стока, и што он сразмерно даје највећи принос. Но не само да се кукурузно зрно употребљава за храну људи и стоке, но се прилична, скоро доста позамашна количина извози и на страну, нарочито оних година кад у другим земљама омане род кукуруза. Но за нас је далеко већа важност кукуруза у томе што се он употребљава за храну стоке — поред тога што се употребљава за храну људи — у коме случају тело наше домаће стоке преради кукуруз у месо, маст (лој), млеко итд., те га, дакле, не извозимо по јевтине паре као сировину, но га много скупље продајемо прерађеног, у виду животиња и животињских производа, а поред тога — што је најважније — остаје нам и сточно ђубре, којим, после, ђубримо наше њиве и враћамо им она хранљива градива, која смо им жетвом одузели. Отуда је наше уверење, да би земљорадник требао да *што мање* извози кукуруза, а да га *што више* употребљава за храну своје домаће стоке, јер ће само тако имати највеће добити. Само оно што му је сувишно — треба да прода, а, по могућству, онда кад су тржишне цене најбоље.

Није, дакле, потребно да и овом приликом нарочито истичемо важност гајења кукуруза за наше прилике, јер је то досада врло често у ступцима *Тежаковим* чињено, но је много важније да упозоримо земљорадника на шта треба главну пажњу да обрати при гајењу кукуруза како за своју домаћу потребу, тако и за трг.

Да земљиште треба брижљиво обрадити и пажљиво припремити за сејање кукуруза, познато је свакоме земљораднику. Обично ваља земљиште још с јесени, пре зиме, два пута поорати и то добрим гвозденим плуговима и што дубље, а пред сетву, с пролећа, још једном. Затим би требало добрим дрљачама предрљати земљу, што боље од корова очистити, и ваљком поравнати.

Какво земљиште воле кукуруз, и на коме он најбоље успева — сваки земљорадник зна, јер је дугогодишњим гајењем његовим стекао посигурно таква искуства која се ничим не могу потрти. Није на одмет да напоменемо, да кукуруз уопште не пробира земљиште, и да може скоро на сваком земљишту успевати, само ако оно није подводно. Где су предели сувљи — ту тражи теже земље, а где су предели опет влажнији — ту тражи лакше и топлије земљиште. Воле добро иловачасто-песковито земљиште, које је хумусно.

Кукуруз ни у плодореду није велики пробирач. Често пута — ако је земљиште довољно снажно — може се на истој њиви из године у годину сејати, па ће ипак обилан род давати. Али како је неопходно потребно, да се с времена на време таква њива ђубри, то треба имати на уму, да се тада мора добро и озбиљно ђубрити и то стајским ђубретом, најбоље с јесени, кад га одмах ваља и заорати. — После угара, детелине, на њивинама, после окопавина, стрмнина и скоро свих усевних биљака, кукуруз добро успева.

Кукуруза има много одлика. То је свакоме познато као и истина, да се све те одлике међусобно разликују како по боји зрна, тако и по облику; како по величини и крупноћи клипа, тако и по висини стабљике; како по крупноћи зрна, тако и по добу стасавања итд. Отуда долази да се многи не могу да одлуче на гајење ове или оне одлике кукуруза, и да често једну прецењују, другу потцењују, машају се за оним што им са стране нуде, а, на жалост, одбацују оно *своје* што је и боље, и сигурније, и више користи у нашем поднебљу даје.

О томе баш хоћемо неколико речи да речемо.

Кукуруз је с разних страна у Србију доношен, мешан је и скоро без икаквог плана и јасно постављеног циља гајен. Нећемо претерати кад речемо, да данас ретко можемо наћи код нас *чисту одлику* неког кукуруза. Све је то измешано, изукрштано, да се, доиста, не зна ни крсног имена. Треба само погледати кукуруз који се на тргове доноси, треба чути жалбе трговаца извозника, виколованих практичних земљорадника, па

да се сваки потпуно увери, да је оно што горе поменусмо, истина. — Како су раније грешке чињене, чине се и данас, а чине се, изгледа, стога што се ствар не цени онако како би требало и што се земљорадници сами варају прецењујући поједине одлике кукуруза (на пр. бели и коњски зуб уопште) а нимал не испитују и не уверавају се: да ли је тај њихов суд оправдан и истинит. — Ми се не устежемо поменути, да су чињене грешке и тамо где ових не би требало да буде, али тако исто не можемо а да опет нарочито не нагласимо, да је *Тежак* био увек пун поука о гајењу кукуруза, и да се безмало сваке године упозоравао наш земљорадник на оне одлике кукуруза које треба да гаји, и да одбацује оне којима је свој *домаћи* кукуруз почео да квари и скоро искварио.

Често се чује, да немамо сигурних места да набавимо чисто семе од нашег *домаћег жутог кукуруза*, који ми више свих одлика ценимо, и који је неоспорно најбољи за нас од свих одлика кукуруза, које су било са стране у земљу унесене, било и раније у земљи гајене.

Тежак је кроз своје ступце препоручивао поједина економна надлештва и поједине домаћине код којих се може добити чисто, добро и јевтино семе од жутог домаћег кукуруза. Српско Пољопривредно Друштво приређивало је о својој слави изложбе воћа а поред њих и кукуруза; том приликом испитивало је изложен кукуруз и стручни суд вазда је на прво место стављао наш домаћи жути кукуруз, па је семе с тих изложаба (од најбољих одлика) давано појединим државним економним установама ради производње семена. Тако смо у могућности да добавимо чисто семе од нашег, *домаћег жутог осморедог и дванаесторедог кукуруза*, који би требао да се код нас у редовним приликама искључиво гаји.

Како је прошлогодишња берба кукуруза била и сувише лоша (услед раних слана), то је и наш земљорадник у оскудици и мора набављати добро семе од кукуруза. Та околност треба да га сад принуди да набави само семе од нашег жутог кукуруза, а да се за ово неће кајати више је но сигурно, јер је већ увелико свет стекао уверење да од нашег жутог кукуруза нема бољег.

Док се не посеје — не може се брати; а како ко сеје, онако и жње. Од доброг семена — биће добар и плод, а од лошег — лош и све рђавији и рђавији. То сваки земљорадник зна, и с тога не треба да жали да који грош више изда за добро семе јер ће му се то стоструко надокнадити.

Жути је кукуруз неоспорно најбољи. Он се једино на страну извози и њега само чистог купују наши трговци. Он је издашан, лако се суши, добро се очува, и много се теже квари но бели кукуруз, који нико неће да купује за извоз. Жути је кукуруз сувљи (мање има воде), брже зре, стасава раније, тако да је већ онда зрео кад се код нас могу да јаве ране слане и мразеви.

Бели кукуруз ваља сасвим одбацити и никако га не гајити. Није истина да је он издашнији, како то обично необавештени тврде. Ко ни у ово неће да верује, нека само упореди приносе са својих њива засејаних жутим осморедим или дванаесторедим кукурузом и других њива засејаних белим кукурузом. Нека тачно одреди колики је кочањак код белог, а колики код жутог кукуруза (код белог је увек већи и влажнији, тако да се бели кукуруз тешко руком круни, а круњачем још теже или се уопште не може ни да круни); нека тачно и брижљиво посматра кукуруз у кошу, па ће се брзо уверити да се бели кукуруз *теже* суши, да је непрестано влажан, да се квари и да га више нестаје, губи се више кад дуже стоји но жути. Зрно белог кукуруза није никада тако једро, пуно, суво и хранљиво као зрно домаћег жутог кукуруза. — Ко хоће и даље огледе да чини, нека само мете на храну свиње, и једног брава, рецимо, храни жутим, а другог белим кукурузом, па ће видети с којим ће га пре и боље угојити. И овде ће се сигурно жути кукуруз боље показати од белог. Најзад, кад изнесе бели и жути кукуруз на трг, приметиће увек, да трговац-извозник тражи само чист жути кукуруз а бели неће ни да погледа.

Постоји уверење, да је бели кукуруз *слађи* но жути. То може бити само док је још млад. Али стари жути кукуруз увек је слађи од старог белог кукурза, и не само да је укуснији, но је и хранљивији, а вазда на већој цени.

Све ово, дакле, што овлаш наведосмо, говори у прилог *гајења само чисто жутог кукуруза.*

Ми не треба да тражимо преко хлеба — погаче. Ми имамо свој *осмореди и дванаесторедн одличан жути кукуруз,* па њега треба и да гајимо чистог, самог за се, а бели (па ма како

ПОДЛИСТАК

ПРАВИЛА ДАНСКЕ ЗАДРУГЕ ЗА ИЗВОЗ ЈАЈА

(Dansk Andels Aegexoprt)

(Свршетак)

Генерални (Главни) Скуп.

§. 16.

Главни Скуп чине Управни Одбор, Заступништво и по један повереник из сваке Подружине од најмање 10 чланова, само чланови Управног Одбора и Заступништва немају права гласа, ако нису у исто доба и повереници које Подружине. Повереник има понети собом на Скуп пуномоћије Подружинског Управног Одбора. Један повереник од Борнхолма може заступати до 5 Подружина.

§. 17.

Редовни Главни Скуп има се сваке године у другој половини месеца марта сазвати. Ванредни Главни Скупови имају се држати, кад год за потребно нађе Управни Одбор или $^1/_{10}$ Подружина или половина Заступника затражи. Ванредни Главни Скуп има се држати у року од месец дана како је захтеван. Главне Скупове Управни Одбор позива увек писмено бар на 14 дана раније преко Управа подружинских. Позиву има се по могућству и дневни ред прикључити. Време и место држања Главног Скупа саопштава се у чланском листу Задруге.

Ствари које се желе изнети на расправу редовном Главном Скупу имају се председнику саопштити пре 20 фебруара, докле они предмети који се хоће да расправљају на Ванредном Главном Скупу, имају се послати председнику у исто доба са захтевом да се Главни Скуп сазове и држи: од тога се изузимају у §. 19 побројане ствари за расправу и жалбе, које се могу подносити Главном Скупу по гласу §§ 5 и 8.

§. 18.

Главни Скуп бира председника, перовођу и 2 бројача гласова. Перовођа води записник свих расправа и закључака гласањем на Главноме Скупу. Записник потписује председник, перовођа Збора и Пословнни Одбор Задруге и он има пуноважну доказну снагу за све оно што је Главни Збор радио и одлучио. При сваком гласању проста већина гласова одлучује, изузев у оним стварима, за које је према одредбама потребна квалификована већина. Ако је равна подела гласова при једном доношењу закључка, онда решава она страна на којој је глас председников. Писмено гласање предузима се, ако то председник закаже, или ако то најмање њих 20 чланова захтевали буду. При гласању морају се показати улазнице издате за Главни Скуп. На предлог Управног Одбора или председника Скупа може Главни Скуп простом већином гласова искључити неког повереника с Главног Скупа. Такво решење не може постати предмет тужбе суду.

се он звао) ваља сасвим да одбацимо, а о „коњском зубу“ не треба ни да говоримо, кад је реч о гајењу кукуруза за зрно (пошто је он једино добар кад се сеје „на сачму“ за зелену храну стоци). Само на тај начин можемо избећи ову силну мешавину разних одлика кукуруза и имати један чист производ који ће нам у сваком погледу бити корисније.

Толико о одлици (сорти) кукуруза који *треба* да гајимо.

Семе од доброг и чистог жутог кукуруза можемо увек добити, изузев поједине угледне домаћине и школоване пољопривреднике који раде своја имања, још и у овим државним економним установама: Топчидерској Економији, Државном Сточарском Заводу у Добричеву и Љубичеву, Пољопривредној Станици у Ћуприји, Пољопривредној Станици у Шапцу, Ратарској Школи у Краљеву и Винодељско-Воћарској Школи у Букову итд.

* * *

Најзад, да напоменемо, да је наш *осмореди* жути кукуруз добар за *брдске*, а *дванаестореди* за *долинске* крајеве, што свакако треба имати на уму.

*

Семе треба да је сасвим жуте боје, потпуно здраво, једро, крупно и потпуно чисто — не сме бити помешано ни с једном другом одликом кукуруза.

Сејати је најбоље у другој половини априла месеца (око Ђурђев-дана: 8 дана пре и осам дана после Ђурђев-дана) или у почетку маја месеца.

Сејати се може *омашке, у врсте* (редове) *и на кућице-оџаке.* Најбоље је сејати у *редове* било врстачним сејалицама било у бразду, кад морамо браздачем означити редове, али се може и иначе у бразду сејати како се то код нас на неким местима и ради.

Ред од реда треба да је удаљен најмање 60 сантиметара а биљка од биљке у реду најмање 40—50 сантиметара.

Кад се сеје на оџаке, онда оџак од оџака треба да је удаљен за 45—50 сантиметара, а врста од врсте 60 сантиметара.

На један хектар сеје се обичне до 75 килограма семена кад се сеје сејалицом, а 15 до 30 килограма кад се сеје у оџаке (под мотику).

Дубина у коју семе сме доћи не треба да буде већа од 4 сантиметра.

Сејање у редове с тога је важно што онда можемо прашити и окопавати кукуруз плуговима прашачима и огртачима. Кад овим справама радимо (што се у напреднијим окрузима у земљи већ чини) онда *много брже* и *увек на време* свршимо и прашење и огртање, а од какве је то големе важности, јасно је свакоме. Колико се, пак, ту уштеди на радној снази а колике опет добије у времену, зна сваки онај земљорадник који сеје веће површине кукурузом и који је раније прашио и огртао кукуруз мотиком — руком.

*

Код нас се често с кукурузом сеје и *пасуљ* и *дулеци* (бундеве). Тада ова два последња усева служе као узрод. Кад је земља јака; кад се кукуруз не сеје у редове и кад се не окопава и не праши плуговима („копачица“), онда се могу и пасуљ и дулеци сејати, али тада оџак од оџака треба да буде најмање 90 сантиметара а тако исто и ред од реда (ако се уопште у правилне редове сеје).

Кад овако радимо, онда имамо с истог парчета земљишта више плодова — више се користимо, али тада ваља имати на уму, да се то земљиште јако испошћава, с тога га после сваке такве жетве треба добро и ђубрити.

*

„У сваком злу има и нечега доброга,“ вели једна стара пословица. Нама се чини, да ће бити и у ономе прошлогодишњем злу од раних слана и мразева — бар то добро, што ће се обновити већ изопачено семе од жутог кукуруза, а сасвим избацити бели кукуруз и „коњски зуб,“ који су се брзо и нечујно увукли, па их је сад тешко искоренити и ако се ни у ком погледу не могу мерити са лепим нашим жутим кукурузом — златом нашег поднебља, на коме нам завиде многи народи.

М. Н. Лук.

---

§. 19.

На Редовном Главном Скупу врше се ови послови:

а. Подноси се иввештај о раду Задруге у прошлој години;

б. Подноси се ревидирани рачунски извештај ради давања разрешнице;

в. Врши се у приликама и према потреби избор председника;

г. Избор чланова Управног Одбора;

д. Према приликама и потреби избор заступника;

ђ. Избор једног ревизора и његовог заменика;

е. Избор места где ће се идући Главни Скуп држати.

Резервни Фонд.

§. 20.

Од чистог претека прошле године, једна половина исплаћује се, у месецу октобру, сразмерно вредности испоручених јаја појединим Подружинама, а остатак се уноси у Резервни Фонд који ће служити као обртни капитал али који ће се уписивати као потраживање у нарочитом рачуну на име појединих сразмерно вредности од њих испоручених јаја. У овом рачуну вођени износи долазе на исплату тек при растурању Задруге, ако према определењу и решењу Управнога Одбора не би целокупни износ како друкчије био употребљен.

Удео појединих Подружина или појединих чланова у Резервноме Фонду не може бити нипошто предмет забране од стране поверилаца тих Подружина или чланова. Једини изузетак у томе се допушта потраживању саме Задруге које она буде имала чинити на те уделе.

На случај евентуалне исплате ових удела на Резервни Фонд, Подружинама, отпочеће се са ранијим годинама. Удео подружина на Резервни Фонд капиталише се са 4% годишње и са главницом или претеком исте исплаћују се у исто доба и интереси који му припадају.

Рад Задруге.

§. 21.

Новац Задругин улаже се у једну Банку коју Заступништво одреди. Исплату Банка врши на упутнице потписане од двојице чланова Пословног Одбора.

§. 22.

Пословођа, под надзором председника, руководи текућим дневним пословима по упутствима прописаним од Управног Одбора и он је зато одговоран, да стовариште јаја и инвентар буду обезбеђени противу пожара а одаслата јаја противу штете у транспорту.

§. 23.

Председник, пословођа, благајник и настојници филијала морају положити кауцију за поверене им вредности. Уговори и декларације имају се подносити Заступништву на одобрење.

§. 24.

Задруга се може растурити, кад то два узастопце држана Главна Скупа буду решила и то са $^2/_3$ присутних гласова.

О ВОДИ ЗА ЗАЛИВАЊЕ

Стара је то истина, да је „*топла* киша *илодна* киша, а *хладна* је киша *неилодна* киша“. То је код немачких пољопривредникâ прâстара пословица, која је, сигурно, постала на основу дуговременог искуства и проучавања природних појавâ.

Зашто се залива? Зато, да биљкама дамо потребну влагу; дакле — „потребну“ влагу, што ће рећи: ни сувише, а ни мало. А *кад* се залива? Кад се земља преко лета расхлади, с пролећа и с јесени изјутра, а лети с вечера.

Ми заливамо, да потпомажемо порашћивање биљâ. Топлота и топла влага за то су најважније чињенице. Дакле, ми треба да пазимо, да ту потребну, ту важну чињеницу за бујније порашћивање биља, ту топлоту, одржимо, да јој у њеном благовременом делању не сметамо. Кад при температури од + 35°Р. узмемо за заливање воду од + 8°Р., онда ћемо биљку разхладити баш за оно време, у ком она баш порашћује, а то је преко ноћи. Ако ми будемо биљку расхлађивали сваке ноћи, онда ће више користи имати онај, који буде сваке вечери заливао. На први поглед, изгледа ово чудновато, изгледа непојмљиво, изгледа невероватно. У отвореном пољу иду жиле, кад се биљка не залива, у дубину за влагом, која се дубље у земљи налази; њоме хоће биљке да се користе, а кад се залива, онда се жиле површно само шире и неће да иду у дубину. У том, дакле, случају, кад се жиле плиће под површином налазе, јаче су изложене припеци, јаче су изложене и исушивању, и онда је расхлађавање много штетније, много опасније. Из напред изложеног следује: да биљке на отвореном пољу не треба заливати пре, но-што буде баш прека потреба; пусти најпре, да оду жиле *дубоко* у земљу! А кад оду жиле дубље у земљу онда се може и хладном водом заливати; мање ће биљци шкодити.

Хладно заливање онога биља, које се налази у саксијама и у собама уопште, врло је опасно. У саксијама је и биљка и земља загрејана, или кад су саксије на отвореном месту, а нису у земљи укопане, као што то увек треба да буде; — а кад се биљке у тако голим и загрејаним саксијама још и хладном водом залију, онда, шта ће наступити? То зна најбоље да нам каже онај, који је искусно рђаве посљедице таквог заливања.

И онда: *каква треба да буде вода за заливање?* Она вода, којом ћемо да заливамо биљке на отвореном пољу, треба да има топлоту *дневне* температуре, а она, којом ћемо да заливамо биљке у соби, треба да има топлоту собне температуре. Ако, дакле, немаш речне воде за заливање која је као и ваздух топла; или, ако немаш у соби устојане воде, која има собну температуру, него имаш само бунарску, хладну воду на расположењу, онда ју раније извади у неко буре, кâцу итп., па ју остави да се сталожи и на сунцу загреје, смлâчи, да добије дневну температуру, и — онда њом заливај; а за заливање биљакâ у соби, унеси раније из бунара извађену воду у собу, да и она постоји, да се смлачи пре но-што будеш заливао. То стајање бунарске воде има још и ту добру страну, што се за време стајања сталоже и кречни делови, који сваком биљу не гôде. Дакле, ми не остављамо воду да се устоји само зато, да добије пристојну температуру, него и зато, да се отклоне шкодљиви делови. Према свему томе, *устојана* је вода најбоља за заливање, па мâ она и речна била, јер и речна кад се мало „устоји,“ *боља* је за заливање. Разуме се, да је *кишница* најбоља за заливање, нарочито је она најблаготворнија, која уз грмљавину пада. *Њу треба и прикупљати за заливање собног биља;* од ње је цвеће и напредније и веселије.

Врло је добро, кад се биљке у топлим лејама заливају *хладном*, али добро устојаном водом, нарочито кад сунце припече, а леја је добро асуром засењена. А зашто то? Зато, што је земља топла, а стакло над њом још топлије; исто су тако и околне даске загрејане, које од унутарње топлоте, које од спољног ђубрета, којим су те околне даске обложене, да не пропуштају унутарњу топлоту из лéје. Све је, дакле, топло. Кад сунце огреје, па се леја залије хладном, али *устојаном* водом, онда се у леји створи магла. Ова магла падне као рôса на оно биље у леји, а знамо а да је роса биљу права благодет, она га опорављава, оживљава, исто тако, као и она рôса на пољу. Овај начин заливања врло је добар; ја сам га у истини опробао, али само са „устојаном“ *хладном* водом. Редовно се залива поврће у топлим лејама смлаченом водом, али са *устојаном* боље, јер она више освежава биљке.

И, напослетку, да споменем још и то: да се свака новоусађена биљка одмах и залити мора, и да ће она много напреднија бити, ако вода буде — *устојана*.

д-р Радић.

О СПРАВЉАЊУ БУЊИШТА И ЂУБРЕЊУ ЛИВАДА С ЊИМ

На справљање ваљаног буњишта, треба наши пољопривредници што више да се одају, јер ће у том случају бити у стању правилно да ђубре и да са својих ливадâ бољега и више сена добијају, а да за ђубрење ливадâ не употребљавају ни трунке стајскога ђубрета, но да ово све употребе за ђубрење њивâ. Оно је истина, да је справљање *доброг* буњишта скопчано и са мало више труда, али се тај уложени труд обилато наплаћује, јер добро спремљено ђубриште за ливадне траве је то исто, што и добро зготовљена храна за људе. Буњиште је у неком облику кухиња, у којој се храна за биљке готови, а уједно је и скровиште разних твари, које би се иначе бескорисно бациле.

Виђао сам у беломе свету, да неки пољопривредници једну гомилу чисте земље преливају само ðсоком (стајском пиштевином) и да им та гомила представља буњиште; али то није све, што на буњиште треба да дође; буњиште треба да је свестрано снажно и напуњено храном, која ће траве на ливади потпунце заситити моћи. Где тога нема, не постизава се циљ. У добром

---

§. 25.

На случај растурања Задруге има се сва имовина њена претворити у новац. Онда се морају потпунце изменити све обавезе Задругине.

Ако се на то буде морао утрошити и један део Резервног Фонда, онда се претекли остатак има разделити на поједине Подружине у сразмери њиних износа, са којима им је потраживање њихово у рачуну Резервнога Фонда заведено.

Али ако буде вишка, он се има поделити међу Подружине по сразмери вредности, у последњој рачунској години, пред растурање Задруге, од дотичне Подружине испоручених јаја.

§. 26.

Ова Правила ступају у живот 1 априла 1902 године.

Да су ова Правила овако донешена одлуком Главног Скупа на дан 22 марта 1902 године, тврди Управни Одбор.

(Долазе потписи.)

буњишту треба да има довољно азотних, сланих и минералних твари уопште.

У пољској привреди има разнога ђубрета: има га које је прескупо и прејако, кад би се само за себе употребило: има га, које се на обичан начин тешко даје растворити и у храну претворити; има га, које се само за себе тешко даје чувати и на њиву износити; има га, које се додавањем других твари може тек у правој мери да оснажи; има га, напослетку, које много ветри, у чему га треба спречити, па да своју храниву снагу одржи итд. У тим случајевима онда, треба умесним и целисходним додатцима прејаке твари разблажити, течне сгустити, које се саме по себи тешко растварају, силом их растворити, ветреће у ветрењу спречити, — па ћемо онда на тај начин добити једну смесу, која ће за храњење и порашћивање биљака бити много подеснија, него кад би сваку од поменутих твари засебно употребили.

При справљању буњишта треба поглавито на то обратити пажњу, да се мешају твари са довољном количином азота и фосфорне киселине, а према потреби и калија и креча.

Материјала за справљање доброг буњишта има довољно у сваком газдинству; ту је сметлиште са дворишта, ту је рйткаљина (балега) од живине, ту је подина од сламе и сена, ту је иструла и низашто друго неупотребљива плева, ту су отпадци од кућњег лёна, ту је малтер, ту су дрвене струготине, ту је шушањ (отпало суво лишће), ту земља препуна стајском ðсоком кад се од времена на време пòд у стајама обнавља, ту пепео, ту сапуњавица од опраног рубља, ту оплевљена трава из градине, ту разни отпатци из кухиње, ту блато из јендекâ итд.

Кад се све то на једну гомилу набаца и остави *да иотпуно сазре*, иструне, онда се добија материјал за ђубрење ливадâ, повртњака, воћњакâ итд., да га бољег пожелети не можемо. Да ова гомила потпуније сазре, сагоре, потребно је, да се с времена на време, а поглавито преко лета, разблаженом осоком, сапуњавицом, а у недостатку тога и водом прелива.

Место, на коме ће се буњиште слагати, треба да је равно и мâљем добро убијено, да се влага из буњишта што мање у земљу упија. Буњиште не треба више од $2'/_2$ до 3 метра слагати, да се лакше преливати, а према потреби и претурати може. Буњиште ће много боље и јаче бити, кад се са напред побројаним материјалом и по која колица стајског ђубрета на буњиште изнесу, од кога је најбоље коњско, које ће ускорити сагоревање и сазревање буњишта.

Годину данâ најмање, треба тако једна гомила да лежи, па да потпуно сагоре, да се после тога времена као црна земља троши, у ком ће се случају и једначије по ливади, повртњаку итд., растурити моћи, што је од великог уплива на једначији пораст травâ и површâ. А да би цела ова гомила могла бити једначије смешана, треба ју бар 3—4 пута преко године претурити и мешати, а после сваког претурања треба гомилу са свију странâ лепо утапкати, а озго једним слојем земље покрити и поравнити, да се у гомили очувају ветриви делови, који по себи сачињавају један потребан део биљне хране. Коме средства дозвољавају, може при претурању гомиле додати и мало вештачког ђубрета; ако не користи, штетно бити неће.

За ђубрење ливадâ буњиштем, најподеснije време *зима*, или *поэна јесен*. У то време изнесено и одмах подједнако растурено буњиште добиће довољно влаге да се растворити и у храну претворити може. Са извожењем буњишта не треба чекати ни одуговлачити до пролећа, јер онда већ не може добити довољно влаге, да се исцрпно растворити може, него ће на сунцу лежећи изветрити и велики ће део хранивих материја, на штету ноћубрене ливаде, пропасти.

Да удобравање ливадâ помоћу буњишта буде што савршеније, потребно је, да се с буњиштем јесенас ноћубрене ливаде, с пролећа уздуж и попреко добром дрљачом подрљају, и овлаш смесом од *црвене* и *беле детелине* (крсти куме дете). *мачице, глосиња, утринца* и других добрих ливадних травâ засеју. На овај начин добићемо врло добре ливаде, које ће нам за један читав нйз годинâ обилато рађати питоме, слатке и миршљаве траве, од којих ћемо добити питаво „питомо“ сено. На један хектар треба за поправку ливаде рачунати до 15 килограма од поменуте смесе трава, а сразмерно овоме, треба највише узети црвене детелине, а то с тога, што она одмах прве године добар откос даје и сено, односно пашу, поправља.

Оним дрљањем ми ћемо одгушити ливаду од маховине и лишајâ, којима старија ливада, ако се редовно не дрља, обрастити мора; ми ћемо и старије бокоре рашчерупати и на тај начин ливаду подмладити. Али то дрљање треба *раније* с пролећа извршити, док се ливада није још сасвим откравила. Маховину не треба с ливаде скидати; њ/ само треба разбуцати, па ју на ливади оставити, јер она нежније траве, оне ситне „отавице“, од промрзавања чува.

Напослетку, морамо упозорити наше привреднике и на то, да на овај начин ноћубрену и досејану ливаду, прве године не треба два пута косити, него само једанпут, и то мало доцније но обично, па ју после оставити за попашу. На тај ће се начин боље убокорити. Следеће, дакле друге године, ако буду повољне прилике, можемо слободно и два пута косити: први пут у мају — јуну, а други у августу — септембру, што ће зависити од времена. После 3—4 године најдуже, треба ливаду опет *мало* буњиштем, као и пре, ноћубрити, а досејавати треба сваке 5 или најдаље 6 године, и онда ће нам бити добро, питомо сено — увек сигурно.

др. Радић.

ИСКРИЦЕ

НАСАЂИВАЊЕ КОКОШАКА

Тамо где кокоши носе, не треба их у исто време и насађивати.

—

Квочку ваља увек с вечери донети на место где ће лежати.

—

Не ваља никада квочку одмах насадити на насад. Ваља увек опробати квочку и то тако, да бар 24 часа лежи на пологу.

—

Гнездо мора бити потпуно чисто, а тако исто и сама квочка. Да се удаље зарезници и гамад, мора се држати највећа чистота и посипати прашком против гамади.

—

За сваку квочку ваља начинити ново гнездо. Стари материјал ваља одбацити, а подину посути новом, свежом простирком.

—

Гнездо не треба никада да буде на сувише светлом месту. Зими се мора простор у коме квочке леже ложити.

—

Квочке које су дивљачне и нису добре лежиље, не треба употребљавати за извођење пилића.

—

Кокоши средње крупноће, најбоље су лежиље.

—

Не треба никада више јаја под једну квочку метути но онолико колико она добро покрити може.

Ако леже више квочки у истом простору, ваља се постарати да је свако гнездо потпуно засебно и одвојено, како не би једна квочка другој прилазила.

—

С квочкама треба увек мирно и пријатељски поступати.

—

Квочка која лежи на јајима не сме никада мекану храну добијати.

—

Свежа јаја најбоља су за насад. Она не смеју бити никад старија од 21 дана

—

Кад јаја за насад поручимо из удаљенијих крајева, онда кад их примимо не сметмо их насађивати одмах, но их морамо оставити да мирују у природном положају најмање 24 часа, још боље 48.

—

Јаја за насад од скупљих раса и бољих грла, добро је увек под две квочке подмећати, јер ће тек тада сигурног успеха бити.

М. Н. Лук.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: *Да ли боље рађају шљиве „мађарке“ које су калемљење на подлози „џенарике“ или „мађарке“ које су подигнуте из свог семена?*

Багрдан.

Ил. С. Ристић
свршени питомац пољоприв. школе

Одговор: Шљива *пожегача,* звана у нашем народу *Мађарка,* калемљена на џенарици — Prunus Mygabolana, — рађа нешто доцније, него ли она, која је подигнута из изданака. Испочетка она даје нешто ситнији род, као што су почетни родови код других врста воћа; доцније, он постаје све крупнији, уколико је старост дрвета већа, а нарочито после шесте или седме године. Дрво је чисто од маховина до половине своје старости, и расте толико у ширину и висину, да му је потребно растојање у воћњаку 8—10 метара и ред од реда и садница од саднице. Треба видети само подигнуте десетогодишње шљиваке од шљива калемљених на џанарици, па ће се свак уверити, да је ово истина; сви они пољопривредници који су је чешће садили, љуто се кају, јер су им шљивова дрвета отишла штрклјасто у висину и рода је било само на овршцима — гранама. Према овоме дрво са већом круном — већом количином грана, више доноси и рода, и то стално крупног рода. У воћњаку Пољопривредне Станице округа подринског може се уверити свако, да дрво од 10 до 12 година даје крупнијег и толико рода, као оно дрво изведено из изданака које је у најбољем добу старости.

Мађарке — пожегаче, пак, произведене из својих коштица не расту тако брзо, доцније доносе род и не задржавају све своје особине, те их на тај начин не треба ни подизати. Понеки, на овај начин подигнути шљиваци у Босанској Посавини, нису дали повољне ресултате, те их нико тамо не подиже. После тога, треба имати на уму, да коштице од шљива пожегача тешко ничу, док од џенарика кад се посеју после бербе и с месом, ничу идућег пролећа сасвим рано. Та особина и брзи пораст њен чини, да се два и три кола садница шљива калемљених на истој произвести могу, док из коштица пожегача само једно.

И џенарика има и других својих лепих особина. Она не пробира земљу, подноси доста влажно па и песковито земљиште; у странама, где је горњи слој земље плитак, жиле лако продиру и у здравицу, па ма то био шљунак или камен. Те особине немају саднице произведене из својих коштица пожегача; жиле њихове иду површно и док наиђу на влагу или камен у здравици, оне се одмах суше и труну. Ко је икада откопавао и ђубрио шљиве произведене из коштица или изданака, тај се морао уверити о томе; да жиле, код подизања из коштица и изданака, иду одмах по површини и наклоњене су избијању силних изданака док код оних, које су произведене и калемљене на џенарици, није то случај.

Но шљиве произведене и калемљене на џенарици имају рђаву страну што из врата подлогиног избијају увек изданци који се непрестано морају чистити. Зато је неопходно потребно, да се произведене шљиве које се имају употребити као подлога за калемљење пожега, каламе одмах како су прве године расађене у воћном расаднику. Ово се може понајпре извршити очењем на спавајуће окце, или, идућег пролећа, на спајање просто и енглеско; процеп, на исечак и други начини калемљења, нису никако препоручљиви. Не побринемо ли се, да се подлоге одмах прве године, или друге с пролећа, окаламе, онда оне до идуће јесени толико одрасту да се само процепом могу каламити и „непримци“ толико избију изданака, да их се човек просто куртализати не може, до једино, кад би их бу даком искрчио.

Да би се све ове незгоде избегле, препоручује се двогубо калемљење. Подлога од џенарике окалеми се једанпут при земљи каквом шљивом која је бујног пораста и која право расте а сокови раније у ње под јесен престају, те се добије право стабло; после тога, прве или друге године, окалеми се ово стабло пожегачом у круни и овако добивена садница, може се одмах садити на јесен на свако стално место, јер је калем потпуно срастао и круна образована.

За производњу ових стабала — посредника, препоручивали су најбољи писци лепу Лувенкину, Св. Катарину, Халарас и још неке сорте шљива које право расту. Но ја сам употребио једну сорту која је просто под носом свима чувенијим европским расадницима звану (Duc of Edinburghe) — Војвода Единбуршки од које сам имао красне резултате.[1]) Да њу изаберем, дала ми је повода та околност, што су једногодишњи калеми у тадањем расаднику Српског Пољопривредног Друштва 1892 година на 33°C испод нуле остали доста здрави.

После ове сорте изабрао сам Халарас, а све друге одбацио. Пробао сам и Аженку која право расте, али је она опет подложна смолоточини и не расте тако велика као изабране сорте.

За ово двогубо калемљење потребно је мало више труда и времена, али је и успех осигуран. Но да би се ово избегло, требало би посејати коштице од ове две сорте шљива и отуд произвести материјал за подлогу. Поникнуте младице рâстиће право као свеће, сокови ће на јесен раније стати него у џенарика, и воћару стоји до воље: или да их калами при земљи, или причека док не добије стабло потребну висину, па после предузети калемљење у круни.

Према овоме, препоручује се као најсигурнији и најбржи начин размножавања и пренашања свих особина које имају све врсте воћа. Зато треба сваки коме је то могућно, овај начин подизања и да прихвати. Коме је ово немогућно, онда нека их изводи из изданака, само што те изданке треба да метне у растило, те да се они у доброј земљи за 2—3 године ожиле, па после посаде на стално место, у шљивак. Производњу садница пожегача из коштица, не треба никако препоручивати, јер ће се циљ који се има да постигне, сасвим промашити.

[1]) Калем-грančице добио сам од г. Драгашевића.

На крају имам да напоменем, да се и каламљене шљиве сада лако и јевтино набавити могу; 40—50 среских расадника, подмириће потпуно потребу наше земље.

Светол.

БЕЛЕШКЕ

Одбијање ждребади. — Одгајивачи коња често пута греше при одбијању ждребади. Једном пусте да ждребад дуго сиса, а други пут опет прерано одбијају. Не треба никада пре ждребе одбити док није четири месеца сисало. Што год се дуже остави да сиса, утолико је ждребету боље, оно бива снажније и јаче. Пошто се ждребе одбије, ваља га добро хранити, нарочито ваља давати доста доброг овса, и овде не правити никада велику штедњу. Дневно треба по неколико пута хранити — најбоље пет пута. Кад се чешће пута дневно храна даје и кад се мање порције одмеравају, онда ждребе боље храну свари и боље ју искористи. Осим тога при чешћем храњењу ждребад не остају дуго без занимања и не навикавају се на рђаве мане.

Одбијено ждребе треба дневно да добија доста доброга ливадског сена и око 2 килограма овса. У првој години повећава се дневни оброк овса на 3—4 килограма. Што год више овса ждребад добија у првој години, утолико се брже развија, бива снажније и издржљивије.

Кобиле, које после одбијања ждребади, још млеко луче, ваља неколико дана измузати, да не би наступиле болести вимена.

ГЛАСНИК

Одликовани. — Указом Његовог Величанства Краља од 6 овог месеца одликовани су:

Орденом Двоглавог Белог Орла трећим редом:

Његово Преосвештенство Епископ Шабачки Димитрије, члан утемељач Српског Пољопривредног Друштва;

Његово Преосвештенство Епископ Жички Сава почасни члан Српског Пољопривредног Друштва;

Орденом Таковског Крста првим редом:

Љубомир Новаковић, Министар Народне Привреде, и редован члан Српског Пољопривредног Друштва;

Лазар Р. Јовановић, комесар Народне Банке, редован члан, вишегодишњи потпредседник и члан Управе Српског Пољопривредног Друштва;

Павле Денић, Министар Грађевина, утемељач и почасни члан Српског Пољопривредног Друштва;

Милован Маринковић, Министар Финансија, почасни члан Српског Пољопривредног Друштва.

Мијаило Јовичић, трг. члан утемељач Српског Пољопривредног Друштва.

Унапређења и премештаји по струци пољопривредној. — Указом Његовог Величанства Краља од 30 марта ове године унапређен је за инспектора друге класе одељења за Пољску Привреду и Ветеринарство у Министарству Народне Привреде *Павле Т. Тодоровић*, инспектор треће класе истог одељења и Министарства; и за секреттра друге класе одељења за Пољску Привреду и Ветеринарство Министарства Народне Привреде *Илија Кремић*, секретар треће класе истог одељења и Министарства.

Указом Његовог Величанства Краља од 10 овога месеца постављен је за државног економа треће класе округа крагујевачког, *Милорад Тројановић*, државни економ исте класе окр. моравског; и за државног економа треће класе окр. моравског *Јован Марковић*, државни економ исте класе окр. крагујевачког, обојица по службеној потреби.

Претписом Господина Министра Народне Привреде од 1 овога месеца постављен је за помоћника државног економа окр. крагујевачког *Аћим Аћимовић*, практикант Министарства Нар. Привреде.

105 Изложба цвећа, воћа и поврћа. — Од 6—11 маја ове године по новом календару приређује Цар. Краљ. Градинарско Друштво у Бечу своју 105 Изложбу цвећа, воћа и поврћа. Градинари и трговци цвећем, воћем и поврћем имаће нарочите просторе у којима ће за време Изложбе продавати цвеће, воће и поврће.

ОГЛАСИ

ЖИЦЕ БОДЉИКАВЕ

За ограду са 2 и 4 бодље добила је велику количину и продаје врло јевтино

ГВОЖЂАРСКА РАДЊА

Тасе Нераниића

БЕОГРАД—САВА

(ТЕЛЕФОН РАДЊЕ И КУЋЕ БР. 243)

7—10

ЈАЈА

САВСКА БАНКА У БЕОГРАДУ

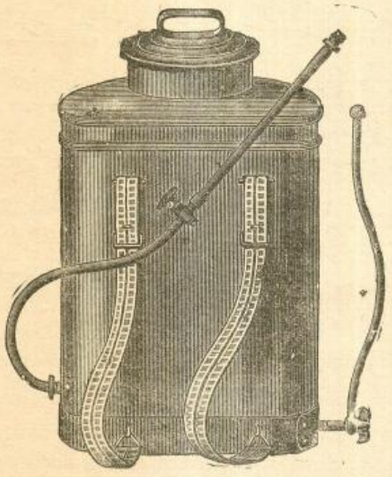
купује јаја за извоз и плаћа их ценом која одговара највећим ценама страних пијаца онога дана кад Банка тражи јаја.

Банка ће свакога на захтев извештавати о цени и за све остало. 6—8

Најбоља и најсавршенија је прскалица за лозу

ПАТЕНТ „АУСТРИЈА“

(ОД ФРАЊЕ НЕХВИЛА ИЗ БЕЧА)

Иста се може употребити и за прскање воћака и поврћа, увек има на стоваришту код *Српског Пољопривредног Друштва и*

Браће П. Радојловића

гвожђара у Београду.

5—10

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова. 6—36

ПОВЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВАЦА

У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ ИЗРАЂЕВИНЕ:

ПРСКАЛИЦА ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најсавршенији и од стручних људи: виноградара и економа, опробани систем под називом

КРАЈИНА

са знатно јевтинијом ценом него ли оне са стране донесене, а квалитетом и својом солидном израдом никако не уступа првим страним патентираним фабрикатима те врсте. Коме је лакше може ове прскалице набавити преко *Српског Пољопривредног Друштва* које их има увек на своме стоваришту у довољној количини. 3—10

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 12 броја Тежака. *Чланци:* Сејање кукуруза (напомене у своје време). — О води за заливање. — О справљању буњишта и ђубрењу ливада с њим. — *Подмистак:* Правила Данске Задруге за извоз јаја (свршетак). — *Искрице.* — *Питања и одговори.* — *Белешке.* — *Гласник.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД МОЋНОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА
АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ВАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 13. У БЕОГРАДУ, 1 МАЈА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

О ИЗБОРУ ЗЕМЉЕ ЗА ДУВАН

Дувану, за његово повољно успевање, прве су погодбе: лака и топла земља и што сувље и топлије поднебље.

Кршевита и песковита земља, са што већим процентом креча, најбоља је за дуван. Са таке земље ако је положајем окренута југу, добива се најбољи и најфинији лист, ради кога се дуван и гаји. Он добро успева и на најпоснијој кршевитој земљи, само ако је добро обрађена и умерено ђубрена.

Бујне ливаде — хумуше — као и све тешке земље, — смолнице — па и теже иловаче, најлошије су за дуван. Одгајен дуван на таквим земљама, кабаст је и љут, без лица и икакве ароме и рђаво гори, дакле има само она својства која га чине рђавим.

Распрострањеност по целом свету те опште моде — луксуза — да и велико и мало, старо и младо, мушко и женско пуши цигарете, за које се тражи дуван благ и миришљав, истисла је сасвим ону теорију, да за гајење дувана треба бујна земља, да за дуван треба често њиву мењати, и да се сав рад на спремању земље и неговању дувана, треба да своди на то, да се од истог добије што већа количина.

Данас је произвођач дувана, том тражњом благог и миришљавог дувана, нагнан, да више води рачуна о каквоћи, него и о количини, те мора да тражи за дуван подесну поснију земљу и да све радове, на неговању, брању, сушењу, сортирању, калупљењу и везивању, своди на то, да дуван буде што финији, а по количини колико га буде.

У Турској, а у местима где успева најбољи и најфинији турски дуван, дуванска су поља на подножју огољених планинских венаца по којима стрче голе стене.

Састав земљин, у тих дуванских поља, чине рушевине тих стена, што их је зуб времена раздробио и по подножју на неколико сахата распростр'о. И докле траје нанос, од тог раздробљеног стења, дотле има и дуванских поља, на којим се дуван производи, а чим престане нанос, престаје и производња.

Она дуванска поља, која су на подножју планинског венца, који је од чистог мрамора и окренута југу, најбоља су.

То значи, уколико је раздробљено стење на дуванским пољима од чистијег кречњака, утолико на њима успева финији дуван.

Таква поља, у Турској, цене више од златних мајдана, док у Србији, подобна места држе за пустаре, са којих нико ништа не привређује.

То треба добро да знају сви пољопривредници, оних места, где је законом одобрено гајење дувана, па пре него би се који и решио, да дуван гаји, првенствено види, на свом имању, има ли и подесну земљу за дуван, па ако има, тек се онда, према величини исте, обраћа с пријавом Управи, да му потребан број струка за гајење одобри.

Н.

ЈАПАНСКИ КРАСТАВАЦ

Прво семе овога краставца, добио сам пре 13 годинâ, *непосредно* из Јапана. Сејао сам га на разне начине, и увек с добрим успехом, само кад сам уз њега придавао онакове предмете, за које се својим рашљикама хватати и на вйше пењати могао. Тако нпр. треба у сваку кућицу, ако се на кућице посеје, забости по три прйтке (тачке), које треба на горњем крају прикупити и свезати, а између тих притакâ треба уметнути неколико сувих грана, које ће врéжи припомоћи, да се боље хватати и лакше пењати може.

Овај краставац није баш у правом смислу биљка *пењалица*, као што га многи, а скоро сви, европски семенари представљају и хвале, а то једино у том циљу, да га боље и скупље продаду; он, истина, има дуже рашљике од наших обичних, поземних краставацâ, али га опет зато морамо у пењању потпомоћи, ако га желимо имати у оваком порасту. Не треба се, дакле, дати обмањивати хвалисањем шпекулативних семенарâ, јер ако се овом краставцу не да нужан материјал — грање — за пењање, и ако му се у пењању не припомогне привезивањем врéже, остаће и он на земљи, као и све остале сорте краставацâ.

Сеје се у исто време, као и остали краставци, али му се свакојако мора одредити отворен, посве сунцу изложен положај и дати добра јака земља. Врло је добро, да се у сваку кућицу дода по једна прегрш сасвим зрелог, сагорелог ђубрета. Код мене је увек порашћивао до 2½ метра висок и увек је обилато рађао све дотле, док нису наступиле хладне ноћи.

Краставци су сасвим обли, ваљкасти, 30—35 сантиметарâ дугачки и врло живо зелени. Морам приметити, да је цела биљка једрија и развијенија, и да су краставци од добивеног јапанског семена били дужи, него после од семена, које сам сâм изводио, мâ да сам на тај циљ увек најлепше, најугледније и најразвијеније краставце одвајао.

Ову сорту краставаца можемо утолико више препоручити, што су плодови — краставци у влажним годинама очувани од трулења, јер не леже на земљи.

И за рано извођење у топлим лејама може се препоручити, јер сам га и на тај начин с врло добрим успехом гајио, само му треба, кад се врежа почне да развија, подметнути мало огранака, да плодови не падају баш на голу земљу.

д-р Радић.

О НАСАЂИВАЊУ КОКОШИЈУ

Пошто је сада наступило време, када треба кокошке насађивати, то мислимо да у кратким потезима изнесемо правила, којих се треба придржавати при овом послу, па да жељени успех постигнемо. Два су најважнија питања, на која се при овом послу треба обазрети:

1. *Кад треба отпочети с насађивањем?; и*
2. *Како треба вршити насађивање?*

1. **Кад треба отпочети с насађивањем?** — Најбоље је време за насађивање месец март, април и мај. Пре месеца марта не треба вршити насађивање, јер је време тада промењиво, те млади врло лако зазебу и чешће се побољевају. Нарочито ово не треба чинити онде и у оним приликама, где се нема нарочитих просторија и згода, и где се младима не може поклонити нарочита пажња у погледу неге.

Но има још један разлог, да сувише рано не треба вршити насађивање, а то је тај, што се врло често дешава, да се изведена грла још исте године, с јесени, митаре и престану да носе све до пролећа идуће године. Рано извођење живине могло би се препоручити само за оне одгајиваче, који производе живину за трговину и украс и који имају нарочите згоде, те су у могућности да младе у сваком погледу боље негују.

Но као год што насађивање, односно извођење, не треба отпочети сувише рано, исто тако не треба насађивати ни сувише доцкан. Истина, код већине одгајивача живине, а нарочито пољопривредника, распрострањено је мишљење, да са насађивањем треба отпочети тек на 2—3 недеље пред жетву стрмнина, како би млади, кад дођу на свет, нашли довољно хране од испалих зрна преко жетве, те на тај начин, да их одгајивање што мање стане. Овако је мишљење погрешно; јер у ствари храњење доцније изведених пилића стаје много више, него раније изведених из узрока што раније изведена грла отпочињу да носе већ у истој години,с јесени, и тиме исплаћују не само храну и негу већ дају и извесну чисту добит; међутим, доцније изведени пилићи отпочињу да носе тек с пролећа идуће године и за све то време троше храну узалуд. Што се, пак, мисли, да је баш жетва, која младе у то време исхрањује, и то је погрешно, јер млади тек тада долазе на свет, те нису у стању да сварују зрнасту храну, већ се хране инсектима, бубицама, црвима, зеленишом идр., чега у то време има у изобиљу. Тек пошто пилићи одрасту за месец и више дана, могла би им зрнаста храна бити од користи, што значи да са извођењем треба отпочети раније. Сем тога, и топлота је у месецима јуну, јулу и августу, сувише висока, те врло рђаво утиче на млада грла, јер проузрокује велику жеђ, те грла пију много воде и добијају јак пролив, па често и угину. Но најглавнији је разлог, који нам казује да пилиће не треба доцкан изводити, тај, што изведена грла не пронесу исте године, нити су уопште добре зимске носиље, већ пронесу тек с пролећа идуће године; сем тога, не могу да постигну ни онакав телесни развитак, као рано изведени пилићи, већ остају ситнија и лакша.

По себи се разуме, да одгајивачи од оваквих грла имају најмање корист јер не само што храну троше узалуд више од 8—9 месеци, већ не носе у оно време, када се јаја могу најбоље продати. Међутим, ако се пилићи изведу у априлу и мају, па су уз то још и пореклом од раса које добро носе и јако се развијају, можемо већ у октобру исте године рачунати на несиво, дакле баш у оно време, кад су јаја скупља и кад старија грла, услед митарења, престану да носе.

Пошто смо утврдили које је најподесније време за насађивање, то да пређемо сад на начин:

2. **Како треба вршити насађивање?** — Ако желимо да насађивањем постигнемо што бољи успех, морамо се обазрети на неколико околности, од којих ће нам успех зависити.

На првом месту треба да имамо добре и сигурне *лежиље и водиље* (квочке) и на другом *добра јаја*.

Добра јаја добивамо од здравих и снажних кокошију, код којих су и привредне особине јаче развијене. Врло се

ПОДЛИСТАК

ПРАВИЛА

За Подружину бр.... Данске Задруге за извоз јаја

§. 1.

Подружи на припада саставу Данске Задруге за извоз јаја и обвезује се, да ће се управљати свагда по Правилима која буду, у извесном времену, важила за Задругу.

§. 2.

Чланови се примају на пријаву председнику Подружине. При пријави има се 50 ера за члана положити Задрузи, а по 1 ера на кокош, Подружини.

§. 3.

Сваки члан је и без његове пријаве потчињен у свему прописима подружинских Правила каква су она сада, или како буду доцније измењена или допуњена, на прописан начин.

§. 4.

Чланови су обвезани предавати сва јаја своје живине — изузев оних за сопствену кућевну потрошњу, јаја за извод или случајно нађених — на начин и у доба, кад то Управни Одбор подружински одредио буде. Обвеза ова предавања јаја, сваки пут, постоји и траје за једну календарску годину.

§. 5.

Не смеју се предавати јаја стара преко 7 дана; онај члан који буде преступио ове одребе, као и који би кварна јаја подметнуо, навлачи на се казну од 5 круна коју му изриче Управни Одбор Задруге (Главна Управа) и која се у повторном случају може повисити на 10 крона. Половина оваквих казни припада Задрузи „Данској Задрузи за извоз јаја“ а другу половину добива дотична Подружина. Изрицање ове осуде од стране Главне Управе Задругине (Управног Одбора), извршно је и без апелате, без обзира на уговоре или погодбе чланова с Подружином или са скупљачима јаја.

При нагоњењу чланова судским путем на плаћање ове казни, имају се судски трошкови, преко накнаде за оштету, наплатити од онога коме су досуђени, без обзира на уредбу од 6 августа 1824 године.

§. 6.

Јаја се имају сваког дана брижљиво прибирати а за време топлих дана летњих, има се то чинити двапут дневно. Јаја случајно нађена не морају се предавати. Могу се употребљавати као полог и вештачка јаја и јаја од својих кокошију, али би ваљало да гнезда и живинарници, преко ноћ, буду неприступачни, дакле затворени.

често греши, што се за насађивање узимају јаја од младих и још неразвијених кокошију. Из таквих се јаја млади обично не излегу, јер су зачетци слаби, па за време лежења угину; или, ако се излегу, остају целог века слабуњави. Због тога треба узимати јаја од грла која нису млађа од 2, ни старија од 3 године, јер у ово доба старости јаја су најкрупнија и највећим делом оплођена. Само код грла рано зрелих може се учинити изузетак да се за приплод одабирају нешто млађа грла. Сем тога, приплодна грла морају бити добро урањена, но никако дебела, јер су јаја од њих махом неоплођена и дају слабе потомке. За приплодна грла је најбоље кад имају довољно слободе и кад своју храну већим делом сама прибављају, јер се при том јаче крећу, што веома повољно утиче на крупноћу и оплођеност јаја. Но ако смо принуђени, да приплодна грла држимо у ограниченом простору, онда је најбоље разбацати им храну по земљи и помешати је са плевом или сламом тако, да су непрестано заузета чепркањем. Ако се јаја из сопственог запата не могу употребити, већ се морају набавити са стране, онда треба од дотичних продаваца прибавити довољно гаранције, да су јаја добра и од здравих приплодних грла. Јаја треба да су оплођена и да нису сувише ситна, јер се из њих легу мали пилићи, а не смеју бити ни сувише крупна, јер таква јаја садрже обично по два жуманцета, и нису за насад. Исто тако, нису добра ни јаја неправилног облика. Сем овога, јаја треба да су *свежа* (тазе) и уколико су свежија, утолико можемо бити сигурнији, да ће нам се подмладак извести. Јаја не смеју бити старија од 3 недеље, а она која се добијају са стране не би требала да буду старија од 14 дана. Ако јаја нису свежа, већ су старија од 14, односно 21 дан, онда их треба оставити на хладно и промајно место за време од 24 часа да постоје, а још боље је ако се мету у млаку воду (од 35—40°C) да за то време постоје, како би се кроз поре усисала влага, која је потребна за живот зачетка. Сем тога, у води се очисте од прљавштине, те ваздух улази лакше кроз поре, а на овај начин уклоне се и разне бактерије са љуске, које би могле продрети у унутрашњост јајета. Овим потапањем поврати се јајима и свежина, те на тај начин омогући, да се млади излегу у једно исто време.

Други услов за успех при насађивању јесте добра и *по-*

уздана лежиља и водиља — квочка. Ту на прво место долазе кокоши азијатске расе као Брама и Кохина, које, истина, по кад-кад својом тежином и неспретношћу полупају по неко јаје, а пригњече и по које младо, али их ипак за то време брижљиво чувају све док потпуно не одрасту. За њима долазе кокоши кинеске расе, као *Лангшан* и америкаиска *Плимеброк* и, најзад, кокоши домаћих сојева. Најлошије су лежиље кокоши средоземне расе, као што је Италијанка, Минорка идр. Уопште се може рећи, да су старије кокоши подеснije за лежење него млађе. Ако нисмо сигурни, да ће нам квочка остати на јајима до краја лежења, онда је треба најпре опробати. Ради тога насадићемо је предходно на неколико старих јаја (најбоље ако имамо порцеланска), па је поклопити каквим сандуком или корпом и оставити је дан-два да лежи. Ако при подизању корпе, или сандука, квочка мирно лежи, онда је можемо насадити на одабрана јаја за лежење.

Ако имамо доста јаја за насађивање, а међутим немамо машине за лежење, онда је потребно да имамо већи број разложених кокошака. При том треба све квочке насадити у једно исто време — из разлога, што су послови око извођења и неговања младих знатно олакшани. У тим случајевима није нам потребан ни велики број водиља, јер кад се млади изведу у једно исто време, онда једна квочка може водити све пилиће од две квочке. Ако је био слаб проценат извођења код више квочака онда једна квочка може водати све пилиће од 3 и више њих. Међутим друге квочке могу насадити на нова јаја, или, ако неће даље да легну, могу се пустити међу остале кокошке. Ако смо пропустили ма из ког разлога, да насадимо све квочке у исто време, па добијемо подмладак различите старости, онда га не смемо подводити под једну квочку јер га квочке не примају, а сем тога, старији пилићи потискују младе при храњењу и не трпе их у друштву, те ови махом изостају у порасту. Но сем ових, има и други један важан разлог, који говори у прилог томе, да квочке треба једновремено насађивати. После 6—7 дана лежања ми можемо јаја испитати на оплођеност, па неоплођена из гнезда уклонити. Ако остане мали број јаја под квочком, можемо их расподелити међу остале квочке, а стару квочку понова насадити. Из свега овога можемо закључити, да је потребно једно-

---

§. 7.

Имају се скупљати што чистија јаја који морају и произвођачи и скупљачи јаја, чувати добро и од сунца, и од кише, и од хладноће.

§. 8.

Чланови имају предавати јаја свог сопственог кокошијег стабла својој Подружини; ко преступи против ове одредбе има да плати казну први пут од 25 ера, у повторном случају од 50 ера за сваку фунту јаја коју је неуредно предао Подружини, или другом коме продао.

§. 9.

Чланска листа подружинска садржаваће: број, име и презиме и занимање сваког члана њеног и број члана у тој листи има бити онај исти с којим ће штемплирати (обележавати) јаја која предавао буде. Сваку измену у чланској листи, мора подружински старешина јавити Главном Бироу Задруге.

Сваки члан добија, уз наплату око 25 ера, печат од гуме с прибором. На печату има бити изрезан број члана, као и број Подружине, којим се мора свако јаје за испоруку, лепо и јасно, на округлом дебљем крају (шоти) обележити.

§. 10.

Скупљачи јаја смеју примати само јаја добра и здрава, чиста и која су јасно и прописно обележена (штемплирана).

§. 11.

Одбор подружински може и непримити више, испоруку јаја једнога члана а члан се може и сасвим искључити из Задруге, решењем с простом већином гласова, на Главноме Скупу или решењем Управног Одбора Задруге.

§. 12.

Потребан капитал за исплату јаја члановима има се набавити зајмом; чланови Подружине јемче солидарно за дуг. Добивени новац отуд, предаје се скупљачима јаја, по довољној обезбеди с њихове стране.

§. 13.

При пријему јаја се имају плаћати ценама одређеним од стране подружинског Одбора. Што се добије за јаја, преко те цене, исплатиће се члановима тек онда, пошто се прикупи према нахођењу подружинског Одбора утврђен износ, довољан као обртни капитал.

§. 14.

Пријава се има упућивати подружинском Одбору али само тако, да обавеза престаје крајем рачунске године. Чланови који иступе или који буду искључени, немају полагати никакво право на вишак, Резервни Фонд или другу имовину Подружине и морају свој штемпл — печат — без права на накнаду, непремено предати председнику Подружине.

времено насађивање од најмање 3—4 квочке. Но како се све квочке у исто време не разлегу, то ћемо прву, која се разлеже, насадити на неколико старих јаја, а још боље порцеланска или од гипса, па сачекати док се и друге не разлегу. Разуме се, да ово чекање може трајати само неколико дана, а никако недеља.

Кад смо се снабдели са поузданим лежиљама, онда нам остаје да се још побринемо и за подесна лежишта (гнезда).

Ако хоћемо да насадимо само једну квочку, онда ћемо изабрати једно заклоњено место и на поду обградити један простор од 35—40 см. са опекама (циглама), па на дно метути за 2—3 см. влажну земљу, па преко тога меко сено или кратку сламу и у средини начинити једно мало удубљење, па за тим га запрашити сумпорним цветом, како би се спречило продирање и намножавање зарезника, а добро је и саму квочку испод крила запрашити. Са овим је гнездо готово. У близини гнезда треба спремити чиније за храну и воду (на земљу не треба просипати храну, да се пацови не би намамили), а подаље од гнезда направити гомиле од песка, где ће се квочке купати и чистити од гада, ако га буде било. Ако имамо више квочака да насадимо, онда треба направити просте сандуке у ширини 30—40 и у висини 40—45 см. Сандуци ови затворени су са свију страна сем предње. На овој страни прикује се 10 см. широка летва да јаја не би могла испадати, а остали простор покрије се са платном, које се привезује за ексер, укуцаним до половине на ивицама сандука. Овакве направе потребне су с тога, да квочке не би мењале гнезда и лежале у једном, услед чега би јаја у другом гнезду пропала. У овако спремљеним сандуцима направе се гнезда на исти начин, као што је напред споменуто, а затим се изврши насађивање, при чем се просечно меће под квочку 12—15 јаја. Бројно стање јаја зависи од крупноће квочке и доба године кад се насађује. При том вреди правило, да се под квочку мете толико јаја, колико она може покрити, како јаја не би зазебла.

Насађене квочке морају сваког дана излазити из гнезда на $^1/_4$ часа ради храњења, а при лепом времену могу остати ван гнезда и дуже време. Ово је од неопходне потребе, јер се на тај начин из гнезда уклони загушљив ваздух и јаја снабду чистим и свежим ваздухом. Због тога је велика грешка, што неки живинари држе, да квочке не смеју напуштати гнездо за време лежења, ради тога им храну и све остало приносе уз само гнездо. Сем проветравања, потребно је, нарочито при сушном времену, да се јаја потапају у млаку воду, како би привукла у себе довољно влаге. И кокошке које леже у затвореним сандуцима морају се, такође, пуштати из гнезда на храну свакога дана, па после 15—20 минути враћати поново у гнездо.

Храна, којом хранимо квочке за време лежења, треба да буде зрнаста, као: овас, јечам, кукуруз и пшеница, а не сме бити зелена и мекана, јер може проузроковати пролив те квочке балегају у гнезду (што у обичним приликама никада не чине) и упрљају јаја, да ваздух кроз поре не може да продире.

Време лежења траје просечно 20—21 дан. Кљување почиње у редовним приликама двадесетог дана, а 21 дана сви пилићи изађу на поље. Пилићи, који и после 21 дана не изађу, значи да су слабуњави, те није ни потребно пробијати им љуску да лакше изађу, као што се то препоручује, јер они обично угину после неколико дана; па и ако остану живи, целог века су кржљави. За време извођења треба љуске уклањати да се изведени млади не повреде, а они, који се изводе, да се не угуше. Ако се извођење одуговлачи, а извесан је број пилића већ на пољу, то их треба из гнезда узети и метути у какву корпу или суд с вуном или перјем на какво топло место, док се и остали млади не изведу; јер ако се то не уради, квочка ће устати из гнезда и повести изведене пиліће, а остали ће, који се кљуве, угинути. Кад су се сви пилићи извели, онда се с квочком изнесу из одељења за лежење и односе у нарочита одељења, где ће се даље неговати.

Рад. А. Нешић.

БЕЛЕШКЕ

Један прост начин да се за неколико минута одреди клицавост код јечма. — Ако желимо да тачно сазнамо проценат клицавости код јечма за што краће време, онда треба узети 100 комада зрна и прокувати их у кључалој

---

§. 15.

Управни Одбор Подружине састоји се из, неравног, непарног броја чланова и то.... а бира га Главни Скуп.

§. 16.

Задатак је подружинског Одбора бринути се за то, да се покрене прошири и што боље одржава делатност Подружине. Међу осталим има се радити на томе, да се јаја Задрузи испоручују увек у оном стању које је прописано и које се сматра као исправно. Одбор подружински узима и отпушта скупљаче јаја, као и особље потребио за отправљање послова подружинских; он им одређује награду, води надзор над њима итд.

§. 17.

Годишњи Скуп бира сваке године по два члана за ревизоре, који ће Годишњи Рачун, пре истека месеца јануара идуће године, ревидирати.

§. 18.

Редовни Главни Скуп има се у почетку фебруара толико благовремено држати, да могуће представке, молбе и предлози могу бити послати Главној Управи Задруге пре 20 фебруара.

§. 19.

Подружина изашиље по једног повереника па Главни Скуп Задруге.

§. 20.

На случај престанка или растурања Подружине, пошто се измире све обавезе, ако би што претекло као вишак, има се поделити међу чланове, сразмерно вредности јаја испоручених од њих у последњој рачунској години.

Да су ова Правила овако решена на Главном Скупу у . . . . . .

. . . . . .

ИМЕНА УПРАВНОГ ОДБОРА
ПОДРУЖИНСКОГ

. . . . . .

ПРЕДСЕДНИК ПОДРУЖИНСКИ.

води 5—7 минута. После овог кувања можемо одмах приступити одређивању клицавости на овај начин:

Узећемо свако зрно понаособ између палца и кажипрста, па притиснути ноктом од палца, ако изађе клица, онда значи да је семе клијаво, а ако не, значи да је клица изумрла. Овакви су резултати контролисати апаратом за клијање, па се нашло да се у свему слажу.

Према овоме, ми смо у стању, да за неколико минута утврдимо и одредимо проценат клицавости код јечма, док би при уобичајеном начину требало за тај циљ утрошити време од најмање три дана.

Целокупан посао око иститивања, обавља се најлакше и најбрже овако:

Узме се једна мала лампа, напуњена шпиритусом, и подметне под једну блехану чинију (теглицу), која треба да је широка 4, а висока 5 см. У чиницу се мете 100 зрна од јечма, који желимо да испитамо, те потом се прелију водом тако, да над њима буде воде свега за 1 см. Пошто је ово све спремљено, онда се фитиљ на лампи запали и после 2 минута вода отпочне да кључа. После 5—7 минута треба остатак неиспарене воде одасути и одмах приступити испитивању, као што је напред наведено. Према броју истиснутих клица из зрна, можемо закључити на проценат клицавости код дотичног јечма.

Кад треба одсећи код ружа оно парче дивљег стабла (чапур) више накалемљеног окца? — Овако често питају почетници, још невешти у калемљењу, јер им се догађа, да се онај „чапур“ у више прилика у тој мери на ниже сасушује, да се до самог калема сасуши, па онда често и калем пропадне.

Ми ћемо овде навести начин, како ми то радимо, и увек с врло добрим успехом; на овај је начин сасушивање калема немогуће.

Ми смо видјали, да не само љубитељи ружâ, него и многи баштовани од струке, имају тај обичај, да код високо калемљених ружâ остављају подужи чапур, у том циљу, да млад калем, кад порасти, за чапур привежу, дâ га ветар не сломије, и онда тај чапур одсеку тек *доцније јесени*, кад обично спремају руже за јесење пресађивање, а онај пресек још неће ни калем-воском дâ премажу. — Ми, а на основу дугогодишњег искуства, држимо и тврдимо, да је тај начин сасвим погрешан, а то с тога што с јесени већ престаје у стаблу „наливање“ сокова, и услед тога не може онај пресек да зарасти, то јест, не може кора више њега да се „залечи,“ него се сасушује и поцрни. Тај чапур треба, дакле, одма с пролећа, чим се накалемљено окце прими и развије, одсећи *баш изнад самог калема*, и онда ће пресек врло лако зарастити услед живљег наливања сокова у стаблу.

Чапур се мора одсећи *оштрим ножем*, да се ни дрво не прецепи и не нагњечи и кора не огули, па онда се пресек мора лепо поравнити; маказама није добро сећи с тога, што се и дрво и кора гњече. Кад се овако и у поменуто време чапур одсече и мало калем-воском премаже, онда се не треба плашити да ће се окце сасушити, или да ће иначе неке штете бити.

То је сасвим природно, да ће овај пресек сигурније зарастити с пролећа, кад природа крене и сокови почну у пуној мери наливати, него у друго које време, кад сокови не наливају. Дакле, зашто чапур чак до јесени држати, кад није потребан и кад се зна, *да пресек с јесени не зарашћује*, него се *сасушује*? С друге опет стране, ови чапури и не изгледају лепо, а за привезивање порастлог младог калема, ако је баш нужно, можемо уз стабло привремено привезати један чист прутић, једну шипчицу, и за њу привезати младар; али то се врло ретко дешава, да младар иде у страну.

И то смо видјали, да неки и не секу чапур, него га остављају онако да извирује у ново образованој круни; то баш нема никаквог смисла, а рȗжи изглед круне.

Још ћемо овде да напоменемо и то, да је, за образовање лепше, угледније и правилније круне, увек боље, да се *по два окца* — баш једно према другоме — уметну, накалеме, а *оба окца треба*, у сваком случају, *да су од једне исте сорте ружа*, а не, као што неки чине, да узимају две сорте, да, као бајаги, лепше и занимљивије изгледа. Врло је тешко потревити, да две разне сорте имају подједнак пораст, па кад на једном истом стаблу, једна врста бујније, а друга слабије порашћује, то, по цветарском укусу и погледу — не изгледа лепо.

Мађарска влада за свиларство. — Уредништво *Тежака* сазнало је од г. Стојана Т. Јовановића, трговца из В. Градишта, који је био ових дана у Мађарској својим послом, да је мађарска влада наредила да се воће и дрвеће поред друмова вади, а на њихово место засађују дудови, и то одрасли, и да сваки сељак поред своје њиве одговара за учињену штету овим дудовима, као и то да се мора бринути да их залива и све дâ чинѣ да се приме и очувају.

Са оваквим мерама, разумемо да се може свиларство унапредити и у овој земљи која лежи даље на север од Србије и која је за успевање дудова мање повољна но наша отаџбина.

Време је, да и наша влада, а и сви пријатељи привреде, учине шта се може и шта треба да и од ове гране привредне дође земљи онолико користи колико јој може доћи без штете за др. гране привредне.

ГЛАСНИК

Премештаји по струци пољопривредној. — Указом Његовог Величанства Краља од 15 прош. месеца, а на предлог Министра Народне Привреде, постављен је за државног економа треће класе окр. смедеревског, *Милутин М. Јовановић*, државни економ исте класе окр. врањског, по службеној потреби; и

Претписом Господина Министра Народне Привреде од 15 прош. месеца постављен је за државног економа прве класе за округе врањски и топлички, са седиштем у Лесковцу, *Вића Радовановић*, државни економ исте класе округа смедеревског по службеној потреби.

Ковачки курсеви у Ческој. — И Ческа, која је веома далеко одмакла у Пољској Привреди, нема подобних лица, која би у сваком даном случају могла да оправе покварене пољопривредне машине. Да су све пољопривредне справе изложене брзо квару, ако се њима правилно не рукује и не поступа, познато је свакоме земљораднику. Још је већа тешкоћа, ако се справе и алатке баш онда покваре, кад је рад њима у највећем јеку, и кад нема у близини мајстора који би био спреман и вичан да их оправи. Та оскудица у вичним мајсторима за брзу оправку пољопривредних машина, опажа се и у самој напредној Ческој, јер и онамо ковачи селски нису у могућности да оправе модерне пољске машине које су честом квару изложене. Стога је Немачка Секција Земаљског Привредног Савета закључила, да се отворе *учевни курсеви за ковање и пољопривреднике*. На тим курсевима обучили би се ковачи да правилно упознају најважније пољопривредне машине и да их, у случају потребе, брзо знају оправити и у исправно стање довести, а пољопривредници добили би потребна знања у руковању и чувању свих важнијих пољопривредних машина.

Засад ће се одржати два курса само за ковање и то у радионици Антона Лајбмана у Вифотшау код Сâца, и на томе ће се курсу упознати селски ковачи са најпотребнијим приликом оправке и преправке покварених пољопривредних машина.

Ми ово износимо, јер сматрамо да је ово веома важно, и да је код нас далеко већа потреба, да се наши мајстори обуче не само оправци покварених пољопривредних машина, но да се упуте, и да им се дају савети, за правилну израду плугова дрљача, ваљака и т. д. без којих се справа напредак у пољској привреди и увећање приноса не може ни замислити.

Производња масла и увоз масла у Енглеској. — Године 1901 Енглеска је произвела око 85 милиуна килограма масла, но ова количина није ни из далека била довољна да подмири потрошњу у земљи. Стога се морало масло са стране увозити. Занимљиво је, да се види, колико је масла и из које државе увезла Енглеска у 1901 години. Тако Енглеска је увезла:

	1901 године милиуна килограма масла
из Данске	75½
„ Француске	15½
„ Аустрије	15½
„ Холандије	15
„ Русије	13
„ Шведске	10
„ Новог Селанда	9
„ Канаде	7½
„ Сједињених Северо-Амер. Држава	6½
„ Белгије	4
„ Немачке	1½
Свега је увезено	173 мил. кгр.
Овоме додати сопствену производњу	85 „ „

Значи, да је у години 1901 у Енглеској потрошено свега 258 милиуна килограма масла.

КЊИЖЕВНОСТ

Прерада Воћа. За школе и народ, израдио *Благоје Д. Тодоровић*, Управитељ Ратарске Школе. Цена 2 динара.

О овој књизи може се говорити најпре уопште и начелно, а потом понаособно.

Свака, књига у којој се говори о корисном мењању облика оних производа које земљорадник производи, и која показује како се ови производи могу лакше преносити, дуже чувати, па по томе и боље продати — корисна је и веома потребна.

Никад нам такве књиге не могу бити на одмет, нити се њима може препунити трг и кад би их и више било. Међутим, на жалост, таквих књига, у нашој књижевности и нема. И отуда је оваква књига и корисна и потребна.

Сад настаје понаособно питање: како је ова књига одговорила тој тако осећаној потреби?

По нашем нахођењу, књига је написана јасним и лепим чистим језиком, дакле разумљива. У њој је употребљено оно знање којим се данас напредњији народи служе, дакле је савремена. Неке производе, израђене по своме знању, износио је писац на оцену на Изложби Српског Пољопривредног Друштва где је наишао на похвалу.

Говорећи о овоме делу морамо изјавити жаљење, што се нашло при приказивању да је пре све поменути цену делу, но вредност садржине. Ми о томе мислимо другаче. У нас је ретко да се когод усуди издати дело о своме трошку. Ово с тога, што при томе обично заради толико дуга и непријатног изненађења, да се по том дуго не склања да се поново књижевном славом богати.

По томе обичан рачун упутио би писца да од мањег броја купаца накнади трошак око штампе већом ценом. И отуда донекле пада у очи цена од два динара за ово дело, али ми смо уверени да се слична књига у немачкој или талијанској и француској књижевности мора још скупље платити и ако би тамо нашла више купаца и попре могла јевтином ценом да се прода.

Са оскудице простора у овоме листу, не можемо у појединости улазити; али на томе путу само можемо казати да је у тој књизи толико доброга да би желети било, кад јој је писац Управитељ Школе Пољопривредне, да он све ово изводи на делу, да ученицима показује, па у засебним краћим курсевима учитељима, учитељицама па и другом женском подмладку, на коме лежи храњење људи, нарочито деце, те да укусним готовљењем ове хране учине, да се потпуније, јевтиније, па рекао бих и питомијом храном отпочне хранити наш народ, који се сада доста једнострано храни, те почиње у многоме погледу то да испашта у раду.

Свима, који какве замерке имају, остаје широко поље да писмима то доставе уреднишству, а извесно би и писац с благодарношћу примио сваку објективну примедбу, те да ово дело у каквоме новом издању изађе још боље.

ДОПИСИ

Из Лапова, о раздавању семена свилобуба, мразу, голубачкој муви и предавању држ. економа. — Пут нас је довео у Лапово на дан 20 априла, и пошто смо разгледали живинарник Српског Пољопривредног Друштва у Роготу, одосмо и у Свилару где се одгајивачима раздавало семе свилених буба; а затим и у село Лапово, где је 21 овог месеца држао предавање државни економ.

Овде је семе раздавано изасланицима који су га разносили у округ моравски и део крушевачког, затим у округ нишки, врањски идр. А, сем тога, раздаје се и свакоме одгајивачу који долази и непосредно сам односи семе, нарочито из Лапова и околног Брзана.

Прошле године како смо сазнали, само Лапово узело је око 500 кутија семена и предало мехурака за преко 8 хиљада дин. Брзан и ако је много мања општина, ипак је узела преко половине тога броја кутија и око 3000 динара за мехурке однела.

Нарочито нам је било мило кад смо видели жене и децу да се машају овога посла а богме и од људи чули смо том приликом повољне гласове. Један рече: Бог да прости ко то заведе. Ја примих лане 13 банки за мехурке, купих добру краву и платих порезу тим новцем, те уђох међу људе. Други рече како сад редовно плаћа порезу од новца за продате мехурке.

Оно што увек може наступити без наше воље и преко очекивања, штета елементарна, мраз, слана, местимице и град, то је већ отпочело своје коло. И како дознајемо од својих пријатеља, једна важна зарада, она коју имамо од шљива, умањиће се ове године. Многи се теше тиме што за штету отуда, вели, да ће накнадити боља цена оним шљивама које одрже. Но не треба сметати с ума да они пољопривредници којима мраз нађе на шљивар обично не упропасти само погдекоју шљиву, но где нађе упропасти сав шљивар. И тај домаћин не може ту штету накнадити тиме што ће негде неко и за мању количину добити већу цену. Сваки зна само за своју штету и о њој води рачуна.

Отуда нама дужност да укажемо прстом на све оно чиме се може таква штета ублажити и ма чиме накнадити. Овај мах и овом приликом указујемо на Свиларство, коме је сада време, и које би као прва пара, за кратко време рада бар донекле могло да накнади ону штету коју су наши земљорадници претрпили отуда што им је мраз шљиве упропастио.

Истина, мраз је местимице и дуд дохватио и прве им листиће оштетио, али је то ређе било, и лист се брзо развије из оних пупољака који се нису били развили, па се чак и из нових пупољака неће много задоцнити.

Ми ћемо имати прилике, да други пут свратимо пажњу наших земљорадника на друге појаве које са пољопривредом и зарадом у вези стоје. Овом приликом нека је поменуто, како и сем мраза овде чусмо за појаву голубачке муве и не малу штету коју је по околини учинила.[1])

И та штета за овај мах мора се накнадити колико толико гајењем свилобуба.

А да не би за овај мах изношењем неких података о користи свилобуба изгледало, као да то нарочито сад конструјишемо, нека нам је допуштено навести о томе ово неколико речи из *Наших Новина* Бр. 171 од 13 јула пр. год. у нарочитом чланку под насловом: важност свилодеља као пољопривредне гране.

„Чују се гласови како и ова грана не рентира и како би је требало напустити и латити се другога посла, који ће дати

[1]) Не можемо пропустити ни то да нам је овом приликом неко поменуо како је опазио да се та голубачка мува појила лане из једног старог пања у Роготу, и да је интересно видети да ли се још и сада негде у близини рој, пошто је тај стари пањ изваљен.

веће користи. Но, кад то говоре, они не знају да наш народ опада материјално и да је сваке године све више бескућника и безволаца који иду правце у надничаре. Нека само на уму имају, колико се имања некретна и кретна продају за порезу, па ће им онда бити све јасно. Толико је сиротиње сада намножено да можете сада добити надничара по 1·20—2 дин. а женске од 0·60—1 дин. па још и из оних крајева, који су пређе били богати и чувени са својих плодних поља, добре стоке, воћњака и т. д. Жалосна истина, али се она у души признати мора, и ово зло треба што пре лечити.

„Није ли боље, да ова сиротиња пригрли ову грану привредну и развије је тако, да од ње види велике користи, те да не пада на терет општини зарад оног злехудог комадића хлеба, на коме се не може ни живети ни мрети. Да се има користи доказаћемо и рачуном. Време гајења буба до скидања чаура, траје 6 недеља. Испочетка, до половине храњења, нема тешког рада, јер су бубе још мале и треба им врло мало хране, доцније пак све више, а најглавније је држати ред за последњих 10 дана до пред завијање. Од 10 грама семена при средњем гајењу, може одгајивач да добије 40 динара, но свака кућа може да одгаји по 20 грама, што чини 80 динара. Узмимо сада, колико једно одрасло женско чељаде може да заслужи у надници. Надница је за женскиње за време гајења свилених буба 0·80 дин., дакле да заслужи 80 дин. треба јој да ради 100 дана. Кад се сада узме у рачун, колико има кишних и празничних дана у ових сто дана, онда излази, да ће оно требати још 20 дана па да заслужи предњу суму новаца. Хранећи пак свилену бубу, она ће бити одморнија и у сувоти, нарочито пак ако има дудовог лишћа у близини, и сваки ће јој се дан хватати надница, без мало 1·80 дин. После тога треба узети у рачун и ту околност, што се за гајење свил. бубе може употребити и лоша радна снага, која није за друге теже радове употребљива, као: мала деца, жене које имају одојчад и старе жене и људи.

„Но како је ова радња код нас још у зачетку, то многи одгајивачи узму и мање испод ове суме, а тек половина да се може користити горњим рачуном. Није далеко време, када ће одгајивачи, док се навикну гајењу, добијати од 10 гр. семена (кутије) 50 дин. и тада ће свака кућа која гаји само 20 грама добити преко 100 динара а за кратко време од 6 недеља. У том би случају, по досад раздаваној количини семена, народу остајало годишње на чисто по 1,000.000 динара.

„Због тако лепе користи коју нам даје свилодеље, не треба ову привредну грану напустити, но напротив треба све чинити те да се она развије до свога савршенства. Угарска у прво време по овој грани имала је дефицита, али, то њој није сметало, она је ишла и даље, и сад она од ње има великог прихода; јучерашња Бугарска гаји свило-бубе такође у великим количинама.

Но да би се ова привредна грана потпуно развила, није довољно само да се разда народу што већа количина семена свилених буба, него треба се постарати да се има сразмерно према семену и довољна количина дудовог лишћа. Једно без другог никако не може опстати. Треба садити што више дудових садница, треба сваки појединац да у своме дворишту има према простору бар понеколико дудова, који им још могу послужити и за храњење живине и свиња; општине би требале да саде по друмовима, да подижу нарочите дударе и то у виду полустабла, ниских као виноград и шибљак, у којима би се брало лишће под надзором општинског чувара. Но највише би могли у томе допринети свештеници и учитељи, а нарочито последњи. Они су дужни уредити школски врт за науку ђака а поред тога сваки такав врт треба да је ограђен живим плотом од дудових садница; поред тога, они треба у сваком дворишту да засаде по неколико дудова, ако пре тога није било.

„Кад би било воље и устаоштва те се засадио што већи број дудових садница, могао би се попети приход годишњи од свилодеља и на 2,000.000 динара која сума није тако мала од ове привредне гране, а пала би баш у доба кад је најнужније, и кад не стасава ни један од пољских усева. Са добивеним новцем у то доба, сиротиња подмирује најнужније потребе, а понеки и порезу плаћају, и ако има наређење да се на мехурке не сме ударати забрана било за порезу било за какве друге дугове".

Срески економ изабрао је тај дан те је говорио о Свиларству и чувању винограда прскањем противу Пероноспоре.

Вредно је било видети како председник општине г. Љуба Р. Јовановић, и сам Економ, усталачно сазива људе на тај збор и нема сумње томе се има благодарити што их је било преко 300 на скупу од којих је добар део веома пажљиво пропраћао сваку реч државног економа.

ОГЛАСИ

ЖИЦЕ БОДЉИКАВЕ

За ограду са 2 и 4 бодље добила је велику количину и продаје врло јевтино

ГВОЖЂАРСКА РАДЊА

Тасе Нерандића

БЕОГРАД—САВА

(ТЕЛЕФОН РАДЊЕ И КУЋЕ БР. 243)

8—10

ЈАЈА

САВСКА БАНКА У БЕОГРАДУ

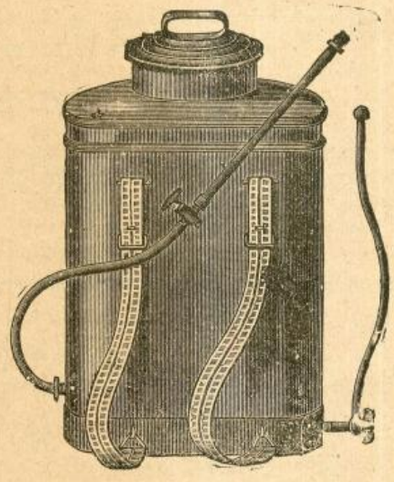
купује јаја за извоз и плаћа их ценом која одговара највећим ценама страних пијаца онога дана кад Банка тражи јаја.

Банка ће свакога на захтев извештавати о цени и за све остало. 7—8

Најбоља и најсавршенија је прскалица за лозу

ПАТЕНТ „АУСТРИЈА"

(ОД ФРАЊЕ НЕХВИЛА ИЗ БЕЧА)

Иста се може употребити и за прскање воћака и поврћа, увек има на стоваришту код *Сриског Пољопривредног Друштва и*

Браће П. Радојловића

6—10 гвожђара у Београду.

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАЧА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова. 7—36

ПОВЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВАЦА

У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ ИЗРАЂЕВИНЕ:

ПРСКАЛИЦА ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најсавршенији и од стручних људи: виноградара и економа, опробани систем под називом

КРАЈИНА

са знатно јевтинијом ценом него ли оне са стране донесене, а квалитетом и својом солидном израдом никако не уступа првим страним патентираним фабрикатима те врсте. Коме је лакше може ове прскалице набавити преко *Српског Пољопривредног Друштва* које их има увек на своме стоваришту у довољној количини. 4—10

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 13 броја Тежака. *Чланци:* О избору земље за дуван. — Јапански краставац. — О насађивању кокошака. — *Подлистак:* Правила За Подружину бр.... Данске Задруге за извоз јаја. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Књижевност.* — *Допис.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД МОЋНОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА
АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИП. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ, ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ КАДРА, ЋАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 14. У БЕОГРАДУ, 10 МАЈА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

О ИЗБОРУ ПОЛОЖАЈА МЕСТА ЗА ГАЈЕЊЕ ДУВАНА

Место, на коме хоћемо да садимо дуван, треба да је суво; најмања влага успорава му сазревање, па још, ако се деси, да преко лета више дана пада киша, онда посађеном дувану на влажном месту, све доње дишће уплесниви се и пропадне, иструли.

За дуван најбољи су положаји: брдовита места окренута југу.

Долине и ниска места, где се често јављају магле, влажна су и нису за дуван, док на сваком другом месту у Србији, ако је заклоњено од јаких ветрова, успева дуван, само што му за сазревање треба више дана, где је летња топлота мања, а мање дана, на местима где је летња топлота већа.

Опитима чињеним у свим местима, где је данас законом одобрено гајење дувана, утврђено је: да дувану за његово развијање и сазревање од расађивања па до бербе треба времена и то:

У Алексинцу	до	68	дана
„ Кладову	„	69	„
„ Крушевцу	„	77	„
„ Сушици (окр. крушев.)	„	83	„
„ Б. Башти	„	98	„
„ Врањи	„	111	„

Ето, то су те разлике, што је у неком месту већа а у неком мања летња топлота.

Ако на нашем имању немамо другог положаја за дуван, сем ниске и влажне од ветрова заклоњене долине и ветровитог брда, па и под таквим околностима, хоћемо да садимо дуван, онда је боља мање ветровита, ма која страна брда, него ниска и влажна долина, па макар да је од ветрова заклоњена.

Према томе, у Србији, на свим положајима, може да успева дуван, сем влажних и магловитих пизина и јаком ветру изложених места; но за успевање финијих дувана, као што их има у Турској, бираћемо места најбоља међу најбољим а то су: сува, топла, брдовита, од ветрова заклоњена и целог дана сунцу изложена.

На тим присојним положајима, где сунчани зраци, по цео дан посађен дуван загревају, много ће раније узрети, има ће у свему особине турских дувана, а то је, биће благ и миришљав а дувани са таквим особинама много се траже и скупо плаћају на свим светским пијацама.

Н.

„Будимка“ није „Сенабија“ — нити је „Сенабија“ „Будимка“

Још ће протећи много времена, да дођемо до стално утврђеног именика нашега воћа. Па, и код других, данас напреднијих народâ, није другче било.

Ми имамо нека имена од јабукâ, крушакâ, шљивâ и другог воћа, која су од народа у појединим крајевима утврђена, т.ј. онако, како народ наш поједине врсте и у Србији и у Војводини, и у Тројединци итд., назива. У том случају нâзив је *утврђен, кад једну извесну исту врсту* зове тако и тако народ уопште, као на пример *јабуке:* Колачарку, Петровачу, Зуквару, Ђулабију, Тетовку итд.; или *крушке:* Караманку, Медницу, Арапку, Воденачу итд.; или *шљиве:* Мађарку (цепачу), Бардаклију, Зерделију, Белошљиву итд. итд. Као што рекох, та су имена утврђена у свима српским крајевима, и она су *непроменљива;* нити их неко може, нити сме произвољно изменути и другим именом назвати. Кад Србин из Краљевине каже Србину из Војводине, или Тројединце, „Јабука Колачарка“, они се разуму; они знају која је и каква је та јабука. Али и сâм народ хоће понекад и сасвим произвољно да прекрсти по неку јабуку, крушку и др., како му кад падне на памет, или како му се кад допадне, али то чини само из незнања, или кад прâво име не може да погоди, и онда, обично, дотично воће именује по боји, или по укусу, или по времену сазревања. Тако народ зове „*Шареником*“ или „*Шарајом*“ више прутастих јабукâ; код њега је свака слатка јабука „*Слаткаја*“, кисела „*Киселача;*“ код њега је „*Јасењка*“ или „*Зимовка*“, „*Зимаја*“ свака јесења или зимска јабука, којој друго, прâво име, не зна. Тако исто име „*Краљица*“ игра улогу код више и ситнијих и осредњих шарених јабукâ, док је *прâва* „Краљица“ *крупна* јабука, која се поглавито на Мањену и около њега налази. „*Попадијом*“ зове народ *више* шарених јабукâ, а *прâва* је „Попадија“ сасвим *једнобојна*, као крв црвена, осредња јабука итд. Такви, и њима подобни помешани називи, не могу се при упознавању воћа ни усвојити, ни одобрити, нити нам могу они послужити као основа за правилно упознавање воћа.

Али, што наш народ није с нâзивима начисто, није му ни замерити, јер се код нас на утврђивању номенклатуре (именика) није ништа ни радило, као што је то рађено код других напреднијих народâ, код којих је на споразумним зборовима, конгресима и т. д., сваком воћу име утврђено да се не

мења, и они данас, кад неком неко воће именују, они га под тим именом добро познају, они се међусобно потпуно разуме. Боже здравља, биће тако и код нас.

Ја сам спремио у прилог томе један рад о познавању нашега воћа, које је и у природним бојама и насликано и тај рад, на ком сам више од 35 годинâ пробавио могао би бити почетак на утврђивању нашег *српског* именика, нашег *српског* воћа.

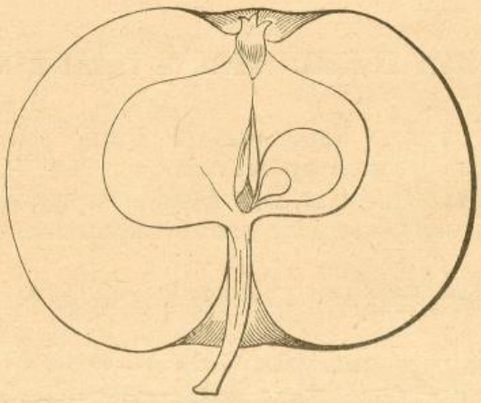
Народ има још и овај, ничим неоправдан појам о рађању неке сорте: код њега рађају *две врсте* јабукâ *на једном истом дрвету*. Тако верује и један наш уважени старина и добар домаћин и воћар (свештеник) ово: *„Док је младо дрво* — вели — *рађају „Будимке“, а кад остари, рађају „Сенабије.“* А видим и из чланка *„Људи сеју воће,“* штампаног у 8 броју „Тежака“ од 10 марта ове године од госп. Драгашевића, да и он сматра „Будимку“ и „Сенабију“ *за једно исто,* што ми је врло чудновато, кад сам ја лично уверен, да г. Драгашевић *добро зна* и *познаје* **праву** „Будимку“, коју сам му још у шездесетим годинама прошлога века баш ја лично доносио. Али, давно је то и било, па може бити да је и заборавио.

То ми све баш и даде повода да ово напишем, и да *прâво* име и једној и другој јабуци прикажем, и да у потврду тога, и посве различне особине једне и друге јабуке опишем. *Ја их приказујем на дугогодишњем испитивању и упоређивању, а никако не чиним то на памет.* Јер ја, прикупљајући и бележећи имена разнога воћа по српским крајевима у којима сам становао, или кроз која сам пролазно, *ја сам усвајао само имена онога краја, где сам дотичнога воћа у старијим дрвима највише налазио, или ми је као таково приказано било,* где је, дакле, највероватније, да се ова или она врста од старинâ налази и тако и тако зове, и да је на тај начин *искључена могућност, да је извесно воће од скорашњег времена у неко место пренесено и ту другим, произвољним именом прекрштено.* То и таково воће, ја сам слао страним воћарским друштвима, код којих је номенклатура свега бољег и племенитијег европског воћа на њиховим конгресима усвојена и стално утврђена, да од њих „помолошко“ име добијем, и онда, *ја нисам могао погрешити,* кад сам од извесног српског воћа, сазнао и „помолошко“ име. То ми је баш и била чврста основа за сазнавање дотичне сорте. Само би *провинцијализам* могао бити други, на пример: у место „Колачарка“, да се каже „Погачарка“ (у Војводини), или „Погачôна“, и „Погачонка“ (у Славонији) итп.

Према свему напред изложеном, да пређем сад на опис „Будимке“ и „Сенабије“, да читаоци виде њихове битне међусобне разлике:

Будимка

Помолошко јој је име: Weisser Winter Taffel-Apfel. — Ове *прâве* „Будимке“ има у Ратарској Школи у Краљеву, где сам ју ја 1893 године из Славоније донео, а одатле се размножила у околини; нарочито *лепих плодовâ* излагали су на изложбама Жичке Пољопривредне Подружине господа Коста Бунарџић свештеник из Дедојеваца, и Стеван Поповић свештеник из Врдилâ. Господин Бранислав Обрадовић учитељ, такође је са своје стране чинио, да се ова изврсна сорта јабукâ што више распростре, где је као учитељ бивао.

Пресек „Будимке“

По *облику* је „Будимка“ од пљоснатих јабукâ; најшира је по средини, или у другој половини према петељци, око које се плод лепо заокругљује и свòди. По неки је плод ребраст и онда око чашице израсте 5 грбицâ. Приложена слика показује пресек „Будимке“ осредње крупноће, јер их има и крупнијих.

ПОДЛИСТАК

СЕДМИ МЕЂУНАРОДНИ ПОЉОПРИВРЕДНИ КОНГРЕС У РИМУ

Међународни Пољопривредни Конгрес отворен је у Риму 31 марта ове године са великим свечаностима, у присуству Талијанског Краља и Краљице, уз учешће великога броја чланова са стране, нарочито из Француске, Португалије, Немачке, Русије Угарске, Румуније, Кине и два представника Србије. Овај Конгрес седми на реду, већ је оставио плодне трагове свога рада, и бацио доста семена на спремну њиву будућег рада на новим Конгресима идућих година.

Не може ни бити другаче, кад се за један посао тако важан по себи, заузму угледни синови толиких народа. И зар није тако, кад је оснивалац ових међународних Пољопривредних Конгреса г. Мелин био председник Министарства француског, а пре тога Министар Привреде, међутим у овоме Конгресу и многим екскурзијама, он је примао најживљег учешћа, и зар то није умесно речено, кад се на овоме Конгресу толико залагао Маркиз Капели бивши Министар Иностраних Дела у Италији, а не мање и садашњи Министар Привреде у Италији Бачели и многи др. исто тако чувени и веома угледни људи. Један од најистакнутијих привредника у Италији, народни посланик и „витез рада“ Бузене *Павончели*, који сам годишње производи на својим имањима у Черињоли и околини по 150.000 ектолитара вина, примио је најживљег учешћа у радовима овога Конгреса и изазвао читаву литературу да њоме осветли рад свога места и своје околине, и помогне члановима Конгреса да отуда однесу не само пријатне успомене лепог и богатог дочека, но и корисних искустава по свакој грани пољопривреде која се на имању његовом и с њиме срођеног Ларошфукола дуке од Дудовила у огромним размерама гаји.

Да би се код огромног броја чланова Конгреса и стручњака много разгранате данашње пољопривреде, за кратко време што више од истакнутих задатака свршило, поделио је овај Конгрес рад у десет одељења, на овај начин:

У *првом одељењу:* претресана су питања народно-економска која се тичу пољске привреде, о кредиту, тежачким задругама, катастру, осигурању и међународној трговини;

У *другом одељењу:* настава пољопривредна.

У *трећем одељењу:* ратарство (примена науке у пољопривреди, поправке пољопривреде и пашњака).

У *четвртом одељењу:* сточарство и сродне индустрије (пчеларство, живинарство, свиларство и т. д.).

У *петом одељењу:* пољопривредно грађевинарство (хидраулична извођења, исушивање итд.).

У *шестом одељењу:* посебне културе и сродне индустрије (шећер, воће, цвеће итд.).

У *седмом одељењу:* о борби противу наметница, биљне болести и заштита корисних животиња.

У *осмом одељењу:* шумарство.

Чашица је затворена, у које су листићи ситно изрецкани и дуго времена зелени. Дупља је прилично дубока и често ситним брадавичицама осута.

Петељка је обично 1—2½ сантиметра дугачка; дужа је онда, кад је у подубљој дупљи, а краћа је, кад и нема дупље, него се налази на израслом пупку, који дупљу замењује, а тај пупак остаје зелен већином и онда, кад иначе цела јабука пожути. Са овим пупком снабдевени плодови, губе у неколико од своје правилне округлине. Дупља је, нарочито кад је дубља, троугласта, па или жута и чиста као и остала површина, или је рђаста.

Љуска је код зелих плодова врло танка, мирисна, глатка као белим воском обливена, па или је сасвим једнобојна, или је с присоја врло нежно зарумењена; али бива, да код многих плодова избије слабо руменило и за време лежања. Кад плодови подуже полеже, онда им се љуска може да сљушти као са шљиве. Тачкице су врло ретке, ситне, беле, у руменилу загаситије.

Месо је као снег бело, сочно, у дужем лежању сипкаво, *ванасто* и врло пријатно миришљаво; мирише на *банану* (једно афричко воће). *Штол* вели, да се киселина у дужем лежању губи; ја то не могу рећи, јер ево ја имам још и данас (2 април) неколико добро очуваних комада, који су потпуно задржали ону врло пријатну винску киселину.

Кућица (семениште) се не налази у средини, него је испод саме петељке; *ћелијице* су затворене, често празне, изнутра глатке.

Око Митров-дана може за оставу да се бере; што дуже на дрвету остане, дуже може и да се одржи, а лепо руком убране и неповређене, на сувом месту остављене јабуке, трају ево код мене у подруму, до месеца априла. Према томе, као и према осталим исврсним особинама, *ово је привредна јабука првога реда*, коју треба у што већем обиму размножавати, тим пре, што она у свакој земљи врло добро успева и рађа. — *Дрво* врло крепко порашћује у лепо сведену круну.

Сенабија

Помолошко јој је име: Kleiner Favoritapfel.

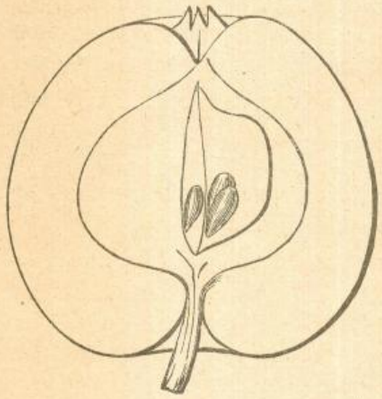
Њих највише има код нас у подринском округу, а местимично је има и у другим крајевима.

„Сенабија је већ *кругластог облика.*; најшира је у оној половини према петељци, док се према чашици од половине постепено сужава и правилно своди. Приложена слика ју показује у пресеку, осредње крупноће.

Чашица је, као и у „Будимке," затворена, али је шира и дубља; лиске су дубље урезаре него у „Будимке" а и оне се дуго зелене и мањаве су. *Петељка* је кратка у чистој, зеленој дупљи.

Али сад долази *битна* разлика између „Будимке" и „Сенабије:"

И у „Сенабије" је *љуска* глатка, танка и светла, али је још на дрвету *замагљена.* Основна је боја восказта, *отворено жута*, леким црвенилом обливена, у ком се црвенилу налазе загаситије, испрекидане, кратке цртице; засењени плодови су само испрскани црвенилом. *По том црвенилу просуте су жутим венцем овенчане тачкице*, које баш „Сенабију" и карактеришу.

Пресек „Сенабије"

Месо је бело као и у „Будимке," али је *сипкавије* и није тако сочно, и — *слатко* је, док је у „Будимке" накисело; и мирис је другчи.

Кућица је на дугачко опружена; *ћелијице* су кад затворене, кад опет отворене, у којима се повише семенака налазе док у „Будимке" мање семена има, а неке су ћелијице и празне.

„Сенабија" *сазрева* у јулу — августу, а лепо руком убрана и на сувом, хладном месту чувана, држи се, према томе

У *деветом одељењу:* рибарство и култура вода.

У *десетом одељењу:* виноделе.

Рад ових одељења био је тако обилат и плодан да би било грешно ако пољопривредници у Србији не би што ближе о њему дознали из *Тежака*, који је њима наменио своје ступце. Истина нама није могућно, под утисцима толиких појава са тако далеког пута и тако многоврсног рада, да све оно донесемо у *Тежаку* што се на Конгресу радило, а то с тога што би требало само за организовање, програме, реферате и саопштења која су пре отварања Конгреса печатана у две дебеле књиге заузети Тежак за две године. Није нам лако ни подесити избор онога што је важније. Зато смо одлучили да закључке опште седнице изнесемо у некој вези, а од детаљног рада у неким појединим одељењима, изнећемо према прилици, и кад је чему време и то само по онолико, колико нам кад простор листа допусти. Међутим, ми ћемо се ставити на расположење да онима, који се ближе о коме питању интересују, нарочито достављамо потребна обавештења, путем писама, или у рубрици питања и одговори, те де и с те стране покажемо, колико нам на срцу лежи да своје читатеље упознамо са свачим оним што се у другом напредном свету ради, а што и нама у Србији у даној прилици може од користи бити.

Но пре тога изнећемо овде неколико мисли из реферата двојице референата по једној грани привредној којој је Италија одавно постала највећи центар — а то је свиларство.

То чинимо још у овоме броју нарочито с тога, да се за време сезоне кад се свилене бубе гаје сетимо мисли толиких, заслужних људи и осоколимо наше пољопривреднике и друге одгајиваче који, руковођени љубављу и истрајношћу у овоме послу, стварају себи и својој земљи нове изворе зараде, који су нам као младој држави за много што-шта веома потребни, а који и привредницима у земљи обезбеђују известан не мали доходак и онда, кад друге гране привредне, изневере.

Тако *Александар Марини* директор журнала *Industria Serica* у Турину наводи у своме реферату ове мисли:

„Међу Пољопривредном Индустријом, једна од најважнијих је без спора, свиларство, које нам је још од старих писаца препоручивано из доба славе и богатства.

„Нема сумње кад се изводи по савету науке и пажљиво она доноси лепо благостање.

„Наука и практика, и ако су многе појмове пречистили, имају још много да објасне и проуче. Између тих многих питања научника и специјалних љубитеља заустављ се на једнообразној маси и правилно развијеним мехурцима, што захтевају филатури и што њима треба да би добили свилу једнообразну и по захтевима индустрије.

„У погледу једног и другога предлагано је да особени заводи обрате пажњу на расе свилобуба и укрштања отуда добивена. Ти заводи и сада постоје и раде на свиларству. Тако Станица свиларска у Падови, у Тифлису у Русији и Лабораторија за прочавање свиле у Лиону у Француској. Само би им ваљало да договорно утврде план за рад у уједињавању начела за укрштање.

„И наставу свиларску не треба из вида испуштати, јер у невештим рукама и најбољи производ неће вредити много.

„Без великих жртава тим начином уз добру вољу и припомоћ свију за мало година поправиле би се прилике у свиларству и постигла хармонија у интересима одгајивача и филатура.

кад је убрана и на каквом је месту смештена, дуго под зиму. Прерано убрана вене.

Дрво је врло родно и није осетљиво, док је од „Будимке“ осетљивије.

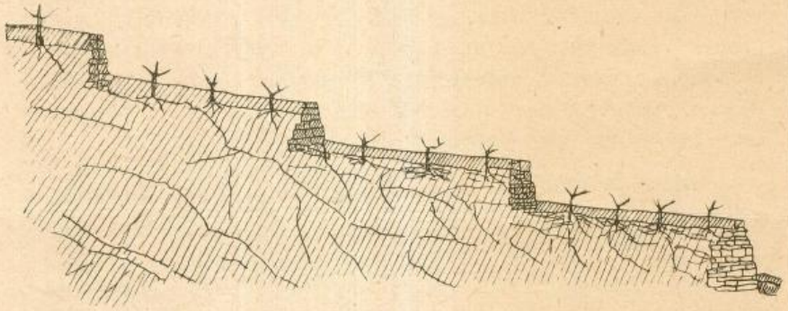
*

Као што се из предњег описа јасно и разговетно види: да „Сенабија“ није „Будимка,“ нити је „Будимка“ „Сенабија.“ него су то две посве различите јабуке, па их треба и сваку својим именом називати. **д-р Радић.**

Виноград засађен на заравањцима или одморцима (терасама)

Министар Народне Привреде расписујући овогодишње награде, *за правилно засађен виноград*, истакао је извесне погодбе, које се траже па да се награда добије.

Неке од тих погодаба гласе: да је виноград обезбеђен од сношења земље, да има олука и јаркова за отицање воде и да су ови правилно спроведени и обезбеђени од кварења, а где је земљиште јако стрмо и кршевито, *да је примењено подизање на заравањцима.*

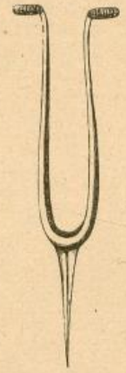
Слика 1.

Разлоге овим погодбама не треба ни да износимо. Здрава памет казује, да је све то веома корисно, што се од винограда тражи и то не само за њих саме, но и за околину којој они треба као углед да послуже.

Ми смо желели да сликом прикажемо како изгледају ти заравњаци или одморци и држимо да смо то и постигли овом приликом.

Слика 2.

Слика 3.

Радо ћемо у писму додати још коју слику свакоме који се обрати Друштву ради ближих обавештења по томе предмету.

Уједно додајемо, да се заравањци граде подизањем зидова од камена у суво, то ће рећи без малтера или блата, и то онда ако се тај камен вади на месту при ригољању из доњих слојева земље, или ако се сасвим из близа преноси. Иначе се може потпорни зидови градити и од бусена који се утврди како ваља.

Овом приликом доносимо и слике подесних садиљки, које олакшавају посао у правилном засађивању винограда.

„На тај би се начин олакшала и трговина с мехурцима и изводила продаја у подесно време и по корисну цену“.

Из реферата *Лорана дел Абрусета* у Гарском округу у Француској, вадимо ове напомене:

„Под председништвом г. Девел-а, бив. Министра Народне Привреде, као председника секције, међународни Конгрес у Паризу донео је ову одлуку:

„Конгрес препоручује гајење и умножавање дудова, по странама, украј обала Средиземног, Јадранског и Црног Мора, а тако и у Алгиру и Тунису, где ова грана привредна може дати најбољих ресултата“.

Од тога доба порасла је потрошња свиле, нарочито у Америци и референат предлаже овај закључак:

„Конгрес препоручује *засађивање и размножавање дудова и гајење свилобуба у свој* **Средњој Јевропи**, као и на обалама Средиземног, Јадранског, Црног Мора и Архипелага где ова грана индустријска може обезбедити благостање пољопривредног становништва.

(наставиће се)

ИСКРИЦЕ

Храњење домаће живине

Живини ваља давати само *добру зрнасту храну*, добре *мекиње* и *кромпир*.

—

Кости и друге отпатке треба у води кувати, и ове увек са мекињама или куваним кромпиром мешати.

—

Каша (мећа) од мекиња (трица), помешана са исецканим копривама, салатом и т. д. и све ово замешано, треба да буде што чвршћа.

—

Оброк ни један не треба да буде од једне једине врсте хране. Добро је давати на грло и на оброк 15 грама јечма или хељде и 30 грама каше, или једну обичну кашику пуну буба или глиста, 15 грама зрна и исецкане салате колико неколико прста захвате (место овога може живина и по пољу сама тражити зеље.)

—

Довољно је да се живина *два* пута дневно храни.

—

Зрнасту храну треба давати нарочито изјутра, а кашу или ваљушке у вече. (Није никако погрешно и обратно чинити и *Балдамус* то нарочито препоручује).

—

Лети треба живини давати више зрнасте хране, а *зими* опет више зелене хране. У позну јесен и крајем зиме, ваља давати овса и црва с тога што тада живина носи и доцкан (у зиму) и рано (с пролећа.)

—

Живина треба увек да има нарочито место за храњење у градини, дворишту или живинарнику, и боље ју је навикнути да се на то место дође лупањем или звоњењем но мамљењем.

Al. Espanet.

Сваки живи створ тражи извесну количину хране за одржање живота. Све, што преко тога домаћа живина добије, може бити од *утицаја, без утицаја* и *штетно* (као и сама врста хране).

—

Јаје садржи, као и млеко, снажна (концентрисана, згуснута) хранљива градива у најјачем, природном облику. Правилна производња ових хранљивих градива тражи и правилну и довољну замену у згодним хранљивим градивима.

—

Носиље (кокошке) *потребује* и *једу више*, но оне које не носе. Глад је исто тако штетна као и прејелост.

—

Угојене кокоши — рђаве су носиље.

—

Угојони петлови — рђаво нарашћују.

—

Рђава храна — рђави ресултати.

—

Најприроднија храна за кокоши, то је *зрнаста храна*. Али исто тако је добра храна и *зелена храна и месо, црви*, (глисте) и *бубе*.

—

Промена хране и справљање хране од разних хранљивих градива и природно је и добро је. *Не ваља мешати разно зрневље.*

—

Међу — кашу — од брашна зрнасте хране са различним додатцима — ваља наизменично давати са чврстим, целим зрнима.

—

Најбоља је међа (каша) од доброг, тешког, белог *овса*, самлевеног заједно с плевом, *ирекруша јечмена* или *брашно од јечма*. Ако тога нема, добре су и *пшеничне мекиње* (ситне, средње или трећа врста), помешане са толико исто *јечменог брашна*, у коју се смесу може додати још и *куваног кромпира* или *сточне репе*.

Брашно кукурузно не треба никада давати само, с тога што се од њега кокоши брзо угоје.

Пшеничне мекиње, скуване у мало воде, помешане са истрвеном угарњачом, сточном репом или шећерном репом, добра је храна и у здравственом погледу а и за промену каше.

—

Каша справљена од кромпира и брашна, мора се увек, а нарочито кад је време хладно, давати *топла (млака)*, а мекиње и брашно морају се замесити *кључалом водом*.

—

Најбоља *зрнаста храна* за *носиље*, а уједно и најјефтинија, то је *хељда*. Кокоши се на њу брзо свикну, нарочито онда кад се она прво скува или наквашена и набубрела у води баца. Тада је увек радо једу. У Француској употребљава се хељда и за храну кокошака које носе, и за гојење живине.

—

После *хељде* препоручује се за храну носиља кокошака и *добар јечам* а промене ради и *бели овас*.

Пшеница такође потпомаже несиво али је скупа. Само добру, чисту пшеницу кад се може јевтино добити, треба ради промене живини давати.

Кукуруз може се давати само у мањим количинама и то, лакшим расама кокошака (шпанкињама, хамбуркама), а крупнијим расама кокошака само промене ради у храни. Кокоши азијског порекла, и оне које се држе у затворном простору, брзо се угоје и носе рђаво, кад се хране кукурузом.

—

Кокоши радо једу *јечам* који је у воду потопљен све дотле докле не клија, и то је врло добра мекана храна. Само покишељен јечам — није никаква уштеда, јер вода није храна.

—

Слад може се једном или два пута, али не у великој количини, недељно давити као оброк у подне.

—

Никада не треба мешати зрнасту храну, јер кокоши бирају онда оно што воле, а немогуће је тада потребну промену у храни учинити.

—

Кад се кокоши држе у затвореном простору или у живинарнику, онда се даје *животињска храна* само ради правилне производње јаја. За мање живинарнике довољни су отпаци кухински, а за веће живинарнике добра је и најјефтинија месната храна добро искувана и сољу и бибером зачињена говеђа џигерица. Није скуп ни рђав, добар дроб овчији.

—

Дневно треба живини давати месната хране и то на једно грло до 10 грама. Ово важи само за зиму и онда кад је време рђаво, те живина не може да нађе црви, глиста и инсеката (зарезника) или за време перутања. Лети не мора се никако месо давати или само сваког другог дана.

—

Никада не треба живини *више* хране дати но што је с *воћем* може појести.

—

Највише сме бити *три* оброка: *први* рано изјутра, *последњи* пре но што живина наседне. Оброк у *подне* треба да је мали и лак, ујутру каша, а увече зрнаста храна.

—

Зелена храна није потребна живини која слободно по пољу тумара, а за затворену живину она је потребна. Најбоља је *млада трава*, одсечена, исецкана и с кашом помешана. После тога добар је кељ, салата ит.д. Најбоље је обесити у живинарницима кељ, главице салате, половице сточне репе или шећерне репе у висини од земље од 20 до 25 сантиметара, тако да га живина кљуцати може и при рђавом времену и зими имати занимања.

—

И *хлебац* је добра храна, кад је брашно јевтино.

М. Н. Лук. L. Wright.

БЕЛЕШКЕ

Поступање с кокошкама које смо из даљих крајева набавили. — Ако су кокоши дуже времена железницом путовале, онда ће нам стићи уморне и надражене немиром. Чим смо кокоши са станице примили, прво шта треба да обратимо пажњу, то је, да им не дамо зрнасту храну, већ какву лако сварљиву на пр. хлеб потопљен у води. Не треба, пак, никада дати да се такве кокоши сите наједу, с тога треба хранити чешће и давати мање количине хране. И зелена се храна може давати, јер је она лако сварљива.

Ако хоћемо набавком кокошију из другог места да увећамо дојакошње стабло или да у њему крв освежимо, онда набављене кокоши ваља прво у *засебан* простор да сместимо, и да их хранимо онако како смо горе напоменули. Тек кад се смркне, треба да их пренесемо у живинарник, где се друге старе кокоши налазе. Ноћу се кокоши већ навикну једна на другу и онда се дању неће тући.

Пре но што новога петла набавимо, ваља старога да удаљимо.

Ако кокоши могу слободно по дворишту и околини да тумарају, онда новонабављена грла ваља прво да навикнемо на живинарник, и тек онда да их пуштамо са старим кокошима напоље. Ако се кокоши тада и не трпе, опет слабије имају довољно места да се склоне и да избегну уједања и т. д.

Првих неколико дана непрестано ваља да посматрамо грла која смо набавили и *да пазимо да се каква болест не развије*, јер ако то буде, ваља да их одмах издвојимо како нам се не би сво стабло разболело.

ГЛАСНИК

Личне вести. — *Г. Лазар Р. Јовановић*, редовни члан Српског Пољопривредног Друштва, његов дугогодишњи потпредседник, итд. постављен је Указом Његовог Величанства Краља од 30 априла ове године за Управника Управе Монопола.

Један веома важан и користан распис Господина Министра Народне Привреде. — Господин Министар Народне Привреде, схватајући велики значај Живинарства за нас и наше прилике, изволео је свима Начелствима упутити распис, који и ми овде, због његове велике важности и лепих поука, својим читаоцима у целости саопштавамо:

„У вези с расписима Министарства Нар. Привреде од 13 маја и 25 јуна пр. године ПБр. 9273 и ПБр. 11736, препоручујем Начелству, да поново скрене пажњу државним економима на важност живинарства, као привредне гране, која нарочито малим земљорадницима пружа преко целе године извесну сталну добит, било од продаје јаја или живине, а нарочито од неколико година на овамо. Извоз јаја и пернате живине, Србији је за потоња времена осигуран, јер се ова роба из године у годину све више тражи, а потрошња је толика, да је савршено немогућно ускоро подмирити светске трговине.

Знајући то, желим, да се гајење пернате живине и производња јаја што више разграна тим пре, што су погодбе за напредовање ове привредне гране врло повољне. Јер, кад је Бугарска, која није никако у повољнијим извозним приликама, за развитак ове пољопривредне гране више учинила од нас, и ако је њен извоз за сада *махом ушућен провозно преко Србије*, то значи, да ми нисмо обраћали довољно пажње овој привредној грани, колико смо дужни били да чинимо, пошто смо несразмерно мање извезли јаја него наши суседи Бугари.

А да смо мање извезли, види се из овог прегледа: Бугарска је извезла јаја 13,251.342 кгр. у вредности 7,590.192 динара и живе живине 87.549 комада у вредности 83.593 динара. А по статистичким подацима извежено је из Србије пр. године јаја у стране земље само 1,244.467 кгр. у вредности 745.700 динара. Живине живе и заклане извезла је Србија знатно више него Бугарска. По подацима извежено је прошле године:

а) живе живине у вредности динара · · · ·	1,509.594
б) заклане живине у вредности · · · · · ·	1,055.835
Свега · ·	2,565.429
Са извозом јаја · · · · · · · · · · · · · ·	745.700
Свега · ·	3,311.129

Из ових података црпи се поука, да је корисније не продавати кокоши до навршене пете године, и да је корисније обратити већу пажњу производњи јаја.

Зато наређујем Начелству, да свима подручним му државним економима стави до знања, да ћу њихову подобност за места, која заузимају, ценити поред осталог и према томе, у колико буду утицали на што јаче развиће живинарства у околини, ради извоза живине и јаја.

Стога ће државни економи бити дужни, да јавним предавањима народу износе значај и користи од живинарства, како за одгајиваче тако и за државу са нарочитим овим напоменама, ради постизавања једнолике и што боље робе:

1., живина треба да је што крупнија — тежа; — јер уколико је крупнија утолико се боље плаћа;

2., по боји перја не ваља само она живина, која после чишћења перја оставља црне поткожне клице;

3., креста треба да је црвена и дебела, но не мора бити висока;

4., роба првог квалитета треба да је бледих ногу, но ако је иначе меког и укусног меса, могу ноге бити и зеленкасте;

5., Талијанка нема никакву цену као кокош за клање, шта више, врло се тешко и продаје. Она је само добра носиља;

6., сва живина *жуте коже*, ма којој раси припадала, од мање је вредности, него живина *беле коже*. Ову боју треба разликовати од жутога сала угојених кокошију;

7., уграђена живина (гојена) нарочито се добро плаћа, а најбоља је она, која је храњена кукурузним зрном, смешом од хељдиног брашна, куваних кромпира и мекиња, или једне трећине хељдиног брашна, трећине јечмене и трећине што ситније овсене прекрупе. Оваквом храном треба кокоши хранити 6 недеља у затвореном простору. Гуске и ћурке кљукају се на познати начин;

8., за производњу јаја, која би била намењена јачем извозу на стране тргове и да би се већа тражња могла подмирити, треба држати *што више добрих носиља*, без обзира на то, да ли оне добро леже на јајима и да ли су добре водиље. По себи се разуме, да добре носиље не треба продавати, као год што не треба продавати ни грла, која су добра за лежење јаја; и

9., *избор врсте* кокошију зависи од газдинских прилика и циља ради којег се кокоши гаје. Било да се живина гаји ради производње јаја или за клање, она прво треба да је здрава и крупна, па затим да је од каквих признатих, добрих раса, као што су: *браме, минорке, лангшанке, илимес-рок* итд.

Браме су плодне и снесу у току године до 150 јаја, која су просечно 68 грама тешка. Млад петао достиже тежину од 4—5·5 кгр.; а израстао 5—8 кгр. Млада кокош тешка је 3—5 и 4—5 кг. а матора 4—7 килограма.

Минорке су изврсне носиље, али нерадо леже на јајима, а нису добре ни водиље. То исто важи и за Талијанку.

Лангшанке изврсне су носиље и носе чак и зими а то стога, што су јако издржљиве на зими. Изврсне су као квочке.

Илимес-рок, на зими издржљива кокош, изврсна је носиља и одлична за клање.

Домаћа кокош, са одликама, које су напред наведене. И на њу треба при избору обратити нарочиту пажњу, јер она је већ привикнута на наше климатске прилике, као и на уобичајени начин гајења, те је вероватно, да ће се пажљивим избором одабрати одличан материјал за домаће живинарство.

Али нека и наши одгајивачи знају и нека то увек имају на уму, да за све врсте кокошију, које се са стране набављају, важи правило: *да су знатно осетљивије према рђавом времену и хладноћи, па је зато и потребно, да се одгајивач, који жели да заведе и гаји стране расе, постара и за што боља склоништа (кокошаре), нарочито ниско зиме.* По досадашњем начину не може се *корисно* држати ни домаћа живина, а о страној се не може ни говорити. И за живину, као и за крупну домаћу стоку, потребна је како извесна *сувота* тако и извесна *топлота*, као што је потребна и извесна количина *хране*, која се има подешавати према добу године и према циљу гајења, то јест за производњу јаја или за гојење грла живине ради клања.

Напослетку, *свака* ће се живина одржати у повољнијем здрављу лети, ако се може где-год да склони од јаке сунчане припеке, а зими од хладних ветрова и јаке студени. Где у дворишту има џбуња, дрвета и уопште хладовине, ту ће се лети крити живина од припеке; ала за зиму неопходно је потребно, да јој се сагради кокошар од дасака или од поплета у заветрини; а још је боље, ако јој се олакша да ноћива у стајама, које би се за њу нарочито удесиле".

СТЕЧАЈ

По одлуци Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 28 ов. мес. за *„Поучни део Пољопривредног Календара* за 1904 годину примиће се чланци који ће расправљати ове теме:

Гајење живине;
Гајење кромпира и његова употреба;
Болести свилене бубе;
Гајење овнова шкопаца;
Гајење и употреба морске репе (топинамбура);
Одгајивање телади;
Багрем као шумско дрво, и за разну пољопривредну и занатску употребу;
О производњи свежо масла („путера“) на мањим имањима;
Гајење граха — пасуља — за извоз;
Врстачна сејалица и њена употреба на мањим имањима;
О гајењу хмеља;
Гајење пиварског јечма;
О мањим рибњацима;
Плуг подривач, екстирпатор и скарификатор;
Врстач (маркер) и браздар;
Гајење репице;
Главнији корови на њивама, ливадама и у градини, и њихово уништавање.
Подизање вештачких ливада:
Прибирање, смештање и неговање стајског ђубрета;
Гајење свиња за месо;
О јабуци;
О трешњи;
Подизање винограда на стрменитим положајима;
Гајење дуда за храњење свилених буба;
О колери и дифтерији код живине;
Јесењи послови око пчела и зазимљивање кошница;
Подизање храстове горе сејањем;
Лекарске поуке за народ;
Приповетка с пољопривредном тенденцијом (оригинална),
Неколико заслужних људи за пољску привреду у Србији са сликама.

Чланци се имају написати јасно, популарни слогом и што краће тако да чланак не изнесе више од два штампана листа, и да имају по потреби и што више слика, у ком случају чланак може изнети и до три штампана листа.

Све чланке треба упутити Српском Пољопривредном Друштву с назначењем: „за Пољопривредни Календар,“ а рок је за подношење чланака *до 15 јула ове године.*

Награде штампаних чланака, по оцени Управ. Одбора Српског Пољопривредног Друштва, могу бити од 60—80 динара од штампаног табака. Оригинална приповетка награђује се одсеком.

Бр. 3957. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 29 априла 1903 год.

ОБЗНАНЕ

Претплатници Тежака и чланови Српског Пољопривредног Друштва који *Тежак* примају, моле се да изволе сваки пут кад место становања промене, или кад који број на време не добију, то јавити Друштву те да се може брзо адрес променити или погрешка поправити.

Плави камен пољопривредницима из Ћуприје и околине послат је Окружној Станици у Ћуприји преко које га могу добити.

ОГЛАСИ

ПЧЕЛАРИМА

Јављам свима пчеларима да сам отпочео самостално радити. Продајем 1 кгр. вештачког сања по 6·20 динара. Примам восак за израду вешт. сања и то до 5 кгр. по 1 дин. од кгр. а од 5 на више по 0·80 п. д. У исто време примам се уређивања пчеланика као и свију других радова на њима и око пчела у Београду и по Србији, а тако исто дајем савете и упутства за правилан и успешан рад по погодби. **За успех јамчим.**

Као врло важну и корисну ствар по разумно пчеларење, препоручујем моју књигу **О Пчеларству.**

Цена је књизи 0·60 динара.

Крста Мршуља
Шуматовачка ул. бр. 11. Београд.

1—4

ЖИЦЕ БОДЉИКАВЕ

За ограду са 2 и 4 бодље добила је велику количину и продаје врло јевтино

ГВОЖЂАРСКА РАДЊА

Тасе Нераниића

БЕОГРАД—САВА

(ТЕЛЕФОН РАДЊЕ И КУЋЕ БР. 243)

9—10

ЈАЈА

САВСКА БАНКА У БЕОГРАДУ

купује јаја за извоз и плаћа их ценом која одговара највећим ценама страних пијаца онога дана кад Банка тражи јаја.

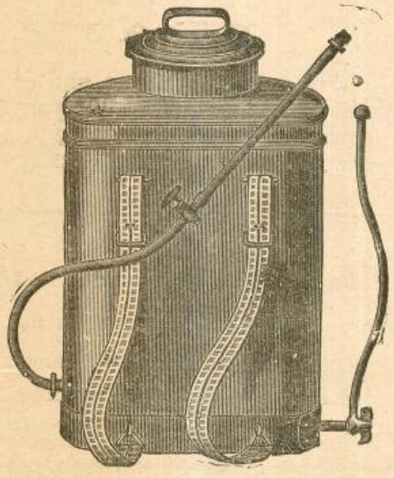
Банка ће свакога на захтев извештавати о цени и за све остало.

8—8

Најбоља и најсавршенија је прскалица за лозу

ПАТЕНТ „АУСТРИЈА“

(ОД ФРАЊЕ НЕХВИЛА ИЗ БЕЧА)

Иста се може употребити и за прскање воћака и поврћа, увек има на стоваришту код *Српског Пољопривредног Друштва и*

Браће П. Радојловића
гвожђара у Београду.

7—10

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова.

8—36

ПОВЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЋЕВАЦА

У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ ИЗРАЂЕВИНЕ:

ПРСКАЛИЦА ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најсавршенији и од стручних људи: виноградара и економа, опробани систем под називом

КРАЈИНА

са знатно јевтинијом ценом него ли оне са стране донесене, а квалитетом и својом солидном израдом никако не уступа првим страним патентираним фабрикатима те врсте. Коме је лакше може ове прскалице набавити преко *Српског Пољопривредног Друштва* које их има увек на своме стоваришту у довољној количини.

5—10

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца **Већим огласима** од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 14 броја Тежака *Чланци:* — О избору положаја места за гајење дувана. — „Будимка“ није „Сенабија“ — нити је „Сенабија“ „Будимка“. — Виноград засађен на заравањцима. — *Подлистак:* Седми Међународни Конгрес у Риму. — *Искрице.* — *Белешке.* — *Гласник.* — *Стечај.* — *Обзнане.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД МОЋНОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА
АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 15. У БЕОГРАДУ, 20 МАЈА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

СТРИЖА ОВАЦА

Пољопривредник треба све своје производе што боље да среди, како би их што скупље могао продати, јер добро сређена роба, радије се тражи и знатно боље плаћа.

Многима је непознато, да се остриженo рўно у фабрикама пре употребе, сортира и цена у 5—6 делова према каквоћи длаке, а то за то, што вуна није у целоме руну подједнако фина, него је, негде боља а негде лошија.

Да би се сортирање вуне што брже и са што мање рада извршило, потребно је да се рўно неумршено и нескидано т. ј. цело остриже. С тога и трговци радије купују цела и лепо савијена (спакована) руна, него умршена. Кад је руно цело и лепо сложено, радници по фабиркама врло брзо и вешто одвајају поједине делове руна за лошије или боље тканине, а у противном случају, овај им рад задаје врло много посла и опет при најбољој пажњи, немогуће им је, да замршено руно сортирају и одвоје бољу од лошије вуне.

Као год што се пази на то, да је руно цело и неумршено, исто тако пази се на светским трговима, где се вуна продаје, на чистоту руна. Нечиста, прљава руна, нерадо се купују или ако се купују, то бива по знатно нижој цени.

Зато је потребно, да се овце пре стриже окупају, те да се руно на овци опере и очисти од кала.

Код нас се овце стрижу одмах по Ђурђеву-дне, а *иостриг* бива још раније. Но како је у то доба још доста хладно време то је и немогуће да се овце прво у речним водама или потоцима окупају, па затим острижу, јер би биле изложене назебу и разним болестима. С тога је боље да се стрижа оваца одложи докле не наступе топлији дани, а то је у мају месецу, када је вода толико топла, да се овце слободно могу окупати а да им купање не шкоди.

Купање оваца пре стриже врши се поглавито за то, да се руно на овци опере, па затим остриже како би остало цело и неумршено; јер ако се овце неокупане стрижу, руно се мора приликом прања замрсити, и онда се не да ни лепо сложити, а немогуће га је према финоћи и сортирати.

Пре него што се приступи купању оваца, треба пронаћи крај реке или потока згодно место које треба да је чисто, да је обрасло травом или да је, ако је спруд, на спруду чист шљунак. Блата и глиба не сме бити.

На таквом месту треба начинити тор у виду троугла. Угао треба окренути води. Затим је потребно да се тор у углу прегради за толико, да отприлике има места за 10 оваца, јер би у противном случају узнемиравали цело стадо, кад би потеривали овце вратима тора, да их перачи прихваћају ради купања, а овако се узнемирује приликом хватања и преношења до руку перача, само онолико оваца, колико их у малој огради има.

До овога тора, треба начинити други тор ма каквог облика, који треба да је од оног првог удаљен 20—25 корака.

Но, да би се прљавштина са руна што боље опрала, потребно је, да све овце у очи дана прања (купања) протерамо кроз воду, од тора до тора; затим да их пред тором мало процедимо и да тако овлажене преноше у тору, да се прљавштина раскисели.

Сутрадан, претерају се опет у троугли тор и сада наступа право купање оваца.

Сад залазе перачи у воду у одстојању 3—4 корака један до другог. Од тора до тора потребно их је 5—6. Из троуглог тора потерује једно лице овцу по овцу првом перачу, који је прихваћа и пере. Но ово прање бива тако да се непрестано рукама цеди руно на овци без икаквог трљања. По један перач може савладати и опрати на овај начин овцу, само тако, ако је вода плитка да овца ногама дохвата дно реке или потока. Ако је вода дубља, онда се на једну овцу рачунају два перача да је могу придржавати и прати тако, да се овца не замори пливајући. Тако овце иду из рўку у руке перачима до другога тора. Пошто се све овце на тај начин пропусте кроз руке, онда се тај рад још једном понови. Сада пак, код другога тора, треба лица која овце привађају у тор, да их рукама што боље исцеде и тада су овце опране.

Ако је лепо време — без кише — овце се могу пустити на пашу и обноћ остати под ведрим небом у тору у коме има доста чисте простирке, јер ће се напољу брже осушити.

Да је руно суво, познаћемо по томе, кад овцу пипнемо испод гуше, па ако јој је вуна испод гуше сува, значи да је и цело руно суво. На два дана после купања, а по лепом времену, руно је обично суво.

Пошто се овце добро осуше, приступа се стрижи.

Овце треба стрићи на чистој рудини, трави или на пољавама. Вешта радница или радник може да остриже 15—20 оваца па и више за дан.

Овце се стрижу нарочитим маказама [1]). Шишање почиње са постригом, којом се приликом ошишају тако звани отпатци

[1]) Могу се поручити преко Српског Пољопривредног Друштва. Комад стаје од 2 до 8 динара.

око ногу, вимена и доњег трбуха. Затим се шиша цело руно и почиње се од трбуха на више ка кичми с једне стране, па кад се сврши с том страном, овца се окрене, и ошиша се и друга страна, те тако се руно сачува цело. Но да се овца не би отимала, обично јој се вежу све 4 ноге у накрст и то каквом крпом или широм пантљиком, а никако конопцем или канапом.

Руна се слажу 8—10 комада једно на друго, но никако се не смеју растезати, јер се прамење предвађа, и руно добија рђав изглед. При слагању руна, остриженa страна долази на ниже, а само последња два руна окрену се тако, да остриженa страна дође на више, опет ради лепшег изгледа када се у балу (деме) превију. Пре него што се деме превије, поврх разастртог руна стави се *иоструг* (отпатци) па се руна савију тако да се крајеви од ногу прво превију, затим од врата и стражњег трупа, па се затим руно у деме увађа и, најзад, ликом или танким канапом завеже.

Овако сређена вуна, представља робу, која се износи на велике светске тргове.

А. М.

ИЗВОЂЕЊЕ ДУВАНСКОГ РАСАДА

У производњи дувана најглавнији нам је посао: *извођење дуванског расада.*

Кад расађеном дувану за његово развијање и зрење треба што више топлоте и заклона од хладних ветрова, онда ће за извођење расада требати много више, те с тога при избору места морамо пазити, да то место буде окренуто југу и целог дана изложено сунчаној топлоти, а притом да је заклоњено од хладних ветрова зидом, плотом или чим му драго.

За расадник подесних места можемо наћи по двориштима, кућним баштама, која су кућом, кућном зградом, плотом, шљивацима или чим другим заклоњена а притом су југу окренута и имају у близини текућу изворску или бунарску воду за заливање.

Изабрану површину прериљаћемо, рано с јесени, преко зиме или раније с пролећа, за један и по ашов дубоко.

Овако дубоко риљање потребно је зато, да би се горњи слој земље, који је пун корења и семена разних трава и корова, што дубље у земљу затрпао, те да коров расаду у првим данима његова пораста не смета, да се боље у лејама очува влага; да брже и боље пропушта сувишну влагу, нарочито у време бујних киша, и, напослетку, да расад својим кореном не може ићи у дубину због неплодне земље, — мртвице — но да се мора развијати по површини у нарочито с ђубретом спремљеном слоју земље.

Прериљану површину за расадник, прво ћемо поравнити, па за тим на леје поделити. Колико ћемо оставити дугачке леје, зависи од наше воље, али најбоље је да су 10 м. дугачке а 1 м. широке и једна од друге за 50 см. удаљене.

При постављању леја пазићемо, да их поставимо тако, да буду — без одвећ стрмог нагиба — што равније. Од леја са одвећ стрмим нагибом имали би штете, јер би нам вода, приликом бујних киша спрала сав с ђубретом спремљени слој земље, са горњег у доњи крај; што би нам се при обичној киши и заливању спрали хранљиви делови и што би се највише влага задржавала у доњем крају а треба да је равномерна по целој леји.

Са сувише стрмих леја, ретко би кад имали добар расад на целој леји, био би местимичав, овде-онде, а највише у доњем као највлажнијем и у хранљивим састојцима најбогатијем крају. А у случају јачег спирања, семе би све са спремљеним слојем земље било у доњем крају и расад би — колико би га било, био густ и штркљаст, те не би био за употребу.

Обележене леје, грабљама ћемо удесити, тако, да свуда около, са средине извученом земљом, буду оперважене, а цела унутрашња површина да буде за 5—6 см. снижа како би се свуда по леји равномерно вода упијала. Затим ћемо овлаш свуд редом, унутрашњу површину, нагазити ногама, а потом са мешанцем, справљеним из једног дела плодне очишћене земље од жила и корења; једног дела потпуно згорелог и сваких примеса очишћеног ђубрета и једног дела ситног песка, равномерно за 1—1½ см. дебелим слојем посути, по целој унутрашњој површини леје и лепо поравнити.

И сад преко тог посутог мешанца, посејаћемо семе — код кога смо претходно вештачки (стратификовањем) изазвали кли-

ПОДЛИСТАК

НАШИ ДОБРОТВОРИ И ШТЕТОЧИНЕ

КРТИЦА

Кртица се најрадије задржава у плодним, равним пределима, али је има и у планинама; радије станује у пољима, него у шумама. Она живи под земљом и не воле светлост, па с тога и врло ретко својевољно на површину излази; она и много живље ради ноћу него дању. Кртица нити може да скаче ни да се пење што више, не може по земљиној површини ни да иде као што треба, али је с тога много бржа и хитрија у својим ходницима испод земље, а у брзини којом рове, заиста им нема равне животиње на свету.

Од чула су јој најразвијенији: мирис, слух и осећање; она је и врло несношљива, заједљива, осорљива, свађљива, грабљива и до зла Бога опака животињица.

Кртица се храни искључиво глистама, бубама, гусеницама гундељима, ровцима, пужевима, стоногама, црвима, мишевима, жабама, змијама, гуштерима и другим пољској привреди, шуми и воћњацима штетним инсектима, од којих дневно толико поједе колико је и сама тешка, па нам је с те стране и *врло корисна.* Хоће и на отровну шарку да кидише, ако би се ова случајно хтела у који од кртичиних ровова да завуче и да зимује, али ју шарка у том случају уједе и отрује. *Биљем се не храни ни у ком случају,* па је с тога погрешно мишљење, да се она, ровећи испод земље, храни жилама нашег културног биља

Кртица је врло прождрљива и не може дуго да гладује; она и зиму не преспављује, него се дубље у земљу спушта да лови, и на тај начин и зими оне наше штеточине тамани, које су се под земљу скриле да презиме, а на пролеће опет да измиле и да нам штету чине. Кртица наизменце, и зими и лети по 3 сата ради: лови и копа, а по 3 сата се одмара и спава. Тако наизменце проводи дан и ноћ. С тога не треба овог нашег вредног добротвора немилице убијати, јер штета, коју нам кртица издизањем кртичњака по баштама причињава, много је мања од користи, коју нам чини утамањивањем оних силних штеточина, које под земљом живе, а до којих ми не можемо ни доћи да их пронађемо и поништимо. Но опет зато, не треба пустити да се кртица у једној башти, или на ливади у тој мери размножи да би нам могла бити и штетна, јер би онда „превршила дара меру“ и штета би могла бити већа од користи.

Кртичино *тело* сасвим је подешено за подземни живот; оно је обло као ваљак, с реном заједно је 15—17 сантиметара дугачко, заодевено кадифастом, светлом, пепељастом, или плавкасто-црном шубом (длаком). *Глава* је у кртице дугуљаста, с дугачком, врло осетљивом, хрскавичастом *њушком* (рилицом); *очи* су врло мале, од прилике као маково зрно, и тако су у оној шуби скривене, да се и не виде; и *уши* су мале и у шуби скривене. *Зуба* има 44, што значи да их има све, а сви су врло оштри. Предње су *ноге* лопатасте, са врло широким и у страну повијеним прстима, који су снабдевени јаким, оштрим ноктима; између прстију разапета је подебела кожа, а све је то тако удешено да боље рије и земљу избацује, што кртица врло лако

јавост, а по том ћемо га са спремљеном смешом, од једног дела добро згорелог и од примеса очишћеног ђубрета и једног дела ситног песка, за 1 см. покрити и овлаш преко леје са равном дашчицом — која је за тај посао нарочито удешена са на средини усађеном држаљом, потапкати, те да нам се посејано семе добро са земљом приљуби.

На једну леју од 10 см. дужине и 1 м. ширине, потребно нам је дуванског семена од 26—30 грама, а то је за једну пуну, обичне величине кафену шољу, или за две пуне јеловне кашике. Више семена на једну леју не смемо метути, јер би нам се расад у густини неправилно развио и био штркљаст, а такав не би био за употребу.

Од доброг расада можемо очекивати и добру дуванску бербу а од рђавог расада можемо само штету имати.

Семе дуванско можемо сејати почев од друге половине месеца фебруара па најдаље до конца месеца марта.

За сваки случај добро је да семе посејемо у два пут, први пут до 15-ог марта а други пут до конца марта, за то, ако би нам први расад усљед рђавог времена пропао, користили би се другим познијим.

На две леје од 10 м. дужине и 1 м. ширине, можемо одгајити расада за њиву од 1 хектара.

И тако за површину од 1 хектара, треба нам да посејемо четири леје и то две најдаље до 15-ог а две до конца месеца марта.

П.

ГРАШКАР И ЊЕГОВО СУЗБИЈАЊЕ

Познато је, да грашкар немилосрдно напада грашак и да веома велике штете чини. И ако је често пута напомињато, на који се начин грашкар најсигурније може сузбити, ипак неће бити на одмет да саопштимо ово неколико напомена *Бечке Пољопривредне бактериолошке и фитопатолошке Станице* која се бавила испитивањем природе грашкара и начинима за његово поуздано и сигурно сузбијање.

Кад грашак цвета. снесе грашкар [1]) своја жућкаста ваљкаста јаја у цвет. Из ових јаја после неколико дана постаје, развије се црв (ларва), која се у млад грашак завуче и даље расте заједно са зрном док се, напослетку у зрну не учаури. Тек на крају зиме или у пролеће, бубица је сасвим развијена и напушта своје досадашње станиште.

Грашкар се задржава или по житницама, амбарима, или се онај који доцније напушта своју кућу — зрно — сетвом донесе на њиву, да овде, за време цветања грашка, опет отпочне своје развиће.

Зрна грашка у којима се находи грашкар, разликују се од осталих зрна једном округлом, тамно обојеном ознаком на горњој површини семене покожице. Кад је грашкар из зрна већ изишао, онда на месту где је ова ознака била остаје округласта рупа, која отприлике има у пречнику два милиметра.

Утамањивање овога опасног штеточине, који у повољним приликама за своје развиће, може довести у питање целу жетву грашка, доста је тешко и *сузбити* се може само онда *кад у првоме реду будемо за сејање употребљавали само оно семе у коме грашкара никако нема.* Пређе се мислило, да је довољно да се заражан грашак у воду потопи, и да се издвоје она зрна која пливају, а она да се употребе за семе која потону јер се мислило, да ова зрна нису заражена грашкаром и да су потпуно здрава. Пажљивим посматрањима показало се ово као неосновано.

У данашње доба за сузбијање и утамањивање грашкара или његове лутке употребљавају се разна средства од којих ћемо ми нека навести.

Кад се грашак (зрно) загреје неколико сати на 50—60° Цел. грашкар сигурно угине, а зрно од своје клијавости ништа не губи.

Простији начин убијања грашкара, то је употребом сумпоругљеника.

То се овако ради: Ваља грашак сасути у неки суд, који се може заклопцем добро и сигурно затворити. У овај суд

[1]) Грашкар је ситна бубица, дугачка 4—5 милиметара, једноставног тела, које је покривено беличасто-сивим до сиво жутим мањама. Доњи део тела који није крилима покривен има две округласте ознаке које су црне и без мања. Рило је кратко и сразмерно широко.

брзо и вешто ради. С тога, што између прстију има ону кожу, кртица је и врло добра пливачица, и ако иначе воду не трпи, али кад ју неко случајно на воду натера, она заплива као стрела.

Кртица.

Руне и ровови, у којима кртица под земљом живи, врло су вештачки направљени. Највештије је направљено главно становиште, које приложена слика показује, а које се обично налази испод дебљих жила старијих дрва, или испод неког зида, да се врло тешко до њега доћи може. Ово главно становиште, у ком се кртица и коти, постављено је у средини маховином, лишћем, сламкама, травом и ситним жилицама, који материјал кртица с поља у рупу уноси. Од овог главног становишта, врло су вештачки изривени ходници и ровови на све стране унаоколо, у које се кртица скрива и кроз које се повремено, 3—4 пута преко дана — обично зором, око подне и пред залазом сунчевим на лов провлачи. Ти су ходници и ровови по 30—60 метара дугачки; у њима кртица никог страног не трпи, па ни другу кртицу, на коју би пакосно кидисала, удавила, па и прождрла. Неки од тих ровова служе и за придолажење ваздуха, неки, у случају потребе, за бегање, а неки искључиво за лов.

Кртица се коти месеца марта, и окоти по 3—6 младих, које мајка врло брижљиво негује. У погодним годинама и приликама, коти се и два пута. Млади се брзо развијају, а први посао на који их мајка учи, то је — ровење, који млади с почетка врло невешто врше и то чине врло плитко испод земљине површине, тако плитко, да једва мало земље над собом имају. Кртичњак, у ком је гнездо с младима, много је већи од осталих кртичњака, направљених само за становање. Кртица се много више размножава на усамљеним ливадама и пашњацима, него на њивама које се обрађују, јер се орањем и копањем узнемирује и оданде бежи.

Кртичњак.

Где би се кртице у већој мери размножиле, онде их *морамо* и таманити, као н. пр. на ливадама, које су често прекривене кртичњацима, чему смо, већином, и сами криви; јер, чим опа-

с грашком успе се нешто мало сумпоругљеника и суд се добро затвори и тако остави један четврт сахата. После овога времена, које је потпуно довољно, да све бубице угину, ваља грашак разастрти на промајно место, да се испари и излази сумпоругљеник.

Како је сумпоругљеник веома запаљив, то при раду с њим ваља највећма обазрив бити.

Грашак за семе, у коме нема грашкара, добија се и онда кад се за усев употреби онај грашак, који већ читаву годину стоји, јер су из њега тада сигурно бубице изашле.

Ако све ово чинимо, ипак нећемо потпуно бити сигурни, да нам се грашкар неће појавити и штету чинити. То долази отуда, што је на њиви на којој је био грашкар сигурно остало бубица на земљи и што оне из житница, у којима смо грашак чували, излазе и даље на њиве иду, или, најзад, са суседних поља долазе.

Проф. *Франк* препоручује као најпоузданије средство, да се у пределима где се грашкар у већој мери појави, престане с гајењем грашка сасвим за годину дана.

Но ово је тешко учинити, јер се сви земљоделци једног краја не би сложили, а ако би само један једини те године грашак гајио, онда је грашкару дата могућност да се даље множи и развија — и онда није баш ништа учињено. Потребно је, дакле, да сви земљорадници заједнички и договорно једне године грашак не гаје и онда ће се, по проф. *Франку*, грашкар сузбити, а то је и најјевтиније и најбрже средство за сузбијање овога штеточине.

М. Н. Лук.

БЕЛЕШКЕ

Јабуке и крушке у Виртенбершкој. — Познато је, да је у Немачкој Царевини Виртенбершка прва воћарска земља. Виртенбершко Воћарско Друштво саставило је списак неколиких сората јабука и крушака, које препоручује као особито добре, и за сађење скоро на свима положајима на којима се воће може садити. У тај списак ушле су ове сорте:

I. *Јабуке:* 1. Бауманова ренета (дозрева децембра до марта); 2. Зимска златна парменка (дозрева октобра до фебруара); 3. Бојкинка (Boikenapfel) (дозрева фебруара до августа); 4. Крупна рајнска бонкинка (дозрева: децембра до маја), особито је добра за јабуковачу; 5. Црвена трирска јабука (Trierer Weinapfel) (дозрева октобра до марта), особито добра за јабуковачу; 6. Ландсбершка ренета (дозрева октобра до јануара), само за песковите, суве земље.

II. *Крушке:* а) *стоне*, 1. Добра Лујза араншка (дозрева септембра до новембра); 2. Дилова воденјача (дозрева октобра до јануара); 3. Поповача (дозрева децембра до јануара); б) *за јабуковачу*, 4. Крупна Ромелтка (Rommelter) (дозрева октобра до новембра); 5. Швајцарски воденјак (Wasserbirne) (дозрева септембра до октобра).

Неке од ових сората има и у нашим српским расадницима. Тако од *јабука* има у расадницима трећег „воћарског краја“ (окрузи крушевачки, нишки и топлички): Бауманова ренета, зимска златна парменка (енглеска), и у расадницима четвртог „воћарског краја“ (окрузи крајински, томочки и пиротски): Бонкиња; а од *крушака* има у расадницима четвртог „воћарског краја:“ Дилова воденјача и Поповача.

Једно средство да се млечност лоших музара повећа. — По Данцу *Хегелунду* може се млечност код лоших музара знатно повећати, ако се што чешће преко дана музу. Тако једна крава, која је дневно добивала $3^1/_2$ килограма зрнасте хране и 4—6 килограма сточне репе, а уз то и потребну количину сена, давала је на три недеље после телења, при мужи од 3 пута на дан, свега $3^1/_2$ килограма млека. Кад се отпочела мусти 8 пута дневно, онда је при истој храни давала 10 килограма млека, исте каквоће као и раније. Друга једна крава, која је давала 5—6 килограма дневно, при мужи од 7 пута на дан, дала је $14^1/_2$ килограма млека.

Из овога закључује *Хегелунд*, да ће се и код лоших музара млечност моћи повећати, ако се што чешће музу.

Ђубрење ружа. —Као најбоље ђубре за ђубрење ружа препоручује се чађава вода. Накупи се чађи, па се водом прелије у каквом суду, и пошто се охлади, онда се том водом руже заливају, јер од тога раствора лишће добије затвореniју боју и много обилатије цвета, а што је најглавније инсекти овај раствор не трпе и беже од руже. — Овим раствором моћићемо и старе жбунове ружине подмладити. — Поред овога раствора, да ружа добије бољи мирис, треба по који струк црна лука око руже посејати.

Зашто бивају краставци горки? — С поља красни, угледни, примамљиви краставци, пуни лепог меса, које је горко као пелен, као чемер, да их човек није у стању да једе, него мора да их баци на ђубре.

Кад овакве краставце изближе испитамо, наћићемо, да се она горчина не налази у целулози меса, него само од чести у соку извесних ћелијица.

Професору *Д-ру Шилингу* испало је за руком, да из краставаца извуче ону непријатну горчину и да се онда могу врло добро употребити.

Краставци, из којих је он ту горчину извлачио, расли су у топлој леји. Сви су били једне исте сорте и *сви* су били горки. Међу њима, у истој леји, беше један комад, који није био горак, то беше друга сорта. То беше из семена једне сорте која је на отвореном пољу расла и сазрела, од које је семе у топлу леју посејано, а ми знамо, да се за сејање у топле леје нарочите сорте, увек означене: *„за топле леје,“* узимају.

Ово је врло занимљиво.

Пре свега дознало се је, да се са том топлом лејом, у којој су ти горки краставци расли, није поступило као што треба.

зимо на ливадама и у баштама повише кртичњака, одмах треба грабљама да их растурамо и у отворене рупе да воде сипамо. Тако радећи данас, тако сутра, ми ћемо кртице растерати. Али, ако се кртице на некој ливади у тој мери већ размножиле, да нам изривањем многих кртичњака чине штету, онда је најбоље средство да ливаду разоремо и кроз неколико година засејавамо разним усевима: кукурузом, кромпиром и т. д., који се за време порашћивања морају обрађивати. По баштама пак, где се појединце налазе, можемо их растерати, кад кртичњак — као што смо напред рекли — најпре разгрнемо и пронађемо рупу. У ту рупу треба да сипамо у половину с водом помешаног каменог уља (обичног гаса), па ћемо их за цело растерати, јер кртица не трпи мирис од гаса, — јер хватати их живе и тешко је и несигурно.

Кртица има много и природних гониоца и непријатеља, од којих да споменемо *твора, ласицу, јежа, лисицу, совуљагу, коцка, врану, свраку, роду и др.*, а ласица ју чак и у самим роговима гони; али, осим лисице и јежа, као и поменутих птица, нико други неће кртицу да поједе; сви остали гониоци њени хоће само да ју удаве и тако оставе.

Од крзна кртичиног праве мале кесице — новчанике, иначе се ниначто друго не употребљава. Бабе само још употребљавају кртицу за разне врачарије — и то је све.

— ћ.

1. Врло се рано и много прозори отварали, услед чега су краставци врло споро порашћивали.

2. Није леја била довољно засењавана, него је увек била излагана најжешћој припеци.

3. Врло је мало заливено.

4. Није био нанесен довољан слој земље, па су жиле дубоко у коњско ђубре допирале, којим је леја напуњена била.

То су све били бар осумњичени узроци, што су они краставци из топле леје били горки, пошто под оним приликама, или боље рећи неприликама, нису имали повољних услова, да се здраво развијају.

Други опет мисле, да та горчина у краставаца из топле леје долази од претеране топлоте, услед одвише нанесеног ђубрета, горчина пољских краставаца из топле леје, долази и услед много „принудног“ и претераног порашћивања; али долази и онда, кад краставцу недостаје ма и један од потребних услова за здраво порашћивање; тако бар ми верујемо.

Али ова је горчина и наследна, кад се за сејање узме семе од горког краставца.

Сорте, које су од семена наследиле горчину, па биле оне из топле леје, или с поља, немају за нас никакве вредности! И ако су краставци доста дугачки порасли и лепо се развили, ништа не вреде, кад су као чемер горки. Зато је боље, као што сам више пута и сам радио, изабрати добру сорту од пољских краставаца, па ју сејати и у топлу лејy и у пољу, само ако рађа добре и укусне краставце, па ма ови и не били тако крупни и дугачки, као они, који су *искључно* за „топле леје“ намењени. И сваки повртар треба тако да ради. Деца се боје ватре, а потрошачи горких краставаца!

Па и код оних у пољу изведених краставаца, нађе се по неки горак; не мора томе бити узрок баш сам произвођач. На првом месту могу тој горчини бити узрок неподесно ђубре и време. Али код опробане и одомаћене сорте, бива то врло ретко, да буду краставци горки. То могу потврдити из сопственог искуства.

Услед којих се *физиолошких* узрока та горчина у краставцима развија, то се до данас није могло тачно пронаћи, а чини ми се, да се још за дуго неће ни моћи пронаћи, а са проналажењем тих узрока се заносити, — нема за наше циљеве, никакве практичне вредности.

Практичније ће за нас и за потрошаче бити то, да сазнамо начина, како ћемо ону горчину из оних краставаца отклонити, које смо већ били понели да бацимо на ђубре.

Као што сам још у почетку рекао, то је средство пронашао професор *Д-р Шилинг*, а ја из сопственог искуства могу то потврдити; па и ако би се слаби трагови још од горчине осетили, — то ће лук и сирће у „таратору“ забашурити. Тек главно је, да ће се краставци моћи појести и неће се морати бацити.

Треба краставце ољуштити, па онда краће на две половине, а дуже на више комада пресећи, па их метнути у *хладну* воду, да у њој једно 48 часова постоје. За то врема треба воду 2—3 пута променути; вода ће горчину извући, и она буде услед тога сасвим горка. Истина краставац ће *нешто* од свог природног укуса изгубити, али ће нестати и горчине, те се може појести. На то је вајдица за онога, који купи, па може бити и скупо плати, горке краставце, да их могне појести — да их не мора бацити.

ГЛАСНИК

Књижар за пољопривредну књижевност. — Руска издавачка књижара А. Ф. Девриена навршујући прошле године 30 година свога постанка, изјавила је жељу: да у току 10 година полаже Министарству Земљорадње по 500 рубаља сваке године за награду најбољим пољопривредним делима, која би на расписани стечај била поднесена. Министарство је ту понуду примило и прописало правила за стечај и издавање награда. Прве награде одредило је за дела, која би садржавала поуку о *храњењу говеди под земљорадничким условима у Русији и о механичком обрађивању земље с погледом на земљорадничке услове у Русији.*

Овај лепи пример износимо за углед онима, који су у могућности да штогод слично учине.

Млекарска Удружења у Аустрији. — По статистици, коју је издало *Аустријско Министарство Земљорадње*, било је 1901 године у Аустрији 1382 Млекарска Удружења, која су подељена по земљама Аустрије овако:

		БРОЈ УДРУЖЕЊА
Ческа	немачких Млекарских Удружења	12
	ческих „ „	40
Буковина	„ „	2
Далмација	„ „	1
Галиција	„ „	24
Герц	„ „	56
Керитен	„ „	8
Крањска	„ „	38
Моравска	ческих „ „	80
	немачких „ „	17
Доња Аустрија	„ „	139
Горња Аустрија	„ „	10
Салцбург	„ „	1
Шлеска	„ „	12
Штајерска	„ „	10
Тиролска	немачких „ „	518
	талијан. „ „	316
Форарлберг	„ „	98

Изложба живине у Софији, у Бугарској. — Министарство Народне Привреде званично је извештено, да ће се на дан 25—28 маја ове године држати у Софији, у Бугарској, изложба пернате живине, на којој ће моћи учествовати излагачи из Бугарске и са стране.

На изложби биће изложене: кокошке, гуске и пловке, ћурке и голубови.

Сваки који жели да изложи своју живину на овој изложби, има да поднесе писмену пријаву Изложбеном Одбору и то најдаље до 10 маја, упротивном неће се моћи изложити.

Пошиљка живине има се извршити благовремено, тако да стигне у Софију најдаље до 23 маја, упротивном неће се моћи изложити.

Одређена места на изложби дају се излагачима бесплатно.

При пошиљању живине излагачи имају да изјаве, и пријави, да ли пристају, да им се живина прода и по којој цени. Продају ће извршити Изложбени Одбор уз провизију од 10% у корист изложбе.

Продана живина предаје се купцу по затварању изложбе, а одређена награда припада излагачу а не купцу.

Изложбене су награде ове:

а) *За кокошке:*

Једна — 50 лева; две по 30 л.; 3 по 20.; 5 по 10 лева.

б) *за гуске и пловке:*

Једна — 50 л.; две по 30 л.; 3 по 20 л.; и 5 по 10 лева.

в) *за ћурке:*

Једна — 50 л.; једна — 30 л.; и 4 по 10 лева.

г) *за голубове:*

Један — 20 л.; и 4 по 5 лева.

За особите одлике изложене живине, издаваће се *похвални листови* од стране Министарства Трговине и Земљорадње.

Оцену изложене живине, при одређивању награде, извршиће нарочити Изложбени Суд од пет чланова, које ће именовати Министарство Трговине и Земљорадње.

При пошиљању живине ваља назначити у нарочитој рубрици све особене знаке и одлике испослате живине.

За ближа обавештења ваља се обратити у Софију на адресу: *Софијска окр. иостоянна комисия*, која ће интересованима и излагачима бити у свему на руци. На исту адресу упућиваће се и пошиљке за изложбу.

Стогодишњица Либигова — 29 априла ове године (12 маја по новом) навршило се 100 година како је света угледао *Либиг* реформатор пољопривредни.

Заступници науке и пољопривредне практике у свему образованом свету прославили су тај дан.

Није штете, ако се и ми сетимо тога човека, чија ће успомена трајати докле и наука којој је тако искрено помагао, и којом нас је упућивао да природу упитамо у свему чиме се потпомаже успевање пољопривреде.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољоприврдног Друштва
држане 1 јануара 1903 год у Београду.

Пошто је био присутан довољан број чланова Управног Одбора, приступљено је раду и решено је:

I.

По предлогу потпредседника решено је: да се Главни Годишњи Збор Српског Пољопривредног Друштва држи 30 јануара ове године у дому друштвеном с дневним редом, који је предвиђен чл. 42 правила друштвених.

Поред овога решено је, да се умоли Господин Министар Грађевина, да би изволео одобрити подвоз у пола цене на железничким пругама члановима: оснивачима, утемељачама, редовним, добротворима, почасним, помагачима и изасланицима Подружина, за долазак на Збор и повратак.

II.

Прочита се молба поштанских разносача којом моле да им се да по један овогодишњи Календар друштвени бесплатно. — Решено да се молиоцима не може по молби учинити.

III.

Прочита се молба основне школе Тибушке, којом моли Друштво да јој се даду на поклон друштвена издања, семења најбољих врста и један прибор за калемљење — Одбор решава, да нема могућности да се школи по молби учини.

IV.

Прочита се извештај Књижевног Одбора у коме изјављује мишљење, да би требало прештампати III Пољопривродну Поуку која је распродата — Усвајајући мишљење својега Књижевног Одбора, Управни Одбор решава: да се речена пољопривредна поука, коју је написао г. Благоје Тодоровић, прештампа у 1500 комада са изменама, ако би их писац имао.

Штампању ове Поуке да се приступи онда, када благајник друштвени нађе да за ово има повчане могућности.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва
држане 21 јануара 1903 год. у Београду

Пошто је био присутан довољан број чланова Управног Одбора, приступљено је раду и решено је:

I.

Председник саопштава Одбору како би с погледом на то што се штампање VII прерађене Поуке довршује, потребно било, да се и повезивање одмах предузме, а пошто се и X Поука у 1500 комада према правилима има у тврдо повезати, те је у споразуму са благајником друштвеним, повезивање разних Поука, свега у 3000 комада, уступио књиговезачкој фирми Велицког и Рашића која је понудила најнижу цену од $18^3/_4$ паре по комаду и најповољније услове од осталих понуђача, који су звати као Друштву познати из ранијег рада. Повез ће бити у тврдом по облику првог издања VII Поуке а прошивање концем. — Одбор одобрава овај поступак председника и благајника.

II.

Председник саопштава, да је Господин Министар Народне Привреде, изволео одобрити Друштву да оно може употребити за зирађење у своју корист а за потребу угледног живинарника простор од 7 хектара у Роготу, који је ограђен жицом, за две године, с тим да Друштво на име закунине плати по 210 динара годишње. — Прима се к знању са захвалношћу с тим. да се закупнина плаћа из кредита одређеног за угледни живинарник.

III.

Прочитају се извештају изасланика друштвених г. г. Мил. Савића и Паје Т. Тодоровића, о походи виноделских конгреса и окружне пољопривредне изложбе у Вршцу и земаљске пољопривредне изложбе у Пожуну — Примљено к знању.

IV.

Прочита се извештај колаудирајуће комисије о траженом повраћају кауције коју је предузимач изложбеног павиљона Друштву положио, из кога се извештаја види, да се предузимачу може вратити половина положене кауције, а друга половина да се може задржати донде, док предузимач не изврши заказане оправке крова, којима ће се он од прокишњавања обезбедити.

Из овога извештаја види се и то, да око зграде треба подигнути потребне риголе од тврдог ломљеног камена у цементу ради бољег обезбеђења од воде и то да се као више урађени посао сматра — Одбор решава, да се у погледу повраћаја кауције поступи по предлогу комисије, а и за подизање ригола да се у своје време учини што је потребно, те да се друштвене зграде од сливања воде под темеље обезбеде.

Дефинитивна одлука о риголама доноси се по одобрењу буџета за ову годину.

V.

По молби „Ратара," ђачке дружине у Ратарској школи, и усвојеном мишљењу Књижевног Одбора решено: Да се правила ове дружине могу штампати у „Тежаку" и одатле отштампати 200 комада, које ће дружина по својој изјави сама платити.

VI.

Прочита се Записник седнице свих Секција, и Одбор усвајајући предлоге друштвених секција решава:

1. да се у овој години распише само још једна награда за напредније начине рада и то ова:

Ко подигне вештачку ливаду на површини најмање од једног хектара. Награда I 300, II 200, III 100, и IV 50 динара. Рок пријаве до 1 Маја 1905 год. Могу се такмичити привредници из целе земље.

2. Да се идућем Главном Годишњем Збору предложе за редовне чланове друштвене ова господа: Милић Радовановић, проф. Вел. Школе; Коста Врвић, марвени лекар; Д-р. Миливоје Васић, окружни шумар; Д-р. Ђока Јовановић, окружни шумар; и Душар Крсмановић, руковалац расадника лозног.

VII.

Прочита се пројект буџета друштвеног за 1903 годину. што га је израдио ужи Одбор у договору са благајником друштвеним — Решено, да се поднесени пројект буџета за ову годину прими онако, како га је ужи одбор са благајником предложио с тим, да се унесе још и позиција за припреме око оснивања Пољопривредног Музеја.

СТЕЧАЈ

По одлуци Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 28 ов. мес. за *„Поучни део Пољопривредног Календара* за 1904 годину примиће се чланци који ће расправљати ове теме:

Гајење живине;
Гајење кромпира и његова употреба;
Болести свилене бубе;
Гајење овнова шкопаца;
Гајење и употреба морске репе (топинамбура);
Одгајивање телади;
Багрем као шумско дрво, и за разну пољопривредну и занатску употребу;
О производњи свежег масла („путера“) на мањим имањима;
Гајење граха — пасуља — за извоз;
Врстачна сејалица и њена употреба на мањим имањима;
О гајењу хмеља;
Гајење пиварског јечма;
О мањим рибњацима;
Плуг подривач, екстирпатор и скарификатор;
Врстач (маркер) и браздар;
Гајење репице;
Главнији корови на њивама, ливадама и у градини, и њихово уништавање.
Подизање вештачких ливада:
Прибирање, смештање и неговање стајског ђубрета;
Гајење свиња за месо;
О јабуци;
О трешњи;
Подизање винограда на стрменитим положајима;
Гајење дуда за храњење свилених буба;
О колери и дифтерији код живине;
Јесењи послови око пчела и зазимљивање кошница;
Подизање храстове горе сејањем;
Лекарске поуке за народ;
Приповетка с пољопривредном тенденцијом (оригинална),
Неколико заслужних људи за пољску привреду у Србији са сликама.

Чланци се имају написати јасно, популарни слогом и што краће тако да чланак не изнесе више од два штампана листа, и да имају по потреби и што више слика, у ком случају чланак може изнети и до три штампана листа.

Све чланке треба упутити Српском Пољопривредном Друштву с назначењем: „за Пољопривредни Календар,“ а рок је за подношење чланака *до 15 јула ове године.*

Награде штампаних чланака, по оцени Управ. Одбора Српског Пољопривредног Друштва, могу бити од 60—80 динара од штампаног табака. Оригинална приповетка наградиће се одеском.

Бр. 3957. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 29 априла 1903 год.

ОБЗНАНЕ

Винодељцима. — Српско Пољопривредно Друштво распродало је сву набављену рафију за ову годину. Пошто је тражња још велика, Друшто је наручило накнадно већу количину рафије, која ће стати 1·10 дин. од килограма. Сви којима је рафија потребна, треба да се с поруџбинама преко економа обрате Друштву, како би им се могла послати одмах чим приспе.

Претплатници Тежака и чланови Српског Пољопривредног Друштва који *Тежак* примају, моле се да изволе сваки пут кад место становања промене, или кад који број на време не добију, то јавити Друштву те да се може брзо адрес променити или погрешка поправити.

Плави камен пољопривредницима из Ћуприје и околине послат је Окружној Станици у Ћуприји преко које га могу добити.

ОГЛАСИ

ПЧЕЛАРИМА

Јављам свима пчеларима да сам отпочео самостално радити. Продајем 1 кгр. вештачког сања по 6·20 динара. Примам восак за израду вешт. сања и то до 5 кгр. по 1 дин. од кгр. а од 5 на више по 0·80 н. д. У исто време примам се уређивања пчеланика као и свију других радова на њима и око пчела у Београду и по Србији, а тако исто дајем савете и упутства за правилан и успешан рад по погодби. **За успех јамчим.**

Као врло важну и корисну ствар по разумно пчеларење, препоручујем моју књигу **О Пчеларству.**

Цена је књизи 0·60 динара.

Крста Мршуља
Шуматовачка ул. бр. 11. Београд.

2—4

ЖИЦЕ БОДЉИКАВЕ

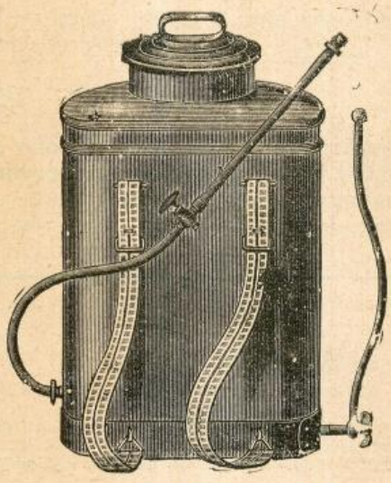
За ограду са 2 и 4 бодље добила је велику количину и продаје врло јевтино

ГВОЖЂАРСКА РАДЊА
Тасе Нерандића
БЕОГРАД—САВА
(ТЕЛЕФОН РАДЊЕ И КУЋЕ БР. 243)

10—10

Најбоља и најсавршенија је прскалица за лозу

ПАТЕНТ „АУСТРИЈА“
(ОД ФРАЊЕ НЕХВИЛА ИЗ БЕЧА)

Иста се може употребити и за прскање воћака и поврћа, увек има на стоваришту код *Српског Пољопривредног Друштва и*

Браће П. Радојловића
гвожђара у Београду.

8—10

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАЧА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости повчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један повчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова.

9—36

ПОВЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВАЦА

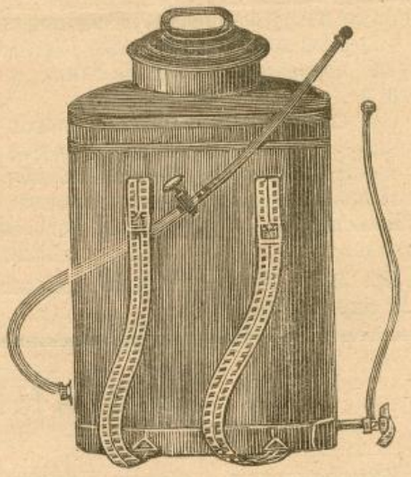
У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ ИЗРАЂЕВИНЕ:

ПРСКАЛИЦА ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најсавршенији и од стручних људи: виноградара и економа, опробани систем под називом

КРАЈИНА

са знатно јевтинијом ценом него ли оне са стране донесене, а квалитетом и својом солидном израдом никако не уступа првим страним патентираним фабрикатима те врсте. Коме је лакше може ове прскалице набавити преко *Српског Пољопривредног Друштва* које их има увек на своме стоваришту у довољној количини.

6—10

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 15 броја Тежака *Чланци:* Стрижа оваца. — Извођење дуванског расада. — Грашкар и његово сузбијање. — *Подлистак:* Наши добротвори и штеточине. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Друштвени и Подружински послови.* — *Стечај.* — *Обзнане.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 16. У БЕОГРАДУ, 1 ЈУНА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

Народу Српском

Ноћас су погинули Краљ Александар и Краљица Драга.

У овом озбиљном и судбоносном тренутку пријатељи земље и народа споразумели су се и образовали владу.

Објављујући ово српском народу влада је уверена да ће се народ искупити око ње и помоћи јој да се свуда у земљи одржи ред и безбедност.

Влада проглашава да од данас ступа у важност Устав од 6. априла 1901. године, са законима који су важили до 25 марта ове године.

Народно Представништво распуштено Прокламацијом од 24. марта о. г. сазива се у Београд, за 2. јуни ове године.

29. маја 1903 год.
у Београду.

Председник Министарског Савета,
Ј. Ђ. Авакумовић с. р.

Министар Спољних Послова,
Љуб. Каљевић с. р.

Министар Војни,
ђенерал,
Јов. Атанацковић с. р.

Министар Народне Привреде,
Ђорђе А. Генчић с. р.

Министар Грађевина
иуковник,
Алекс. Машин с. р.

Министар Унутрашњих Дела,
Стој. М. Протић с. р.

Министар Правде,
Љубомир Живковић с. р.

Министар Просвете и Црквених Послова,
Љуб. Стојановић с. р.

Министар Финансија,
Др. В. С. Вељковић с. р.

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ПРИРЕЂУЈЕ У УЖИЦУ 17 И 18 АВГУСТА ОВЕ ГОДИНЕ

ОБЛАСНУ ИЗЛОЖБУ

ГОВЕДИ, ОВАЦА, КОЗА И ПРОИЗВОДА ОВИХ ВРСТА СТОКЕ

У овој изложби могу излагањем суделовати пољопривредници и остали одгајивачи из целог округа ужичког, и из срезова: драгачевског и моравичког округа чачанског; ваљевског, округа ваљевског; азбуковачког и рађевског округа подринског.

I. Говеда:

1. Одељење за краве с овогодишњим теладима.
2. Одељење за јунце испод 2 године.
3. Одељење за јунице испод 2 године које нису спариване.
4. Одељење за бикове преко 2 године.
5. Одељење за краве стеоне преко 2 године.
6. Одељење за теглеће волове.
7. Одељење за угојену стоку за трговину.

Свако ово Одељење дели се на два пододељења: једно за домаће сојеве, а друго за мелезе (укрштања) и стране расе.

II. Овце:

1. Одељење за стада од најмање 10 оваца и 1 овна.
2. Одељење овнова за приплод.
3. Одељење за угојене овнове (за трговину).

Свако ово одељење дели се на два пододељења: једно за домаће сојеве, а друго за мелезе (укрштања) и стране расе.

III. Козе:

1. Одељење за стада од 5 коза и 1 јарца.
2. Одељење јарчева за приплод.

IV. Сточни производи:

1. Масло топљено.
2. Масло нетопљено.
3. Сир мек и тврд,
4. Кајмак.
5. Вуна неопрана.
6. Вуна прана.
7. Козина.

1. Они, који желе излагањем суделовати у овој изложби, добиће штампане пријаве од Ужичког Изложбеног Одбора преко повереника чија ће се имена обзнанити и који ће попуњене пријаве примати и слати у Ужице споменутом Изложбеном Одбору;
2. Сваки излагач мора поднети доказ, да је притежалац грла, које пријављује, бар од 1 јануара ове године;
3. Један излагач може изложити у свима Одељењима по једно, два или више грла и производа;
4. Сваки је излагач дужан, да има потребне чуваре за изложена грла;
5. Сва стока на изложбу доведена мора бити здрава и чиста. Овце не смеју бити купане;
6. Излагачи музне стоке, бринуће се сами, да стока буде на време помужена;
7. Потребна храна за стоку моћиће се добити на самој изложби;
8. Излагачи, односно чувари стоке, дужни су слушати одређене редитеље и надзорнике изложбе за све, што се односи на храну и чување стоке и одржање реда на изложби;
9. Сваки излагач дужан је довести своја грла на изложбу 17 августа најдаље до 7 часова пре подне; а сточне производе има предати Изложбеном Одбору најдаље 16 августа до 5 часова по подне;
10. Масло топљено и нетопљено, доносиће се у чистим судовима и то топљено по 1 килограм, а нетопљено по 5 кграма;
11. Сир, меки и тврди, и кајмак доносиће се у чистим судовима по 5 килограма;
12. Вуна доносиће се и то неопрана по 1 руно, прана по 3 кгр., а козине по 3 килограма.

Изложба ће се отворити 17 августа ове године у 10 часова пре подне, а затворити 18 истог месеца у подне пошто се награде раздаду.

Награде ће бити велике и многобројне и то како у новцу тако и у пољопривредним справама, приборима и приплодним грлима.

Предајући ово јавности, Српско Пољопривредно Друштво нада се, да ће пољопривредници и остали одгајивачи из окр. ужичког и напредименованих срезова најискреније прихватити овај позив и многобројним суделовањем у изложби припомоћи остварење циља ради кога се изложба и приређује.

Бр. 4953. Из седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 12 маја 1903 год. у Београду.

ПРВИ СРПСКИ МИНИСТАР НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ

Први српски Министар Народне Привреде био је редовни члан Српског Пољопривредног Друштва, *Јеврем Гудовић*.

Као редовни члан и дугодишњи члан Управе Српског Пољопривредног Друштва, а нарочито као Министар Народне Привреде, својим крепким помагањем пољске привреде покојни *Гудовић* задужио је вечитом захвалношћу српске пољопривреднике и пријатеље привреде, и зато се надамо да ћемо одговорити жељи свију њих, ако им у *Тежаку* прикажемо слику и кратку биографију заслужног покојника.

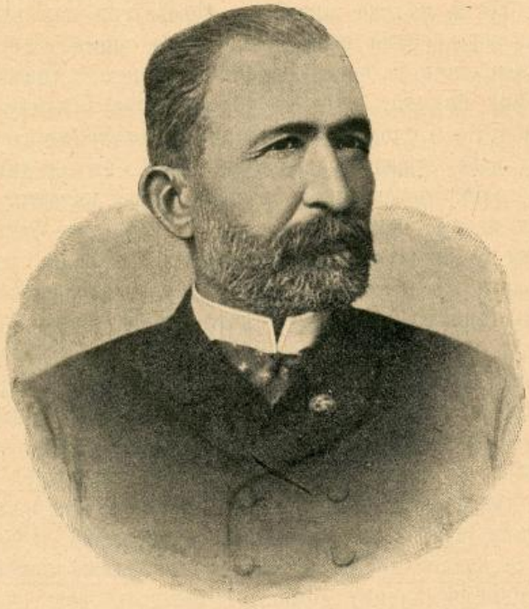
Пок. *Гудовић* родио се 1835 године. По свршеном гимназиском школовању свршио је природњачки факултет на ондашњем Лицеју (сада Велика Школа) затим је на Рударској Академији — изучио рударске науке а после практично студирао изучену струку по угледним рудницима у иностранству.

После овако стручне спреме пок. *Гудовић* служио је у Србији у струци за коју се спремао и поступним унапређењем дошао и на чело управе своје струке као начелник Рударског Одељења.

1880 године био је пок. *Гудовић* Министар Грађевина, а када је установљено код нас Министарство Народне

Привреде, он му је био први Министар (1883 год.) а после извесних промена био је (1884—1885) Заступник Министра Народне Привреде као Министар Грађевина.

Пок. *Гудовић* био је одани пријатељ, искрени љубитељ и ревносни помагач наше пољске привреде а као Министар Народне Привреде био је у пуном смислу те речи заштитник њен.

† Јеврем П. Гудовић

Дајући признања раду пок. *Гудовића*, Друштво Пољопривредно изабрало га је за *свог* редовног члана, Пчеларско-Воћарско Друштво за својега председника, Изложбени Одбор за прву париску изложбу за својега председника, Рударско Друштво за председника а био је члан и разних страних рударских друштава.

За своје заслуге одликован је врли покојник орденом Таковског Крста I степена а имао је и многа угледна страна одликовања.

Ми остављамо стручњацима дотичних струка да истакну и достојно опишу велике заслуге пок. Гудовића као стручњака и руководаоца рударске струке и његова много заслужна и велика дела као Министра Грађевина, али нам је дужност поменути грађење железнице, друмова, мостова и других важних средстава за саобраћај, без кога се развијена пољска привреда ни замислити не може.

А ми пољопривредници дугујемо вечиту благодарност првом српском Министру Народне Привреде као организатору врховне државне радње за унапређење пољске привреде.

Заслуга врлог покојника утолико је већа, што је он имао из узаног оквира негдашњег економског одељења, где је била утегнута целокупна радња за пољску привреду, шумарство, трговину индустрију и занате да образује одељења и створи основну организацију за све ове поједине гране поред осталих грана народне привреде као што су рударство, статистика, саобраћај и т. д.

Тешкоћа је тим већа била, што нити је било потребних установа које би предузете мере прихватити могле, нити је било законске могућности за постављање потребних стручних органа за већи део послова, нити је било закона на основу којих би се потребне мере наређивати и предузимати могле за унапређење пољске привреде — и напослетку, што је главно, није ни новчаних средстава за рад било.

Нека је слава првом српском Министру Народне Привреде и искреном поборника за унапређење пољске привреде наше.

Ж. Шокорац

СЕЈАЊЕ ДУВАНСКОГ СЕМЕНА

Кад нам дувану за његово успешно развијање, зрење и сушење треба што више топлих летњих дана, морамо се постарати, да раније посејемо дуванско семе и што раније изведемо расад за расаду. Но како дуванско семе посејано рано у хладну земљу тешко ниче — тек после шест и више недеља — то нам је прва брига, да код дуванског семена пре сејања изазовемо клијавост стратификовањем.

То вештачко изазивање клијавости дуванског семена стратификовањем, може се извршити на више начина а најпрактичнији су ово:

1. Сипамо потребну количину дуванског семена у кесу (торбицу) сашивену од ређег вуненог платна (само не тако ретко, да семе испада). Умочимо је неколико пута у врућу воду, док се семе не окваси и не загреје па је за тим оставимо на топло место (20°—22° Р).

Семе треба стално да је влажно, за то га треба што чешће поливати са подмлаченом водом, приближно једнаке топлоте. При тој топлоти а при постојаној влази, семе ће кроз 5—6 дана показати клице у виду белих тачака.

Исклијано семе помешаћемо са произвољном количином пепела или ситног песка, па га одмах у већ спремљене леје руком посејати.

2. Као и код првог начина, метемо семе у кесу, на исти га начин, умакањем у врућу воду, оквасимо и загрејемо, па за тим га одмах метемо у топло стајско ђубре, гди ће за 24 а најдаље за 48 сахати показати беле тачке, — клице, кад га треба помешати са пепелом или ситним песком као и код првог начина па на готову леју пажљиво посејати.

3. Ископамо са ашовом два комада земље са травом, са травом за то, да се земља не би трошила, док не послужи за намењену цељ; један комад метемо на какав плех, даску или што друго, окренут са травом доле, а преко тога комада земље простре се кеса са семеном, која је претходно као и код првог начина умакањем у врућу воду загрејана и уквашена, затим одозго преко кесе покријемо другим комадом земље и оставимо то на топло место (20°—22° Р) а одозго наместимо какав суд из кога би непрестано капала млака вода.

На овај ћемо начин добити семе исклијало за 4—5 дана, а сејаћемо га као што је напред казано.

4. У карлици, ћувечу или тепсији, једновремено помешано семе са смешом, спремљеном од једног дела добро згорелог ђубрета и једног дела ситног песка, па тај суд држимо на топлом месту и сваки га дан прскамо млаком водом, прскање треба удешавати тако, да вода пада на ђубре у виду магле.

Код ових начина семе ће клијати за 5—6 дана, при сејању не меша се ни с чим, но онако са судом у ком је, носи на леју и одмах сеје.

На леје посејано, овако спремљено семе, покрићемо са спремљеном смешом, од једног дела чистог и добро згорелог ђубрета и једног дела ситног песка, за један сантиметар дебелим слојем.

Н.

КОНЗЕРВИРАЊЕ МЛЕКА МРАЗОМ

У конзервирању млека помоћу мраза, да би се оно могло одржати за што дуже време, и да би могло издржати и најдаљи пренос постигнут је наших дана необичан успех. Тај је проналазак учињен у Данској, где су ти постигнути најзначајнији проналасци доведени у везу с практичним руковањем млека. Дански инжињер *М. Ф. Касе* пронашао је начин: како да се

млеко одржи дуже времена и то помоћу хладноће и мраза. И тај се начин већ примењује још од године 1896 у великим млекарницама Данског Млекарског Друштва, које је подигло своје грађевине недалеко од Кодања за 160—170 километара. У тој вароши основало је поменуто Млекарско Друштво средишњи завод, куда се шаље замрзло млеко, намењено дужем путу.

Могло би се сумњати да је тај нови начин конзервирања млека смржњавањем потпуно савршен и практичан једино из тога разлога, што има места бојазни: да ли ће млеко, које одмах после мужења има да издржи ту процедуру, сачувати једновремено и све добре особине своје.

У Паризу отвориште, у присуству многобројних стручњока суд са замрзнутим млеком, послатим у Париз из Данске. Томе је присуствовао и *М. Ф. Касе*, који је демонстрирао резултатима своје методе, Топлота је била 29°, а млеко је било послато из Кодања 22 јуна у вечер. Суд је хватао 300 литара, а млеко је било помужено 19 јуна и издржала у томе плеханом суду девет дана.

Замрзнута млечна маса остављена је да се поистија открави помоћу воде до на степен обичне своје топлоте. Затим је открављено млеко пресуто у друге судове. Оно је било у свему једнако с млеком, које је истом сада помужено, јер је имало све особине свежости и добра укуса. Течност је била у свему непромењена и једнака и није показивала никаквих знакова подвојености и лучења масла или ти пак прогрушаности и квара. Сви су присутни једногласно признали и нашли потпуну истоветност тако конзервираног млека, како у погледу изгледа, тако и у погледу укуса са млеком свежим, и ако је то млеко било помужено још пре десет дана и издржало високу температуру летњу и дуги пут најпре железницом, па онда лађом преко мора, па опет железницом. Сви су добили уверења, да би се то исто млеко још и дуже време на нулином степену могло одржати, и сачувати свеколике првобитне особине своје. Задржавање у пристаништима и железничким магацинима није оставило ни најмањег утицаја на његове особине и свежост.

С.

Како ћемо повећати принос јаја, а да бројно стање живине не повећамо?

Сви напретци, који су до данас постигнути у земљорадњи и сточарству, постигнути су под руковођењем ума и руке људске, а у тежњи, да се производи тих двеју највећих и најважнијих група пољске привреде повећају и побољшају. Ми на пр. жањемо и беремо пољске плодове у много већој мери са оних биљака, које је човек припитомио, него с дивљих — некултивисаних биљака, које нису дошле под заштиту човечије руке; сем тога, и плодови од питомих биљака много су укуснији и од веће хранљиве вредности, него они од дивљих биљака, и уколико човек поклања већу пажњу питомим биљкама и боље их негује, утолико ће и приноси са њих бити већи и бољи. Исти је случај и код животиња. Ми на пр. држимо и гајимо припитомљене краве, овце и др., које дају млека не само у оним количинама, колико је потребно за исхрану њихових младих, као што је то код дивљих животиња, већ га дају у много већим количинама и са бољом каквоћом, које у исто време служи и за људску храну. И ове ће појаве избијати утолико јаче на површину, уколико се човек стара да стоку држи и гаји по свима прописима савремене науке. То исто видимо и код пернате живине; док дивља кокош на пр. снесе преко године једаред, а највише дваред једва по двaестак јаја, из којих се излегу млади, дотле припитомљена кокош и при најпримитивнијем начину држања и неговања снесе у најмању руку 80—100 јаја преко године, која и по крупноћи и по укусности надмашују јаја од дивље кокоши.

Ако се запитамо: одкуда долази ова разлика у повећању приноса? — Одговор је прост: човек гоњен потребом времена, а у тежњи, да своје потребе задовољи, био је принуђен да врши вештачки избор јединака и за даљи прилод оставља само оне, које су му давале највећи принос. Тако је међу биљкама одабирао и гајио оне, које су му давале највише и најбољег млека; међу кокошкама оне, које су давале највећи број и најкрупнија јаја. По себи се разуме, да је овакво повећање приноса морало ићи постепено и да је за то требао дуги и дуги низ година.

ПОДЛИСТАК

СЕДМИ МЕЂУНАРОДНИ ПОЉОПРИВРЕДНИ КОНГРЕС У РИМУ

(НАСТАВАК)

Прелазећи на друге одлуке поменућемо најпре оне које се изближе тичу винодеља, а затим поменућемо и остале одлуке.

О Виноградарству. — 1. Да се постави нарочита комисија од представника виноградарских земаља, са овлашћењем, да нађу методу за опис и класификацију ампелографску, да буде једнака за све државе виноградарске, попуњена терминологијом која следује.

2. Да владе винарских држава предузму и настављају и проширују штудије са опитима о хибридима лозе за непосредну производњу, било у погледу издржљивости према филоксери, било у погледу афинитета с др. лозом, и њиховој прилагодљивости према разном земљишту и одгајивању како у погледу количине тако и у погледу каквоће производа.

О винарској трговини. — Државе заинтересоване за винарску трговину да се сложе и усвоје у погледу царинења једну једнообразну методу за испитивање вина.

Да би се колико је могућно сачувала аутентичност свакоме вину, који оно у своме месту ужива, — што је нарочито потребно јер се данас вина понајчешће троше далеко од места своје производње — да се заинтересоване земље споразумеју и закључе међународну конвенцију, по којој ће се сваком вину његов сопствени глас или глас његовог краја *(cru)* огарантовати у свима уговореним земљама.

О продаји пољопривредних производа. — Конгрес налази, да садашње економске погодбе све више изазивају организацију заједничке продаје пољопривредних производа, као једног средства за регулисање производње, и да ову организацију треба да изведу Задруге за заједничку продају. Он изјављује жељу да се ове Задруге удружују у Савезе по областима и народима, и да се оне у свакој земљи и за сваку врсту производа оснивају по примеру Сталног Одбора за заједничку продају пшенице у Француској и сличног Житарског Одбора (Kornhauskommission) у Дармштату, стварају задружне житнице које ће груписати и даље развијати овај покрет.

О пољопривредном кредиту. — Конгрес изјављује жељу да уређивање земљоделског кредита треба и даље продужити на основи задружној, а да саме Кредитне Задруге треба да делају у најтешњој заједници са осталим Земљорадничким Задругама, као и на ширењу практичног пољопривредног знања, које се клони, поред сузбијања зеленаштва, у свима његовим облицима, још и учвршћивању својине у поправци економских и друштвених погодаба земљорадничког живота.

О пољопривредној настави у војсци. — Конгрес, признавајући као силно средство за брзо ширење, нових пољопривредних теорија и практичних примена обуку, која је о томе у војсци заведена, одобрава италијанску иницијативу у томе и угледање оних народа који су том примеру следовали, и изражава жељу, да се та обука уведе у војскама свих народа, у облику практичних опита.

Овакви успеси, који су постигнути бољим избором грла за приплод, бољом храном и бољом негом, нарочито се огледају код крупније стоке. Тако на пр. док се код крава простијих сојева и уопште оних, које су у мањем степену облагорођене, рачуна годишњи приноса од млека на 600—800 литара, дотле је годишњи принос код добрих холандских музара у најмању руку 3000 литара, а према приликама пење се и преко 5000 литара. Код ситније стоке ти успеси људскога ума и руке незнатнији су. Ово се нарочито опажа код пернате живине. И ако је науком и искуством утврђено, да гајење живине може доносити знатно веће добити, него ма која друга грана пољопривредног сточарства, ипак се живинарство сматра као пасторче у пољској привреди и још непрестано не обраћа му се довољна пажња, те, разуме се, и приходи нису онакви, какви би се могли очекивати, нити се о њима — бар у нас — води Бог зна каква рачуна, те да би се могао чист приход тачно сазнати. До се заиста од гајења живине могу имати знатно већи дохотци, него што се данас имају, доказују нам околности, што има облагорођених грла кокошака, које носе дупло више и много крупнија јаја него обичне, као и таквих, чије се месо сматра као најлепша посластица и плаћа по скупе паре. Сем ових, имамо од живине и других користи као на пр. ђубре, перје, уништавање инсеката итд.

Но, уколико је важно да се бољим избором приплодних грла и бољом негом може повећати принос од пернате живине, утолико је важнија та околност, што се већи принос од пернате живине даје за много краће време постићи, него код осталих врста домаће стоке. Јер док на пр. једна крава за време целог свог живота отели једно или највише два телета, који ће је у привредним особинама надмашити, дотле једна кокошка за време од једне године донесе најмање 50 млади, међу којима је најмање половина женских грла, у којима ће без сумње бити више њих, која ће у носиву своју матер надмашити. Па и кад би се у произведеном подмладку нашло само једно грло са јаче развијеним или неким нарочитим особинама, то ћемо употребом овог грла за даљи приплод ове привредне особине пренети на потомке и засновати нов подмладак са тим особинама. На овај начин и постале су разне расе и сојеви живине, које се одликују разним привредним особинама.

Но и кад смо постигли да у заснованом запату повећамо просечни принос јаја, свакојако појавиће се у том истом запату по неко грло које ће у плодности надмашити остала грла, или принос јаја који смо желили постићи. Чим ово приметимо, одмах требамо снесена јаја од тога грла оставити и употребити за даље размножавање. Кад смо добили подмладак од овог грла, онда ће се појавити такође у новом запатуједно или више грла, која ће у несиву надмашити остала грла. Ми ћемо опет поступити као и у претходном случају, и на тај начин заснивати нове запате са све већим и већим приносом јаја. Ако овај поступак представимо цифрама, онда ће то изгледати овако: имамо на пр. сеоску кокош која снесе просечно по 100 комада јаја на годину; међу њима наће се једна која снесе 120 јаја. Ако ову кокош оставимо за приплод и од ње произведемо подмладак, онда имамо запат кокошију, од којих свака носи по 120 јаја годишње. Међу овим кокошкама, наће се опет која снесе 140 јаја, онда ћемо оставити јаја од ње и произвести подмладак, код кога је просечни принос по140 јаја на грло и годину. На исти начин можемо повећати принос на 150, 160, 180, 200 и више јаја на годину.

По себи се разуме да за постигнуће ове цељи није довољан само избор женских грла — кокошака, већ треба учинити и подесан избор петлова, тј. и петлови, као мушка грла, која оплођавају кокошке, треба да буду из запата добрих носиља, пошто се зна, да и мушка грла преносе своје особине на потомке у истој мери, као и женска. Тако на пр. ако за приплод одаберемо кокоши, чији је принос но 130 јаја годишње, онда ћемо давати просечни годишњи принос од 140 комада јаја. Напротив, ако међу кокошке, чији је годишњи принос јаја 150, пустимо петлове из запата са годишњим приносом од 170 јаја, онда ћемо добити подмладак који ће нам давати просечно по 160 јаја на годину. Самим овим дато нам је средство у руке да ми можемо знатно повећавати плодност кокошију, односно принос јаја, а да бројно стање грла не повећавамо. Тако можемо на овај начин постићи да нам кокошке носе и преко 200 јаја годишње и мушка грла — петлови из оваквих запата могу да облагороде просте сојеве кокошака, те да се за кратко време и код њих повећа годишњи принос јаја, предностављајући, да ће се при даљем избору приплодних грла поступити онако, као што је напред наведено.

Из трећег одељења - Ратарства. — Утврђујући све већу важност примењивања геологије на земљорадњу и неодложну потребу, да се пољопривредна нарочито виша, настава подеси према потребама, распростирући и донуњујући наставу из природних наука и њихових примена, као основу аграрним наукама и припрему рационалној земљорадњи изражава жељу:

1. Да се установе аграрни факултети бар на главним университетима, с нарочитим катедрама, кабинетима и лабораторијама за примењене природне науке, почињући од агриколне геологије;

2. Да се остваре опште и потпуне реформе пољопривредне наставе и да се према њој подеси настава у основним и средњим школама, појачавајући учење природних наука, како би открића из кабинета, разгранатих у установе све скромнијега реда, сишла са катедара у поље и научила пољопривредника, да постигне што већу корист о што мањем трошку;

3. Да се без одлагања приступи припреми елемената за рационалну пољопривреду помоћу добро подешених гео-агрономских проучавања (агрономске карте на геогностично-геолошкој основи), било служећи се геолошким заводима аграрним станицама и т. д. било подстичући и помажући приватну иницијативу, како би се брзо савладао тај тешки посао, који је први чинилац за прави пољопривредни препорођај.

О теми „Будућност и услови за производњу кукуруза“ секција је изјавила ове жеље:

1. Да поједине владе подстакну и изазову истраживања агрономска ради усавршавања у производњи кукуруза, подизања његове важности и развоја његове употребе у индустријској обради и преради;

2. Да поједине државе, да би се дала сва важност индустријској употреби кукуруза, буду на руци оним индустријама које га могу употребити, олакшавајући им његово набављање најподеснијим економским мерама унутрашњим и царинским;

3. Да се, у интересу земљорадње и хигијене, проучи начин како да се угуши међународна трговина с покваренim кукурузом.

Да владе подстакну сарадњу сеоских школа и агриколних насеобина о распусту на одржавању и унапређивању пашњака.

Секција изјављује жељу, да се што више распростре систем сејања жита за семе у нарочитим одељцима земље.

Да у појединим државама нарочите комисије проуче користи за пољопривреду од употребе хладњача, организацију завода за хлађење не сувише удаљених од средишта производње, а такође и путеве и начине за постигнуће практичних последица.

Из четвртог одељења Сточарства — одлуке гласе:

1. Да производња маргариранога сира буде тако уређена како не би могла шкодити производњи чистога сира.

2. С обзиром на употребу говеђега и свињскога меса, заражена cysticercus-ом, да се владама препоручи подизање хладњача, и због њихових економских и хигијенских користи, и да би се спречавали најобичнији паразити у месу.

3. Да се заведу утакмице у рационалном одгајивању телади намењене за приплод, у крајевима где су имања распарчана.

4. Да цена млеку, у задружним бачијама, буде утврђена према количини масла.

5. Да се завођењем пореклописних (генеалошких) књига за краве музаре води рачуна о посебној подобности њиховој у давању масла, утврђеној анализом млека.

Према овоме, што напред наведосмо, може нам се ставити питање: па кад се подесним избором приплодних грла може код кокошака повећати број снесених јаја од 100 на 150 и 200, какве нам препреке стоје на путу да се у том правцу повећа број снесених јаја на 250, 300 и више, кад би добит за одгајиваче у том случају била знатно већа?

Нема сумње да би се све даљим и даљим избором најплоднијих грла, а уз припоиоћ што боље хране и неге, могао повећати годишњи принос и на 250, па и више јаја. Али као год што се природа бори да дрвеће не израсте до неба, исто тако поставља она границе и у производима животињским, па и кад се деси по каква необична појава изгледа да се природа сама успротиви и постара, да се овакви случајеви за навек угуше. Зна се на пр. да је била једна шлеска музара, по имену „Црна Жета“ која је давала годишње по 8015 литара млека; друга једна музара у Хајнрихсбергу дала је 8476 литара годишње, па ипак се код њихових потомака и поред свих могућих вештина, примењених у одгајивању, није могло постићи, да дају ни приближно 8000 литара млека годишње. Такав је одприлике исти случај и код кокошију. И ако би се на пр. у запату појавила једна кокошка, код које би привредна особина носења била развијена до највећег степена и која би, рецимо, снела 300 јаја годишње, ипак се ова способност у потомцима не би могла одржати и развити. Овакве ванредне појаве појављују се у оним случајевима, где су грла облагорођена до највећег степена и приписују се тзв. индивидуалним особинама или индивидуалној моћи (потенцији) дотичних грла. Но на овакве појаве не треба много рачунати, јер су увек скопчане са рђавим последицама по опстанак и здравствено стање дотичних грла.

Из овога, што смо досада рекли, може се увидети да се годишњи принос од јаја може знатно и врло брзо повећати, а да се бројно стање грла не повећа. Са тога гледишта ми топло препоручујемо пољопривредницима и одгајивачима живине да се при избору грла за приплод строго придржавају оних правила која смо напред споменули, јер ће на тај начин са много мањим бројем грла постићи исте, а и боље резултате, него кад гаје велики број грла, јер поред повећаног приноса, имаће мање издатке око хране и неге, а и случајеви побољевања и др. такође ће бити у мањој мери.

Рад. А. Нешић.

БЕЛЕШКЕ

Када се гуске не смеју појити? — Изгледа мало чудновато када се каже, да и гускама, чији је живаљ вода, може она покашто да шкоди. То бива тада, када се у невреме напоји, па ма како да је та вода чиста и здрава. Из примера, кога наводимо, то се може најбоље видети. Један трговац послао је железницом пун вагон гусака. Време је било необично топло. На једној станици уставио се воз, а гуске једне и загрејане у највећој мери, промаљаху своје кљунове удишући жудно спољни ваздух. Та недаћа њихова коснула се срца једнога железничког службеника, који је крај чаше хладна пива седео на перону, размишљајући како њега освежава овај хладни напој, а кукавне гуске гуше се без воде, па науми да им олакша положај. Он, и ако то није била његова дужност, наточи пуно ведро воде из оближње пумпе, па напуни коританце, које је стајало на вагону испред гусака. Гуске највећом брзином падну на ону свежу воду, обожавајући јамачно свога доброчинца. Но не беше за дуго, док једна за другом почеше зевати, посртати и мањкавати. То је све било за тили час. И на одређену станицу стиже пун вагон мртвих гусака. Наста парница. Пошиљалац тужи железничку управу да му накнади штету, коју је на тај начин претрпео. И он добије парницу. Суд пресуди, да железничка управа није требала у путу гуске појити, када то није било означено у товарном листу. С тога је у свакоме послу за препоруку смотреност, па и у овоме о коме је била реч. Гладне гуске, нарочито при трансиорту шкодљиво је појити. То се може чинити само онда, када су пре тога добро нарањене.

Семе од дулека (бундева) може се увек добро продати. — Да је гајење дулека (бундева) врло важно за земљорадника неоспорна је истина, и нико друкчије и не мисли. Баш за наше прилике оно је веома погодно, јер бундеве (ду-

---

5. Из петог одељења **пољопривредног грађевинарства** одлуке гласе:

С обзиром на велику важност потребнога усавршавања у распореду и у хигијенским условима сеоских кућа, у јевтиноћи зидања и у свођењу рада, Међународни Конгрес сматра, да та усавршавања треба подстицати *наградама за нове зграде* и за дотеривање старих зграда, конкурсима за израђивање планова виших техничких надлештава, популарним књижицама, јавним предавањима и другим подесним средствима.

О подешавању земљорадничких справа према земљишту и раду, секција је изјавила жељу:

1. Да се подижу у занатским школама вешти и спремни конструктори, за које би се држали нарочити курсеви;

2. Да се умножавају надметања у раду и очигледним пробама и опитима помаже распростирање најбољих справа;

3. Да се у свакој области установи комисија од изасланика пољопривредничких, од професора из пољопривредних и практичних школа и путних наставника, па да она на раду оцењује разне справе, машине и оруђа, и да према искуству по опитима опаскама и извештајима одреди, како их треба изменити и дотерати справе, да би оне што подесније биле.

6. Из шестог одељења. — Да се установи, по угледу на Међународни Виноградарски Одбор, сталан одбор од представника из разних предела на Средиземном Мору, где се уље производи, те да проучи техничка и трговинска питања о маслинама и о другим уљаним биљама.

7. Из седмог одељења. — Да се установи међународна фитопатолошка комисија, која би се састајала где и кад за корисно нађе, а своје би радове објављивала како јој се најбоље учини.

8. Из осмог одељења за шумарство:

1. Да се практична шумарска обука распростире свим могућим средствима;

2. Да се владе најенергичније постарају за одржавање и унапређивање постојећих шума и за што пространије пошумљивање оголелих предела, нарочито у поточним угибима под високим планинама.

9. Из одељења за **риболов** одлуке гласе:

1. Да заинтересоване владе наређе проучавање пропадања риба и положај рибара;

2. Да предузму иницијативу у сазивању сила које би одредиле међународну комисију зу испитивање стања рибарства у Средиземном Мору;

3. Да се у разним земљама пропишу правила и довољне казне у циљу заштите риба од кварења;

4. Да разне владе стављају у буџете потребне суме за умножавање риба, која потреба сваким даном бива све-већа.

(Свршиће се)

леци) не морају се засебно сејати но се могу сејати као узрод кукурузу, по воћњацима итд. па обилне приносе дају. За храну рогате стоке и свиња, оне су необично добре, а поједине врсте играју доста важну улогу и у храњењу људи. Но и *семе* од бундева доноси земљораднику извесну и сигурну добит, јер га, ма колико га имао, може у свако доба продати по скупе паре. Тражња семена од бундева велика је нарочито у Италији и наш чувени извозник г. *Пфеферман* у Крагујевцу плаћа по 15—16 динара *сто* килограма добро очуваног семена од бундева ради извоза на страну. Како се код нас семе од бундева баца, упозоравамо наше земљораднике на овај нов извор зараде и саветујемо их да семе збирају, очисте и оперу и у хладу просуше, па такво продају.

ГЛАСНИК

VIII Конгрес Српских Земљорадничких Задруга. — Овај Конгрес држаће се ове јесени у *Неготину*. На овоме Конгресу изнеће се резултати дојакошњег рада Српских Земљорадничких Задруга у Србији. Како ће се и на овоме Конгресу држати предавања у духу задружног задатка и расправљати различна питања из области народнога живота и његова привредна рада, као и питања, од чијег решења зависи земљораднички и земљорадничко-индустријски успех у Србији, то ће се, и поред већ неколико пријављених интересантних предавања и расправа за овај Конгрес, примати и пријаве *све до краја јула* ове године. Сваки, који би желео држати предавање или читати своју расправу, ваља да се писмено пријави *Главноме Савезу Српских Земљорадничких Задруга у Београду*, и да назначе назив свога предавања или своје расправе, а *најдаље до краја јуна* треба да пошље на исту адресу и само предавање или расправу, како би се могла на време штампати и спремити за Конгрес. — Ко хоће лично да походи Конгрес, тај треба до *краја јула* ове године да се писмено пријави главном секретару VIII Конгреса, г. *Срдану Новаковићу*, управитељу народних школа у Неготину, како би се за времена могао учинити распоред за станове, храну и подвоз од Радујевца до Неготина и обратно.

Доцније ће се објавити дан састанка, дневни ред и све друге појединости о Конгресу.

СТЕЧАЈ

По одлуци Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 28 ов. мес. за „*Поучни део Пољопривредног Календара* за 1904 годину примиће се чланци који ће расправљати ове теме:

Гајење живине;
Гајење кромпира и његова употреба;
Болести свилене бубе;
Гајење овнова шкопаца;
Гајење и употреба морске репе (топинамбура);
Одгајивање телади;
Багрем као шумско дрво, и за разну пољопривредну и занатску употребу;
О производњи свежег масла („путера“) на мањим имањима;
Гајење граха — пасуља — за извоз;
Врстачна сејалица и њена употреба на мањим имањима;
О гајењу хмеља;
Гајење пиварског јечма;
О мањим рибњацима;
Плуг подривач, екстирпатор и скарификатор;
Врстач (маркер) и браздар;
Гајење репице;
Главнији корови на њивама, ливадама и у градини, и њихово уништавање.
Подизање вештачких ливада:
Прибирање, смештање и неговање стајског ђубрета;
Гајење свиња за месо;
О јабуци;
О трешњи;
Подизање винограда на стрменитим положајима;
Гајење дуда за храњење свилених буба;
О колери и дифтерији код живине;
Јесењи послови око пчела и зазимљивање кошница;
Подизање храстове горе сејањем;
Лекарске поуке за народ;
Приповетка с пољопривредном тенденцијом (оригинална),
Неколико заслужних људи за пољску привреду у Србији са сликама.

Чланци се имају написати јасно, популарни слогом и што краће тако да чланак не изнесе више од два штампана листа, и да имају по потреби и што више слика, у ком случају чланак може изнети и до три штампана листа.

Све чланке треба упутити Српском Пољопривредном Друштву с назначењем: „за Пољопривредни Календар,“ а рок је за подношење чланака *до 15 јула ове године*.

Награде штампаних чланака, по оцени Управ. Одбора Српског Пољопривредног Друштва, могу бити од 60—80 динара од штампаног табака. Оригинална приповетка наградиће се одсеком.

Бр. 3957. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 29 априла 1903 год.

ОГЛАСИ

ПЧЕЛАРИМА

Јављам свима пчеларима да сам отпочео самостално радити. Продајем 1 кгр. вештачког саћа по 6·20 динара. Примам восак за израду вешт. саћа и то до 5 кгр. по 1 дин. од кгр. а од 5 на више по 0·80 п. д. У исто време примам се уређивања пчеланика као и свију других радова на њима и око пчела у Београду и по Србији, а тако исто дајем савете и упутства за правилан и успешан рад по погодби. **За успех јамчим.**

Као врло важну и корисну ствар по разумно пчеларење, препоручујем моју књигу **О Пчеларству.**

Цена је књизи 0·60 динара.

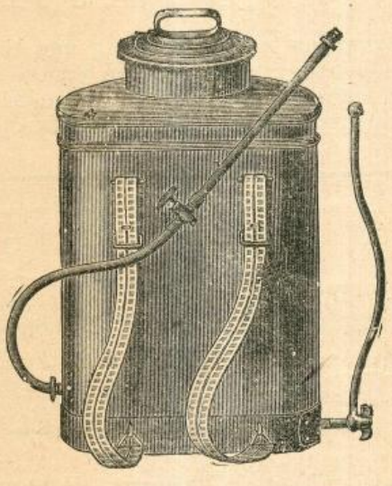
Крста Мршуља

3—4 Шуматовачка ул. бр. 11. Београд.

Најбоља и најсавршенија је прскалица за лозу

ПАТЕНТ „АУСТРИЈА“

(ОД ФРАЊЕ НЕХВИЛА ИЗ БЕЧА)

Иста се може употребити и за прскање воћака и поврћа, увек има на стоваришту код *Српског Пољопривредног Друштва и*

Браће П. Радојловића

9—10 гвожђара у Београду.

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова.

10—36

ПОВЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВАЦА

У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ ИЗРАЂЕВИНЕ:

ПРСКАЛИЦА ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најсавршенији и од стручних људи: виноградара и економа, опробани систем под називом

КРАЈИНА

са знатно јевтинијом ценом него ли оне са стране донесене, а квалитетом и својом солидном израдом никако не уступа првим страним патентираним фабрикатима те врсте. Коме је лакше може ове прскалице набавити преко *Српског Пољопривредног Друштва* које их има увек на своме стоваришту у довољној количини.

7—10

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 16 броја Тежака.— Народу српском. — Обласна Изложба у Ужицу. — *Чланци:* Јеврем П. Гудовић. — Сејање дуванског семена. — Конзервирање млека мразом. — Како ћемо повећати принос јаја, а да бројно стање живине не повећамо. — *Подлистак:* Седми Међународни Пољопривредни Конгрес у Риму. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Стечај.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЋАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 17. У БЕОГРАДУ, 12 ЈУНА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

ИЗАБРАНИ КРАЉ ПЕТАР I.

Прокламацијом Владе Краљевине Србије која је саопштена у пр. броју *Тежака* сазвано Председништво Народно на своме заједничком састанку 2 ов. м., изабрало је за наследног Краља Србије Петра из Династије Карађорђевићеве.

Изабрани Краљ примио се овога избора, 11 јуна дошао у престоницу, 12 положио заклетву на Устав и ступио у сва краљевска права овом прокламацијом:

МОМЕ ДРАГОМ НАРОДУ

Значајан је и за Мене и за земљу овај тренутак у коме се први пут као Краљ обраћам српском народу.

Народно Представништво, сагласно са осећањем и жељом целога народа, изабрало Ме је једнодушно за Краља Србије.

Примајући се тога избора, Ја сам данас, по одредбама Устава, пред Народним Представништвом положио заклетву као законити Краљ Србије.

И сада објављујем Моме драгом народу да од данас ступам у Моја краљевска права и дужности.

Промислом Божјим и вољом српском народа, којим је пре једног столећа изабран Мој дед Кара-Ђорђе да српски народ поведе у свету борбу ослобођења, — и Ја сам дошао на Престо Краљевине Србије, у којој је шеснаест година владао Мој отац Књаз Александар као народни изабраник.

Навикнут да ваздa говорим и радим искрено и отворено; решен да све моје старање и бригу поклоним срећи и благостању народа — Ја сматрам за Моју прву дужност да у овој свечаној и важној прилици с дубоким уверењем изјавим да владалац треба да буде носилац слободе и напретка свога народа.

Ја хоћу да будем истинити уставни Краљ Србије. Устав и све уставне гарантије за слободу и права народна, те основе правилног и сретног развитка и напретка народног и државног живота, за Мене су светиње, које ћу ваздa најбрижљивије поштовати и чувати.

А тражим од свију и свакога да то исто чине.

Задахнут тим идејама, предајем прошлост забораву, остављајући историји да свакога по делима цени.

Веран предањима српскога народа и Мојих предака, Ја ћу се у спољашњим односима руководити традиционалним тежњама српскога народа, а у исто доба одржаваћу пријатељске односе, које захтева потреба европске заједнице, нарочито међу суседним народима.

Моју дичну војску, којој одајем Своје краљевско признање за њене досадашње заслуге и пожртвовања Отаџбини, стараћу се да уздигнем на ступањ достојне узданице Срйства.

Са оваким мислима и осећајима, Ја потпуно појимам тежину и величину Моје владалачке дужности, али, уверен у искрену потпору народа, Ја се надам да ћу, помоћу Божјом и народном, успети да Србију поведем путем благостања, напретка и среће.

Живио српски народ!

12. Јуна 1903 год.
у Београду.

ПЕТАР I. с. р.

Стратификовање[1]) каламова у јагодинском лозном расаднику

Како каламљење и стратификовање калемова заузима врло видно место у данашњим приликама за обнављање виноградарства, то ћемо да опишемо како је то рађано у јагодинском лозном расаднику, и то по начину чувеног француског сопственика лозних расадника и произвођача лозе г. *Ф Рихтера*. Ради потпунијег описа сав рад око стратификовања поделиће се овако:

1. Припремање материјала за стратификовање;
2. Каламљење и важније тачке око самог рада;
3. Паковање каламова у сандуцима, држање истих у стратификали (простору за стратификовање) и рад за време стратификовања; и
4. Изношење сандука из стратификале, односно поступно хлађење.

1. *Припремање материјала за стратификовање.*

а. *Маховина.* Зна се, да, имајући у обзир климатске прилике, што год се каламљење, односно стратификовање, *раније иредузме*, утолико се може рачунати на сигурнији и потпунији успех. Из тог разлога сва та припрема за тај посао у овом расаднику ишла је наглом брзином тако, *да је 1 марта отпочето каламљење*. Прво је скупљана и купована маховина, која довежена у расаднику је најпажљивије растресана и чишћена од свију других састојака а нарочито гљива и паразита. Растресање ово вршено је на *леси жицом исилетеној*, која је подигнута за 0·80 м. од земље на 4 кочића. На тој леси мешана је нечиста маховина, ту је добро прутом лупана и с времена на време рукама растресана да сва земља кроз жицу доле пропадне, па је за тим мешана у сандуке у чувана до даље употребе.

Очишћена маховина на 5 дана пре но што би се употребила за паковање мешана је у *хладну воду*, те се киселила; затим је лепо испирана чистом водом и употребљавана за паковање.

Ово је вршено у намери, да се униште клице гљивица, као и да би се маховина могла што лепше испрати; а тим је *уједно и замењивано кување маховине врелом водом* из обзира на јевтиноћу.

За ових 200.000 комада каламова, колико је овај расадник окалемио, — набављено је око 25 кола маховине, и то десетину кола набрао је руковалац са својим радницима, а остало купио по 3 динара кола. — Поред чисто *шумске маховине употребљавана је и маховина са камења*, и то без икакве разлике на проценат и квалитет каламова.

б. Сандуци и фијоке. Сандуци за стратификовање прављени су већином нови, а доста и куповани из трговина стари па преправљани. При њиховом прављењу нарочито се пазило на дубину и то, да је код свију сандука дубина 0·65 м. Дужина и ширина сандука била је различна, јер се пазило да се избегне отпадање парчића од дасака, али су већином 0·80 м. ширине и 1·20 м. дужине. — Они су без капака са стране, а по дну избушени, и то већином по ивицама сандука и то зато да би се сувишна вода из сандука, односно из маховине могла сливати. *Један потпуно израђен сандук кошта 3·50 динара*, али они су од јаке чамовине и могу служити *још 3—4 године најмање*.

Фијоке. — Да би се избегла свака повреда каламова при каламљењу и бројању; да би се постигла олакшица ређачу за потпуније и лепше а при том брже ређање, да би се избегла употреба бројача а ипак да се број тачније одређује — прављене су фијоке са по 5 одељења, а у свако одељење мешано је по 20 комада тако, да пуна фијока садржи 100 комада. Све фијоке даване су по једна сваком од калемара, или по једна на два калемара, где они одмах забележе на њој своју нумеру, која им је по списку калемара одређивана.

в. Струготина и угљен. Расадник је набавио за стратификовање 45 џака струготине из стругаре из Београда, и сваки џак платио је са осталим трошковима по 1 динар. Та струготина је такође на 5 дана пре почетка паковања каламова поквашена у воду, да би омекшала и да би се што више воде напила, а квашење је вршено у кадама и бурадима, одакле

[1]) Стратификовање или стратифицирање значи: помоћу влаге и топлоте изазивати лозу на кретање сока. Том приликом се код каламова из камбијума сложе наслаге, назван „калус," на свима местима која су обељена од резања, а на спојеном месту се толико наслаже да виока (питома лоза) за подлогу (дивљу лозу) доста чврсто сраste.

ПОДЛИСТАК

СЕДМИ МЕЂУНАРОДНИ ПОЉОПРИВРЕДНИ КОНГРЕС У РИМУ

(НАСТАВАК)

Приређивачи Конгреса пројектовали су и многе екскурзије у жељи да конгресистима из целога света помогну да пољопривреду италијанску лакше проуче. Она се углавноме састоји из елемената веома различних: јужне културе, културе поправљене земље и културе земље за наводњавање. „Италија има све што јој треба", тако се изражавају с поносом многи пољопривредници талијански; а ми додајемо, из онога што ће се овде само летимично додирнути, видиће се, да она има много што може Србија па и др., јаче и напредније земље од ње да приме.

Сви су могли видети пажњу с којом талијански пољопривредници обрађују земљу, и како преображај привредни поступно следује за потребама становништва.

И овај народ заиста може бити поносит са милиона ектара добивених удружењем снага и уложеним трудом, коме је ретко примера у пољопривредној историји Јевроне.

Већ за време Конгреса у Риму 15 априла по нов. прегледан је рад којим је 15.000 ектара стављено под културу осушивањем фучинског језера. Једним подземним тунелом од 6 километара оточена је вода у висини од 20 метара. Ово је пробано под царем Клаудијем и на томе је радило 30.000 људи, па канал није радио и кад је био довршен. Књаз Торлоња то је данас извршио са својим инжињерима и спустио ниво воде те се могла оточити. Пошто је осушена требало је земљу населити, и заиста начињени су ферми разне величине, и отпочета култура земље одводњене и оплођене остацима биља и риба. Запимљиво је прибележити да је после пшенице, пасуљ, па кукуруз, а много мање репа, јечам и детелина засевана на овом земљишту. Затим је прегледана кланица и сточна пијаца које чине засебну насеобину од 100.000 □ метара.

У Кафарели је показано исушивање нездраве земље рационалном дренажом и сад то снабдева Рим млеком.

Затим у близини Неапоља посета школе у Портичи такође је могла задовољити привреднике.

Затим одлазак у Черињолу на имање Павончели и војводе Ла-Рошфукола даје најпотпунију слику културе јужних области. Лоза, сама или са маслином шири се у површини од 2.500 ектара, и гаји као џбун. Још није филоксером заражена и даје просечно 50 ектолитара вина од ектара и то вина обојеног и од 13% алкохола. Подруми, врионице, све је интересно, јер се ту годишње произведе око 100.000 ектолитара вина и ту може да се оно нагомила и тако да отклони кризе тако опасне за једнострану културу лозе. Интелигентан рад Павончелијев има добрих резултата.

Врло је поучна здравица Павончелијева о преображају тога предела утицајем људи од рада какав је он и директор Ла Рошфукола „где је негда с муком напасано стадо номада пастира, данас се виде вароши и пред кућама старије безбрижне за своју будућност."

Сутрадан су једни посетили државни завод за гајење дувана у *Скафати*, где је дивно изведена подела послова пољо-

је ваљена и у корпама ношена ређачима. На 100 сандука, или још боље речено, на 200.000 калемова, 45 џака струготине било је сасвим довољно.

Угљен и то дрвени набављан је у овдашњој вароши (Јагодини). Он је пре почетка паковања ситно туцан и такође квашен у воду; квашен је зато, да би се при паковању могао метути што равномерније, а што је главније, да не би као прашина занадао у спојено место и ово прљао.

г., *Стратификала.* Пошто није било локала где би се могло стратификовање извршити, то је преграђена расадничка радионица, која никако не одговара условима за тај посао, јер је сувише осветљена а и уздигнута те је било опасности да не буде нагла промена температуре. Зато је за сваки прозор набављена по једна асура, и овима су сви прозори застрти, те је постигнута врло добра сталност температуре. За тим су направљене стелаже (ногаре) за два реда сандука и на њима се могло метути до 60 сандука; а остали сандуци, док први калеми нису били стигли за пропорење, мећани су по гредама на под. Кад су прво упаковани каламови били готови за пропорење, изношени су у собу са поступно хлађење, а на њихова места мећани су други, те је рад непрекидно трајао. Стелаже су од врло тврде и јаке јапије, те могу послужити више година.

2. *Каламљење.*

Као што је већ напоменуто каламљење је у овом расаднику отпочето 1-ог, а свршено 25-ог марта. За све време каламљења било је 30—35 калемара, од којих је и неке овај расадник на овогодишњем курсу за каламљење, спремио, а остали су били из жупског среза. Они су дневно могли да накалеме 250—300 комада, а то зато толико што су морали строго пазити *да се калам са подлогом потпуно сиоји, као и да ширина и дужина пресека калема потпуно одговара ширини и дужини пресека подлоге;* јер, ако се при том не пази, калам истина лепо расте у стратификали и у пропришту се прими, *али му је у доцнијем развићу у винограду будућност у питању.* Јер, појмљиво је, да ће много пре пропасти чокот где је спојено место накарадно него ли чокот са лепо правилно сраслом спојеном месту.

Очишћене и спремљене подлоге, као и вијоке (калам-лозе) исечене на по једно окце (по мери), мећане су у воду да се киселе, управо да се отворе ткања и да одмах чим се метне у стратификалу може да продужи даља циркулација резервне материје; као и да саме лозе буду мекше и згодније за нож и калемара. За тај циљ ископан је један велики *базен,* овај добро маљевима набивен, па затим напуњен водом, и ова мењана сваке недеље.

Калемари су били уврштени у један списак, а поред сваčијег имена била је обележена и његова нумера, т. ј. нумера његове фијоке. Кад један калемар на пр. напуни његову фијоку он је дâ разносачу, који је однесе ређачу т. ј. оном који пакује калам у сандуцима и овај види нумеру фијоке и поред исте у списку забележи калемару његови 100 комада, а на сандуку цртом забележи сваку испражњену фијоку, па напослетку, кад је сандук завршен, све те црте преброји, и колико пађе забележених црта толико има стотина каламова у дотичном сандуку. На тај начин, и поред тога што је у радионици владао ред и тишина, избегавала се и свака збрка у бројном стању калемова.

Велика је пажња обраћана да калемари не употребљавају вијоке са измрзлим пупољцима, којих је било доста, јер је лоза била страдала прошле јесени од слане. Из тога разлога окаламљено је само 200.000 комада, премда је расадник био у могућности окалемити много више. При избору сората за каламљење посвећена је пажња нашим и страним одличним винским сортама; узете су: *Скадарка, Прокупац, Зачинак, Ризлинг, Смедеревка, Пловдина, Бела Ранка и др.*

(Свршиће се)

ПОДМЛАЂИВАЊЕ ГУБЕРЕВАЧКЕ ДРЖАВНЕ ШУМЕ

Београдски округ уопште, а срез Космајски на по се, врло је оскудан, како државним, тако и општинским и приватним шумама, а о црквеним и манастирским нема ни помена! С тога становници овога среза трпе врло велику оскудицу у дрвету, како за огрев, тако и за разноврсну грађу. Пошто знамо како снажно утиче један пошумљени предео на поднебље, а ово

привредни, где су расадници за штудију и продају расада, даље индустријски, где се проучава чување, издвајање и паковање дувана, и научни, где су лабораторије, библиотеке и збирке.

Други су отишли у Сицилију, да разгледају разне научне заводе у околини Палерма, ботаничке баште, завод пољопривредни у Кастелнови, с богатим збиркама из свију научних области и огромни заводи за продају вина Марсала — Флорија и другова, и осталих.

Затим долази Флоренц, варош цвећа, и њен диван баштовански завод у „Кашинама“ и шумарски у Валомбрози.

Напослетку, долази прелаз у равнице реке Пада и огромни послови одводњавања који заиста заслужују што се к њима долази са свих страна света ради разгледања и штудије. И одлазак на север Италије у Милан где је врло добро сирарство, а нарочито свиларство тако развијено, као нигде у Јевропи. За величину сирарства довољно ће бити ако поменемо многе задруге којих има око Милана, многе приватне сопственике (Угари и др.), а нарочито у Лоди (извозно Друштво Поленги-Ломбардо) које може дневно да преради 50.000 литара млека, и где је бутер, масло, за извоз главни артикал. А за величину свиларства нека буде довољно поменути, да сам Милано узима од Америке 22 милиона динара за свилу.

Италија показала је овога пута да жели кад је некада била прва у пољопривреди тадањег света, да и сада свуда дух новога испитивања примени.

*

Знања ради да забележимо да су ранији међународни конгреси били у Паризу, Хагу, Бриселу, Б. Пешти и Лозани. А предложено је да идући Конгрес 1905 буде у Берлину или Прагу.

Док је на ранијем Конгресу било 8 секција, сада је додата једна за рибарство и друга за виноделе — свега десет.

Изобиље материјала припремљеног у 2 свеске од 1000 страна, даће трећу у којој ће бити расправљања на Конгресу и закључци.

На овоме се Конгресу нарочито одликовао председник Друштва Маркиз Капели својим неуморним радом и жртвама.

*

Дочеци и беседе чине један нарочити део свечаности. И у овоме је г. Капели био врло издашан. Али несумњиво највише части указано је Конгресу од стране краља италијанског и дивне српске кћери, Краљице Јелене, у чијем се присуству Конгрес отворио, и који су на своме двору угостили велики број одабраних Конгресиста, међу којима је те ретке среће био и српски изасланик. Затим је највећи дочек припремио Министар Привреде Бачели у чувеним термама Каракалиним где је било на 2000 душа угошћено, па онда дочек у Капитолу, у општинској кући.

Помињући беседе, не мислим оне духовите тоасте — здравице — којих је морало бити онде где су Французи и где је кипило одлично вино. Не мислим на китњасте и биране речи у изјавама благодарности на учешћу, с којима се одуживао Капели и Мелин, нарочито овај који је и духовни отац ових Конгреса, него мислим на беседе при отварању Конгреса у којима се лепо, као у огледалу каквом виде тежње и мисли водиље меродавних чињеница при погледу на рад ових Конгреса. И кад су те беседе тако интересне, нека буде овом приликом бар

опет, на здравље народа и на плодност предела, дакле, на срећу и благостање народа, то држава треба што пре, да приступи пошумљавању ове шуме, и то тим пре што је она на 10 километара од железничке станице даље, и што су положај ове шуме, а и путови до Раље, врло повољни, те би држава од ове шуме имала знатне и постојане приходе. У исто време, ова би државна шума послужила и као врло добар пример и очигледна школа народу овога краја, за подизање шумâ на вештачки начин.

Овом пошумљавању држава би требала да приступи тим пре, што би се и могло извршити лако, просто и брзо, и, што је најглавније, са незнатном сумом новаца. Начин на који мислим да ову шуму подмладимо састоји се у следећем:

Државна Губеревачка шума, састављена је углавноме из букове и растове горе. Растове горе, има две врсте и то: цер помешан са границом.

И букова и растова гора сечена је раније, док још није била ограничена и оглашена за државну шуму, и то без икаквога реда и правила, тако, да су данас заостали само шумарци и уопште дрвета најлошија, која се још једино, за огрев могу употребити.

Међу тим младе шуме има на местима: врло добре; на на местима добре; на местима слабе; и, напослетку, или само неки подмладак или га никако и нема.

Пошто су у Губеревачкој државној шуми и земљиште, положај, и сви остали услови врло повољни, да у истој могу са великим успехом напредовати све врсте дрвећа наших лишћара и четинарâ, то и ако сам велики пријатељ и љубитељ четинарâ, и ако ми је велика жеља, да треба пошумити што веће просторе четинарима, — опет сам мишљења да ову шуму треба подмладити једино, буковом и растовом гором. Јер и букова, а нарочито растова гора под којом разумем: граничеву, љутикову и лужникову, од врло велике су вредности и данас а и убудуће биће све од веће и веће вредности. Дакле, растова шума има велику и јаку будућност с тога што је ово дрво од највеће вредности у техници; што га врло мало има; што је старе растове шуме из дана у дан све мање и мање, а младе се шуме или никако или врло ретко и слабо подижу, а међутим тражња је растовог дрвета, све већа и већа.

Што се, пак, тиче самога подмлађивања, ово требм овако извршити.

Пошто роди и у јесен опадне растов жир, онда треба ову шуму забранити и у исту не треба пуштати нити свиње, нити ма какву другу стоку. Када жир никне и подмладак довољно ојача, онда преживелу гору посећи да не би подмлатку у даљем његовом порасту сметала.

Она, пак, места на којима нема подмлатка, и на која није пао овај жир, треба засејати жиром

Пошто већ има подмлатка буковог довољно и нешто церовог, то треба посејати само: љутиков, граничев и нешто мало лужниковог жира. Лужников жир могао би доћи само по низинама, јачим и влажнијим местима, дакле, поред потока, речицâ и изворâ.

Сејање овога жира, треба извршити мотиком онако исто, као што се сеју: кукуруз, кромпир и др. Редови, ако је икако могуће, треба, да су правилни и да су удаљени један од другог 75—100 см. а тако исто и оцак од оцака, треба да је удаљен толико исто, дакле, 76—100 см.

За ову циљ треба бирати семе зрело, здраво, свеже, светло, крупно, тешко. У један оцак треба метути 3—4 семена ради сигурности, јер свако зрно неће ни нићи, а многа ће опет појести разне штеточине. Ако неки оцак остане празан, доцније га на јесен опет попунити.

Пошто на овај начин посејемо ову шуму, онда у исту не треба пуштати стоку за 8—10 година. Да с једне стране не би младе биљке загризала, газила и уништавала, а с друге стране још и с тога, да се земља убусени, и образује хумус, дакле, један од битних делова за сигурно и бујно напредовање шуме.

Дакле, ето, како бисмо и брзо, и лако, и просто и, што је најглавније, јевтино одгајили једну шуму, од које би држава имала знатне и сталне приходе, а народ у околини дрва и жиропађе а поред тога и пример пред очима за подмлађивање.

Р. М. С. Пешић.

из једне — Министрове, наведено неколико мисли, те да се и читатељи *Тежака* увере о користи ових Конгреса, на којима би требало убудуће да више учествује и људи из Србије, и којима би наше Пољопривредно Друштво могло бити од помоћи у свима потребним обавештавањима и олакшицама при учествовању.

Говор Министра *Бачели-ја* гласи:

Величанство,

Славне госте овде сакупљене из толиких држава, у име Вашег Величанства, братски поздрављам.

Толико учешће славних људи на Седмом Међународном Пољопривредном Конгресу, даје Италији права да се поноси. Правда захтева да се истакне међу њима г. Мелин, који је био срећан да управља Француском, и који јој је оноликог добра принео колико се може извући из култа пољопривредног. Толикој почасти за нас дугујемо наше признање, признање младог народа, али постојаног у мушким напорима који жели да успостави стару талијанску славу и цвет римске пољопривреде.

Окрећући мисли на славне Конгресе у Паризу, Хагу, Бриселу Будим Пешти и Лозани, можемо извући из њих успомене веселе наде за наш рад; међутим у авангарди нашег рада стоји усталачно Друштво Пољопривредника, које под председништвом одличнога Маркиза Капели идући и помажући планове и законе владине, све у већој мери на свакоме добру своје добровољне услуге пружа.

Само једна тужна успомена тамни овог тренутка нашу радост, а то је смрт једног славног човека, сенатора *Де Виченци*, на чијем се гробу јуче одала заслужна пошта, због његове усталачности и због покрета који је он знао онако развити у корист народне економије, у Министарству, које је сада мени поверено.

Гробови великана, у мислима или раду, у извесном ходу исто су као и милијарно камење на путу, које означава, колико смо пута прошли. Они су у исто време она мудрост, којој није узалудно враћати се на један предмет; пошто враћати се првобитним изворима ма које дисциплине или вештине, у могућим лутањима човечијег ума, често је *напредовати*. Тако и свећа грађанског живота, прелазећи из руке једног у руке другог служитеља, место да се угаси она се распламћава тријумфалном светлошћу.

У неколико година, господо, ми смо у Италији били приморани да решимо један задатак, који је на другим местима захтевао векове енергије и жртава. Па како је у тужним данима и епичним борбама наша отаџбина нашла преко мора и планина отворених срдаца и пружених десница; тако и у овим новим тешкоћама, не мање сложним и одлучним за економски препород, имамо вере да ћемо наћи потпоре и успехе у фамилији збратимљених народа.

(Свршиће се)

БЕЛЕШКЕ

Коров треба пољопривредници свуда да уништавају. — Један од најопаснијих непријатеља земљорадникових, то је сваковрсни *коров. Коров је лопов*, вели наш народ и у томе има потпуно право, јер коров нашим усевним биљкама одузима, краде, оно што им је за живот и успешно напредовање веома потребно. Тако коров се сили, брзо размножава и необично јако шири по свима њивама, те одузима усевним биљкама добар део хранљивих градива, спречава их у напредовању, јер им умањава простор који им је потребан за правилно развијање; не допушта да светлост и ваздух (који ст неопходно потребни) продиру између усевног биља, те ово кржљави и не развија се како треба и т. д. Није никакво чудо да су на коровљивим њивама приноси веома мали и да се често пута уполоваче. С тога сваки разуман пољопривредник треба своје њиве чисте да има, и да се свим силама стара да коров уништава. Пљевљење стрмнина од неоцењене је важноэти јер не само да ћемо тада имати са чистих, оплевљених њива већи доходак, принос, но ће нам и производ бити сасвим чист а такав се далеко боље на тржиштима плаћа но кад је нечист. То је једна врло велика добит, а друга је та што, кад нам је семе чисто, нећемо њиву усејати коровом, те ће се овај из године у годину умањивати, а принос ће нам се повећавати. Исто тако ваља коров немилосрдно сатирати и по ливадама, пашњацима, кромпиришштима, кукурузиштима, детелиштима и њивама па ма под каквим оне усевом биле. И сам *закон о уништавању штетних биљака* тражи да пољопривредници то чине и ко не би у томе погледу радио, осетно се кажњава, нарочито ако његовим небрежењем и лењошћу други има штете. Наши државни економи, као пољопривредни народни учитељи, у првом су реду позвати да у овоме погледу чине све што могу, да се коров треби и њиве чисте, јер само са чистих њива добивају се највећи приноси и има се чист производ, који може одмах на трг изнесен бити, и за који се одмах може добити најбоља цена.

Ако се на време стрмнине не буду оплевиле и у житу (зрну) буде било коровског семена, онда ваља производ добро пречишћати и тек онда, на трг износити — што се не мора увек чинити онда, кад се њиве на време оплеве и кад се пољопривредник стара да коров чим се појави, одмах из корена угушава.

Колеру код пилежи — изазива једна врста плесња по сазнању професора Университета у Падуји г. *Катерине* (Једна врста Пеницилиума из фамилије Муцедина). Док се буде о томе даље испитивало, пољопривредници добро ће учинити да мотре на чистоту својих живинарника. Ми им зато светујемо посипање пепелом, кречом и сувим песком. Добит је отуда и та, што се тиме уништавају ваши, а и ђубре збрано из живинарника има већу вредност.

ГЛАСНИК

Отело пропада од филоксере. — И пре се знало да америчка лоза, звана Отело, која се сади и рађа без каламљења, страда од филоксере. И ма да се то знало, ипак су многи садили ту лозу у зараженим крајевима. Из државних лозних расадника она се не издаје већ неколико година, али се продаје ипак од приватних, ма да постоји забрана Министарства Народне Привреде о томе. Испитивањем винограда од Отела утврђено је и у нас, да на Отелу има филоксере и да се чокоће суши. Најновији извештај о томе имамо од путног наставника виноградарства за срезове рамски и голубачки, којим се јавља ово:

„27 маја о. г. прегледајући винограде засноване тако названим непосредним произвођачем *Отелом*, утврдио сам несумњиво у винограду г. Влад. Ђорђевића, да Отело *пропада* од филоксере. То је учињено овако: Пошто сам опазио први карактерни знак филоксере (застој у порасту и жутило у кругу) извадио сам 2 чокота и на овима кроз лупу нашао ситније и крупније филоксере с много јаја. Ти чокоти су били већ на умору, јер су им све жиле већ иструлеле и филоксера се концентрисала на само дебело стабло кореново“...

Ово је јасан доказ да ову лозу не треба никако садити, јер је као и домаћа лоза, неиздржљива од филоксере. И ми поново саветујемо наше читаоце, да никако не саде нове винограде Отелом, па да и своје суседе одвраћају од тога. Као што је Отело, тако су готово и остали амерички хибриди, као: Жакез, Јорк-Мадера и др., које се још овде и онде саде. И њих треба одбацити, па садити само америчке лозе које су добре као подлоге за каламљење нашом домаћом лозом, или још боље ожиљене каламове на тим подлогама.

Плетарски курс код малолетних осуђеника. — Да би малолетни осуђеници научили један користан рад, који ће им створити једну сигурну зараду и обезбедити будућност, наређено је да се и тим осуђеницима у београдском казненом заводу, који су у Топчидеру, држи тромесечни курс плетарски. Курсом ће руковати помоћник руководаоца Плетарске Школе, а при предавању и раду свагда ће присуствовати учитељ школе малолетних осуђеника. Програм је удешен тако, да ће се осуђеници обучити добро у израђивању свих главнијих врста корпа и кошара за брање, пренос, паковање и извоз воћа и грожђа, и за пренос и извоз живине. На тај начин ће се припомоћи да се и овим путем корисна плетарска радиност унесе што брже и што шире у наш народ.

Славонско Пољопривредно Друштво у Осеку, имало је свој пролетњи збор под председништвом Министра *Чеха,* на коме је донело резолуцију о увођењу закона противу зеленаштва у житарству, као и у Угарској. На завршетку збора изјављена је захвалност Министру Земљорадње Дарањи-у што је збор позвао да посети домену државну, у Мезехеђешу, где ће се славонски пољопривредници дочекати.

Колико је произведено вина на целој земљи у 1902 години? — „Moniteur Vinicole,“ објављује статистички преглед о добивеној количини вина у прошлој години. Држећи, да ће и наше читаоце тај преглед занимати, ми га на овоме месту саопштавамо. — Тако 1902 године добивено је *вина*

У	хектолитара
Француској	39,883.783
Корсици	112.000
Алжиру	3,666.000
Тунису	100.000
Италији	41,040.000
Шпанији	19,600.000
Португалији	4,800.000
Аустрији	5,313.000
Мађарској	1,900,000
Немачкој	2,100.000
Русији	2,300.000
Швајцарској	700.000
Пруској и Кипру	1,800.000
Грчкој са острвима	800.000
Бугарској	2,300.000
Србији	500.000
Румунији	2,700.000
Сједињеним Северо-Америчким Државама	1,100.000
Мексику	25,250
Аргентинији	1,500.000
Чили	2,500.000
Перу	950.000
Бразилији	350.000
Уругвају	43.000
Боливији	20.000
Аустралији	327.000
Капланду	90.000
Персији	22·000
Азорским острвима, Канарским острвима и Мадери	148.000

Агрономско-геолошка испитивања у Мађарској. — Члан магнатске куће у Угарској, *Шемшеј* ангажавао је Агрогеолога Др. *Хорушинског* да проучи земљиште низије Угарске и Министар *Дарањи* одобрио је геологу двомесечно одсуство за

тај циљ. Овоме послу поклањају велику пажњу и прилажу важност сви који знају темељитост досадашњих радова тога нашег суседа.

И ми ћемо ускоро имати спремна човека за таква геолошко-агрономска испитивања, јер је Министарство Народне Привреде одлучило да изашље на страну једнога професора који ће се у томе правцу спремати. Од колике су важности проучавања ове врсте, није потребно да нарочито истичемо.

ДОПИСИ

Јежевица, 25 маја 1903 године.

Шта вреди шума. — Писато је у *Тежаку* небројено пута о шуми и њеном значају; на су извесни чланци прештампавани и у читанке основних школа, да би се што више унело знања у народ: о шуми и њеним огромним користима, и да се шума не сатире као што је то до скора било.

Затирање шуме сузбијено је доста законом, те је тим донето велике користи овој земљи. Разуме се, да би та корист јача била, кад би власти још мало већу пажњу обратила на чување шума.

Није ми намера да овде даље говорим о шуми и њеном значају, већ су само забележити један догађај, који се десио 30 маја у нашој општини.

Тога дана, око 5 сати после подне зачула се на западној страни потмула грмљавина. Није прошло неколико минута и недалеко на истој страни јави се грозна хука са хладним ветром. Свак је видео шта се у часу спреми.

Ко је посматрао нашег земљорадника у тој прилици, тај би се следио, гледајући ове људе како су бојажљиво упирали погледе на ону страну. Њихова застрашеност бејаше оправдана: шљиве услед ранијих слана издале, хладноћа и непрекидне кише успоравају рашћење кукуруза, услед сувишне влаге и ветра пшенице полегоше на понеким местима, јабуке и крушке такође издале, траве услед хладноће слабо расту. Једина нада остаје на виноградима, који су обилато понели. — Ето у таквом положају бејаше наш земљорадник.

Хука беше страшна, као да је само камење чагарало. Олуја се приближаваше и већ поче по неко ледено зрно падати. — Изгледаше да ће све пропасти. Сељаци почеше из пушака пуцати а по неки покриваше лице шакама, да не гледа ову страхоту.

Хука се заустави на самој планини те стране и ту крену другим правцем. Оде на северну страну и то планином оних голих кршева, које некада покриваху густа буква и шумовити храст. Окрајци села (понајвише), који се налазаху испод тих голети платише незнање и лудост својих старијих, што гору посекоше.

Да се вратим мојим сељацима.

Око 6 часова сврши се непогода и било је интересантно посматрати сељаке. Хваљаху Бога на спасењу а понеки избациваше шалу: „Тупа лупа по Бањици, чувај Боже Јежевицу.“!

Објашњаваху на разне начине отклањање ове непогоде, која их у часу могаше прогутати. Од свих објашњења најправилнија беху она, што тврђаху: *„да је одбрану учинила неисечена шума.“* Дође до шуме и као да је неко одгура на оне голети.

Чувајмо шуму као очи у глави — то нецењено природно благо!...

Мил. Т. Поповић
учитељ.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

Држане 3 фебруара 1903 године у Београду

Пошто је био присутан довољан број чланова Управног Одбора, приступљено је раду и решено је:

I.

Председник саопштава да је семенарска радња Маутнера из Пеште уступила Друштву на распродају једну колекцију повртарског семена у одређеним порцијама у једном сандучету, дајући му 25% с тим, да јој непродато семе у јулу месецу врати.

Он је послао семе и сандук о своме трошку, о његовом ће се трошку сандук и вратити.

На исти начин продаје, она нуди семе и Подружинама које јој Друштво препоручи.

С тога што је ова радња Друштву позната као солидна, и што оно има могућности да семе контролише — Одбор реши: да се ова колекција семена прими а препоручи и Подружинама.

II.

Прочита се програм рада друштвенога за ову годину, који је израдио нарочити ужи Одбор друштвене Управе, и пошто су све тачке програма свестрано оцењене — Одбор усвоји предложени програм како у начелу тако и појединостима.

III.

Благајник саопштава да одређени, ужи Одбор за инвентирање друштвене имаовине, није овај посао могао извршити пре Збора, што су чланови заузети били другим пословима и што један члан тога Одбора није изабрат у састав Управнога Одбора. — Решено да место њега уђе као члан тога Одбора г. Александар Мијоковић, нови члан Управног Одбора.

IV.

Прочита се акт г. Виће Т. Радовановића окр. економа из Смедерева, којим јавља Друштву да је Добротворни Одбор у Смедереву намеран да пошаље 2—3 сиротна младића на страну ради изучавања на каквом већем угледном добру, па моли да му Друштво помогне у избору места гди би их могао послати. — Решено: да нема практичне вредности да се ови младићи шаљу на страну на велика добра, јер оно што онамо виде и науче, не могу амо код нас применити на малим газдинствима. Много би боље било, кад би их Одбор упутио на праксу у који од наших државних завода, а нарочито у Плетарску Школу у Топчидеру, где би могли изучити плетарски занат, који је тако потребан смедеревцима због њихових винограда.

ЗАПИСНИК ВАНРЕДНЕ СЕДНИЦЕ
Управог Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 8 фебруара 1903 год. у Београду.

Пошто је био присутан довољан број чланова Управног Одбора за решавање, приступљено је раду и решено је:

I.

Прочита се извештај Агрикултурне Хемијске Огледне Станице о извршеном прегледу семена француске детелине, које је у 10.000 кгр. испоручио по уговору г. Илија Милишић овдашњи трговац — Одбор реши: да се семе прими пошто одговара оним погодбама које су предвиђене уговором.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 3 марта 1903 год. у Београду

Пошто је био присутан довољан број чланова Управнога Одбора за решавање, приступљено је раду и решено је

I.

Прочита се молба г. Драгише Лапчевића, књижара из Београда и редовног члана Друштва, којом моли да му Друштво уступи на распродају у комисијом своја издања. — Одбор реши: да се друштвена издања уступе г. Лапчевићу на распродају по условима који о том израније постоје.

II.

Прочита се решење Суда Града Београда које је достављено Друштву, а из кога се види, да му је покојни Сретен Бла-

гојевић, пензионар из Београда, тестаментом завештао 100 динара на његов циљ. — Одбор пошто одаде дужну пошту завештачу узвиком: Бог да му душу прости, прими знању ово решење Суда и одлучи да га упише за члана утемељача.

III.

Председник саопштава Одбору да је Нишки Првостепени Суд позвао Друштво на поновно рочиште које бе бити 10 марта ове године у Нишу по стечајној маси Вељка Јовановића трговца из Зајечара, који као јемац дугује Друштву 625 динара са интересом од 1 октобра 1887 године за Живка Ивановића бив. званичника општине Зајечарске — Одбор одлучи: Да Друштво остане и даље при том и тражи како наплату дуга тако и интереса, и да га у овом правном послу заступа г. Пера Вукићевић, адвокат из Ниша, коме да се изда уредно пуномоћије.

IV.

Приступи се разради тачке шесте, седме, осме и девете програма за рад. После дужега саветовања и свестраног претресања истакнутих тачака — Одбор одлучи:

1. Да се ове године у духу савремене науке о Сточарству отпочне испитивање Сточарства у области овогодишње сточне изложбе, као и у области Копаоника и његовога Подгорја и да то изврше г. г. Паја Т. Тодоровић, председник Секције за Сточарство, Алекса Љ. Поповић и Илија Кремић чланови исте Секције, пошто претходно начине о том потребан нацрт и Друштву га поднесу.

2. Књижевни послови Друштва да се и ове године повере Књижевном Одбору, који ће о њима водити бригу и старати се да књижевни радови буду савремени и практични.

У Књижевни Одбор изабрата су ова господа: Милутин Савић, уредник *Тежака*, Александар М. Секулић, уредник *Пољопривредног Гласника*, Паја Т. Тодоровић, уредник *Пољопривредног Календара*, Алекса Љ. Поповић Јован Јекић и Илија Кремић, редовни чланови Друштва.

3. Да се приступи писменом проучавању узрока због којих код нас бивају тако чести изливи река и поплаве, које огромне штете причињавају пољопривредницима, као и шта би требало предузети да се обе спрече.

У Одбор који ће ово проучавање извршити изабрата су ова господа: Коста Главинић и Никола Стаменковић професори Велике Школе, Милан Јованић индустријалац, Милош Милошевић инжињер Министарства Грађевина и Јован М. Јекић, чланови Друштва.

Да се у околини Београда потражи погодно земљиште за угледно друштвено имање на коме би се могло нарочито гајити поврће ради угледа околним градинарима и пољопривредницима, Ово да учини друштвена администрација.

V.

Прочита се писмо Господина Министра Војног, којим нуди Друштву ниском ценом повећу количине шалитре из стрегарских барутана. — Одбор благодари Господину Министру на пажњи и понуди, али је не може примити, јер ове године не намерава њоме као ђубрећим средством вршити никакве огледе.

СТЕЧАЈ

По одлуци Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 28 ов. мес. за *„Поучни део“ Пољопривредног Календара* за 1904 годину примиће се чланци који ће расправљати ове теме:

Гајење живине;
Гајење кромпира и његова употреба;
Болести свилене бубе;
Гајење овнова шкопаца;
Гајење и употреба морске репе (топинамбура);
Одгајивање телади;
Багрем као шумско дрво, и за разну пољопривредну и занатску употребу;
О производњи свежег масла („путера“) на мањим имањима;
Гајење граха — пасуља — за извоз;
Врстачна сејалица и њена употреба на мањим имањима;
О гајењу хмеља;
Гајење пиварског јечма;
О мањим рибњацима;
Плуг подривач, екстирпатор и скарификатор;
Врстач (маркер) и браздар;
Гајење репице;
Главнији корови на њивама, ливадама и у градини, и њихово уништавање.
Подизање вештачких ливада:
Прибирање, смештање и неговање стајског ђубрета;
Гајење свиња за месо;
О јабуци;
О трешњи;
Подизање винограда на стрменитим положајима;
Гајење дуда за храњење свилених буба;
О колери и дифтерији код живине;
Јесењи послови око пчела и зазимљивање кошница
Подизање храстове горе сејањем;
Лекарске поуке за народ;
Приповетка с пољопривредном тенденцијом (оригинална),
Неколико заслужних људи за пољску привреду у Србији са сликама.

Чланци се имају написати јасно, популарни слогом и што краће тако да чланак не изнесе више од два штампана листа, и да имају по потреби и што више слика, у ком случају чланак може изнети и до три штампана листа.

Све чланке треба упутити Српском Пољопривредном Друштву с назначењем: „за Пољопривредни Календар,“ а рок је за подношење чланака *до 15 јула ове године.*

Награде штампаних чланака, по оцени Управ. Одбора Српског Пољопривредног Друштва, могу бити од 60—80 динара од штампаног табака. Оригинална приповетка наградиће се одсеком.

Бр. 3957. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 29 априла 1903 год.

ОБЗНАНЕ

Винодељцима. — Српско Пољопривредно Друштво распродало је сву набављену рафију за ову годину. Пошто је тражња још велика, Друштво је наручило накнадно већу количину рафије, која ће стати 1·10 дин. од килограма. Сви којима је рафија потребна, треба да се с поруџбинама преко економа обрате Друштву, како би им се могла послати одмах чим приспе.

Плави камен пољопривредницима из Ћуприје и околине послат је Окружној Станици у Ћуприји преко које га могу добити.

ОГЛАСИ

ПЧЕЛАРИМА

Јављам свима пчеларима да сам отпочео самостално радити. Продајем 1 кгр. вештачког сања по 6·20 динара. Примам восак за израду вешт. сања и то до 5 кгр. по 1 дин. од кгр. а од 5 на више по 0·80 п. д. У исто време примам се уређивања пчеланика као и свију других радова на њима и око пчела у Београду и по Србији, а тако исто дајем савете и упутства за правилан и успешан рад по погодби. **За успех јамчим.**

Као врло важну и корисну ствар по разумно пчеларење, препоручујем моју књигу **О Пчеларству.**

Цена је књизи 0·60 динара.

Крста Мршуља

4—4 Шуматовачка ул. бр. 11. Београд.

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова.

11—36

ПОВЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВАЦА

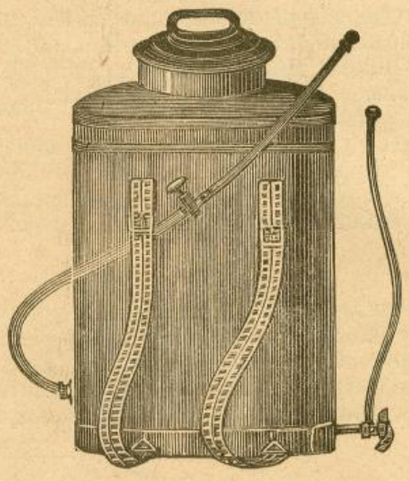
У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ ИЗРАЂЕВИНЕ:

ПРСКАЛИЦА ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најсавршенији и од стручних људи: виноградара и економа, опробаног система под називом

КРАЈИНА

са знатно јевтинијом ценом него ли оне са стране донесене, а квалитетом и својом солидном израдом никако не уступа првим страним патентираним фабрикатима те врсте. Коме је лакше може ове прскалице набавити преко *Српског Пољопривредног Друштва* које их има увек на своме стоваришту у довољној количини.

8—10

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 17 броја Тежака. — Нови Краљ и Прокламација Краљева. — *Чланци:* — Стратификовање каламова у јагодинском лозном расаднику (свршиће се). — Подмлађивање Губеревачке шуме. — *Подлистак:* Седми Међународни Пољопривредни Конгрес у Риму (свршиће се). — *Белешке.* — *Гласник.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Стечај.* — *Обзнане.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОП-ВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 18. У БЕОГРАДУ, 20 ЈУНА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ПРИРЕЂУЈЕ У УЖИЦУ 17 И 18 АВГУСТА ОВЕ ГОДИНЕ

ОБЛАСНУ ИЗЛОЖБУ

ГОВЕДИ, ОВАЦА, КОЗА И ПРОИЗВОДА ОВИХ ВРСТА СТОКЕ

У овој изложби могу излагањем суделовати пољопривредници и остали одгајивачи из целог округа ужичког, и из срезова: драгачевског и моравичког округа чачанског; ваљевског, округа ваљевског; азбуковачког и рађевског округа подринског.

I. Говеда:

1. Одељење за краве с овогодишњим теладима.
2. Одељење за јунце испод 2 године.
3. Одељење за јунице испод 2 године које нису спариване.
4. Одељење за бикове преко 2 године.
5. Одељење за краве стеоне преко 2 године.
6. Одељење за теглеће волове.
7. Одељење за угојену стоку за трговину.

Свако ово Одељење дели се на два пододељења: једно за домаће сојеве, а друго за мелезе (укрштања) и стране расе.

II. Овце:

1. Одељење за стада од најмање 10 оваца и 1 овна.
2. Одељење овнова за приплод.
3. Одељење за угојене овнове (за трговину).

Свако ово одељење дели се на два пододељења: једно за домаће сојеве, а друго за мелезе (укрштања) и стране расе.

III. Козе:

1. Одељење за стада од 5 коза и 1 јарца.
2. Одељење јарчева за приплод.

IV. Сточни производи:

1. Масло топљено.
2. Масло нетопљено.
3. Сир мек и тврд.
4. Кајмак.
5. Вуна неопрана.
6. Вуна прана.
7. Козина.

1. Они, који желе излагањем суделовати у овој изложби, добиће штампане пријаве од Ужичког Изложбеног Одбора преко повереника чија ће се имена обзнанити и који ће попуњене пријаве примати и слати у Ужице споменутом Изложбеном Одбору;
2. Сваки излагач мора поднети доказ, да је притежалац грла, које пријављује, бар од 1 јануара ове године;
3. Један излагач може изложити у свима Одељењима по једно, два или више грла и производа;
4. Сваки је излагач дужан, да има потребне чуваре за изложена грла;
5. Сва стока на изложбу доведена мора бити здрава и чиста. Овце не смеју бити купане;
6. Излагачи музне стоке, бринуће се сами, да стока буде на време помужена;
7. Потребна храна за стоку моћиће се добити на самој изложби;
8. Излагачи, односно чувари стоке, дужни су слушати одређене редитеље и надзорнике изложбе за све, што се односи на храну и чување стоке и одржање реда на изложби;
9. Сваки излагач дужан је довести своја грла на изложбу 17 августа најдаље до 7 часова пре подне; а сточне производе има предати Изложбеном Одбору најдаље 16 августа до 5 часова по подне;
10. Масло топљено и нетопљено, доносиће се у чистим судовима и то топљено по 1 килограм, а нетопљено по 5 кграма;
11. Сир, меки и тврди, и кајмак доносиће се у чистим судовима по 5 килограма;
12. Вуна доносиће се и то неопрана по 1 руно, прана по 3 кгр., а козине по 3 килограма.

Изложба ће се отворити 17 августа ове године у 10 часова пре подне, а затворити 18 истог месеца у подне пошто се награде раздаду.

Награде ће бити велике и многобројне и то како у повцу тако и у пољопривредним справама, приборима и прилодним грлима.

Предајући ово јавности, Српско Пољопривредно Друштво нада се, да ће пољопривредници и остали одгајивачи из окр. ужичког и напредименованих срезова најискреније прихватити овај позив и многобројним суделовањем у изложби припомоћи остварење циља ради кога се изложба и приређује.

Бр. 4953. Из седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 12 маја 1903 год. у Београду.

НЕГОВАЊЕ РАСАДНИКА ЗА ДУВАН И ИЗБОР ВРСТЕ ДУВАНА

1. Неговање расадника за дуван. — Неговање расадника састоји нам се у томе: да, како коју лејy засејемо, заливамо водом на сунцу подмлаченом; да на ћошковима и средини леја побијемо за 20—30 см. високе кочиће а преко њих летве прикујемо, како би их асурама или чим другим могли покривати.

Покриваћемо их у време хладних дана и ноћи, а и после сваког заливања, док се вода сасвим у земљу не упије.

Заливаћемо их у све сушне дане, водом ту код леја на сунцу подмлаченом. У време јачих суша и по два пут дневно, само доцније изјутра (између 9 и 10 сахата) а раније с вечери (између 4 и 5 сахати).

И плевљењем ваља да чистимо сваку травчицу, која би се ту на штету младог расада појавила.

2. Избор врсте дувана. — Између многих брига у гајењу дувана, долази нам и та: да имамо семе дуванско, првог квалитета а то је, да је добро зрело, да има што већи проценат клијавости, да је чисто од сваких страних примеса и да је од најбоље, за цигарете признате, врсте дувана.

Управа Држав. Монопола набавила је семе од турског дувана познатог под именом *Јака* непосредном куповином из ових села: Киречилера, Бујук Мурсала, Кизицли Мурсала, Целепла, Чакрла, Салтикла, Фичирла, Бектемиса и Инцега.

Сем *Јаке*, Управа је набављала семе од турског дувана из Смирне, познатог под именом *Смирна*. Осим ове две врсте дувана код нас се гаји још и *Просечан*, нарочито у округу крушевачком.

Чињеним огледима утврђено је:

Да у нашим климатским приликама најбрже зри *врста* дувана *Јака* која по количини даје добар принос а по каквоћи најфинији дуван, у целом свету признат као најбољи за цигарете.

У нашем народу ова је врста позната под именом *Ђубек* и *Скорозрелац*.

Смирна, пак, у нашим приликама показала се да јој за сазревање треба месец дана више него *Јаки*.

Просечан, сазрева раније, али на дуванским земљама посејан даје слаб принос а на бујним даје кабаст и сувише љут и опор дуван.

Те према свему предњем остаје нам да се *задржимо само на семену Јаки* набављеном из напред именованих села.

Они произвођачи, много греше, који сеју семе од неколико врста дувана.

Разне врсте дувана потребују и разно време за сазревање, те се усљед тога, понаособ морају брати, сушити, низати и калупити, што све чини заметне и бескорисне послове.

А ако се помешане сређују, изгубе свака своју вредност; коју би понаособ, могле имати.

Само приликом гајења дувана огледа ради, оправдано је, сејање више разних врсти дуванског семена.

Како је досада Управа Држав. Монопола ову бригу бринула и како ће је и убудуће бринути, то ћемо се ми задржати на оној врсти дувана за коју нам је Управа Државних Монопола дала уверења да је најбоља. **Н.**

Зашто порашћују воћке после сађења неколико година добро, а после никако?

Биће за наше читаоце корисно, да ово објаснимо.

Хранљива моћ у горњем слоју плодне земље, није свуд једнака. Док је на неким местима земља плодна за читав метар и дубље, дотле на другим местима не достиже плодност једва 30—40 сантиметара у дубљину, а испод тога долази одмах више-мање неплодна „здравица“ или „мртвица.“ Ова је мртвица по својим особинама врло разна; негде је песковита, негде шљунковита, негде каменита, негде глинаста итд., и према томе, негде је пропустљива. А негде непропустљива. Порасту ли жиле у неплодну мртвицу, оне онда не могу порашћивати не могу се развијати, и усљед тога не могу ни горњи делови воћке да напредују, него побољевају и кржљаве: пожуте, врхови се на леторастима суше, која постаје храпава и лишајевима обрашћује, а напослетку престане и да рађа.

Све би се ове неприлике могле избећи, кад би се, при, сађењу воћака, мало више водило рачуна и о мртвици. Треба само погледати, како наш народ уопште сади воћке. Ишчепрка једну рупицу, сабије воћку са жилама у њу, и онда мисли, да је учинио све за добро успевање и напредовање на тај начин усађене воћке. Неки, пак, ископају, по пропису баш, по један метар у ширину и у дубину дубоку и пространу рупу, а при самом сађењу попуне рупу ђубретом, буњиштем итп., у доброј намери, да са своје стране учине све, како ће новоусађена воћка одмах у почетку добити потребне хране. Често, често велим, можемо видети, да и воћари по струци тако чине. Тако се у стручним школама предаје, тако се и по књигама пише. Тако по „пропису“ усађена воћка, а без обзира на својство здравице, напредује и весело порашћује прве године, да не може боље ни пожелети. Доцније, пак, од једном у порашћивању застану те воћке и неће никако напред; не показују живота, не показују напретка баш онда, кад већ треба да стасају на род. Жиле су испуниле ону ђубретом попуњену рупу, и сад су наишле на неплодну мртвицу. Досада у ђубрету разњежена воћка, принуђена је сад да цвили, да у свему, што јој је за даље успевање и напредовање потребно, оскудева. Испуњавањем рупе ђубретом, буњиштем, плодном земљом итп., порасле су жиле у дубину и у ширину на све стране, а сад су опет наишле на свима тим странама на неплодне слојеве, на неплодно земљиште. Изгледа као да су усађене у неку саксију; жиле су им удариле у тврде стране па не могу напред, него су се ту сплеле и чекају, да их неко из те беде избави.

Још је грђе за новоусађену воћку, кад је мртвица у дну непропустљива глйна, јер се у том случају створи у руци и подземно језеро, у ком се кишница и подземна вода прикупљају. У овом случају стоје воћке као у неком шавољу са непробушеним дном, да би сувишна влага могла одилазити. и жиле би у тој прикупљеној прекомерној влази — иструлеле,

У таквом случају, много су вештије при сађењу воћака поступали још стари Римљани, него што ми данас чинимо. Они су више мотрили на својство мртвице; па кад су видели да је она непропустљива, они су на дно рупе полагали камене плоче, и на тај су начин спречавали жилама продирање правце у дубљину, него су жиле скретали у страну. А да се понека

воћка у *илићем* плодном земљишту подићи и до плода одневати може, имао сам прилике да се о томе уверим у Црно Гори и у Боци Которској. У тим српским крајевима налазимо негде плодне земље само 20—30 сантиметара високо, а испод тога је камен. Жиле се пружају далеко у страну, и воћка живи и рађа, само није дуговечна.

Па како треба да садимо наше воћке? Из напред изложених разлога, већ смо унеколико одговорили на ово питање. Пре свега, ми не смемо рупе дубље копати, пошто заузима слој плодне земље; чим дођемо до неплодне мртвице, морамо са копањем престати. *У сваком је случају боље да буду рупе шире, него дубље;* пустићемо да иду жиле у страну; то је за њих боље, јер ће на тај начин лакше до потребне хране доћи. Па онда, не треба никад рупу испуњавати ђубретом, ни буњиштем, јер би се жиле у њему разњежиле, с почетка би бујно порашћивале док би ђубрета трајало, а кад би после тога у неплодну земљу запшле, оне би у порашћивању устўкле и воћка би престала да напредује. Много је боље, природније и правилније, да из рупе избачену земљу за половину *сагорелим*, и само сагорелим ђубретом, или још боље с буњиштем добро измешамо, а за кајсију, брескву, шљиву, вишњу и трешњу још и комадиће старог малтера додамо, и том смесом рупу испунимо, у ту смесу, дакле, воћку усадимо, На тај начин усађене воћке, прекрасно ће порашћивати и дугог ће века бити.

У потврду свега овога што сам навео, нека служи овај један пример за доказ: На једном имању књаза Шварценберга у Ческој, где сам као практикант био, беше један повећи, иначе врло добро основан воћњак, који је тада био 15 година стар, дакле у дôбу, кад треба већ обилато да рађа. Док међутим, беху воћке (јабуке) и поред најбрижљивије неге, препуне крâстā и лишајевā; млади се врхови сушише, а могао се још и по неки рâк наћи. Леторасти једва су порашћивали за неколико сантиметара само. На све ово, нас је практиканте нарочито упозорио воћар, који је тај воћњак тако засађен затекао, на се тога и данас још добро сећам.

Првих година, морала су та дрва прекрасно порашћивати што сви знаци казују; оне красне круне томе су јаки сведоци. Кад смо на више места неколико воћака откопали, наишли смо у дубини од 60 сантиметара на непропустљиву глйну, на жуту ўму. Цео је воћњак био подводан и сви смо се чудили, да су ту и подигли воћњак. Воћар, који је тај воћњак засадио, мислио је, по свом убеђењу, добро, али му је испало рђаво. Зато баш, што је тако непропустљива мртвица била, он је копао 120 сантиметара дубоке рупе, па како је на том богатом имању имао довољно ђубрета и буњиштa на расположењу, он је њиме целу рупу и испуњавао. Првих година порашћиваше воћке, као што се могло и предвидити, прекрасно, да не може бити боље, али су рђаве посљедице тек доцније наступиле. Кад су жиле из ђубрета прорасле и на уму ударише, престаде благостање и воћке почеше да чâме. Сва се вода као у котлу при дну задржавала; а да су рупе само 60 сантиметара дубоко ископане биле, дакле само да оне непропустљиве глине, коју смо у тој дубљини нашли, било би сасвим другче, и утолико боље што је за 60 сантиметарā у дубљини била земља добра плодна. Свако правило има и својих изузетака, и на те изузетке треба, треба нарочито баш у воћарству, добро припазити.

Копајте, дакле, у *сваком случају илйће*, а **шире** рупе и попуњавајте их сагорелим ђубретом или буњиштем, *измешаним* (бар за половину) *оном из рупе избаченом земљом*, па ћете имати увек здраве, родне и дуготрајне воћке!... Послушајте ме, добро ћете учинити!...

д-р Радић.

ЈЕДНА ЛЕПА ПОЈАВА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ

Већа потреба за животне намирнице и државне дажбине, упућују данас мислене пријатеље пољске привреде, и наше земљораднике, на живљи рад, и на искоришћавање свега онога, што се може са успехом на имању гајити и производити.

Како су у нашој Србији многа места по своме теренском положају и поднебљу Богом дана за Воћарство, и како у много крајева у нас Воћарство, међу осталим привредним гранама заузима прво место, јер му оно са мало труда пружа извор за његово богатство, и што су доходци од воћа много већи од средњих доходака других усева, побудило је пажњу садањим часницима општине лаповске, те су ради подстрека земљорадника њихове општине на напредније начине рада у разним пољопривредним гранама донели овакву одлуку:

„Суд општине лаповске расписује награде за ове радове:

1. Који грађанин општине лаповске у атару своје општине подигне по свима правилима воћарским најбољи *шљивар* од најмање 1000 дрвета шљива Пожега — Читловке — по могућству окаламљене на ценарики: I награда 150, а друга 100 динара;

2. Који од лаповских грађана у овој општини подигне најбољи *воћњак од крушака и јабука* најмање од 3000 дрвета искључиво воће за трговину: I награда 150 динара, а друга награда 100 динара;

3. Који од лаповских грађана у овој општини подигне и уреди *ичеланик* од најмање 25 комада ђерзонових кошница I награда 100 динара, а II награда 50 динара.

4. Који од лаповских грађана у овој општини подигне најбољу *вештачку ливаду* у величини од једног хектара, од најбољих трава за сено I награда 100 динара а II награда 50 динара.

Рок пријава за награде и то: 1 и 2-ој до августа месеца 1906 године, а за под 3 и 4 до јула месеца 1905 године.

Комисију за преглед и оцену ових радова састављаће окружни економ, председник лаповске општине и један одборник кога буде Одбор одредио".

Овој и оваквој одлуци општине лаповске и њеним часницима, можемо се само радовати и желити, да се по примеру ове општине угледају не само остале наше јаче општине, но овако би могли по готову и сви срезови и окружна начелства уносити у своје годишње буџете извесну суму намењену као награда за извесне напретке учињене у пољској привреди, одличним привредницима у своме срезу, односно округу.

Па када смо за све друго до данас имали времена и новаца да трошимо и награђујемо чак и оно што нам није обећавало унапређење и бољитак нашег земљорадничког сталежа, треба бар данас после свега тога да обратимо пажњу што већу свеколикој нашој пољској привреди која је у нас главни извор државних прихода.

Дим. Јос . . . вић.

Стратификовање каламова у јагодинском лозном расаднику

(Свршетак)

3. *Паковање — ређање — каламова у сандуцима и остали послови.*

Када калемари почну предавати пуне фијоке, отпочиње ређање, и то овако:

Сандук се усправи, а на дну, левој, десној и страни што лежи на земљи, мешано *је за 10 см. дебео слој добро збивене*

маховине, а преко ове посипано наквашеном струготином доле, где треба жиле да избијају, *а горе испод спојеног места ситно исуцаног и наквашеног угљена*; затим, ред каламова (100 комада), *па опет наквашене струготине и угљена па калам,* а свуда са стране добро збивен од 10 см. дебљине слој маховине, и тако све док се сандук не напуни, а кад је сандук пун, *засуче се рукав и руком маховина добро набије.*

Ну претходно на свака *два реда калама,* односно две фијоке, запрашивано је по мало *сумпорним цветом.* — Кад је сандук пун обори се пажљиво на земљу, обележи нумером под којом се у „списку унетих сандука у стратификалу" заведе: која се сорта у дотичном сандуку налази и на којој подлози; кад је упакован, а кад је унет у стратификалу и све примедбе. Нумерисан сандук изнесе се напоље, где се постави на две греде, па се ту прво добро *збије маховина и разнине са стране попуне додавањем друге, и онда запраши сумпором; затим се довољно посне наквашеним угљеном па покрије резанцима од дрвета у дебљини од 3—4 см. за овим струготином, а најпосле добро рашчешљаном и испараном маховином, па добро водом из канте с решетком полије и остави да се цеди. — У недостатку резанаца употребљавана је струготина.*

Кад је се сувишна вода из сандука оцедила, уношени су у стратификалу, где су остављани у сталној температури од 21—24° С. — Загревање у стратификали вршено је дрвима. На равномерност температуре у стратификали строго се пазило. Тога ради одређивана су дежурства од особља овог расадника и сваки је своје дежурство како дању, тако и ноћу тачно извршивао; а био је и један стални радник редовно ноћу преко целе ноћи у стратификали и пазио на температуру, који је због тога дању имао одмор.

При самом паковању и даљем држању сандука у стратификали имало се озбиљно у обзир: да се каламовима спречи свака могућност *у терању великих ластара и избијању жила, већ се тежило да ластар избије највише* 2 *см. а да жиле тек почну избијати, односно да се образује довољно калуса.* Ово је чињено с тога, што ако избије ластар од 5—10 см. у приоришту не може да се покрије те остаје на милост и немилост атмосферским утицајима, с једне, и што се тиме исцрпљује сувише резервне материје из подлоге на штету образовања калуса с друге стране; као и што, ако жиле буду доста велике оне се, при ређању каламова у банкове, покидају, те после мора да се чека на друге које тек имају избијати, што све бива на штету самог развитка калама. — Ово је и постигнуто тиме што у сандуцима никако није *смело бити влаге сувишне као и што су после 19—20 дана из стратификале изношени и држани за све време стратификовања на одређеној и сталној температури.*

Десетог или дванаестог дана (рачунајући, од кад су сандуци у соби за загревање унети), *маховина је,* тј. она којом су сандуци покривани, *претресана и рашчешљавана, а петнаестог дана је сасвим скидана.*

Сандуци, који су усљед рђавог времена морали остајати у стратификали дуже но што треба, залевани су загрејаном водом на одговарајућој собној температури, и то по једна обична канта на сандук. Других залевања није било, нити је пак било потребе, јер је влаге било довољно, *а на потапање сандука које је скопчано са великим радом и новчаним издацима није ни помишљано.*

4. *Изношење сандука из стратификале.*

На *два дана* пре пропорења сандуци су изношени у собу за поступно хлађење, где су се расхлађивачи постепено до температуре спољне;али пошто се пазило да се пропорење врши на топлоти врло приближној топлоти стратификале, то ово расхлађивање није давало много посла. Расхлађивање је вршено у *стајској соби,* (јер других подесних локала за то нема), где је прво унешено сандука онолико, колико је било доста за два дана да се пропори, и одмах је трећег од кад су сандуци изнети из стратификале, почето пропорење, а после сваке вечери уношено онолико сандука колико је тога дана упропорено; тако је било редовно сандука са по два дана расхлађивања. Расхлађени сандуци товарени су на двоколице и терани у пропориште.

Општа ради стратификовано је 800 комада резница од Berlandierie, које су у сандуцима изластариле и ожилиле се врло добро, па затим пропорене.

ПОДЛИСТАК

СЕДМИ МЕЂУНАРОДНИ ПОЉОПРИВРЕДНИ КОНГРЕС У РИМУ

(свршетак)

Пробушити Алпе за саобраћај народа; вратити здравље сеоским индустријама, упутити привреди огромна наслеђа црквена и приватна; изменити основе и модалитете пореског права; удесити по модерном праву благотворне и кредитне установе; остварити густу мрежу путева; ископати канале; подићи мостове емпорије и радионице; створити школе, заводе, факторије и аџијенде, саградити лађа колико је нужно за заштиту наших обала, емиграната и многих невоља наше међународне трговине, све је ово захтевало толико скупе животне енергије, да наш млади народ може без страха ступити у број оних, који се осећају снажнији и поузданији.

Већ и код нас физичка, биолошка и економска научна открића сваки дан славно напредују, и упућују се продуктивној радиности, да помогну ширењу народног благостања.

Док се са обала реке Пада чују први звуци индустријских и пољопривредних победа, један глас као јаук чује се са пољана које роси Себето; али је и то позив браће, која су такође суревњива да по раселјаним баштама, виноградима, воћњацима, дољама и узбрдицама чудесног југа, добију оне економске користи, који ће накнадити снагу светлећег прогреса; а то је све пред њиховим очима као живи пример и весело обећање.

И у оним плодним и пространим земљама, у којима се није још осмехнула сигурност брзог преображавања ничу кад и кад цинови спаса пољопривредног; те их краљева влада особито поштује и показује земљи као куле светиље, које се запаљују зрацима нове светлости.

Није мање важан и законодавни наш преображај који ће топло обратити своју пажњу и у корист њива и земљорадника.

Недавно је уведена човечнија дисциплина за рад женскиња и деце. Широким раденичким организацијама и њиховим манифестацијама одузет је сваки грудобран, који није у границама постојећих закона и слободе рада. Па како су иницијативом наших славних филантропа откривени лепи и подесни заводи, који пружају простране, здраве и економске станове раденицима, то ћемо скоро тако исто учинити и за земљораднике.

Завели смо надлештво, које ће бити не само непогрешно осматралиште на радним пијацама, него школа са радионицом мудрих реформа.

Против пелагре и маларије рат се води! На путу здравствености направили смо џиновске кораке са научним смелостима, што су радосно поздравили научници свију народа.

Нећу да говорим о проучавању најновијих закона о професионалним болестима, т. ј. сваковрсних раденика; о чувању шума против секире, пожара, непаметног експлоатисања, што је сметало да се заодену наше дивне алпијске и апенинске падине и површине; нити о проучавању да се ослободи јужна земљишта од тешких хипотека, нити о државним добрима, које су заграбили јаки и самовољни колонисти.

Пред Сенатом је закон усвојен од Народног Представништва о исушивању Римског Поља, где ће у зачетку овога века нестати ужасне величанствености пустињске и анакоретске самоће.

Док ври посао око трећег Рима, отпочето је дуго спасавајуће дело, при коме се савлађују тегобе, за које се до данас

II. Прпорење каламова

За прпорење каламова употребљена је $1^1/_2$ табла. Бирано је место најугодније за наводњавање, најзаклоњеније од јаких ветрова; а при том да је растресито.

Оно је прерпљано још у првој половини месеца фебруара, па је поравњено.

Прпорење је вршено по *Рихтеру*, те је за тај посао набављено 10 комада *мотика дугуљастог облика*, на форму босанских мотика, које су по нацрту и поруџбини израдили овдашњи *мајстори по 1·80 дин. од комада.* Даље су направљене потребне даске за рељање каламова; оне су под правим углом удешене тако, да, кад се метну на ивицу ископаног шанца за рељање каламова, потпуно стоје у правој линији са шанцем Поред њих се реља калам у шанцу и пази се да су сви калемови у подједнакој висини. У којој дубини су рељани калемови служило је земљиште за мерило: *уколико је оно песковитије, процедније и на незгодном положају за наводњавање а поред тога и подлоге краће, мекани су каламови дубље.* (у таком случају резани су каламови да *спојено место буде равно са површином земље);* и обратно: уколико је *земљиште збивеније, влажније и т. д. мекани су каламови иліће* (у таком пак случају само, може да се употреби прпорење у уздигнутим банцима, досада погрешно званим: „Рихтерови банци“).

Сам рад вршен је овако:

На иситњеном и поравњеном земљишту — парцели обележаване су линије. Како и на коју страну су окретани редови, управљало се према *положају насирам сунца, заклону од ветрова и води за наводњавање;* а тежило се да редови буду изложени сунчаној топлоти преко целог дана, а да, по могућству, буду заклоњени од јаких ветрова, — да не би ветар у времену кад се каламови одгрну да се жиле чисте, ломило калем.

Да би било згодније за наводњавање банци су испрекидани малим — уским — путањицама, а на једном банку мекано је по 4 путањице. Растојање је: банак од банка *75—80 см.*

За прпорење употребљавано је по 24—28 радника и то са оваквом поделом рада: 2 радника су вадили и чистили калам из сандука; 1 носио у нарочитим даскама (за то начињеним) очишћен калам свима рељачима; 2 носили у кантама воду за полевање, коју су узимали из базена поред прпоришта до пумпе ископаног и где се вода загрејавала. — Остали пак радници подељени су били по партијама, и то по 5 радника у свакој партији. обично је бивало по четир партија, те је једној партији припадало $^1/_4$ банка. — Сваком пак раденику у једној партији знао се његов посао. Тако нпр. на прво ископаном празном шанцу одређиван је један дечак да поред поменуте даске реља калам у шанац, пазећи, да, ако је шанац плитак и не одговара дужини калама, исти подуби, (а никако да калам силом набија у тврду земљу, јер би сав калус на подлози одбио), или ако је дубок да дометне ситне земље и да пази да је свуда испред њега дно шанца добро заливено. Растојање, калам од калама, било је 4—5 см.

Други се одреди да ашовом поред обележене линије другога шанца копа тај други шанац и земљу баца на поређане каламове. Он пази: да меће ситну земљу, и да не ремети, при мешању земље, ред каламова, као и да се одмах за њим залива. Упоредо с овим иде трећи радник, и он оном дугуљастом мотиком нагрће земљу поред поређаних каламова те прави полу-банак.

Четврти радник иде за другим, т. ј. за оним који ашовом копа, и вади, такође дугуљастом мотиком, земљу из шанца и баца на калам, па кад напуни шанац, онда се по други пут лагано и пажљиво залије.

За овим долази пети радник који нагрће земљу те прави другу половину полу-банка, па се и по трећи пут пажљиво залије, и онда земљу рукама нагрће пазећи да све грудве разбије. Њему или оном што прави први полубанак дужност је и да прекопава дно шанца, где треба да се реља калам.

При оваквој подели рада, радници су се брзо извежбали сваки у свом послу, те је рад ишао веома ваљано и брзо, јер су се и партије такмичиле која ће брже и боље да ради, а сваки пак да свој посао што боље изведе. На тај начин прпорено је са 24 радника по 20.000 комада дневно.

мислило да су несавладљиве, предузеће Пуљешки водовод; проучава се страстном љубављу народне солидарности, спајање интереса разних предела Италије у један братски интерес.

Али пољопривреда треба да се користи свима енергијама које из ње истичу. Кредит, индустрија и трговина, растеће школе инжењерије, бактерологије, електро-технике и хемије, све то треба да помогне постигнућу највишег циља.

Влада је свршила проучавање закона о лову, риболову и многоструким уговорима о раду; тако да је у потпуном развитку друштвена реформа, која мора целом пролетаријату, нарочито сељачком, спремити живот сигурнији и бољи, и ослободити од оних опасности, које су га пратиле до данас.

Најбољи део социјалних закона имају свој постанак у оном склопу проучавања, које ми се чини згодно назвати *политичком медицином.* Још из најстаријих времена, велики умови сложише сва искуства, из којих је поникла корисност да се стопе између себе медицина и пољопривреда.

Величанство!

У овој славној сали, недавно у Вашем присуству, сабрало се једно друго друштво научника. Они су у историји, која је светлост времена и учитељица живота, као што се изразио највећи римски говорник, тражили разлоге, за што овај фатални град, после двадесет и седам векова, сија новом младошћу слободе, правде и цивилизације.

Оставимо ратне традиције, овај је град весео у миру, чува са поштовањем јуриспруденцију, којој је био колевка, јер је јемац правде; пољопривреду, јер је била тајна његова историјске величине.

Народни диктатори од Квинција Цинцината де Ђузепа Гарибалдија нису напуштали обраду земље сем онда, кад их је звала дужност, да спасавају отаџбину. Кад год је опасност минула, и за време рата, видимо Атилија Регула где моли Сенат, да га разреши команде, само да би сахранио свога кмета на седам јутара земље, које је наследио од оца.

Толико се поштовала земља, да су најславнија племена и фамилије узимала презимена од имена њихових земаља, као: Фабији, Лентули, Писони и многи други.

Тајанствена снага атавизма показала се сјајна у ове наше дане; и ви, који поздрављате на талијанском земљишту унука краља оснивача, радоваћете се кад чујете како је Он наредио да се у нашој војсци предаје пољопривреда, као најважније средство грађанске дисциплине и народно-братског васпитања.

Пољопривреда је свуда призната као најдостојнија активност слободних људи, она може бити јемац правог универсалног мира; она може издејствовати помоћ између народа, сложити радене умове, топла срца у најкрепчу мету човечанске фамилије. Овде, где се нико не може осећати странцем, из неумрлог спева Ђорђика, извући ћу једну слатку епифону, да би урезала осећај лебдећи у свима, за гајење практичних поука, за које се спремате:

O fortunatos nimium sua bona nôrint
Agricolas!

Да завршимо.

Конгреси ови створили једну везу више између народа.

И као што земљорадник који оре земљу спрема је у погледу будуће сетве и жетве, тако је и Конгрес много нових идеја избацио и њих тако разрадио, да ће их лако моћи законодавства разних земаља употребити у одбрани интереса пољопривредних.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ [1])

1. Зашто на београдску пијацу не доносе Динку (Пловдину) кад је она тако лепо грожђе за јело?

2. Црна Тамњаника вреди ли оне хвале г. Бајића, хемичара, и одакле се она може набавити?

3. Како би требало да се постарамо за сталну проходњу нашем грожђу на страним трговима, па да произвођачи имају рачуна да своје грожђе дају и по нижој цени овде ономе, који би извозио.

Павле Симић.
учитељ

БЕЛЕШКЕ

Сетимо се дудова. — Обраћамо пажњу на збирање и сејање дудовог семена. Сад му је *крајње време.*

На лак начин збирањем тога семена може се лепа пара зарадити; а још боља за саднице од семена.

Упут за збирање семена и извођење садница дао је *Тежак* раније. Ово је тако користан рад, да заиста нигде не треба празно место оставити но засевати, и где може добро успевати, дуд треба садити.

Сад је крајње време, да се о томе нешто уради.

Пријатељи народа, учитељи, свештеници, економи, пружите руку на тај посао!..

Често само једна добра реч, довољна је да многи у селу пођу тим путем.

Одабирање свилених мехурака за поправку расе. — Несумњиво је, да су савремене расе које су из рода Bombyx mori, добивене вештачким и брижљим одабирањем. А од каквога је значаја за свиларство вештачко одабирање, најбоље утврђује оглед *Кутањов* којим је постигао увећати производњу француске жуте расе „Jaune Var“. Он је за овај циљ узимао за производњу семена мужаке и женке из оних мехурака, који су били најтежи, а да би то извео што тачније, радио је овако: мерио је најпре целе мехурке, т. ј. заједно с лутком, и онда је пажљиво прорезао сваки мехурак, извадио из њега лутку, па затим сваки мехурак без лутке поново мерио. А да би се лутке могле преобразити у лептире, враћао их је поново у мехурак и пресек утврђивао чиодама.

Само се по себи разуме, да се *Кутањ* том приликом користио и одабирањем мехурака и у погледу количине и каквоће свиле. Тога ради он је:

1. Одабирао мехурке из потпуно здравих партија;

2. Између мехурака узимао је само оне, од којих у килограм не иде више од 500—600 комада;

3. Претпостављао је мехурке из оних партија, који су према пробним огледима одмотавања, давали најбољу свилу и који су по себи били тврди, правилна облика и што мање преседласти (прецмиљасти) оним мехурцима, чија је свила била пабушава, т. ј. који су били мекани.

4. Приликом спаривања лептирица, уклањао је све лептирице, које су биле под ма каквом маном, као и оне, које су јаја остављале неправилно (у гомилицама раздалеко) и чија су јаја била неоплођена.

У погледу количине, тежине, свиле, добио је, рачунајући на сто, од једног мехурка:

ГОДИНЕ	
1888	14·2%
1889	14·7 „
1890	14·9 „
1891	15·7 „
1892	16·0 „
1893	16·3 „

По себи се разуме, да ће се неодабирањем мехурака за производњу семена, раса само погоршати, те зато, наши одгајивачи свилених буба, не треба ни да производе семе свилених буба, јер тај посао захтева знања и вештине а и доста средстава. Тај се посао врши у нарочитим заводима где се обавља и оцењивање, да ли је семе здраво или не, па се само здраво пушта у саобраћај. У овај посао не треба се упуштати ни с тога, што *Сриско Акционарско Друштво за унапређење свиларства* даје сваке године бесплатно потребну количину семена свиленнх буба, и што оно откупљује само оне мехурке који су добивени од семена свилених буба које је оно раздало.

Подаци о неким сортама грожђа. — *Драчанка* се зове једна врста црног грожђа у Бањи и у околним селима у која је распростртa из Бање. Донесена је у Бању из Драче (код Крагујевца) и по том је зову „Драчанка.“ У Драчи је зову „Сипићанка“ по селу Сипићу, од куда је добављена, а у Сипићу „Ресавка“ јер је, вели, у Сипић донесена из Ресаве.

Драчанка ће бити врста Зачинка; њу у Сипићу и зову „Рани Зачинак;“ а и у каламима добављеним из Крајине (Букова) има Драчанке; па ће бити да је то тамо Зачинак, који се препоручује за виноградску зону у Крајини.

Драчанчка је, као што рекох врста Зачинка, јер је по спољашњим знацима и лозе и грожђа веома слична нашем Зачинку који се у неким околним селима зове и „Зеленика,“ зато ваљда што му вегетација дуго траје, те и кад се бере има по неко зрно зелено. Само вешт познавалац сорти може лакше да разликује Драчанку од Зачинка. Драчанка је кржљавијег пораста, лишће је загаситије боје и кожастије са оштријим урезима и дужим зупцима; гроздови су јој ситнији, иначе је грожђе слично грожђу Зачинка или Скадарке, гроздови стоје на јакој петељци која се мора ножем одсећи, од домаћих сорти за вино најраније зри, и добро узри, слатко је. Грожђе је добро слатко, али није, за сто и транспорт, јер је врло меко и пуно сока, водено је. Вина дâ доста, које је веома црно, као „зечја крв.“ Са тога га цене, а и што добро роди. Вино, вели, да је од саме Драчанке, „тупо“ и непостојано, мења се. Употребљава се да дâ боју вину.

Лист је осетљив од Пероноспоре. Приметило се, да на америчкој подлози Драчанка почиње прва у порасту лозе опадати.

И ја мислим да је Драчанка врста Зачинка.

2. *Скадарка* и Каменичарка (Прокупац) најпризнатије наше домаће сорте показују рђаве резултате, нарочито Скадарка, оне се у цветању прореде, а Скадарка још пуца и трули, те до брања не остане ништа. Разређивање у цвету бива обично на бујнијим чокотима. Ја мислим да их онидијум разређује услед сувишне влаге, која се нарочито одржава на бујнијем чокоћу услед сувишног лиснја и честог сађења.

Мислим да би ове сорте требало неговати на вишим положајима; а у нижим положајима што ређе садити и чокот у резању подићи, јер где год је чокот на промаји и грозд поподигнут, ту је грозд збијен, а на истом чокоту грожђе до земље прореди се.

3. Од раних страних сорти вреде *Шасла* бели и црвени и *Португизац. Мадлен* тражи високу резидбу и страда у цвету па га ја зато не би препоручивао.

[1]) Обраћа се пажња свима члановима друштвеним и претплатницима *Тежака*, да ће се ова рубрика од сада стално неговати, и да ће се на свако постављено питање одговорити по реду, а у случају потребе брзог одговора, одмах. *Уредник*

Црни трн. — У шумарству не само, да свако дрво има своје веће иле мање вредности, према врсти и природи својој, већ и шумско шибље такође, има своје знатне вредности. Шибље расте по шумама и оно је по месту од знатне вредности. Оно расте по свима положајима и земљиштима па и онамо, на оним положајима и земљиштима, где шумско или четинасто дрво или никако или врло рђаво успевати може. Оно нам користи тиме: што засењава земљиште од сунчане припеке; што чува земљиште и младу шуму од јаких мразева и спречава нагло испаравање воде, која је по шуме врло корисна; што својим листом и грањем ђубри земљиште; што спречава нагло отицање воде, и тиме стаје на пут вододеринама с једне стране, а с друге опет, што се ту образују шумски извори, што убусењава земљиште и т. д. што, дакле, ствара услове за развијање и успевање шумскога и четинастог дрвећа. То вреди, поред осталога шибља, и за *Црни трн.*

Црни трн цвета у априлу, после дрена, најраније. Па и ако овако рано цвета, то, опет, његов плод трњине, најдоцније у јесен сазревају, и тек пошто на њих падну слана и снег, постану добре за јело. Трњине су, нарочито онда добре, кад се метну у туршију. Водњика је њихова, такође, врло добра. Од њих се пече и ракија.

Употреба. Црни трн је за живу ограду врло добар, тако, да се скоро може мерити са свима оним врстама шумскога шибља, које се за овај циљ употребљава. Даље се употребљава за поплићавање плотова, за ограђивања имања врзином, за брст, за огрев, нарочито је за огрев врло добар, када се добро осуши. Дебља стабла могу послужити у столарству и токарству.

Па, када овако, лепе користи имамо од црнога трна, онда, тек, какве и колике нам користи дају шумска дрвећа, а, нарочито раст, тај цар нашега шумскога дрвећа?!

ГЛАСНИК

Млекарски Курс за слушаоце пољопривредних наука у Клајнхоф-Тапиау. — У Клајнхоф-Тапиау постоји Огледна Станица и Школа за Млекарство, којој на челу стоји чувени Др. *Хитчер.* Директор *Хитчер* држи сваке године Млекарски Курс за слушаоце пољопривредних наука, којима је ово веома згодна прилика да своје знање из области Млекарства прошире, да се обуче свима практичним радовима у Млекарству а тако исто и испитивању млека помоћу разних метода у лабораторијуму.

Ове године биће такав Курс од 6 августа до 2 септембра по новом календару.

Овај завод прерађује млеко од 1600 крава. Сваки дан се на Курсу држи један час предавања пре и један час предавања по подне.

Учесници Курса чине и екскурзије у *Тракенен,* где је на имању веома угледном, које је велико око 1000 ектара, смештена краљ. пруска главна Држ. Ергела, с веома лепим сточним стаблом, уређеним сточним стајама, фабриком шпиритуса итд.

Трошкови око издржавања на овме курсу врло су мали.

СТЕЧАЈ

По одлуци Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 28 ов. мес. за *„Поучни део" Пољопривредног Календара* за 1904 годину примиће се чланци који ће расправљати ове теме:

Гајење живине;
Гајење кромпира и његова употреба;
Болести свилене бубе;
Гајење овнова шкопаца;
Гајење и употреба морске репе (топинамбура);
Одгајивање телади;
Багрем као шумско дрво, и за разну пољопривредну и занатску употребу;
О производњи свежег масла („путера") на мањим имањима;
Гајење граха — пасуља — за извоз;
Врстачна сејалица и њена употреба на мањим имањима;
О гајењу хмеља;
Гајење пиварског јечма;
О мањим рибњацима;
Плуг подривач, екстирпатор и скарификатор;
Врстач (маркер) и браздар;
Гајење репице;
Главнији корови на њивама, ливадама и у градини, и њихово уништавање.
Подизање вештачких ливада:
Прибирање, смештање и неговање стајског ђубрета;
Гајење свиња за месо;
О јабуци;
О трешњи;
Подизање винограда на стрменитим положајима;
Гајење дуда за храњење свилених буба;
О колери и дифтерији код живине;
Јесењи послови око пчела и зазимљивање кошница
Подизање храстове горе сејањем;
Лекарске поуке за народ;
Приповетка с пољопривредном тенденцијом (оригинална),
Неколико заслужних људи за пољску привреду у Србији са сликама.

Чланци се имају написати јасно, популарни слогом и што краће тако да чланак не изнесе више од два штампана листа, и да имају по потреби и што више слика, у ком случају чланак може изнети и до три штампана листа.

Све чланке треба упутити Српском Пољопривредном Друштву с назначењем: „за Пољопривредни Календар," а рок је за подношење чланака *до 15 јула ове године.*

Награде штампаних чланака, по оцени Управ. Одбора Српског Пољопривредног Друштва, могу бити од 60—80 динара од штампаног табака. Оригинална приповетка наградиће се одсеком.

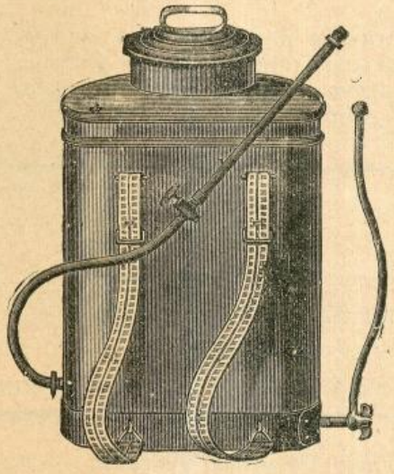
Бр. 3957. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 29 априла 1903 год.

ОГЛАСИ

Најбоља и најсавршенија је прскалица за лозу

ПАТЕНТ „АУСТРИЈА"

(ОД ФРАЊЕ НЕХВИЛА ИЗ БЕЧА)

Иста се може употребити и за прскање воћака и поврћа, увек има на стоваришту код *Српског Пољопривредног Друштва и*

Браће П. Радојловића

10—10 гвожђара у Београду.

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости повчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један повчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова.

12—36

ПОВЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВАЦА

У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ ИЗРАЂЕВИНЕ:

ПРСКАЛИЦА ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најсавршенији и од стручних људи: виноградара и економа, опробани систем под називом

КРАЈИНА

са знатно јевтинијом ценом него ли оне са стране донесене, а квалитетом и својом солидном израдом никако не уступа првим страним патентираним фабрикатима те врсте. Коме је лакше може ове прскалице набавити преко *Српског Пољопривредног Друштва* које их има увек на своме стоваришту у довољној количини.

9—10

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 18 броја Тежака. — Обласна изложба у Ужицу. *Чланци:* — Неговање расадника за дуван и избор врсте дувана — Зашто порашћују воћке, после сађења неколико година добро, а после никако. — Једна лепа појава за унапређење пољске привреде. — Стратификовање каламова у јагодинском лозном расаднику (свршетак). — *Подлистак:* Седми Међународни Пољопривредни Конгрес у Риму (свршетак). — *Питања и одговори.* — *Белешке.* — *Гласник.* — *Стечај.* — — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 19. У БЕОГРАДУ, 29 ЈУНА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

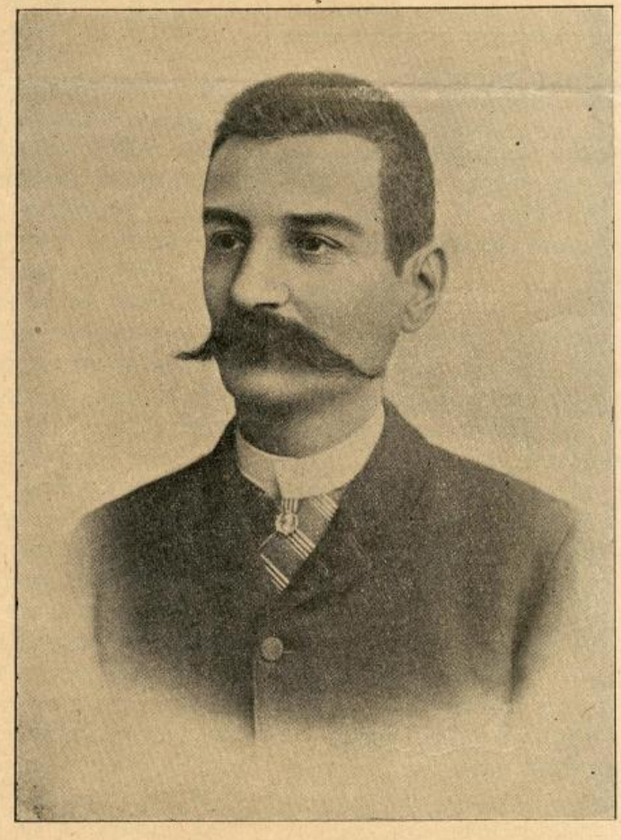
КЊИЖЕВНИ ОДБОР: ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК МИЛУТИН М. САВИЋ. СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

КРАЉЕВ РОЂЕН-ДАН

„Тежак,“ као јавни представник свих чланова Српског Пољопривредног Друштва, искреном радошћу поздравио је у ранијим бројевима ступање Његовог Величанства Краља **Петра I.** на Престо славних му Предака.

А сада „Тежак“ врши своју милу дужност да о светлом рођендану нашег милог Краља Петра I, прикаже и слику Његовог Величанства и да обнови прву и значајну реч коју је нови и мили Краљ Српски Петар I. благоволео упутити преко Народних Представника Привреди Српској у Светлом Двору свом и која од речи до речи гласи овако:

„Пред нама стоје отворена многа животна питања, досада занемарена. Пошто смо дефинитивним решењем уставног питања, у сагласију са Народним Представништвом, обезбедили у Србији јавне слободе и права народна, а у исто доба и јавне односе и послове регулисали сталним нормама, које ујемчавају напредак Отаџбине, остаје нам прва и најпреча брига и старање, да сву нашу пажњу посветимо преображају нашег народног живота, да се састарамо о правди и слободоумљу у земљи, о консолидовању разорених државних финансија, **о привредном и економном напретку нашег народа,** о развијању и унапређењу војске, те узданице Српства“.

И заиста, реч значајна, реч достојна Краља Српског.

Јер, као гранитна стена стоји необориво политичко-економско начело, да су главне основице напретка народног: привреда, култура и снага војна.

А како се српски народ искључиво

бави пољском привредом, која му је темељ снаге и извор зараде и како Српски Народ живи за слободу, воле пољску привреду и као зеницу ока гледа војску Краљеву која је уједно и народна — ова прва реч новог и милог Краља Српског изазваће поред доказане оданости и осећаје неизмерне благодарности наспрам Краља Српског **Петра I.**

Оваквој Краљевској речи, пољопривредници могли су се с поуздањем и надати од Унука Славнога Вожда Српског Кара-Ђорђа, који је све време што му је могло претећи од јуначког војевања за слободу народа српског, посветио привредном напретку Српства, и од сина блаженоупокојеног Књаза Александра, који је створио прву српску Пољопривредну Школу у Топчидеру (1853 године на Ђурђев-дан отворена, дакле равно пре педесет година).

А Народном Представништву остаје света и мила дужност да реч Краљевску разуме и законима и буџетским средствима помогне, да се оствари у најближој будућности жеља Краљева, која је израз жеље народне.

У то име понављамо и овом свечаном приликом усклике целога Српства:

Живео Краљ Српски **Петар I** *и Пресветли Му* **Краљевски Дом!**

МОЈИ САВЕТИ ЗА ГАЈЕЊЕ ПОВРЋА

Свако поврће има својих особинâ; ако хоћемо успеха од нашег рâда, ми морамо те особине увек имати у виду. Што једном повр̂ћу користи, другом шкоди. Сваки, који хоће у свом повртњаку свако подесно местанце корисно да изупотреби, мора сваком повр̂ћу право место одредити.

Све врсте *зеља*, на пример, у које спада купус, кељ, карфиол итд., не волу топал положај, не волу да их сунце свом својом силом загрева; но ако је место отворено и сунцу посве изложено, онда да је довољно влажно и добро нађубрено, ако ће добро у главице да се развија. — *Целер* воле претилу, масну земљу, коју треба дубоко прекопавати, ако хоћемо крупне и пуне јабуке да добијемо, јер ситан и шупаљ целер не ваља, а он бива и ситан и шупаљ у слабој, лакој и сувој земљи, као на пр. у пескуши. — *Мркве* и *мерлини* волу отворен, супчан положај и више сувљу, него влажну земљу, јер у влажној земљи бивају мркве (шаргарепе) блеђе у боји и немају довољно сласти; исто тако не волу ни превећ ђубрену земљу, јер у таковој болују од „ивуљице“ и труну. — *Краставци*, хоће безусловно топао и по ваздан сунцу изложен положај, као и *диња* и *лубеница*, а уз то још и јаку, добро нађубрену земљу. — *Лукови*, нарочито *црни лук*, напредују и добро се развијају у свакој добро урађеној земљи, само не у скоро ђубреној, у којој труне, болује и у „бикове“ тера. За црни лук одређену леју треба посути и просејаним дрвеним пепелом, од ког главице здравије и чврш̂ће бивају. — *Грашак* најбоље успева у лакој, отвореној, топлој, једну или две године раније ђубреној земљи. У скоро и јако ђубреној земљи опада цвет, па и што га буде, не замеће мехуне. — И *шасуљ* воле топлу, сунцу изложену, али раније ђубрену земљу. — *Црвена цвекла, спанаћ, салата, паприка, црвени и модри шатлицани* — хоће добро урађену и сагорелим ђубретом пођубрену земљу.

И то је све поврће, које ће задовољити сваку пристојну домаћу потребу.

Да пређемо сад на *обрађивање повртњака*. Кад после зимских мразевâ и снега наступи красно пролеће, одмах нас нешто подстиче на рâд. Ако је земља у повртњаку тешка, влажна, онда ју не треба обрађивати, прекопавати пре, док се довољно не оцеди, не просуши. У хладној, још влажној земљи, неће никоје семе да се добро развија, па услед тога и усев доцне стасава. Стрпи се неколико данâ, док се земља просуши и загреје, онда ју спремај и засејавај, па ће ти посао бити сигурнији. Сувље, лакше, песковите земље, можемо и раније обрађивати и засејавати, шта више, то је и врло корисно, јер лакша земља, која се раније обради, неће тако лако да се исуши и остаје и преко лета влажнија.

За спремање и засејавање земљишта, најважније су ове четири тачке: *целисходно ђубрење, ваљано и уредно копање, равномерно сејање* и *брижљиво сађење*.

Пре свега је најважније у повртарству: *целисходно ђубрење*, јер, с малим изузетком, свеколико поврће хоће обилату храну — хоће земљу ђубревиту. Али много и од тога зависи, *како* ће се и *кад* ђубрити; све ће то одредити утврђен плодоред. Познато ће бити сваком, да једно исто поврће не треба сејати више годинâ узастопце на једно исто место. Место му треба сваке године мењати и онда ће увек боље успевати, јер свако поврће исцрпљује земљу само једнострано, и онда се у земљи могу постојано одржавати потребне хранљиве материје само утврђеним, правилним плодоредом и сходним ђубрењем. Једно утиче на друго, једно без другога не може да буде, једно друго регулише у корист бољег напретка и развитка појединог повр̂ћа.

Други је услов: *ваљано и уредно копање*. Копај и прекопавај увек дубоко; што дубље, тим боље; од тога много зависи успех у повртарству. Дубоким копањем прерађује се земља као што треба; изнурена доље доле, а доња одморена доље го̂ре. Земљу треба увек добро и уситнити, на што се нарочито код тежих земаљâ припазити мора. При копању треба површину уједно и равнати и не остављати брда и долине. Ако се и на то не припази, онда не само да није добро, него није ни лепо. А за добро копање, треба и добар *ашов*. Ашов не треба да је тежак, треба да је увек чист и углађен, да није кратак, него да је према раднику одмерен. После сваког копања треба ашов опрати и убрисати, па га на суво место оставити да не р̂ђа, јер се чистим, углађеним ашовом много лакше, брже и дубље копати може, него неким зарђаним.

Трећи је услов за добар успех: *равномерно сејање*. У сваком је случају боље да се сеје ређе, али за сваки случај треба прибавити и добро, од добре сорте поуздано семе, јер: „Какво сјево, онакав и плод.“

Четврти је услов: *брижљиво сађење*. Сади правце поред затегнутог конопца и по обележеном одстојању, у које се извесно поврће садити мора. Тако на пример, обичан *бели* и *црвени купус*, неке сорте кеља итп. треба садити 40—45 сантиметарâ раздалеко у „савез“: * * * * *, а неке сорте и даље, ако су крупније. *Целер* у растојању од 30—40 сантиметарâ. *Келерабу* сади као узрод међу *краставцима*, које треба сејати на $1^1/_2$—2 метра једно од друго удаљене кућице или оцаке. *Карфиол* на 60—80 сантиметарâ у квадрат : : :, или, још боље, у „савез,“ као и купус. За успешан рâд, треба извести и добро развијен, здрав расад.

Тек што посејано или расађено поврће отпочне да порашћује, већ се појављује и травуљина. Она много брже и бујније порашћује од питомог повр̂ћа. Сад треба одмах приступити плевљењу и копкању. *Најпре треба плевити*. То је врло важан и озбиљан посао, који треба врло пажљиво извршити. Сваку травчицу треба добро из корена ишчупати; јер ако се само

површно лишће откине, а корен у земљи остави, из њега ће опет избити нова трава, и онда је посао био узалудан. С тога треба *чисто* плевити и сваку травчицу добро из корена извадити и у страну бацити. За време плевљења, треба угусто посејано и поникло поврће проредити, као мркву, першун и паштрнак, да сваки струк добије за своје развијње довољно простора; јер довољно неразвијено поврће, ма ког рода оно било, нема ни довољно сласти, ни довољно развијеног мириса ни укуса. Зато треба још у почетку сваком поврћу дати довољно простора да се развија. — Па онда треба између поврћа *копкати*, не копати. Копкањем се земља *површно* ситни и отвара ваздуху, сунцу и рӧси. За ситњење и копкање треба и подесна мотичица; узана и оштра, да се и после плевлења још заостала трава из корена поништити може; не треба оставити да трава ојача и узме маха; онда ју је и теже вадити и више посла задаје. Чиста леја је чист образ и већа корист сопственику!..

Д-р Радић.

БЕРБА И СОРТИРАЊЕ ВОЋА

— цртице с једног академског предавања у Чешкој —

Пошто је воће достигло врхунац свога зрења, настаје берба. Но важно је знати *када* ваља воће брати и како треба схватити реч *зрелост* у смислу пољопривредног значаја тог израза — у смислу *пољопривредне бербе*. Обично се препоручује за бербу оно доба, када се плод *увртањем дршке* одваја лако од гранчице, када му је *обим потпуно развијен*, када му је и *боја онаква каква треба да буде, или како се каже: достигла свој типичан тон*. Ну ипак из привредних разлога не треба увек чекати тај крајњи ступањ (стадијум) зрења. Ваља само помислити на могућност разашињања воћа у даље крајеве, где му је буд којим узроком цена већа. Стога, дакле, нарочито непостојане, „меке“, сорте (брескве, кајсије, летње јабуке и крушке) ваља вазда раније брати, пре обичног ступња зрелости. Када ће се то раније брање предузети стоји до месних климатских прилика, као и до погодаба саме пољопривредне године. Опште пак правило важи: брање ваља предузети осам дана раније него што плод достигне обичну зрелост. Што се се *зимњача* јабука и крушака тиче — важи сасвим обрнуто правило. Њих треба оставити што је могућно дуже на дрвету, ако желимо да нам оне буду *постојаније*, *лепше* и *ароматичније*. Постојаније — јер јабука дужим стојањем на грани стече нежну воштану превлаку споља по кожици, која јој штити месо против чежњења, против смежуравања. Лепше — јер облик и у крушке и јабуке достигне врхунац свога развића. Ароматичније — јер плод након докончаног пораста још црпе — концентрује — кусна градива, миришљаве сокове, воћна ароматична уља и масти у своме месу.

Па онда, ваља и у нас уопште *одсудно напустити* стару лошу прадедовску навику: *тресења*, *дрмусања* стабла, *трескања* дебловс круне, *цимања грана* или *млаћења мотком*. Тај начин бербе може зар још да поднесе за воће намењено казану. Воће за трг, воће за извоз — ваља у интересу наше рођене кесе, у интересу полета нашег Воћарства, у интересу угледа и гласа његовог у земљи и туђини, не као пољопривредну пасторчад „млатити“, већ као нежне створове мајке природе и нашега труда другојачије одвајати од мајке воћке... за шта ће нам у првом реду наша рођена кеса „изјавити најсрдачнију захвалност.“

Па како треба брати то — да га назовемо — *трговинско воће?* — Онако, како то наша пољопривредна браћа у Тиролу, у Јужној Француској, па чак и у неким воћем богатијим крајевима (воћем сиротној) Немачкој мудро предузимају и врше!

Тиролац — воћар, стекао је светска гласа, лепе новце, капитале својим рационалним воћарењем. Он **скида** смотрено један по један плод с дрвета — нарочитом, али тако обичном, тако простом и јевтином направом. Дугачка мотка, снабдевена на крају металним обручем (15 см. пречник) с прстастим тупим шиљцима унаоколо и кесицом од тула под њим — цела је његова направа и вештина. Но, извежбаност за брање том простом направом и брзина при том послу, ствар је појединца. Ваља само мотрити да дршка заће међ обручеве рашљине, онда — лак обрт, и воћка је пала лагано у меку кесицу. Кад се кесица напуни (1—2 к.г.), испразни се лагано на суву застрту ледину.

Воће, намењено чувању (преко зиме) оставља практични воћар после бербе још шест до осам дана да под сунчевим зрацима још „дозрева“. За време тога дозревања предузима се (у Тиролу и Јужној Француској) *сортирање*.

Шта значи *рационално сортирати воће*, колике материјалне користи за појединца, колике моралне за друштво, за државу одбацује тај корисни поступак — знао би нам Тиролац и Француз-сељанин многу лепу поуку испричати. Данас, уосталом, није никакво чудо да се зими у великим европским градовима добро очувана, лепа, неповређена, одабрана (сортирана) јабука с намамном својом бојом (величина не игра особиту улогу), плаћа често пута форинту и две, марку и четири франка па и до пет. А у руским градовима продаје Тиролац своју сортирану јабуку „у сред зиме, кад јој време није“ килограм за *три* до *шест* рубаља — за оне новце, које мучно у нас да истера сељак за стотину кила.

Па како по Богу „маћија“ Тиролац и Француз са својом јабуком?.... Тако просто и без по муке да и ми то сами можемо — само, ако хоћемо. Сва њихова маћија, сва тајна лежи, како рекосмо, *у одбирању, и сортирању*. То пак није нимало лака ствар. Учити се томе треба — око вежбати! Из бела света врви воћар у Тирол, у Јужну Француску да учи тајну — тамошњих девојака.... Укратко: *сортирање воћа састоји се у одбирању у груше*, које долазе на светски трг као: прима, секунда, терција и кварта-роба.

Прима-роба (котарична роба I каквоће) — све оне јабуке (крушке, брескве, кајсије и т.д.) *једне исте врсте*, *апсолутно* (савршено) неповређене (падом или ударом), ниуколико не измењене израштајима или природним недостацима, — једном речи прави облик „типична форма“ — без мане, али с карактерном потпуном бојом своје сорте. (Величина није од нарочитог значаја. Паковање *укусно*, у беле округле, плоснате котарице — 3—4 килограма — у дрвене опиљке, маховину, и томе слично).

Секунда-роба, (котарична роба II каквоће) — све јабуке једне исте врсте, без мане, неповређене падом или ударом, облик сме да се удали од правилности, ипак не сме да буде ружан. Паковање у веће котарице, али сваки комад за се у танку разнобојну хартију (без дрвених опиљака и др.).

Терција-роба (брадска роба) — појединo комаће не сме бити сувише изубијано ни повређено, нити црвљиво (избушено) нити иштипкано инсектима или тицама.

Кварта-роба — све остало комаће, које је ипак добро очувано, или се може дуже времена одржати.

Толико о вештини сортирања. И желети је да поједини и сви наши воћари прихвате срдачно ове поуке, а нарочито наш „сељанин“, који, на жалост, још вазда воћку мотком млате, лопатом грчу и на воловским колима „на ћутуре“ продају.

Андра Глигоријевић
stud. agr.

ПЛУГ ПРАШАЧ И ОГРТАЧ У ЗАПРЕЗИ СА ЈЕДНИМ ВОЛОМ

Сваки иоле мислени земљорадник у нас, могао је из свога искуства да стекне уверења, да његова земља — њива — ако није на време кад и како треба урађена, не може се надати доброј берби, ни по количини ни по каквоћи.

Из овога јасно је за свакога, да се берба — принос — не очекује само кад нам је земља јака моћна, но и од тога, да се усев обради на време кад треба.

И ако је све ово овако, ипак има доста немара и неурачунљивости код многих наших земљорадника, једино што се тешко привикавају новини у пољским радовима, и ако их тај њихов рад скупље стаје, и што не могу својим рукама и плаћањем надница да обраде више земље, те отуда мање ране зберу о јесени па и мање свега имају за продају.

Једно ово, а друго што су данас другојаче прилике и у нас но што беху пре више година, право је и крајње је време, да и наш многи земљорадник о своме раду распитује, и да прима практична искуства других, те да му посао не буде тежак и скуп, већ да од свога труда и зноја има више користи, и да га све то мање труда и тромкова стане.

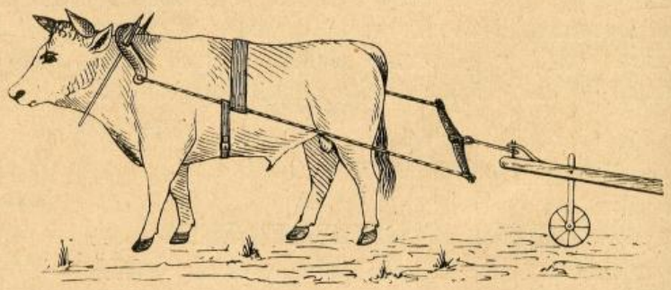
Требало би у интересу своме, да се сви они неверни земљорадници у новини радова, окану свога неразложног изговора *„е ја моји су стари овако радили па су живели па тако ћу и ја.“*

На овај приговор свију који тако мисле одговор је: Јест, стари су тако радили, што њих није имао ко да научи и поучи, а није било ни справа каквих данас имамо искуством изумевених од практичних земљорадника. Уз то стари нису имали ни такве нужде ни потребе, какве данас ми имамо.

Онда беше земља плодна — све сама крчевина, и где бациш семе, ту ниче што но реч, као из воде. Али сада је земља испошћена, народ јој једнако одузима снагу бербом усева, а слабо јој шта додаје да се поправи. Па онда, у старо време беше мање народа, па је мање и требало, а сада је богме све другојачије: и народа се много више намножило а дације — дажбине — све веће. Чиме ће све ове дажбине наш земљорадник надокнадити?

Право рећи, овоме се може помоћи наш земљорадник само непрекидним и паметним радом, бољим алатима — пољопривредним справама за обраду земље и гајење усева, што се већ почело код нас одомаћивати, једном речју *паметним и вештим радом* (кућењем). Ко се и даље држи старине, тај ће далеко изостати, њега ће време прегазити, њега ће непрекидни зној и немаштина до гроба пратити, а зато имамо за поуку и мудру народну изреку: *„Памет царује, а снага кладе вала“*.

Потребу овога да наши земљорадници што више у своме раду сазнају приказујемо у „Тежаку“ сл. 1. скројен јарам за једног вола који се запрегне амовима у плуг прашач за прашење кукуруза и других усева.

Са запрегом једног вола у плуг за прашење и копање усева а нарочито кукуруза, који се највише у нас гаји и производи, како за рану већине нашег народа и домаће стоке, тако и за извоз у иностранство, на овоме послу уштедиће наш земљорадник не само много надница, но тиме, дана му је могућност, да од сада може више гајити кукуруза но досада, и обрадити га лакше и јефтиније но што је досада, јер му није било могуће на време наћи копача да обради ако је ко више производио кукуруза.

Прибор запрежни састоји се од дрвеног јарма за једног вола, а са овим конопци за штранге и колана који може бити од стари тканица.

Цео јарам и ам може најпростији човек да изради.

Нацрт наш на овој слици показује јарам и ам за време рада на волу запрегнутог у плугу окопачу.

ПОДЛИСТАК

ПЧЕЛЕ И ВОЋЕ

Изложбу *воћа*, коју је приредила Жичка Пољопривредна Подружина, посетио је и Преосвећени Епископ жички господин *Сава*. Разгледајући оно изложено прекрасно воће овога краја, благословио је својим архијерејским благословом трудбенике, који су ово воће произвели. Разговарајући се с присутнима о великој користи Воћарства, изрекао је у току свог поучног говора и ову истину: „Ето што овако красног воћа имамо, *имамо умногоме да заблагодаримо и нашим вредним пчелицама, јер нам и оне у производњи воћа знатно помажу!*“

Некима од присутних ово није било јасно, и тумачише ове истините речи Преосвештенога, сваки на свој начин: „Како то можэ да буде, да нас пчела у производњи воћа потпомажу? Чиме нас то оне потпомажу? Море, какве пчеле; шта то владика говори? — Ћубре, рад, чишћење од гусеница — то потпомаже и унапређује Воћарство и родност воћака, а не пчеле!“

На и јесте с пчелама чудна ствар. И оне спадају у ред оних животиња, чије се неоцењиве заслуге слабо признају, јер не падају тако у очи; све што оне раде, раде нечујно, раде без хвале и галаме. Кад је о пчелама реч, онда се мисли само на восак, од ког свећице лијемо, које Богу и светима у славу, а мртвима за покој душе припаљујемо. Многи пак сматрају пчелу као опасну животињицу, која убодом своје жаоке само бола наноси. То је истина да пчела хоће својом жаоком осетно да убоде, али она то чини у одбрани и љутњи, кад ју неко ма којим начином надражи; то јој је и једина одвратна страна, поред других добрих особина. Та жаока је и узрок, што пчелу, са незнања, не воле многи пољопривредници, а на име воћари.

Баш за време поменуте изложбе, а после оног лепог и поучног говора Преосвештеног Епископа, господина *Саве*, шануће ми један старији сељак, иначе разборит човек: „како је пре, у оно добро старо дôба, било више воћа, кад нису пчеле у тој мери држане као данас, кад им се нису правиле вештачке кошнице за јаче размножавање итп., „јер пчеле“ — рече даље — „исишу из цветова сву снагу, и онда воћке не могу да рађају као пре што су рађале, кад није било толико пчела ни по варошима ни по селима, као данас...“

Мирно сам саслушао ово погрешно резоновање старчево, али му на то нисам ништа ни одговорио; сачекао сам другу, згоднију прилику за то, јер доказивати сад противно његовом уверењу, значило би бацати песак у море, јер он у то, што је рекао, тврдо верује. Иза њега још један то исто потврђиваше; ово беше још и народни посланик. Њему сам се чудио да и он тако што верује, па сам онда доцније покушавао, да бар њему докажем, да погрешно о пчели и њеном рâду мисли, и да је она капљица меда, коју је пчела из цветовâ узела, врло незнатна награда за оно, што је она, пренашањем плодног прашка с једног цвета на други, за оплођење тих цветовâ учинила, да се из њих развије лепа и слатка крушка, јабука итд. Да ли сам их и њиховом погрешном мишљењу разуверио — не знам.

Кад се с пролећа јабуке, крушке, кајсије, трешње и остале воћке оките морем од цветовâ, онда пчелар задовољно седне испред својих кошница и ужива у својим вредним пчелицама, које се с прикупљеним жутим прашком на стражњим ногама, крез лêто у кошницу провлаче. „Погледајте их само, како уносе

Рад је за вола врло лак и много је лакше волу но у јарму за два вола.

Мера јарма у природи подешава се према величини и крупноћи вола. Обично се узима за осредње крупноће вола ширина јарма од рупе до рупе где су штранге привезане 51 сантиметар; рупа од рупе за јармењаче 18 сантиметара; дужина јармењаче од главе саме јармењаче 54 сантиметара; рупа од рупе на помчици 21 сантиметар; дужина штранге обично 190 сантиметара; највећа ширина јарма 10 сантиметара а дебљина 5 сантиметара. Дебљина јармењача 3 сантиметра, дебљина помчице 1 сантиметар, ширина колана преко леђа (која долази увек иза плећака) 10 сантиметара, дужина по потреби; под трбух ширина колана 5 сантиметара, и дужина ждрепчаника 65—70 сантиметара.

За вођење вола употребљава се још и улар са поводником. У случају ако се хоће да употребе ови амови и за запрегу у колима, онда волови добијају још око врата колан, који је са кратким ланцем везан за рукуницу.

Како наши сремски расадници имају да служе као угледна имања у својој околини, и као место за вежбање земљорадничких синова у пољопривредном газдинству, а сем тога и сами државни економи дужношћу позвани су да у свима радовима пољским предњаче а и свакоме дају поуке, потребно је да они одмах у својој околини у сремским расадницима отпочну рад са оваком запрегом плуга окопача.

Набавку овог јарма коме није познато какав је, може извршити поручбину у Аранђеловцу преко тамошњег државног економа г. Антонија Мајеровића који ће свакоме бити на услузи, и коме се има приписати као успех постигнут у овој новини који је се унеколико одомаћио у срезу јасеничком, округу крагујевачком и који се успешно шири.

Корисне последице рада са овим јармом у копњи кукуруза са једним доста јаким волом у запрези, увидиће многи и отуда се брзо и лако ова новина може унети у наш народ.

Дим. Јосимовић

Стратификовање (ожиљавање, пилење) зрелих калама на отвореном пољу

Овај начин позајмљен је од стратификовања калама у нарочито зато удешеним локалима, и старог пилења домаће лозе (који је се посао нарочито у Жупи раније предузимао) а састоји се у овоме:

Каламљење се врши као и код стратификовања у сандупима, са разликом што се калами морају везати рафијом по могућству што ређе.

Спремљени калами вежу се у снопове од по 100 комада са врбовим прутом по могућству што ближе табанима, но тако да табану буду потпуно поравнати, а калами што разређенији.

Овако спремљени снопови спуштају се у рупу која је ископана у земљи и која мора бити нешто дубља но што је подлога са каламом, но тако, да каламови дођу доле, а табан у вис.

Ископана рупа мора бити обложена маховином, а да се снопови не би одупирали непосредно на каламе, треба у рупи побити рачке, па о њих снопове обесити.

Пошто је рупа попуњена сноповима, онда се приступа затварању рупе.

Одоздо на табанима лозе метне се прво један слој добро растрешене маховине, затим слој земље измешати са згорелим лаким ђубретом а по врху обложи се један подебљи слој цволике која својим сагоревањем производи јачу топлоту.

Место где ће се овај посао извршити треба да је југу окренуто, а најбоље је у непосредној близини јужног дувара какве зграде, у коме се случају одбијањем сунчаних зракова земља јаче загрева, а посао се овај не сме пре предузети док спољашња топлота не буде бар 16°R.

За време пилења потребно је два пута недељно каламе, односно табане заливати млаком водом, но не сме се толико заливати да вода силази до спојна места, а пилење се изврши за 25—30 дана; и, ако се пажљиво сав посао изврши, може се добити 60% добро сраслих и ожиљених калама.

Овај је посао опробан у Жупи и показао је врло добре резултате.

С. Ђ. П.

восак!“ рећиће неко, који уз пчелара сеђаше. Није то восак, што пчелице уносе; то је цветни прашак — „нелуд,“ који су пчелице са прашних кончића из цветова прикупиле, а којим ће сад да нахране „уљеве.“ А да оне то не чине, остало би хиљадама јалових цветова.

Чим с пролећа сунце топлије озари и природу пробуди, а цвеће се почне развијати, одмах се око дрва и џбуња чује зујање вредних наших радилица пчелица. Слетајући с цвета на цвет, дубоко се оне завлаче у цветове и траже мед, који у сићушним капљицама при дну цвета извире, а који само пчелице примамљује, да оне при том и један други, много важнији посао изврше. Тражећи мед и прикупљајући цветни прашак, стресе она од овог оплођавајућег прашка по неко зрно и на плодник у цвету, и кад то учини, онда се зачне у цвету „злаћена“ јабука, слађана крушка и т. д.; после тога опадну цветни листићи, а јабука и крушка све то виша порашћују и бивају с дана у дан све крупнији. А где се то оплођење не изврши, тамо цвет опадне неоплођен, јалов.

Оно је истина, да и ветар чини своје при оплођавању цветова, па и друге животињице, као на пр. бумбари али нико више но пчелице, и зато њима припада на то највећа заслуга; оне највише на том послу раде, јер је њих у гомили највише — оне оплођавају цветове. Дакле, Преосвећени Епископ господин *Сава* имао је право кад је рекао: „да нас пчелице у производњи воћа знатно потпомажу.

„Све је то лепо и красно што ви причате,“ рећиће неко, „али нам дајте за то доказа!“ С драге воље, драги мој! Знамо ми врло добро, да се данас голом причању, без доказа, слабо верује, слабо се томе поклања пажња. Ево, дакле, навешћу један сасвим убедљив пример; у то ми се може веровати. Славни немачки воћар онога доба и професор Воћарства у чувеној Воћарској Школи у Рајтлингену, пок. *д-р. Лукас,* да би својим ученицима доказао, у колико пчелице на оплођењу воћака суделују, изабере једну грану на једној крушци са 170 здравих и тачно избројаних цветних китица, па ју обвије густом прећом (тако званим „тулом“), како пчелице неће моћи на ту грану слетати. Од тих цветова беше оплођено природним начином 14·5%, а остали цветови опадоше јалови. А од 40 цветних китица, које на истој крушци није обвио, него их оставио да пчелице могу на цветове слободно слетати (недалеко од воћњака беше и пчеланик), било је 36·3% оплођених цветова, дакле више од половине. Овде, дакле, бројеви,казују — бројеви, а не голе речи! *Д-р. Лукас,* позивајући се на своје ђаке (међу којима сам имао срећу и ја да будем), објавио је у „Pomologische Blätter“ овај оглед и завршио је свој поучни чланак овим речма: „Постарајте се, воћари да у близини ваших воћњака имате и пчеланик, како ће пчеле моћи без икаквих сметња оплођавати цветове ваших воћака, и на тај вам начин повећати њихову плодност, што само у вашу корист иде.“

На исти начин, као што је учинио *д-р. Лукас,* може се и сваки од читалаца уверити: у колико су пчелице и за плодност воћака корисне.

Не мора воћар баш сам у свом воћњаку имати пчела; доћиће му оне и са стране, доћиће оне и из даљине од 2—3 километра, јер оне тако далеко лете и траже цвеће у већој количини, где свој рад и живље развијају.

Има људи, који и сасвим неосновано оптужују пчелице. Кад с јесени крушке сазревају и ми се већ с осмејком зарадујемо, како ћемо их слатко појести, а ми их једног лепог дана, баш кад хоћемо да их уберемо, нађемо на грани — нагрижене, на-

БЕЛЕШКЕ

Како се најлакше, најбоље и најсигурније може сачувати семе градинарских биљака? — Познато је, да се семе мора знати правилно чувати да би своју клицавост задржало, те да га и друге године можемо употребити за сетву. Увек кад год се сеје, преостане по мало семена од повртарских биљака, које се може сигурно у идућој години употребити, ако се добро очува. Очувати семе градинарског биља врло је лако и препоручује се за сада овај начин: Пречишћено семе сасути у стакленце с узаним грлићем — обична стаклад у којима лекове добијамо — па стакло не запушавати но га отвореног оставити а за грлић привезати узицу и обесити стакло на хладовитом, промајном, сувом месту. На овај начин семе се врло добро очува, а да би се знало у коме је стакленцету које семе, ваља с поља прилепити листић на коме ће бити врста семена записана.

Како се често пута не може набавити чисто и добро семе градинарско, нарочито од несигурних продаваца, то сваки домаћин сам прикупља семе, јер је онда најсигурнији да има добро и чисто семе и од оне врсте коју он жели — па му неће бити на одмет горе описан начин чувања семена.

ГЛАСНИК

Похвалан корак. — Г. Гаврило Лазаревић, учитељ и управитељ старагорске основне школе, поимајући важност утамањивања штетних инсеката за пољску привреду, издао је налог својим ученицима, те су само за један једини дан ухватили 15.000 лептирова и њему на уништај донели.

На овај начин спречено је њихово спаривање и носење јаја из којих би се доцније развиле гусеница које би усевима и вотњацима огромне штете нанеле.

Овај поступак г. Лазаревића за сваку је похвалу. Желити би било само да се на г. Лазаревића угледају и остала господа учитељи. То школи и настави, надамо се, не би шкодило ништа, а деци, која иначе по природи својој воле да трче, дала би се прилика да буду и од користи.

чете, а, може бити, да се баш у тим тренутку на нагриженом месту нађе по несрећи својој — и једна пчела. А може бити да је то баш била и нека ōсица (зōља), а не пчела. Али, сад молим за мало стрпљења, послушајте што ћу да вам кажем: Од како је света и века, ни једна пчелица још није наше воће нагризла,нити га је избушила; па и кад би хтела то да учини, не би могла учинити с тога, што она нема зубā, ни других потребних органā за нагризање. И тек кад ōсица са својим кљештима направи брешу и плод неки нагризе, онда се може догодити, али и то врло, врло ретко, да по нека пчелица на тако нагрижен плод падне.

У туђини, даље од своје кошнице, нема мирнијег и страшљивијег створа од пчелице, кад цвеће облеће; ту је од ње свак сигуран, да га убости неће. Она ће те убости кад ју прстима хтеднеш да пригњечих и кад се непознат и невешт њеној кошници приближи, јер и она своју тековину од грāбежа чува.

Пустите, дакле, да се пчелице по цвећу ваших воћакā размећу и башкаре, јер вам оне тиме само добра чине, — а уједно се на њих угледајте: како треба вредан и у раду сложан бити а преподобни отац *Теофило*, који је за своје доба добар пчелар био, описујући пчеле, њихову зāдругу, слогу и љубав у раду, вели:

„Малена им крила, малене им ноге,
Велико им дело, дело труда, слоге.
С цвета на цвет лете, прикупљају сладост,
Међ' њима је љубав, не познају пакост!
Као каква кућа, где су вредна браћа,
Све на посао иде, ил' се с посла враћа.
И разносе плодност, у том своме рāду,
Да нам воћке наше, више плода даду.“

др. Радић

Српско Пољопривредно Друштво похваљујући овај корак г. Лазаревића, не може а да не изјави своју жељу: да општински судови стављају у свој буџет по извесну суму новаца, која би се давала као награда ученицима за хватање и уништавање лептира и гусеница, који посао одиста не би нико могао брже и лакше радити.

Славенска Пољопривредна Књижевна Заједница. — Наш брат Чех, професор Средње Пољопривредне Школе у Пререави г. *Базил Мацалик* намеран је да уређује један повремени спис *Зборник Земљоделски* који ће неговати са свима славенским писменима књижевну заједницу пољопривредну.

Већ око Божића ове године изаћиће прва свеска овога *Зборника* у коме ће изаћи оригинални радови у научном правцу и реферат о страној пољопривреди и њеним напретцима.

Овај Зборник изнеће око 15 штампаних табака и стаће 16 круна.

Уредник Зборника много на то полаже да од свих славенских племена добије реферате о њиховим тежњама и напретцима у последњим годинама или деценији, и позвао је свога познаника са Међународног Конгреса у Риму г. М. Савића, да за тај Зборник напише реферат, који ће уредник на чески превести што му је умољени и обећао.

Уједно је замолио Мацалик да му се Зборник препоручи ако би желеле корпорације на њ се претплатити.

Уредништво ово саопштава с молбом да пољопривредни писци у Србији процене важност *ове заједнице* и да ово предузеће свом снагом помогну.

Понаособ Срби много могу у пољопривреди и шумарству научити у Ческој и од Чеха а нарочито у Баштованству и Воћарству. И кад већ Срби иду много на страну да своја знања из ових струка прошире, нека Ческу не заборave. Језик могу да савладају брзо, а наћиће у братској земљи свуда топла пријема. Главни инспектор наставе пољопривредне у Ческој проф. Универзитета *Др. Ламбл*, почасни је члан нашега Друштва, и свагда се радо одазивао на све што је долазило из наше земље, у коју је пре неколико деценија у најбољој намери долазио. Он ће и свакоме приватном изаћи на сусрет. Зато у *заједницу славенску и на томе иолу!...*

ДОПИСИ

Лапово, средина свиларска. — Лапова и околина почела је одмицати у Свиларству. Истина још не може да стигне Крушевац, који и ако није како изгледа климски подеснији ипак је тиме напред измакао, што су га на то раније — устаоци — повлашћеници Тајтацак, Фаркић и Анђелковић покретали.

Тако, сем самога Лапова које већ јако одмиче бројем одгајивача и паметним радом, пада у очи општина *књевска*, срез и округ крагујевачки, одакле је једна жена однела преко сто динара, а други близу сто. Они су доста зарадили и јавили се и за награду коју Министарство одређује добрим одгајивачима.

Вреди прибележити, да су многи из једне кутије семена произвели 22—25 па и више килограма мехурака, што је најбољи доказ пажљивога рада, који и одгајивачу користи а и повлашћеној радњи, која семе по скупе новце купује а одгајивачима бесплатно раздаје.

КЊИЖЕВНОСТ

Изашле су у издању *Главног Савеза Српских Земљорадничких Задруга*:

Здравље као привредна чињеница од Др. *Милана Јовановића — Батута*, професора Велике Школе, цена 0·50 дин.; и

Винарске Задруге (Задруге за негу вина — Подрумарство) од *Милутина Савића*, начелника Министарства Привреде у пензији, цена 0·50 дин.

Обе ове књижице заслужују особиту пажњу наших земљорадника, и ми их топло препоручујемо нашим читаоцима, саветујући им да их набаве и пажљиво прочитају, јер ће у њима наћи много корисних поука.

М. Н. Лук.

СТЕЧАЈ

По одлуци Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 28 ов. мес. за *„Поучни део“ Пољопривредног Календара* за 1904 годину примиће се чланци који ће расправљати ове теме:

Гајење живине;
Гајење кромпира и његова употреба;
Болести свилене бубе;
Гајење овнова шкопаца;
Гајење и употреба морске репе (топинамбура);
Одгајивање телади;
Багрем као шумско дрво, и за разну пољопривредну и занатску употребу;
О производњи свежег масла („путера“) на мањим имањима;
Гајење граха — пасуља — за извоз;
Врстачна сејалица и њена употреба на мањим имањима;
О гајењу хмеља;
Гајење пиварског јечма;
О мањим рибњацима;
Плуг подривач, екстирпатор и скарификатор;
Врстач (маркер) и браздар;
Гајење репице;
Главнији корови на њивама, ливадама и у градини, и њихово уништавање.
Подизање вештачких ливада:
Прибирање, смештање и неговање стајског ђубрета;
Гајење свиња за месо;
О јабуци;
О трешњи;
Подизање винограда на стрменитим положајима;
Гајење дуда за храњење свилених буба;
О колери и дифтерији код живине;
Јесењи послови око пчела и зазимљивање кошница
Подизање храстове горе сејањем;
Лекарске поуке за народ;
Приповетка с пољопривредном тенденцијом (оригинална),
Неколико заслужних људи за пољску привреду у Србији са сликама.

Чланци се имају написати јасно, популарни слогом и што краће тако да чланак не изнесе више од два штампана листа, и да имају по потреби и што више слика, у ком случају чланак може изнети и до три штампана листа.

Све чланке треба упутити Српском Пољопривредном Друштву с назначењем: „за Пољопривредни Календар,“ а рок је за подношење чланака *до 15 јула ове године.*

Награде штампаних чланака, по оцени Управ. Одбора Српског Пољопривредног Друштва, могу бити од 60—80 динара од штампаног табака. Оригинална приповетка наградиће се одсеком.

Бр. 3957. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 29 априла 1903 год.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

Извештај Пиротске Пољопривредне Подружине за 1902 годину

Подружина није могла благовремено држати своју Годишњу Скупштину због извесних сметња, те ју је одржала на дан четвртога маја ове године са овим дневним редом:

1. Избор секретара и два члана који ће оверити скупштински записник;
2. Извештај Управнога Одбора о раду Подружине у 1902 години;
3. Извештај о стању благајне;
4. Избор четири члана у Управни Одбор на место оних који према правилима иступају;
5. Читање и претресање програма Подружине за рад у 1902 години:
6. Расправљање питања појединих чланова ако их буде било.

У Управни Одбор ушли су и то: Председник Војин Ћирковић, трговац; потпредседник Мијаило Недић, окруж. прота; благајник Мита Пешуновић, писар; секретар Алекса Жарковић, путни наставних Виноградарства; чланови Одбора: Алекса Христић трговац; Јордан Тошић, терзија; Ставра Тошић, платнар; и Миша Поп-Манић.

Рад Подружине у прошлој години кретао се готово у свима правцима.

На пољу Виноградарства рад Подружине ограничио се на набавку плавог камена, рафије и прскалица.

Подружина је набављала плави камен, рафију и прскалице од Српскога Пољопривреднога Друштва. Подружина је набавила већу количину плавога камена, али га је мало продала, јер је продају вршила Виноградарска Задруга а и многа приватна лица.

Поред прскалица које је Подружина имала, она је у овој години набавила још седам комада са свима потребним деловима.

Како плави камен, тако исто рафију и прскалице, Подружина је члановима уступила по цени коштања а нечлановима нешто мало скупље.

Да би се прскање винограда на време извршило, Подружина је својих 28 прскалица уступила приватним лицима под условом, да прво испрскају винограде чланова, па онда осталих лица.

Ну сем тога, Подружина је набављала и гледичију за живу ограду, па је и њу давала како члановима тако и нечлановима.

На унапређењу Ратарства, Подружина је такође радила. Давала је своје плугове и дрљачу појединим пољопривредницима ради бољег и савршенијег орања. Набављала је справе и машине и давала их пољопривредницима. За те своје справе које је за рад давала узимала је неку малу кирију, колико за оправку на случај да се поквари.

Тако исто, подружина је давала упуства и обавештавања својим члановима о каламљењу и подизању воћака а набављала је и воћне саднице и раздавала их члановима.

На пољу Свиларства, Подружина се је трудила да путем обавештавања заинтересује како чланове тако и остале пријатеље пољске привреде, те да подигне расадник из кога би се саднице могле давати бесплатно ради засађивања по свима празним местима, којих око Пирота доста има, како би се могло брати лишће за храну гусеница, јер се без добрих и ваљано однегованих дудова не може ни замислити гајење свилобубе.

Како у околини Пирота има доста голих места, која би ваљало пошумити, Подружина је и у том правцу радила и пошумила је орасима један мали део голога земљишта. Остала гола места стоје непошумљена само с тога, што нема садница а и што би их се могло наћи, веома су скупе.

Подружина је у прошлој години имала примања свега 2193·35 динара, а издавања 746·60 динара. Остатак до суме изравнања Подружина има:

По уложеној књижици код Пиротске Задруге 575·00 дин,
у плавом камену . . . . . 831·60 „
у готовини у благајни . . . . . 40·50 „

Инвентар Подружине састоји се из канцеларијског намештаја, ратарског, воћарског, виноградарског и пчеларског алата и представље вредност од 1527·35 динара.

Пошто је прочитан извештај о раду Подружине и овај примљен од стране Скупштине, Подружина је изнела на претрес и програм рада за 1903 годину, који је такође усвојен.

Држећи се програма рада, Подружина ће у 1903 години радити ове послове:

1. Потпомагање чланове и нечланове на обнављању пропалих винограда и о држању здравих домаћих, са бољом обрадом и негом;
2. У споразуму са Управом Виноградске Задруге, набављање плави камен, прскалице и остали пероноспорни материјал;
3. Давање упуства за прскање винограда и воћака, справљање и употребу бордовске чорбе, запрашивање сумпором; чување и предупређивање од свију болести винове лозе и воћака;
4. Настојавање помоћу својих стручних лица а уз припомоћ државних економа, да се набаве саднице и благородних воћака које су за овај крај препоручене.
5. Потпомагање набавку пољопривредних, воћарских, виноградских и пчеларских справа, и алата; набавку семена за рано поврће као и набавку семена сточне репе.
6. Предузеће и радиће, да се што више распростре гајење живине свију врста; и
7. Радиће на унапређење Пчеларства и Свиларства; нарочито ће обратити пажњу на производњуд удових садница јер ће у овој години дудово растило подићи и одатле народу бесплатно издавати.

ОГЛАСИ

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова. 13—36

ПОВЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВАЦА

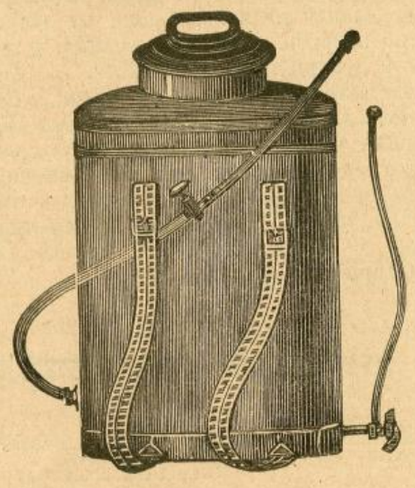
У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ ИЗРАЂЕВИНЕ:

ПРСКАЛИЦА ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најсавршенији и од стручних људи: виноградара и економа, опробани систем под називом

КРАЈИНА

са знатно јевтинијом ценом него ли оне са стране донесене, а квалитетом и својом солидном израдом никако не уступа првим страним патентираним фабрикатима те врсте. Коме је лакше може ове прскалице набавити преко *Српског Пољопривредног Друштва* које их има увек на своме стоваришту у довољној количини. 10—10

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 19 броја Тежака. — Краљев рођен дан (са сликом). — *Чланци:* — Моји савети за гајење поврћа. — Берба и сортирање воћа. — Плуг прашач и огртач у запрези с једним волом. — Стратификовање (ожиљавање, пилење) зрелих каламова на отвореном пољу. — *Подлистак:* (Пчеле и воће). *Белешке.* — *Гласник.* — *Допис.* — *Књижевност.* — *Стечај.* — *Друштвени и Подружински иослови.*— *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 20. У БЕОГРАДУ, 10 ЈУЛА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

УТИЦАЈ СВЕТЛОСТИ НА ПОРАСТ И РОДНОСТ ВОЋНИХ ДРВЕТА

Најважније врело светлости за земљу је сунце.

Мало је биља које у тами напредује, а то најбоље видимо у склоповима шумским, где се само маховина налази. Онде, пак, где мало више светлости допире на земљу, налазимо разно биље а то зато, што за развитак и пораст биља потребује много светлости.

Из овога даје се извести закључак, да опстанак и развитак разног биља, а тако и пораст као и плодност воћних дрвета зависи поглавито и од утицаја светлости, кад је више или мање изложено утицају светлости.

Посматрањем многих наших воћњака а нарочито шљивара, који су врло често засађени, и у простом склопу, јасно се види како су горње гране при врху круне више развијене на штету доњих грана у круни, које усљед тога закржљају, затрне и претварају се као у жбуње, па најпосле и сасуше се, једино зато, што су засењене (без светлости). Из тога разлога, код многих често засађених воћњака, код којих је круна у густом склопу, на многим доњим гранама славајућа окца — пупољци нису могли бити изложени колико треба упливу светлости, и зато се исти или нису довољно развили, или се никако и не развијају, те и услед тога код таквих воћњака, често не само немамо довољно рода, колико би требало да буде, но и оно мало, што је при врху на највишим гранама родило, има плод који није потпуно развијен.

Сем овога што се у густим и засењеним воћњацима губи на роду — приносу — из оскудице уплива светлости на спавајућа окца, да се ова могу развити, на дрвету таквих воћњака унутра у круни, обилно се развијају млазови и избојнице, те и с тога у таквим воћњацима на дрвећу никад немамо добро разгранату круну, као код оних дрвета, која су у већем одстојању сађена једно од другог.

Из овога излази, да на довољном одстојању засађено воће које је са свију страна изложено упливу светлости, може бити дрво како треба гранато, и са обилним родним пупољцима, а о томе нам сами воћњаци који су често засађени дају поуку, па зато треба увек имати у обзиру при подизању нових воћњака, да им дамо довољно одстојања, да до најдубље старости имају увек светлости, која упливише не само на успешни развитак и дуги живот дрвета, но и на добро рађање и потпуно сазревање рода.

Многи наши крајеви, по своме теренском положају и поднебљу Богом су дани за Воћарство, а нарочито југо-западни крајеви наше Србије, где имамо доста великих воћњака — шљивара, чији приход, кад роде, уздиже се једино по великом броју шљивара, а не толико по роду дрвета колико би требало да роде, што значи: када би се боља пажња обратила на ову привредну грану, чији нам приходи сами показују, да се све више с године на годину наше воће извози, и да је све већа тражња и цена шљива како за сушење, тако и за кување пекмеза, онда заиста са економног гледишта Воћарство је за те наше крајеве од пресудне важности, како за економске тако и трговинске интересе. Зато би требало, да сваки привредник, коме је природа дала погодност за свагдашње успевање и рађање воћа, да се Воћарству обрати права пажња а то је начину подизања и неговања воћа.

Наши засађени воћњаци, данас како их виђамо, уобичајено подижу се још поглавито из изданака шљива, и на малом остојању једна од друге, да услед честине не може дрво да се правилно развија и добије гранату круну, а тако исто не могу да добију довољно родних пупољака стога, што немају довољно светлости јер су у јаком склопу. У таквим воћњацима шљиварима који су у јаком склопу, горње гране које су изложене сунцу јако ћикају у прутове и само на њима може се видети рода, док на осталим гранама и ако има по мало рода, он је ситан и неразвијен остао, једино оскудица светлости, јер се пупољци нису могли потпуно да развију на доњим заглушним гранама.

На такав дојакошњи начин засађиваним воћњацима, често у најбољем добу старости, дрво маховина спопадне, доње гране затрне се закржљаве, те не могу да имају потпуно довољно развијених пупољака, и зато код таквих воћњака цвет радо смеђу, па и кад нешто роде, оваквих воћњака род нема своју праву вредност коју би требао да има.

Из овога довде реченог, даје се утврдити. да наш привредник у већини, још не зна о упливу светлости на пораст и родност воћних дрвета, те зато, и сада још често сади воће у своме воћњаку, а кад би било разумевања и пажљивости при сађењу као и неговању воћа, избегле би се неродице и сушење дрвета, многи би наш привредник у родним годинама шљива, могао поред оне количине узабраног воћа — шљива — имати још најмање једанпут толико рода, а са овим, разуме се, толико више новаца би добио, на који се приход од шљива и другог воћа у тим крајевима наши земљорадници једино ослањају, јер се осталим пољским радовима мање баве, и ако имају дости земље, једино је разлог тај, што му воће скоро сваке године рађа, и што му оно са мало труда пружа извор за његово богатство.

Да би наши земљорадници у тим воћарским крајевима, код својих толикпх воћњака — шљивара — имали већег приноса од шљива, но што су га досада имали, и отуда код свога имања био срећнији, ваља му поред труда и усталости и разумевања свога посла, како и кад ваља шта радити од свих пољских радова. И онда ће са већом љубављу прихватити свој посао. иначе као што данас велика већина ради, није чудо, што их и мале користи од труда не могу мимоићи, и њихови трудови остаће ненаграђени по мери уложеног неспретног рада, и непрестано ће бити неверан новини у раду, јер он не зна да нађе узрока и да с поуздањем уђе у посао, а још мање да му је познат уплив светлости на пораст и родност воћних дрвета.

Да би многи наши земљорадници, који имају својих воћњака и који ове подижу од свога рада имали жељеног прихода, нужно је да прихваћају све оно што је за њих боље и корисније, а чему их о свему данас поучавају државни срески економи где ових има, а сем тога, томе свему претходе данас као пример и угледна добра „срески расадници," којих у већини срезова имамо заснованих, и код којих се могу видети засађени воћњаци — шљивари — у потребном одстојању, онако како нам то сама природа налаже за потпуно развиће и родност нашега воћа.

Дим. Јос . . . вић.

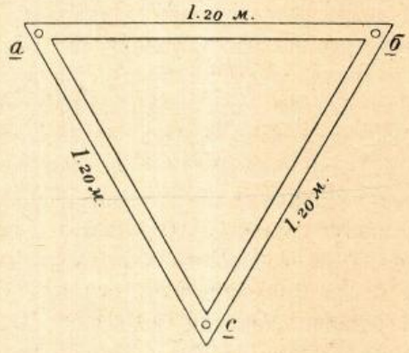
ЈОШ ЈЕДАН НАЧИН ПРАВИЛНОГА САЂЕЊА ВИНОГРАДА

Каламљени виногради на америчкој подлози, нагло се подижу, са малим изузетцима, у целој нашој земљи. Они су бујнога пораста и потребно је да се што правилније посаде, како би чакоти били боље изложени сунцу, а засадили се на што мањем простору, јер риљање земљишта доста скупо стаје. Најзад, то је и за око веома потребно, да би лепота и правилност пробудили у одгајивачу већу вољу за брижљивији рад.

Али, мало је у нас и школованих људи, који могу потпуно правилно обележити и засадити виноград. Браздичање по канапима одузима много времена и често, поред највеће пажње, не испадну у свему правилно обележене и посађене све врсте у винограду. По томе, овај начин са више утрошка у радној снази и алату могу применити само разборитији наши школовани економи и пољопривредници, а за масу народа, која винограде подиже, он је неприменљив.

Једном простом справицом, коју с пажњом могу начинити већина наших земљорадник, врло се лако и са мало надница да применити правилно сађење винограда. Помоћу те справице, сваки иоле разуман земљорадник — виноградар — може правилно посадити свој виноград. Школовани пољопривредници уштедиће с њоме више од половине времена и могу посадити виноград потпуно правилно, без и најмање примедбе.

Ево те справице у слици 1.

Слика 1.

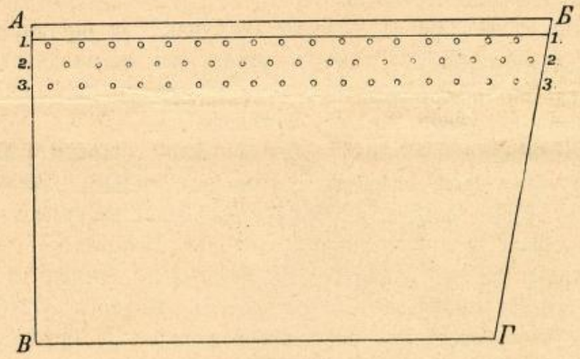
Равностран троугао, — справа за правилно обележавање, ради сађења винограда у облику троугла.

Највећа тачност ове справице веома је потребна. Од средине рупе *а* до средине рупе *б*, од средине рупе *б* до средине рупе *с* и од средине рупе *с* до средине рупе *а*, мора бити тачно 1.20 м. Ако ко жели веће растојање од 1·20 мет., то може учинити, с тим да свака страна троугла до половине рупе буде једнака. Мала нетачност на справи, изазива велику у пољу на парцели, коју обележавамо, па је с тога паметније и лакше правилно начинити справу, но исправљати белешке на парцели што не иде тако лако.

Ширина обичних летава, од којих је ову справицу најлакше начинити, треба да је пет сантиметара, са одговарајућом дебљином. Величина рупа *а, б, с,* треба да је до два сантиметра, у пречнику.

Уз ову справицу треба спремити кочиће толики број. колики је потребан да обележи два реда, на дужини земљишта, које је за обележавање и сађење спремљено. Ти кочићи треба да с дугачки двадесет сантиметара, на дну зашиљени, а дебели толико, да могу овлаш проћи кроз отворе троугла *а, б, с,* на сл. 1. Кочићи треба да су прави. Не смеју бити сувише „гладни" т. ј. да кроз отворе не „кламиђу," већ само да их попуњавају, а да кроз њих лако пролазе. Њих називамо привремени кочићи, који као алатке уз троугао служе за обележавање руница, у које ће се побијати стални кочићи од 0·50 м. дужине и крај њих (сталних) садити лозе.

Са тако спремљеним триуглом и кочићима, одмах се приступа обележавању. То бива овако, као што је на слици 2. представљено.

Слика 2.

Површина земље за виноград, на којој се почиње обележавање, ради правилног сађења лозе у облику троугла.

Крајем границе земљишта А Б, затегне се канап 1, 1. Уз тај канап, положи се по земљи троугао и побију се кочићи у све три рупе на њему, те се, на тај начин крај канапа на врсти 1, 1, обележе 2, а на врсти — линији — 2, 2, један кочић. Сад се триугао са тих кочића скине, помакне уз канап па се једним крајем натакне на други кочић врсте 1, те се обележи на врсти 1 трећи, а на врсти 2 други кочић. Тако се даље низ канап са троуглом продужује, док се не обележе 2 реда 1, 1 и 2, 2 тим привременим кочићима. Троугао само равномерно обема странама ваља постављати уз канап, тако да се он само додирује, а никако да се и најмање одгурне, или да до њега троугао где год не додирне. Кад се на то пази, врсте 1, 1 и 2, 2, биће обележене као пушке праве и онда се канап може уклонити.

Даље се обележавање наставља овако: Троугао се поставља, почев с краја на по два кочића врсте 2 и обележава се врста 3. На крајевима ваља преокренути троугао и обележити крајње кочиће.

Кад се почне обележавање треће врсте, онда се са прве врсте ваде привремени кочићи и на место њих побијају стални. Ти извађени привремени кочићи са врсте 1 употребљавају се

за трећу врсту, са друге за четврту и т. д. док се цела површина не обележи.

Овај посао, око кога се овако писањем доста речи ради објашњења мора да потроши, у практици врло лако иде. Три радина су довољна. Двојица обележавају троуглом, а трећи вади привремене кочиће и поставља — побија — сталне, пребацујући уједно привремене на следећу страну. Ако стални кочићи нису постављени по гомилицама око земљишта које се обеллжава или је парцела повећа да их ваља даље разносити, онда је потребан и четврти радин.

При обележавању ваља свагда троугао добро по земљи полагати, пошто она треба да је добро уравњена. И привремене кочиће ваља ударити право и равномерно у земљу.

Кад се на све ово пази, обележавање иде и брзо и потпуно правилно, да га је милина погледати.

Ну, у нас су још не утрвени путеви у пољској привреди па ће тога бити и код овога посла. Десиће се у некога виноградара, који сада почиње, наравно са повећим бусама земљиште. У том случају, он неће моћи, још ако је мање пажљив троугао потпуно полагати по земљи, па ни кочиће право ударати. То ће почети назазивати најпре малу, па по том све већу и већу неправилност при обележавању. Чим би то приметио, ваља благовремено да се помогне. Одмах треба да узме канап и да га крај врсте, где је неправилност почела, затегне и да троуглом по њему ту врсту контролише и поправи, радећи онако као прву што је започео. Кад то учини, опет може даље продужити рад без канапа, па ако са већом пажњом буде радио не мора ово још који пут поновити.

Да се пак све ово избегне, ваља земљиште добро уравњати и онда ће обележавање тећи без погрешака и свршити се потпуно правилно.

Кад се овако виноград обележи и посади, онда врсте право гледане износе једна од друге један метар и четири и по сантиметра, а свака биљка од биљке 1·20 см. у триугоном облику.

Путеви — стазе у винограду, по обележавању могу се остављати по укусу и потреби вађењем једнога или два реда кочића. Исто тако и крајевима где линија — граница винограда — није права могу се допуњавати мањи и краћи редови са главних редова преокретањем справе — троугла — са два кочића једне врсте на другу, која се продужује, или наставља, ако је за један кочић, због троугла, краће почета.

Нека би се пољопривредници користили овим начином обележавања винограда, којим се у практици, као најбољим послужио

Вића П. Матић.
економ среза јасеничког

О РОТКВАМА

Ми имамо *четири* разне врсте роткава, које у разна времена сејемо:

1. *Ротквице* или „месечарке,“ од којих имамо белих, црвених, румених и жутих по боји, а по облику округлих и дугуљастих. Жуте су најдоцније, али су и најукусније.

2. *Полуроткве*, које су чисто беле или жућкасте, а које се сеју одмах после првих ротквица; оне су, од прилике, три пута крупније од ротквица.

3. *Летње роткве*, по боји већином беле, а по укусу благе; има их осредњих, а има их и доста крупних.

4. *Зимске роткве*, по боји беле, мрке и црне. *Беле*, дугуљасте одлике, по укусу су блажије, а *црне* су, и дугуљасте и округле, љуће; њих, они који пиво пију, најрадије уз пиво једу, јер их на пиће више дражe, а веле да су и „здравије.“

Баштовани од заната, гаје ротквице и полуроткве понајпре у топлим лејама, па онда и у хладним, то јест, у обичним, даскама ограђеним и преко ноћи асурама покривеним лејама, у којима се, истина, спорије развијају, али су много укусније. Али ко нема топле леје, онај може обе ове сорте роткава да посеје на леју поред неког зида, који ће ју од хладних северних ветрова заклонити, па ће на тај начин пре до укусних ротквица доћи.

Све сорте роткава воле благу, две три године раније, за неки други усев ђубрену *земљу*, која није много песковита, јер у песковитој земљи нису добре и штркљају као вретено. У скоро ђубреној земљи бивају роткве краставе и црвљиве, а осим тога и заударају на ђубре; дакле, с које год стране узмемо нису за употребу.

Ко жели да има добре, здраве, сочне и укусне роткве и ротквице, тај треба да има и довољно воде за заливање. Устојаном , или смлаченом водом *чешће* заливене ротквице и роткве много *брже* порашћују и укусније бивају.

Ротквице и *полуроткве*, треба у једно исто време сејати и то одмах, чим снег окопни и земља се површно толико просуши, да није блатњава, да се може засејати; али зато треба још пред зиму земљу спремити и прекопати, да преко зиме измрзне и да се довољно уситни. Но ако не буде могућно да се ове у једно исто време посеју, онда треба прво посејати ротквице, и то беле, затим црвене, румене и љубичасте, па на послетку жуте, а после ових полуроткве, од којих беле најбрже порашћују, али су жуте најукусније.

Ротквице се сеју руком на рупице, у одстојање од 5 сантиметара раздалеко, а у сваку рупицу се метну по 2—3 здрава зрна семена; рупице се убадају кажипрстом до првога чланка дубоко. Чешће копкање мотичицом и заливање унапређује брже порашћивање и образовање лепих ротквица, а уједно их чува да не прозукну. Исто се тако сеју и негују и *полуроткве*, само њих треба на 12—15 сантиметара раздалеко сејати.

Летње роткве треба сејати у априлу и мају, у истој даљини као и полуроткве, а тако се исто и негују.

Зимске роткве, беле са руменом главом, најукусније су, а њих треба још мало даље сејати. Њих можемо сејати и на врсте, почев од половине месеца маја; а *црне* зимске роткве сеју се у другој половини, па до конца месеца маја; оне бивају врло крупне и тешке. Црна се сорта у нас преко зиме највише тражи, и она је најљућа.

Ко уопште хоће лепе и добре роткве да добије, тај треба увек да има добро направљеног и добро сагорелог *буњишта* (компоста), које за тај циљ треба овако да справља: најпре треба негде с утрине или ливаде да насече бусења: то бусење треба наопачке да поређа (травом доле) негде на равно место у авлији или повртњаку; на ово бусење да нанесе 15 до 20 сантиметара високо стајског (најбоље крављег) ђубрета, на ово ђубре да набаца сметлишта, пепела, чађи, старе труле сламе и плеве, дрвене пилотине итп., па да чешће прелива мокраћом цеђом и сапуњавицом кад се пере рубље (веш), и онда преко године 2—3 пута да претура, да се то све добро измеша и боље струне, сагори. Кад цела гомила добро сагори, онда се тим буњиштем пођубравају оне леје, на које хоћемо да сејемо ротквице и роткве. Овако спремљено и сагорено буњиште много је боље за ротквице и роткве, од ма ког чистог стајског ђубрета.

Добро, и од неке извесне добре сорте право и поуздано семе, не можемо често ни у најбољим семенарницама да добијемо па је најбоље, да се понајпре постарамо, да од неког *поузданог* семенара добијемо право, чисто семе неких добрих сората, па онда ће сами за своју потребу изводимо потребну количину семена, онда знамо шта сејемо, и не излажемо се преварама и обманама разних несавесних шпекуланата.

Натапање семена пре сејања у млакој води, да набубри, ускорава ницање и потпомаже бујније и брже развијање роткве, и ротквице.

д-р Радић.

БЕЛЕШКЕ

О сасецању кромпировог стабла. — Беше то пре 10 годинâ, кад у Немачкој, услед дуге суше, нестаде пиће за стоку. И школовани и практични пољопривредници надметаше се својим саветима и препоручиваше разна средства, да стока од глади не липсава. Један од најбољих пољопривредних листовâ препоручиваше: „да се кромпирово стабло, одмах пошто кромпир прецвета, за једно 10—12 сантиметара више земље сасече, покоси, и тим стока храни. Уједно је напоменуто, „да то сасецање стабла неће рђаво упливисати на развијање кртола".

И ако ми је такво тврђење било невероватно, јер је противно природним законима, опет сам се решио, да у башти Ратарске Школе, на раном кромпиру Early rose, то опробам. Одредио сам зато две врсте — 50 оцакâ, а друге две врсте, опет од 50 оцакâ, оставио сам за упоређење. Early rose врло бујно порашћује у стабло и лишће, па с тога сам ту сорту и одредио за тај опит и упоређење. Пошто сам одмах по Петровудне (5. јула) са оних првих 50 оцакâ стабла посекао и мало новом земљом нагрнуо, поче са свију страна из нагрнуте земље да избијају силна нова стабла, која су већ у другој половини јула тако порасла, да се од оних недирнутих 50 оцакâ ниуколико нису разликовала; тако су се шумовито развила.

20 јула повадим и један и други кромпир, т. ј. и онај са непосеченим стаблом. И шта сам нашао? Нашао сам: да је у оним оцацима, на којима сам стабла посекао, било 37 килограмâ *мање* кромпира, него у оним оцацима, на којима стабло није посечено. Осим тога што је мање кромпира било, било је сразмерно и много више ситних, још неразвијених кртолицâ, које, осим за исхрану свињâ, низашто се друго нису могле употребити. Хоћу још и то да напоменем, да су ове две врсте са одсеченим стаблом биле *крајње* врсте, одмах до пута које обично *боље* рађају, него оне врсте у средини.

Из овога се види сасвим јасно: да стабло од кромпира ниуком случају *не треба сасецати*, јер то иде на штету кромпира; и већа је штета отуда, него добит од сасеченог стабла.

Ово нека буде уједно и одговор на питања, која су ми односно *„сече и нагртања посеченог кромпировог стабла"* са више страна упућивана.

ГЛАСНИК

Аудијенција Управе Друштвене код Његовог Величанства Краља. — 8. овог месеца пре подне имало част изасланство Српског Пољопривредног Друштва да се поклони *Његовом Величанству Краљу* **Петру I.**

Свиларство у Француској. — У Француској, Свиларство се за време Хенриха IV развијало врло слабо, и може се рећи, само утолико, колико, да се оно уочило као привредна грана. Крајем XVII века, у Француској, добивало се највише до 200.000 килограма мехурака, међутим, у то време, прерађивано је у њој на 500.000 килограма свиле, што одговара количини од $6^1/_2$ милијуна килограма сирових мехурака. Почетком XVIII века, развијање Свиларства у Француској, ишло је знатно брже, а у половини прошлога (XIX) века, годишња производња мехурака попело се на 26,000.000 килограма. Но због *пебрине*, која је 60-тих година прошлога века спопала и њихове свилене бубе, још је производња у застоју, јер се последњих година производи годишње око 10,000.000 килограма мехурака. Разуме се, да вредност годишње износи на 20 до 31 милијуна франака, и да та количина не може да подмири потребе онамошњих фабриканата прераде свиле, што одговара количини од 40 милијуна килограма свилених мехурака. Само у лионским фабрикама половина свиле коју прерађују, води порекло од азијских мехурака за које се утврђује, да су лошије каквоће. Према томе, наши мехурци, који француским не уступају ниуколико, имаће увек добру и сигурну прођу у Француској.

Важно је напоменути, да је још 1890 године Француска држава дала 3,000.000 франака на унапређење Свиларства (не би ли се на француским трговима сузбила талијанска свила), и да је доцније утврђена и новчана награда која се даје сваком одгајивачу свилених буба за сваки произведени килограм мехурака.

ОБЗНАНЕ

ДОБРИМ ЉУДИМА

Елементарна непогода, коју је зао удес нанео над сиротним селом *Жлном*, у срезу заглавскоме, покосио је тридесет и две жртве, а многе оставио без хлеба и склоништа. Страшан је призор гледати голо и босо, гладно и жедно, а још теже слушати њихово запомагање: *„Спасавајте и хлеба дајте."* Сваког човека, без разлике, овакав ужас мора заплашити, помишљајући и на своју судбину, да га овако страшно изненађење не деси, да у највећим мукама од глади и невоље не умре.

Добри људи,

Призор, који је село Жлну задесио, ужасан је и не може се преставити. Помоћи вашом једини је спас, да се тешки удар унеколико ублажи, а сирочад од глади и невоље спасе.

Апелујући на родољубе добрих људи, без разлике вере и народности, а држећи се речи Христове: „Друг, друга, тјаготи сносите и тако ћете испунити закон Христов". (Апостол Павле), као нарочито изабрани одбор за спас пострадалих, молимо сваког родољуба, да својим прилогом притекне у помоћ пострадалој сиротињи, која данас под туђим кровом пребива и из туђих руку хлеба очекује.

Прилог ма колики био примиће потписати одбор са највећом захвалношћу, чија ће имена као вечита успомена код пострадалих остати, а уједно и преко јавних гласила оштампана бити.

Одбор.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ
Управнога Одбора Српскога Пољопривреднога Друштва

Држане 7 марта 1903 године у Београду

Пошто је био присутан довољан број чланова, то је приступљено раду.

I.

Прочита се одговор Господина Министра Народне Привреде на извештај Друштва, да се појавила крвава ваш у Обреновцу у расаднику Обреновачке Пољопривредне Подружине.

Господин Министар примајући извештај знању, умолио је Друштво да оно одреди свога званичника г. Петковића да прегледа расадник и на лицу места увери се о појави овога инсекта као и пространству у коме се појавио — Одбор појимајући од какве је велике штете појава овога инсекта по наше Воћарство а нарочито јабуке, — одлучи: да г. Павле Петковић, Друштвени званичник, првом лађом отпутује у Обреновац па прегледа воћке како у расаднику Подружинском, тако и Обреновцу и околним селима, па да Друштву поднесе извештај и изјави мишљење: шта би требало предузети да се ширењу заразе стане на пут, ако већ није заузела велике просторе.

II.

Прочита се акт Пољопривредне Подружине у Обреновцу, која извештава Друштво: да ће на дан 9 марта ове године држати свој годишњи Збор на коме ће се вршити ови послови.

1. Извештај Управнога Одбора о раду за 1902 годину;
2. Извештај Надзорнога Одбора о стању благајне за 1902 годину.
3. План рада за 1903;
4. Предлог буџета за 1903 годину;
5. Избор нове Управе;
6. Предлози појединих чланова; и
6. Предавање о сузбијању крваве ваши.

С погледом на то, што је ово једна од најстаријих Подружина која је својим радом у околини стекла лепога гласа а и ради још јачега јединства у раду између овога Друштва и Подружине, Управни Одбор одлучи: да Друштво на овом Збору заступају г. г. председник Милутин Савић и Илија Кремић, члан Управнога Одбора.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држне 10 марта 1903 године у Београду.

Пошто је на овој седници био присутан довољан број чланова Управнога Одбора за решавање, приступљено је раду и то:

I.

Прочитан је записник рада одборске седнице од 7 марта који Одбор — усвоји.

II.

Прочита се писмо г. Игњата Тодоровића, економа из Пожаревца, којим извештава Друштво да му је г. Милован К. Трифуновић, угледан трговац и виноградар из Пожаревца положио сто динара, на име уписа за друштвеног члана утемељача. Шаљући ову суму Друштву г. Тодоровић га моли да г. Трифуновића уврсти у ред својих чланова утемељача. Одбор, примајући ово саопштење повољном знању одлучи: да се г. Трифуновић уврсти у ред друштвених чланова утемељача.

III.

Председник усмено саопштава Одбору о изласку у Обреновац ради присуствовања на Годишњем Збору Обреновачке Пољопривредне Подружине и прегледања воћњег подружинскога расадника у коме се на јабукама, по извешћу Подружине, појавила крвава ваш.

Председник напомиње да је стање Подружине повољно, кад се узме у вид, да Подружина није имала стручно лице које би руководило пословима у расаднику, нити пак довољно новчаних средстава да би могла поједине послове на време предузимати и свршавати. Ну, надати се да ће од сада послови боље ићи, јер је Подружина нашла спремно лице за рад у расаднику, а буџетом за ову годину предвиђено је виша прихода који ће се утрошити на корист расадника.

Тачним прегледањем воћака у расаднику, изасланици су се уверили да онај инсекат који се на воћкама вија, није крвава ваш, него један други невин инсекат. Али, да би се свака сумња отклонила, наређено је Друштвеном званичнику г. Павлу Петковићу, да прегледа све воћке по Обреновцу и још неким селима у околини, па да Друштву о томе поднесе извештај.

По саслушању овога саопштења, Одбор прими повољном знању како извештај о стању Подружине тако и расадника, а нарочито му је мило што нема крваве ваши.

IV.

Прочита се реферат Одбора за држање изложбе стоке и сточних производа у Ужицу, који износи своје мишљење: да би било неопходно да отиде у Ужицу, те да са онамошњим вићеним грађанима припреми и удеси све што је потребно, да се што бољи успех овом изложбом постигне.

После подужега већања о овом предлогу Изложбеног Одбора, Управни Одбор и сам убеђен о потреби оваквога изласка, — одлучи: Да Изложбени Одбор отиде у Ужице и учини потребан споразум како са начелством, тако и онамошњом Пољопривредном Подружином и вићеним лицима о припреми и држању Изложбе, као и да се састара, да се што више новаца прикупи од округа, срезова, општина, новчаних завода итд., те да се што више излагача на изложби награди. Како је изложбена област доста велика, овлашћује се Изложбени Одбор да према потреби и могућности обиће целу област.

V.

Саопштава се Одбору оставка г. Александра М. Секулића, коју је поднео на чланство у Књижевном Одбору и на уређивање „Пољопривреднога Гласника“ — Одбор реши: — уважавају се разлози које је г. Секулић поднео да не може остати у Књижевном Одбору као члан, и на његово место изабра г. Алексу Љ. Поповића, члана Управнога Одбора. А избор уредника за „Пољопривредни Гласник“ одложи за доцније.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

Држане 11 марта 1903 године у Београду

Били су: Председник Милутин Савић, благајник Јован М. Јекић; чланови одбора: Алекса Љ. Поповић, Мирко Миљковић, Илија Кремић и Димитрије Јосимовић.

Бележио секретар Илија Кремић.

I.

Приступи се даљој разради тачке 8 програма за рад у 1903 години.

По овој тач. програма, г. председник прочита реферат о томе: како би требало одредити једно или два лица да на првом месту проуче питање: Зашто је и због којих узрока народ у округу крајинском почео нагло сиромашити и напуштати своја огњишта па у туђину ићи и тражити зараде. Тако исто и у вези с тим питањем изасланици би имали да проуче и питање: зашто се народ из некојих срезова тимочке крајине и округа пиротског у масама креће и иде у печаловину и то махом у стране земље, одкуда се враћа и без снаге и новаца.

Поводом овога реферата, Одбор донесе одлуку: — Да се проучавање пољскопривредних прилика повери двојици друштвених чланова и то: г.г. Драгољубу К. Јовановићу и Нинку Јовановићу, који ће поменуте крајеве пропутовати и проучити узроке привременом исељавању народа, па поднети Друштву извештај и предложити мере шта би ваљало предузети, да се стање пољопривредника у овим крајевима поправи, те да се исељавање спречи и народу сачува потребна радна снага.

II.

У вези с тим истим питањем, г. председник реферише о потреби проучавања наших пољопривредних прилика путем екскурзија, које би Друштво требало да чини и које у првом реду треба учинити пољопривредним заводима, некојим индустријским предузећима, која такође утичу на развитак пољско привреде својом савршеном прерадом сировина у фабричке производе. Одбор одлучи: — „Да по могућности цео Управни Одбор или његови нарочити изасланици чине оваква путовања и проучавања, од којих Друштво може само користи имати, јер ће ступити у тешњу везу са заводима и установама који и посредно и непосредно утичу на развијће пољске привреде, а тиме ће обогатити и своје знање и своје искуство.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 25 марта 1903 год. у Београду

Били су: председник, г. Милутин Савић, благајник г. Јован Јекић, чланови одбора: г. г. Алекса Љ. Поповић, Нинко Јовановић, Илија Кремић и Димитрије Јосимовић.

I.

Прочита се записник прошле седнице — Прима се.

II.

Г. Председник саопштава, да ће као делегат Српске Краљ. Владе путовати у Рим, ради уделовања у Винодељском Конгресу и да ће га према правилима друштвеним за то време у дуж-

ности председника заступати г. потпредседник, и предлаже да Одбор одреди и једнога члана Књижевног Одбора који ће га у дужности Одговорног Уредника заступати, а такође и једнога члана који ће га заступати у дужности главног повереника за руковођење пословима око уређења угледног живинарника. — Прима се к знању саопштење о путовању г. председника и о томе да ће га у дужности председничкој, према правилима друштвеним, заступати г. потпредседник; а за заступника одговорног уредника одређује се г. благајник друштвени, члан Књижевног Одбора а за заступника повереника за угледни живинарник изабран је г. Алекса Љ. Поповић.

Изабрани г. г. заступници изјавили су да се заступништва примају.

III.

Прочита се извештај изасланика друштвених г. г. Милутина Савића и Илије Кремића, који су у име Друштва присуствовали Збору Обреновачке Подружине Друштвене на дан 9 ов. м. — Одбор је захвалио својим изасланицима за овај стручни и исцрпни извештај и решио је: да се овај извештај у „Тежаку“ штампа.

IV.

Прочита се писмо сазивача Збора овдашњих корпорација за подизање заједничког дома — Решено: да Друштво у овоме Збору заступа вршилац дужности секретара друштвеног г. Живко Шокорац, али том приликом да изјави, да Друштву није потребно уделовати у подизању дома за корпорације, јер Друштво има свој дом.

V.

Прочита се понуда књижаре г. Стајића из Београда, да Друштво откупи повећу партију књига: „Познавање и нега цвећа“ од г. Д-р Ђорђа Радића по 3·50 дин. од комада — Решено да Друштво не може молиоцу по молби учинити, због тога, што нема буџетских средстава.

VI.

Прочита се молба школе ариљске, којом моли да јој се пошаљу на поклон 5 калемарских ножева од 9½ см. Поред овога тражила је још неке справе и алате да јој Друштво поклони као и књиге — Решено: да се овај мали поклон од пет ножева калемарских пошаље бесплатно, а за остале предмете да се прибави ближе објашњење од школе и економа.

VII.

Г. Благајник предлаже да се одреди награда писцу VI Практичке Пољопривредне Поуке коју је он за прештампавање прерадио Решено: да се ово питање упути Књижевном Одбору на мишљење.

VIII.

Износи се на дневни ред питање о обиласку Подружина друштвених ради ступања у ближњу пословну везу са њима — Решено: да се састави Ужи Одбор од чланова Управе г. г. Алексе Поповића, Јована Јекића, и вршиоца дуж. секр. г. Ж. Шокорца, који ће израдити план и упуства за извршење овога посла.

IX.

Прочита се молба школе Слатинске, којом моли да се пошаљу 3 калем. ножа у пола цене — Решено: да се пошаљу школи 3 калемарска ножа *у пола цене*.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управог Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 2 априла 1903 год. у Београду.

На овој седници били су чланови Одбора: г. г. Павле Т. Тодоровић, Алекса Љ. Поповић, Нинко Јовановић, Јован Јекић Илија Кремић, Димитрије Јосимовић и М. Х. Поповић.

Како је председник Друштва на путу, а потпредседник спречен службеним послом није на ову седницу могао доћи, то је на њој председавао најстарији члан одборник г. Павле Т. Тодоровић.

Бележио заменик секретара Илија Кремић.

I.

Секретар прочита записник рада седнице од 25 марта ове године, који Одбор с једном малом допуном усвоји.

II.

Секретар прочита извештај Медвеђске Пољопривредне Подружине, којим јавља Друштву да је на дан 9, 10 и 11 марта држала курс за зелепо калемљење лозе, као и какав је успех постигнут. — Одбор прима овај извештај повољном знању с тим *да се подаци из њега дају уреднику Тежака*, а Подружини скрене пажња *да убудуће*, кад год држи предавања из ма које пољопривредне гране, *јави и среском економу, те да и он на предавање дође*, и буде у том послу Подружини од помоћи.

III.

Прочита се извештај г. Павла С. Петковића, друштвенога званичника о прегледу воћака у расаднику Обреновачке Пољопривредне Подружине, вароши Обреновцу и селима: Грабовцу, Стублинама и Забрежју, поводом пронесенога гласа да се на воћкама појавила крвава ваш.

Г. Петковић стручним прегледом утврдио је: да ни на једној воћци у побројаним местима није нашао крваву ваш, али да се местимично на воћкама налази један други невини инсекат, који им не причињава никакву штету. — Одбор прими овај извештај г. Петковића повољном знању с тим, да се исти преда Књижевном Одбору ради штампања у *Тежаку*.

IV

Сектетар прочита писмо Господина Министра Народне Привреде од 27 марта ПБр. 5273 којим моли Друштво да му оно стави на расположење свога званичника г. Павла С. Петковића да изврши преглед воћњака у Београду и околини као и околним селима, те да се види у коликом се пространству појавила крвава ваш, како би на основу тога прегледа могао наредити што треба да се зараза угуши и спречи њено даље ширење. Одбор одлучи: — Да г. Петковић одмах следује позиву г. Министра.

V.

Прочита се реферат Друштвенога секретара г. Шокорца о ширењу бољих врста семена и распростирању савременијих пољопривредних справа у народ.

Како су оба ова питања веома важна, те је потребно да се свако за себе што боље и независно једно од другога проучи и нађе најподеснији пут како о ширењу семена тако и распростирању справа — Одбор одлучи: да се на оба питања изберу одбори и то: један који ће проучити питање о ширењу семена а други о распростирању справа.

Управни Одбор изабра у Одбор за питање о семену г. г. Павла Т. Тодоровића, Александра Мијоковића и Милана Бајића. А у Одбор за справе г. г. Милана Јованнића, Мирка Миљковића и Димитрија Јосимовића.

Оба ова Одбора, пошто положена питања проуче, да поднесу Друштву извештај, те да даље што треба предузме како у погледу ширења бољих врста семена тако и савршенијих справа и алата у народ.

У исто време, Управни Одбор одређује за секретаре Одбора за справе г. Шокорца, а у Одбор за семе г. Кремића.

Саму пак набавку како справа тако и семена да врши и даље сама администрација.

VI.

Секретар прочита позив Изложбеног Одбора у Београду за Краљевину Грчку, који извештава Друштво да грчки народ приређује ове године у Атини изложбу индустријских производа, па моли да га Друштво од своје стране потпомогне да се што већи број тих производа прикупи и на изложбу пошаље. Изложба ће се отворити 7 априла у Атини.

Поводом овога позива, Одбор одлучи — да се заблагодари Одбору на позиву, али да Друштво не може од своје стране узимати ни посредног ни непосредног учешћа у прикупљању предмета за ову изложбу из два разлога: Прво што је ово индустријска изложба и друго: што је позив примљен тек 29 марта а изложба се већ отвара 7 овога месеца.

VII.

Прочита се молба г. Милана Китановића трговца из Ћуприје, коју је спровео Управник Пољопривредне Станице, којом тражи да му Друштво уступи 200 килограма плавога камена на распродају по 80 п. динарских килограм, пошто је сваком пољопривреднику немогуће за сваку количину обраћати се Друштву а већина њих је неписмена.

Поводом ове молбе г. Китановића, Одбор одлучи — Друштво не може дозволити продају камена вишом ценом но што га оно продаје. Али, да би онај крај имао увек плавога камена, ваља послати извесну количину Пољопривредној Станици на распродају, која ће, чим коју количину распрода, послати Друштву новац и свршити обрачун.

На тај начин моћиће сваки пољопривредник узети плави камен по правој цени, а да се не мора обраћати непосредно Друштву и излагати трошку.

Ова пропаја плавога камена у Станици, да се објави у *Тежаку* а по потреби и другим листовима.

VIII.

Секретар прочита молбу Жупске Пољопривредне Подружине, која моли да Друштво од своје стране учини што треба, да се од сада у пољанама не подижу подруми и житни кошеви и да се не покривају лозом, а нарочито не у такој близини, како би се могли сачувати од паљевина и пожара која им свакога часа прети: Одбор реши — да се умоли Господин Министар Народне Привреду, да он од своје стране учини што треба да се подруми граде на таквим местима и од таквога материјала, како се не би могли лако палити. А тако исто умолити га, да се сав лако запаљив материјал, као: сува лоза, слама, шаша и т. д. држи даље од подрума.

IX.

Прочита се писмо г. Благоја Д. Тодоровића редовнога члана овога Друштва којим нуди свој чланак: „Болести жита“ да га Друштво штампа у *Пољопривредном Гласнику* ако га оцена препоручи. Одбор одлучи: — да се чланак преда Књижевном Одбору, који ће га после предати уреднику Пољопривреднога Гласника кад буде изабрат.

X.

Прочита се акт Главне Управе свих Кола Јахача Кнез Михајило од 21 пр. месеца Бр. 46 којим моли Друштво да према члану 18 Правила свих Кола Јахача Кназ Михајило одреди у Главну Управу другога члана на место г. Мирка Миљковића који је поднео оставку.

После дужега саветовања о овоме акту, Одбор одлучи — да се за сада питање о избору другога лица у Главну Управу свих Кола Јахача, одложи за доцније. Међутим да се позову оба члана Друштвена г. г. Милош Х. Поповић и Мирко Миљковић, који представљају Друштво код Главне Управе Кола Јахача, и умоле да му поднесу изјаве: зашто и због којих разлога подносе оставке, те да се види: да ли уопште и постоји разлог да се ко други на њихово место одређује, кад се рад Главне Управе па и њихов, као што се из овога види, потцењује од стране Управа некојих Кола Јахача.

XI.

Секретар прочита акт државнога економа среза трнавског који пита: да ли може бити такмичар, за правилно подигнут јабучар, пољопривредник из округа чачанског, пошто је стечај Друштвени обухватио пољопривреднике из целога округа рудничког (бив. рудн.) а међутим, један би се такмичар јавио из среза трнавског.

Пошто је стечај на увођење напреднијег начина рада, обзнањен пре него што су се поделили окр. руднички и чачански то Одбор — објасни: да сви пољопривредници из садашњега округа чачанскога имају права на такмичење и не само за правилно подигнут јабучар, него и на остале напредније начине рада уколико им круг није нарочито ближе опредељен.

XII.

Прочита се молба г. Николе Месаровића, економа из Совљака у окр. ваљевском, којом моли: да може на друштвену адресу увести: 1 бика двогодца и неколико женских јунади од 1—3 године, чисте подолске расе за запат.

Поводом ове молбе, Одбор је донео ову одлуку: — како је Друштво на предлог Секције за Сточарство, раније начелно одлучило: које стране расе и сојеве говеда ваља набављати за поправку домаћих говеда, па је ту одлуку доставило још и Господину Министру Народне Привреде, не може сад дозволити увоз ове расе говеда на своју адресу, ма да јако цени и поштује рад г. Месаровића на овоме пољу.

XIII.

Прочита се молба г. Богосава Јеремића, економа из Текериша, среза јадранског, који моли Друштво да му оно дâ као награду: 800 комада разних воћака; 1000 комада џенарика; 2000 комада багрепова; једне маказе за шишање и један пенорез за калámљење воћа, за његов труд и рад око подизања воћњака и каламљење воћа, јер служи као угледан пример својој околини, од чега и она а и држава има користи — Одбор одлучи: Пошто се молилац није пријавио за такмичара за правилно подигнут воћњак, нити би се по извешћу економа среског могао са таквим радом јавити као такмичар, то му се не може по молби учинити, већ, ако му воћке требају, нека их набави из среског расадника.

Ако пак жели да добије дудових садница, може их од економа добити бесплатно, али под условом да их мора на свом имању посадита и старати се о њиховом гајењу и напредовању.

XIV.

Благајник прочита извештај о стању благајне за месец фебруар ове године, по коме је било примања свега 86.093·54 динара а толико и издавања — Одбор прими овај извештај благајне знању.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 14 априла 1903 године у Београду.

Били су: Председник г. Милутин Савић; благајник г. Јован Јекић; чланови Одбора: г.г. Александар Мијоковић, Нинко Јовановић, Милош Хаџи-Поповић и Милан Јованић.

I.

Прочита се акт Управе Монопола дувана којим се јавља Друштву да је одобрено 15-то дневно одсуство члану управе г. Нинку Јовановићу, те да може као изасланик друштвени вршити проучење привредних прилика у окрузима: тимочким, крајинском, пиротском и врањском ради сазнања узрока о одлажењу онамошњих пољопривредника ради тражења зараде у оближње државе — Примљено к знању са захвалношћу.

II.

Прочита се акт г. Министра Народне Привреде којим саопштава Друштву молбу Српског Бродарског Друштва да се све корпорације у свима даним приликама служе бродовима истога Друштва — Решено да се г. Министру поднесе извештај да је се ово Друштво у свима могућим приликама служило бродовима Српског Бродарског Друштва и да ће и од сада тако радити.

III.

Прочита се акт г. Министра Народне Привреде којим саопштава Друштву намеру округа крагујевачког за јаче ширење жутог кукуруза у томе округу и да ће начелство слати Друштву потребне пријаве за набавку жутог кукуруза с новцем за извршење поруџбина.

За овим је г. председник саопштио одбору како је администрацији већ узимала потребне кораке за сазнање извора за набавку кукуруза.

Решено, да се поруџбине за готов новац извршују уколико је то према краткоћи времена до сејидбе могуће, а и да се округу и појединцима дају потребна обавештења о сазнатим изворима набавке.

IV.

Прочита се акт Пољопривредне Станице округа моравског, којом моли Друштво да јој да на почек 10 плугова за награ-

ђивање одличних ученика практичне пољопривредне школе пошто одређени прирез за овај циљ још није прикупљен.

Решено: да се не може Станици по молби учинити због тога што се Друштво много истрошило око подизања Павиљона и што му предстоје велика неодложна плаћања за семе, плави камен и поручене справе што се све готовим новцем плаћа.

V.

Прочита се реферат комисије за одређивање помоћи Подружинама у коју су одређени били благајник г. Јекић и члан Управе г. Кремић.

Усвајајући мишљење своје комисије Одбор *решава*:

Усвајајући разлоге и предлоге својега ужега Одбора у овоме реферату изложене, Управни Одбор у седници својој од 14 ов. мес., решио је:

Да се из кредита предвиђеног за ову годину буџетом на помагање Подружина и из сума депонованих из кредита одређеног прошлогодишњим буџетом за помагање Подружина ове године изда на име помоћи овим Подружинама и то:

1. Тимочкој: триста динара.
2. Сићевачкој: триста динара.
3. Крушевачкој: три стотине динара.
4. Жичкој: двеста и педесет динара.
5. Ужичкој: двеста и педесет динара.
6. Жупској: двеста динара.
7. Књажевачкој: две стотине динара
8. Медвеђској: сто и педесет динара.
9. Нишавској: сто и педесет динара.
10. Стишкој: сто и педесет динара.
11. Обреновачкој: две стотине и педесет динара.
12. Моравској: сто и педесет динара.

Остатак одређеног буџетског кредита да се резервише за остале Подружине, којима ће Управни Одбор према накнадном пријавама, ако их буду поднеле, помоћ одредити.

ОГЛАСИ

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова.

14—36

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца **Већим огласима** од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 20 броја Тежака. — *Чланци:* — Утицај светлости на пораст и родност воћних дрвета. — Још један начин правилнога сађења винограда. — О ротквама — *Белешке.* — *Гласник.* — *Обзнане.* — *Друштвени и Подружински послови.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 21. У БЕОГРАДУ, 20 ЈУЛА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

ПУТОВИ ЗА ПОЉОПРИВРЕДУ И КУЛУК

Најтежи порез који пољопривредник плаћа, то је дацију за пренос. Он мора своје производе носити на трг, он мора платити преносне трошкове.

Једини начин да трошкове преносне умањи, то је — да створи трг у близини, или да се послужи воденим путем, „који сам путује“ или иначе јевтино стаје, или да поради на поправљању постојећих и отварању нових железничких путова, који пољопривредника везују с најповољнијим трговима. Но и железнице не могу доћи свакоме од нас пред стају, но се морају и сеоски путови градити и сагрђени у добром стању одржавати. „У Индији су друмови названи хранитељи железница, а тиме се казује, да и поред железница мора бити друмова, или да је без добрих друмова у питању и опстанак железница“ [1]).

До добрих друмова може се доћи паметним радом и улагањем извесних градива: камења, песка, грађе за пропусте итд. без којих друм не може опстати.

За једно и за друго наш земљорадник не може још за сада дати у новцу колико треба, но мора одрадити. Тај рад зове се кулук и није омиљен, као што и никакав други не може бити пријатан који се не предузима по сопственој жељи, и за искључиву потребу.

Као што жива душа троши на своје одржање, тако и пут којим се непрекидно путује мора непрекидно трошити оно градиво од кога је начињен, и мора се поправљати и одржавати.

Новцем се не могу наши друмови одржавати с тога што, нека их је само 4 хиљаде километара, па би требало од 2—4 милиуна динара за то, што значи са још 50—60% непосредне порезе оптеретити то земљиште [2]). А ово не може и не сме више да се оптерећава, нити би путеви за своје оправке имали на време потребних средстава. Мора се, дакле, још неко време задржати кулук, али не као досад што се с њиме поступало, но паметно и разложно.

Паметно и разложно примењивање снаге народне на оправку и одржавање путова захтева на првом месту *стручан* надзор над радом; а на другом да је тај рад ограничен на известан број радних дана, највише 10 дана у години, да не буде удаљено од места становања (највише 12 сати хода), и да обвезници могу или доћи и у друге дане, или послати равну замену.

Новцем добивеним од замене састављаће се друмски фонд за сваки округ, из кога ће се набављати алат за разбијање камења, колица, пијукови итд., што обвезници који лично раде не доносе.

По времену може овај фонд ојачати у тој мери да се рад на друмовима може већим делом вршити плаћеним радницима, и онда би се поступно лични рад сводио на све мању меру.

Пред наше самоуправне органе излазимо у нади да ће се корисним мислима наших техничара [1]) послужити, те да наша пољопривреда са те стране буде потпомогнута.

[1]) Српски Технички Лист стр. 31, одлично написан чланак г. Н. И. Ст. Мисли о кулуку, одакле ћемо изнети неке важне напомене.

[2]) У истом чланку на стр. 30.

О ЖИВИНАРНИКУ У РОГОТУ

На питања многих приватних и државних економа, о продаји јаја и живине, одговарамо: да Друштво размножава само ове четири врсте кокошију: *Талијанке, Плимес-рок, Орпингтон и Доркинг.* И засада не мисли друге расе размножавати. Но и од ових засада нема на продају, а кад их буде било, обзнаниће се продаја, као и цене, по којој ће се продавати.

Да се задовољи љубопитство неких економа, који су желели имати слику овога живинарника, учињен је корак, и кад се слика изради донеће се у листу. Но пошто у државној печатњи има готово клише слично нашем друштвеном живинарнику, то ћемо их овом приликом донети да се види облик зграде и подела испуста наоколо. (Види слике на стр. 162).

Живинарник се не види са железничке пруге, но је подигнут у једној падини „Зебице“ у заветрини која је потребна извођењу живине.

Ради приступа и разгледања живинарника треба се обратити шумској власти у Роготу, јер се до живинарника долази кроз расадник шумски у Роготу.

О ЗАОРАВАЊУ СТРЊИКЕ И ПРИПРЕМАЊУ ЗЕМЉИШТА ЗА УСЕВ

Познато је, да пољски усеви остављају за собом земљиште не само са оном количином хранљивих градива сиромашнијим, која им је била потребна за развитак и образовање плода, већ погоршавају и физичка својства земље, од којих, такође, зависи плодност биљака.

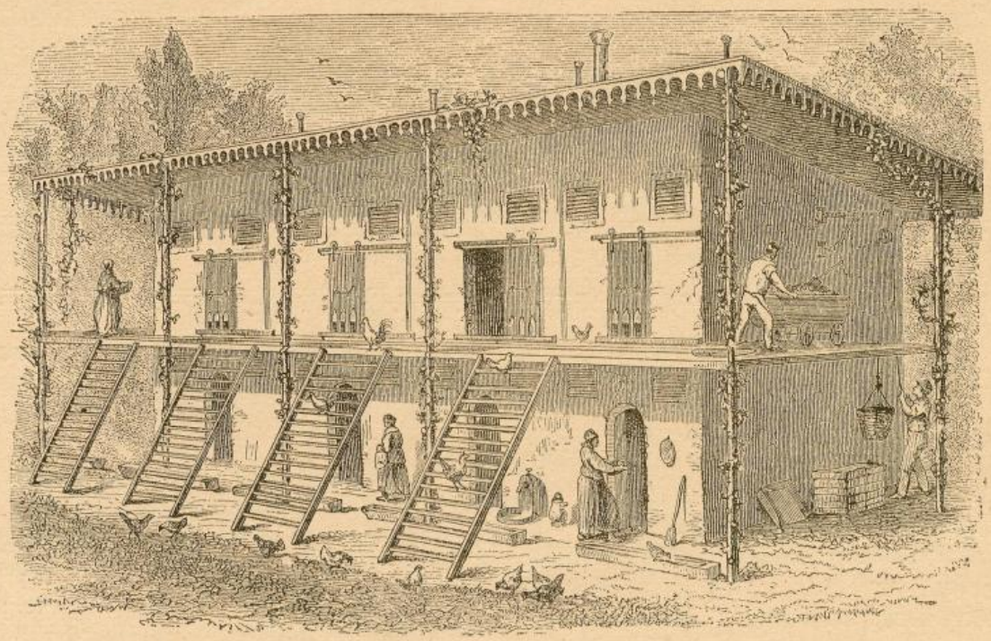
[1]) Нарочито поменутог писца.

Сем тога, за време успевања биљака, земља се исуши и стврдне, те се, услед оскудице у влази и спреченог приступа атмосферског ваздуха, отежава и распадање минералних градива у земљи, те се на тај начин ствара и мање хране за биљке, које ће се за њима сејати.

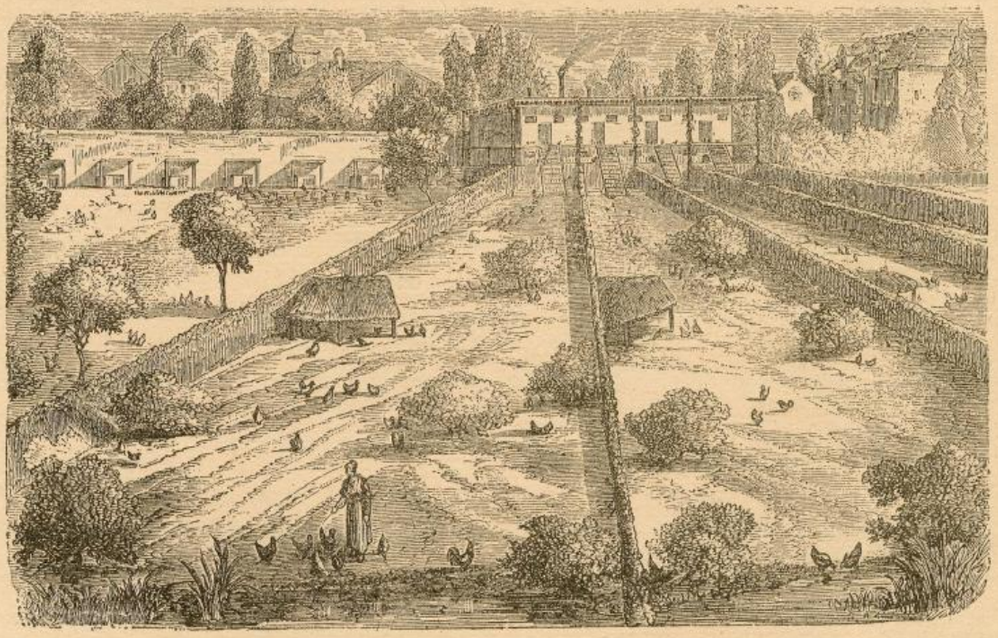
Разни усеви са разном културом, потребују за њихов развитак и плодоносно успевање и разну храну, како по количини тако и по каквоћи. Услед тога остаје земљиште у разном стању после жетве разних усева. Окопавине на пр., услед тога, што њихов корен, према другим усевима, дубље у земљу продире и грана се, одакле црпе храну за биљку; даље, што се за време успевања земља око њих неколико пута и на разне начине (дубље и плиће) прекопава, остављају земљу за собом у много повољнијем стању, него други усеви, на пр. стрмнине. Код ових биљака, честим прекопавањем за време успевања, земља се издроби, измеша и очисти од корова, што чини, да ваздух и влага лакше и дубље продиру у земљу, те се на тај начин стварају и више хранљивих градива за нове биљке.

Исто тако остаје земљиште у добром стању и после жетве махунастог биља и лиснатих трава. Ове биљке заузимањем великог простора и многобројним лишћем праве заклон (хладовину) над земљом, те спречавају исушивање и умеравају влагу, која је први чинилац за распадање минералних и трулење органских градива у земљи. Најзад, услед хладовине, има мање могућности за растење и развитак корова.

Код житних биљака већ је друкчије. Ту корен биљни не продире дубоко у земљу, нити се одатле биљка храни, већ црпе храну из њених површних слојева; земља за време успевања биљака не прекопава се и, врло често, не чисти ни од корова, а услед оскудице у лишћу, не може се ни влага у земљи у довољним количинама сачувати, већ ће земљиште бити изложено непосредном утицају сунчевом и исушити се, а у сушним годинама и „изгорети.“ По себи се разуме, да ће се у овом случају, ако се не води рачуна о обрађивању и ђубрењу, као и о усевном реду, земља убрзо испостити и погоршати у физичким особинама, те ће и принос бити мањи.

Слика 1.

Слика 2.

Да би се, дакле, земља могла повратити у своје пређашње стање, чиме би се осигурао плодносни развитак биљака, које ће се после жетве сејати, потребно је да се најпре механичким путем преради, т.ј. да се преврне, истроши и измеша, те да се омогући приступ атмосферском ваздуху (нарочито угљеној киселини и кисеонику), како би се створиле нове хране за биљку и у исто време физичке особине земље побољшале; на другом месту потребно је, да се уведе такав усевни ред, да усеви, који црпе храну из дубљих слојева земље и остављају је у добром стању (као на пр. окопавине), а неке од њих (као махунасте и пићне биљке) богате је и азотном биљном храном из атмосфере, претходе биљкама са обратним својствима, као што су на пр. стрмни усеви.

Механична прерада састоји се у разумном преоравању земље. Преоравање земље треба вршити увек благовремено, јер се тада постизава још и то, да се биљни и животињски не пријатељи требе и тамане.

При преоравању земљишта после жетве и његовом припремању за усев, од велике је важности *време кад се, и начин како се заорава стрњика?*

У већини случајева, стрњика се не заорава одмах после жетве, већ се увек одоцни, те се врло често дешава, да услед краткоће времена, једно такво орање остаје и за усев.

Сем тога, није реткост ни чудо видети данас код наших земљорадника, да на истом земљишту сеју из године у годину и један исти усев! — И докле год се обрада земље врши на овај начин, дотле ће увек бити штете по нашег земљорадника, које он у данашњим приликама врло тешко сноси.

Данас сваки, који обрађује земљу, мора се помирити с тим, да су прошла стара времена, када је земље било у изобиљу, и када се сваке године крчила нова земља, па, дакле, и могао сејати један и исти усев из године у годину увек на добром земљишту, па да приноси не опадају. — Јер док је на новој, искрченој земљи успевао нови усев, дотле је земља, са које је усев био дигнут, већ прибавила и повратила све услове за плодносно успевање биљака, које ће на њу доћи.

Данас земљорадници гоњени потребом времена, принуђени су да проналазе путеве и начине, како да из године у годину добивају веће приносе са свога земљишта, јер потребе њихове постају из дана у дан све веће. Зато данашње време налаже, а и преко је потребно, да земљорадник упозна све узроке, одакле штетне последице његовога земљорада долазе, и да пође оним путем, који води стварном побољшању његовог материјалног благостања.

Но пре него што пређемо на главније тачке, које треба имати на уму при обради земље, да укратко напоменемо одкуда долази, да одоцњено заоравање стрњике, које често служи и за усев, као и уопште једно орање и сејање једног и истог усева из године у годину на истом земљишту, има онако тешких последица по принос.

Огледима је утврђено, да су и код стрмних усева, којима је претходило одоцњено заоравање стрњике, појављивале редовно и у великој мери биљне и животињске штеточине. У таквим случајевима стабљике не доживе ни образовање класа а још мање зрна у њему, већ су увек биле жртва њихових непријатеља. Довољно је поменути, да има безброј инсеката, који легу јаја при дну стабљике, чије ларве продиру у срж њену, а пред жетву, кад узимање хране кореновим жилицама престане, и кад се заостале материје у стабљикама крећу класу за образовање плода, спуштају се ларве до круне коренове, да опет код новог усева развију своје убитачно дејство.

Али ако се стрњика одмах после жетве заоре, изгубе штеточине не само своје дејство, већ и живот, јер се угуше претрпаним слојевима земље, или их нестане, услед трулења њиховога легла.

Кад се земља пооре једаред, што најчешће бива плитко, јер се тада и стрњика заорава, плуг хвата само површне слојеве орнице, те се на тој земљи троши, меша и излаже утицају атмосфере само у површним слојевима. Ако се на оваквом припремљеном земљишту сеје из године у годину исти усев, рецимо стрмнине, онда ће ове биљке црпети храну само из површних слојева једнаку и по количини и по саставу, и земља ће се у тим слојевима убрзо исцрпети и ослабити, док доњи слојеви, који су од природе храном богатији, остају недирнути. Кад се узме у обзир још и то, да се сејањем истих усева на истом земљишту јако размножавају биљне и животињске штеточине; да се земља ретко и неразумно ђубри, онда се по себи разуме, да ће и плодност усева из године у годину бити све лошија и принос мањи.

Да би се све штетне последице овакога начина рада избегле, потребно је, да се земља после жетве, према саставу и плодности, с обзиром и на усеве који су били и који ће се сејати, више пута и на разне начине преради (преоре, подрља, превала идр.).

Изузетак од овога правила, т ј. кад се земља после жетве може само једаред поорати и пред усев само подрљати, бива онда, кад је земља у таквом стању, да се и једним орањем може добро истрошити и измешати, као што је то на пр. код песковитог земљишта; даље, кад се на такво земљиште сеју усеви, који, према искуству, успевају на земљишту лошије каквоће, као кукуруз, овас, хељда и др.; и напослетку, кад се удеси такав усевни ред, да за биљкама, које се хране из дубљих слојева земље, и који се за време успевања чешће прекопавају и чиста од корова, као окопавине; или многобројним лишћем спречавају јако испаравање и не дају корову да расте, као махунасте и пићне биљке, — долазе биљке са обратним својствима и културом, као што су на пр. стрмни усеви.

Пошто смо утврдили, да земљу после жетве треба неколико пута преорати, а да су само изузетни случајеви, кад је за усев довољно и једно орање, то ћемо овде изнети најглавнија правила, којих се треба придржавати, кад се земља чешће преорава:

1. При орању два пута, први пут се оре одмах после жетве и плитко, да на стрњику падне танак слој земље и тиме олакша приступ ваздуха, ради бржег и јачег распадања. Да се ово постигне, потребно је најмање 20—30 дана. После тог времена, оре се по други пут, у противном правцу и до потпуне дубине, што зависи од усева који ће се сејати.

На овај начин земља се потпуно обрне и измеша, а доњи слојеви, који су богатији храном, изнесени су на површину. Пред сам усев земља се дрљачом издроби и уситни, а ако је потребно више влаге, или је више од природе слабо влажна, онда се ваљцима пређе.

Овакво орање и припремање земљишта препоручује се код стрмних усева и код разоравања детелишта.

Но има случајева кад се од горњег начина орања одступа, а то је онда, кад се земља припрема за летњи усев, а нема се довољно времена, да се двапут до јесени пооре. У том случају заорава се стрњика што дубље, како би се њеним унашањем у земљу створили у доњим слојевима путеви за приступ ваздуха и стрњика лакше распадала, само се стрњика мора што дужа остављати. Оваквим, дубоким заоравањем стрњике не даје се ни прилика за развиће биљних и животињских штеточина. Други пут оре се у пролеће, у противном правцу и плитко; упротивном, ако би се извршило и поновно дубоко орање, онда би се горњи слојеви, који су се снабдели биљном храном,

бацили у ону дубину, до које корен стрмних усева не би моґао допрети, те би оскудица у храни штетно утицала на плодност биљака.

2. Ако је земља пођубрена стајским ђубретом, потребно је да се најмање два пута пооре: први пут плитко, а други пут, после одређеног размака у времену, дубоко — с тога, што је при првом орању потребно, да ваздух продре кроз танке слојеве земље, који покривају ђубре, и убрза распадање, а при другом, да се измешана земља с распалим ђубретом спусти у средину изгорених слојева, до којих корен биљака допире; и

3. Ако је земљиште такве природе да се мора и по трећи пут поорати, онда се први и други пут оре, као што је напред наведено, а трећи пут плитко, да се слој земље који се обогатио хранљивим материјама не би затрпао дубоко у земљу.

Кад је оскудица у теглећој снази, или иначе има узрока да се земља после жетве не може више пута преоравати, онда је од неопходне потребе на таквим имањима увести такав плодоред, да биљке које захтевају дубоку, трошну и земљу чисту од корова, долазе за биљкама које остављају за собом земљу у оваквом стању (на пр. да јечам, пшеница или други који усев дође за окопавинама, махунастим биљем, кромпиром, шећерном репом и др.). При овом начину обраде земље, учини се велика уштеда у времену и трошковима, а међутим принос је добар.

Овде изнесосмо користи и значај четњег преоравања и правилног припремања земљишта за усев. Код народа који материјално боље стоје од нас и код којих је пољопривредна образованост на већем ступњу, није никаква реткост да се земља после жетве до сејања другог усева 3, 4, па и пет пута оре, јер су начисто с тим, да ће им се тај труд обилнијим приносом исплатити; а ми, према нашим пољопривредним приликама уопште, бићемо задовољни, ако се земљиште пред усев два до три пута правилно пооре; с тога топло препоручујемо нашим земљорадницима и пољопривредницима уопште, да приме овај наш савет, а не сумњамо, да ће им се труд обилно исплатити.

Рад. А. Нешић.

НЕПРИЈАТЕЉИ СЛАТКОВОДНИХ РИБА

(По Ekstein-у)

Рибе имају много непријатеља. Неке биљке на њима паразитски живе; многе се животиње хране рибом.

Па ни човек не долази на последње место. Он готово предњачи. Културни напредак човечинства тражи жртава. Никакво чудо није што му и рибарство приноси свој део.

Регулисањем река пресушиле су многе речне затоке, исушиле су многе баре где су рибе икру бацале. Усавршено бродовље смета рибарству. Ово нарочито вреди за омање реке. Точак парне лађе дубоко узнемирује воду; таласи који усколебају мирну површину водену, по пролазу каквога брода, захватају и речне тишаке у којима је икра, разбивају је и односе у речну бујицу где обично пропада. То исто бива и са младунцима,

Вештачке бране и насипи сметају риби при сеоби за полагање икре.

Против ових штетних утицаја на живот и размножавање риба, рибари се боре са мало успеха. Успешнија је борба са животињама, непријатељима рибљим.

И крупне рибе су непријатељи ситнежа рибљег. Међу њима вреди правило: појести или бити поједен. Оно је код рибе потпуно примењено.

Рибама су непријатељи сисавци, тице, инсекти, црви. Видре и водена ровчица са задовољством једу рибе, не манишу јој ни пацови. Иза њих не изостају морски гаврани и гњурци, пловке и гуске, лабудови и чапље. Ни жаба их не штеди. Међу инсектима истичу се као рибљи непријатељи тврдокрилци, водене стенице и вилински коњици.

Величина штете је различна, неке су животиње веће а неке мање штеточине

Видра већином живи самачки, појединце. Она прави лежишта у обалама река и речица богатијих рибом. Одмах по заласку сунчеву излази у лов. Понекад подуже путује сувим лова ради. Враћа се лежишту исте ноћи; ако је подаље отумарала онда идуће ноћи. Видра једе ракове, жабе, пацове, тице, али јој је главна храна риба. Дневно јој треба 2—4 кгр. рибе.

Видра не једе главу рибљу, реп и утробу. У богатијим је рекама још већи пробирач. Поједе са леђа рибљих само неколико залогаја, а остало не дира. Крвожедна је, као и њезини блиски сродници. Подави и израњави више но што јој треба. Тим чини рибарству огромне штете.

Водена ровчица једе икру и младунце, пацов рибице, а кртица својим ходницима кварн насипе и наносе који граде речне тишаке.

* * *

Чапља је тако исто опасна за ситнију рибу. Она у води дуго вреба. Чим јој се примакне каква рибица од 10—15 см. хитро је хвата кљуном и гута. Ванредно брзо вари. Већ у вољци риба је претворена у пиктијасту кашу. Од ње се распознаје само по која крупнија кост. У желуцу и ње нестаје; ту се одржи само репно пераје. Оно се готово и не мења.

Већи гњурци (Mergus) тамане одраслије ситне рибе, а мањи гњурци, гуске, пловке и лабудови, траже уз обалу икру или младунце тек изведене.

По ономе што се нађе у желуцу ових тица срачунава се и штета коју чине. Уколико су посматрања многобројнија утолико су и закључци поузданији.

Један заинтересовани природњак убио је 1898 године 47 ковача (Alcedo). Испитивањем њихова желуца нашао је у 4 желуца само инсекте, у 8 инсекте помешане са остацима рибљега тела, у 25 само рибе, а 10 желудаца беху празни.

Из ових података може се извести закључак да се ковач искључиво храни рибом. Само узгред или у несташици риба улови и по коју бубу. Као што се види 20% посматраних желудаца било је празно. То утврђује да и ковач брзо вари, да храна из желуца брзо прелази у црева, како би направила места новој храни.

Слични су резултати добивени посматрањем желуца убивених чапаља. Испитан је 31 желудац. У 18 желудаца нађена је само риба; у 4 беше рибе, инсеката и нешто мало биљних остатака; у 4 беху само инсекти, а 5 желудаца беху потпуно празни.

* * *

Тврдокрилци: гњурац (Dytiscus), водена буба (Hydrophilus), водене стенице, штетне су рибама као ларве. Тако исто и вилински коњиц. Са особитим задовољством се хране икром и младим рибицама сишући им сокове и крв. Треба посматрати само једном ове грабљиве ларве па да се појми штета коју наносе рибарству. Оне врло хитро и срчано нападају своју жртву. Угинула животиња пада на дно, а инсекат спопада одмах другу. Где је много рибљих младунаца изгледа као да их ови инсекти убијају и пошто се наједу, убијају их из крвожедности. Они десеткују подмладак рибљи.

Ларве вилинских коњица имају нарочито удешена уста за утамањивање риба. Икру просто гутају.

У жабљем желуцу нађе се кад кад икра шаранова.

Коњска је пијавица такође непријатељ младој риби. Младоме шарану пијавица најпре испија оба ока, па тек онда прелази на тело.

* * *

Видра се лови и због своје коже. Ловци је убијају пушком, рибар се служи замком и гвожђем. И једно и друго се намешта где видра обично долази. Гвожђе се мора добро и привезати јер га обично ухваћена видра увлачи у воду. Тежином својом гвожђе тада претегне видру у дубину те се удави и поред своје вештине у пливању и гњурању. Тада је изгубљено и гвожђе и скупоцена видрина кожа. Дешава се, да рибар изненади видру у сну те је убија веслом или батином.

Где је рибарство развијено, где се оно сматра као важна грана народне привреде, расписују се награде за сваку убивену видру. То се исто чини и за друге рибље непријатеље као што су чапље, ковачи и т. д.

Из баденског државног буџета издато је 1898 године 367 марака за 245 убивених чапаља, а 290 марака за 58 видри. У 1899 години исплаћивано је за сваку видру 5 марака, а за сваку чапљу 1·5 марка. Ловцима остаје кожа, јер при примању премије треба показати само губицу видрину.

По неким местима премије исплаћују ловачка или рибарска удружења. У Бранденбургу за годину дана исплаћено је премија за 1 рибљег орла, 380 чапљи, 217 гњураца и 169 видри.

Варош Темплин (Пруска) има велике користи од рибарства. Варошка управа је прописала и нарочито правила за чување својих вода; уцењене су све штеточине. Као премија плаћа се за 1 видру 7·5 марака, за лисицу 3 марке, за куну и твора 2, за веверицу 25 фенига, за чапљу, орла, јастребa и копца по 1 марку, за гњурца (Mergus) 50 фенига. За десет година (од 1884—1894) исплаћено је у овој вароши премија за 56 видри, 312 лисица, 29 куна, 566 веверица, 193 чапље, 383 грабљивице и 340 гњураца.

* * *

Време је да се и нашем рибарству поклони више пажње но досада.

Љуб. М. Давидовић.
професор.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

У 18 броју *Тежака* изашла су три питања од г. П. Симића учитеља и ми дајемо овде одговор на 1 питање:

Зашто на београдску пијацу не донесе Динку (Пловдинку) кад је она тако лепо грожђе за јело? Одговор је прост, и ево:

1. Зато, што ми уопште нисмо гајили разне врсте грожђа *подвојено*, те да бисмо их имали, кад нам и зашто устреба, при руци и на мети;

2. Зато, што уопште не водимо рачуна ни код грожђа ни код осталог воћа ни усева о томе, шта трг тражи, и шта се боље плаћа, и на чему се више може да заслужи.

3. За то, што и кад би се разне врсте грожђа подвојено гајиле, опет *сама* Динка не би се могла ни требала појављивати као искључиви трговински артикал. Ово с тога што се веома радо гледа на столу, па и при пошиљању грожђа то се има на уму, да се сортира од грожђа *које у једно исто доба сазрева*, а представља грожђе за јело, како бело тако и црно и црвено а нарочито грожђе разне крупноће па и различног укуса и мириса.

4. Ова врста грожђа уврштује се у грожђе за јело већ и зато што има врло мало винске киселине, те сама није за вино, но тек помешана с неком другом врстом грожђа, која је у томе допуњава.

Иначе ми смо о грожђу за јело које и какво треба да буде поменули што се имало рећи у засебној поуци у Календару од пре 2 године, као и у новом издању поуке *о обнављању винограда*.

На крају, обраћамо пажњу читаоцима, да не мешају ситну Динку или Ружицу са овом крупном или Пловдинком, коју питач мисли и која се још и са лисичином (на коју личи) меша, и тиме још већа пометња и забуна у посао уноси.

ГЛАСНИК

ПРЕГЛЕД

Бројног стања сушница (пушница, емишама) у Србији, колико где и каквих данас има.

РЕДНИ БРОЈ	ИМЕНА ОКРУГА	ИМЕНА СРЕЗОВА	БРОЈ СУШНИЦА СВАКА ПРОСЕЧНО СА 12 ЛЕСА — ПОСЕБИЦЕ: ДОМАЋИХ	ПОСЕБИЦЕ: ГЛАВИНИЋ	ПОСЕБИЦЕ: СТРАНИХ	УКУПНО: ДОМАЋИХ	УКУПНО: ГЛАВИНИЋ	УКУПНО: СТРАНИХ
1	Београдски	посавски	40	—	—			
		космајски	29	—	—			
		колубарски	1037	—	—	1.106		
2	Ваљевски	подгорски	5266	62				
		ваљевски	1195	1				
		тамнавски	987	29				
		посавски	76	—				
		колубарски	1720	14				
		Ваљево	42	1	—	9.286	107	—
3	Крагујевачки	гружански	76	2				
		јасенички	863	5	Исар-тијева 1			
		крагујевачки	1	2				
		лепенички	4	—		944	9	1
4	Крушевачки	жупски	1					
		трстенички	15	—	—			
		расински	3	—	—	19	—	—
5	Моравски	белички	2	—	—			
		левачки	36	—	—			
		темнићски	11	—	—	49	—	—
6	Подрински	Шабац	—	—	Ети-важа 1			
		азбуковачки	1754	3				
		мачвански	137	—				
		поцерски	775	8				
		посаво-тамнавски	1640	5				
		рађевски	2065	—		6371	16	1
7	Руднички	качерски	1335	—	—			
		љубићски	365	7	—			
		таковски	685	—	—	2385	7	—
8	Тимочки	Књажевац	1	—	—	1	—	—
9	Чачански	драгачевски	184	1	—			
		жички	2	1	—			
		моравички	13	—	—			
		тршавски	22	3	—	221	5	—
10	Ужички	Ужице	—	1	—			
		арилски	61	—	—			
		пожешки	456	7	—			
		рачански	562	4	—			
		црногорски	510	1	—			
		ужички	173	6	—	1762	19	—
		Свега				22.144	163	2

Примедба. Већи део домаћих сушница има по 12 леса, има их и са по 20—40 и више леса, а тако исто са толико леса има и Главинића сушница, но ових је много мање.

Задруге подрумарске — за негу вина. — Уредник *Тежака*, одлазећи у Рим на међународни Конгрес, желео је поред других корисних тековина вредних Талијана да проучи и то: да ли су и колико они одушевљени за задруге подрумарске и како су ове уређене у Италији.

Шта уредник мисли о тим задругама изложио је на Конгресу Земљорадничких Задруга, држаном у Крушевцу пр. године.

И ту расправу, са угледним правилима за оснивање ових задруга, оштампао је Савез те може сваки набавити.

Разбирање о тим задругама прихватио је одушевљено некадашњи вредни подрумар Школе за Винодеље и Воћарство у Букову г. *Мондини*, и обећао пространо и искрено изнети стање тих задруга у Италији.

Г. Мондини писмом својим од 30 јуна (по нов. календару) поред других саопштења о тим задругама наводи ово: „...ослањајући се на моје лично познавање земље (Србије у којој је служио) гледаћу да Вам израдим делце, којим ћу тежити да докажем савремену потребу (опортуност) задружких подрума у Србији, желећи да ново стање буду заиста такво, да омогући Вашој земљи успешан рад на привредном унапређењу".

Радујући се овоме обећању и раду, ми ћемо се потрудити да га Тежаковим читаоцима понудимо, чим нам до руке дође, јер налазимо да је унапређење Винодеља у Србији веома зависно од оснивања подрумарских задруга за негу вина.

ДОПИСИ

Рити-Цоликофен, (Швајцарска) 3 јуна 1903 год.

Бернска Млекарска Школа у Рити-Цоликофену. Услед увећане производње ементалског сира у Западној Немачкој и Сев. Италији — нарочито у равницама реке Пада — од 1880 године па на овамо, осетила се у Швајцарској јака потреба да се производи што бољи и за извоз што издржљивији ементалски, а и друге врсте швајцарских сирева и осталих млечних прерађевина, као на пр. масла, конденziраног млека итд. Да би се тај циљ постигао, потребне су биле школе, у којима би се млади људи нарочито спремали у тачном познавању млека, познавању свих других особина и чињеница које доприносе, да прерађевине млека одговарају захтевима хигијене и укуса потрошача, као и познавању савршенијег начина прерађивања и справа које се при преради употребљавају, те да на тај начин изуче научну и практичну страну млекарске науке.

Према такој потреби основана је у Швајцарској прво Млекарска Школа у Sornthal-у (1886 год.), али она није била дуга века, јер је суседни кантони нису хтели потпомагати материјално, а кантон Сангаленски није могао сам издржати издатке око издржања школе.

Године 1887 основана је бернска Ементалска Школа Млекарства на кантоналном добру Rütti, на коме се налази још и Кантонална Пољопривредна Школа. Ово је добро удаљено од Берна на северо-запад за $5^1/_2$ км. Налазећи се у долини између река Аре и Еме, где се ливаде рационално негују, и где се према томе може наћи и највећи број млечних крава — музара —, то је ова школа показала највише успеха у својој задаћи, пошто располаже довољном количином млека — просечна дневна прерада 3000—4000 кгр. —, насупрот осталим двема школама, које су касније основане (Perolles у кант. фрибуршком и Moudon у кант. Waadt-у), и које нису могле у толикој мери дејствовати из тог разлога, што не располажу довољном количином млека, које се већином односи у фабрике за кондензовање млека.

Изневши укратко разлоге за оснивање ове школе, приступићу опису уређења Млекарске Школе Рити.

I. **Зграде**. Школа има 5 главних и две споредне зграде.

У једној од пет поменутих зграда, налази се стан директора и асистента, станови за ученике (12 соба), две простране и видне учионице за теоријску наставу, одаје за: хемијску лабораторију, бактериолошку лабораторију, збирку учила, канцеларију школске управе и соба за ручавање, сутерен са кујном и подрумом.

У другој згради налазе се: кујна за сирење и примање млека од лифераната, одаја за хлађење млека и производњу масла; одаја за паковање масла; одаја за продају производа у маломе, и одаја у којој је смештена парна машина.

У трећој згради налазе се на првом спрату станови за учитеља сирарства и његовог помоћника за солење сирева. У партеру налазе се два одељења за оставу алатака и модела за израду сира итд.; четири одаје за сушење сира; у сутерену налазе се 2 одаје за солење сира са два велика базена са пресолцем и 4 одаје за сушење и оставу зрелих сирева.

У четвртој згради смештен је парни казан.

У петој згради су стаје за исхрану и гојење свиња.

Две споредне зграде служе: једна за чување леда а друга за оставу дрва, сточну стају и остале покретности које у овом времену нису у употреби.

Сем тога у близини треће зграде налази се добро озидан подрум за оставу лако запаљивих течности, као на пр. бензина, шпиритуса, петролеума итд.

Око прве зграде налази се башта у којој се гаји поврће потребно за исхрану ученика и наставника.

У свима стајама спроведена је вода из сеоског водовода а осветљење је електрично из фабрике за електрично осветљење у Берну. Канцеларија управе стоји у телефонској вези са централном телефонском станицом у Берну.

II. **Машине и оруђа**. Пошто би ми набрајање свих алатака и потребних справа при изради сира и масла одузело много времена, то ћу се ограничити на набрајање важнијих справа и машина. Тако у кујни за израду сирева налази се 1 велики казан са запремином од 1200 кгр. млека, са парним грејањем; 1 велики казан са запремином од 1500 кгр. млека, са затвореним, покретним огњиштем, који се греје дрвима и угљем; 1 мали казан за грејање воде и сирење мање количине млека (нарочито за меке сирeве), са запремином од 120 кгр. млека; четири велике пресе за мрсне сиреве са притиском од 10—14 кгр. на 1 кгр. сира; 1 мала преса за посне сиреве са притиском од 16 до 18 кгр. на 1 кгр. сира; вага за мерење млека и једно корито за прање судова и сто за парење судова паром из парног казана и испирање хладном водом.

У одаји за израду масла и центрифугирање млека налазе се ове справе: 1 Алфа Сепаратор № 1; 1 Алфа Сепаратор № 2 са 5600 обртња у минути; 1 Сепаратор систем Burmeister und Wains-a № a a, са 2700 обртња у минути; 1 машина за темперирање млека паром — све за покретање парном снагом; 1 ручни Алфа Сепаратор № B са обртњем око 5000—5900 у минути; 1 ручни Сепаратор систм „Kronen" са обртњем око 9900 у минути; 1 ручни Сепаратор систем „Perfekt" и 1 ручни Сепаратор „Universal".

Даље бурад за лупање павлаке: 2 холштајнска, 1 „Викторија" и 1 буре зв. „Mühlsteinfass" — сва се покрећу парном снагом.

У истој згради находи се смештена парна машина од 10 до 12 коњских снага, која покреће све напред поменуте справе.

Као додатак овој згради, налази се с поља 1 одаја у којој је смештен један прекрупач за кукуруз и јечам, који се покреће такође парном снагом.

У четвртој згради, као што сам и раније навео, находи се парни казан са малим притиском од $8^1/_2$ атмосфера, а који даје потребну пару за парну машину и сирарску кујну.

III. **Теоријска и практичка настава; контрола сточних стаја и екскурсије.** 1. — *Теоријска настава.* — Теоријску наставу сачињавају 16 предмета: Хемија; Физика; Опште млекарство; Испитивање млека; Бактериологија; Фабрикација ементалера и других тврдих и меких сирева; О парној машини, центрифугама и производња масла; Наука о сточној храни и конзервирању ђубрета; Сточарство; Марвено лекарство; Грађевинарство (о пострojавању млекарница); Уређење млекарница; Законодавство; Рачун; Књиговодство и Трговачка кореспонденција.

Часови теоријске наставе трају од 1—4 и од 5—6 часова по подне. Опште млекарство, Фабрикација сира, Фабрикација масла, Хемија, Физика, Марвено лекарство, Грађевинарство и Законодавство заступљени су са по 2 часа недељно а остали предмети са по 1 часом недељно.

Наставни предмети подељени су на 6 редовних и 3 хонорарна наставника. Хонорарни наставници предају: Марвено лекарство — Prof. Dr. Rubeli из Берна; Законодавство — адвокат Mäder из Берна и Грађевинарство — архитекта Christen из Бургдорфа.

Практична настава. — Практични радови заступљени су са 11 часова дневнога рада, тако, да практични радови и теоријска настава износе 15 часова дневнога рада.

За практичне радове ученици су подељени на 8 група, и свака група ради један посао 7 дана, па за тим долази на други посао. Подела рада извршена је овако:

1 група — производња сира;
2 „ — „ масла и центрифугирање млека;
3 „ — примање млека и прање судова;

4 група — сољење сиревва;
5 „ — код парног казана (пошто Школа не држи нарочитог машинисту, већ машином манипулишу ђаци, то се при овом послу ради 14 дана у место 7);
6 група — бактериолошка лабораторија;
7 „ — хемијска лабораторија;
8 „ — храњење свиња (Школа има у свако време на храни 150—170 комада свиња а по неки пут и више).

Осем тога сви су ученици подељени на 4 групе за вечерње сирење тако, да сваком ученику долази ред на вечерње сирење сваког четвртог дана.

У хемијској лабораторији врше ученици ова испитивања млека: одређивање специфичне тежине млека на разне начине одређивање % масти на више начина; одређивање чврстих састојака уопште; одређивања немасних чврстих састојака; одређење количине казеина, албумина, несагорљивих делова итд.

У бактериолошкој лабораторији врше ученици посматрање промена код млека утицајем разних бактерија; оцењивање способног млека за сирарство; изналажење млечних мана које сметају правилној фабрикацији и зрењу сирева, чему су поглавито узрок утицај бактерија; дејство потребних бактерија при сирењу и врењу сира; испитивање степена киселине млека; справљање погодног земљишта за развијање бактерија, размножавање бактерији у тзв. чистој култури, справљање микроскопских препарата и посматрање развитка и живота бактерија итд.

У практичне радове долази и контрола сточних стаја, коју врше ученици под надзором наставника а у исто време узимају том приликом и стајску пробу млека непосредно из вимена.

С времена на време врше наставници са ученицима екскурсије.

Ради даљег теоријског усавршавања у млекарској науци, ученицима стоји на расположењу врло богата библиотека.

Сав писаћи, цртаћи и остали потребан материјал, као и трошкове око снабдевања уџбеницима и трошкове за екскурзије подносе сами ученици

IV. **Ученици.** Редовни ученици станују и хране се у самом заводу и дужни су посећивати редовно часове теоријске наставе а тако исто радити све практичне радове, јер Школа не држи млађе — слуге — за практичне радове већ све послове врше ученици. За свако па и најмање одоцњење од часова или рада, казне се ученици новчаном казном од 0·10—0·50 п. дин., а за изостанак од 1 часа повећава се та казна на 1 динар.

Практиканти не станују у школи и нису дужни посећивати часове ни радити практичне послове, али за то они не могу полагати испите ни добити уредно сведочанство. Редовни ученици дужни су на крају течаја полагати испите, како из свих теоријских предмета, тако и из практичних радова, и добијају сведоџбу о свршеној школи.

Досада школска управа није примала странце за редовне ученике и потписати је први као странац примљен за редовног ученика а на основу тражења Министарства Народне Привреде, и учествује у целој теоријској и практичкој настави, те ће му се према томе допустити полагање испита и издати редовна сведоџба о свршеној школи.

Михаило Р. Виторовић.
питомац за млекарство

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 21 априла 1903 год. у Београду

На овој седници били су: председник, г. Милутин Савић, благајник г. Јован Јекић, чланови одбора: г. г. Паја Т. Тодоровић, Алекса Љ. Поповић, Милош Х. Поповић, А. Мијоковић, Илија Кремић и Димитрије Јосимовић.

Као гост био приступан г. Милосав Ж. Петровић, редован члан Друштва.

I.

Прочита се записник седнице од 2 априла који Одбор — усвоји.

II.

Прочита се стање благајне за месец март који Одбор — прими знању.

III.

Прочита се позив Ратарске Школе, којим позива Друштво на славу за 23 тек. месеца — Одбор прими знању овај позив и заблагодари школи на пажњи, с тим, да јој г. председник у име Друштва честита.

IV.

Прочита се позив Савеза Српских Земљорадничких Задруга у Аустро-Угарској, који позива Друштво на своју редовну годишњу Скупштину коју ће држати на дан 7 маја ове године у Вуковару.

После потребнога обавештавања и споразумевања о важности похађања оваквих скупова, Одбор одлучи: — Да Друштво на овој Скупштини заступају чланови Управнога Одбора г.г. Милош Х. Поповић и Александар Мијоковић и да обрате нарочиту пажњу на питања о комасацији и „бољем обрађивању земље“ која ће се на овој Скупштини расправљати, а која су већ од дужега времена и код нас на дневном реду, па о свему да поднесу Друштву свој извештај.

V.

Благајник реферише Одбору да се Подружине: пиротска, белопаланачка и смедеревска нису на време јавиле за помоћ, већ сад, па моли, да Одбор донесе одлуку: хоће ли им се помоћ одређивати за ову годину и ако хоће, то — по колику суму — Одбор, с погледом на програм рада ових Подружина — одлучи: да се на име помоћи за ову годину изда и то:

Пиротској 250
Белопаланачкој 150
Смедеревској . . . . . 200 динара,

с тим да свака примљену суму употреби на постижење свога задатка.

VI.

Прочита се молба г. Св г. Калиновића, трговца из Панчева, којом нуди Друштву на откуп извесну количину семена од мухари по 27 круна на обали у Панчеву — Одбор реши: Да се ова понуда одбаци, пошто ми у земљи имамо семена од мухари бољега и јевтинијега од овога који понуђач нуди.

VII.

Прочита се молба Радована Јевтића, тежака из Д. Косања у срезу азбуковачком, који тражи да му се прегледа јабучар и досуди награда — Одбор одлучи: да се молилац извести да се јави идуће године, пошто рок стечају за правилно подигнут јабучар истиче 1 септембра идуће године.

VIII.

Прочита се акт Управе Топчидерске Економије о употребљивости брусева за оштрење коса које је понудио К. Милер, овдашњи трговачки агенат Друштву на откуп.

Како Пољопривредна Станица округа моравског којој су брусеви такође на пробање послати, још није свој извештај поднела, Одбор реши: — да се сачека извештај Пољопривредне Станице, па ће се онда решити питање о цени и откупу.

IX.

Прочита се писмо Господина Министра Финансија под ПБр. 3102 којим позива Друштво на споразум те да заједнички израде именик шта Друштво може увозити према повластици без наплате некојих царинских дажбина а шта не, како би се на тај начин избегли сукоби са царинарницом и омогућио бржи правилнији рад у погледу набавки које Друштво са стране врши.

После подужега обавештавања и претресања овога питања Одбор одлучи: — да се из реда друштвених чланова у Одбору образује комисија која ће са изасланицима које буде одредио Господин Министар Финансија, израдити именик предмета које Друштво може увозити са стране без наплате дажбина које царинарница при увозу наплаћује, тумачећи Друштвену повластицу на штету његову.

У ову комисију Одбор изабра г.г. председника Друштва Милутина Савића, Милоша Х. Поповића и Живка Шокорца.

X.

Г. Алекса Љ. Поповић, председник ужега Изложбенога Одбора за приређивање изложбе стоке и сточних производа у Ужицу, усмено реферише Одбору о томе: шта су његови изасланици радили и постигли како у погледу претходних припрема за изложбу, тако и споразумевања са Подружинама у Гор. Милановцу и Пожези ради бољега и бржега рада и тешње везе са Друштвом у пословном погледу.

Г. Поповић саопштава: да су одређени изасланици стигли у Ужице 12 у вече а 13-ог је држата конференција од виђених ужичких грађана на којој су изабрати Одбори за Изложбу и дочек гостију. По свршетку овога посла у Ужицу, Друштвени изасланици отишли су преко Бајине Баште у Љубовију, гди су у договору са среским начелником и другим виђенијим људима из среза азбуковачког изабрати повереници, који ће на припремању Изложбе радити. Такав исти споразум постигнут је и у Крупњу јер и рађевски срез такође улази у изложбену област. Са овим је довршен задатак друштвених изасланика, и они су се вратили натраг.

У изложбену област спадају још и срезови: драгачевски и моравски округа чачанскога и срез ваљевски, из ваљевскога округа. Друштвени повереници нису могли и у ова места ићи, јер су била спутна, а нису имали ни потребнога одсуства од дужности на својим редовним пословима. Потребан споразум они ће са начелницима среским постићи путем писама, а начелник окр. у Чачку раније је умољен да буде Друштву у овом погледу од помоћи, што је обећао.

У погледу споразумевања са Подружинама, Друштвени повереници су постигли споразум са Подружином у Гор. Милановцу. Њен председник, Коста Борисављевић, изјавио је: да ће Подружина наставити рад и обратити већу пажњу унапређењу Сточарства. То ће учинити тим пре, што Подружина има извесну суму новаца коју може употребити за набавку приплодних бикова.

Још пре поласка друштвених повереника, писато је ср. начелнику у Пожегу и он је неколико чланова ове Подружине сазвао, те су их повереници у име Друштва позвали на заједнички рад са њим. Али, како су у новој Подружини махом стари чланови, то су они изјавили: да Подружина не може радити све донде, докле се не пречисти питање о старој Подружини која и данас има своја дуговања. — Остало је, дакле, да Друштво претходно пречисти питање са старом Подружином, па би се тек после тога могло радити на образовању нове Подружине.

У исто време, председник ужега Одбора г. Поповић, изјавио је, да ће поред овога усменога саопштења изасланици поднети и писмени извештај Друштву са још неким предлозима.

Одбор по саслушању овога усменога саопштења, — примио је повољном знању рад друштвених повереника.

XI.

Г. председник Друштва г. Милутин Савић, реферише, Одбору о своме одласку у Рим и бављењу на Конгресу винодељском и запажању некојих ствари и питања, која су од интереса по Друштво, па ће му их доцнији опширније саопштити — Одбор прими ово саопштење свога председника знању

ОГЛАСИ

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова. 15—36

Преглед 21 броја Тежака. — *Чланци:* — Путови за пољопривреду и кулук. — О живинарнику у Роготу. — О заоравању стрњике и припремању земљишта за усев. — Непријатељи слатководних риба. — *Питања и одговори.* — *Гласник.* — *Домис.* — *Друштвени и Подружински послови.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОП-ВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 22. У БЕОГРАДУ, 1 АВГУСТА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ПРИРЕЂУЈЕ У УЖИЦУ 17 И 18 АВГУСТА ОВЕ ГОДИНЕ

ОБЛАСНУ ИЗЛОЖБУ

ГОВЕДИ, ОВАЦА, КОЗА И ПРОИЗВОДА ОВИХ ВРСТА СТОКЕ

У овој изложби могу излагањем суделовати пољопривредници и остали одгајивачи из целог округа ужичког, и из срезова: драгачевског и моравичког округа чачанског; ваљевског, округа ваљевског; азбуковачког и рађевског, округа подримског.

ИЗЛОЖБА ЋЕ ИМАТИ ОВА ОДЕЉЕЊА:

I. Изложба Говеди

А. Одељење за краве с овогодишњим теладима

а. Мелези.

1. Награда 150 динара Српског Пољопривредног Друштва, буњкалица, 4 чиније за разливање млека, гнеталица, сито и дашчица за цеђење бутера и новцу.
2. Награда 100 динара Српског Пољопривредног Друштва, ливадска дрљача и новцу.
3. Награда 60 динара Српског Пољопривредног Друштва, ковани плуг обртач и новцу.

б. Домаћа грла.

1. Награда 120 динара Ужичке Пољопривредне Подружине, сецкалица за сено, сламу и шашу ССХ.
2. Награда 80 динара Српског Пољопривредног Друштва, канта за млеко с цедницом и новцу.
3. Награда 50 динара Српског Пољопривредног Друштва, ковани плуг обртач и новцу.
4. Награда 40 динара Српског Пољопривредног Друштва, музлица и новцу.

Б. Одељење за јунце испод 2 године

а. Мелези.

1. Награда 120 динара Српског Пољопривредног Друштва, сецкалица за сено, сламу и шашу Т.Н. и новцу.
2. Награда 80 динара Српског Пољопривредног Друштва, ливадска дрљача и новцу.
3. Награда 50 динара Српског Пољопривредног Друштва, ковани плуг обртач и новцу.

б. Домаћа грла.

1. Награда 100 динара Ужичке Пољопривредне Подружине, сецкалица за сено, сламу и шашу ССХ и новцу.
2. Награда 60 динара Српског Пољопривредног Друштва, канта за млеко с цедницом и новцу.
3. Награда 40 динара Српског Пољопривредног Друштва, канта за млеко с цедницом и новцу.
4. Награда 30 динара Српског Пољопривредног Друштва, у новцу.
5. Награда 20 динара Српског Пољопривредног Друштва, у новцу.

В. Одељење за јунице испод 2 године

а. Мелези.

1. Награда 100 динара Српског Пољопривредног Друштва, сецкалица за сено, сламу и шашу ССХ и новцу.
2. Награда 50 динара Српског Пољопривредног Друштва, канта за млеко с цедницом и новцу.
2. Награда 20 динара Српског Пољопривредног Друштва, у новцу.

б. Домаћа грла.

1. Награда 80 динара Ужичке Пољопривредне Подружине, ливадска дрљача и у новцу.
2. Награда 30 динара Српског Пољопривредног Друштва, у новцу.
3. Награда 20 динара Српског Пољопривредног Друштва, у новцу.

Г. Одељење за бикове старије од 2 године

а. Мелези.

1. Награда 200 динара Српског Пољопривредног Друштва, буњкалица, 4 чиније за разливање млека, гнеталица, сито и дашчице за цеђење бутера и новцу.

2. Награда 100 динара Српског Пољопривредног Друштва, сецкалица за сено, сламу и шашу ССХ, и новцу.
3. Награда 60 динара Српског Пољопривредног Друштва, ковани плуг обртач и новцу.
4. Награда 40 динара Српског Пољопривредног Друштва, канта за млеко с цедницом и новцу.
5. Награда 30 динара Српског Пољопривредног Друштва, у новцу.

б. Домаћа грла.

1. Награда 150 динара Српског Пољопривредног Друштва, сецкалица за сено, сламу и шашу ТН и новцу.
2. Награда 80 динара Ужичке Пољопривредне Подружине, ливадска дрљача и новцу.
3. Награда 70 динара Српског Пољопривредног Друштва, ковани плуг обртач и новцу.
4. Награда 50 динара Српског Пољопривредног Друштва, ковани плуг обртач и новцу.
5. Награда 20 динара Српског Пољоприв. Друштва, у новцу.

Д. Одељење за краве стеоне старије од 2 године

а. Мелези.

1. Награда 120 динара Српског Пољопривредног Друштва, сецкалица за сено, сламу и шашу ТН и новцу.
2. Награда 60 динара Српског Пољопривредног Друштва, канта за млеко с цедницом и новцу.
3. Награда 40 динара Српског Пољопривредног Друштва, музлица и новцу.

б. Домаћа грла.

1. Награда 100 динара Српског Пољопривредног Друштва, ливадска дрљача и новцу.
2. Награда 50 динара Ужичке Пољопривредне Подружине, ковани плуг обртач и новцу.
3. Награда 30 динара Српског Пољоприв. Друштва, у новцу.

Ђ. Одељење за теглеће волове

а. Мелези.

1. Награда 50 динара Српског Пољопривредног Друштва, ковани плуг обртач и новцу.

б. Домаћа грла.

1. Награда 80 динара Српског Пољопривредног Друштва, Саков плуг с колечкама Д 7 М Н и новцу.
2. Награда 40 динара Српског Пољопривредног Друштва, ковани плуг обртач и новцу.
3. Награда 30 динара Српског Пољопривредног Друштва, ковани плуг обртач и новцу.

Е. Одељење за угојену стоку за трговину

а. Мелези.

1. Награда 80 динара Српског Пољопривредног Друштва, сецкалица за сено, сламу и шашу Т Н.

б. Домаћа грла.

1. Награда 70 динара Ужичке Пољопривредне Подружине, сецкалица за сено, сламу и шашу ССХ.
2. Награда 50 динара Српског Пољопривредног Друштва, ливадска дрљача.

*

Примедба. Награде намењене за мелезе, ако не буде грла за награђивање, издаће се у одељењу за домаћа грла и обратно.

II. Изложба Оваца

А. Одељење за стада од најмање 10 оваца и 1 овна

1. Домаћа грла.

1. Награда 120 динара Српског Пољопривредног Друштва, ливадска дрљача и новцу.
2. Награда 100 динара Ужичке Пољопривредне Подружине сецкалица за сено, сламу, шашу С С Х и новцу.
3. Награда 60 динара Српског Пољопривредног Друштва, ковани плуг обртач и новцу.
4. Награда 40 динара Српског Пољопривредног Друштва, канта за млеко с цедницом и новцу.
5. Награда 20 динара Српског Пољоприв. Друштва, у новцу.

2. Мелези.

1. Награда 80 динара Ужичке Пољопривредне Подружине ливадска дрљача и новцу.
2. Награда 50 динара Српског Пољопривредног Друштва, ковани плуг обртач и новцу.
3. Награда 30 динара Српског Пољопривредног Друштва, у новцу.

Б. Одељење овнова за приплод

1. Домаћа грла.

1. Награда 50 динара Ужичке Пољопривредне Подружине, ковани плуг обртач и новцу.
2. Награда 30 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижење оваца и новцу.
3. Награда 25 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижење оваца и новцу.
4. Награда 25 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижење оваца и новцу.
5. Награда 25 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижење оваца и новцу.
6. Награда 20 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижење оваца и новцу.
7. Награда 20 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижење оваца и новцу.
8. Награда 15 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижење оваца и новцу.

2. Мелези.

1. Награда 40 динара Српског Пољопривредног Друштва, канта за млеко с цедницом и новцу.
2. Награда 30 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижење оваца и новцу.
3. Награда 20 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижење оваца и новцу.

В. Одељење за угојене овнове (за трговину)

1. Домаћа грла.

1. Награда 50 динара Српског Пољопривредног Друштва, канта за млеко с цедницом и новцу.
2. Награда 30 динара Српског Пољопривредног Друштва, нож за сено и новцу.
3. Награда 20 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижење оваца и новцу.

2. Мелези.

1. Награда 40 динара Српског Пољопривредног Друштва, канта за млеко с цедницом и новцу.

*

Примедба. Награда за мелезе, ако не буде грла за награђивање, издаће се у одељењу за домаћа грла и обратно.

III. Изложба Кова

1. Одељења за стадо од 5 коза и 1 јарца

1. Награда 50 динара Српског Пољопривредног Друштва, ковани плуг обртач и новцу.
2. Награда 40 динара Српског Пољопривредног Друштва, музлица и новцу.
3. Награда 20 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижу и новцу.
4. Награда 10 динара Српског Пољопривредног Друштва, у новцу

2. Одељење јарчева за приплод

1. Награда 25 динара Српског Пољопривредног Друштва, нож за сено и новцу.
2. Награда 20 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижу и новцу.
3. Награда 15 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижу и новцу.
4. Награда 10 динара Српског Пољопривредног Друштва. у новцу.
5. Награда 10 динара Српског Пољопривредног Друштва, у новцу.

IV. Изложба сточних производа:

Масло топљено

1. Награда 25 динара Српског Пољопривредног Друштва, нож за сено и новцу.
2. Награда 20 динара Ужичке Пољопривредне Подружине, маказе за стрижу и новцу.
3. Награда 15 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижу и новцу.

Масло нетопљено

1. Награда 25 динара Српског Пољопривредног Друштва, нож за сено и новцу.
2 Награда 20 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижу и новцу.
3. Награда 15 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижу и новцу.

Сиреви меки и тврди

1. Награда 30 динара Ужичке Пољопривредне Подружине, канта за млеко с цедницом и новцу.
2. Награда 25 динара Српског Пољопривредног Друштва, музлица и новцу.
3, Награда 25 динара Српског Пољопривредног Друштва, нож за сено и новцу.
4. Награда 20 динара Српског Пољопривредног Друштва, нож за сено, маказе за стрижу и новцу.
5. Награда 20 динара Српског Пољопривредног Друштва, нож за сено и новцу.
6. Награда 20 динара Српског Пољопривредног Друштва, нож за сено и новцу.
7. Награда 20 динара Српског Пољопривредног Друштва, нож за сено и новцу.
8. Награда 15 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижу и новцу.
9. Награда 15 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижу и новцу.
10. Награда 10 динара Српског Попопривредног Друштва, у новцу.
11. Награда 10 динара Српског Пољоприв. Друштва, у новцу.
12. Награда 10 динара Српског Пољопривредног Друштва, у новцу.

Кајмак

1. Награда 30 динара Српског Пољопривредног Друштва, канта за млеко с цедницом и новцу.
2. Награда 25 динара Српског Пољопривредног Друштва, музлица и новцу.
3. Награда 20 динара Ужичке Пољопривредне Подружине нож за сено и новцу.
4. Награда 20 динара Српског Пољопривредног Двуштва, нож за сено и новцу.
5. Награда 15 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижу и новцу.
6. Награда 15 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижу и новцу.
7. Награда 15 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижу и новцу.
8. Награда 10 динара Српског Пољопривредног Друштва, у новцу.
9. Награда 10 динара Српског Пољопривредног Друштва, у новцу.
10. Награда 10 динара Српског Пољопривредног Друштва, у новцу.
11. Награда 10 динара Српског Пољопривредног Друштва, у новцу.

Вуна неопрана

1. Награда 20 динара Српског Пољопривредног Друштва, нож за сено и новцу.
2. Награда 15 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижу и новцу.
3. Награда 10 динара Српског Пољопривредног Друштва, у новцу.
4. Награда 5 динара Српског Пољопривредног Друштва, у новцу.

Вуна прана

1. Награда 20 динара Српског Пољопривредног Друштва, нож за сено и новцу.
2, Награда 15 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижу и новцу.
3. Награда 10 динара Српског Пољопривредног Друштва, у новцу.
4. Награда 5 динара Српског Пољопривредног Друштва, у новцу.

Козина.

1. Награда 15 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижу и новцу.
2. Награда 10 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижу и новцу.
3. Награда 10 динара Српског Пољопривредног Друштва, маказе за стрижу и новцу.
4. Награда 5 динара Српског Пољопривредног Друштва, у новцу.

Осим ових, биће и награда Господина Министра Народне Привреде у приплодним грлима, у вредности 3000 динара, које ће се досуђивати излагачима по оцени Оцењивачког Суда, а у смислу Закона о унапређењу Сточарства.

ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

1. Пријаве за стоку и изложбене предмете, подносиће се повереницима, које је Ужички Изложбени Одбор наименовао *до 10 августа ове године*, а ови ће их поднети Изложбеном Одбору у Ужице *до 12 августа закључно*.
2. Сваки излагач мора поднети доказ, да је притежалац грла, које пријављује, бар од 1 јануара ове године.
3. Један излагач може изложити у свима Одељењима по једно, два или више грла и производа.
4. Сваки је излагач дужан, да има потребне чуваре за изложена грла.
5. Сва стока на изложбу доведена мора бити здрава и чиста. Овце не смеју бити купане.
6. Излагачи музне стоке, бринуће се сами, да стока буде на време помужена.
7. Потребна храна за стоку моћиће се добити на самој изложби.
8. Излагачи, односно чувари стоке, дужни су слушати одређене редитеље и надзорнике изложбе за све, што се односи на храну и чување стоке и одржање реда на изложби.
9. Сваки излагач дужан је довести своја грла на изложбу 17 августа најдаље до 7 часова пре подне; а сточне производе има предати Изложбеном Одбору најдаље 16 августа до 5 часова по подне.
10. Масло топљено и нетопљено, доносиће се у чистим судовима и то топљено по 1 килограм, а нетопљено по 5 кграма;
11. Сир, меки и тврди, и кајмак доносиће се у чистим судовима по 5 килограма.
12. Вуна доноси̇ће се и то неопрана по 1 руно, прана по 3 кгр., а козине по 3 килограма.

РАСПОРЕД ОТВАРАЊА И ДРЖАЊА ИЗЛОЖБЕ:

1. Скуп свих чланова друштвених, излагача и пријатеља пољске привреде 17 августа у 8 часова пре подне у стану Ужичке Пољопривредне Подружине, одакле ће се ићи на богослужење у цркву.
2. Свечано отварање изложбе биће по свршеном богослужењу у 10 часова пре подне.
3. Оцењивачки Суд почиње свој рад 17 августа у 7 часова пре подне.
4. Објављивање награда досуђених излагачима за изложена грла и остале изложбене предмете, биће 18 августа у 10 часова пре подне, којом приликом ће се одмах досуђене награде издати.
5. Свечано затварање изложбе 18 августа по свршеном раздавању награда.
6. Састанак друштвених чланова, привредника, излагача, и пријатеља пољске привреде 18 августа у 2 сата по подне и већање о унапређењу Сточарства у изложбеној области.

Бр. 6328. Из седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва у Београду.

НАЈНОВИЈИ НОЖ ЗА „ОЧЕЊЕ“

И стари пожеви за „очење“ *с коском* која служи за одљубљивање коре при уметању окца, — и новији *Кундеови* са *грбом* на полеђини саме сеченице, мало су дотеривани и измењивани у облику самога ножа, као и у облику коске, односно грбе, а да испадну што практичнији за рад. У томе је на поменутим ножевима учињена врло мала поправка; учињена је врло незнатна измена. Ужа или шира коска, нижа или виша грба — то су све измене и „поправке,“ које су на тим ножевима извршене.

Фабрикант пољопривредних алатака *Келер* из Темпелхофа код Берлина, направио је — у споразуму са виђенијим воћарима из целе околине Берлина — један нож за „очење,“ који је тако савршено испао, да је на њега, а по препоруци Главног Немачког Воћарског Конгреса, добио од немачке државе *патент*, и то је први и једини нож за каламљење, који је одликован државним патентом, а то му је одликовање више, него и највећа новчана награда. *То је, дакле, данас најбољи нож за „очење.“*

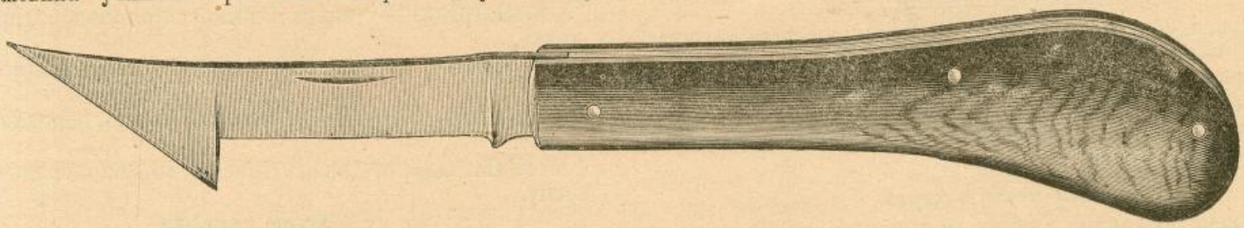
Ево га приложена слика показује.

Као што видите, овај нож није ни по чему сличан неком старијем ножу за каламљење, и на први поглед рекао би човек да је овај нож пре за нешто друго, него за каламљење.

Њега није ни потребно описивати; приложена јасна слика и сама га ћутке описује. Него ми имамо овде једно друго питање да расправимо, а то је: да ли је могућно с овим ножем *„лако, брзо и сигурно“* каламити, као што то царски патент казује? У истини је и у ствари тако, као што казује патент.

Ја сам га опробао још пре неколико година, кад сам за њега дознао, а видим да он још није познат нашим воћарима јер нико о њему до данас још ништа није поменуо у нашим часописима, — па с тога ћу, ево ја то да учиним, пошто ми је нож врло добро познат.

Ја сам први пут каламио с њим на „мртво око“ (на „лист“) брескве, али сасвим ниско, а на *врло танкој* подлози. Извануредно брзо може с њим да се ради, само да се рука мало боље извежба. С њим се може много боље да допре врло ниско доле баш и до самог „грла“ јер се не мора руком допирати *испод*

Најновији нож за „очење“

Fig.3.

Овако се калами овим ножем.

ПОДЛИСТАК

СВИЛАРСТВО У РУСИЈИ

Свиларство у Русији гаји се у *Јевропској Русији*, на *Кавказу* и у *Туркестану*.

У **Јевропској Русији**, први трагови Свиларства били су за време цара *Михаила Тодоровића*. За време цара *Алексија Михајловића*, били су већ засађени дудови испод Москве, у селу Измајилову. За време *Петра Великог*, било је забрањено уништавање дудова (у Астрахану и Ахтуби) и наређено подизање нових дудара (у Кијеву и Константин-граду); а на Северном Кавказу, као што *Терек* вели, биле су раздаване и дудове саднице. За време царице *Јелисавете Петровне*, Свиларство се почело видније развијати. *Екатарина Велика*, да би се Свиларство одомаћило у Криму, подигла је државне дударе и упутила вешта лица овоме послу ради обуке одгајивача. За време цара *Павла I* државне дударе стављене су биле на расположење одгајивачима а подигнуте су биле и нове дударе, одређене новчане награде за одгајиваче и постављени државни инспектори Свиларства за вођење бриге о развијању Свиларства. И при свем том, што је Свиларство помагала држава разним мерама, оно се у Јевропској Русији развијало доста споро, па је било небрином и сасвим уништено, тако, да се тек ових дана почело на њему озбиљније радити.

Кавказ а имено **Закавказ** је нема сумње најважнији центар рускога Свиларства. Почетак гајења свилених буба у овој покрајини, датира се из далеких времена, и нема сумње оно је много старије од гајења свилених буба у Западној Јевропи. По белешкама арапских писаца, из Закавказа извозила се свила у већим количинама још у X веку. Не обзирући се на то, што је за сваку привредну грану потребна политичка уређеност, *Тихомиров* вели, да се Свиларство при свем том у Кавказу развијало све јаче и јаче, и по мишљењу *Дисењера*, у почетку 50. године прошлога века, производња свиле пела се овде на 492.000 килограма, што одговара количини сирових мехурака од 6,000.000 килограма. И овде су болести свилене бубе причиниле Свиларству огромне штете, али је у данашње доба, може се рећи, претурило кризу. Рачуна се, да Кавказ производи сада само на 161.000 килограма свиле односно 2,000.000 килограма сирових мехурака. А *Рондо* опет утврђује, да је та количина знатно већа, т.ј. да износи на 3,500.000 килограма сирових мехурака, па то и *Тихомиров* прихвата као вероватно и поуздано. Као приближно узима се, да се две трећине произведене свиле односи у Москву а једна трећина да остаје за месну потрошњу. Из овога, ако Рондово мишљење није упутно, може се извести, да се Свиларство у Кавказу, од појаве пебрине, при свем том доста споро опоравља, но је нада, да ће оно овде не само достићи већ и престићи своју првашњу производњу. Надлежно Министарство овде је већ основало свиларску станицу, којој је задаћа да ради на унапређењу Свиларства на Кавказу, а као неоспоран је факт, да су данас у просвећенијим крајевима Кавказа (Грузин и Араман) одгајивачи усвојили правила рационалнога гајења свилених буба и да од 1 золозоника (4 грама) семена добивају већ знато више мехурака но ранијих година. Важно је споменути, да је граф *Гашпарен* још 1040 године о Закавкасу рекао: „Овде ће

места где ће да се калами, као што се то досада са ножем старије конструкције чинити морало, па често руком на земљу ударало, него се *оба* усека и *попречни* и *уздужни* ⊤ *од озго* урезују.

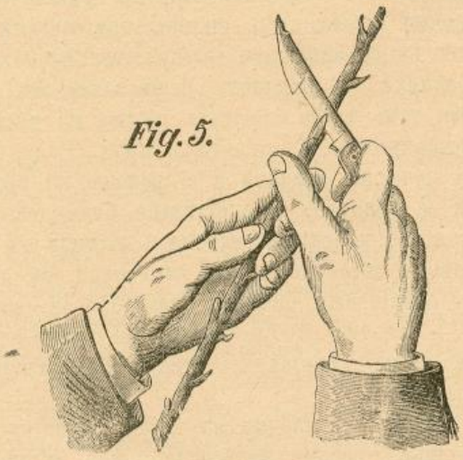

Fig. 5.

Овако се скида окце овим ножем.

Најпре се задњим, правим делом ножа, уреже *попречни* — урез, па се онда, од половине овога уреза, на ниже прислони само онај предњи, тригласти део ножа и добро у кору притисне и *уздужни* | урез усече и тако се брзо добије ⊤ потребно сместиште за окце. И сад не треба ни вадити тај део од ножа из коре, него само мрднути с њим у лево и у десно, па на тај начин она два крила одљуснути, а у исто време и окце уметнути. На тај начин се и *брзо* и *сигурно* калами.

Овим ножем можемо врло добро да каламимо још и „спајањем“ нарочито кад узмемо у помоћ и *чунак* за то, да пресеци буду равнији и једначији.

Нашим воћарима најтоплије препоручујем овај нож.

д-р Радић.

ОДГАЈИВАЊЕ ПИЛИЋА

У редовним приликама пилење траје 20—21 дан. Пилићи, који се и после 21 дана не изведу, значи да су слабуњави, те, према томе, није ни потребно пробијати им љуску и помагати им да лакше изађу; јер такви пилићи обично угину после неколико дана, а ако и остану живи, целог су века кржљави и слабуњави, те се од њих не могу очекивати никакве користи.

Но врло се често дешава, да се неки пилићи изведу још 19 дана, особито ако су јаја била свежа и лежиља — квочка — на лежењу била врло ревносна. У тим случајевима, треба изведене пилиће метути у какву корпу или суд с вуном или перјем на какво топло и суво место, па их чувати док се и остали не изведу. Ово је потребно учинити с тога, што квочка врло често изађе с изведеним пилићима из гнезда, те заостали пилићи, који се кљуве, зазебу и угину.

Кад су се сви пилићи извели и довољно осушили под квочком или у споменутим згодама, онда их с квочком треба изнети у нарочито одељење, где ће се даље неговати. Ово одељење (стаја) мора да буде довољно суво и топло како пилићи не би назебли.

По извођењу, пилиће не треба хранити за време од 24 до 36 часова јер они за то време имају довољно хране од жуманцета, које је пред пилење усисано у тело. С тога је велика грешка, кад се пилићи хране одмах чим се изведу, јер се стомак тада преоптерети и још у почетку ослаби за сварање хране. После тога времена, треба отпочети са првим храњењем. До скора се препоручивало, да се пилићи у прве дане хране тврдо скуваним и ситно исецканим јајима, рачунајући на 10—15 пилића по једно јаје. Али у последње време од овога се начина храњења све више одустаје, јер се увидело да пилићима не прија; и ако се даје у већим количинама изазива побољевања у стомаку. Као најбоља и најпријатнија храна за пилиће, после пилења, препоручује се сада увелико прекрупа од хељде, самешана у густо с млеком, или, у недостатку млека, водом. Ако немамо хељду, онда је може потпуно и у свему заменити прекрупа од два дела јечма или овса и једног дела кукуруза. Овако треба хранити пилиће за време од 4—5 дана. После тог времена, треба им давати прекрупљену просо (ситну пројуу) барене кромпире, коприве, а врло им добро чини, кад се придодаје и зелена храна, као ситно исецкана салата, кељ, спанаћ и др. Сем тога, треба се постарати да пилићи добијају и животињску храну, као скувано и ситно исецкано месо (сирово месо не треба давати, јер јаја од тога добијају непријатан мирис), крв, црвићи, инсекти и др. Ова храна служи пилићима као посластица, а садржајем већег дела беланчевинастих градива, веома повољно утиче на њихов телесни развитак. Исто тако, треба се побринути, да уз сваку храну буде довољно кречно-фосфорних соли ради образовања костију и перја. Ради тога, треба давати ситно исецкане кости (кошчано брашно), љуспе од јаја, по могућству, скуване и истуцане рибе с костима. У оскудици ових градива, треба храну помешати с малтером и просипати је по песку, па ће се у тело уносити довољно кречних градива, а зрнца од песка потпомагаће сваривање хране.

Храњење треба вршити 5—6 пута на дан; али увек давати по толико хране, колико пилићи могу да поједу, како би до другог оброка довољно огладнили. За напитак најбоље је млеко или сурутка; али пошто млеко на топлоти и дужем стајању ускисне, а не може се свуда ни добављати, то је најбоље давати чисте и свеже воде, у којој дометати груменчић зелене галице (2—3 грама на литар воде), или парче зарђалог гвожђа. Ово дометање галице и зарђалог гвожђа у пијаћу воду спречава код пилића пролив, а међутим потпомаже сваривање хране и пораст перја. Воду треба давати у плитким чинијама, како се пилићи не би подавили кад унутра упадну.

Пилићи се морају после извођења хранити и чувати за 4—5 дана у затвореним, топлим и сувим стајама; а ако смо

се у будућности производити један од најважнијих и најопаснијих (у смислу конкуренције) производа, ако се само за њ буде заузела руска држава, т. ј. ако узради на томе, да одмотавање свиле буде савремено и да се повећа производње ове.

У *Руском* и *Китајском Туркестану* и у суседним средњеазијским областима *Хиви и Бухару*, Свиларство се такође датира из давнашњега доба. Историјским подацима утврђује се, да је Китајски начин храњења свилених буба и одмотавања свиле, пренесен у *Хотањ* (подножје планине Куен-Дуна) још у V веку и да се у том месту означава *Хотана*, китајска принцеза, као прва која се занимала Свиларством. Одатле се гајење свилених буба и одмотавање свиле ширило по целој Средњој Азији и *Хотан* или *Серинда* свакојако су били места, из којих су грчки калуђери у половини VI века, као мисионари, по причању грчких историка, пренели семе свилених буба у Цариград. Још у раније доба у руском Туркестану, добивана је знатна количина свиле. По подацима *Рондовим*, годишња производња свиле прелазила је 130.000 килограма, но доцније, све је више опадала, тако, да се сада по неким подацима, узима, као и да не постоји. А по неким опет подацима, како *Тихимиров* вели, у Западну Јевропу односи се из Руског Туркестана сваке године на 100.000 рубаља за семе свилених буба!

По подацима Рондовим, годишња је производња мехурака у Закавказу и Руском Туркестану 5,200.000 килограма, а у Азијском (китајском) Туркестану 5,000.000 килограма. Према томе, у Закавказу и Руском Туркестану, рачуна се да је годишња, производња свиле на 330.000 килограма, а у Азијском Туркестану на 340.000 килограма.

пилиће рано извели, а напољу је хладно и влажно, онда не смемо пуштати напоље ни за дуже време. Ако пилиће изводимо у ово време, које је и најподесније, онда их можемо пуштати сваки дан по неколико часова напоље, где има зелене траве, јер ће пилићи ту налазити и црвиће, бубе и друге инсекте, што ће им бити веома пријатна храна, а сем тога имаће и довољно кретања, што ће повољно утицати на њихов телесни развитак. Кад пилићи поодрасту, онда могу пробавити и по цео дан на пољу; само их тада не треба пуштати сувише рано, док је роса, нити их остављати на пољу сувише доцкан, јер и у једном и у другом случају могу врло лако да назебу.

Ако се пилићи задржавају преко целог дана на пољу, треба им направити заклоне, где ће се склањати од непогоде и непријатеља. Ти се заклони праве од простих дасака у виду сандука на којима се с предње стране оставе отвори да пилићи могу улазити и излазити, а у средини направи се отвор, где се квочка пусти, па се потом затвори. Ови заклони могу се по вољи измештати с једног места на друго и при том их треба увек постављати тако, да предња — отворена страна буде окренута југо-истоку, а задња — затворена северо-западу, како би пилићи били заклоњени од јаких и хладних ветрова. Ако има опасности за пилиће кад су у слободи, онда се сандуцима придају у продужењу одељења од жице, без дна, да би пилићи могли чепркати по земљи и тражити себи храну, а да не презају ни од какве опасности.

Ако имамо неколико квочака са пилићима, па немамо довољно простора за њихове испусте, онда, да се квочке не би међу собом тукле и да пилићима не би одузимале храну, треба направити кошеве од прућа са отворима при дну за пролаз пилића, па квочку метнути под кош. Још је боље за ово узети какво повеће буре, па га преполовили и на свакој половини изрезати с једне стране отворе за пролаз пилића, а с друге стране оставити дуге целе па њима поклопити по једну квочку и притиснути каквим каменом да их ветар не обори.

Ако немамо ових згода, а међутим смо принуђени да квочке с пилићима држимо са осталом живином онда, да им остала живина не би храну одузимала, треба направити кавезе без дна са отворима само за пролаз пилића па унутра метути чиније са храном.

Кад пилићи довољно одрасту, онда их треба навикавати на исту храну, којом хранимо и одраслу живину, при том треба пазити, да се мека храна даје само преко дана, а пред вече само зрнаста храна, како би стомак имао да ради преко целе ноћи и тиме се стварала потребна топлота у телу. Сем тога, треба се побринути, да при сваком оброку буде довољно зелене и месната хране, као лишће или главице од купуса, кеља, спанаћа, салате и др., затим отпаци из кујне, бубе и црви и др. Нарочито се треба побринути да живина преко целог дана има довољно кретања и да увек има довољно зелене хране, као и разне бубе, црве и др. (које треба тога ради нарочито производити); јер је искуством утврђено да је таква живина била најздравија и давала највише користи, ради којих се гајила. Ако немамо довољно испуста, или је време хладно (зима) да се живина не сме на поље пуштати, онда треба по поду просути сламу са класјем или класје у руководима обесити о зидове или таване, па ће живина, чепркајући и скачући за храном, чинити довољно кретања. Кад се обрати пажња на добру храну и на сву потребну негу, онда можемо бити сигурни, да ће нам женска грла још у току исте године почети обилно да носе, а мушка — петлови, биће способни да још почетком идуће године с успехом врше оплођавање („нарашћивање“).

Особиту пажњу треба обратити да пилићи прерано не ноћивају на седалима, јер ће у том случају добити криву грудну кост (кобилицу).

Због тога не треба у стајама, где пилићи ноћивају правити седала, већ треба застрти под сламом, сеном. Тек пошто се пилићи довољно развију, што обично бива после 3—4 месеца, могу им се за преноћишта направити седала на начин како је то описано у 7 броју *Тежака* од прошле године, јер ће се на тај начин избећи да се пилићи, при слетању, не угрувају, а међутим ће се олакшати прикупљање ђубрета, што је за пољопривредника, а нарочито баштована, од неоцењиве вредности. Исто тако треба обратити пажњу на чистоту стаје. како се међу живином не би запатила гамад. Ради тога треба стају и седала почешће кречити и с времена на време сумпорисати, а увек се бринути, да у близини буде довољно песка, или пепела, како би се живина купала и чистила од нечистоће.

Но сем овога, што смо напред споменули, за добар и сигуран успех у одгајивању пилића, потребно је да имамо и добре водиље — квочке. Добре водиље биће само оне, које су мирне и питоме и које брижљиво чувају своје младе све док потпуно не одрасту.

Ако би водиљу — квочку ма којим случајем изгубили, или би она пилиће прерано напустила, онда их морамо подметути под другу квочку, што је најбоље извршити по мраку. Квочка ће радо пилиће примити, ако су исте старости са њеним пилићима; упротивном не. Због тога је потребно, као што смо напоменули у једном броју *Тежака*, говорећи о „насађивању,“ да насадимо више квочака у једно исто време, како би пилиће од једне квочке могли здруживати са пилићима друге квочке. Ако су нам пилићи разне старости и квочке их не примају, онда нам не остаје ништа друго, него да се постарамо, па да згодним начином укажемо пилићима сву потребну негу док потпуно не одрасту. Истина, било је случајева, да су у таквим приликама и сами петлови примали на себе дужност водиља и младе ревносно чували; али су ово ретки случајеви, не које не треба рачунати.

Рад. А. Нешић.

Колико су наши срески расадници показали успеха на унапређењу воћарства и виноградарства

По Закону о унапређењу Воћарства засновано је у нас досада свега 52 среска расадника. Већина ових расадника засновани су у почетку 1900 године и тада предати срески државним економима на уређење.

На крају друге године од њиховог заснивања, већина ових расадника произвела је приличан број воћних садница и лозе, и ове дају народу дотичних срезова по јефтиној цени, то јест по незнатној такси коју среска скупштина пропише. Сем овога, у току ове две године у овим срески расадницима обучавани су младићи синови земљорадници у гајењу воћака и лозе, и како се од тога може имати највећа корист у нашој земљи, која је Богом дана за Воћарство и Виноградарство.

Поред дужности државних економа, да поучавају народ о бољем начину рада у свима пољопривредним гранама, они су у многим срески расадницима држали у прошлој 1902 години и марта месеца ове године практичне курсеве о подизању и облагорођавању воћа и лозе. На тим курсевима обучавани су земљорадници синови у овоме:

I. *Из Воћарства.* О збирању воћног семена, и од којих воћака; о клијавости семена; кад га треба сејати и како га до сејања треба чувати; о стратификовању коштичава семена, припремању земље и начинима сејања; о пресађивању зелених младица у растило; о произвођењу извесних воћака пропорцима, нагртањем положаницама и изданцима; о разликовању родних

и јалових пупољака; о времену присађивања, месту где се воћке присађују (при земљи и круни); готовљењу хладног и топлог воћарског воска и извођењу најбољих начина присађивања (каламљења); о копању јамића за сађење, времену сађења и сађењу воћа; о орезивању и дотеривању круне код воћака; обрађивању и ђубрењу земље под воћњаком.

Сваки се споменути рад изводио очигледно и курсисти су се вежбали.

За обуку курсиста — слушалаца — у одабраним начинима присађивања, они су прво вежбали руку на врбовом прућу и шибљикама све дотле док се нису потпуно извежбали, и потом тек пуштени да расадничко воће присађују (каламе).

II. *Из Виноградарства.* Припремање земље за виноград; о чувању америчких сората лозе до употребе; прпорење резница и неговање прпорака преко лета; сортирање домаће лозе за каламљење; припремање подлоге и вијоке (калем лозе); вежбању слушалаца у правилном сечењу резница; вежбању слушалаца каламљењу лозе на резницама, прпорцима и на сталном месту на показаним начинима каламлења на зрело, енглеско спајање, и каламљење у пун процеп, а тако исто зелено каламљење спајањем; нега зелених калемова преко лета, потапање и полагања на месту гди се окалами; чување зелених каламова до употребе; кад треба садити зелене каламове и како се спремају за сађење; вежбању слушалаца прпорењу, полагању, потапању и сађењу на сталном месту; одгајивању и орезивању чокота од зелених каламова до навршетка треће године; о справљању бордовске чорбе за прскање противу Пероноспоре и руковању прскалицом.

На тим курсевима у среским расадницима обучено је земљорадничких синова и то:

				МАРТА И АПРИЛА 1903 год.
1	У расаднику	власотиначком	29	28
2	„ „	пољаничком	16	13
3	„ „	пожешком	20	16
4	„ „	деспотовачком	18	20
5	„ „	хомољском	14	45
6	„ „	нишком	20	41
7	„ „	јасен. (Шалан.)	20	8
8	„ „	млавском	43	—
9	„ „	посав. (Умка)	26	20
10	„ „	лесковачком	42	39
11	„ „	јасен. Аранђел)	23	20
12	„ „	алексиначком	39	12
13	„ „	пос. (Обренов.)	33	12
14	„ „	бањском	44	21
15	„ „	ресавском	36	15
16	„ „	расинском	78	44
17	„ „	сврљишком	26	32
18	„ „	параћинском	93	33
19	„ „	заглавском	34	16
20	„ „	кључком	19	16
21	„ „	крагујевачком	27	14
22	„ „	жупском	25	61
23	„ „	колубарском	69	27
24	„ „	гружанском	45	24
25	„ „	лепеничком	67	40
26	„ „	темнићском	17	15
27	„ „	пос.-тамнавском	22	25
28	„ „	орашком	29	37
29	„ „	беличком	17	21
30	„ „	таковском	20	28
31	„ „	левачком	44	16
32	У расаднику	трнавском	22	14
33	„ „	рачанском	12	9
34	„ „	рамском	40	15
35	„ „	поречком	—	10
36	„ „	трстеничком	—	24
37	„ „	ражањском	—	40
38	„ „	тимочком	—	41
39	„ „	белопаланачком	—	18
40	„ „	нишавском	—	15
41	„ „	голубачком	—	53
42	„ „	пожаревачком	—	91
43	„ „	масуричком	—	25
44	„ „	копаоничком	—	22
		Свега	1089 +	1137 =

чини 2.226.

На овим практичним курсевима, који се држе у среским расадницима, сваке године најмање двапута, а по потреби и 4 пута, сви слушаоци, како они које су општине изабрале тако и они који добровољно слушају, дужни су бити у току једне године на свима курсевима по 5 дана. — Они по свршетку последњег курса и по положеном испиту практичном и теоријском, добијају награде у калемарским и другим воћарским алаткама и пољопривредним књигама, а сем тога и по коју садницу благородног воћа.

Код већине наших среских расадника, као још младих установа, постигнут је успех, те је на споменутим практичним курсевима у прошлој и марту ове године дато поуке теоријске и практичне како се воћа и лоза негују и каламе, и томе знању обучено 2226 младића од 16—25 година старости, а долазило је и старијих по годинама, који су драговољно били за све време на приређеним курсевима.

Овај број слушалаца као и добровољних, убеђују нас, да су срески економи и срески расадници отпочели да утичу, да наш народ који је у већини земљорадник, не само добије поуке како се воће и лоза негује, но су многи расадници отпочели од ове године да своју околину снабдевају добрим садницама воћа а тако и лозе резница и каламљене, чему се само можемо радовати јер је то успех среских расадника, који ће да убрзају обнављање наших пропалих виноградских крајева а са тиме уједно размноже доста и добрих сората воћа, нарочито јабука и крушака.

Дим. Јос . . . вић.

БЕЛЕШКЕ

Крвава ваш у Бугарској. — По „Оралу“ (број 12 ове год.) има крваве ваши и у Бугарској. Тај се немили непријатељ воћњака распростр'о много по вотњацима, нарочито у окрузима: софиском, ћустендилском и пловдиском, и причињава големе штете јабуковим дрветима.

Свраћа се пажња на ово наших привредника који се граниче са Кнежевином Бугарском, те да из крајева који су овде споменути, не преносе вијоке (калам-гранчице) и воћне саднице, нарочито од јабука, крушака, дуња и мушмула, па и ружа.

ГЛАСНИК

Распис о брању и извозу летњег воћа. — Министарство Народне Привреде издало је Начелствима окружним овај распис:

„Управа Извозне Банке у Београду обратила се Министарству Народне Привреде, предлогом од 17 овог месеца, да Министарство одобри, да се воће за извоз може брати пре но што потпуно сазри, управо још зелено или у полу зрелом стању; пошто потпуно зрело воће не може издржати даљи транспорт.

Ма да је државним економним органима, који имају дужност да врше преглед воћа за извоз, познато какво може бити ово воће у погледу на његову зрелост, ипак Министарство налази за потребно наредити ово:

1. *летње воће* уопште, изузев трешње и вишње, треба брати увек раније но што оно сазре, па оставити га на дозревање, јер је тада оно увек сочније и укусније, док обрано у потпуном зрењу већином је брашњаво (јабуке и крушке) и брзо се квари;

2. по томе летње јабуке и крушке треба брати за недељу дана пре потпуног зрења, тако исто и кајсије и бресквe, а то је чим се укаже на плоду жућкаста боја, па макар он био још тврд, исто тако и шљиве летње треба брати док су још потврђе;

3. што је транспорт летњег воћа на даље одстојање, то треба одобрити брање воћа раније, а ако се оно носи на мање одстојање берба се може одобрити доцније, ближе потпуном зрењу.

Нека Начелство ово расписом одмах саопшти свима државним економима који, по ранијим наређењима имају да прегледају воће за извоз, и препоручи им, да према овоме и дају одобрење за извоз.

Уједно ће им се закажати, да извозницима у погледу овога буду што могућно више на услузи, да споразумно с њима дају поуке народу у погледу на начин брања, пребирања и преноса воћа до извозних станица. Односно паковања воћа и товарења у вагопе остаје у снази ранији распис (од 6 јула 1902 године ПБр. 12740)“...

НАЗИВИ И РЕЧИ ИЗ ОБЛАСТИ ПОЉОПРИВРЕДНЕ

Питалисте ме: шта значи израз *ливаде тучне* у „Јеки од Гусала?“

Велите ми, да сте питали неке, о којима сте држали, да морају знати, па вам нису умели казати.

Дакле: Ја сам ту реч чуо још као дете у свом завичају Браничеву. Она значи: ливада масна, угојна, издашна која стоци даје добре хране, много и доброг сена.

Реч *тук* значила је у старо српском језику *масло* (од млека) те и данас се не каже *прави* него *туче* масло. Има и *тучен* сир, онај масан а уситњен, који дакле није у „комадима,“ или како у Браничеву кажу, *велијама*.

Реч *тук* по свој прилици узета је од саме *радње*, те да би начинили разлику између масла од *млека*, и масла биљног. Ово *биљно* масло, кад је за *млечно* остала реч *масло*, назвали смо по турски *зејтин*, ал дрвету и роду остало старо име *маслина*.

Дакле „ливаде тучне“ значи да нису *мршаве*; а и за земљу (Erde) каже се масна и мршава.

Драгашевић.

ОГЛАСИ

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова.

16—36

Преглед 22 броја Тежака. — Обласна изложба у Ужицу. *Чланци:* — Најновији нож за „очење.“ — Одгајивање пилића. — Колико су наши срески расадници показали успеха на унапређењу Воћарства и Виноградарства. — *Подлистак:* Свиларство у Русији. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Називи и речи из области пољопривредне.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 28. У БЕОГРАДУ, 10 АВГУСТА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

КРАЉЕВСКА ЗАШТИТА ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ

Његово Величанство Краљ Сриски Петар I благоволео је 7 ов. м. у 5 часова после подне у нарочитој аудијенцији у присуству г. Министра Народне Привреде, примити Представништво Српског Пољопривредног Друштва, које је у име истог Друштва поднело молбу *Његовом Величанству* да би благоволео под Своју моћну Краљевску Заштиту примити Српско Пољопривредно Друштво. Одговарајући на поздравни и молбени говор Представништва друштвеног, *Његово Величанство Краљ* благоволео је у Своме значајном говору истаћи важност пољске привреде за благостање народа нашег и потребу економског преображаја у нашој земљи, којим би се ујамчило стално снажење пољске привреде као главног извора народне зараде и створила јача и боља продња пољопривредним производима, а поред тога и установила обезбеђења за накнаде штета од елементарних непогода. Као врло важне чињенице тога преображаја Његово Величанство Краљ истакао је: потребу оснивања школа пољопривредних, извршење разних амелиорација, уређење кредита на задружној основи и гајење задругарства у опште у привредним пословима. Изражавајући наду, да ће и Српско Пољопривредно Друштво својом искреном и стручном сарадњом знатно припомоћи успешном извођењу привредног преображаја у Србији, благонаклоно изјављује да се одзива молби Српског Пољопривредног Друштва примајући га радо *под Своју Краљевску Заштиту.*

Значајни говор Његовог Величанства пропраћен је бурним клицањем: *Живео Краљ Петар и Светли Му Краљевски Дом!*

За овим су по жељи Његовог Величанства представљени сви чланови друштвеног Представништва, и Његово Величанство благоволео је са свима проговорити по неколико милостивих речи извештавајући се од њих о стању појединих грана наше пољске привреде и о резултатима радова за њихово унапређење. Нарочиту је пажњу сврatио Краљ и желео је исцрпнијег обавештења о стању Сточарства, Воћарства, Виноградарства, Пчеларства и Шумарства у земљи, износећи о томе и Своја искуства и доживљаје у Швајцарској, Француској и другим земљама. На сва питања, стручни представници ових грана трудили су се да Његовом Величанству дају што прецизнијег одговора.

Праштајући се с Представништвом, друштвеним Његово Величанство Краљ благоволео је премилостиво изјавити: да Он *сматра рад за унапређење пољске привреде као најпречи пут за подизање народног благостања,* и да ће радовима друштвеним на томе путу поклањати Своју Краљевску пажњу, на што се Представници друштвени одазваше са одушевљеним клицањем: Живео!

Реч Његовог Величанства којом се прима покровитељства гласи у целини овако:

Уверен сам, да је за материјални напредак једног народа потребно, да су код њега заступљене све гране привредне. Сматрам међутим, да је прва дужност државе, да подиже и негује ону грану, којом се бави највећи део становништва.

Наша пољопривреда налази се данас, услед неугодних прилика на светском тржишту, у врло тешком положају. Зато је њој брза и осетна помоћ двоструко потребна.

Могу вас уверити да сам, за све време мога бављења на страни, са највећим интересом пратио развиће српске пољопривреде. Са тугом сам морао да констатујем, да је за олакшање њеног положаја врло мало урађено. Сам факат, да у Србији, скроз пољопривредној земљи, постоје само две ратарске школе, жалостан је.

Ја сам мишљења, да тежиште питања лежи у томе, да се на селу почне што рационалније да ради. Средства, којима држава може да помаже у томе правцу, многобројна су. На првом месту долази подизање пољопривредних школа, које би васпитале здрав раден подмладак. Оне би требале да одврате млађе генерације од мање корисних занимања.

За тим би ваљало приступити извођењу извесних културнотехничких радова, којима би се само земљиште побољшало.

Даље, налазим да је веома потребно завођење свију врста пољопривредног осигуравања. Само на тај начин моћи ће се наш народ сачувати од великих и оштрих криза.

Нарочиту бригу ваља посветити стварању јевтиног земљорадничког кредита. А не мање важно је и треба да иде упоредо са тим и неговање наше лепе задруге, у вези са осталим облицима савременог задругарства.

Радо се одазивам, дакле, вашој молби, да се примим заштите над вашим удружењем. Ви ћете у Мени наћи увек искрена помагача у вашем послу, на подизању благостања народног. Примајући се заштите Ја испуњујем само једну од многобројних жеља да будем од користи Отаџбини, којој сам рад да посветим сву Моју снагу.

Поздрав председника гласи:

Ваше Величанство,

Охрабрено првим премилостивим пријемом, представници Српског Пољопривредног Друштва узели су слободу да Ваше

Величанство понизно замоле за част да Вам се још једном поклоне и да изнесу Вашем Величанству најпонизнију молбу Српскег Пољопривредног Друштва да би га благоволели примити под највишу заштиту.

Ваше Величанство,

Има већ 34 године како Српско Пољопривредно Друштво, као приватна установа, својом малом снагом и својим маленим средствима ради неуморно на унапређењу оне гране народне привреде, којом се бави 90 од сто нашег становништва, које је главни извор богаства нашега народа и наше државе.

Стављајући себи у задатак да нашем земљораднику омогући прелазак рационалнијем начину производње, Српско Пољопривредно Друштво прибегавало је свима оним средствима, која су томе циљу могла да воде а која су била у његовом домашају. Оно је на првом месту живом речи, затим путем разних многобројних публикација ширило у народ најновије тековине на пољу разних грана пољопривредних наука. Оно је растурало у народу боље врсте семена и нове културне биљке и тиме је доприносило оплемењавању постојећих фела и одомаћивању културе рентабилнијих биљака. Истом циљу служило је настојавајући да се примењују савршенија средства за производњу, служећи се изложбама као веома поучним средством и делећи им награде за примену савршенијих начина производње. Оно се трудило да подигне Сточарство и да уведе боље начине прераде сточних производа. Оно је прво почело да ради на уништењу опасних болести винове лозе. Оно је свима силама радило на томе да се српским производима отворе и нова повољна тржишта, и да се они оспособе за што бољу цену, чега ради оно намерава подићи и Привредни Музеј.

Ваше Величанство,

Реч Вашег Величанства, да српска држава има да предузме један низ мера, којима ће изазвати полет народне привреде и обезбедити сталан напредак, пала је као мелем на срца наших привредника и њихових пријатеља. Она је прострујала кроз све нас, улила нам нове наде и дала нова полета. То је такође охрабрило Српско Пољопривредно Друштво, да Ваше Величанство, првог пријатеља српске пољопривреде, под чијим се окриљем има да изврши *економски преображај* Србије, умоли да под моћно закриље прими и њега, које тај задатак има као основну замисао своју.

Подносећи пред Ваше Величанство ову понизну молбу Српског Пољопривредног Друштва, кличемо:

Да живи Његово Величанство Краљ Петар I!

Да живи Његов пресветли дом!

УПОТРЕБА ВЕШТАЧКОГ ЂУБРЕТА

У своме најновијем делу, под горњим насловом, проф. *Др. Вагнер*, чувени агрикултурни хемичар, износи нам ова своја посматрања о употреби вештачког ђубрета, као и о потребној количини ђубрећих средстава на хектар, а за најважније наше пољске усеве.

1. За *стрмна жита каже:*

Обично се замишља, да је од свију хранивих средстава, која су овим биљкама потребна, најважнија фосфорна киселина, те да према томе, када се стрмна жита ђубре, треба на првом месту водити рачуна о фосфорној киселини. Ово је заблуда, јер ма да је фосфорна киселина стрмним житима врло потребно храниво средство, при свем том ћемо у понајвише случајева запазити, да ђубрење стрмнина *сâмо* са фосфорном киселином не показује никакво дејство. Поготову у свима њивама недостаје азота, и тек, када се подмири потреба у азоту, може се приметити и дејство фосфорне киселине, којом смо пођубрили њиву. По правилу треба стрмним житима све три врсте хранећих материја и то: азота, фосфорне киселине и калија. На случај, да које од ових хранивих средстава за извесну врсту земље, не би било потребно, то би се таква појава морала сматрати као изузетак.

За доказ томе наводи, како је доходак пет једнаких њива, које су биле јечмом засејане, повећан од 19 на 27 метарских центата по хектару — што значи, да је чиста добит у новцу, износила 90 круна од хектара — када су ове њиве пођубрене са све три врсте вештачког ђубрета и то: азотом, фосфорном киселином и калијем.

ПОДЛИСТАК

НАЈНОВИЈИ ПОЉОПРИВРЕДНИ ПОКРЕТ У БУГАРСКОЈ

Познато је, да је у Бугарској била *изложба живине*, која је у неколико имала и карактер међународни. То је већ један знак да се у Бугарској ради смишљено на унапређењу домаће пољске привреде, и појединих јој грана.

Али у последње време Бугарска даје још више знакова о том свом раду. Њихово Министарство Народне Привреде приступило је енергично, да обради и систематску основу том раду. Недавно су чиновници пољопривредног одељења израдили један колективан (заједнички) извештај, у коме су изложили тачне податке о данашњем стању пољске привреде у Бугарској, показали потребе њене и у главним цртама обележили будућу пољопривредну политику Бугарску, и тај извештај су поднели њиховом Министру Народне Привреде, г. П. Абрашеву. То је један Меморандум који ће, по речима бугарског пољопривредног листа *Орала*, „оставити дубоке последице у историји бугарског пољско-привредног делања".

Други не мање је важан рад истога Министарства — Извештај Комисије за унапређење Сточарства у Бугарској, која је комисија састављена од свих виших чиновника пољопривредног и ветеринарског одељења, виших чиновника главне управе „Земљорадничких Каса," директорâ пољопривредних школа, управе за пошумљавање околине града Софије, и софиских реонских инспектора за пољску привреду и њене гране.

У *Оралу* (бр. 13 и 16 ове год.) налазимо извод Меморандума под насловом: „Меморандум бугарских агронома," и Записник (протокол) Комисије за Сточарство. Како у оба ова акта можемо наћи много интереснога и за нас и наше пољопривреднике, ми ћемо навести главнија места из њих

I

У *Меморандуму* се наводе најпре статистички подаци о површини обрађене земље, броју „домаћинстава" или сопственика земље, као и подела земље међу овима. Из ових се података види, да у Бугарској има обрађене земље на 3,452.470·65 хектара са 546.084 домаћинстава. Од ове површине налази се под дивљим („јаловим") угаром 26·99%; и по томе главни је карактер бугарске пољске привреде екстенсиван. Од целокупне површине земље погодне за обрађивање 78% је под њивама, ливадама, вотњацима, градинама и бостаништима, а 22% служи за пашу. По сопственицима више од 300.000 има који имају земље једва до 5 ха., и од тах 100.000 имају само до 1 ха. Највећи је број оних који имају 5—7 ха. (85.177), а после ових долазе одмах они који имају само по 0·5 ха. (65.870). Око 500 хектара и више има 38 сопственика.

Бугарска пољска привреда има углавноме ова три обележја:

а) да преобладује ситна сопственост;

б) да преобладује житна система са двостраним (двопољним) плодоредом; и

в) да знатно пространство заузима дивљи угар, и земља погодна за обрађивање (културу) која се не обрађује.

„Кад се, по томе, узме у призрење, с једне стране тако ограничено пространство земље која се ради, с друге стране

Напротив, доходак се смањио, када се једно од ових ђубрећих средстава изоставило. Тако на пр., доходак се смањио на 20 мет. цената, када је изостављено ђубрење са азотом, а кад је изостављена фосфорна киселина, доходак је спао на 24 мет. цената, а тако исто беше доходак спао на 24 м. цената када се калијем није ђубрило. Исти такав пример износи за седам њива, које су биле засејане овсем, код којих је принос по хектару повећан од 16 на 29 м. цената, када су пођубрене азотним, фосфорним и калијевим ђубретом. Вишак добивеног зрна представља вредност од 157 круна по хектару у новцу. И код ових њива смањивао се доходак по хектару на 19 м. цената, када је приликом ђубрења изостао азот, а на 26 м. цената, када није ђубрено фосфорном киселином, а толика је количина — 26 м. цената — добивена са једнога хектара када је ђубрено азотом и фосфорном киселином без калија.

Из ових се података јасно види, да постоји извесна граница за све три врсте ђубрећих средстава, испод које не смемо смањивати количину ни једног ђубрећег средства, а да нам се жетвени принос не умањи.

За стрмна жита одређује проф. Вагнер ове количине вештачког ђубрета по хектару:

Азота

као слабо ђубрење	15	килограма
„ средње „	25	„
„ јако „	60	„

Фосфорне киселине

као слабо ђубрење	30	килограма
„ средње „	50	„
„ јако „	80	„

Калија

као слабо ђубрење	20	килограма
„ средње „	30	„
„ јако „	100	„

Да ли ћемо употребити већу или мању количину вештачког ђубрета зависи:

1. *Од врсте стрмних жита*, јер се јечам и раж, задовољавају мањом количином *азота*, него овас и пшеница. Затим, свака врста стрмних жита, која је по природи својој јаке стабљике, потребује више азота, него врсте у којих је стабљика слаба. Стрмна жита, која су у врсте — врстачном сејалицом — посејана, траже већу количину азота, него она, која су на сачму посејана. Пиварски јечам подноси само у том случају повећу количину азота, ако је претходно пођубрен повећом количином калија и фосфата. Врсте, које су по себи плодније потребују већу количину ђубрета од врста које слабије рађају. Напослетку, јечам више захтева растворљива калија него овас.

Даље зависи количина ђубрета:

2. *Од особина земље и од тога, колико је она претходно стајским ђубретом удобрена.*

Суве и лаке земље траже више азота и калија а мање фосфорне киселине, докле, напротив, влажне и тешке земље траже више фосфорну киселину. У колико је више хумуса у земљи и уколико је земља јаче пођубрена стајским ђубретом, зеленим ђубретом и осоком — пиштевином — утолико мање треба ђубрити азотом, а више фосфорном киселином.

И, напослетку зависи количина вештачког ђубрета:

3. *Од усева који је претходио, и усева који ће следовати.*

Ако су претходили ови усеви: детелина, луцерка, грахорица, грашак, пасуљ, лупина итд., или, ако је који од ових усева зелено заоран (зелено ђубре), онда ћемо у таком случају употребити више фосфорне киселине и калија, јер биљке које смо поменули, имају ту особину, да из ваздуха прибирају азот и њиме богате земљу. У случају, где су којем усеву претходила стрмна жита, кромпир и репа — који јако црпу азот из земље — ми ћемо јаче земљу пођубрити азотом и калијем а слабије фосфорном киселином, пошто су стрмна жита, кромпир и репа, мање исцрпли из земље фосфорне киселине, а више азота и калија.

Стрмна жита, после којих ћемо сејати кромпир, треба добро пођубрити калијем, јер ће ово ђубре, бачено за претходни усев, много повољније дејствовати на кромпир, него када би га бацили исте године, када се и кромпир сеје. То пра-

---

житна двострана система са дивљим угаром, и с треће стране једнообразност у производњи, онда је ту узрок свима недаћама, у којима се налази сеоско становништво бугарско," — вели се у Меморандуму. По томе средства да се ово стање поправи ова су:

а) да се повећа земља за рад; и

б) да се заведу поправке у газдинству и разнообразност у производњи, т.ј.: да се изиђе из екстенсивног газдинства и пређе у интензивно.

Да се постигне прво, потребно је: да се приступи разрађивању мера и преобраћању земље непогодне за обрађивање у погодне, путем мелиорација. У разрађивању мера решиће се и крупно питање о катастру, а с тим ће се ближе доћи и до савремено регулисање сопствености, — груписање имања, што је једна од првостепених економских погодаба за напредак у пољској привреди. Мелиорацијама ће се не само повећати површина продуктивне земље, него ће се моћи применити наводњавање (ирригација).

По другој тачци имале би се, осем напреднаведених реформама, извршити и ове:

1. Да се земља отпочне дубље орати. „Модерни плуг треба да буде савремено оружје и нашег пољопривредника исто тако као магацинка пушка нашега војника," — каже се врло згодно у Меморандуму. Ма да је број европских гвоздених плугова у Бугарској од 1893 до 1898 порасао за 73%, ипак 90% још раде ралом. Да би се пољопривредници снабдели плуговима потребно је, да се отворе стоваришта што ближе њих, те да их могу купити јевтино, лако и оног тренутка када им је плуг потребан и када за то имају новаца. Стоваришта ова да се оснују код „Земљоделских Каса," и да се ту могу осем плугова, добити и дрљаче, тријери, ветрењаче, прскалице за лозу итд. На тај начин би Земљоделске Касе могле олакшати пољопривредницима набавку потребног им инвентара, на првом месту — плуга.

2. Да се за повећање приноса на њивама изврши обнављање семена. Ради тога потребно је применом селекционе методе (одабирања) поправити жито, па добро семе раздавати пољопривредницима. И ако се покаже да се селекционом методом не може постићи циљ, онда треба применити методу аклиматизације (прилагођавања) у нарочито за то организованим заводима.

3. Да се поправи и каквоћа стоке. За то има два пута:

а) Поступно разоравање пашњака, те да се појача сејање траве и гајење (култура) других пићних биљака;

б) примена методе селекције (одабирања у сопственој крви) где видимо да за то има гарантије, или примена методе укрштања, или најзад, чистокрвно размножавање довођењем страних раса.

Селекциона метода је употребљена у поправци Коњарства да се добије бољи материјал за више циљева, — укрштан с пастувима чистокрвних раса. Таквих пастува има у државном коњарском заводу и стаништима (деповима) само 297; а по броју кобила у земљи потребно је да има још 3000.

Истом методом треба побољшати и каквоћу говеда, као главну радну стоку, јер ће задуго још во замењивати коња у пољским пословима. Општине треба да се снабдеју биковима домаћега соја, но који ће се одгајивати у нарочитим заводима ремонтским стаништима (деповима), па као телад од 8—12 месеца раздавати општинама.

(Наставиће се)

вило важи и у случају, када после стрмних жита треба посејати детелину или луцерку, но у овој се прилици морају јако поћубрити стрмна жита калијем, а још јаче фосфорном киселином.

За детелине и махунасте илодове важе ова правила:

Када се стрмна жита ћубре вештачким ћубретом, тада се нарочита пажња обраћа азоту, напротив, детелинама и махунастим биљкама поготову азотно ћубре и није потребно. И ако ове биљке садрже у себи више азота, него остали културни усеви, при свем том оне захтевају незнатну количину лако растворљивог азота који се у земљи налази, јер оне главну масу азоте црпе из ваздуха. Но ако је земља јако оскудна у лако растворљивом азоту, то је треба поћубрити са 100 кгр. чилске шалитре по хектару, а нарочито где мислимо посејати грашак или пасуљ, јер ће нам већи принос, обилно надокнадити издатак и труд; поред тога, ово ће ћубрење убрзати и пораст усева. За обичне прилике при ћубрењу махунастих биљака вештачким ћубретом, најглавнија је фосфорна киселина и калије, од којих треба бацити на хектар и то: 60—80 кгр. фосфорне киселине и 80—120 кгр. калија па да се постигне богата жетва. Једино за луцерку треба бацити нешто више ћубрета и то 150—200 кгр. фосфорне киселине на хектар у облику Томасова брашна.

За кромпир и репу износи ова посматрања:

Кромпир и репа, имају необично јаку моћ да се користе калијем, који се у земљи налази. Они црпе толику масу калија, да им није довољна чак ни она количина, која се уноси у земљу стајским ћубретом. Сем тога, кромпир и репа захтевају и јако ћубрење фосфорном киселином. Нарочито се пораст репе знатно убрзава, када се приликом ћубрења уз азот, дода на хектар 75—100 па и 150 кгр. суперфосфата.

Азота пак, највише потребује сточна репа, затим шећерна, па кромпир.

Као мерило за све три врсте вештачког ћубрета, препоручује на један хектар —

За кромпир:

	азота	фосф. киселине	калија
Слабо ћубрење	20 кгр.	30 кгр.	40 кгр.
Средње „	30 „	50 „	60 „
Јако „	45 „	70 „	80 „

За шећерну репу:

	азота	фосф. киселине	калија
Слабо ћубрење	25 кгр.	40 кгр.	50 кгр.
Средње „	50 „	60 „	80 „
Јако „	75 „	90 „	120 „

За сточну репу:

	азота	фосф. киселине	калија
Слабо ћубрење	30 кгр.	50 кгр.	80 кгр.
Средње „	60 „	100 „	120 „
Јако „	90 „	120 „	160 „

Као и код стрмних жита, тако и овде, важи оно исто правило, да количину ћубрета треба умеравати према врсти усева, особини земље и од тога: колико је она претходно стајским ћубретом удобрена као и од усева који је претходио, и усева који ће следовати.

Ћубрење ливада вештачким ћубретом — Ливадске траве жуде необично јако за лако растворљивим азотом, као год и стрмна жита. Када се ливаде поћубре чилском шалитром или амонијачним ћубретом, приметило се, да азот из овог ћубрета, травама особито годи и оне га нарочитом вољом усисавају и претварају у обилатију жетву.

При свем том, ћубрење ливада азотним солима, није у свакој прилици за препоруку, јер пијачна цена сену, не одговара цени коштања вештачком азотном ћубрету. Зато је само у извесним случајевима за препоруку вештачко ћубрење ливада азотом. За препоруку је онда, када су ливаде често ћубрене калијевим и фосфорним ћубретом, јер ова ћубрад измамљују пораст детелина, те кад би ове преотеле мах, нестало би ливадских трава и на крају крајева, детелина ће после неколико година по природи својој издати (Kleemüdigkeit) и принос ће од ливада бивати све мањи и мањи. Кад овако стање наступи, треба с времена на време ливаде поћубрити *азотом*, јер ће азотно ћубре потпомоћи (изазвати) пораст ливадских трава а сузбити пораст детелина и тако изравнати однос једних и других трава. За овај циљ добро је, а и са економног гледишта корисно, да се ливаде ћубре пиштевином (осоком) у којој има доста азота, јер ће нам она учинити исту услугу коју би нам учинило вештачко ћубре азотних соли. Према томе, није потребно да се ливаде стално ћубре азотом. На ливадама треба да има повише детелине и грахорице, али само не треба опет да преотму сасвим мах. Детелина и грахорица по својим особинама треба да богате газдинство азотом кога црпе из ваздуха, па је зато много корисније, да се азот, кога у вештачком ћубрету има, употреби за ћубрење стрмних жита, репе и других биљака, него за ћубрење ливада, од којих никада немоћемо имати толико прихода као од стрмних жита и репе, јер се ове биљке у знатно јачој мери користе азотом. Међутим, неопходно је потребно да се ливаде добро поћубре фосфорном киселином и калијем, а ова ћубрад, као што је речено, изазивају пораст детелинских трава. Осталим травама, не користи много фосфорно и калијево ћубре само по себи, али ако у земљи има и лако растворљивог азота, онда је у заједници дејство фосфорне киселине, калија и азота — изврсно и за обичне траве. Пошто дакле махунастим и детелинским травама није потребан азот којим се у земљи снабдевају из ваздуха, то ће претекли вишак азота у земљи послужити за исхрану осталих ливадских трава.

Што се тиче питања, колико би требало годишње бацити фосфорне киселине и калија на хектар, то је код ливада много лакше одредити него код њива, на којима се из године у годину мењају усеви.

Пошто 100 метарских центата сена а то је 10.000 кгр. садрже у себи 60 килограма фосфорне киселине и 170 килограма калија, то је природно, да се годишње мора накнадити ливади, са које смо покосили 100 мет. центата сена, 60 кгр. фосфорне киселине и 170 кгр. калија.

Добре ливаде, које нису ћубрене вештачким ћубретом, дају по хектару 2500 кгр. сена, међутим, такве ливаде, када се по хектару поћубре са 60 килограма фосфорне киселине и 170 кгр. калија, даће нам 10.000 кгр. сена. Према томе, ове две врсте вештачког ћубрета треба сваке године употребити, јер је цена ћубрету по хектару знатно мања, него вишак који смо у сену добили.

Ливаде, које су дотле по хектару давале више од 2500 кгр. сена без вештачког ћубрета, могу се поћубрити са сразмерно мањом количином фосфорне киселине и калија, јер нам такав случај сам по себи казује, да су такве ливаде богате на калију и фосфорној киселини, те ћемо према томе ћубрити са мањом количином вештачког ћубрета све дотле, докле не приметимо, да принос по хектару са ливаде постаје мањи.

Томасово брашно и калијеве соли, треба заједнички у позну јесен или зими растурити по ливади, а на водоплавним ливадама треба ћубре растурити пошто вода секне.

Цене су вештачког (хемиског) ћубрета од 100 килограма приближно:

Чили шалитра са 16% азота	25 дин.
Амон-сулфат са 20% азота	30 „
Суперфосфат са 18% фосф. киселине	8 „
Амон-суперфосфат са 9% азота и 9% фосфор. киселине	20 „
Томасова згура са 18% фосф. киселине	6 „
Калијев сулфат са 40% калија	20 „
Калијев хлорид са 40% „	8 „
Кајинит са 12% калија	3 „
Коштано брашно 5%, азота и 20% фосф. кис.	14 „

А. М.

ЖИРОПАЂА

Међу споредне продукте, које нам шума даје, спадају и шумски плодови и семење. Они се могу употребити за разне цељи, као на пр. за подизање нових шума — природним или вештачким путем, за гајење стоке, делом за справљање разног уља а и за друге трговачке производе.

Међу најзнатније плодове, којима се домаћа стока, особито свиње хране и гоје, заузима прво место жир растови па букови.

Жир се или купи па се даје свињама или се свиње непосредно терају у жир што је за њих много боље, јер тако се оне за време жиропаће не само исхране већ и угоје а тиме дуплу корист одгајивачу доносе.

Жиропаћа је позната још из XII века, те је постепено све више напредовала тако, да је у XVI и XVII веку достигла врхунац свога значаја и доносила огромне користи државама и власницима шума. Од истог значаја је још и данас жиропаћа у Славонији, Угарској, Галицији и др. Како се пак у новије доба почела техника све више и више развијати, то се осетила и јача потреба за дрветом, те је почела више секира да ради, обарајући и пустошећи многе и многе шуме а око подизања истих није се ништа радило, те услед тога видимо, да је са оскудицом дрвета и жиропаћа већ у XVIII веку тргла у натраг.

Природна граница времена, у којој дрво доноси жир јесте она, када дрво достигне свој главни узраст у дужину, а она се јавља у најснажнијем животном добу, које се зове зрелост. Да ли ће пак плод пре или касније уродити, то зависи од врсте дрвета, од земљишта, светлости и самог здравственог стања дрвета.

Какву ће родност донети дрво, ту главну улогу игра мноштво накупљених резервних материја, затим светлост и топлота. Јер када се сваке године узимају храњиве материје, које производе даљи развитак дрвета, увек остаје један мали део као резерва за храну — неупотребљен, највише у сржаним ћелицама. Када се ова резерва до извесне количине накупи, онда дрво производи цвет и семе. Ако је година родна, онда се све прикупљене резервне материје утроше и дрво почиње исте из нова да прикупља. Топло, суво сунчано годишње време даје добре услове за цветање у идућој години. Развију ли се родни пупољци, тада одлучује време при цветању, каква ће зрелост и род бити, јер обично наступа опасност од мраза, а код таковних врста дрвећа, које захтевају топлоту одлучује и наступајуће летње време. Уопште за родну годину неопходно је потребно, да су две прошле године биле топле; хладне, особито кишовите године, нису никада жиродне, а и жир је већим делом труо и шупаљ.

За букови жир добро је, ако је прошла година била топла и сува, и та далеко више одлучује на родност него и само време у родној години, јер ако се родни пупољци развију без оштете од мраза, онда је род сигуран макар лето и не било повољно. За растови пак жир мора родна година бити топла и сува; обично су добре жировне године када и грожђане, а букова родна година настаје после овакове.

Раст и буква спадају међу такво дрвеће — чији се плод периодично јавља, и то код букве је периода најдужа т. ј. просечно се може узети, да сваке десете године долази добро — родна година, а у лошијим приликама траје периода 10 - 15 година. По средњим висовима роди нешто сваке 3 и 4 године, но то једино може служити за природно подмлађивање. Ређе наступају две једна за другом родне године — а и ако се случајно догоди, то је периода одмора тим дужа.

Раст обично доноси род у размаку од 3—5 година и то добар, а по низинама роди и сваке године али мало. Семе растово сазре крајем септембра и опада, кад га први мраз ухвати обично почетком октобра. Бељиков жир сазре нешто раније од лужниковог. Буково семе сазрева у октобру и опада, ако је повољно време крајем октобра или почетком новембра; у изванредним случајевима, особито када је време влажно, остаје један део жира на дрвету и тек у зиму при сувом времену, обично у децембру и јануару, опада. Родност жира можемо поделити у три класе:

1. много — родан, (добро — родан) т. ј. ако имаде у толикој множини здравога плода, да се један део може лако употребити за природно подмлађивање шума, а са другим делом да се свиње могу не само исхранити већ и угојити,

2. средње родан, т. ј. ако га има толико, да се свиње могу само исхранити; и

3. мало — т. ј. када су само нека дрвета родна, чији род служи само за природно подмлађивање шума.

По Закону о шумама у нас почиње жиропаћа од 15 септембра и траје до 1 марта, а за свако грло плаћа се на име таксе за то време 50 п. д.

Када треба свиње терати у жир, то зависи од количине жира, који је опао. Ова је врло важна тачка, јер ако се на исту не обазремо и пустимо свиње у такво време, када неће наћи довољно хране, то ће свиње много тумарати тражећи храну и тиме ће бити много мршавије но што су пре биле, а и за пастира ће настати велика тешкоћа, да их у чопору одржи јер ће се тако свуда разићи па и штету учинити.

Такво пуштање у невреме не може дозволити рационално гајење саме шуме. А пошто се при уживању ма ког шумског продукта мора увек водити рачуна и о гајењу и очувању шуме, то и при уживању жиропаће, треба узети ове околности у вид: сва она шумска места, чији би подмладак трпио какве штете услед терања свиња треба штедити, број свиња треба удесити тако да исти стоји у једнакој пропорцији са масом хране, јер се свиње само онда могу у чопору одржати, ако имају довољно хране, а ако се свиње не терају у чопору и то под надзором искусног пастира, то ће сигурно штета за саму шуму наступити.

Да би могли што лакше проценити родност жира, то нека нам следеће као помоћно средство послужи: величина простора са семењацима, положај земљишта, да ли има доста старих растова или не, количина плода дотичне године, каквоћа семена, количина остале хране на земљи, куда спадају црви, мишеви, гљиве и др. Дакле на све ове факторе треба да се обазремо при процењивању родности жира у дотичној години, те када се једанпут ухвати тачна мера, то нам је за идуће године много лакше према прошлим подацима родност проценити, а када нам је позната мера и одношај хране то можемо лако извести одговарајући број свиња, који се може пустити, јер само је тада пуштање свиња на жиропаћу по интерес државни, а и интерес одгајивача правилан и користан.

Јован И. Симоновић

КАД ТРЕБА ПОВРЋЕ ЗАЛЕВАТИ?

Код многих баштована влада мишљење, да поврће треба залевати, чим се примети да се на површини земља сасушила (спекла), без обзира на то, да ли се у слојевима, који леже за неколико сантиметра дубље, налази довољно влаге или не? Овакав начин поступања има рђаве последице; јер, ако је хладно земља се нагло охлади и биљке зазебу; а ако је топло, онда се биљке јаче надраже, те узимају већу количину хране и терају више у дрвенасте делове, а лишће им постаје круто, дебело и кожасто, те је поврће мање укусно.

Сасвим је други случај кад је наступила суша и трајала дуже време, те су не само површни, већ и доњи слојеви земље испод њене површине, изгубила влагу. У овим случајевима треба биљке снабдети што пре и што већом количином воде како би се надокнадила она количина, која је кроз лишће испарила, те на тај начин да се биљке сачувају од сагоревања увелости. И ако нисмо у стању да ту знатно већу потребу у води подмиримо, нарочито код биљака што развијају јаче и више лишћа, онда ће нам сигурно биљке пропасти од суше. Ово ће утолико пре наступити, ако смо биљке још из ране младости врло често и у великој мери залевали, без обзира, да ли им је вода била потребна или не. Овакве биљке навикнуте су да увек имају велику количину воде, па према томе, и увек довољно хране, те нису имале потребе да своје коренове јаче развијају и дубље гранају у земљи. А због тога, што су коренови код ових биљака слабије развијени и у неку руку закржљавили, чим наступи суша и воде у површним слојевима нестане, биљке клону, и ако им се не притече у помоћ заливањем, наскоро угину.

Сасвим друкчије стоји са биљкама које још из младости нису биле навикнуте на сувишну влагу и чешће су пута имале да издрже сушу, такве биљке биле су, тако рећи, још у почетку свога живота принуђене, да развијају јаче жиле и да их пуштају дубље у земљу, где има више влаге, како би се снабделе потребном количином воде и потребном храном. Према томе, овакве биљке, које живе у мање повољним животним приликама, и које су принуђене да своје корене јаче и дубље гранају у земљи, кад наступи суша, много се боље одрже и сигурније доносе плод, него оне биљке, које су честим заливањем још у почетку биле разнежене. Сем тога, биљке које нису обиловале влагом, у случајевима наступеле суше, увек требају мању количину воде, — за њих је довољна тада и незнатна количина атмосферских талога (кише, росе и др.), па да се оснаже и одрже, док биљке које су још из младости биле навикнуте на обилну влагу и у овом погледу биле, тако рећи размажене, потребују, поред природног још и вештачко заливање — човечијом руком. И ако им се на овај начин не притече у помоћ, оне ће пропасти.

Из овог што напред наведосмо, можемо извести као правило, да биљке не треба залевати врло често, нарочито не треба за то да нам послужи као мерило, што смо приметили да се земља на површини спекла, јер то још није доказ да у дубљим слојевима нема потребне влаге, већ заливање треба вршити онда, кад на земљи дуже време није било атмосферских талога или кад после кише на дуже време опече сунце — и уопште кад можемо оценити да и у доњим слојевима земље нема довољно влаге. Но и тада не треба одједаред заливати много, већ у мањој мери. Ако друкчије поступамо, т. ј. ако заливање вршимо врло често и у великој мери, не обазирући се ништа лико на наведене околности, онда ћемо биљке разнежити, или боље рећи, размазити, те ће тражити увек више влаге, односно воде, и при јачој топлоти терати више у стабљике и образовати твrдо и кожасто лишће, те ће поврће бити мање укусно, а услед тога што такве биљке развијају слаб корен, теже ће издржати сушу.

Рад. А. Нешић.

УПОТРЕБА ДИВЉЕГ КЕСТЕНА

Дивљи кестен расте код нас на више места. Зри у септембру, за тим опадне и остане на земљи, док потпуно не иструли. Наши пољопривредници не поклањају самом кестену и његовом роду никакве пажње, и ако он заслужује веће пажње због користи, коју од њега можемо имати.

Круна његова, с великим пространим лишћем, прави пријатан хлад. Цвет садржи доста слатког сока (нектара), који пчеле радо једу; дрво радо употребљавају у столарству.

Плод његов не служи само за храну стоке, него се од њега израђује и: скроб, брашно, боје и др. Зрео плод садржи у себи 60% хранљивих градива, од којих су 36% скроб.

Највише имамо користи од плода кестеновог, кад њим хранимо овце или козе. Плод треба да је сиров и ситно исецкан. *Он је*, одиста храна најбољих особина и потпуно се равна — по каквоћи — са *сточном репом* и кромпиром. Овцама треба давати до сечке. На једног брава не треба давати дневно више од једног килограма с тога, што плод кестенов има у себи, као што сам напред казао, велику количину *скроба*. Сјагној овци треба давати само ½ килограма дневно.

Употреба плода кестеновог за сточну храну, најбоље се показала код оваца, нарочито онда кад се хране сочном храном. Овце и свиње радије једу кестење него говеда, која се такође брзо навикну на сирово кестење тако, да се може постепено дати кравама до пет килограма, воловима за гојење до десет килограма дневно, а да се не појаве рђаве последице. Највише користи имамо од кестења, кад њиме хранимо краве у доба, кад се оне хране сточном репом. Кестење се за то ољушти и *самеље*, и то док је још сирово, јер је рад лакши. И за зиму се може остављати. Тада треба од језгра одвојити кожасту љуску и језгро на сунцу осушити. У већој количини може се сушити и у сушницама.

Кестење садржи у себи већу количину горких материја (танина), с тога се мора донекле ослободити те горчине; то се врши на тај начин, што се измлевено кестење 2—3 дана држи у хладној води, а вода се за то време, мора 3—4 пута мењати. Или се кестење добро искува.

Краве, храњене сировим куваним кестењем, дају укусно, масно и жуто млеко, као да су младу траву пасле. Говеда, овце и козе могу се врло брзо угојити плодом кестеновим, који је с јечмом и јармом смешан.

Коњи не једу радо плод кестенов али, ипак, лако се навикну на њ. Унеколико он им служи као лек против гунтураја и сипљивости

Ко има доста кестења, добро ће учинити, ако га осуши и ујарми.

Живина се кестењем добро гоји; кестење се искува, да би се излужио танин, који је опор. Тако искувано кестење треба помешати с кромпиром, тој смеши додати мало кукурузне јарме и коштаног брашна. Ову смешу најрадије једе пилеж. Пролив, који живина добија при храњењу сочном храном, додавањем храни кестења, мора потпуно престати. Уопште може се рећи, да је здравствено стање боље код живине, која се храни и костењем.

И рибе се могу хранити плодом кестеновим, који утиче на њихово брже растење и гојење. За тај циљ кестење се искува, измеље и с мекињама помеша.

Из кестења се добија добар скроб. За тај циљ, кестење се ољушти и баци у воду, добро се самеље и процеди. Густа каша саспе се у суд са чистом водом, где се промеша и опет процеди, а талог се из сита баци. Тако процеђена течност цеди се још једанпут, кроз врло често сито и остави се у води до идућег дана. Другог се дана зеленкаста вода одлије. Брашно које се на дну сталожило, прелије се чистом водом, промеша и процеди, то се понавља дотле, докле вода не остане после таложења безбојна. Добивени скроб, остави се на чистом белом платну, да се суши. Разуме се, да судови и руке радника морају бити чисте. На овај начин добивени скроб веома је бео, а рубље њиме наскробљено добија необичну тврдоћу, белину и сјај. То је производња скроба у малој количини — за домаћу употребу...

Од зелене љуске, помоћу разних соли као на пр.: стипсе, галице и др. могу се разне боје добити (за сукно и свилу), нарочито суро-жуту и жуто-мрку боју.

Мрке љуске кестења, кад се спале, дају лепу црну боју.

У старо доба употребљавао се кестен у лекарству са врбовом кором; као лек у многим болестима још се и данас узима у марвеном лекарству као одлично средство против кашља и сиплјивости код коња, и надуна код говеда и др.

Кора и лика кестенова могу се употребити за штављење кожа.

Одвар од куване зелене љуске, кажу, да уништава стенице, буба швабе и др. инсекте.

Опало лишће кестеновог дрвета добро је за простирку или ђубре.

Најбоље је кестен садити около ђубришта, јер својим хладом спречава брзо распадање ђубрета, а брзим распадањем ђубрета губе се многа хранљива градива, која би била од велике користи усевима, који немају довољно хранљивих градива.

Кестен ваља садити и поред путева, јер, својим кореном и јако развијеним жилама, спречава одроњивање путева. У исто време, чини путу велику хладовину а и прашину угушује.

Овде су наведене само главније користи, које од дивљег кестена можемо имати.

Кад нам тако много користи даје, онда дивљи кестен треба наши земљорадници да што више саде, а то могу лако чинити јер садница и семена могу свуда добити, а само дрво не тражи никакве нарочите неге.

по „Hospodář-у“ **Милан Дуњић.**

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање. — *Црна Тамњаника вреди ли хвале и одакле се она може набавити?*

Павле Симић.
учитељ

Одговор. — Тамњанике (Мускателера) има више сората, те је отуд потребно више труда и знања па да се поједине сорте тачно распознају. Као најбоље сорте јесу: Плави Мускателер (Црна Тамњаника) затим долази Жути Мускателер и Црвени Мускателер — Тамњаника.

Црну Тамњанику није правилно звати црном, јер градива која боју дају и која се испод љуске налазе нису црно обојена, него су више загасито-плаво-модро. С тога је боље звати модром.

Пошто је Модра — Црна Тамњаника једна у нас нова и још нераспрострањена сорта а треба да се гаји не само као „асталско грожђе;“ него и као грожђе за производњу вина, то је врло потребно знати и њен ампелографски опис зато га овде и излажем.

Модра — Црна Тамњаника (Плави Мускателер) — највише се налази у Француској а сем тога гаји се и у Немачкој. Има слабији пораст а доста је осетљива према мразу. Дрво је загасито мрке боје са тачкицама. Лишће је широко тро-петоделно са мањим урезима, с горње стране глатко а с доње мљаво. Врхови ластара обојени су зелено и обложени са финим длачицама Грозд је осредње величине, дугачак, нешто мало разгранат и прилично збивен. Зрна су округла, мала, затворено-плаве боје. Семенке су загасито црвене боје — сјајне и округластог облика. Грожђе је врло укусно са фином мускателерском аромом. По анализи *г. Бајића*, хемичара, садржала је 1900 године око 25% шећера.

Г. Бајић у *Тежаку* за 1900 године пише: Плави Мускателер (Црна Тамњаника) даје црно вино најбоље каквоће, са лепом бојом, мало киселине и ванредним укусом и букеом. Ову сорту грожђа требало би код нас од свију других сората највише распространити.

Пошто Црна Тамњаника има у себи довољно шећера — око 25%, те после превирања добијемо јако вино, које садржи 11—12% алкохола и то вино са лепом бојом, финим букетским мирисом и добрим укусом, то би се њено вино могло мешати са вином од Прокупца или Скадарке које се код нас понајвише гаје.

Сем тога када би се при мућању грожђа од Скадарке или Прокупца додала извесна количина грожђа од Црне Тамњанике па онда ово изложило врењу, добила би се боља вина но данас; а доцније ако би оваква вина добила јачу потрошњу подигли би се чисти садови, и тада могло би се приступити прављењу чистог вина од ове Тамњанике.

Отуд, а из наведених разлога, требало би ову сорту грожђа што пре и брже распростирати и гајити, јер она заиста и заслужује хвалу.

Винодељско-Воћарска Школа окаламила је Црне Тамњаника (Плавог Мускателера) ове године око 1300 комада и то на зрело а на подлогама: Рупестрис Ди-лоу, Руп. Металици и Рип. × Руп. × Арамон № 101. Од тих 1300 комада калама Школа ће задржати 300 комада за себе а осталих 1000 комада продаваће свакоме ко устражи. Цена је и то на свима подлогама 120 динара од хиљаде.

С тога, ко би хтео ову сорту да гаји треба благовремено да се јави Управи како би исту на време могао добити.

Резнице Школа не може давати, јер има само толико чокота, колико је њој неопходно потребно.

П С. Петковић

ГЛАСНИК

Г. Коста Главинић, — професор Велике Школе, редовни и члан Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, 17 јула т. год. изабран је за председника општине града Београда.

Познавајући г. Главинића као врло вредног човека, пријатеља привреде и одличног техничара, ми се надамо да ће он техничке и привредне послове престонице тако уредити како би остале општине имале у њеном уређењу школу за се, ми честитамо општини на избору а г. Главинићу искрено желимо да га свака срећа у новој дужности прати.

Радоваћемо се ако ускоро имаднемо прилике да можемо што донети у погледу његових привредних реформа, нарочито увођења баштинских књига, мера за подизање баштованства у атару ове општине која за то доста погодаба има итд. Остављамо му времена да и о пречим предметима што год и раније уради.

Сазнасмо, — да ће пријатељи Српског Пољопривредног напретка г. Машков и супруга му г-ђа Олга отпутовати из Старе Србије, одакле су се сваке године сећали наших изложаба и обилато их производима одонуд снабдевали. Школа јахача којој су даровали 500 динара на унапређивање Коњарства и који с нашим Друштвом дели бригу око привредног нам напретка, уверени смо, такође ће зажалити што се тако опробани пријатељ потлачених хришћана удаљава од тога напаћеног и још не обезбеђеног народа, коме су тамо били обоје од велике помоћи, нарочито г. Машков, који је онамошњим земљорадницима многа зиратна имања, стоку и многе шуме сачувао од рђавих људи и отмичара, који се много залагао да се систем исплаћивања десетка измени, и живот сношљивим учини док дан коначног ослобођења не осване.

Једна ним је утеха на растанку та, да ће путем његовим који је већ донекле утрвен лакше моћи гредити сваки онај који за њим дође.

Тежак се теши и тиме што ће и у месту његовог новог делокруга у г. Машкову имати пријатеља на кога се сме обратити за по коју новину привредну или потребне податке.

Поред осталих хришћана, а нарочито потлачених Славена на југу Србије и ми на праштању са овим поборником правде желимо му срећан пут и плодан рад у новом делокругу.

У једној привредно напредној земљи, основано је пре 7 година удружење које сад има 18.000 чланова. — Сваки члан плаћа по 4 гроша годишње, и добија месечно лист о извозу јаја бесплатно. Друштво захвата 344 Подружине, које се кроз сву земљу простиру. Ово је успех њиховог рада:

1895 године извезено је јаја . . . . . 952 м. центе
1896 „ „ „ „ . . . . . 8452 „ „

Јаја се могу сачувати у подесном положају и топлоти по неколико недеља па и месеци, но у овом последњем случају добију неки укус на околину, зато се не остављају она рано.

ОГЛАСИ

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова. 17—36

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца
Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.)
Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 23 броја Тежака. — Краљевска Заштита Пољопривредном Друштву. — *Чланци:* — Употреба вештачког ђубрета. — Жиропаја — Кад треба површе залевати? — Употреба дивљег кестена. — *Подлистак:* Најновији пољопривредни покрет у Бугарској. — *Питања и одговори.* — *Гласник.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН' ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 24. У БЕОГРАДУ, 20 АВГУСТА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

УПРОШЋЕНА ГЛАВИНИЋЕВА СУШНИЦА

1.

Опис и упуство како је треба градити

И пре грађења моје прве сушнице, која је подигнута 1889 године у Топчидеру, био сам уверен да нашим пољопривредницима треба дати *што простију* и *што јевтинију* сушницу, којом би се издаци за гориво и радну снагу свели на најмању меру, а омогућило добивање што бољег производа, па сам према томе и удешавао прву конструкцију. Кад сам се, за тим, уверио, да се наши пољопривредници никако не могу да опријатеље с *малим лесама,* изменио сам 1897 године димензије леса и те сам године подигао у Топчидеру другу сушницу са 12 већих леса (на место оне првобитне, која је имала 48 мањих леса). Те исте године подигнуто је по Србији неколико сушница моје конструкције са лесама исте величине као и оне у Топчидеру. Од тога сам времена чешће слушао од људи који су подигли такве сушнице: како би било боље да су лесе још веће, те да могу примити још више сирових шљива.

Истражујући узроке због којих се сушнице моје конструкције не граде у оноликом броју у колико би требало, дошао сам до закључка: да ће, поред опште особине пољопривредника, да теже примају нове ствари, и нешто већих издатака код ове сушнице но код домаће, главни узрок бити унутрашња конструкција, која је, поред све моје тежње да буде што простија, ипак за већину наших сеоских мајстора — зидара — доста сложена, те је не могу саградити како треба без упуства и надзора школованих људи, нарочито ако пре тога нису градили коју сушницу с мајсторима који су већ извежбани у грађењу сушница моје конструкције.

Водећи рачуна о овоме што рекох, и о горе напоменутој жељи наших пољопривредника, да лесе буду још веће, која им је жеља, узгред буди речено, са њиховог гледишта скоро сасвим и оправдана, будући време које им стоји на расположењу за сушење шљива ретко кад износи више од 30 дана, а желећи да од своје стране учиним све што је могуће и што од мене зависи, да се у Србији што пре сагради што је могуће више бољих сушница за шљиве, повећао сам лесе и упростио сам унутрашњост моје сушнице тако, да је сада може градити, без велике муке, сваки иоле бољи мајстор сеоски, који колико толико уме читати планове. Две сушнице моје, овако упрошћене конструкције, начињене су прошле године под мојим надзором, и то једна о трошку Министарства Народне Привреде у дворишту Српског Пољопривредног Друштва у Београду, а друга о трошку Школе за Винодеље и Воћарство у Букову код Неготина.

И са једном и са другом сушницом извршене су пробе сушења и из резултата добивених тим пробама може се извести закључак: да и ова упрошћена сушница неће трошити много више горива но сушница моје првобитне конструкције; да квалитет сувих шљива осушених у њој неће ништа уступати квалитету шљива осушених у првобитној, и, напослетку, да ће се она моћи корисно употребити и за „етивирање“ — поновно сушење или досушивање — једном већ осушених шљива.

Да би се планом ове упрошћене сушнице могли што лакше користити сеоски мајстори, означио сам у попречном и подужном пресеку и поједине редове опека (цигаља) и ако су уписане главне потребне мере. Слике су, држим, толико јасне, да ће их сваки моћи лако разумети, нарочито ако обрати пажњу и на опис и објашњења која ће мало ниже доћи.

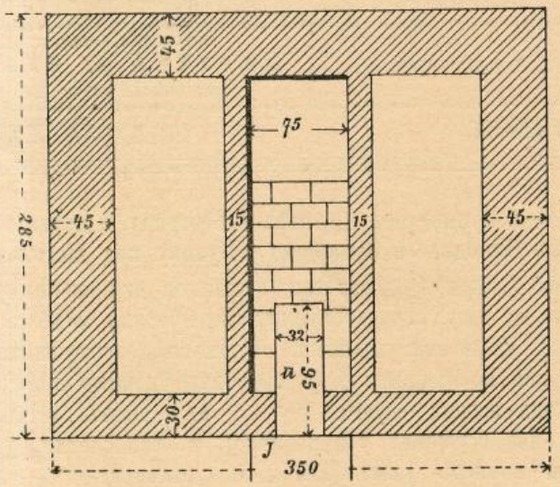
*

Да би се губитак топлоте свео на што мању меру, и да би се смањила висина сушнице над земљиштем, те тиме олакшало уметање и вађење леса, укопани су ложиште и пепељар у земљу толико, да патос пепељара (као што се јасно види у попречном и подужном пресеку) лежи за 56 сантим. или за 7 реди опека испод површине земљишта, на месту на коме је ложиште. Овим је, пак, постигнуто то, да прва — најдоња — леса, лежи за 63 сантим. или 8 реди опека, а последња — најгорња — за 175 сантим. или 22 реда опека над земљиштем.

Ова упрошћена сушница, која се, као што је лако увидети, још мање разликује од обичне — домаће — и с поља и изнутра, но првобитна моја сушница, има у својој средини један собичак од 75 сантим. унутарње ширине и 56 сантим. висине, који иде од предњега до задњега зида. Стране овога собичка, у коме се находи пећ за загревање ваздуха, који улази у њега с поља, кроз два отвора [означена у хоризонталном пресеку *д—ђ,* (Сл. 2.) истачканим линијама и обележена писменима *в*] 10 см. широка а 16 см. висока, начињена у предњем зиду поред самих врата ложиштевих, дебеле су $^1/_2$ опеке или 15 см. Озго је овај собичак затворен таблама дебелог црног лима,[1]) а у дуваровима са стране остављено је 10 отвора (по 5 са сваке стране) ширине 15 см. а висине 24 см. кроз које пролази загрејани ваздух из собичка у простор у коме су лесе.

[1]) Собичак треба покрити „шлос блехом“ од кога долази у 1 везу по 6 табли од 58 см. ширине и 85 см. дужине.

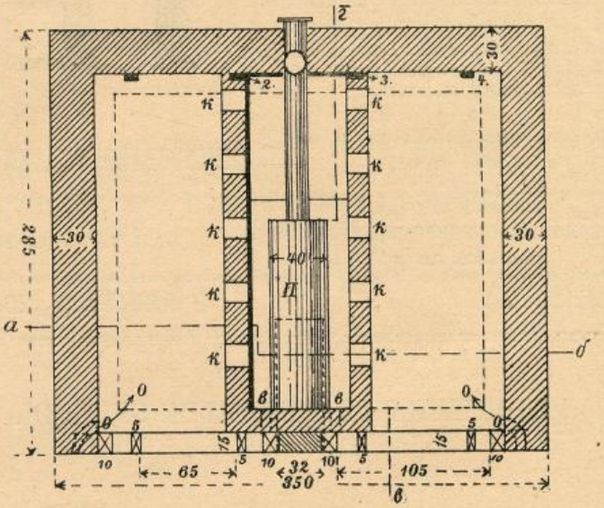
Слика 1. представља нам основу у земљи (темеље), и, као што је на њој обележено, спољна ширина сушнице, мерена с преда, гди су отвори за уметање и извлачење леса, износи 350 *см.* а спољна дужина, мерена по левој или десној страни, износи 285 *см.* Темељи задњега зида и оба зида са стране, дебели су 45 *см.* или $1^1/_2$ опеку. Зидови који ограничавају пепељар и собичак за пећ са леве и десне стране, и немају темеља већ су само укопани у земљу за дубину једнога реда опека. Како је собичак у коме је пећ широк 75 *см.* а пепељар 30 *см.* треба за собичак ископати и поравнити рупу од 108 *см.* ширине а за пепељар треба да је рупа од 64 *см.* ширине и 108 *см.* дужине, мерено од спољне ивице предњег зида сушнице.

Слика 1.

Слика 2. представља нам хоризонтални — водоравни — пресек сушнице по линији *д—ђ*, обележеној у слици 3. која нам представља попречни пресек. Овај хоризонтални пресек, као што се види, замишљен је по самоме земљишту. Као што се у тој слици види, задњи зид и зидови са стране, дебели су над земљом (од темеља до тавана), 30 *см.* или 1 опеку. Предњи зид, пак, дебео је 15 *см.* или $^1|_2$ опеке.

Отвори кроз које се лесе увлаче и извлаче широки су 105 *см.* мерено између стубова, који су јаки 10—15 *см.* Ражњеви, на којима леже лесе, размакнути су један од другога за 65 *см.* а у толиком су истом размаку намештене и вешаљке (које су у овој слици обележене са *1, 2, 3 и 4*) у које се учепљују ражњеви својим другим крајевима. Вешаљке треба приковати на њиховим горњим и доњим крајевима за гредице или дебље летве, узидане у задњи зид.

Слика 2.

У овој слици означена је са *П* пећ гледана озго; са *к* су обележени канали или отвори кроз које пролази загрејани ваздух из собичка у простор у коме су лесе; са *о* означени су отвори — одушке — остављени у предњим ћошковима за испуштање водене паре, и, напослетку, са *в* су обележени отвори кроз које улази у собичак хладан ваздух с поља. Ови су отвори, као што је раније већ речено, остављени с преда, поред врата за ложење пећи, и то тако, да њихова шупљина почиње од собичковог патоса, ширина ових отвора не треба ни у ком случају да је већа од 10 *см.* нити мања од 8 *см.*

Одушке *о*, за испуштање паре, не треба да су шире од 10 до 12 *см.* нити више од 8 *см.*

Да не би загрејан ваздух сувише јурио под предњи део

ПОДЛИСТАК

НАЈНОВИЈИ ПОЉОПРИВРЕДНИ ПОКРЕТ У БУГАРСКОЈ

(НАСТАВАК)

За повећање доходака сеоских домаћина требало би их снабдети с кравама од добрих домаћих сојева. Те краве треба да буду важан део у организацији сеоских газдинстава, нарочито оних који су око великих градова, где млеко налази добар пазар. Осем тога, како се усљед разоравања утрина, као и тиме што ће се земљиште под угаром смањивати па овај сасвим и одбацити, Овчарство смањује, потребно је већ и ради замене овога створити погодбе за Краварство. И данас се млечне краве траже, али нема за тај циљ организованог завода за облагороћавање.

У повише крајева у Бугарској вића се сој свиња, који је много близак дивљој свињи. Ситно, крупних костију и позно се развијају. Ситна сеоска имања треба да имају свиње које ће се плодити што више, да се развију и дају што више сланине и меса. Такве су расе енглеске, од којих се мали запати могу видети код пољопривредних школа и коњарских завода.

4. Од 124.000 декара винограда (12.400 ха.) који су пропали од филоксере обновљено је досада свега 8.532 декара (853 ха.). Државни лозни расадници издају годишње по 10 милиона резница и 100.000 каламова, док је тражња сваке године у резницама на 40 милиона. По томе и на тој области не стоји се најбоље.

5. Бугарско Воћарство је највећа мизерија. Бугарско сеоско двориште је права пустолина. Ћустендилски, Казанлушки, Габровски и Севлиевски шљиваци и јабучари треба да се поправљају. Државни воћни расадници издају сваке године око 140.000 воћних садница, али је потреба у томе 50 пута већа, јер су погодбе за Воћарство у Бугарској одличне. Данашња пустолина у селима треба да се замени парковима воћним.

Воћарство ствара погодбе и за развијање Пчеларства; а Пчеларство, ако ништа друго, треба да дође да спасе сеоску чељад од глади.

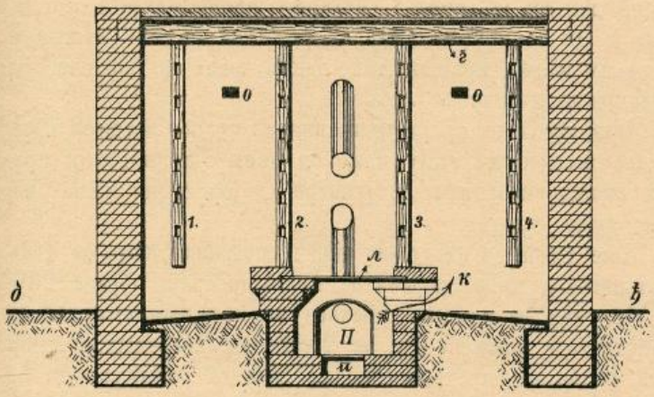
6. Свиларство налази већ боље погодбе за развијање, само треба да се потпомогне. Од 2000 унца семена свилених буба, које је одгајено у 1890 години, у 1900 години повећано је на 30.000 унца, и ово је дало извоз на 1,642.126 динара. Али од 300.000 домаћинстава који имају до 5 хектара земље, 270.000 не гаје свилене бубе, јер немају дудова. Државни расадници могу годишње да издају једва до 100.000 дудових садница, а према наведеном броју домаћина требало би до 26 милиона садница, те да сваки буде могао одгајити бар по једну унцу семена. На тај начин могло би се одгајити годишње по 300.000 унца семена, те би се могло од тога произвести око 12 милиона кгр. мехурака, а то би представљало вредност 24 милиона дин.

7. Безводност у Добруџи, Дели-Орману и Дунавској равници такође је велика беда. Напредак у тим крајевима не може се очекивати, докле се не уреди то питање, посредством мелиорација да се земље поправе за обрађивање, и регулисања тока река да се усеви сачувају од поводња.

Истина, на споменутим поправкама већ се ради. С једним буџетом, особено за те циљеве, од 1,161.938 динара, од којих

леса, добро је да прва два канала *к*, са обе стране собичка, рачунато од предњег зида, отпочну са *петог* реда опека, рачунато од патоса собичковог, место са четвртог, као остали.

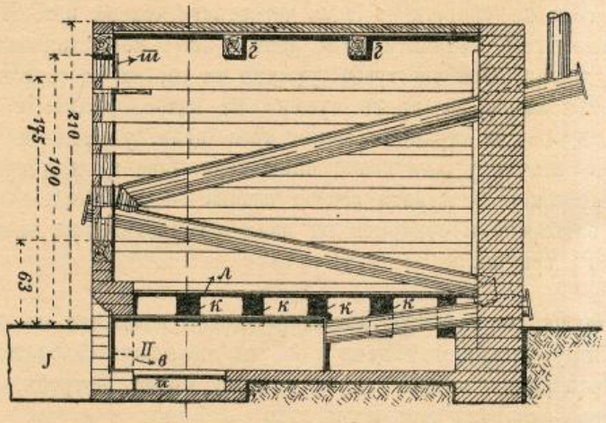
Дно собичка треба на дужини од 165 *см.* рачунајући ту дужину од предњег зида, патосати добро печеним опекама, полажући опеке онако како је у слици представљено. Остали део собичковог дна треба заравнити у висини патоса и добро набити, па преко њега и преко попатосаног дела премазати два прста дебео слој блата с плевом. Тек на овај слој блата треба положити пећ *П*, па на њу озго стати и тиме је принудити да у блато упадне. Да не би, случајно, дим из пећи продирао кроз шупљине између пећи и собичковог патоса, у простор у коме су лесе, треба свуда около, поред саме пећи, бацити и размазати слој блата с плевом у ширини од *12* до *14 см.* а у дебљини од *3* прста. При размазивању овога блата треба пазити да поред саме пећи слој буде дебљи а даље од пећи тањи, дакле да има стрмен од пећи ка собичковим дуваровима.

Слика 3.

Слика 3. представља нам попречни пресек по линији која је у хоризонталноме пресеку обележена писменима *а—б.* У овом попречном пресеку означава нам: *и* пепељар; *П* пећ; *к* канал, кроз који пролази загрејани ваздух из собичка у простор у коме су лесе; *л* лим којим је собичак озго покривен; *1, 2, 3 и 4* вешаљке за учепљивање ражњева; *о* одушке за испуштање паре, на задњем зиду и *г* таванске греде. Одушке *о*, на задњем зиду, треба да су исто онолико широке и високе као и оне у предњим ћошковима. И предње и задње одушке *о*, треба да су у истој висини, и то оној која је у попречноме пресеку означена.

У потребној висини треба у задњи зид узидати тање гредице или дебље летве, при дну и при врху, за које ваља приковати вешаљке 1,....4. Ако су зидови, изнад земље, од ћерпича, онда није потребно узиђивати ове гредице, пошто се вешаљке могу заковати и за сам зид.

Слика 4.

Слика 4. представља нам подужни пресек по линији која је у хоризонталноме пресеку обележена са *в—г*, а замишљено је да пролази кроз предњи зид до краја његовог темеља, поред овога до средине пећи, за тим по средини пећи до њеног задњег краја, па онда кроз собичак између пећи и његов десни оградни дувар и напослетку кроз задњи зид. У овом подужном пресеку *в—г* обележава нам: *J* — јаму за приступ ложишту, која је дубока око 60 *см.* широка и дугачка по 75 *см.*; *и* пепељар; *П* пећ; *в* отвор за улажење хладног ваздуха у собичак око пећи; *к* канале за излазак загрејанога ваздуха из собичка у коме је пећ у простор у коме су лесе; *л* лим којим је собичак покривен; *т* сандуче у коме се находи топломер и *г* таванске греде.

су 758.263 динара предвиђени на издржавање данашњих пољопривредних установа и 403.676 динара за коњарски завод, постигнут је неки успех. Тако површина која се заседава од 12,663.543 декара колико је била године 1891 повећала се у години 1890 на 20,244.160 декара — само под њивама. Гајење репице минуле године такође се повећало на 362.000 декара.

Извоз ратарских и сточарских производа такође се увеличава.

Осем тога: производња семена свилених буба у земљи је од 316 унца у години 1896 скочила на 9363 унца у 1901 години; прскање винограда плавим каменом и кречом противу пероноспоре проширено је на 103.687 декара (у 1901 години, док је у години 1897 попрскано било само 750 декара); број воћних расадника, осем оних код пољопривредних школа и лозних расадника (9), повећан је на још 6 специјалних; расадници америчке лозе умножени су на 5 и подстрекнуто је 24 на оснивање приватних расадника.

Но све је то недовољно за данашње потребе у земљи. И што се те потребе не задовољавају узрок је можда покрету који у последње време истиче пољопривредно питање. Са средствима којима се сада располаже ако се и може нешто даље радити, све то ће се споро развијати, и могућно је лако да ће бити узрок да се ситна сопственост која данас постоји неће моћи сачувати. Ако у Западној Европи заштићавају и потпомажу ситну сопственост у пољској привреди поглавито из политичких и друштвених (социалних) разлога, у Бугарској је потребно заштићавати и потпомагати из економских разлога, јер по погодбама у којима се налази сада земља ништа није страшније од сеоског пролетарија, који, како је оскудица у великој индустрија не би могао наћи споредно занимање ради увеличавања својих доходака.

Дужност је државе да потпомогне материјално сеоско становништво. Држава за то, што на другим местима на чело напретка стоје велики поседи, или кооперације (задругарства) које у последње време, здружени у Савезе, и заштићене особеним законодавством испољавају горостасну делатност. У Бугарској нема те две погодбе. За развијање система кооперације треба најпре да се сазна, треба подићи народ умно и нараственo. То је задатак школâ. Правилно схватан тај задатак упућује на ова два посла:

а) Популарним зимским, недељним и вечерњим курсовима дати земљорадницима практична знања, те их спремити за савремени рад, ободрити их и показати им путове за увођење и искоришћавање система кооперације.

б) Да се створе све погодбе за повећање приноса од њива, како посредством уређења имања тако и снабдевањем народа материјалима који су му потребни.

И буџет Министарства Народне Привреде за пољопривредне циљеве није довољан. Не напуштајући мисао да тај буџет треба да се повећа средствима државним, бугарски пољопривредници моле да се законодавним путем реши, да се четвртина чистог годишњег прихода „Земљоделских Каса“ употреби на задовољење савремених пољопривредних потреба, било да се прошире данашње пољопривредне установе, било да се оснују нове.

(Наставиће се)

У овоме подужноме пресеку означени су у изгледу ражњеви а у пресеку пречаге („дизмићи“), у које су упушћени предњи крајеви ражњева и то на варку.

Патос у простору у коме су лесе, треба начинити стрм, с падом од собичка у лево и у десно, као што је означено и у попречноме пресеку *а—б*, добро га набити а за тим овлажити и премазати слојем блата са плевом. Поред левог и десног зида треба у томе патосу начинити плитак олук с падом од задњег к предњем зиду. На местима где се ти олуци завршују, треба оставити у предњем зиду четвртасте рупе, широке и високе колика је дебљина једне опеке (дакле 6 до 8 *см.*), у које се може уметути по једна четвртаста дрвена цев. Испред тих рупа треба ископати мање јаме, у које могу стати омањи, плићи судови. Ово све треба удесити за то, да би се сок који из шљива капље за време сушења на патос, сливао у олуке поред зидова са стране а овима кроз цеви, у предњем зиду, у судове метуте у јаме испод оних цеви. Ове цеви, у предњем зиду, кроз које ће цурити сок од шљива — „пекмез“ — треба да су затворене а отварати их ваља од времена на време да „пекмез“ исцури.

*

Одушке *о*, за испуштање паре, треба начинчти од дасака а у облику четвртастих цеви и ове на крајевима снабдети простим затворима, помоћу којих се могу према потреби, више или мање отварати или затварати.

Унутрашњост сушнице треба добро излепити подебљим слојем блата с плевом, а исто тако и унутарње дуварове собичка у коме је пећ.

Таван треба начинити од дасака па преко ових нанети блато с плевом у слоју дебелом најмање 10 *см.* Исто тако треба размазати блато преко лима којим је собичак покривен, и то у слоју дебелом најмање 2 до 3 прста. Да се крајеви лима, којим је собичак покривен, не би издизали, треба и по њима размазати блато па их притиснути опекама (циглама), које, опет, треба с обе стране подмазати блатом, како би се довеле у што тешњу везу с блатом размазаним по лиму *л*.

С тога, што је собичак у коме је пећ, широк 75 *см.* а ширина лима којим се собичак покрива износи 58 *см.*, мора се ширина собичка, при врху, свести бар на 45 до 48 *см.* што се постизава испуштањем петог, шестог и седмог реда изнад доњих редова, онако како је то представљено у попречноме пресеку. Да се ова три најгорња, испуштена реда, не би превртула у шупљину собичка треба сваки ред, чим се положи (а та три реда треба полагати на тањи слој блата начињеног са ситном плевом), добро подмазати с блатом с плевом, и то са обе стране, онако као што је и у попречном пресеку означено.

Да би се блато, којим су дуварови сушнице и собичка за пећ излепљени, добро држало, треба дуварове, пре набацивања блата на њих, добро овлажити, прскајући их водом помоћу какве старе метлице.

За рад смањивања губитка топлоте, добро је да се сушница с поља олепи подебљим слојем добро начињеног блата с плевом, и да се по тавану, преко првог слоја блата, кад овај испуца, размаже нов тањи слој.

Темеље ове сушнице треба увек градити од камена или опеке (цигље), а зидови изнад земље могу бити од камена (само тада треба да су дебели 45 *см.* а темељи им 50 *см.*), опеке, ћерпича или чатме. Дуварове собичка у коме је пећ, патос испод пећи, дуварове и патос пепељара и онај део предњега зида око ложиштових врата, треба начинити, ако је икако могуће, од добрих опека, а ако ових нема, онда од доброг ћерпича.

За подизање ове сушнице треба, кад год је могуће, изабрати место мало нагнуто а заклоњено, па предњи зид, у коме су врата ложишта и отвори за уметање леса, подићи на нижој страни.

Јаму испред ложишта треба или подзидати са све три унутарње стране, или побити коље па преплести прућем, и шупљину између преплета и јаминих страна испунити земљом. Овако треба урадити да се не би земља на странама јаме осипала.

Усправни део цеви за одвођење дима (сулундар), који долази позади, треба спровести кроз стреху, пазећи при томе да нигде не дође у додир с дрветом јер би се ово могло упалити и пожар произвести.[1]) Летве, које носе креп или ћерамиду и рогови, треба да су удаљени од „сулундара“ бар за 3 прста.

Добро је да се стреха што више напусти, јер ће тада боље штитити зидове од кише а и покривени простор испред сушнице биће већи.

Ражњеви треба да су од сувог дрвета и добро је да су на својој горњој страни или обли или да су четвртастог пресека па да им је горња, унутарња ивица одузета (отесана). Добро је да се при намештању ражњева обрати пажња и на то: да им задњи крајеви леже нешто више но предњи, јер ће то олакшати извлачење леса.

Лесе треба да су од прикованог, правог а тањег прућа.[2]) Плетене лесе, и ако стају мање од ових с прикованим прућем, треба сасвим избацити из употребе, јер се на њима морају шљиве дуже сушити.

Лесе треба да имају ове мере: спољашња ширина 100 *см.* а спољашња дужина, мерена од краја до краја образа 230 *см.* како би, кад се наместе пречаге за прикивање прућа могле да обухватају ражњеве бар за 2 *см.* Ово последње потребно је с тога да би се спречило спадање леса са ражњева. Да би се, пак, спречило сувишно примицање леса цевима (сулундарима) за спровођење дима, које пролазе кроз средину сушнице, добро је да се ражњеви не намештају у средини отвора, онако како је представљено у хоризонталном пресеку *д—ђ* и попречном пресеку *а—б*, већ да се у левој половини помакну за 10 *см.* у лево а у десној за 10 *см.* у десно.

Да не би шљиве на најдољним лесама јако пуцале, *несмеју најдољни ражњеви бити намештени ниже но што је означено у попречном и подужном пресеку*, а то је на *осмом* реду опека изнад земље. Шта више, могу се, ако је потребно, поставити и на *деветом* реду а да од тога не буде никакве штете.

Ражњеви, ако су четвртасти, треба да су јаки 5—7½ *см.* а исто толико јаки треба да су и „дизмићи.“ Затворе је најбоље удесити на преклоп, само треба да су даске дебље, суве и да се осигурају од витоперења.

Доња греда рагастова за отворе, треба да има у пресеку 7 на 15 *см.*, горња 15 на 15 *см.* а стубићи 10 на 15 *см.*

Изнад врата пећи, треба начинити свод од добрих опека и, ако је могуће, добро је да се тај свод испусти испод доње рагастовљеве греде бар за 15 *см.* како би је штитио од пламена. Ако, пак, то није могуће, онда треба последњи ред опеке, на коме лежи рагастовљев праг, на дужини колико износи ширина оне јаме испред пећи, испустити испред предњег зида за 15 *см.* те ће он штитити доњу греду од пламена из пећи.

У Врњачкој Бањи
на Вел. Госпојину 1903 год.

Коста Д. Главинић.

---

[1]) Ако би се опазило да ватра у пећи не горе добро, да се дим и пламен враћају, кад се врата од пећи отворе, треба одмах поручити 1 комад сулундара од 95 см. дужине а исте ширине као што су и остали, па њиме продужити усправљени део.

[2]) За прикивање прућа најбољи су јексерчићи № 12/30.

О ПРОЗВОДЊИ И НЕЗИ ЦЕЛЕРА

Целер расте у дивљем стању по свима приморским ливадама, и иначе на слаиом земљишту, у виду танког, вретенастог корена, који је горак и љут и врло одвратног, тако рећи смрдљивог мириса, али је негом постао оно, што је данас. Дивљи целер је, можемо рећи, отрован, али му је корен негом одебљао, заокруглио се и добио пријатан, мирисан укус, те се и као миришљави зâчин у разна јела, и прêсан као „салата“ употребљава. Целер је данас и једно врло корисно повриће и с привредне стране.

Да добијемо од целера лепе „главице“, потребно је, пре свега, добро семе од *добре сорте;* јер, као год што има међу свеколиким поврћем бољих и лошијих соратâ, тако их има и код целера. Од свију данас познатих соратâ, највећу препоруку заслужује тако звана *„бечка јабука“*, која је, истина, мало мања од хваљеног „прашког“ целера, али „бечка јабука“ има ту изврсну особину, што јој главице не бивају шупље ни онда, кад се у добрим приликама најкрупније развију, и што немају споредних жилâ, него су увек глатке и округле као јабуке. Жилâ има само при дну главице, па с тога и није потребно да се преко лета око главицâ земља одгрће и споредне жиле сасецају, као што је то код прашког и осталих соратâ потребно, ако желимо да имамо од споредних жилâ чисте и глатке главице, које се радије троше и скупље продају.

Добро, скорашње и клицаво семе одликује се умереном крупноћом, отворенијом бојом и јаким мирисом.

Други је услов: што раније сејање за извођење расада. Целерово семе врло споро ниче и дуго у земљи лежи док никне. Њега с тога треба посејати у месецу фебруару још, или најдаље у марту, у топлу или бар млаку леју; ко таквих лејâ нема, тај ће боље учинити, да потребну количину расада набави себи од неког поузданог баштована.

Али је од свега тога најважнији и најглавнији услов за добру производњу доброга и крупнога целера — добра, и добро нађубрена *земља,* али без много црнице, јер где има много црнице, онде се целер више у лишће, а мање у главицу развија.

После ранијег сејања, наступиће и раније „пикйрање“, т. ј. пресађивање сасвим младих и густо поникліх биљчицâ, на неку добро уситњену и сагорелим ђубретом нађубрену, нарочиту, мало заклонитију леју. Овде се биљчице пресађују — „пикйрају“ на 6—8 сантиметарâ раздалеко. При „пикйрању“ се оштрим ножем скрате унеколико и жилице и листићи. Тако „пикйране“ биљке треба чисто одржавати и добро заливати, а сваки трећи дан треба их залити у устојаној, или мало смлаченој води размућеном крављом балегом. На тај начин можемо већ у мају месецу добити добро развијен и крепак „расад“.

И сад наступа сађење на место. Овако однегован и добро развијен расад, треба расадити у растојање од 25, 30—40 сантиметарâ; према ситнијој или крупнијој сорти, и то у „сâвез“ ******. Ако желимо да добијемо крупнијих главицâ — „јабучица“, не смемо гушће садити. Као *узрод* између расађеног целера, можемо расадити главичасту салату, коју ћемо већ дотле потрошити, док се целер отпочне јаче да развија. Кад салату потрошимо, кад ју дакле с леја скинемо, морамо леју најпре оплевити, па онда земљу између целера мотичицом ситно прекопкати; ово се мора чешће понављати. Да је јаче заливање потребно, по себи се разуме, јер је целер биљка из приморја, која хоће много влаге и хране. Врло је корисно, да се целер чешће залива разблаженом стајском ðсоком (мокраћом), или у устојаној води размућеном крављом балегом; али пре заливања, треба, и једно и друго, у неком чабру да престоји, да најпре преври, па онда да се употреби. Ово је врло добро ђубре, које и ми нашим градинарима препоручујемо. После заливања поменутим течним ђубретом, треба увек залити и чистом, устојаном водом. Ако је целером засађена леја у таквом положају, да се може редовно наводњавати, онда можемо добити врло крупне, сочне и пуне главице; јер цела тајна у одгајивању лепог, укусног и крупног целера, састоји се *у јаком ђубрењу и обилатом заливању.*

Целер не треба прерано вадити из земље, јер се он баш у позној јесени најбоље развија, „главичи“, кад настану хладније ноћи и кад се вода мање из земље испарава, и онда су ту сви потребни услови, да се целер што боље главичи. Откидање лишћа у том циљу, да се целер боље главичи, нема смисла; шта више, још је штетно по развитак главицâ; јер уколико будемо лишће више чупали, утолико ће јаче ново лишће порашћивати на штету главицâ. Ко хтедне посматрати порашћивање главицâ, увериће се, да се оне на горњем делу развијају; па уколико се оне већма шире, утолико се доње лишће више суши и само по себи отпада, и с тога не треба биљку без потребе слабити. За употребу лишћа, можемо целер гушће, башка садити. Већ испред самог вађења, можемо лишће кидати, да га метнемо у буре и помешамо с краставцима и паприкама, кад их мећемо у туршију (у сирће), али раније — никако. Целер се вади у другој половини октобра.

За трапљење повађених главицâ, најбољи су влажнији, али не претопли подруми, или обични трапови, у којима се главице влажним песком покривају, али свакојако треба пазити, да се „срце“, са 2—3 листића, не претрпа.

По напред изложеном начину гајења, добивао сам ја 700—800 грамâ тешких, као јабука пуних главицâ.

др. Радић.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

У 18 броју *Тежака* изашла су три питања од г. П. Симића, учитеља, па пошто му је на прва два питања одговорено, то му ми дајемо овде одговор на треће питање:

„Како би требало да се иостарамо за сталну ироходњу нашем грожђу на страним трговима, иа да ироизвођачи имају рачуна да своје грожђе дају и ио нижој цени овде ономе, који би извозио“.

Да би одговор на ово питање био што потпунији према важности истог, Друштво се са питањем обратило на Крал. Српску Повл. Извозну Банку, која је прибравши податке поводом овога имала доброту одговорити овако:

За пештанску пијацу. 1. Грожђе треба паковати суво, никако дакле после кише или за време росе. Тако исто грожђе мора бити здраво.

2. За паковање употребљавати мале сандучиће, који не смеју имати више кад се напуне од 5 килограма бруто (са ларом) тежине, јер такве пошиљке не подлеже цариљењу; веће пак подлеже и то знатно великој царини. За то се при званичном царинском прегледу обраћа на ово нарочита пажња, и свака неисправност у овом погледу подлежи великим новчаним казнама. Сандучићи се праве дужи и плићи, тако да највише 2—3 реда једно над другим стају. Ови су сандуци бољи него корпе прво зато, што се могу лакше да транспортују. а друго, што се грожђе у њима боље држи.

3. Паковање треба вршити на овај начин: Сандучић се прво обложи хартијом, па се тек у тако обложеном сандучићу пакује грожђе. Грожђе треба сасвим једно уз друго слагати, како се не би у путу колебало и лупало. Кад је сандуче већ

напуњено, треба још и горњу површину покрити такође хартијом а за тим га затворити.

У Пешти се тражи подједнако бело и црно грожђе, у Бечу на против више бело, и са бечке се пијаце врло много експедује грожђе за даље. Крупнијој је сорти боља тражња.

Продаја се врши од сандука, т. ј. од једног сандука се цена нуди или тражи; тако се врши продаја на велико.

Транспортовање је најпрактичније и најјевтиније железницом и то као фрахтгут са осигураним роком.

За берлинску пијацу. У Берлину се грожђе продаје на разне начине. Вагонска се роба продаје великокупцима, који исту детаљним купцима по централним тржиштима (Markthallen) продају. — Грожђе се тамо тражи само за јело и потрошња му је врло велика. — Нормална је потрошња грожђу 15—20 вагона по 5000 кгр. дневно; међутим дешава се, да се продаје дневно и до 40 вагона, али у тим случајевима цене су врло слабе.

Што се сорти грожђа тиче, троше се обадве, а у малој сразмери троши се бело грожђе више. Наше смедеревско бело грожђе имало би превагу над осталим страним грожђем, јер што је грожђе крупније у толико је боље и боље се плаћа. Ситно грожђе се врло слабо троши и зато га не треба слати.

Паковање је веома важно код грожђа и оно је готово меродавније и од самог квалитета грожђа и то уколико ради сигурнијег приспевања утолико више што је сама публика научена на најфинији начин паковања, на који она много полаже.

За паковање грожђа важи све оно што је казато у тачци 3 овог одговора за пештанску пијацу, с тим додатком, да се поред сандучића може паковати и у корпице у тежини до 5 кгр. У сандучиће, односно корпице, могу се слагати и бела и црна грожђа заједно.

Најбржи и најпрактичнији начин за транспортовање јесте пошиљање вагоном по 5000 кгр., у ком случају вагони иду директо без икаква претоваривања и приспевају тамо за 3—5 дана из Београда.

Грожђе се сме товарити само у вагоне који имају етаже. На једну етажу товари се само један ред сандучића или корпица и ту се сложе чврсто једно уз друго, да се не би могли кретати.

Поштом или брзовозном железницом грожђе не треба никако слати, јер се и најчвршће грожђе и чврсто паковање поквари претоваривањем из вагона у вагон. Ма која количина грожђа да се шаље, *ако се не пошље вагоном који би директно на место опредељења путовао, нема смисла слати, јер грожђе ни у којем случају неће приспети здраво.*

Наше смедеревско грожђе трошило би се прилично али је меко, те је у питању да ли може да издржати велики пут.

Извоз грожђа за Берлин доста је ризичан што се трг препуњава робом, јер се из Италије доносе огромне количине грожђа како у Берлин тако и по целој Немачкој и услед честог претрпавања трга продаје се ниском ценом. Прошле године продавано је грожђе врло различито од 10—20 а у најповољнијем случају 25 пфенига $^1/_2$ килограма. Међу тим у овој години у Италији, као и у Далмацији, Француској и Мађарској очекује се врло добар род грожђа.

Подвоз за грожђе износи марака 7 а царина марака 4 од 100 килограма.

Бечка пијаца. Изгледи су за послове у воћу добри, особито у шљивама. За наше грожђе изгледи су сасвим слаби, јер је Мађарска добро родила, а згоднији им је подвоз и даљина.

Питање. — Неки пољопривредници, одгајивачи приплодних свиња, тврде, да свиња, која се ма кад преносила на колима, никад више не може остати супрасна. — Има ли који од претплатника *Тежака* о томе своје искуство, исто или супротно?

30 јула 1903 године.
В. Градиште.

Редов. члан Срп. Пољоприв. Друштва.
В. Валента.

БЕЛЕШКЕ

Које дрвеће треба подизати поред ђубришта. — За ваљано уређење ђубришта, поред осталих погодаба тражи се и то: да ђубриште буде што боље засењено с јужне стране дрвећем, да на њ не би падали непосредно сунчани зраци.

При избору дрвећа за ову потребу треба пазити да оно подноси што јаче ђубрење и да буде што лиснатије. Највише се за овај циљ препоручују:

Бела топола (Populus alba).
Црна топола (Populus nigra).
Жута врба (Salix vitelina).
Бела врба (Salix alba).
Липолист (Tilia microphyla).
Дивљи кестен (Aesculus hippocastanum).
Орах (Juglans regia), и
Бела јова (Alnus incana).

Само сађење треба извршити на 1·5 до 2 метра подалеко од зида ђубришта, јер нема таквог дрвећа које би се добро развијало кад би се засадило ближе ђубришту.

Овим врстама и на овај начин засађено дрвеће поред ђубришта, ђубриште ће се заклонити најбоље а дрвеће при том успеваће изврсно.

ГЛАСНИК

Прописи за извоз свежег (сировог) воћа. — Да се свеже воће не би извозило у стране земље незрело, као и да се не би извозило неугледно и покварено воће, које би се на страним трговима продавало под именом стоног воћа (за јело), те да се на тај начин не би убијао углед и цена нашим одличним сортама и врстама воћа, на и проходња (извоз) воћа смањивала, Министар Народне Привреде прописује ову наредбу и упуства:

I. *Подела воћа за извоз.* — Воће за извоз може бити:
1. Стоно (за јело);
2. Стоно и привредно (за јело и за прераду); и
3. Привредно (за прераду).

Као стоно воће (за јело) рачунају се све летње врсте и сорте воћа (трешње, вишње, малине, рибизле, огроз, брескве, кајсије, шљиве, летње јабуке и летње крушке) и крупне и одличне сорте јесењег и зимског воћа (јабуке, крушке, дуње, мушмуле).

Као стоно и привредио воће рачунају се оне сорте јесењих и зимских јабука и крушака, које су осредње величине и квалитета, као и лошије стоно воће.

Као привредно воће рачунају се ситне сорте јесењих и зимских јабука и крушака, које се употребљавају поглавито за прераду, а нарочито за прављење јабуковаче, као и шљиве за печење ракије.

II. *Брање и пренос свежег воћа за извоз.* — Воће намењено за тржиште (пијацу) и за извоз сме се брати само кад је зрело,

и само зрелом воћу дозвољаваће се продаја на пијаци и извоз на страну.

Стоно воће намењено извозу може се обрати руком, берилима или на који други начин, али увек мора бити зрело, здраво (неубијено и које није црвљиво) и угледно (т. ј. да није умрљано итд.). Према томе воће које ће се извозити као стоно, мора се пажљиво брати и одабирати, јер само такво воће имаће добру проходњу и добру цену и задобиће леп глас српском воћу на страним трговима.

Тако исто и воће које ће се извозити као стоно и привредно воће мора се пажљиво брати и испуњавати сви услови као и код стоног воћа само што овде долазе јесење и зимске сорте јабуке и крушака осредње каквоће као и лошије стоно воће.

Привредно воће може се брати и руком, а може се трести или млатити. Али никако се неће дозволити извоз крупнијим сортама јабука и крушака под именом привредног воћа; па према томе никоме се и не дозвољава да такво воће тресе и изубијано и неугледно доноси на пијацу, ради продаје за извоз. Дозвољава се тресење и млаћење само шљива намењених извозу за пециво ракије, и ситним сортама јесењих и зимских јабука и крушака.

Стоно воће преносиће се до тржишта у подесним судовима: котарицама (корпама), сандучићима, кошевима (сепетима), сандуцима, бурадма, према врстама и сортама воћа. Све мекше сорте летњег воћа, а нарочито малине, трешње, вишње, брескве, кајсије и летње шљиве за јело смеју се преносити само у судовима који хватају 10—15 килограма; летње крушке и јесење шљиве могу се преносити и у судовима до 30 килограма. Летње јабуке и јесење крушке могу се преносити и у судовима до 50 килограма тежине, а јесење и зимске јабуке, зимске крушке, мушмуле и дуње могу се преносити и у судовима до 100 кграма.

Воће *стоно и привредно* може се преносити у већим судовима, или пажљиво товарити у кола, са сламом, сеном и каквим другим меким материјалом. Ако се на тргу види да има нагњечених, трулих и црвљивих комада воћа, онда се они при спремању за извоз морају пребрати и издвојити на страну.

Из брдских крајева може се воће доносити на трг на коњима у кошевима (сепетима) и сандуцима такође паковано у слами итд.

Привредно воће доноси се на тржишта на колима или како то привредницима буде лакше.

III. *Извоз свежег воћа.* — Све воће које ће да се извози на страну мора бити *зрело*.

Стоно воће може се извозити само као паковано у подесне судове онако као што је то речено и за пренос воћа до тржишта према врстама и сортама воћа. Судови морају бити тако удешени да се лако могу прегледати. Стоно воће мора бити здраво и чисто; црвљивих, нагњечених, трулих и умрљаних комада не сме бити. С тога нека се извозници за ово побрину при самом паковању да им се извоз не би забранио.

Воће стоно и привредно, дакле воће осредње крупноће и каквоће и лошије стоно воће, не мора се паковати, већ се може товарити у вагоне, дерегле итд., са судовима или без судова, или у последњем случају у један вагон не сме се товарити више од 5000 килограма. Сем тога и ово воће мора бити здраво и чисто, и не сме имати нагњечених (изубијаних), трулих и црвљивих комада.

Да би се и произвођачи и извознпци воћа бар унеколико знали унапред управљати у своме раду, овде се напоминју важније сорте јесењих и зимских јабука и крушака, које треба извозити паковано, а само кад су лошијег квалитета и кад се извозе за прераду сме се товарити у вагон до 5000 килограма непаковано.

а). *Јабуке:* црвенике (црвењаче), стрекње, памуклије, шећерлије (шећерке), колачарке (тањираче), зеленике, тикваје (тикваче), перајке (перуше), стамболке, лимунке, зимкуље (крупне), краљице, беловаче (белојабуке), дуге (дугајлије), слаткаче (сладунке), подрумаје (подрумаре), бедрике, шаренике (шаруље) сенабије, ђуле (ђулабије), зукваче (зукве), киселаче, авајгује (вајмке), госпођинке, будимке, арапке, тврдаје (тврдокорке), тетовке, прокупке, јаблани (бели и црвени), прочијанке, скопљанке, шуматовке, ружичарке (ружице), ресавке, рачинке, кожаре, пранције, шербетлије, казанџипице, звечарке (звечанке), руменке, кадуманке, црвенице, јастрепчанке, колубарке, табчанке, срчике, царске јабуке и коврљаче.

Крушке: караманке, масларке, јаблан крупне арапке, лончаре, калуђерке, крупни озимаци, водењаче, голубињке, зејтунлије, крупне такуше, жуте арапске, тамњанике и шумадинке.

Све одличније сорте ових јабука и крушака, које су овде наведене, као и све летње воће има се извозити паковано. Но како једна и иста сорта може бити и одлична и лошија, то ће се дешавати и мора се дешавати, да се једна сорта окарактерише као искључиво стона и као таква има се извозити искључиво пакована, док та иста сорта може бити и лошија и онда ће се означити и као привредно и као стоно воће и онда се може извозити и непаковано већ товарено у вагонима до 5000 килограма.

Све *ситније сорте* јесењих и зимских јабука и крушака, намењених за прераду (јабуковачу, сушење, кување итд.) шљиве за пециво ракије, ораси и лешници товариће се у вагон колико може да стане (растурено — a la rinfuso). Но, и ово воће подлежи прегледу нарочито јабуке, крушке и шљиве, ради уверавања о томе да ли је ово воће зрело.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 28 априла 1903 године у Београду.

На овој седници били су: Председник г. Милутин Савић; благајник г. Јован Јекић; чланови Одбора: г.г. Паја Т. Тодоровић, Алекса Љ. Поповић и Илија Кремић.

Као гост био је присутан Милосав Ж. Петровић, редован члан Друштва.

I.

Прочита се записник седнице Управнога Одбора држате на дан 21 априла ове године, који Одбор — усвоји са извесним испраккама.

II.

Г. председник усмено реферише о стању живинарника у Роготу. Изјављује да је приликом изласка у Рогот собом повео друштвенога магационера г. Максима Богавца, да као рачунско лице пречисти рачун са г. Кинцлом који је водио надзор над подизањем живинарника и све исплате вршио.

Како живина у живинарнику не може остати без потребног надзора, г. председник саопштава да је нашао сигурно лице за надзорника и погодио га по педесет динара па месец. Даље г. председник саопштава Одбору како је потребно да се у живинарнику подигне кош са амбаром у коме би се држала потребна храна за храњење живине.

По саслушању овога реферата и учињених предлога од стране г. председника, Одбор — Прими знању извештај г. председника о стању живинарника:

1. Одобри поступак односно одласка г. Богавца у Рогот ради пречишћавања рачуна са г. Кинцлом. На име дневнице одреди му по 8 (осам) динара на дан и подвоз по рачуну.

2. Прими и усвоји предлог о надзорнику живинарника и одреди му месечно по педесет динара на име плате.

4. Усвоји предлог о подизању коша са амбаром за држање хране с тим, да се за тај циљ може из буџета друштвеног утрошити (400—500) четири до пет стотина динара.

III.

Прочита се реферат уредника Пољопривредног Календара за 1904 годину о распоједу материјала који треба у њега да

уће, а који је усвојио и Књижевни Одбор — Управни Одбор усвоји у свему поднесени реферат.

IV.

Прочита се реферат Уредника *Тежака* о наградама за радове штампане у *Тежаку* и то у бројевима: 7, 8, 9, 10, 11 и 12 за ову годину.

У погледу награда, Одбор усвоји мишљење свога уредника са неким малим изменама за чланке, које су у реферату обележене, а за остале радове реши: да се писци хоноришу по усвојеној норми.

V.

Г. Председник реферише Одбору о повраћају кауције предизимачу који је подигао павиљон и који тражи да му се ова врати, јер он не може бити стално одговоран за зграду. А то, што зграда местимично прокисава, долази од конструкције крова и кубета — Одбор уважи разлоге и одобри да се предузимачу врати и остатак кауције.

ОГЛАСИ

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова. 18—36

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца **Већим огласима** од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.) Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 24 броја Тежака. *Чланци:* — Упрошћена Главинићева сушница. — О производњи и нези целера. — *Подлистак:* Најновији пољопривредни покрет у Бугарској (наставиће се). — *Питања и одговори.* — *Белешке.* — *Гласник.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЋАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 25. У БЕОГРАДУ, 1 СЕПТЕМБРА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

УПРОШЋЕНА ГЛАВИНИЋЕВА СУШНИЦА

2.

Кратко упуство за сушење шљива у њој.

1. За ложење треба употребљавати кратка дрва, која нису дужа од 60 *см.*, и метати их тако да сагоревају на самој решетци а не треба их убацивати дубоко у пећ.

Боље ће бити суво дрво, и за прву половину времена док се шљиве не уполоваче, добро је употребити дрво које даје доста жеравице, будући у почетку сушења, свакога налога, треба да је топлота мања. За другу половину времена, једнога сушења, треба употребљавати дрво које има већи пламен и даје јачу ватру.

2. Пре но што ће се прве шљиве метути у сушницу, треба је празну загрејати бар пола дана раније, а за време ложења треба отворити све четири одушке за испуштање паре и средње отворе за уметање леса. Ово загревање празне сушнице треба извршити за то, да би влага, које мора бити и у старијим сушницама, одишла пре но што се прве сирове шљиве у сушницу унесу. За време овог претходног загревања, топлота може бити 70° до 80° Целзијусових.

3. При сушењу шљива треба обратити нарочиту пажњу на то, *да се шљиве не суше нагло нити за кратко време — брзо.* **Ни у коме случају не би требало сушење да траје мање од 20 часова,** *а много би боље било ако би се сваки налог сушио 24 часа, јер, што год се шљиве сиорије и на блажијој топлоти суше биће боље осушене и меснатије, према томе и теже, те ће их бити у пола килограма мање.*

Да би осушене шљиве биле што меснатије, треба радити овако: пошто су шљиве биле у сушници 10 часова, треба повадити све лесе са уполованим шљивама и оставити их на ваздуху, под кровом, два часа да се исхладе. После овога треба их поново метути у сушницу и сушити их 5 часова, па их опет повадити и оставити два часа, да се исхладе. Кад прођу та два часа, ваља их и по трећи пут унети у сушницу и држећи их у њој још 5 часова довршити сушење. Да не би сушница стојала празна за она 4 часа, док се шљиве хладе, и тиме се дангубило, а сваки је час, у добу кад се шљиве суше, врло скуп, добро је да се има за сваку сушницу по 12 резервних леса, те да су једне са шљивама у сушници докле су друге, ради хлађења шљива, напољу. Истина, тих 12 резервних леса траже нарочити новчани издатак, али ће се овај већ у току прве године исплатити већом ценом, добивеном за шљиве боље каквоће и уштедама на времену, гориву и радној снази.

На овоме месту сматрам за потребно нарочито нагласити: **да сваки онај, који суши већу количину шљива и до сада је употребљавао за то на пр. 2 или 4 обичне сушнице, треба да подигне 3 односно 5 нових, место 2 односно 4 старе, јер ће тада имати могућности да веће количине шљива осуши како треба и благовремено.** *Сиорим сушењем, на начин који сам горе изложио, добиће се од исте количине сирових шљива већа количина бољих сувих, које ће, нема сумње, имати и бољу цену.*

4. Пре но што ће се лесе са сировим шљивама први пут метути у сушницу, треба затворити све одушке за испуштање паре и отворе за увлачење леса, па је загрејати толико да топломер показује 60 до 65 степени Целзиусових. Кад топлота буде оволика, треба угурати у сушнице све лесе са сировим шљивама, почевши са најгорњим редом, и пазити за тим, *да за пуних 6 часова топлота не буде већа од 45 до 50 степени Целзиусових.* Још је боље да за прва 2 часа топлота не буде већа од 40 до 45 степени, јер ће шљиве мање пуцати ако је и топлота мања. А неиспуцале шљиве мање цуре и дају бољи квалитет.

Један час после времена у коме су сирове шљиве метуте у сушницу, треба извући најдоње и најгорње лесе и на њима наћи ће се шљиве прегледати, па ако су почеле цурити, треба отворити све четири одушке за испуштање паре и топлоту за осталих 5 часова одржавати, као што мало час рекох, на 45° до 50° Целзиусових.

5. Кад прође 6 часова од времена кад су сирове шљиве метуте у сушницу, треба одушке за испуштање паре до половине затворити а топлоту повисити на 60 до 65 степени Целзиусових и на тој је висини одржавати пуна 4 часа.

6. Кад се наврши 10 часова од онога времена кад су сирове шљиве у сушницу метуте, треба све лесе са шљивама, које ће у то доба бити већ уполоваче, извадити из сушнице и оставити их 2 часа да се исхладе, и, ако имамо резервних леса, треба по њима сирове шљиве раније разастрти, па их у сушницу метути да ова не стоји празна, а ако немамо резерних леса онда треба лесе са исхлађеним шљивама, после 2 часа у сушницу вратити и топлоту на 70 до 80 степени целзиусових подићи, па је тако високу пуних 5 часова одржавати.

7. Кад прође 17 часова од почетка сушења, треба све

лесе са полу сувим шљивама поново извадити и оставити их 2 часа да се охладе, а на њихово место метути резервне лесе са уполовареним шљивама. У случају кад немамо резервних леса, треба лесе са исхлађеним шљивама вратити у сушницу, одушке за испуштање паре притворити толико да остану отворене само за једну трећину, а топлоту повисити на 80 до 90 степени. Оволику топлоту треба одржавати пуних $4^1/_2$ до 5 часова и на њој сушење довршити. На завршетку сушења, за $^1/_4$ до $^1/_2$ часа могу се све одушке затворити а топлота одржавати за то време на 95 до 100 степени. Држањем шљива до $^1/_2$ часа на овој високој топлоти, добиће се она црна, сјајна боја, која се код сувих шљива јако цени.

8. Кад је сушење довршено, треба лесе повадити и оставити да се шљиве на њима исхладе. Охлађене шљиве треба с леса сручити на чисту асуру, или још боље, на чисту ношаву, па их оставити да се сасвим охладе. Тек сасвим хладне шљиве треба пребирати.

9. За време сушења треба шљиве на лесама од времена на време прегледати, нарочито за првих 6 и последњих 5 часова, па, ако је потребно, ваља лесе из доњних и најгорњих редова, преместити у средину а оне из средине горе и доле.

10. Ако су шљиве јаднаке крупноће и подједнако зреле сушиће се равномерно и имаћемо много мање посла при пребирању сувих шљива, *с тога је врло добро да се сирове шљиве, ире сушења сортирају*. Сортирање сирових шљива у три разне врсте, по крупноћи, може се добро и лако извршити помоћу нарочитих решета за то удешених, која доста јевтино израђује, по мојим цртежима, фабрика сита г. Лазара Јовановића у Београду, у Космајској улици. Трећу врсту шљива, која се оваквим решетом одвоји, као ситну, не треба ни сушити, већ је ваља употребити за ракију или пекмез.

11. Сваких 10 дана треба цеви за спровођење дима (сулундаре) чистити од чађи, и то на следећи начин: Треба узети подебљи, до $3^1/_2$ м. дугачки, прав штап (дебео $2^1/_2$ до 3 см.), па га на дебљем крају пробушити бургијом на два места унакрст, и кроз те рупе протуритн два тврда клина од 10 см. дужине. Око ових клинова и штапа, треба обмотати крпе или кучине, тако да се начини као нека лопта, коју треба добро канапом везати да се не би са штапа смакла. Кад је ово готово треба скинути капак са вертикалне (усправљене) цеви, која се налази позади, (у сл. која представља подужни пресек погрешком није усправна цев продужена и на ниже испод косе, као што то треба да буде. На доњем, кратком (15 до 20 см. дугачком) крају усправне цеви долази капак за чишћење), па оздо угурати штап с оним намотаним крпама, и неколико га пута прогурати на више до шешира и на ниже, за тим треба извући прут па отворити капак на косој цеви која полази од усправљене, и крај штапа на коме су крпе намотане угурати у ту косу цев, па неколико пута штап прогурати до њеног доњег краја и извући напоље. Кад се то сврши треба отворити сулундарски капак који се налази на предњој страни сушнице, па и другу косу цев на исти начин очистити као и прву, и, напослетку, исто тако треба очистити и трећу косу цев, која силази у пећ. За време овога чишћења не мора се ватра сасвим загасити, већ је довољно да се само ублажи.

После свршеног чишћења треба сваки капак на цевима за дим наместити на своје место, и добро затиснути.

У Врњачкој Бањи
на Вел. Госпојину 1903 год.

Коста Д. Главинић.

О справљању бордовске чорбе и о прскању противу пламењаче (пероноспоре).

„Сваки виноград, који се не буде бранио од пламењаче, наскоро ће неизбежно пропасти.“

Пламењача је врло добро позната нашем виноградарском свету, јер, доиста, нема ниједног виноградара, који није искусио у већој или мањој мери њене последице.

Она чини те се лишће на виновој лози сасуши и прерано опадне.

Лишће је кујна, у којој лоза готови своју храну. Један део од ове, она троши на обдржавање свога живота као и на исхрану својих паразита (готованака) у које и грожђе спада, а други опет нагомилава у својим ткањима, у облику резервне хране, за доцнију употребу. Али, кад пероноспора навали на лишће и кујну поруши, да ли онда лоза може вршити ову двојаку улогу?

ПОДЛИСТАК

НАЈНОВИЈИ ПОЉОПРИВРЕДНИ ПОКРЕТ У БУГАРСКОЈ

(НАСТАВАК)

II.

Записник Комисије за унапређење Сточарства има ове одељке: Побољшање крупне рогате стоке; 2. Побољшање бивола; 3. Побољшање свиларства; 4. Побољшање овчарства; 5. Побољшање коза; 6. Побољшање живинарства; 7. Побољшање коњарства. На крају су наведене мере за извршење поправака.

У погледу *на побољшање крупне рогате стоке*, Комисија је узела у разматрање: да ли се може и у Бугарској раширити која млечна раса, те да се и тамо постигну исти повољни резултати као у страним државама, где су расе говеда за млеко и за месо много утицале на увеличавање дохотка и благостање пољопривредника. И при том разматрању, по погодбама које владају у земљи, Бугарска се може поделити на *планинску* и *долинску*.

За долинску област, или праву ратарску Бугарску, Комисија налази да је немогућно сада у већем размеру ширење млечних говеда. Да се та стока и у овој области може држати, потребно је да се код пољопривредника измени систем газдовања, да се из житне системе пређе у мењиву систему. А за то има још доста времена; јер да се тој системи приступи, потребно је да буду за то и погодбе, а у првом реду сигурно тржиште за продају разноврсних производа те системе. Била би права жртва, кад би се при садашњем храњењу и неговању стоке у Бугарској распрострла млечна раса, јер би се она изметнула (дегенерисала).

Стока за месо већ не изискује тако јаке измене у системи газдовања; она се може гајити и при житној системи, само треба народ научити да храни добро стоку, да би се у њој развила рана зрелост. Но, док и то не буде, не може се препоручити ни ширење раса говеда за месо.

По томе, још за више година не треба мислити на замену домаће радне стоке са пасминама за млеко и месо. Комисија се једногласно сагласила, да је *Искарски сој* говеда најбоља стока за рад између свих јевропских раса. При мало већој брзи, говеда би се ова могла поправити, па није искључена могућност да се направи и млечнијом. Комисија признаје, да се овај сој много изметнуо, и да су остали само остаци у рукама бржљивијих привредника. Доказ је за то, што се јунцима тога соја нису могли подмирити довољно Земљоделске Касе; најбоље јунци из народа једва су се могли равњати са средњим јунцима који су одгајени у стајама коњарских завода.

Како, дакле, у земљи нема погодаба за ширење друге расе говеда, Комисија је мишљења да се побољшање изврши путем одабирања (селекције). Ради тога она препоручује: да се настави куповина добрих јунаца из народа, који ће се одгајивати у државним коњарским заводима у Плевни и Шумли, па кад се развију као бикови, да се раздају општинама и појединим сточарима ради поправке домаћих говеда. Осем тога, како се не може наћи у народу довољан број јунаца одлучено је: да се у поменутим заводима оснују краварнице по 150 крава, те да се из њих сваке године добивају по 60 добрих бикова.

Јамачно да не може. Лоза тада неће моћи ни себе саму нити своје паразите хранити, а још мање нагомилавати резервних састојака. Грожђе се, услед тога што му шећер и друге корисне материје које се у лишћу справљају, престану придолазити, неће моћи правилно (нормално) развити нити као што треба сазрети, већ ће остати ситно, зелено и кисело. Па и ластари, будући неисхрањени као што треба, рђаво ће сазрети, неће се здрвенити, те ће их и мраз моћи лако уништити.

Пламењача чини те лоза јако ослаби — и друге болести тада налазе на њој згодно земљиште за своје развиће —, и после неколико узастопних навала, ако се томе не стане на пут, неизбежно ће пропасти.

Та болест може причинити озбиљне штете у винограду, јер се у необичној мери размножава. Примера ради наводимо: да кроз сваку стому (шупљику) на наличју листа изађе по 4—8 огранака гљивице (конидиофора), и свака од ових носи најмање по 40 летњих спора. Ако се узме у средњу руку да на 1 □ см. површине листа има 3000 стома, онда је јасно колики се ужасан број спора само на једном зараженом листу може развити.

Па и ако је пламењача један од највећих и најчешћих непријатеља винове лазе у колу гљивичастих (криптогамских) болести, то не треба нимало да плаши нашег виноградара јер се он једним врло јевтиним леком може успешно противу ње борити.

Тај лек је: плави камен или сулфат бакра. *Мијарде* је огледима доказао да раствор од $\frac{2—3}{10,000.000}$ сулфата бакра убија споре, у тренутку, кад се ове у присуству росе на листу спремају клијати. Чист раствор сулфата бакра се, при свем том, не употребљава за прскање, јер услед сумпорне киселине, које често пута садржи у сувишку причињава повреде (опрљотине) на лишћу и осим тога рђаво пријања. Напротив, те се незгоде уклањају, кад се сулфат бакра неутралише кречом.

Доиста, кад се раствор креча наспе у раствор сулфата бакра, добија се јасно плав талог хидрата оксида бакра, потом сулфат калцијума и нешто креча који је у сувишку додан. Хидрат оксида бакра је пиктијаст, те отуда добро пријања за лист; он се осим тога лагано раствара у роси и кишној води, и распростире по површини листа убијајући споре, на које уз пут наиђе. Ако не буде било ни кише ни росе, оксид бакра ће остати без икаквог дејства; али у том случају ни пероноспора се неће моћи развити, јер је за клијање спора поред топлоте и влага неопходан услов.

Креч дејствује хемиски на сулфат бакра и при том се образује сулфат калцијума који нимало лишћу не шкоди. Будући каустичан (који напеда), креч за неко време уништава и споре и осим тога чини, те капљице дуже времена остану на листу. Доцније, кад се под утицајем угљене киселине из ваздуха претвори у карбонат, он у облику коре заштићава оксид бакра, не дајући да се овај брзо раствара и с листа уклања.

Један део хидрата оксида бакра одилази у унутрашњост листа и ту се такође противи развићу пламењаче. Али та количина оксида бакра није довољна да спречи развиће пламењаче, нарочито, ако се бордовска чорба с малом количином сулфата справи, те, отуда, о томе, у пракси не треба ни водити рачуна.

За справљање бордовске чорбе треба претходно спремити извесну количину сулфата бакра (који се може набавити код Српског Пољопривредног Друштва) и масног негашеног креча.

Обично се препоручује да се за прво прскање направи што блажији раствор т.ј. у коме ће, на ектолитар чорбе, бити пола или три четвртине килограма сулфата бакра, јер је прва навала обично слаба, па није ни потребно да растор буде јачи. Истина је, да је прва навала обичко слаба, али кад су услови за развиће пероноспоре повољни, та навала може бити врло јака и опасна, као што је то био случај прошле године у виноградима јужне Француске, где је једну трећину бербе била уништила. Г. Раваз, професор Виноградарства у Монпелију мисли: да слабији раствор (0·5% и 0·75% сулфата бакра) и ако може, кад се као предохрана употреби, заштитити лишће од слабе навале, није сигурно да ће то моћи учинити и кад навала буде јача. Лишће је у време прве навале у току развића, оно је врло нежно и сочно те и пламењача налази ту најбољег земљишта за своје напредовање. Отуда г. *Раваз* за *прво прскање препоручује бордовску чорбу с 2% сулфата бакра.* Доцније кад лишће остари очврсти и постане кожасто и мање сочно и пламењача ће се на њему теже развијати те се тада и блажији раствор може употребити.

Што се пак креча тиче и њега треба да је у довољној количини, да би могао неутрализати раствор сулфата бакра. Не треба додати много креча, јер ће бордовска чорба онда бити сувише густа, а то ће отежавати и успоравати рад прскалицом. Осим тога, кад у чорби има много креча и оксид бакра тек доцније отпочне да дејствује. Теориски је потребно *355 грама чистог креча, па да се неутралише 1 кгр. сулфата бакра.* Али креч, који се у пракси употребљава ретко кад је чист, већ, напротив, често пута садржи по 50% страних материја и онда се не може унапред знати, колико је баш тачно од њега потребно узети. Формуле, којим се обично препоручује да на толико сулфата треба узети толико креча, могу послужити само на то, да упозоре виноградара на приближну количину креча, коју треба да раствори. Међутим, увек се треба уверити да ли је чорба кисела — што се обично дешава — или не.

За планинску област, где је пораст биља и богатији и бујнији, пашњака и ливада има изобиљније, осећа се и има потребе за млечнију стоку. С погледом на то Комисија је мишљења, да ту има погодаба за ширење неке млечније расе, утолико пре, што има изгледа да се у току времена те погодбе и повећају. Тога ради Комисија решава, да треба за сада да се оснује једна краварница од 50 млечних страних крава, одакле би се народ снабдевао приплодним теоцима, те да се укрштањем са домаћим кравама услови успевање млечне стоке. Та би се краварница имала да установи код Софије у Гурмазову, Горњој Бањи, и ако ту не би могло онда у Самокову или другом ком месту у Софиском округу.

При избору страних млечних раса комисија се зауставила на *швицку расу* и њене варијетете; јер не само да су млечни и погодни за рад и месо, него су по боји длаке најприближнији домаћим говедима.

Ако буде кога који зажели да набави краве са стране, држава ће сваке године набављати по 25 крава, па ће их раздавати таквима са обавезом да ће их гајити по прописима и да ће јој друго и треће теле уступити, те да се на исти начин раздају другима. Комисија је мишљења, да ће добро бити, ако држава раздаје и женска приплодна грла из државне краварнице, јер би се и на тај начин помогло брзо распростирање млечне стоке.

За допуњење садашњих малих стабала говеда у школама у Садову и Рушчуку, треба да се набаве по 10 крава с 1 биком и по једним јунцем за сваку, и то за прву од расе *Симекталске*, а за другу од расе *Англиске*, које, као и швицка раса, да се размножавају у чистој крви, па вишак да се продаје само напреднијим сточарима и земљорадницима.

За *побољшање бивола*, Комисија, полазећи с тога гледишта, како у Бугарској има доста бивола, како се они тамо цене не само као радна стока него и као млечна, почем биволица даје не само много млека но је ово и двапут масније од крављег, одлучује: да треба куповати и биволска јунад ради побољшања биволске стоке, па их одгајивати у коњарском заводу у Шумли и раздавати их општинама у којима се гаји много бивола, на исти начин као и бикови од говеда. Но како је и у томе незгода набавити добре јунади у народу, и како је, осем тога, потребно настати да се повећа и млечност код биволица, Комисија одлучује: да се установи једна биволарница од 30 биволица, одабраних најпажљивије, и то у коњарском заводу Каја-Бурун. Мушка грла да се раздају као приплодна, а женска да се продају сточарима.

За *побољшање свиња*, Комисија, узев у поглед како у земљи има мало свиња и гајење им је ограничено на неколико средишта где има дубове и букова горе као и подводних паша, и што су свиње у тим средиштном много изметнуле, одлучује: да се оснује свињарница од расе *Монголице*, с којом да се укрштају те свиње, па да се у тим местима раздају грла од тога приплода. Та свињарница да се оснује у Каја-Буруну. Комисија се уставили на Монголици за то, што ова свиња одговара гајењу на паши, а при том је крупна и доста брзо сазрева; док јоркшајрске и беркшајерске свиња не одговарају том начину гајења, и ако се произведу укрштана грла изродиће се у другом или трећем покољењу.

(Свршиће се)

Бордоска се чорба може најбоље на овај начин справити: Претходно се спреме два дрвена суда: један већи (буре), у коме ће се растворити плави камен и други мањи у коме ће растворити креч, у оба се та суда налије по 50 литара воде. Затим се одмери, $1^1/_2$ или 1 кгр. плавог камена (према оном што је напред речено) и $1^1/_2$ или 1 кгр. масног негашеног креча. Одмерени плави камен се унесе у једну платнену кесицу (или у какву корпицу) и ова канапом привеже за један, попреко намештен, штап на суду (бурету) и потопи плитко у воду. Ако је потребно да се бордовска чорба што пре справи, плави се камен може потопити у претходно загрејану воду.

Кад се сав плави камен буде растворио, кесица се издигне и раствор, ако је вода била загревана, остави да се расхлади.

У исто се време и одмерена количина креч угаси у неколико литара воде (2—3) и из густог кречног млека, које се на тај начин добија, издвоје све стране материје. Раствор се тај, пошто се расхлади и добро измеша, наспе и измути у осталих 47—48 литара воде, у другом дрвеном суду, тако да кречног млека буде 50 литара колико и раствора плавог камена.

Сад треба сипати кроз какво сито мало по мало кречног млека у раствор плавог камена и у исто време мешати. С времена на време треба замакати белу фенол-фталеинску хартицу (о чему ће мало час бити речи) и чим ова буде добила црвену боју, знак је да плави камен неутралисан, и да није више потребно додавати кречног млека.

Ако се деси да се 50 литара раствора плавог камена неутралисало с 40 или 45 литара кречног млека, онда бордовској чорби треба додати још 10 или 5 литара воде, тако да њена запремина буде равна једном хектолитру.

Ваља имати још на уму да треба *увек кречно млеко сипати у раствор плавог камена* а никако обратно; јер ће се иначе температура бордовске чорбе повисити и тада ће се у место плавог талога хидрата оксида бакра добити црни, који се у кишној води не раствара па према томе и не дејствује на пламењачу.

На тај се начин добија лака бордовска чорба, чији плави талог не пада на дно суда већ плива у средини течности.

Бордовска се чорба може справити и кад се креч раствори у 5 литара воде а плави камен у осталих 95, па се кречно млеко потом лагано кроз сито у раствор плавог камена сипа и у исто време непрестано меша. И таквом се бордовском чорбом добијају врло добри резултати, као што је то већ дугогодишњим искуством и потврђено. Али, услед тога што се јако концентрисан раствор креча насипа у врло разблажен раствор плавог камена, добија се тешка бордовска чорба, чији плави талог пада на дно суда.

На који се начин може сазнати да је бордовска чорба неутрална, т.ј. ни кисела ни базична?

Извежбани, виногадари знају то по јасно плавој боји, коју добија раствор плавог камена, у тренутку кад је неутрализан. Још се сигурније то сазнаје лакмусовом хартицом, која у киселој течности поцрвени, а у базичној поплави док у неутралној не мења боју. Обично, кад се црвена лакмусова хартија замочи у чорбу па поплави, знак је да је ова добра. Али реакција која се добија с лакмусовом хартицом није тако јасна нарочито ако се њом није навикло служити, те се отуда и препоручује уз последње време много осетљивија фенол-фталеинска, хартица.

Ова је хартица беле боје и кад се замочи у бордовску чорбу не мења боју докле год је чорба кисела; али и при најмањем сувишку кречног млека добија интезивно црвену боју. Она се може лако на овај начин справити. Узме се $1^1/_2$ грам фенол-фталеина (у апотеци) и раствори у 50 грама алкохола од 90 степени; у тај се раствор потопи бела пијаћа хартија и ту остави неколико минута да се добро натопи, потом се извуче и на сунцу осуши. Осушена хартија се исече на пантљичице као и лакмусова, да би се подесније њом могло служити, па се остави у заклону од влаге (у каквом стаклету с широким грлићем), и тако се може очувати за више година.

Бордовску чорбу треба употребити још истога дана, кад је и справљена, јер се тада добијају најбољи резултати. У сваком случају ваља сасвим одбацити чорбу, која је пре 36 сати справљена.

Прскање се врши прскалицама, којима се чорба најбоље раздели на лишћу. Ручних прскалица има двојаког система: с црпком и аутоматских (са сабијеним ваздухом.[1]) При прскању ваља чорбу у прскалици с времена на време промућкати, да би се плави талог свуда подједнако разредио. То исто ваља учинити и у бурету пре него што ће се прскалица напунити. Најзад, кад се прскање буде свршило, прскалице ваља чистом водом добро испрати.

Не треба никако губити из вида *да прскање ваља извршити увек пре него што се пламењаче на виновој лози појави;* иначе се никаквим средством не може уништити а да се у исто време не нашкоди и органу у коме се та гљивица настанила.

Што се времена прскања тиче, обично се препоручује: да се прво прскање изврши онда, кад ластари буду 20 см. дугачки, или на три недеље пред цветање; друго после цветања, треће месец или месец и по дана доцније и, најзад, четврто после бербе, ако навала буде јака па се има бојати да се ластари не здрвене. Кад се овако поступи могу се добити без сумње врло добри резултати. Али прва навала пероноспоре може по који пут бити врло рана, па се с првим прскањем може одоцнити. Доцније пак навале могу бити врло јаке и честе па размаци између првог и другог или другог и трећег прскања могу бити сувише раздалеки.

Прва навала пламењаче обично не причињава велике штете али и то увек не бива. Навели смо већ да је прва навала прошле године, у виноградима јужне Француске била опаснија него што се то икада памти, и да је скоро трећину бербе уништила. Осим тога од прве навале произилази и друга, па је још и то разлог да прво прскање треба на време извршити.

Прво прскање треба извршити онда, кад се прва навала пламењаче може појавити т.ј. кад се прве споре, услед повољних услова топлоте и влаге, могу развити на лишћу. Али је истина, тај згодан тренутак често пута тешко уграбити. Ако се с првим прскањем буде задоцнило, па се прва навала буде већ појавила (што се лако познаје по белегама на зеленим деловима лозе) не треба оклевати већ одмах још сутрадан, ако време за то буде повољно прскати. На тај ће се начин виноград бар у неку руку сачувати од друге навале.

Друга навала произилази из прве; њу проузрокују споре прве навале, које су се могле развити и ветром расејати. Чим се белеге друге навале појаве, треба поново прскати. Ако време буде влажно и топло известан ће се број спора друге навале развити, расејати и проузроковати трећу навалу. Чим се белеге ове примете, треба опет прскати. Наравно да што год су повољнији услови за развијање пламењаче утолико треба учестати и број прскања и обратно.

Да ли је довољно виноград ирекo лета само једанпут прскати? Јамачно да није, наравно, ако услови за развијање пламењаче буду повољни, — што уосталом понајчешће и бива.

Кад се ситне капљице бордовске чорбе осуше, један део од њих ветар собом односи, други опет услед растења лишћа испрска и опадне и, најзад, трећи киша после извесног времена спере. С дуге опет стране ново лишће преко лета избија, па би ту, ако не на другом месту, пламењача нашла згодног земљишта за своје развиће. Јасно је из тога, да лозу преко лета треба више пута прскати. При свем том велики је број наших виноградара мишљења да је виноград, прве године по сађењу, довољно само једанпут прскати. Зашто? Зато што те године не роди, па није ни потребно трошити новаца за прскање. Види чланак „О хлорози винове лозе,“ *у Тежаку* за месец јануар ове године. Ово је мишљење сасвим погрешно, јер ће такав виноград доцније (у јулу, августу и септембру), бити сав обузет пламењачом. Тада се ластари неће моћи као што треба здрвенити; чокоти ће идуће године, у недостатку резервних састојака, бити кржљавији па према томе и подложнији и другим болестима. Што је још горе споре ће се из таквог винограда ветром разносити и сејати по околним виноградима, па и тамо штете чинити. Није ни потребно напомињати, да ће *зимских спора* бити таде у изобиљу и да ће од ових, идућег пролећа, претити опасност, због једног непрсканог, свима околним виноградима.

Додајмо, на завршетку, да бордовска чорба не само сузбија пламењачу него још и повољно утиче на пораст лозе. Доиста, примећено је, да је лишће у лоза, које се редовно прскају дебље и зеленије т.ј. обилатије у хлорофилним зрнцима и да, према томе, боље врши и своју улогу него ли у лоза, које се не прскају па макар на овима и било пламењаче или не. Осим тога лишће у првих врло дуго остаје на чокоту, све до првих мразева, док у других много раније опадне. Најзад, и грожђе у првих сазрева раније него ли у других.

Откуда то бива? То се још није могло тачно сазнати. Г. *Раваз* чија препоставка изгледа највероватнија држи, да ово

[1]) Оба се система могу набавити код Срп. Пољопривредног Друштва.

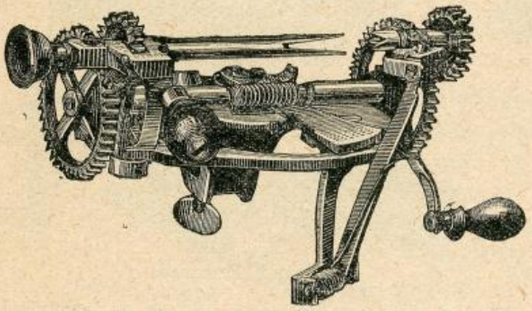
долази отуда што бордовска чорба убија велики број различних паразитских гљивица, које се о трошку лишћа хране. То своје мишљење споменути писац подупире тиме, што је микроскопским испитивањем нашао да је број организама, плесни (буђи) од сваке врсте много мањи на лишћу које је прскано бордовском чорбом, него ли на лишћу које није прскано.

„Из овога се, дакле, може закључити," додаје исти писац, „да бордовска чорба не дејствује посредно на пораст (вегетацију), већ само непосредно помоћу сад познатог механизма."[1]).

По француским изворима
Вел. Н. Стојковић.

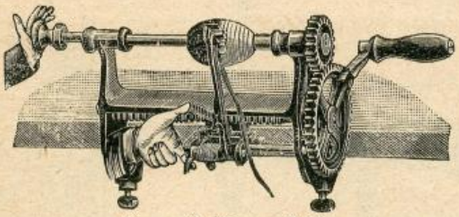
ВАЖНИЈЕ СПРАВЕ ЗА ЉУШТЕЊЕ ВОЋА И ПОВРЋА

Има врло много справа за ову потребу, и може се рећи, да сваким даном ничу све новије и боље. То је знак, да се

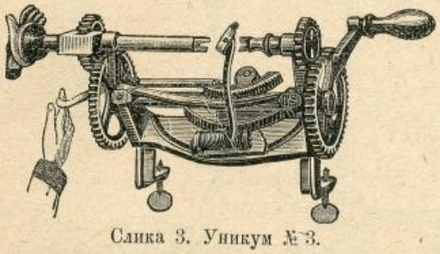
Слика 1. Уникум № 2.

и воћу и поврћу даје све већа и већа вредност и да се употребом ових справа уштеђује време око љуштења, које радан свет и сувише цени.

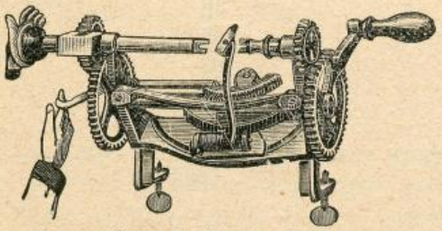
Слика 2. Модел № 12.

Између многобројних справа за овај циљ, ми ћемо препоручити само неколико за мању и већу потребу.

Слика 3. Уникум № 3.

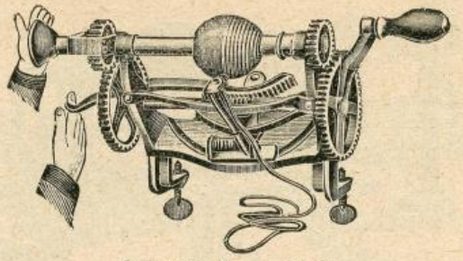
Све су справе, које ћемо споменути начињене по једноме принципу: на виљушку се набоде род који се жели ољуштити и овоме принесе нож којим се љушти. Тако се и род који је

Слика 4. Уникум № 8.

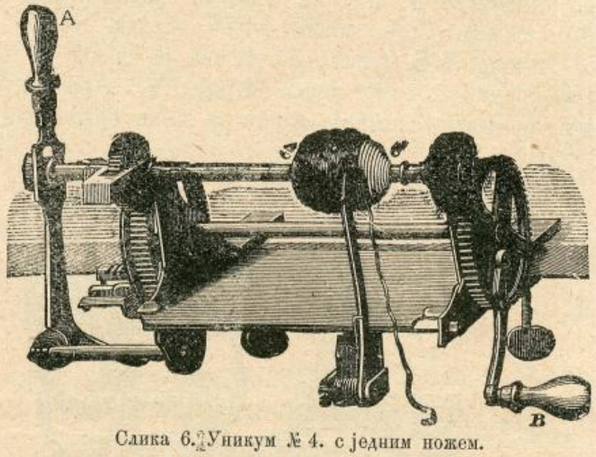
[1]) Види *Progrès agricole et viticole* од 30 марта 1902 год. стр. 379.

на виљушци, пошто је ово продужење осовине, окреће око себе те нож с њега уклања љуску (кожицу) у тракама. Помицањем рода унапред, помоћу вијука, креће се унапред и нож, и тако се за неколико тренутака ољушти цео род. Нож је у виду полукруга, и пре него се употреби треба видети, да ли је до-

Слика 5. Уникум № 6.

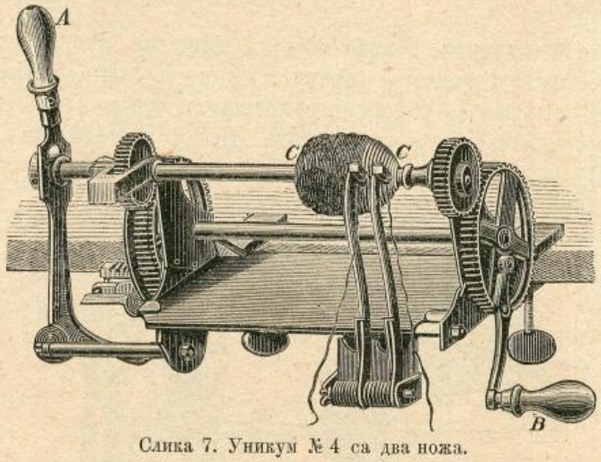
вољно оштар, а приликом удешавања справе за рад, ваља нож подесити тако, да с рода скида само љуску а не и месо, те да тако буде што мање отпадака.

Слика 6. Уникум № 4. с једним ножем.

Неке справе имају и ножеве за сечење плодова у спиралне колутове а неке и да из јабука уклањају тврдину.

Највише се у погледу израде ових справа истиче данас фабрика пољопривредних справа Е. Херцога из Лајпцига[1]) а могу се добити преко Српског Пољопривредног Друштва.

Слика 7. Уникум № 4 са два ножа.

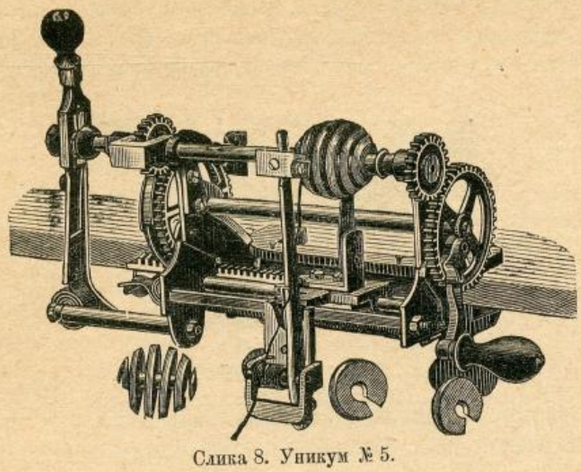
Све су справе, које израђује споменута фабрика врло добре, но ми између њих, истичемо:

1. **Уникум № 2.** Справа је, као што показује слика 1. врло проста а употребљава се за љуштење јабука и крушака. Стаје с паковањем 18 марака.

2. **Модел № 12.** Справу ову показује слика 2. Употребљава се за љуштење јабуке, и кромпира. Стаје само 7·75 марака, те је с тога може сваки набавити.

[1]) Herzog Maschinen-Fabrik Leipzig-Reudnitz.

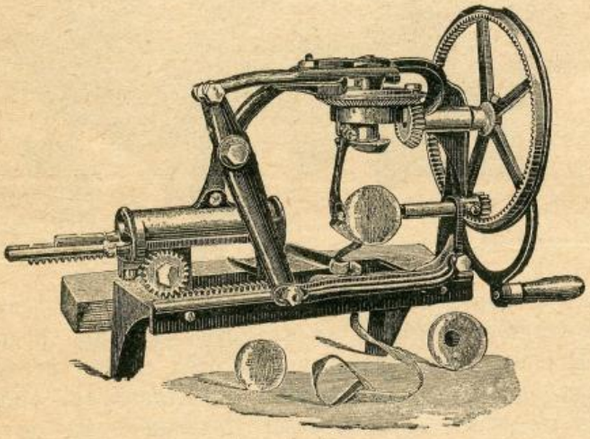
3. **Уникум № 3** (слика 3). Справа је удешена за љуштење мркава. Стаје 13·75 марака.

Слика 8. Уникум № 5.

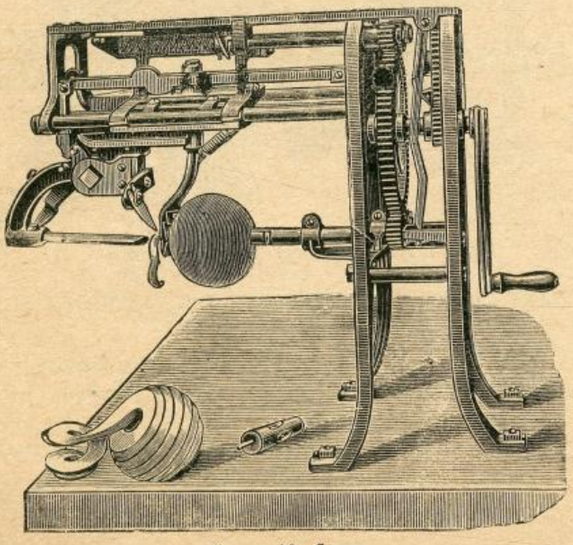
4. **Уникум № 8.** (сл. 4). Овом се правом љуште кајсије, брескве и шљиве. Стаје такође 13·75 марака.

5. **Уникум № 6.** (слика 5). И ова је справа за љуштење јабука и кромпира, а од справе *Модел № 12* разликује се у томе што је нешто сложнија и што се њоме брже ради. Стаје 12·75 марака.

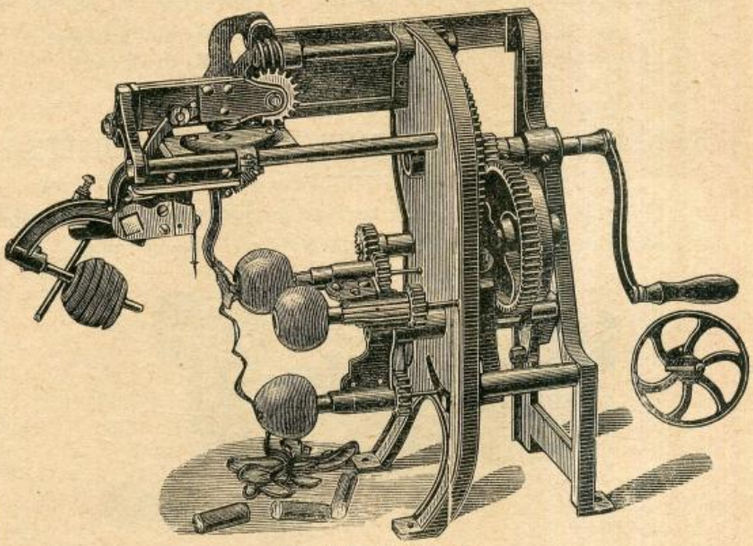
Слика 9. Муња.

6. **Уникум 4.** Удешена је за љуштење дугуљустих плодова. Слика 6 показује справу с једним а слика 7 справу са два ножа. Обе се радо употребљавају у већим кухињама, нарочито у касарнама и интернатима. Првој је цена 18 а другој 20·50 марака.

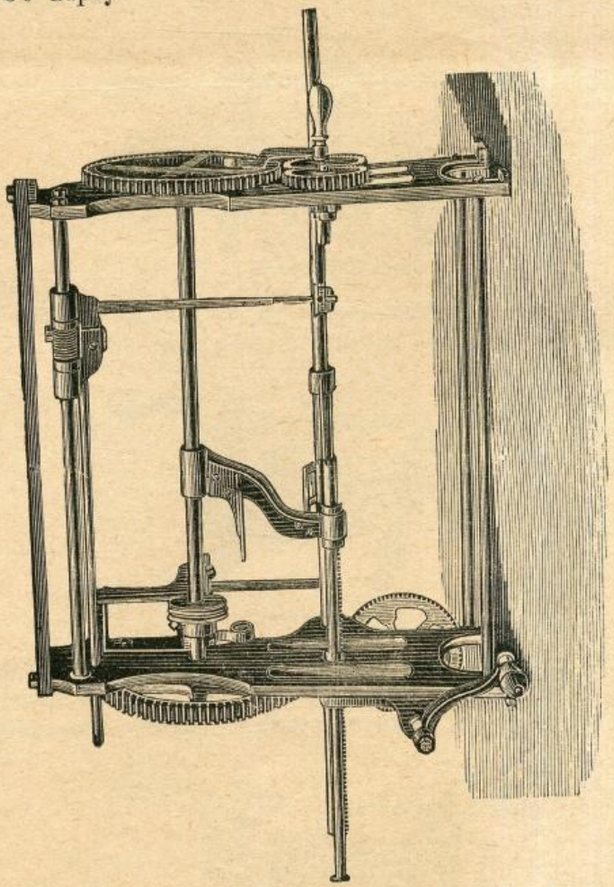
Слика 10. Данди.

7. **Уникум № 5.** (слика 8). Њоме се љуште јабуке, крушке и кромпир. Осем тога, може се удесити, да из јабука у исто време вади тврдину и да род сече спирално, па, кад се род пресече по дужини до средине, онда се добивају колутићи. Ти се колутићи виде испод слике. Справом овом радило се за време прошлогодишње (VI) изложбе воћа Српског Пољопривредног Друштва. Ради врло брзо, а стаје 23 марке.

Слика 11. Револвер.

8. **Муња** (сл. 9). Употребљава се за љуштење јабука из којих се одмах вади и тврдина. Омање, средње и велике породице, траже је врло радо, ма да је доста скупа. Стаје 71·50 марку.

Слика 12. Колос.

9. **Данди** (сл. 10). Служи за љуштење јабука. Једним ножем вади се тврдина а другим се сече род спирално. Кад то буде готово, онда у шупљину рода где је била тврдина зађе нарочити нож, који је с леве стране справе, прихвати род затим га спусти на сто или у подметнути суд. Стаје 78·4 марке.

10. **Револвер** (слика 11). Удешен је од прилико на исти начин као и Данди, а разлика је у томе, што има трокраку виљушку, која се окреће око себе. Како се на сваку виљушку набоде по један род, то се справом ради врло брзо. Чим се род ољушти, прихвати га нож са стране који у том случају заузима (као и код Данде) водоравап положај, а затим се подигне и онда ољуштени род спада с њега на стб или податурен суд. Може се удесити и за парну снагу те зато уз справу иде и точак за кајиш. (Точак је на слици с десне стране). Стаје 121·50 марку. Справом овом радиће се у овој години на изложби Српског Пољопривредног Друштва.

11. **Колос** (сл. 12). Употребљава се за љуштење диња, мркава, краставаца келерабе и тиме подобно. И он је удешен за парну снагу. Стаје 147 марака.

Б.

ИЗДАВАЊЕ ЛОЗЕ ИЗ ДРЖАВНИХ ЛОЗНИХ РАСАДНИКА

Имамо података о томе, колико је прошле јесени и с пролећа ове године издато лозе из државних лозних расадника, а колико је тражено. И кад се упореди издавање са тражњом видеће се, колико народ остаје неподмирен лозом, како се услед тога успорава обнављање винограда, и колико је то штетно за привредно и финансиско стање наше земље.

Тако, по тим подацима имамо овај преглед. —

У расаднику *крајинском* (Винодељско-Воћарске Школе у Букову) издато је свега: *307.491* комад. Од тог броја пада на:

зреле каламове	119.676	ком.
зелене „	9.245	„
прпорке	13.550	„
резница	165.020	„

У расаднику *јагодинском* издато је свега: 612.714 ком. Од тога долази на:

зреле каламове	13.288[1])	ком.
зелене „	900[2])	„
прпорке	52.226	„
резнице	546.300	„

У расаднику *нишком* издато је свега: *889.385* ком. Од тог пада на:

зреле каламове	43.335	ком.
зелене „	300	„
прпорке	52.200	„
резнице	793.550	„

У расаднику *жупском* (у Александровцу) издато је свега: *522.168* ком. Од тога пада на:

зреле каламове	34.868	ком.
зелене „	1.150	„
прпорке	151.150	„
резнице	335.000	„

У расаднику *смедеревском* издато је свега: *211.310* ком. Од тога пада на:

зреле каламове	9.940	ком.
зелене „	670	„
прпорке	48.300	„
резнице	152.400	„

[1]) и [2]) Септембарски мраз пр. год. упропастио је многе зелене и зреле каламове, па и прпорке.

У расаднику *топчидерском* издато је свега: *66.812* ком. Од тога пада на:

зреле каламове	13.612	ком.
прпорке	16.700	„
резнице	36.500	„

По томе издато је укупно лозе из свих расадника:

2,609.880 комада.

каламљене и некаламљене — америчке — лозе.

Поред тога, издато је и домаће лозе — резница и прпорака — за сађење на живом песку: 42.565, те по томе целокупно издавање било је:

2,652.445 комада.

Према овом издавању било је тражње:

У крајинском расаднику	750.877	ком.
„ јагодинском „	1,087.714	„
„ нишком „	2,510.390	„
„ жупском „	2,023.600	„
„ смедеревском „	777.310	„
„ топчидерском „	293.965	„
Свега	7,443.856	ком.
Осем тога тражено је домаће лозе	96.917	„
Укупна тражња	7,540.773	„
Било је издавања	2,652.445	„
Остало је неподмирено	4,888.328	„

Према тражњи подмирено је, дакле, око 35%, — нешто више од једне трећине.

Ма да је доказано, да молитељи обично траже лозе више но што им је потребно, јер се надају, да ће услед редуцирања добити онолико за колико управе имају припремљене земље, ипак је *разлика велика*, па макар се од тражње одбило 25%. Оволики проценат примамо зато, што су и државни економи, путни наставници виноградарства позвани да контролишу тражњу лозе, и да је доводе на меру истинске потребе.

Питање је, дакле, како да се народ снабдева боље лозом но досада, да се *сва припремљена земљишта* бар засаде одмах, а да се не чека по 2 и 3 године, као што је готово редовно случај код потражиоца у Жупи, где је обнављање винограда пошло живљим кораком но ма где у Србији.

Начина може бити два: *повећати површину* садашњих државних лозних расадника, а с тиме повећати и *средства за обдржавање* тих расадника; и *појачати производњу лозе у среским расадницима*. Трећи би начин био, који не стоји у рукама државе: *оснивање што више приватних расадника*, које предвиђа чл. 11 Правилника за извршење Закона о обнављању и унапређењу Виноградарства. Да се ово последње постигне потребно је људи који су за послове спремни, а који могу уложити и потребног капитала; или да их држава потпомогне у овоме последњем давањем позајмица из прихода Државне Класне Лутрије.

О повећању површине садашњих државних лозних расадника није ни мислити, према средствима која се буџетом одређују на те државне установе. У место повећања, та су се средства пре 2 године смањила за ¼, из разлога што се приходи расаднички могу по закону употребити на појачање тих средстава. Али како се ти приходи по Закону о буџету и Правилима за извршење овог Закона одузимају од расадника и уносе у државну касу, а слабог изгледа има да ће се моћи добити за њих накнада из државне касе, то је сад савршена

немогућност предузимати не само повећање површине, него уопште ма какве послове на бољем уређењу расадника и појачању производње лозе.

Срески расадници, по свом основном уређењу, имају одељења за лозне матичњаке и приришта. Скоро сви су се снабдали издржљивом лозом, засновали матичњаке од одабраних варијетета који се највише траже. По томе срески расадници ће знатно да потпомогну државне лозне расаднике у издавању лозе. Али та ће се помоћ пружати поглавито у издавању резница и понешто прирака; зреле каламове неће моћи они издавати у знатној количини, нарочито произведене по методи стратификовања, с тога што се и њима јако смањују средства за издржавање.

Ево како стојимо са радом на обнављању — регенерацији — винограда, и како неповољне изгледе имамо да ће се тај рад моћи убрзати. Међутим грожђе и вино увози се са стране у масама, тако да се просечно годишње на то издаје из наше земље преко 1 милион динара. А је ли то потребно, кад је наша земља погодна за Виноградарство боље но многа друга, и кад ми можемо још извозити вина, у место што га сад увозимо?

О овој теми ми ћемо ускоро повести опет разговор.

— — Ђ.

ОГЛАСИ

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова. 19—36

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца
Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.)
Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе
За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 25 броја Тежака. *Чланци:* — Упрошћена Главиниćева сушница. — О справљању бордовске чорбе и о прскању противу пламењаче (пероноспоре). — Важније справе за љуштење воћа и поврћа. — Издавање лозе из државних лозних расадника, — *Подлистак:* Најновији пољопривредни покрет у Бугарској (свршиће се). — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ КАДРА, ЋАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 26. У БЕОГРАДУ, 10 СЕПТЕМБРА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

ГАЈЕЊЕ РЕПИЦЕ

Brassica napus oleifera DC.

Име и ботанички опис. — Код нас се за репицу чују још и имена *уљана* и *олајна* репица, која исто значење имају. По ботаници, репица долази у биљну фамилију *крсташица, крстоноша*, а у род „Брасика“. Овај род неоспорно је најважнији у целој овој великој биљној фамилији, јер у њему земљорадник налази ове важне биљке, које он непрестано гаји: кељ, купус, карфиол, келерабу итд.

Уљана — олајна — репица усевна је (културна) биљка која се гаји или: за добивање семена из кога се цеди уље — сејтин —, или за зелену сточну храну.

Репица има двојако лишће: доње је лирасто а горње је срцасто, по средини нешто сужено. Лишће је увек боје зеленкасте, а док је младо оно је длакаво (маљаво) а кад оматори оно је глатко. Цвеће је рехаво, неразвијени пупољци премашају развијено цвеће; чаша упола усађена, краћи прашници (јер има два дужа и два краћа прашника) разведени. Стабло ја високо 0·75 до 1·25 метара, усправио и у горњем се делу рачва. Цветна чашица златно жута, плод љуска уздужна, капци надувени по среди, с једним правим нервом; семке округле у окцу једноредe.[1]).

Семе репице боје је мрке, ситно је, округло и скоро сасвим глатко. Клијавост његова траје највише три године. Оно садржи просечно 36·49% уља. Један килограм семена има отприлике 4500—5000 зрна.

Репица је *трговински усев*, и од ње разликујемо две одлике:

1. *Озима репица*, Brassica napus oleifera 2 hiemalis Dill., с јаче разгранатим стаблом и двогодишњим кореном; стасава *маја* месеца; и

2. *Јара репица*, Brassica napus oleifera 1 annua Koch., која стасава у месецу *јулу* или *августу* и слабије рачва стабло.

Код нас се од скора отпочело гајење ове веома важне усевне биљке. Она као *трговински усев* даје обилате користи земљораднику. Успеси, постигнути гајењем репице у округзима: смедеревском, београдском, моравском, нишком и др. тако су повољни, да је сасвим оправдано, што се овој усевној биљци, све већа и меродавна пажња обраћа. Успеси у гајењу уљане репице на имању Државног Сточарског Завода (у Љубичеву и Добричеву), на имању Управе Топчидерске Економије, Пољопривредне Станице у Куприји, Шапцу итд. веома су повољни и такви, какви се уопште само пожелити могу.

Како се у нас за сада гаји само *озима репица*, и како је она одиста и најважнија, и сигурне и обилне приносе даје, ми ћемо се задржати прво на њеном гајењу, па ћемо затим говорити и о гајењу *јаре* (пролетње) *репице*, која такође за нас има свога значаја.

I. **Гајење озиме репице.** Да би све, што је важно да земљорадник зна, кад буде ову биљку гајио, могао одмах наћи, ми ћемо наша излагања поделити на одељке и тако ћемо о овој усевној биљци и говорити. Дакле:

1. **Поднебље.** — Репица тражи поднебље које има умерену климу, дакле баш онакво какво је наше. У суседној нам Мађарској гаји се она и постижу се врло лепи успеси. Тако исто и у суседној нам Кнежевини Бугарској, нарочито у подунавским крајевима, гаји се увелико и резултати су одлични. Уљана репица воли поднебље које је прилично влажно а умерено топло. Зими може да издржи хладноћу до 12°R ако је покривена снегом, па често и много јачу. На њу утиче рђаво јака безснежна зима, и тада врло лако може да промрзне. Нарочито не воли, и шкоди јој, изненадна промена у топлоти и хладноћи (мраз и роса у исто доба). Не сме ни прелаз од топлога времена ка хладном бити сувише нагао и обратно. Тражи, да има кише с пролећа и за време цветања (април месец). Сувише влажно земљиште и одвећ јаку сушу не подноси. Ако репица дочека зиму а сувише је одрасла, онда је јако осетљива на хладноћи.

За своје потпуно развиће треба 300 до 340 дана. Свугде где успева пшеница и јечам, успева и репица, само онако како се пожелити може. У планинским пределима, где може лако да измрзне, не успева добро. — У крајевима где има много зарезника (инсеката), репицу не треба сејати, јер су јој ови врло велики непријатељи.

Да стаса т.ј. да донесе плод, треба јој 2300 до 2500°Цел.

2. **Земљиште.** — На свакоме земљишту на коме добро успева јечам и пшеница, успева добро и озима репица. Таквих земљишта има у нас и сувише. Земљиште не сме бити влажно и мочарно, а ако је кречовито, утолико је боље. Оранице ваља да је довољно дубока, а здравица треба да је бухава и пропустна, пошто озима репица пушта свој корен дубоко у земљу (25 до 50—60 см.). Од каквоће здравице зависи успех у гајењу репице јер ако је она непропустљива (задржава влагу) репица пропада, као што пропада и онда, кад здравица има у себи много гвожђаних једињења (тада уопште не успева никако).

Најбоља су песковито-иловачаста земљишта, благе глинуше, а добра су и слабо иловачасто-песковита кад имају креча у себи. — На земљиштима која су лака или врло тешка, може се успехом гајити озима репица само онда, кад се такво земљиште добро пођубри.

Положај земљишта треба да је оцедан, тако да се сва вода оцеди и да се влага дуго не задржава.

3. **Плодоред.** — Озима репица најбоље успева после *угара*, нарочито онда кад је земљиште тешко. После јарих и озимих стрмнина, које су тога лета дигнуте, озима репица не успева најбоље. После раног кромпира, репе, кукуруза и пасуља, успева она врло добро. Исто тако успева добро и после црвене детелине (која се мора још после првог откоса, дакле у јуну, разорати) и после свих биљака које су гајене за зелену сточну храну (луцерна, хељда, раж, грахорица с овсем итд.).

Озима репица оставља за собом врло чисто земљиште јер не допушта корову да се сили и множи; она својим кореном, који дубоко у земљу продире, растреса земљиште, чини га бухавим и обогаћава биљним хранљивим градивима, тако да после ње необично добро успевају и обилне приносе дају све

[1]) Панчић и др.

стрмнине, а нарочито пшеница и крупник, а поред њих и сточна и шећерна репа.

4. **Ђубрење.** — За ђубрење земљишта, на коме мислимо да сејемо репицу, морамо се озбиљно постарати. Она тражи јаку, добро нађубрену земљу, и никада се не треба бојати да ће се за њу пређубрити. Прво се мора врло јако ђубрити стајским ђубретом, јер она тражи много хранљивих градива; за тим јако воле *овчије ђубре* и *торење*, нарочито онда кад је земљиште тешко. Није рђаво ђубрити и *пепелом, малтером, кречом* (земљишта која нису кречовита) и *осоком* (пиштавином) а од вештачких ђубрета, препоручују се чилска шалитра, калијеве соли, суперфосфати, лапор итд.

Кад треба ђубрити? За нас је ово питање важно, и с два три реда на њ да одговоримо. Ђубрити за озиму репицу не ваља никада непосредно пред сејање но увек раније и то тако, да се после заораног ђубрета још једном земљиште преоре пре сејања. С тога се препоручује да се ђубри при првом, а најдаље при другом орању како би се ђубре са земљом што боље измешало, пре но што се репица посеје. Исто тако као правило треба да важи и то, да се сваки усев, који претходи репици, треба добро да пођубри.

5. **Обрађивање и припремање земљишта за сејање репице.** — Репица воли: *дубоко узорано, растресито, добро уситњено, родно и сасвим чисто земљиште.* Да би, дакле, земљиште припремили како ваља, морамо чешће пута орати и то добрим гвозденим плуговима. Правило, освештано дугогодишњим огледима и искуством, учи, да је родност репице утолико већа уколико је земљиште боље урађено и припремљено. Најмање ваља орати *четири* пута. Ако сејемо озиму репицу на угар, онда морамо пре зиме најдубље узорати и онда идуће године до сетве (прва половина августа месеца) орати најмање још три пута, па тек онда сејати. Ако се сеје после биљака које гајимо за сточну зелену пйћу, онда ваља ове што је год могућно раније покосити и до августа бар двапута узорати, а ако је могућно и три пута, и то добро узорати, добро предрљати и све могуће грудве уситнити и земљиште потпуно од корова очистити. Дрљача и ваљак (нарочито колутасти и зупчасти) неопходно су нужне справе за правилно приуготовљавање земљишта за гајење озиме и јаре репице.[1]).

6. **Сетва.** — *Време сетве.* Озима репица мора се рано засејати. За наше прилике најбоље је време сејања *прва половина месеца августа или само још неколико дана после В. Госпојине.* Необично је важно време сетве, и за сваки крај требало би га нарочито одредити, јер од времена сетве умногоме зависи успех.

[1]) Опширније о *дрљачи* и *ваљку* види *Пољопривредни Календар* за 1903 годину.

У Бугарској има места где се репица сеје још од 15 јула па све до 15 августа. На сваки начин сејање у јулу месецу само је изузетак, и оправдано је само у оним местима, где је клима врло оштра. Сејање у другој половини месеца августа оправдано је опет само тамо, где је клима блага. Раније посејана репица брже напредује, снажније расте, бокора се, али је бувач много сатире.

Врло је важно, да буду такве погодбе, да семе што пре клија и да се репица отпочне што брже да развија. За клијање семена потребна је топлота, влага, светлост и ваздух. У августу месецу има довољно и топлоте, и светлости, и ваздуха, али влаге не толико да би се могло сејати кад се хоће. С тога је врло важно и скоро најзначајније правило при сејању озиме репице: *да се непосредно пред сејање оре и дрља* (по потреби и ваља) *и да се само на свеже орање сеје, јер ће само у томе случају семе наћи довољно влаге за клијање.* За то, ваља само толико земљишта данас поорати колико се може доиста и засејати, а никада не орати и дрљати и остављати да се такво урађено земљиште засеје сутра или прекосутра, јер тада, природно је, да ће се орање исушити и семе неће наћи све потребне му погодбе за своје развиће, те се неће моћи да развија како треба. Ово важи само за оне случајеве кад је време безкишно, сухо, а кад је друкчије, онда се може друкчије и радити.

Сорте репице. Има више одлика репице, но ми ћемо поменути, ради потпуности, само најважније: *Укермаркерска,* расте врло високо (до $1^1/_2$ м.), дуго успева. *Холштајнска, Белгијска, Холандеска,* ситне су и ниско расту (највише до 1 м.). *Новоселандска,* (јара) кратко време треба док стаса. *Холандеска,* има крупно зрно с доста уља, али далеко више даје сламе и љуске но зрна. *Банатска,* има зрно средње крупноће с доста уља и нарочито се гаји у Банату. И за наше прилике подесна је.

Какво треба да је семе? Семе треба да буде сасвим чисто и од какве добре одлике; да је добро клицаво и да је крупно, јер крупније семе има више уља у себи и даје јаке, снажне и кочоперне биљке, које опет највише семена производе и то крупног, које се на свима светским трговима најскупље плаћа.

Начин сејања. — Озиму репицу можемо сејати; *врстачном сејалицом, омашке* (на сачму) и, најзад, можемо ју *расађивати.*

Како се озима репица јако грана и шири, то је сасвим природно да тражи и већи простор за своје развијање. Отуда постоји искуством утврђено правило: *да не треба да буде сувише густо посејана.* Најбољи и највећи приноси добијају се кад се сеје врстачном сејалицом. Таква је једна сејалица, нарочито уђешена за сејање репице, тако звана *хоенхајмска врстачна сејалице за сејање репице.* Удаљење реда од реда врло је различно, јер оно зависи од земљишта, одлике озиме репице, ђубрења и т. д.

ПОДЛИСТАК

НАЈНОВИЈИ ПОЉОПРИВРЕДНИ ПОКРЕТ У БУГАРСКОЈ

(СВРШЕТАК)

Но при свем том, како енглеске расе имају особину ране зрелости и с помање хране дају више меса, Комисија је мишљења, да се стање државних свињарница са овим свињама може повећати, те да се општинама и појединцима могу раздавати мушка и женска прасад за побољшање домаћег соја. Па како продаја ових треба да буде јевтинија, то и производња њихова треба да се појевтиња тиме, што ће се изоставити скупа и луксузна постројења за свиње и да се напусти искључиво храњење у стаји.

У погледу на *побољшање овчарства,* Комисија усваја, да су домаће овце добре и да одговарају потпуно погодбама у Бугарској; само се треба постарати, да се народу дају добри овнови, произведени путем одабирања у нарочито за то постројеним овчарницама. Те овчарнице треба подићи у местима где има добрих оваца. Ради тога Комисија одлучује, да се овчарнице подигну у Каја-Буруну, Старој Загори и Плевни: у првом месту од карнобадске овце, у другом од беле јужно-бугарске овце, и у Плевни од беле северно-бугарске овце.

Осем тога Комисија усваја, да се ради повећање млечности и меснатости препоруче, за укрштање или чистокрвно гајење, овце источно-фризландске, ларзашке, сутдоунске и рамбуљетске, а осем ових и каракулска овца која даје врло добре јагњеће коже. Од ових раса да се набаве по 20 женских и 4 мушка грла, и да се дају: источно-фризландске краварници у софиској околини, ларзашке у Плевни, сутдоунске и рамбуље у Шумљи, а каракулске у Рушчуку.

У погледу на *побољшање коза,* Комисија, полазећи с гледишта да је коза најприноснија и најзадовољнија млечна крава беднога горштака, изјављује мишљење, да треба прерадити Закон о шумама у том смислу, како би се за шуму оставила само она места која су покривена дрвећем од којега могу постати добре шуме, и ове да се чувају од коза и свачега, а све остале шуме да се оставе овцама и козама које (козе) ће давати десет и више пута већи доходак него кад би се и даље чувале за шуму. С тога што су *швајцарске козе* млечније а задовољавају се исто тако као и домаће, Комисија решава: да се оснује једна козарница код краварнице у софиској околини, од сáнских коза, које би се размножавале у чистој крви и укрштале са домаћим козама.

Односно *побољшања живинарства,* Комисија узев у поглед да је живинарство у Бугарској важна пољопривредна грана, нарочито због извоза јаја, решава: да се ради проучавања каквоће домаће живине, као и ради огледа у аклиматизацији и избору страних раса, оснује живинарска станица у околини Софије, за који је циљ потребна сума од 10.000 динара.

По *побољшању коњарства,* Комисија констатује, да се Закон, који постоји о унапређењу коњарства у земљи и о оснивању војних ремонтских станица у циљу да се војска снабдева добрим домаћим коњима, не извршује. Напредак који већ постоји на тој грани сузбиће се, јер се та смештишта не оснивају, па онда

Оно може бити 30—35—40 па чак и 60 сантиметара, а може се и на мање удаљење сејати.

По хектару треба семена, кад се врстачном сејалицом сеје, 8 до 10 килограма.

Поред тога, што се има велика уштеда у семену кад се врстачном сејалицом сеје, имају се још и ове користи: лакше се може плевити и при раду могу се употребити прашачи и огртачи; боље се чува од хладноће и влаге, а и принос и по квалитету и количини већи је.

Кад се сеје врстачном сејалицом онда се ради овако: „Чим је њива сасвим припремљена, посеје се репица у првој половини августа месеца врстачном сејалицом и поваља. Кад биљке с јесени покажу четврти лист, онда се кроз редове проће прашачем, ради уништења корова. А кад су биљке већ одрасле, употреби се огртач (плуг). У пролеће, чим се земљиште просушило, још се једном окопа и огрне."

Како се код нас ређе употребљава врстачна сејалица, и како се већина усева код нас сеје омашке, то ћемо се и ми задржати на томе начину сејања репице. При сејању омашке, ваља имати на уму, да сејач мора бити вешт да ју угусто не посеје а при томе, нарочито ако је време сушно, мора брзо сејати, да би стигао да на време посеје оно што је за дан поорано, подрљано и припремљено за сетву. И за сејање омашке постоје *ручне сејалице*, које су врло употребљиве и којима је руковање веома лако и сигурно. Оне се с успехом свуда употребљавају где нема добрих, старих извежбаних сејача.

Кад се сеје *омашке* иде по једном хектару 12—20 килограма семена.

Било да се сеје *омашке* или врстачном сејалицом, семе не треба дубље у земљу да падне од 1·5—4 сантиметра и то онда, кад је земљиште влажно узима се 1·5 а кад је суво 3—4 см.

Само сејање омашке треба овако вршити: Кад смо данас узорали онолико колико мислимо да можемо посејати (разуме се, да је раније такође орано и дрљано, а ово је само орање пред сејање), онда ваља њиву добрим гвозденим дрљачама да предрљамо, а ако има повећих грудава и бусења (што обично има кад се у јулу и августу оре), онда и ове треба сасвим да уништимо што ћемо постићи само добрим зупчастим ваљцима. Пошто је сад њива припремљена за сејање, треба да је уравњамо лаким дрљачама или трновом браном, и онда одмах можемо омашке сејати руком или ручном омашном сејалицом. Кад је посејано, онда ваља семе да завучемо у земљу дрљачом и браном, а ако владају велике суше, није рђаво да се њива и ваљком поваља, како би се семе што боље у земљу урило.

Расађивање озиме репице и заметно је и стаје много и труда и трошка, јер се расад мора нарочито производити и у одређено време мора се имати довољно радне снаге на расположењу за расађивање, што ми немамо. Расађивати могу репицу само они који је гаје на врло малом простору и који имају јевтину радну снагу. Расађивати се може (пошто се расад у нарочитим лејама произведе) концем августа или почетком септембра месеца, а тај посао врше деца и женске, нарочитим за то удешеним садиљкама, по свежем орању у удаљењу реда од реда 30—40 см. или у сваку трећу бразду.

(Свршиће се)

ИЗВЕШТАЈ ИЗАСЛАНИКА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Који су проучавали пољопривредне прилике у Крајини, Црној Реци, Тимоку и Пиротском Округу и узроке привременом исељавању народа.[1])

Српском Пољопривредном Друштву,

Српско Пољопривредно Друштво изволело нам је ставити у задатак. да на лицу места проучимо економске прилике у Крајини, Црној Реци, Тимоку и Пиротском округу, одакле, као што је познато, маса сиромашног нашег света, по неколико хиљада у најбољој снази за рад, сваке године одлази у Румунију, да радећи на спахилуцима румунских бољара од раног пролећа до мркле јесени, заслужи толико колико је потребно да се одужи држави и општини.

Ми смо поверени нам задатак свршили и сада, част нам је поднети извештај Друштву с мишљењем, шта би уједно требало учинити да се невољном стању људи из овога краја помогне.

25-ог пр. мца. кренули смо се за Радујевац, а 26-ог у 4 сахата по подне имали смо прилике да на обали дунавској у Радујевцу угледамо непрегледну масу света, већим делом Тимочана, које су водили спекулативни драгомани, да их на руској лађи, која је већ на њихов долазак чекала, пребаце у Румунију. Неки од Тимочана, као што нас известише, отишли су раније, међу којима је било и таквих који су били ангажовани за Бесарабију, а Пирођани преко Балта Бериловца и Видина, опет отишли су у Добручу.

Од наших раденика и њихових драгомана имали смо при-

[1]) Види Записник Седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 11 марта ове године — *Тежак* бр. 20 стр. 157.

и тиме што се строго оцењују домаћи коњи при куповању за војску, и мале им се цене одређују од Министарства Војног. Да би се отклониле тако неповољне погодбе за напредак коњарства, Комисија предлаже:

1. Да се у овој години изврше потребна проучавања, па да се идуће године отворе војна ремонтска станишта (депови) у циљу, да се у њима одгајају и за потребу војске купљени млади добри коњи од домаћих земљорадника;

2. Да се изради пропис за стално функционисање војних ремонтских Комисија, које би само тада могле одилазити у иностранство за коње, пошто се прегледају и купе добри коњи у земљи;

3. Да Министарство Војно, ако је икако могућно за извесан број година смањи за неколико сантиметара висину коња, као и да при том подигне цене домаћим коњима, те да се може постићи производња;

4. Да се у буџету Министарства Народне Привреде предвиђају потребне суме за ремонт коњарских завода....

* * *

Независно од мера за произвођење добрих приплодних грла, Комисија је мишљења, да се од свих жртава које се чине на тај циљ неће моћи добити очекивани ресултат, докле год се не предузму законодавне мере за редовно снабдевоње општина добрим приплодним грлима, као за снабдевање ових подесним стајама и довољном храном. Те мере треба да се састоје у овоме:

а. Свака општина у земљи дужна је да се снабде добрим приплодним грлима по упуту надлежне (компетентне) власти.

б. Још пре набавке тих грла потребно је да општине спреме подесне стаје и гарантују, да ће их добро хранити, гледати и употребљавати.

в. Да се од Министарства Народне Привреде наређује сваке године преглед свих приплодних грла у земљи, и да се после тога кастрирају (шкопе) сва она грла која нису погодна за приплод.

г. Где се нађе да који приватан привредник хоће да прими на храну и неговање општиска приплодна грла под погодбом: да их пуштају на сеоску стоку, и да им се та грла уступају с тим да после неколико година остану у њихову својину.

д. Да би се могла извршивати и контролисати примена мерâ, као и да би се изазивала у том погледу приватна иницијатива, Комисија налази да је неопходно потребно предузети ово:

1. Да се преуреди служба општинских писара у смислу том, да се овима стави у дужност извршење Закона и контролисање примене свих мера које се предузимају за побољшање и неговање привредних интереса народа:

2. Да се заведу срески органи Министарства, који ће имати дужност да припремају примену мера и да се старају за тачно вршење закона и мера у општинама; и

3. Да би могло бити јединства и одговорности у примени мера за Сточарство, потребно је уредити особени одсек или инспекторат за Сточарство у Пољопривредном Одељењу Министарства.

Као што се из ових саопштења види, и Меморандум и Записник Сточарске Комисије садрже многе тачке које се могу применити и у нас, и које би се могле одмах усвојити. Запи-

лике да се обавестимо о свему што нам је било потребно, да у први мах сазнамо, тако исто и уз пут у Ноготину, Салашу Зајечару, Краљевом Селу, Књажевцу и Пироту нисмо пропустили ни једну прилику да не испитамо све тегобе и невоље, као и шта би се у погледу поправке стања у народу могло учинити.

Нагло осиромашавање овог краја после српско—турског рата и безизлазно стање у коме се он данас налази принуђава га, а особито стари књажевачки округ, да листом одлази у Румунију у печалбу и да напусти своју кућу и породицу, од којих више њих и не врате се у отаџбину, која им није у стању створити услове за рад, Мало је њих за које би се релативно могло рећи да немају потребе да напуштају своје домове и своја имања и да за незнатну зараду одлазе у Румунију. Они су према осталима изузетак.

Ове године као никад досада отишло је преко Радујевца, Вршке Чуке и Балта Бериловца за Румунију и Бесарабију више од 8.000 људи. Причали су нам, да има појединих села, а особито у Заглавку, у којима су од мушких остали само неспособни старци и они који нису ни за какав рад способни.

Зарада наших раденика на страни варира између 20—24 динара у злату на месец, с одбитком провизије и других трошкова што плаћају сиромашни радници својим драгоманима. Момци испод 20 година и дечаци испод 12-те године на више, немају веће зараде од 12—16 динара на месец. Сви пак раденици имају стан и храну, која је до зла Бога рђава. Преко целог лета, као што су нам се жалили, хране се пасуљем, који је тврд и некуван а уз то добијају и по мало лука. Сем тога, дају им често у место пасуља и куване краставце. Хлебац је врло рђав од прошиног ужеженог брашна, због чега многи добијају скорбут, који се после тешко лечи. Свуда се злопате и трпе нечувене муке, јер их несавесни закупци и настојници злостављају и на разне муке мећу, усљед чега враћају се и изнурени и неспособни за рад преко целе зиме. Домородци Румуни мрзе их опет, као што Кинезе мрзе Американи.

Па бар да могу ови наши раденици своју злехуду зараду да наплате. Чести су случајеви да се под јесен у масама неисплаћени враћају из Румуније, јер их несавесни спахијски настојници имања у споразуму с драгоманима упућују на парничење, које је за њих, као стране поданике, особито јако отежано у Румунији. Тако, прошле године, многи су били принуђени да се врате и неисплаћени и гладни, изнурени од прекомерног рада, кад су стигли у Радујевац попадали су ту као снопље. Иницијативом власти и добрих људи успело се да се моментално захрани тај свет и да се на колима транспортира до Неготина пошто нису могли пешице даље ићи. То исто јв чинила и неготинска општина према њима, која им је и путни трошак до места дала.

Да не износимо овде и друге беде, које одласком наших људи у Румунију сналазе цео тај крај, као што је пренашање и ширење сифилиса, општа деморализација и увећан број развода бракова и појачање румунског живља, пошто то не спада у наш задатак, и да пређемо на другу ствар, која се тиче поправке стања народа тога краја.

Пре свега нека нам је дозвољено да се изразимо, де смо ми тог уверења, да је помоћ Српског Пољопривредног Друштва према средствима с којима оно за данас располаже недовољна и да би требало за овај крај и Министарство Народне Привреде из прихода од Класне Лутрије или на ма који други начин, да озбиљно притекне у помоћ ако се уопште мисле избећи рђаве последице, које морају у блиској будућности наступити.

У Крајини и Црној Реци за сада још није стање тако несносно и ми смо тога мишљења да би се и с мање средстава народу тога краја могло за данас помоћи; то исто би се могло учинити и за пиротски округ, који даје већим делом занатлије дунђере, ћерамиције и мутавџије, чије је стање свакојако повољније. Пирођани одлазе у Бугарску и Румунију а многи опет у унутрашњост Србије. Крајина и Црна Река и иначе не либерују тако много раденика за Румунију, једва ако број њихов достигне највише 1500 раденика и то су из Црне Реке понајвише из оних села, што се граниче са старим књажевачким округом. Али стари књажевачки округ, нарочито задаје данас озбиљне бриге. Тај крај је, може се рећи, на крају пропасти, и он према оваком примитивном начину газдовања и другим економским недаћама трпи још сада од пренасељености, те њему ваља и више пажње поклонити. Има на прилику села у Заглавку што се пружају поред границе као: Дејановци, Причевци, Градиште, Репушница и др. која би што пре требало расселити јер немају никаквих погодаба ни за једну привредну грану. Њихове кршеве ваљало би пошумити а у накнаду за то, дати им на другом месту земљу да би могли живети. То исто би ваљало учинити и с многим задругама у истом округу, чији је живот до данас такође бедан, јер немају ни толико имања да би се половина задругара од привреде могла исхранити. Који су досад живели од сточарства, с ограничењем шума принуђени су данас, да, или редуцирају број стоке или да је са свим утру. Они пак у Тимоку, који су живели од винограда, пошто је филоксера упропастила и овај једини извор њихове зараде, ти су сасвим пропали, јер немају могућности да купе америчку лозу и да поднесу уз то и трошкове око сађења винограда.

У Крајини, Црној Реци и пиротском округу, ваљало би за сада одобрити сађење дувана а свима оскуднима, који одлазе у Румунију, дати бесплатну окаламљену америчку лозу и настати преко економа да се каламљењу воћа озбиљна пажња у народу поклони. Млекарске задруге и сточарски заводи такође имају услова у планинским крајевима и они би много помогли народу тог краја. Књажевчанима пак, поред изложеног ваљало би притећи у помоћ и пољопривредним алатима и у недостатку утрина дати им и земље на другом месту. Најбољи дуван у целој Тимочкој Крајини гајен је раније у књажевачком округу. Петрушки, Краљево-Селски и други дувани у оном времену плаћани по 3 дин. ока.

Како се за рачун Управе Фондова и државе, продају

сник Сточарске Комисије предвиђа доста предлога и мера, које је и наша Сточарска Комисија пре 10 година ставила била у свој Извештај, и које је Сточарска Секција Пољопривредног Друштва пре годину дана обновила, само што се у нас досада радило мање више на празно, јер се од тога мало извршивало, или се у извршавању стало на пола пута.

Но, у чему се ми имамо нарочито учити у наше браће Бугара и другова по струци, то је: што они, и поред свих невоља, од којих и ми патимо, — честих промена министара, државних финансиских незгода, унутрашњих и спољних немира, опет у својој струци иду *сложно* напред. Докле у нас цело Министарство Народне Привреде, са свим својим установама и заводима, па и статистичком управом, има буџет нешто више од милиона, дотле у буџету бугарског министарства толика сума стоји само за пољопривредне установе и заводе. И с тим они још нису задовољни, него за озбиљнији и систематскији рад траже знатно повећање буџета за своју струку. А шта ми можемо на то да кажемо? Наши привредни помагачи и пријатељи траже још уштеда и од садашњих тако скучених позиција, с којима се и иначе не иде много напред. Смемо ли, према томе, ми и помишљати на какво повећање сума и стављања нових позиција? Доиста скоро ћемо с таквим помагањем пољске привреде, моћи достићи својим привредним радом и „јучерашњу“ Бугарску, а то ли да јој у чему предњачимо, као што би право било....

— – Ђ.

данас у том крају буд зашто имања а особито у селима насељеним Румунима, који су уопште слаби привредници, те би се овака имања могла уступити оскуднима и потребитим књажевчанима од чега би и држава имала користи.

Најпреча помоћ била би за сада, да се по списку сви наши радници из источног краја Србије, који одлазе данас у Румунију, употребе првенствено на копање земљаних радова за потребу жељезнице. То исто ваљало би учинити и на пољу рударства, које има изгледа да се у источном крају развије, чим се отпочне грађење тимочке железнице. Уопште све радове државне ваљало би првенствено књажевчанима давати, како би се на тај начин могли поставити у положај да одговоре држави и општини у сношењу терета.

Док се баш не отпочне грађење железнице, ваљало би на првом месту још ове године уредити драгоманску скужбу, а дечацима и младићима испод 20 година не одобрити одлазак у Румунију. Који се враћају из Румуније да се подвргавају прегледу санитетском на граници.

А да би се пољопривредна знања у народу овога краја, који је заостао, што пре могла распространити, било би преко потребно, да се из сваке општини редовно по два младића сваке године шаљу у Краљево и Буково, којима би требало извесне олакшице у погледу рада учинити

20 Маја 1903 год.
Београд

Д. К. Јовановић
Нинко Јовановић

ИЗВОЗ ЖИВИНЕ И ЈАЈА ИЗ БУГАРСКЕ

Упоређен са извозом живине и јаја из Србије, за последњих десет година (1892—1902).

По службеној Бугарској статистици, имала је Бугарска 31 децембра 1893 године укупно 3,426.658 комада живине и то *кокошака* 2,860.223, *ћурака* 165.966, *гусака* 305.330 и *иловака* 95.139 комада. Последњи попис људства и стоке био је 1900 године, но материјал није још потпуно сређен, те се поуздано не може рећи колико живине има данас Бугарска, али се узима као сигурно, да има више од 6,000.000 комада.

Извоз живине за последњих *десет* година био је овакав:

ГОДИНА	КОМАДА	ВРЕДНОСТ У ДИНАРИМА
1892	223.420	165.068
1893	338.619	270.117
1894	426.091	285.892
1895	386.278	270.117
1896	245.007	171.166
1897	235.486	167.223
1898	182.519	131.086
1899	255.099	165.721
1900	388.274	229.990
1901	448.008	278.410
1902	465.825	302.302

Извоз јаја за исто време био је овакав:

ГОДИНА	КОМАДА	ВРЕДНОСТ У ДИНАРИМА
1892	573.365	573.365
1893	1,143.024	662.093
1894	1,904.634	1,042.234
1895	1,364.139	906.242
1896	1,407.523	791.896
1897	1,876.920	988.339
1898	3,018.026	1,725.509
1899	3,100.540	1,718.907
1900	4.560.094	2,443.158
1901	6,961.202	4,388.682
1902	8,929.266	6,529.491

Главни трговци на које Бугарска извози своју живину и јаја, то су: Аустро-Угарска, Немачка, Турска, Велика Британија Француска, Грчка и Румунија.

Јаја је највише увезла Немачка (1902 год. 4,408.381 килограма), а живине Француска (208.176 комада 1902 год.). То се види за последњих десет година из овога прегледа.

Јаја је увезла из Бугарске

КИЛОГРАМА

ГОДИНЕ	АУСТРО-УГАРСКА	В. БРИТАНИЈА	НЕМАЧКА	ФРАНЦУСКА
1892	143.580	72.382	63.078	85.000
1893	665.635	31.225	41.365	48.250
1894	1,163.331	91.482	279.608	55.940
1895	881.294	228.693	136.210	42.925
1896	1,147.120	90.864	20.581	73.580
1897	1,755.883	—	14.442	44.515
1898	2,730.740	81.110	181.044	4.160
1899	2,681.208	120	367.208	58.280
1900	2,940.823	—	1,308.357	102.281
1901	3,353.984	119.330	3,147,566	107.009
1902	3,227.039	149.180	4,408.381	303.677

Живине је увезла из Бугарске

КОМАДА

ГОДИНЕ	АУСТРО-УГАРСКА	ГРЧКА	РУМУНИЈА	ТУРСКА	ФРАНЦУСКА
1892	—	50.080	3.253	84.377	85.710
1893	318	49.310	3.948	137.296	147.507
1894	228	42.965	9.461	164.266	209.111
1895	1.248	11.975	11.272	73.987	287.796
1896	2.925	—	16.617	21.133	204.000
1897	2.530	118	9.023	15.755	11.639
1898	4.170	900	2.851	19.837	154.761
1899	24.947	30.258	6.407	40.335	27.114
1900	81.068	16.112	7.915	39.421	241.024
1901	83.866	23.115	18.136	39.579	239.773
1902	151.201	23.356	17.683	29.813	208.176

Извоз живине порастао је за десет година, од 223.420 комада у 1892 год. на 465.825 ком. у 1902 или у вредности од 165.068 динара (1892) на 302.302 динара (1902).

Извоз јаја порастао је од 573.365 килограма (у 1892 години) на 8,929.366 килограма (у 1902 год.) или у вредности: од 573.365 динара (у 1892 год.) на 6,529.491 динар (у 1902 год.).

Из овог се јасно види, како је брзо растао извоз јаја, и како он обилате користи доноси бугарској држави и бугарским земљорадницима.

Цена јајима и живини осетно је скочила у Бугарској, услед јаког извоза. То се види из овог прегледа:

	ПРЕ ЧЕТИРИ ГОД. ПЛАЋАНО ЈЕ ЗА ЈЕДАН КОМАД ЈАЈА У САНТИМА	ДАНАС СЕ ПЛАЋА
у Берковици	2—2½	6
у Ихтиману	2—2½	7
у Кустендилу	2	6
у Самокову	1—1½	6

*

Да наведемо сад извоз *живине* и *јаја* из Србије за последњих *десет* година, па да онда овај извоз упоредимо с бугарским.

Претходно да напоменемо да по *Попису Становништва и домаће стоке у Краљевини Србији у 1900 години*, има у Србији пернате живине свега *4,648.593*, дакле мање но у Бугарској. Ове године први пут су прикупљани бројни подаци

о живини и живина није по сортама дељена. Занимљиво је, да се живина много више гаји у старим окрузима но у новоослобођеним, што и Статистика тврди!

Јаја је извезено из Србије:

године	килограма	вредност у динарима
1891	850	550
1892	—	—
1893	1.136	848
1894	98.985	47.825
1895	18.596	27.322
1896	136.453	56.421
1897	156.897	61.330
1898	84.388	35.632
1899	275.883	106.120
1900	645.329	333.471
1901	1,030.040	847.465
1902	1,244.467	745.700

Извоз јаја отпочео је 1891 године.

Живе живине извезено је:

године	комада	вредност у динарима
1892	24.619	29.636
1893	23.902	29.566
1894	74.607	76.554
1895	166.591	210.784
1896	437.517	486.841
1897	412.995	413.535
1898	438.952	408.821
1899	690.798	659.471
1900	1,002.190	975.825
1901	1,423.407	1,380.752
1902	1,736.925	1,509.594

Заклане живине извезено је:

године	килограма	вредност у динарима
1894	160.886	—
1895	367.951	—
1896	776.953	—
1897	388.891	338.787
1898	484.951	502.958
1899	658.530	675.762
1900	610.919	692.962
1901	956.013	992.069
1902	1,052.016	1,055.835

Извоз заклане живине отпочео је 1894 године.

*

Из ових прегледа јасно се види, да *јаја* не извозимо ни приближно толико — и ако извоз расте — колико извозимо живе и заклане живине. Учинимо ли само овлашно упоређење с бугарским извозом, видећемо:

1. Да је Бугарска равно пре *десет* година (1893) извезла толику количину јаја, колику ми тек сад (1902) извозимо.

2. Да је Бугарска прошле године извезла скоро *осам* пута више јаја но ми, јер ми смо извезли само 1,244.467 килограма, а она је извезла 8,929.266 килограма и за ову количину узела 6,529.491 динар, а ми само 745.700 динара.

3. Да је бугарски извоз јаја порастао од 1892 год. од 573.365 килограма на 8,929.266 килограма у 1902 години а наш од 850 килограма у 1891 години на 1,244.467 кгр. у 1902 години — дакле *преко хиљаду пута већи.*

Друкчије стоји ствар са *живом и закланом живином.* Наши суседи, Бугари, обраћају много озбиљнију пажњу на *производњу и извоз јаја,* међутим ми далеко више извозимо живе и заклане живине но јаја. О овој околности ваљало би нарочито промислити. Извоз живе живине отежан је, често пута немогућан, због разних болести, а и доста је ризичан због удаљености светских тргова, која нашу живину троше. Па онда, и укус потрошача разнолик је, и тражи се на свима светским тговима живина која је за потрошњу онако припремљена, како укусу потрошача одговара. Међутим јаја свежа имају добар трг свуда, прилично се лако транспортују и, што је необично важно, нема никаквих сметњи извозу и немогућно их је фалсификовати, јер је то скоро једино храњиво градиво, које не подлежи фалсификовању несавесних трговаца. Купаца свагда има на свима трговима доста. Поучан пример за нас да се на Бугаре угледамо!...

*

Из овог прегледа види се извоз *живе живине* из Бугарске и Србије за последњу десетину година:

Живе живине извезла је

	Бугарска		Србија	
године	комада	вред. дин.	комада	вред. дин.
1892	223.420	165.068	24.619	29.636
1893	338.619	270.117	23.902	29.566
1894	426.091	275.892	74.607	76.554
1895	386.278	270.117	166.591	210.784
1896	245.007	171.166	437.517	486.841
1897	235.486	167.223	412.995	413.535
1898	182.519	131.086	438.952	408.821
1899	255.099	165.721	690.798	659.471
1900	388.274	229.990	1,002.190	975.825
1901	448.008	278.410	1,423.407	1,380.752
1902	465.825	302.302	1,736.925	1,509.594

Дакле, извоз бугарске живине порастао је од 1892 од 223.420 комада на 465.825 комада, а извоз српске живине порастао је од 24.619 на 1,736.925 комада за исто време! Бугарска је за своју живину 1902 године узела само 302.302 динара а ми 1,509.594 динара.

Поред овога треба имати на уму да је код нас извоз заклане живине врло велики и да је 1896 године био 776.953 килограма у вредности 601.778 динара, а 1902 године извоз је већ био 1,052.016 килограма у вредности 1,055.835 дин., дакле скоро удвојио се.

*

Интересантно је, да се види *колики је приход имала Бугарска за последњих пет година од свога живинарства,* а колики опет Србија. То се види из овога прегледа:

	Бугарска	Србија
	за извежену живину и јаја добила је	
	динара	
1898	1,856.595	947.411
1899	1,884.628	1,441.353
1900	2,673.148	2,002.258
1901	4,667.092	3,220.286
1902	6,831.793	3,311.129

У овај преглед није ушло *перје* у рачун. Као што се види, приходи од живинарства расту и у Бугарској и у Србији и, сумње нема, да ће све већи и већи бити. Интересантно је да Бугарска *два пута више* има прихода од свога живинарства но Србија, *и то поглавито од продаје јаја* (1902 год. извезла 8,929.266 и узела 6,529.491 динар), докле Србија има од продаје своје *живине* (живе и заклане) већи приход но од јаја (1902 год. за извезена јаја добила је само 745.700 динара).

Пажљиви читилац наћиће у овом упоредном прегледу доста занимљивих података и поуке, а нема сумње да ће увидети, да је ова мала привредна грана од врло велике важности по нас. Гајење живине, производње јаја ради, у Србији је потпуно на своме месту и несумњиво је, да ће све више и више расти овај извоз, а у земљу ће се уносити велика сума новаца. Ова грана доноше огромне користи нашем маломе земљораднику, постаће му сталан и сигуран извор добрих прихода, с тога ваља на њу што већу пажњу обратити.

Напредњи народи свим силама раде да створе што више живинарских задруга, задруга за куповину и продају јаја и друштава за одгајивање добрих раса домаће живине, нарочито добрих носиља, и на тим пољима постигли су огромне успехе, нарочито у Данској и Немачкој, о чему је чешће пута у *Тежаку* писано. Време је, да се на томе пољу и код нас отпочне што живље радити, а да ће уложени труд бити крунисан успехом, није потребно нарочито истицати, јер су то горе наведени бројеви сами показали.

Како се код нас у последње време обраћа све већа пажња живинарству, и како се поједини земљорадници све више почињу да баве гајењем живине, држимо да ће бити оправдано што овај преглед изнесмо, јер нам он показује како се лепа пара у земљу уноси кад се јаја и живина на страну извози. Кад се буду основале горе наведене задруге, приход од живинарства брзо ће се увећати и достићи огромну суму, о којој многи ни сањати не би могао.

М. Н. Лук.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

У 24 броју „Тежака“ изашло је питање г. Валенте, економа из В. Градишта: *Да ли у истини крмаче које се ма кад носе на колима остају бесилодне?*

Наш је народ још сујеверан па је отуда и ово питање потекло.

Овд. привредник г. Љуб. Марковић још у јануару 1901 године донео је *на колима* супрасну крмачу шумад. соја из Добричева која је спрасила 9 прасади. Иста крмача и данас је у животу и редовно праси 9—12 прасади.

Из истог запата у августу пр. године наручио сам за себе један пар прасади који су вожени *и железницом и колима* на ипак кад је крмачица порасла, букарила се и опрасила 8 прасади.

Према овоме тврђење „неких одгајивача“ нетачно је, те их г. Валента има разуверити, како би у случају потребе могли возити крмаче и на колима а нарочито кад из даљине купују домазлук.

Милен М. Миленовић
економ ср. орашког

БЕЛЕШКЕ

Багрем је врло корисно дрво. — Багрем се одликује од осталог дрвећа тиме што је задовољан скоро са сваким земљиштем и што подноси скоро сваку климу. Успева брзо свуда и велике користи даје. Његово је дрво необично тврдо и употребљиво је за дирекс и притке за виноградe. Исто тако добро је дрво и за гориво и за дрводељске послове. За пошумљавање голети и утврђивање нових обала ниједно дрво није тако погодно као багрем. Он се лако пресађује и не тражи никакве неге. Но највећа је добра страна његова што за врло кратко време даје корист. Сађевине после осме или девете године цветају јако и дају одличну пашу за пчеле које у то доба године слабо паше имају. Мед збран у то време зове се „багремовац“. После 15 до 20 година већ се притке могу сећи. Подизање багрема врло је лако. Семе треба посејати у априлу или мају месецу али не сувише густо. До јесени већ се имају биљчице. Зими ове ваља чувати од зечева, који веома радо једу младе изданке. Друге или треће године ове саднице могу се слободно пресадити.

Пазите на своје подруме за вино. — Да од добре шире постане добро вино, потребно је у првоме реду да се има добар подрум у коме ће бити највећа чистота како на поду тако и по таваници, по зидовима, рогљевима и свима угловима. Да такав подрум буде, могућно је само онда, кад сасвим одвојимо подрум за вино од подрума у коме чувамо остале животне намирнице. Код малих пољопривредника обично ова дооба подрумâ није извршена и ако би се могла лако и без великих трошкова извршити. Обичним преградама, које би биле од дасака и спречавале пролазак ваздуха из једног дела у други, могао би сваки у своме подруму начинити оделито место за вино. У подруму у коме се вино чува не сме се поред буради чувати кромпир, поврће, репа, кисели купус, кисело млеко, сир и т. д. јер ово загађује ваздух и овај продре до вина те и њега квари. Вино чувано у таквим подрумима привуче задах и сасвим изгуби свој првобитни укус. У киселом купусу, киселим краставцима и млеку бива такође врење, које изазива једна гљивица. Ово врење није као код шире, јер производ врења киселог купуса и киселих краставаца није алкохол, но млечна киселина. Ако микробе млечне киселине доспеју у вино које још није потпуно преврело, онда оне остатак шећера претварају не у алкохол но у млечну киселину и споредне производе млечног превирања, и онда се добија врло непријатно кисело вино. За то треба да је подрум за превирање вина засебан и одвојен од подрума у коме се чувају остале животне намирнице.

ГЛАСНИК

Курс у расаднику среза звишког. — У расаднику среза звишког, одржан је петодневни курс о каламљењу воћака од 1—6 августа ов. год. На овом курсу било је 24 општинских слушалаца и 2 добровољних. Свега 26 слушалаца. — Курзисти су се на овом курсу обучили: о подели воћног расадника на семениште и растило и обрађивању земље у оба одељења; о збирању воћног семена, колико траје код истог клијавост, како се испитује клијавост и како га треба чувати до употребе; о стратификовању семена, припремању семена за сејање, начине сејања и радње у семеништу до клијању биљака; о привременом расађивању (пикирању) зелених младица; о ископавању, сортирању и трапљењу младица; о пресађивању младица у растилу, и растојању у ком се саде; о размножавању воћака прпорцима, нагртањем, положицама и изданцима; о разликовању родних и јалових пупољака и родних и јалових грана; о набављању вијока (калем гранчица) за зимско, пролетње и летње каламљење преносу и чувању до употребе; о времену кад треба каламити оруђу за каламљење и справљању калам воска; о обележавању сората; о набављању калам-гранчица за јесење каламљење; о каламљењу притајним пупољком; о поступању с каламовима до пресађивања на стално место; о развијању високих и средњих воћака; о избору места за воћњак; о растојању у ком ее воћке саде; о обележавању за воћњак; о копању јамића; о времену сађења; о сађењу воћака: о привезивању воћака уз притке; о нези у скоро посађених воћака; о подмлађивању, ђубрењу, чишћењу од гусеница и кречењу воћака; и т. д. И, најзад истакнут им је циљ среског расадника и упознали су се са свима одељењима расадника. — Са одличним успехом свршило је 6; са врло добрим 8; и са добрим 12. Одлични су награђени са по једним калемарским ножем и са по две пољопривредна књиге;

врло добри по три пољопривредне књиге; а добри са по једном пољопривредном књигом. Курс је завршен 5. августа у вече. 5 августа били су сви у цркви, па по свршетку службе божије прочитан им је успех и раздате су им награде, па су по том распуштени својим кућама.

Предавања су слушали пажљиво, а на раду су били марљиви.

У Ужицу одржана је 17. ов. м. изложба стоке, а 18. договор о унапређењу сточарства. — Нарочити извештаји изнеће стање стоке и успех изложбе и овог договора. Засад можемо рећи да је резултат задовољавајући.

Набавку детелине, — извршиће Друштво ове године раније, како би се и с јесени, под јесење усеве, могла сејати.

Они, којима треба детелина, треба да се пријаве Друштву за семе.

Једно велико имање, — код Скеле, на паробродској станици више Забрежја, продаје се под повољним условима.

Венчачка задруга за заједничку негу вина. — Под *Венчацем* убаво село Бања и Липовац, на средини пута између Аранђеловца и Тополе основали су 2 авг. Задругу за заједничку негу вина.

У задруги биће засада 20 задругара са великим бројем винограда на америчкој лози.

Желимо задрузи срећан, сложан и напредан рад, а уверени смо да ће њихов почетак послужити као добар пример и осталима у земљи да се скупљају у та јата ради бољег успеха у послу

Добрих винограда имамо али добром вину надамо се тек од ових задруга.

Извоз грожђа из Мађарске у 1901 и 1902 години. — Године 1901 извезено је из Мађарске грожђа у вредности 2,749.324 круна, а осталог воћа за 3,453.838 круна. Године 1902 грожђе је извезено за 2,804.548 круна а воћа свежег за 2,612.331 круна. Дакле извоз грожђа у 1902 порастао је а извоз свежег воћа осетно опао је. Нови трговци за извоз воћа из Мађарске нађени су у Енглеској и Русији, и ове послове око извоза узеле су на се две бечке и једна пештанска фирма.

ОГЛАСИ

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАЧА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости повчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један повчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова. 19—36

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца
Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.)
Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 26 броја Тежака. *Чланци:* Гајење репице. — Извештај изасланика Српског Пољопривредног Друштва Извоз живине и јаја из Бугарске. — *Подлистак:* Најновији пољопривредни покрет у Бугарској (свршетак). — *Белешке.* — *Гласник. Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 27. У БЕОГРАДУ, 20 СЕПТЕМБРА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

НЕШТО О СЕЈАЊУ ЧЕТИНАРА

Пошто су четинари доста осетљиви и нежни, у својој младости, то им треба велику пажњу поклонити, а на име: при спремању земљишта, прављењу леја, сејању, заливању, чувању од птица, мишева, кртица, мрави, плевљењу, засењавању, покривању у јесен од зимњих мразева, а нарочито треба обратити пажњу на положај земљишта.

Земљиште за шумски расадник треба бирати таквога положаја које је заклоњено од ветрова, а нарочито од северногa и источногa ветра. Ако је икако могуће, треба да је југозападу окренуто. Не сме бити ни сувише влажно, ни сувише суво, али опет да је оцедно. По својим физичким особинама, оно не сме ни да је сувише порозно, ни сувише чврсто и збијено, дакле осредње.

Земља треба да је у потпуном смислу добро урађена, приуготовљена и очишћена од свих трава и корова. Да бисмо је пак што боље спремили и приуготовили морамо је безусловно *риљати*. Риљање ово треба извршити у јесен, па оставити преко зиме, те да на њ дејствују: мраз, киша, снег, ваздух и опште све елементарне непогоде. Јер, уколико риљана земља буде, овако, више изложена свима елементарним непогодама, утолико ће се она више истрошити, иситнити и напојити зимње влаге, која је уопште за све биље, а нарочито за четинаре, један од битних услова.

Када је овако земља спремљена и приуготовљена, онда у пролеће пред само сејање треба ако има грудава уситнити, затим леје правити. Леје се праве на неколико дана раније пре сејања и оставе да се земља мало слегне, угари, затим се добро уситне, уравњају, очисте од корова. Леје могу бити дугачке 5—10 метара, али не шире од 1·40 метра, с тога, што би их било теже плевити и засењавати.

Када су леје сасвим готове, онда се на њих положе даске, које су широке као врата, и направљене једино за ову циљ, чијом средином има гредице, удаљене једна од друге по 0·18 метара, па се по истој гази. Овим се гажењем постизава двоје: што се земља сабије, те задржава влагу, која је за ницање и растење четинара један од битних услова и што оне гредице избраздају и направе јамиће, у које се сеје семе. Јамићи су ови дубоки 1—2 см., а широки 5 см. Сада се сеје семе. Оно се сеје између три прста, онако исто, као што се уопште сеју сва ситна семена. Ово сејање, најбоље је после какве тихе, топле кише, а никако кад је земља сасвим ладна, мочарна и каљава. Чим се посеје семе, онда га одмах треба покрити шумским хумусом. Овај је хумус од двојаке вредности: што ђубри а уједно одржава и влагу, те се не хвата и не пуца кора на површини леја. За тим треба, одмах, ове леје залити, па ма исте и не биле суве.

На само питање када треба сејати, одговор је овај: ако је лепо време и пролеће рано, може се сејати раније; а ако је време рђаво и пролеће доцно, онда разуме се, доцније. Међу тим правило је, да се, уколико је год могуће, што раније посеје, дакле чим се земља иоле загреје. Јер, уколико се раније посеје, утолико ће имати више влаге, да никне и докле су дуже ноћи и дебље росе, да се оснажи и учврсти, тако да му доцнија летња жега не може штете чинити.

Чим смо леје засејали, треба их као што је већ речено, одмах залити и ово заливање вршити редовно и врло марљиво и смотрено, све до саме јесени. Заливање се ово врши кантом са решетком тако да вода кроз њу пада као измаглица. Иначе се леје убију и жилице се јаким падом воде оголе, па биљке угину.

Засејаном семењу у шумским расадницима непријатељи су: птице, мишеви, мрави и кртице. Противу птица, треба на леје метути црно трње, плашила и јурити их; противу мишева запињати мишоловке и доводити мачке; кртице, треба убијати, а противу мрави нема лека. Срећа је, што птице, мишеви и мрави, штете шумски расадник, само дотле, докле семе нйче, дакле, једу семе, али кртица, штети га и доцније.

Чим семе почне нйцати, па до јесени, треба га засењавати. Ово се врши, побадањем четинастих или растових грана са густом шумом, у размаку од 40—50 см., у леје, између редова. Ове гране са шумом, засењавају земљиште од сунца, штите га од ветра, и одржавају у влажном стању, а влага је за младе четинаре један од битних услова.

Шумски расадник, треба врло смотрено плевити тако, да је увек чист од корова и травуљина. Преко зиме, треба га покрити шумом, те да младе биљчице не би промрзле.

Друге године расадник, треба опет заливати и плевити, као и прве године.

Из ових расадника могу се четинари, кад им буде две године, пресађивати у растила. У растилу треба, да је ред од реда и садница од саднице 16—18 см. У растило се младе саднице пресађују с тога, да би ту имале повољнијих услова да се што брже и боље развију. Ту остану две године па се после пресађују у шуму, на своја стална места, у растојању ред од реда и садница од саднице 75—100 см. Ако је зем-

љиште бујније, положај подеснији, онда се сади ређе. У противном ако је слабије, каменито, положај неподесан, онда се сади гушће. Но ове саднице могу се са леја одмах пресађивати непосредно на своја стална места, која се пошумљавају.

Четинаре треба што млађе пресађивати, јер се сигурније примају. Па с тога је ове саднице најбоље пресађивати од три године.

Четинари, па и уопште сво шумско дрвеће, ако је икако могуће, треба садити у правилне редове. На овај начин правилно и подједнако распоређено дрво од дрвета, има довољно светлости и потребне хране што утиче на правилно, брзо и добро развијање дрвета.

Р. М. С. Пешић.

ГАЈЕЊЕ РЕПИЦЕ

Brassica napus oleifera DC.

(свршетак)

7. **Нега.** — Омашке посејану озиму репицу морамо неговати да би нам она обилан принос дала. Дешава се, да се кора земљишта запече после киша и т. д, те је врло отежано клијање репице. Тада нам не остаје ништа друго него да кору земљишну раздробимо, растресемо, а то постижемо кад употребимо лаке дрљаче које су за тај посао нарочито удешене. — Чим се је четврти лист појавио и репица унеколико одрасла, ваља цело репиште да прегледамо, и само ако приметимо, да је угусто посејана, ваља одмах да ју *разредимо*, а разређивање се најлакше и најбрже изводи опет дрљачама. Ако се има доста радне снаге, а репица је само местимично густа, може се и чупањем (рукама) појединих биљака, разредити. Разређивање густо посејане репице ваља имати увек на уму и свагда на време извршити, јер ако се то не учини, неће се биљке моћи правилно развијати, остаће кржљаве и слабо ће плод завезати.

Кад се врстачном сејалицом сеје, ређе се дешава да је усев сувише густ, а ако то баш и буде, лако се дрљањем разреди, и у томе случају ваља дрљати противно правцу редова. Као што смо раније поменули, репица посејана врстачном сејалицом праши се и огрће и пре зиме и с пролећа.

Ако је, пак, коровљива (па било да је омашке или врстачном сејалицом посејана) коров се мора одмах уништити, јер он јака уди напретку репице и доводи у питање добар део жетве. Плеви се или руком или (ако је у редове посејана) прашачима.

Кад је зима прошла, онда имамо да прегледамо репицу и ако видимо да је добро презимила, онда немамо шта више до пролећа да радимо, па и сама нега је у пролеће врло мала. Ако није добро изимила, онда нам не остаје ништа друго до да је разоремо и нешто друго да засејемо. Чим наступе топлији пролетњи дани са довољном количином кише, и озима репица отпочне брзо да расте и бујно да се развија, јер се приближује крају свога развића. Она почиње да цвета у месецу априлу и већ је зрела око половине маја.

У доба цветања ваља ју чувати од великог јој непријатеља *бувача* и др. зарезника, који јој велике штете наносе. Средства против бувача и свих других зарезника (поред хватања и тамањења нарочитим машинама и помоћу домаће живине) најпрепоручљивија су: посипање биљака ситно истуцканим кречом, сумпорним цветом и иситњеним ђубретом домаће живине.

8. **Жетва.** — Од свих наших усевних биљака, најраније стасава озима репица — она је „хлеб између два хлеба.“ Казали смо, да јој за потпуно развиће треба 300—340 дана, дакле кад смо ју посејали у првој половини августа месеца, онда она стасава у мају месецу. Она врло брзо зри, и ако се жетва на време не предузме, имају се велики губитци, јер зрно лако испада. С тога је врло важно утврдити време кад треба жњети, како се не би штете имало. Љуске зру врло неједнако, с тога се не може и не сме чекати док све не буду подједнако зреле, но се свакодневним испитивањем и изјутра, и у подне, и у вече, морамо уверавати како зрење напредује. Чим је већина љуска зрела, ваља ју обарати. Зрно у љускама, које могу још по мало бити зелене али већим делом жуте, постане мрке боје и сјајно, и тада је време жетви, без обзира на то што има још зелених љуска. Биљке су тада већином зажутеле. По правилу доње љуске зру раније а горње доцније, и оне су често још сасвим зелене док су доње презреле и пуцају. Чим су доње љуске (у већини) сасвим зреле и зрно мрке боје, ваља ју обарати.

Како се жетва врши? — Репица се уопште машинама не жње но или *косом с наслоном* или *српом*. Пошто су те две пољопривредне алатке код нас врло добро познате, то ће сваки њима знати добро руковати.

Како љуске врло лако прскају и семе испада и тако пропада, то ваља косити рано изјутра, докле је још роса по репици, а увек косити лагано и пажљиво да се биљке много не тресу. Исто тако добро је косити пред вече, по месечини ноћу, где се може и кад се може, јер тада се најмање има губитака. У подне, и уопште кад је јака сунчана припека, не треба никада косити, јер ће љуске пуцати и врло ће много семена испасти тако, да ће штета бити толика да се ни оценити не може.

Косити *косом*, кад се коси у првом стању зрења, т.ј. кад је репица још влажна и зелено-жућкаста, а *српом* онда, кад је у зрењу одмакла и то врло обазриво, да се биљке не тресу и не одбацују.

Покошена репица остаје на њиви да дозри. Обично се скупљају откоси и мање руководи по њиви и оставе до мрака, па кад време мало захлади, покупе се у веће пластове и оставе на њиви. Но много је боље одмах скупити у веће пластове и ове оставити неколико дана на њиви покривене сламом. Ови пластови не треба да су виши од 2 до $2^1/_2$ метра. Има предела, где се одмах иза косача везује снопље (то врше женскиње) и то мало и растресито, па се по 6—8 снопова скупе у гомилу и наместе тако да промаје има са свих страна. Ту се остави да репица дозре, а при преносу се прво снопићи истресу на простирку, да семе које лако испада, испадне, а после се опрезно товаре на кола и носе на гувно.

Ма како се поступало после косидбе, за време дозревања репице (јер се може у купе стављати и већи стогови слагати), при товарењу треба лагано и са што мање потреса радити. За то треба имати нарочите лаке виле, као и за скупљање откоса. Кола за превлачење морају бити постављена мушемама, поњавама или ма каквим целим простиркама, јер се само тада семе које случајно испадне (а ово је велика количина) може скупити и неће се ништа изгубити.

Да би се најмање имало губитака у зрну препоручује се, да се на самој њиви врше, јер тада отпада пренос колима, и радници и раденице могу пренос у поњавама вршити.

Што год се репица раније овршe, утолико даје семе боље каквоће и са више зејтина. Она се врше на гувну коњима или нарочито удешеним машинама (с нарочитим добошима). Кад је коњи једном пређу треба ју истрести (сламу), па онда пустити још једном да коњи овлаш пређу, и онда је вршидба готова.

Гувно мора бити чисто, добро набијено или мушемама застрто. У мањем може се уљана репица и млатилима млатити на подастртим простиркама. Но далеко је боље врћи на машини.

Семе се остави с плевом и отпацима љуски неколико дана у житници на гомили и то врло ниској, 6—12 см., па се претура испочетка сваки дан најмање по два три пута, а доцније једном док се сасвим не осуши. Ово траје 8—10 дана и после се пречисти од љуска и плеве и чува на хладовитом, промајном месту до продаје. Превртање сваки дан по два три пута, с почетка је потребно стога, што се семе лако уплесниви и тада у цени много губи. Ако се баш деси да се уплесниви, онда се полије уљем и добро измеша, па опет добије своју природну боју.

Принос. — Врло је разнолик. Средњи је принос 800 до 1500 килограма, а добра жетва дâ од 1050 до 2380 килограма *зрна*. *Сламе* с љуском добија се 15 до 30 товара по хектару. Љуска има на слами 25 до 40% од тежине сламе. 100 килограма семена дају 36 до 40 кгр. уља.

Непријатељи. — Има врло много непријатеља, међу које спада: трајна влага, голомразица, јак ветар, град, птице, (голубови), а од инсеката *бувач* и многе друге које овде не можемо побрајати, јер би се зато морао нарочити чланак писати.

II. **Гајење јаре репице.** — Она много несигурније успева од озиме репице а и није ништа друго до ова преобраћена у јару. Принос јој подбацује и скоро никада, па и под најбољим погодбама, не може толико да дâ колико даје озима репица, чије је уосталом гајење у нашем поднебљу много сигурније.

Најбоља је *холандска* јара репица, али је и њено гајење врло несигурно, јер јој многи зарезници много шкоде, а и семе требало би сваке године да се набавља.

Земљиште. — Воли јако, благо, влажно и добро нађубрено. Успева добро и на новинама. Орати треба најмање три пута. Њива мора бити сасвим чиста — јер коров не подноси. Ђубрити добро још за време другог орања.

Плодоред. — Добро успева после окопавина. Кад је земљиште чисто и добро обрађивано док су окопавине на њему биле, онда није потребно више но једанпут орати и то у пролеће, иначе се мора и пре зиме орати и с пролећа најмање два пута. Негде се сеје после озиме репице која је измрзла, но то није препоручљиво, јер не може после ње да успева, пошто и њој смета сувишна влага.

Сетва пада месеца априла. Ако се доцније сеје, напада је бувач и суша, те јој много штете причињавају. С тога боље је увек раније сејати. По хектару иде семена колико и од озиме, а може се такође сејати и врстачном сејалицом и омашке. Стасава за 150—170 дана т. ј. у половини августа месеца.

Нега и *жетва:* Исто важи што је речено за озиму репицу.

Принос по хектару: *зрна* највише до 1000 килограма, а сламе до 1800 кгр. с љуском. Овај принос је највећи, а обично је много мањи.

* * *

Употреба репице и користи од њеног гајења. — Од репице употребљава се *зрно* за цеђење уља за што се она у првом реду и гаји. Уље се из семена добија пресовањем. Ово уље много се употребљава за мазање машина на железницама, локомобила, парних вршалица и иначе свих других машина; употребљава се за осветљење железничких вагона, рудника и каменолома. Услед његове велике потрошње, много се тражи и производи, с тога је гајење репице од врло велике користи за земљорадника, нарочито кад су тако повољне климатске прилике као што су наше. Кад се уље, добивено од репице, добро загреје и $^1/_{12}$ његове тежине дода иситњене штирке (скроба) од кромпира, па се цела смеша опет загреје док не добије сладак укус, онда се добија једна врста масти (згуснутог уља) која се употребљава у кухињи и по пекарницама.

Пречишћено репичино уље, помешано са нешто уља маслиновог, употребљава се као храна. Како наш народ много пости и за време поста употребљава само зејтин, то би се код нас цедионица и рафинерија репичног уља врло исплаћивала, утолико пре што иначе зејтина (уља) за мазање машина и др. потребе врло велику количину са стране увозимо и новац из земље издајемо.

Отпатци који се добијају при справљању уља (у цедионицама уља) имају такође примене у пољској привреди и употребљавају се: или као *сточна храна (уљане* — репичне — *погачице)* или као *ђубре*. Репичне погачице врло су добра храна за стоку млечну и ону која се гоји, и врло се велика маса тамо троши, где је стајско храњене стоке. Од 100 кгр. семена добија се 55 до 56 килограма репичних погачица.

Слама и љуска добра су сточна храна, а по хранивој вредности равнају се скоро овсеној слами. Мекши и нежнији делови сламе дају се овцама, које ју радо једу, а остало остаје да се баци на ђубриште, где брзо трули и даје врло добро ђубре. Слама ова таман стиже онда пољопривреднику, кад друга остава већ нестаје.

Казали смо, да земљиште поправља и оставља чисто, растресито и родно, те сви усеви после ње могу веома добро да напредују, а поред тога рано се и збира, у мају месецу, те на истој њиви можемо одмах и други усев (рецимо рани кукуруз, угарњачу итд.,) засејати, који ће нам до јесени стасати. Тако, с исте њиве једне године имамо два плода.

Цена јој је веома добра и креће се од 16 до 22 динара по товару (100 килограма), а то је лепа пара коју пољопривредник добија баш у месецу мају кад му је новац и прекопотребан и кад га он најмање има, јер све што је могао од својих производа продати, продао је до тога доба, а често нема ни за сопствену исхрану ништа, но мора да узајмљује или купује.

Рад око гајења врло је прост и нашем земљораднику већ познат, те је и с те стране препоручљива. Семе се може набавити од наших државних установа кад им се за то на време обрати, а и преко Српског Пољопривредног Друштва, и Главног Савеза Српских Земљорадничких Задруга, који такве услуге и бесплатно чине, само кад им се благовремено јави.

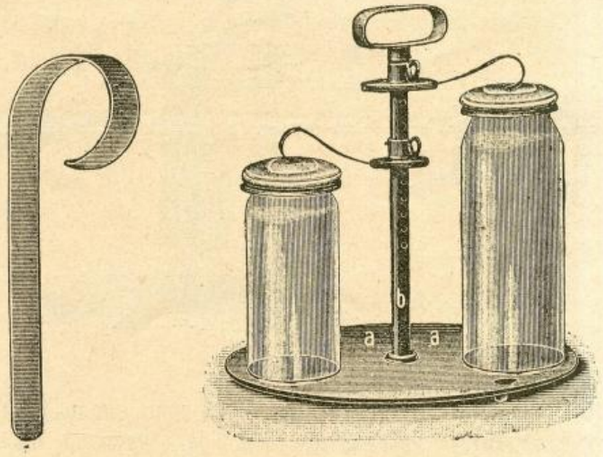
Све што смо рекли, иде у прилог гајењу ове веома корисне биљке, и не сумњамо да ће се она што више одомаћити и распростри, јер ће и наши државни економи поћи мити сву важност ове биљке и старати се да се што више рашири у народу — а ваљада ће се ускоро створити и подићи, ако не приватно, а оно на каквом државном имању, или ће то учинити која задруга, цедионица уља из семена уљане репице, те ће се тражити што више сировине у земљи и плаћати онако како треба, а од какве ће то користи по нас бити, не треба ни да помињемо, јер је то свакоме, јасно.

М. Н. Лук.

Веков апарат за укувавање воћа при справљању компота (конзерви)

Сама радња овим апаратом врло је просто и практична а сем тога не потребује много труда, па да се сваки онај, који би желео да му компот буде добар и постојан, с њим упозна.

Воће које се жели за компот употребити, мете у се стаклад која су ваљкастог облика са углачаном горњом површином, преко којих долазе прстенови од гуме, а затим поклопци. Пошто се стаклад воћем напуне и затворе, одмах се она мету на постоље *a* које је од блеха (тенећке) и то тањирастог облика, на које је утврђена једна дршка ваљкастог облика *b*, а која је избушена. На свакој овој рупици може да се учврсти по једна опруга (федер) и испод сваке ове опруге мете се по једно стакло и то тако, да врх опруге (федера) стоји преко средине поклопца. (Слика 1.).

Слика 1.

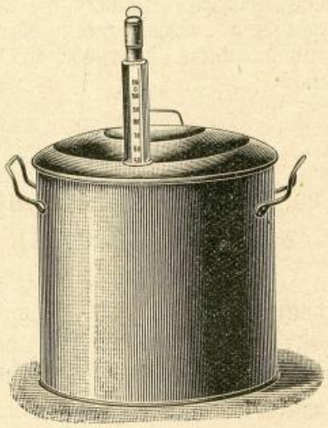
Пошто су стаклад на овај начин учвршћена, мету се у један суд који на врху од поклопца има нарочито удешен топломер. (Слика 2). У овај суд треба насути толико воде да иста преко стаклади прелива. Затим се престави на ватру и загреје до на 80—90°Цел. па и више, што зависи од врсте воћа. При загревању почну плодови да се шире, а ваздух, који се у стакладима налази, пење се на више ка поклопцу, услед чега опруга попусти, те се прстен и поклопац подигну те онда загрејани ваздух излази напоље. Чим је ваздух изашао, у исти мах опруга понова притисне поклопац, и спречи улаз воде у стаклад. Ово се понавља све дотле, до год се налази ваздух.

Колико ће времена остати стаклад у суду за кување, то зависи од врсте воћа. Тако нпр. јабуке остају до 20 минута а крушке и шљиве по 15 минути.

Пошто је сав ваздух из стаклади истиснут, ова, изваде из суда и то заједно са постољем и остану под притиском опруге све дотле, догод се воће добро не слегне и поклопац са стак-

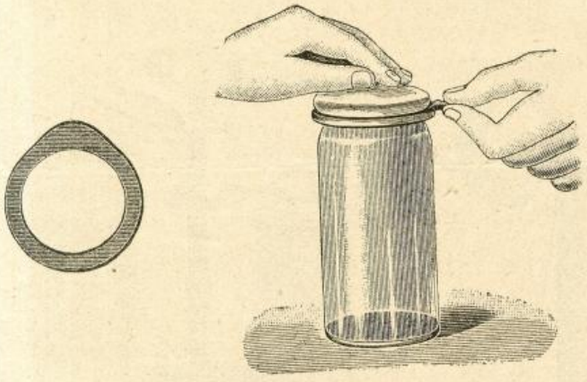
летом потпуно не споји тако да је приступ спољашњег ваздуха онемогућен.

Кад је ово учињено, онда се стаклад изваде и оставе на сувом месту до потрошње.

Слика 2.

Да би се стакло с оставом могло лакше отворити, за то служи прстен од гуме, који је на једном крају у виду увета проширен. С тога треба једном руком држати теглу чврсто, а другом вући прстен на проширеном крају све дотле, док се не покаже ма какав отвор, и онда, услед спољног притиска ваздуха, поклопац се подигне и тегла отвори. (Види сл. 3.)

Слика 3.

Овај апарат, као што се из описа види, врло је прост и практичан а што је најглавније воће је осигурано од квара. Може се набавити код фирме J Век из Ефлингена-Баденска (J. Wdeck G. m. b. H. Öflingen-Baden).

Павле С. Петковић.

ДВА НЕПРИЈАТЕЉА ДУВАНУ, АЛАМАНКА И ШТРОКА

Крајем јула ове године послати су из врањског округа струкови дувана, заражени двема болестима, које народ тамо назива *аламанка* и *штрока* или *строка*. Прва је у већој мери развијена и јаче распрострањена, док је друга опажена делимично само у једном дуваништу. Што се ове друге тиче, на њу би вредело обратити пажњу, јер се може у тако великој мери појавити да уништи дуваништа у читавом једном крају, са чега је она већ добро позната у Јужној Русији, Холандији и Енглеској, а у последње време и у Мађарској.

I. *Аламанка* [1]) *Orobanche ramosa* L. = *Phelipaea ramosa* C. A. Meyer) је цветоноша, али без биљног зеленила (хлорофила) и зато није у стању да сама себи справља потребну храну, него је упућена да живи на рачун готове хране других биљака. Према томе она је *готованка* или *паразит*, а дуван који је исхрањује, јесте њена *биљка хранитељка*.

Својим жилама аламанка је притврђена за жиле дувана, одакле сиса готову храну што је дувански струк за себе припремио. Пошто је дуван после пресађивања потерао, појављују се при основи његових заражених струкова свуд унаоколо јако гранате стабљике аламанкине, који израсту највише 30 см. у вис. Стабљике су њене боје жућкасте, а тако исто и љуспасто лишће, које је по њима ретко расуто. На врховима грана почињу у времену од јуна до августа да се развијају цветови у гроздове сложени, са двоусnатом круницом боје беличасте и на отвору обично плавкастом. Круница се после прецветавања при основи кружно одвоји и отпадне, те се на тај начин плод чаура оголити, који кад сазри пуца на врху и испушта сићушне црнкасте семенке.

После тога аламанка се осуши и угине, а растурене семенке проклијаће идуће године, или тек друге па чак и треће године. Проклијала клица развиће се у аламанку, само ако она нађе на корен дувана или које друге биљке хранитељке.

Дувански струк нападнут аламанком у почетку закржљави а по том почиње да се суши и не доспевши у већини случајева до цветања. Тиме је овај паразит опасан по дуван, ако се у дуваништу настани у већој мери. Његова је опасност у толико већа што за кратко време избија читав бокор стабљика свуд унаоколо дуванског струка, које су му напале цео сплет жила те брзо подлегне и осуши се. Та особина аламанкина ствара немогућност да се она почупа, и на тај начин, који је уосталом једини, очисти из зараженог дувништа. Ако би се њезине стабљике узастопно чупале, према томе како избијају над земљом не би се бог зна колико допринело самој ствари пошто су оне својим животом већ оштетиле нападнути дувански струк, а тиме би се у исто време повређивале и његове жиле.

При таквом стању ствари штета, коју ће аламанка нанети у зараженом дуваништу, неће се моћи отклонити, а потребне мере, које ваља предузети своде се на то да се култура дувана за идућу годину заштити од ње.

Ево тих мера за предохрану од ње:

1. Заражене струкове дувана заједно с аламанком треба почупати и спалити. Ово треба учинити пре него је аламанка прецветала и из чаурица просула семенке.

Ако се то на време учини, опет не треба идуће године на истом земљишту садити дуван. Није ли то на време урађено, него је аламанка прецветала и просула семенке, то такво земљиште не треба бар за 3 године засађивати дуваном, него стрнином или каквом окопавином према квалитету земљишта и указаној потреби. Ни у ком случају не треба на таквом земљишту после дувана сејати конопљу, јер се и на њеном корену онако исто као на дуванском појављује и развија аламанка. Она се јавља још и на корену рена.

2. Треба обратити пажњу на чистоћу семена дувана, у ком може бити и аламанкиних семенки и на који је начин она вероватно пренета код нас. Оно се мора пре сејања испитати на чистоћу и одбацити, ако се у њему нађе и аламанкиних семенки. Ради тога не треба ни скупљати семе са дувништа које је заражено аламанком.

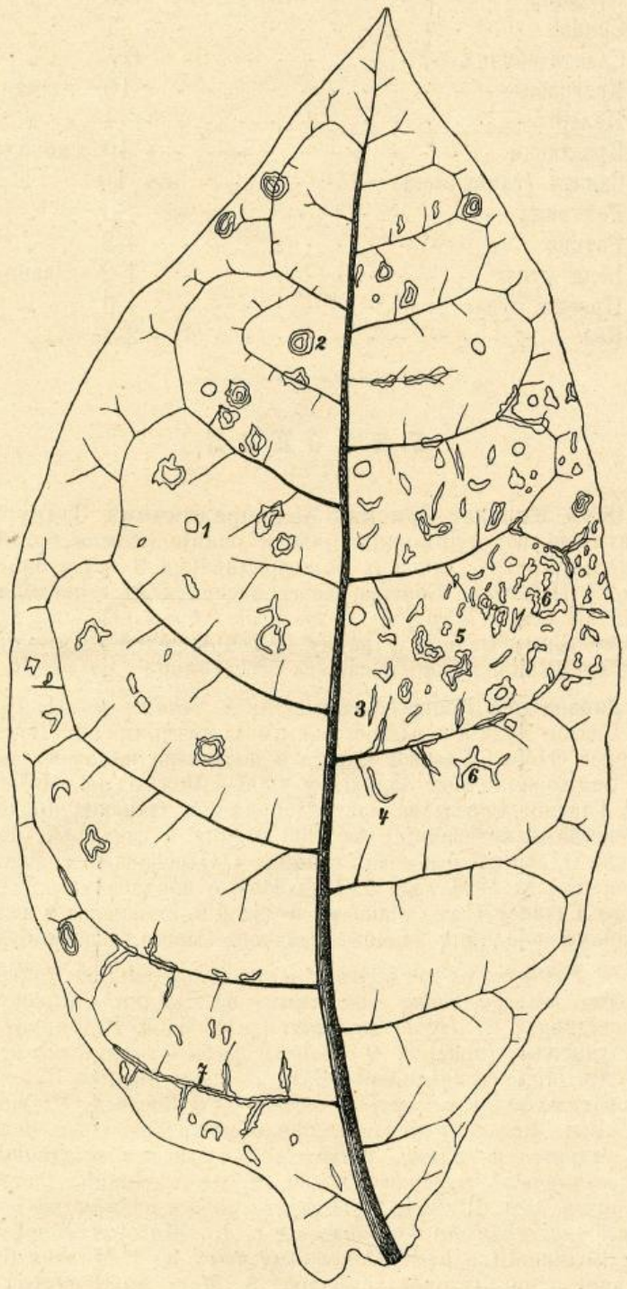
II. *Штрока* је болест, која се на 3—5 недеља, пошто је дуван пресађен и добро се ужилао, појављује поглавито на његовом лишћу у облику пега мрких или жућкастих, које најпосле постају беличасто бледе. То је знак да је лисно ткиво у пегама изумрло, док су околни делови листа здрави и зелени.

Пеге су јако променљиве у облику, као што се види из приложене слике. Поред кружних (1) и састављених из кон-

[1]) *Водњача, Воловодац, Говеђача.* Ова имена забележена су у Панчићевој Флори окол. Београда за род Orobanche.

цетричних прстенова (2), пеге се још појављују у облику црта правих (3) или искривљених (4), или су без одређена облика (5), при чему се спајају једна с другом (6), нарочите на лисним ребрима (7), те на тај начин производе шаре разна облика.

Само на једном листу може пегâ бити у толикој мери, да оне покрију готово целу његову површину. Оне се појављују у разно доба старости листа, и то постепено у току вегетације дувана, или у врло кратком размаку времена, у року од 2—3 дана, у толикој мери да је свака нада на бербу изгубљена. То нагло појављивање штроке бива или за време најјачег бујања дувана или тек при крају вегетације.

Лист дувана представљен у природној величини са пегама (штроком). Бројеви уз пеге означавају облик њихов, који је горе у тексту изнет

Доње лишће дуванских струкова подлежније је штроки, али има случајева где се она прво појављује на средњем па и горњем лишћу.

Што се тиче положаја, на којима је дуваниште, штрока се обично појављује на онима која су отворена и сува; најређе пак на положајима у заклону шумарака и шума.

Штрока је штетна по дуван јер пегаво лишће нема многих особина, које се од дувана као материјала за пушење траже. Сем тога оно је у толикој мери крто, да се при преради а понекада и при самој берби троши у парчад, а уз то је и по тежини лакше.

Прави узрок овој болести још се не зна поуздано. У том погледу постоје 2 мишљења. По једном штрока је заразна болест, коју вероватно проузрокује каква бактерија, и ако се ова није могла да издвоји. По другом мишљењу она није заразна, него има узрок у поремећају животних процеса дувана, изазваном: оскудицом воде у земљи, коју корен упија; или наглим испуштањем воде кроз лишће дувана, што наступа кад после веће влажности ваздуха наједанпут јако отопли и тако подржи који дан, или најпосле оскудицом најпотребнијих и сувишношћу по дуван непотребних или чак штетних састојака у земљи.

Штрока се не може непосредно сузбити, али се против ње могу употребити мере за предохрану. Те су мере, основане на два мало час споменута мишљења о узроку штроке, следеће:

1. Чупање и спаљивање заражених струкова дуванских, чим се они појаве у дуваништу.

2. Замењивање старе земље свежом у лејама, које су служиле за расадиште дувана, јер се болест попајпре може зараженом земљом да пренесе; или градити леје на новом здравом земљишту.

3. Завести за дуван плодоред и ђубрење, ако је то за наше прилике потребно.

4. Земљиште, одређено за дуваниште, треба да има у изобиљу влаге за дуже време. Пошто највише влаге има у јесен и пролеће, то треба земљу у јесен дубоко преорати и не влачити је, јер ће у том случају више пропустити и примити у се воде. Тек у пролеће треба је влачењем уситнити и на тај начин смањити испаравање воде, од чега је чува горњи ситни растресити слој земље; из истог узрока треба дуван окопавати. Разуме се да земљиште не сме бити подводно, нити за воду непропустљиво.

5. Бирати заклоњене положаје и са што мањим променама у топлоти.

ЦРВЕНА РЂА (ПЛАМЕЊАЧА) НА ЛИШЋУ ШЉИВЕ

Почетком лета појављују се на лишћу шљиве меснати с почетка жуто-црвени а по том црвенкасти пликови, које обузимају обе стране листа. Ти пликови су округласти, и ако у обиму доста неправилни, нешто су дебљи од листа, услед чега су мало испупчена нарочито на доњој страни листа, и доста велики, 2—7 м. м. у пречнику, а по некад се 2 и више оближњих пликова споје у један велики, који може да обузме више од половине површине листа.

У састав пликова улази дотични део листа и једна *паразитска гљива* (*Polystigma rubrum* Tul.), која и јесте прави узрок *црвеној рђи* на лишћу шљиве. На зараженом месту листа постепено нестаје биљног зеленила у колико га више прожимају влакна поменуте гљивице (мицелија), а појављује се црвенкаста боја, којом су влакна гљивице обојена. Убрзо за тим појављује се на доњој страни пликова веома сићушне тачкице као отвори крушкастих органа, који су смештени у унутрашњости пликова. На унутрашњој страни тих крушкастих органа постају и откидају се веома сићушна влакна, назване *споре,* на једном крају утанчана и кукасто савијена. Споре се избацују кроз поменуте отворе, уваљане у једну слузаву масу која се често као ситне громуљице може да запази на самим отворима. Стварање ових кукастих спора у поменутим крушкастим органима бива преко целог лета па све док лист не отпадне, а каква је њихова

улога не зна се још поуздано; само се зна толико да се помоћу њих не може болест даље да шири.

Тек пошто лишће опадне, почињу у пликовима на место оних крушкастих органа са кукастим спорама да се зачињу органи за размножавање, који сазревају тек идуће године у м. априлу. Дотле су незаражени делови листа усљед лежања на земљи иструлели, те од целог зараженог листа остају само пликови, који су сада стврднути и боје мрке или чак и црни. Опет на доњој страни пликова појавили су се нови крушкасти органи са отворима на површини, само што се и њиховој унутрашњости стварају нарочите кесице, у којима постају сићушне дугуљасте споре. Ове споре су једино у стању да заразе лишће шљиве и да на њему произведу црвенкасте пликове.

На који начин могу споре да се ослободе кесица и оних крушкастих органа са узаним отвором, и да са земље допру на лишће шљиве, те да га зразе? Кесице, у којима постају споре, почињу у току сазревања нагло да се издужују, па како њих у једном крушкастом органу има веома много, то се цела шупљика овога убрзо испуни и услед тога јако набрекне. На тај начин се производи напон на кесице, које најпосле на темену попуцају и под тим напоном споре буду избачене наполе. Споре, дакле, бивају у ствари из пликова са земље избачене у ваздух, чијим се најмањим покретом оне даље преносе док не доспу на лишће шљиве, која је у то доба већ увелико листала. На тај начин и у то доба преноси се сваке године болест са опала и иструлела заражена лишћа на здраво лишће.

Болести нема на гранама нити на осталим дрвенастим деловима шљиве; ње има само на лишћу, где је испољена у оним црвенкастим пликовима.

Болест шкоди шљивама ако им је већи део лишћа заражен нарочито ако је шљива још млада и ако се у већој мери јавља узастопних година. Оболело лишће остаје живо на шљиви, али опада раније; многобројни црвенкасти пликови смањују му зелену површину и тиме ометају његову хранљиву делатност. Последица тога је рађање ситнијих плодова и непотпуно развиће летораста.

Утврђено је још и то, да се болест једне године јавља јаче, а друге слабије. Томе су узрок временске прилике у пролеће, које утичу како на развиће спора у презимелим пликовима и на њихово растурање, тако исто и на њихово клијање кад су већ доспеле на шљивин лист.

Описани начин развића ове болести даје нам упутство за предохрану од ње. Опало заражено лишће, са кога ће се болест једино пренети идуће године, треба у јесен покупити и спалити, а земљу под шљивама прекопати како би преостало заражено лишће дошло под њу. На тај ће се начин једини извор за ову болест уништити, бар у толикој мери да ће се болест идуће године моћи само делимично појавити и бити без икакве опасности по шљиву.

И на лишћу *трна* (Prunus spinosa) јавља се ова иста болест. Са његова презимела заражена лишћа она се исто онако може пренети на шљивин лист, што се може спречити ако се трн бар у близини шљивака уништи.

БЕЛЕШКЕ

Какав принос које површе даје? — Познато је да разно површе даје разнолик принос кад се на истој површини засеје, и да је тешко ономе ко заснива повртњак, било за домаћу потребу, било за трг (кад му је познато колику количину на истоме може продати) да тачно одреди површину коју треба, према потреби, да засеје. Да би се то олакшало, пуштамо овде податке о приносу површа са *једнога квадратнога метра* које саопштава *Ф. Хелд* из Хохенхајма. Разуме се, да се ови податци односе на гајење површа у повољним приликама и при доброј нези. Тако са *једног квадратног метра* земљишта даје:

Грашак у махунама	3	килограма
Пасуљ „ „ (боранија)	2-3	„
Мрква	2·5	„
Першун	2	„
Цвекла	2-3	„
Лук црни	2	„
Кромпир	3	„
Спанаћ	1	„
Салата обична	0·5	„
Келераба	10	главица
Целер	4	„
Краставци	10	комада
Салата (главичаста)	10	„
Ротквица	80	„
Ротква	4-8	„
Бели купус	1-2	главице
Црвени купус	4-6	„
Кељ	2-4	„

ГЛАСНИК

Осми Конгрес Српских Земљорадничких Задруга. — Као што смо својим читаоцима јавили раније (*Тежак* бр. 16 стр. 127) Осми Конгрес Српских Земљорадничких Задруга биће ове године *у Неготину*. Конгрес ће се отворити *21 септембра у 8 часова пре подне, а трајаће до закључно 23 септембра ове године.* Седнице Конгреса биће у парку Пољопривредне Подружине, а ако би време било ружно држаће се у гостионици „*Хајдук Вељко.*"

Дневни ред Конгреса овакав је: А. *Општи део*: 1. Призивање Светог Духа и парастос умрлим задругарима; 2. Извештај Управног Одбора Главног Савеза о пословању његовом и пословању Земљорадничких Задруга у 1902—1903 год; 3. Избор три члана Главног Савеза за преглед примања чланских прилога—годишњине — (котизације) за 1903 годину и издавања, које је Управни Одбор из тога новца учинио; 4. Одређивање годишњине (котизације) за 1904 год; 5. Решавање о предлозима појединих чланова Главног Савеза, ако их буде; и 6. Решавања о молбама и жалбама појединих чланова Главнога Савеза, ако их буде.

Б. Расправе и предавања: (Остале од ранијег Конгреса). 1. *Сеоско земљорадничко сиромаштво* од г. Данила Милојевића, земљорадника; 2. *Наше народно одело*, од г. Радомира Вујовића, учитеља; (нове) 3: *О сељачком хлебу и задружним пекама* од г. Др. Милана Јовановића-Батута, проф. Велике Школе; 4. *О користима задружне прераде шљива* од г. Косте Д. Главинића, проф. Вел. Школе у пензији, председника београдске општине 5. *О задружном облику, познатом под именом заједничке набавке намирница, и установама за то*, од г. Милића Радовановића проф Вел. Школе; 6. *О гајењу риба у рибњацима с практичним упутством на земљишту*, од г. Др. Живојина Ђорђевића, проф. Велике Школе; 8. *О неговању вина*, од г. Милана Бајића државног агрикултурног хемичара; 8. *Могу ли Земљорадничке Задруге да утичу против празноверица у народу, а особито у погледу празновања многих дана из празноверице*, од г. Милана Ј Путниковића, свештеника; и 9. *Израда масла*, практично предавање задружних питомаца г. г. Милосава Симића и Вељка Радисављевића, који се спремају за млекарство у млекару г. Милорада Драшковића у Смедереву.

Свако лице које има *карту за Конгрес* сматра се за члана Конгреса. *Карта за Конгрес* даје право на све седнице Конгреса а осим тога служи као уверење на железницама (ко има карту плаћа подвоз у $^1/_4$ цене), лађама (ко има карту плаћа плаћа подвоз на лађама Српског Бродарског Друштва у $^1/_2$ цене) и колима. Повластице на железници важе за одлазак од 17 до 20, а за

повратак од 25 до 30 септембра (закључно путнички и мешовити возови), а на лађама за одлазак од 16 до 21 а за повратак од 24 до 30 септембра закључно.

Пошто је места мало, а и станова има мало, саветно је да се сваки посетилац Конгреса бар на десет дана пре Конгреса писмено обрати главном Секретару конгреса г. *Срдану Новаковићу*, управитељу народних школа у Неготину и јави му колико, где и којих постеља да му задржи.

Остале појединости виде се из позива који је главни Савез Српских Земљорадничких Задруга послао свима члановима и пријатељима Српских Земљорадничких Задруга.

Млекарске Задруге у Мађарској. — Из једнога извештаја Мађарског Министарства за Земљорадњу вадимо ове податке, из којих се види како се јако шире Млекарске Задруге. Тако:

Године	Било је М. Задруга	Било је чланова	Било је крава	Примљено је млека милијуна литара	Направ. масла милијуна килограма	Примање у милијунима круна
1897	34	2.767	5.937	4·79	0·19	0·54
1898	70	10.402	19.701	10·53	0·43	1·15
1899	146	15.357	26.917	22·15	0·88	2·33
1900	246	26.952	45.934	49·44	1·20	4·29
1901	376	40.673	69.507	66.72	1·71	7·02
1902	452	46.344	80.871	79·69	2·25	8·33

У четири Централна Млекарника, у Темишвару (основан 1899), Суботици (основан 1900), Веспрему (основан 1900) и Домбовару (основан 1900 год.), сједињено је 190 Млекарских Задуруга и то:

	Број Млек. Задруга	Прим. је павлаке милијуна кгр.	По одбитку трошкова Произв. масла мил. кгр.	исплаћено милијна круна
У Темишвару	71	1·66	0·51	0·96
„ Суботици	42	0·60	0·23	0·42
„ Веспрему	40	0·48	0·16	0·28
„ Домбовару	37	0·57	0 19	0·37

Из овога се види јасно како брзо напредују Млекарске Задруге и како осетне користи доносе својим задругарима.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 5 маја 1903 године у Београду.

На овој седници били су: г. г. председник друштва Милутин Савић; благајник Јован М. Јекић; чланови: Паја Т. Тодоровић, Коста Главинић, Милош Х. Поповић, Милан Јованић и Илија Кремић.

Бележио заменик секретара, И. Кремић.

I.

Прочита се Записник рада Седнице Управнога Одбора од 28 априла ове године, који Одбор са извесним исправкама усвоји.

II.

Прочита се извештај Сићевачке Пољопривредне Подружине о раду за месец април ове године, који Одбор прими знању.

III.

Благајник реферише Одбору о помоћи коју тражи Крајинска Пољопривредна Подружина за држање изложбе: грожђа, вина, ракије и воћа коју ће за онај крај приредити идуће године. — Одбор усвоји молбу ове Подружине и реши: да јој се за ову годину изда на име помоћи 250 динара с тим, да се ова сума не шаље већ да се депонује, па идуће године изда уз редовну помоћ за ту годину.

IV.

Прочита им се писмо Ораовичке Пољопривредне Подружине пол Бр. 3741 којим моли Друштво за помоћ, а којим се у исто време извињава, што је није раније тражила,

Како ово Подружина постоји од дужега времена и досада није могла постићи онакав успех у раду, какав би према месним приликама и иначе требала, то Одбор — реши: да се умоле г. г. Вучко С. Богдановић управитељ Сточарског Завода и Никола Вељковић окр. економ, оба редовни чланови Друштва, да у ову Подружину изађу и увере се о њеном раду, па ако каквих сметњи има њеном правилном раду и напредовању, онда, да се постарају са Подружинском Управом да се те сметње отклоне.

После тога, кад именована господа поднесу свој извештај и Подружина изјави своју готовост, да ће рад у правцу који је раније истакла и обележила, с више воље вршити, да јој се изда до 150 (Сто педесет) динара на име помоћи.

Како је село Ореовица близу, те г. Богдановић са заводским колима може отићи а г. Вељковић, као окр. економ, позван је дужношћу да Подружине обилази, то о накнади трошкова за сада се не решава. Али, ако би они и поред тога поднели рачун онда, да се о том други пут реши у вези ове одлуке.

V.

Г. Председник усмено реферише:

Друштво има повећу суму новаца, код Управе Фондова, као: „Пољопривредни Фонд."

Ова сума налази се у сребру. Било би много боље за сам Фонд, кад би је претворили у злато, а то би се сад могло врло лако извршити јер је ажија тако ниска да нижа одавно није била.

Сем тога, Друштво има често плаћања на страни у злату и то у већим сумама, па се може овим новцем послужити у времену високе ажије, како не би на њој губило, па би и са тога разлога ваљало овај Фонд претворити у злато — Одбор прими овај предлог г. председника као посве умесан са захвалношћу с тим, да се ажија, која се буде дала за злато, исплати из прихода овога Фонда.

VI.

Г. Председник Друштва реферише Одбору:

Познато је Одбору да у народу мало има добрих гвоздених плугова, те с тога је орање непотпуно и рђаво, па су с тога и жетве лаке и слабе. Добро би било, да Друштво набави нарочито за брдске крајеве који бољи плуг обртач, па, да се њиме изврши проба орања у Топчидеру и онда препоручи народу — Одбор прими овај предлог г. Председника знању и одобри: да друштвена администрација набави један такав плуг из фабрике који је препоручио члан Одбора г. Јованић.

VII.

Г. Председник предлаже Одбору да изволи донети одлуку о томе: да се г. Ђорђу Мијовићу, техничару који је израдио план, предрачун и предмер за једну шупу која би се имала подићи на друштвеном плацу до магацина, за смештај пољопривредних справа и машина, изда до 40 динара на име хонорара — Одбор реши да се г. Мијовићу за тај рад изда из друштвене касе на име награде 40 — четрдесет динара.

VIII.

Чита се молба г. Благоја Д. Тодоровића, управитеља Ратарске Школе у Краљеву, који моли, да му Друштво откупи што већи број књига: „Прерада воћа." Па како је ова молба г. Тодоровића, била и пред Књижевним Одбором који је дао своје мишљење да би требало откупити до 50 — педесет комада — ових књига по цени од 1.40 — један динар и четрдесет пара динарских — то Одбор реши: да се од г. Тодоровића па према мишљењу Књижевнога Одбора откупи предложени број књига по цени од један динар и четрдесет пара по комаду.

IX.

Прочита се реферат г. Максима Богавца, друштвеног магационера, који јавља да су распродати скоро сви 10.000 кгр. рафије, а тражња и поруке стижу скоро сваки дан, па је потребно да се извесна количина набави.

Одбор прими овај реферат знању и — реши: да се набави још 2000, две хиљаде, килограма рафије. Набавка да се повери г. Таси Неранџићу трговцу и Костовићу, агенту. А, ако они не могу, да траже набављаче.

X.

Секретар г. Ж. Шокорац реферише да је колаудирајућа комисија за павиљон, приликом прегледа крова, приметила још и то: да је патос при улазу у павиљон уздигнут и да то долази отуда, што се вода слива поред темеља и увлачи у земљу, и да би по мишљењу комисије требало да се као вишак рада изврши једна ригола од тврдога ломљенога камена положеногa у цементу. Овом би риголом вода брже отицала, те временом не би зграду штетила. А тако исто ваљало би дати јачи пад свима риголама око зграде како би вода брже отицала и такође залити их цементом

С тога би све наведено ваљало, према мишљењу комисије, урадити и то што пре, те да се зграда сачува од квара.

Како је павиљон правио Франц Ковач који најбоље познаје темељ павиљона, то би, према мишљењу комисије, овај посао требало њему и поверити.

Одбор саслушавши овај реферат, а имајући на уму како би велику штету вода могла згради нанети — реши: да се израда ригола уступи Францу Ковачу, пошто је колаудирајућа комисија тако предложила. А што се цене тиче коју је Франц понудио, да се умоли архитекта г. Илкић за мишљење, па да се после према њему погодба закључи. А, ако г. Ковач не пристане, онда да се траже други предузимачи

XI.

Чита се мишљење Књижев. Одбора о штампању VII Поуке: *О подизању винограда америчком лозом.*

Књижевни Одбор мишљења је: да дело ваља прештампати и писцу на име хонорара дати тридесет и пет динара по штампаном табаку. Одбор — реши: усваја се мишљење Књижевнога Одбора.

ОГЛАСИ

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова.

20—36

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца
Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.
Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 27 броја Тежака. *Чланци:* Нешто о сејању четинара. — Гајење репице. — Вековн апарат за укувавање воћа при справљању компота (конзерви) — Два непријатеља дувану, аламанка и штрока. — Црвена рђа (пламењача) на лишћу шљиве. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Друштвени и подружински послови* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ВАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ТЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 28. У БЕОГРАДУ, 1 ОКТОБРА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

ПОУКА О КОЛЕРИ ПЕРНАТЕ ЖИВИНЕ[1])

1. **Врста и распростирање болести** — Колера пернате живине болест је прилепчива. Она спопада сву домаћу пернату живину, а поглавито: кокошке, гуске и пловке. Ретко је да које грло преболи; обично угине. Понајчешће се заражује живина мешањем са туђом, са стране донесеном. Болест може да се разнесе лешевима угинуле живине и са отпацима (крв, утроба, перје) закланих болесних од колере кокошију, гусака и и пловака, па и јајима, која су од болесне живине. Здрава пилеж може да се зарази још и тако, ако се гони путем или на пашњак или у поток или бару, где је пре тога прошла или била живина болесна од колере.

2. **Знаци колере пернате живине.** — Да је у једном дворишту живина заражена, познаје се понајпре по томе, што живина напрасно гине. Гуске, кокошке и пловке често угину, а на њима се не примете никакви знаци да болују. После првих случајева липсавања, када се живина боље осмотри, приметиће се, да је нека трома и невесела, да јој је перје накострешено, крила отпуштена, јако жедни и има пролив, који заудара. У почетку је измет кашаста и бело-жућкаста, а доцније слузава, ретка и зеленикаста. Болест се шири врло брзо у зараженом дворишту.

3. **Мере за одбрану.** — Уношење колере пернате живине може се спречити следећим мерама:

а. треба избегавати набавку туђе живине, а нарочито из иностранства;

б. отпатке од туђе за кућевну потребу набављене како живе тако и заклане живине треба безопасно поништавати;

в. пернату живину држати далеко од путева, пашњака, потока и т. д. на које долази и туђа живина; и

г. не дозволити трговцима пернате живине, да улазе у двориште.

Ако је набавка пернате живине из туђине неопходно потребна (на пр. за приплод), онда је у томе случају треба држати 8 дана одвојено, па је тек онда пустити у своју живину ако се на њој за то време не појави побољевање. Ова је мера потребна тим пре, што заражена живина изгледа неко време потпуно здрава.

4. **Мере које треба предузети, када се зараза појави.** — Оболелу живину није практично лечити, јер је лечење готово увек безуспешно. Најбоље је оболелу живину побити и уништити на такав начин, како се зараза не би распростpла.

Здраву живину треба безусловно одмах одвојити од болесне и држати у сасвим одвојеном простору.

За здраву живину треба употребљавати за храну и појење оне судове, из којих заражена није јела и пила.

Угинулу или убијену пернату живину треба са свима деловима (и перје) сагорети или дубоко — бар $^1/_2$ метра — у мемљу закопати, и то пошто се леш пре тога загашеним кречом поспе.

Врло је опасно угинулу живину бацати у рупе, одређене за ђубре или на ђубриште, јер заразне клице дуго времена задржавају тада способност заражавања и зараза се може разнети.

Ако у дворишту сва живина угине или се побије или кад прође 8 дана од дана, када је последњи болесни комад угинуо или убијен или оздравио, онда треба, у томе случају, све оне просторије, у којима је живина боравила, даље — уколико је то могуће — све оне предмете, са којима је она била у додиру, добро очистити и дезинфиковати.

За тај циљ препоручљив је следећи начин:

а. балегу, остатке од хране и скупљено ђубре треба сагорети или закопати на начин, како је казано за угинулу живину.

б. патос, врата, прозоре, зидове, седала, судове за храну и појење треба добро очистити и са врелим содним цеђем испрати (на 100 литара воде 3 килограма куповне соде за прање). Искварене и без вредности дрвене ствари најпрактичније је сагорети.

Земљу и песак треба бар 10 см. дубоко ископати и безопасно је уклонити, на начин као што је за ђубре казато.

в. очишћен кокошар треба добро проветрити, а за тим г. окречити добро патос, зидове, врата и т. д. са кречним млеком (на 100 литара воде 5 килограма креча негашеног).

[1]) Ову је поуку издало Министарство Народне Привреде с расписом који у *Гласнику* доносимо у овоме броју.

БУДУЋНОСТ ВИНА ЗА МЕШАЊЕ

Реферат Међународном Конгресу у Риму.

Пре свега биће добро да се тачно одреди, шта је то, управо, *вино за мешање*[1]) у модерноме значењу те речи.

По ауторима који су писали о енологији, то би имало бити вино које садржи, више но обична вина, алкохола, сувог

[1]) Vin de coupage француски, Verschnittwein немачки, Vino da taglio талијански.

екстракта, јаче боје и киселине, или има какво друго особено обележје. Али, та је дефиниција и сувише неодређена, како у техничком тако и у трговачком и јуридичком погледу. Треба ју дакле превести на језик цифара, те да би се избегла свака забуна и свака нејасност, нарочито у случајевима подељених мишљења.

Потреба да се одреде бројне границе вину за мешање осетила се први пут при закључивању талијанско-немачког *трговинског уговора*, и уговорне стране тада утврдиште за *црна* вина за мешање два минимума, а имено, дванаест гради (12°) алкохола на стварну запремину, и двадесет и осам (28°) гради од хиљаду екстрактивних субстанција.

И ова уговорна одредба односно црних вина служи сада као *преседан* за класификацију производа мешавине — ну само за црна вина — јер за *бела* вина, која немачко царинарство искључује из реда вина за смешу, ми немамо никаква практичног мерила за разликовање, и то, ма да, у топлим пределима нарочито имаде, белих алкохолских вина којима се не може одрећи својство вина за смешу.

Како ћемо, дакле, знати, да ли је какво бело или црно вино, према природи својих састојака, вино за смешу — кад вишак извесног састојка, наспрам других вина, није ни одређен ни ограничен? У недостатку дефиниције која би била у исто време и тачна и проста, а коју би могао донети баш овакав један Конгрес, ја ћу се задржати на трговачком обичају да крстим именом *вина за мешање* она обична вина, која нису прављена за какву особену употребу, а која имају природну алкохолску снагу, ефективну или теоријску, од 12—17 од сто запремине — не улазећи за овај пар у питање количине других састојака. То је ствар коју остављам хемичарима јер је њихово да одреде однос таквих састојака према количини алкохола, код природних вина, као и према пределном пореклу и годинама. Изузетак се ту има чинити само за *суви екстракт*, који, уопште узев, може бити одређен са 28 од хиљаде за црна вина, слободна од глукозе. Што се белих и шилерастих вина тича — а и она увек са минимумом од 12 од сто алкохола — суви екстракт, утврђен службеном методом може се узети са 20 грама од литра као природни минимум. Свакако ја сам ову цифру најчешће налазио код белих и шилерастих вина јужне Италије, за последњих десет година, кад сам у опитноме подруму *Барлете* анализао неких четир хиљаде винских примерака.

Од 1892—1901 од белих вина анализано 3786 примерака и нађено:

		Примерака	
Са сувим екстрактом, слободним од шећера	= 18.20‰	— 1407	= 37.14%
» » » » » »	= 20.25‰	— 1789	= 47.22%
» » » » » »	= 25.30‰	— 224	= 5.97%
» » » » » »	= 30.35‰	— 34	= 0.89%
» » » » » »	= 35.40‰	— 10	= 0.28%
	Свега · ·	3464	= 91.50%

Од шилерастих вина анализано:

Са сувим екстраксом слободним од шећера	= 20.25‰	— 118	— 42.99%
» » » » » »	= 25.30‰	— 78	= 28.39%
» » » » » »	= 30.35‰	— 43	= 15.69%
» » » » » »	= 35.40‰	— 10	= 3.69%
» » » » » »	= 40.45‰	— 10	= 3.64%
» » » » » »	= 45.50‰	— 1	= 0.37%
	Свега · ·	260	= 94.82%

Минималан однос, дакле, за квалификацију вина за смешу код црних вина био би:

$$\frac{\text{Екстракта } 28}{\text{Алкохола } 12} = 2{,}33$$

а за бела и шилераста вина:

$$\frac{\text{Екстракта } 20}{\text{Алкохола } 12} = 1{,}67$$

Ја сматрам за нужно да обратим пажњу Конгреса на питање тачне дефиниције и класификација вина за смешу, јер се досада и у генералним и у специјалним делима енологије налазе о томе само непотпуне и избегавајуће напомене.

Да какво вино буде у истини вино за смешу у најширем смислу те речи, оно треба да има хармонију у својим главним састојцима, као: алкохолу, сувом екстракту, бојадишућој материји и т. д. Сем тога, треба разликовати потпуно вино за смешу од специјалног или допунскога вина те врсте, кад његово

ПОДЛИСТАК

МАРА ЖИВИНАРКА

Приповетка **И. Селивановског**

с руског: Драгиша Лапчевић

I.

Приближавала се поноћ. Фебруарски је ветар беснио на пољу, пред собом гомилао снег и наносио га на село Жуковку. Особито јако дувао је поред крајње кућице у селу. Он ју је засипао снегом, љуљао је из темеља, пробијао се кроз пукотине и отворе кутње, свирајући као у јерихонску трубу.

У кућици је било хладно. На тврдој постељи, под кућњаром спавали су дечко од десет година и тринаесто-годишња девојчица. Марија је поред мале лампице на полици, седела и прела. Њу су ломиле тешке, очајне мисли. Недавно, свега на пет дана пред Божић, она је сахранила свога мужа, остав удовица с двоје сирочади. Прошло је сад четрдесет дана од тога ужасног призора, а Марија још увек тужи, кука, жали свога Ивана и мисли о прошлости. Она се опомиње, како је још као девојчица живела с мајком својом, како је бежала од куће у школу, да би се учила; потом се опомиње, како је пошла за Ивана, како су она и Иван пуних 8 година живели у задрузи с добрим девером њезиним, и како их је притеснила јетрва, кад јој је се девер оженио. Најпосле су се, немогући трпети јетрву њезину, одделили од девера, и засновали своју кућу.

И тешко им је било закућити кућу. Но радећи од јутра до мрака, они су за 10 година имали нешто успеха. Подигли су кућу и вајат, кошару и обор, салаш и амбар. Било је у њих коња и говеди, и сваке друге сеоске стоке.

Живело се, живело, док је било Ивана, шапутала је Марија, сасвим се добро отпочело живети... И деца су већ прирасла за помоћ. Ето, Вања већ три године иде уз волове, две су године како дрља, а од лане и пласти и помаже у поплетању ограде; а Оља, као већа, жње, преде, тке и подиже живину. Ех!... И крупне сузе једна за другом текле су и котрљале се низ лице.

— И како ћу ја сад без мужа проживити, дом збринути, себе и децу прехранити? Ето, деда Антон већ прети да нам земљу одузме.[1]) Чим ћемо се тада прехранити? Ето, тетка Акулина, кад јој је умр'о муж, одступила је са земље у град отишла у куварице, — и деца њезина као сирочад по свету се пребијају. А опет Дарја је земљиште после мужа пет година држала, па је по том сама од њега одступила. Рад је био тежак, посјев позан; напретка јој није могло бити: земља се опостила, жито је давало рђаву жетву, дуга се накупило... настао је већ крај — разорење домазлука! А како је без земље? Ни жита, ни сена, ни сламе.... Без земље како ћеш имати жита, чим ћеш хранити краву, кљусе, кокоши? Не, без земље је савршено немогуће!... Шта ће се? И са земљом је зло, а без земље — двојином горе!...

Тек после других певаца Марија је заспала.

[1]) Земља на којој је живео Маријин муж, спахијска је. Кад умре старешина породице, а не остане радне снаге у кући, та се земља одузима и даје другоме. У таквим приликама обично се труде сељаци да земљу што пре приграбе.

одлично својство потиче из једног или два састојка (као киселине, или бојадишуће материје).

Право и потпуно вино треба још делити у право-названо вино за мешање, са алкохолском снагом која не сме бити испод 14 гради, и у вино за *полу-мешање* са алкохолском снагом од 12 до 14 гради.

* * *

Вино за смешу није, као што знамо, искључиви производ модерне енолошке индустрије, јер вештина мешања вина за добијање извесне врсте истог била је у неку руку позната још у добу старе грчке и латинске цивилизације. Међутим, права индустрија и трговина у великоме са овим вином једва да броји пола века — управо — од времена када навалише из Америке у стару Јевропу тешке заразе виноградске, као: *оидијум*, *филоксера*, пероноспора (*mildiou*), black rot — црни трулеж, — и т. д.

Ове заразе зададоше смртан удар француском виноградарству, и изазваше нагло ширење јевропске винове лозе у топлим пределима, где нарочити особени услови пружају ликеру, — Бахусу драгоме — обилату снагу и у алкохолу, и у боји и у саставу, па који дају и одговарајуће обележје јужноме вину.

Али није само и једно вино за мешање допринело овој данашњој и огромној производњи вина у свету, производњи, која данас износи неких *160* (сто и шездесет) милијуна хектолитара. Много је и нових лоза винових засађено, за последњих тридесет година, по песковитоме земљишту, неповољноме за филоксеру, у плодним равницама севера. Чак су, и то небројени, виногради подигнути на *америчкој лози* а особито у Француској, Италији, Шпанији, Аустро-Угарској, Немачкој, Балканским државама, као и најзад на континента америчка. Само, из ових нових засада, на јевропској или на америчкој лози, није се добило много вина за смешу. Највећи део таквих винограда давао је лака вина за јевтину продњу и добру зараду; а вино за смешу остало је и даље привилегована својина латинских винограда, и старих и младих, негованих на ниском чокоту, сувом климом сунчаних предела, али у исто време и најизложенијима пустоши филоксере. Ови виногради ишчезавају полагано, нешто снагом ширења ове разоравајуће разе, а нешто и напретком и самих воћњака, чије дрвеће у јужним пределима иде често уз лозу винову, и исту све више потискује.

Ну, да ли је суђено производњи вина за смешу, да буде, ако не баш сведена на нулу, а оно умногоме смањена, за време док вино добија још у квалитету, благодарећи све старијој лози, као и ширењу рационалне енотехничке методе? Овоме се није надати — разумемо — није се надати да ће нови виногради на лози америчкој моћи заменити вино за смешу са свима његовим својствима; јер се свуда врши прелаз лозе јевропске на америчку подлогу, и јер се појачани рад на таквоме накаламку добија о трошку квалитета на вину, нарочито о трошку *алкохолске му снаге*, те главне одлике данашњега вина за смешу.

Пре појаве филоксере на острву Сицилији округ сиракуски давао је једно од најбољих вина за смешу. Вино, нарочито које је давала околина града Сиракузе, и она многобројна брда што се пружају ка предгорју *Пасаре*, то се вино могло такмачити са најбољим вином чувене *Барлете*, као и најбољим *ријоратом* шпанским. Али, од кад је филоксера уништила све старе винограде сиракуске, или боље рећи, од кад су се нови виногради подигли по низинама где *америчка* лоза успева, то старо вино није ништа друго до го *сиомен* у сред тешких перипетија кроз које је прошла сицилска витикултура.

Исти случај видимо и са вином од *Милаца*, као што иста судба чека и фину врсту вина од Барлете, и шпанско *Ријорато*, јер је у последње време филоксера загрозила и *Аиулији* и *Тарагону*.

И доиста, ако модерна витикултура не нађе у жељеној лози америчкој, и лозу способну за напредовање на кречном и сувом земљишту брдском, онда ће и најбоља јевропска вина за смешу прећи у историју, а наше ће се наде узаман окретати произвођачима вина од непосредне лозе америчке.

Ова немила, али неизбежна, перспектива јевропскога вина за смешу, треба озбиљно да заинтересује, али не само оне још сретне имаоце истог, него и све свесне људе, који у томе вину виде главну основу данашње винарске трговине света. Без вина за смешу није могуће великој трговини стећи добро асталско

II.

У недељу, рано изјутра, Марија оде у град, до кога је било мало нешто више од пола часа и камо је она двапут у недељи носила млеко и јајца. У последње време она је продавала у три куће млеко и у две јајца. Млеко је она продавала свеже, густо, а јајца крупна и чиста. Купци су познавали Марију и куповали су годинама од ње млеко и јајца. Тако, један старац, Михајло Андрејевић, велики љубитељ јајци, пуни десет година куповао их је само од Марије.

Када је Марија донела Михајлу Андрејевићу, у сусрет јој је изашла мала девојчица, Вјера, запљескала длановима и узвикнула:

— Дедица, дедица! Оди сад!... Живинарка је дошла и донела јајца...

Михајло Андрејевић изађе.

— Здраво, Марија!... Зар никако да заборавиш? Их, како си по'рђала!

— Не, Михајло Андрејевићу, ја не могу заборавити, — одговори Марија, — већ све, видите, мислим о својој удовичкој невољи и не могу ништа да измислим.

— Мисли, мисли, Марија, али не очајавај. Буди жива и ради, па ће Бог дати да лепо проживиш.

— Да, то је лепо, али је у мене поред старога још и ново зло: сусед хоће земљу да ми одузме. А кад ми се земља одузме — морам се све стоке курталисати, јер и сама нећу имати шта јести. Како ће се ту живети? Посаветуј ме, Михајло Андрејевићу, јер ту не могу да будем паметна.

Михајло Андрејевић је дуго распитивао Марију о њезиној земљи и домазлуку, дуго је о томе размишљао, и, напослетку рече:

— Сад, овако, у граду, тешко је свему томе дати разлога. Кроз недељу дана, ако узмогнем, ја ћу доћи теби и тада ћемо се договорити, како је најбоље да удесиш свој живот.

III.

У среду, после ручка, Мијајло Андрејевић дође у Жуковку и с места с Маријом пође осматрати њезин домазлук. Устопице су за њима ишли Оља и Вања. Најпре је Марија показала амбар, у коме је било преко 3 товара ражи, око 2 товара јечма и нешто више од 1 товара овса. Прегледали су такође вајат, кошару, обор и оставу. Грађевине су биле нове и добре. Све је држато у чистоти. Коњи су изгледали снажни и хрли. Крава је била добро однегована. Кад је спазила Марију, пришла јој је а отпочела лизати руку, очекујући, по навици, од ње хлеба.

Пошто су све прегледали врате се у кућу. Кућа није била велика, али је светла, суха, чисто ометена, и све је у њој било у поретку.

— Шта тако задише? — упита Михајло Андрејевић, изашав из куће.

— То је од кокошију, — одговори Марија. — Ето, погледајте моје лепојке, чија јајца ја вама доносим.

Марија отвори кокошар, у коме су биле кокоши. Брзо отуда изађоше у гомили око двадесет кокошију, а за њима су, у пуној важности својој, ступала два петла. Кокоши весело и с поверењем опколише Марију. Она узе комад хлеба и стаде га трошити, бацајући им мрве. Оне их живо покупише па се разиђоше око куће. Тада их Марија стаде звати по имену једну по једну, и оне јој тога часа долазише. Марија је узимала кокоши у руке и показивала их Михајлу Андрејевићу, причајући му.

вино, нити је могуће доћи до вина које ће остати стално за више година; а тако вино тражи светска муштерија, и такво вино условљује светски потрошач винарском трговцу.

Зна се, да је вештина мешања вина данас: и снага винарске трговине, и извор лаког и заслуженог јој добитка светских пијаца, и тајна успешне јој продње у свету. Тешко кад а готово се може рећи и никада, да вино које се добије од једне једите врсте грожђа, и из једнога једитога краја, да може да задовољи све укусе, или да може да има све услове потребне да постане омиљено вино целоме свету.

Смеша, међутим, од два или више вина спаја и задовољава укусе највећег броја потрошача, и даје врсту вина која се највише тражи. А већ по себи се разуме, да је права *сразмера* те смеше важна тајна за фирме винарске, и они ју само природно брижљиво чувају.

Вештачка мешавина вина одређује свакоме вину његову улогу. Тако, једноме она даје јачину, густину и укус; другоме финоћу и благост; трећем, оштрину, питкост и т. д. а свима укупно јефтиноћу, односно, трговцу обрт и зараду.

Карактер овог извештаја не допушта ми да опширно изложим све техничке, економске и хигијенске користи мешавине вина. Нека ми је с тога слободно дотаћи се укратко главнијих од њих. Нека ми је, дакле, слободно прво рећи да је практика мешања вина некада била монополска својина наше браће с ону страну Алпа. Али је данас она готово свуда у моди. Она се врши чак и за фино вино у флашама — ма да не још у довољног мери, да би могла показати своје добротворно дејство у свима виноградским земљама. Вештина мешања вина нарочито је остављена великим трговачким кућама. Има људи, и сувише апсолутних у својим погрешним оценама који налазе, да би требало продају таквога вина заменити *кооперацијом*. Али кооперација, ма како била добротворна на пољу технике, може исто тако бити штетна кад закорачи на земљиште трговине, и изазове неправедну борбу класа.

Великокупац је у истини једини који има и времена, и могућности и средстава, да, кад треба и на лицу места, и под најбољим условима дође до вина за смешу, потребнога прављењу датих врста, подударно са производима разних крајева. И вино за мешање чини велику услугу и производњи и трговини свега света, вршећи кроз руке стручњака потребну коректуру лоших производа виноградских.

* * *

За сажаљење је предрасуда, која влада и другде, али нарочито у Италији, као да је вино за мешање читав терет за пијачу народну. Нити ја сматрам за мање погрешан онај савет којим извесни енолози обасипају јужне виноградаре, наводећи их да претворе своје вино за мешање у вино за непосредну потрошњу.

Ово погрешно мишљење још и данас преовлађује, овде онде у пољопривредним листовима, из којих нека ми је само слободно сасвим отворено рећи — не провејава увек онај дух *практични*, који је тако потребан правилноме схватању техничких и трговачких ствари.

Произвођачи вина апулског морају једном увидети, да они не могу рачунати на, изузетно високе цене вина за смешу и да им се треба одати фабрикацији вина за непосредну потрошњу — овако је писао у листу Italia enologica пре неких година један одлични енолог неаполитански; а има и данас подобних ауторитета који исто тако мисле, и дотичнима исте савете дају. Али размислимо мало. Искуством је, на прилику, доказано, да је вино за мешање *неопходни* елеменат и за производњу и за трговину винарску, као и да је оно за последњих десет година сачувало скоро постојану цену, па и да је доносило много више добити но много вино од непосредне потрошње Ко се, на прилику, не сећа оне ништавне цене тога вина у Француској 1901 године, када је хектолитар тамо био шест франака; док је у Пијемонту и Модени оне исте године спало било и на три франка од хектолитра.

Да није, управо, било оних царинских, односно оне чудноватe противуборности у тарифама талијанских железница, у години 1901, вина Француске и горње Италије чак би се повратно извозила у Апулију. Међутим, код свију ових падова у цени, код свију ових неочекиваних колебања — пијачних, па и продаје на штету у Француској, вина са смешу сачувала су своју сталну и цену и ренту, као што се даје видети из следеће таблице:

— Ето, то је Манијетка, њојзи је трећа година. Она је по овој зими пронела на 3 дана пред Божић, и за време месојеђа већ је нанела 25 јајци. Јајца су јој врло крупна и лепа.

— А та, Црнушка, љута је убојица: она се не плаши ни копца, ни пса... она се залеће на њих, чим их спази. Њојзи је четврта година. А носка је преко сваке мере: прошле године је нанела преко 80 дивних, белих јајци. Да, ти их сам знаш — теби сам их и носила.

— То је Калуђерица; њојзи је пета година. Већ је стара, али сам је ипак зазимила, зато, што је уредна другарица кокошима, око пилића је умиљата и врло паметна је квочка.

— И та Петрушка, такође је добра носиља...

Говорећи о кокошима, Марија се развесели; готово рећи, да и зло своје заборави.

— Но, Марија, значи да те ја нисам узалуд прозвао живинарком! — рече Михајло Андрејевић. — Као што видим, ти јако волиш своје кокоши, па и оне тебе воле.

— Па, бачушка, како да их не волим! Оне су свагда веселе, чиле, хрле... Кокоши су као и девојке: викни на њих или прутом измахни — отераћеш их, разбегнуће се, не знам куд се дену; а поласкај им, лепо их зовни — све ће ти радосно доћи. И тако су памтљиве: добро поступање нигда не заборављај.

— Види се, теби је жао с њима се растати?

— Какво је то питање, бачушка! Но како, него ми је жао!.. Ето и сад, било у пољу да радим или у град да идем, кокоши ми с ума не силазе: све о њима мислим. Ако Бог нареди да ми нужда дотужи, лакше ћу се с кравом растати, него што би без кокошију остала.

— Јеси одавна тако привезана њима?

— Још из малена сам с њима. Још моја покојна мати их је гајила и мене томе приучавала. Кад сам се удала она ми је пет кокошију дала.

— А носе ли оне много јаја преко године?

— Грех је жалити се на њих. Неке нанесу по стотину. Но сувише младе и сувише старе носе помање.

— А како си ти дошла до тога успеха, да твоје кокоши тако добро носе, и уз то још, да носе тако крупна и лепа јајца?

— Ничим другим, до пажљивом негом и добром храном, Уз то, ја нарочито одржавам такву добру врсту кокошију. Још моја мати отпочела је одбирати најбоље кокоши за приплод, па и мени је прикричила да тако радим. Моја је мати с почетка, као и све друге жене, насађивала квочке на откупљена(подбирана) јајца. Чим се кокош расквоче, мати узме котаричицу и зађе код сусетки молити: „дајте ми јајци под кокош!“ Свака баба даде по јајце. На таквим јајцима мати и насади кокош, а из таквих јајци изведе се мало пилади, од којих бивају ситне и кржљаве кокоши, и подлеже честом и судбоносном поболевању. Мати је најзад одбацила тај начин и под квочке отпочела метати јајца од својих кокошију, па и на то је пазила, те није од сваке, већ само од крупних и добрих, одраслих и снажних. И изведу се у ње најбоље кокоши. Од мајке је то прешло мени. Сем тога мати ми је толико пута говорила: „Кокоши изводи од свога домазлука, а петлове узимај из другог, трећег села, али само добре, иначе ће ти сав домазлук с кокошима бити узалудан.“ Ја сам дуго тако и радила.

(наставиће се)

Средња цена вина за смешу, од врсте Барлета — кроз десет година — од 1893 до 1902.

ГОДИНЕ	УКУПНА ПРОИЗВОДЊА КРАЉЕВИНЕ ХЕКТОЛИТАРА	СРЕДЊА ЦЕНА ОД ХЕКТОЛИТРА НА ИМАЊУ		ПРИМЕДБЕ
		БОЉИ КВАЛИТЕТ, ЛИРЕ	ОБИЧАН КВАЛИТЕТ, ЛИРЕ	
1893	32,163.523	22,50	18,—	
1894	25,816.588	26,—	21,50	
1895	24,245.836	26,50	22,50	
1896	28,600.000	32,50	27,—	Год. Пероноси.
1897	28,350.000	22,50	17,45	
1898	32,940.000	23,50	18,50	
1899	31,800.000	22,50	18,10	
1900	33,200.000	22,50	19,—	
1901	42,600.000	28,96	23,75	
1902	38,000.000	25,30	18,97	
Просечна цена за десет година		25,28	20,48	

Средња цена шпанских вина за смешу од врсте Прijорато и Хуеска у песетама од хектолитара на имању.[1])

ГОДИНЕ	ЦЕЛОКУПНА ПРОИЗВОДЊА У КРАЉЕВИНИ	СРЕДЊА ЦЕНА ОД ХЕКТОЛИТАРА НА ИМАЊУ			
		ПРИЈОРАТО		ХУЕСКА	
		БОЉИ КВАЛИТЕТ У ПЕСЕТАМА	ОБИЧАН КВАЛИТЕТ У ПЕСЕТАМА	БОЉИ КВАЛИТЕТ У ПЕСЕТАМА	ОБИЧАН КВАЛИТЕТ У ПЕСЕТАМА
1893	25,000.000	16,07	13,27	14,55	12,75
1894	24,000.000	16,95	12,80	—	—
1895	—	16,80	14,—	14,15	11,10
1896	18,830.000	21,25	18,43	18,60	14,—
1897	—	23,—	19,04	19,87	16,40
1898	24,750.000	26,91	23,75	20,99	17,20
1899	19,000.000	24,40	21,—	16,75	13,68
1900	23,500.000	22,25	18,75	15,25	12,25
1901	19,700.000	24,55	18,55	15,20	12,07
1902	16,600.000	22,25	18,50	14,70	11,65
Прос. цена за 10 год.		21,44	17,81	16,67	13,46

Као што се, дакле, из претходећих бројева види, цена вину за смешу, како ономе у Италији тако и ономе у Шпанији, (јер га ове две нације највише производе) није се за последњих десет година сувише мењала — није опадала чак ни у најбогатијим годинама — док је то био редован случај са вином од непосредне потрошње. Чак се десила и та невероватност, да у сличним годинама, по производњи као што су биле 1896 и 1901 у Италији, а 1898 у Шпанији, цена вину за смешу *скочи*.

Међутим, овај се факт даје лако објаснити, ако се само узме на ум, да се у најпроизводнијим годинама и осећа највећа потреба за вином за мешање, како би се снагом његовом подигао квалитет лоших врста.

У овоме последњем случају — а он као што се види, није редак — вино за мешање, не само што не притискује винска тржишта дотичних народа, него напротив, сачињава моћну одушку сувишној производњи лоших врста, а које би, иначе, изазвале пропастну конкуренцију обичним врстама вина.

И сада нека дође когод да учи јужњачке виноградаре, како они треба да производе вино за непосредну потрошњу, и нека им светују да мешају своју *ширу* с водом, мењајући на тај ничин производ који је природа хтела, али не из чисте случајности, створити јачим у пределима које сунце дуже обасјава!? Тà, кад би ти људи, ти јужњачки виноградари, само могли, они би, напротив, одузели мало воде својој *шири*, као што би били срећни кад би на тај начин могли појачати алкохолску снагу своме вину, и за саму једну десетину.

Вино за смешу, као што рекох, постало је неопходном потребом модерне трговине винарске, и оно ће и даље одржавати своју скоро подједнаку вредност, и свој обртни рентабилитет. Оно не тражи, као асталско вино, ни особито фини ни много скупи систем витикултуре, нити му треба каква особита и заплетена фабрикација. Његова висока алкохолска снага, довољан је услов за његово одржање и у самим *тропским* климатима, као што му помаже да издржи путове и преносе у најудаљеније крајеве света, без опасности да се преврне, или квалитет изгуби.

(Свршиће се)

[1]) Ове су цифре узете из периодичке коресподенције „*Винарског Монитора*“ „Moniteur Vinicole“ Песета је приближно једноме франку у вредности.

БЕЛЕШКЕ

О сушењу меса. — О сушењу меса нема сумње да сваки домаћин и домаћица знају по који начин. Али није згорега ипак да прочитају и приме к знању и овај начин.

Месо ма од каквог брава треба по реду искасапити и то овако:

Најпре најкошчатије делове па онда све ситније и одозго најкртије месо. При слагању меса ваља пазити да се све по реду соли. Овако посољено месо треба држати 2—3 дана у том пресолцу, па га што је више могућно исцедити. Затим, растворити у преврелој води толико, соли колико може да огрезне исечено месо. Преврела вода треба да се охлади и да се сипа на место оног пресолца. Ово да постоји још неколико дана.

Није штетно ако месо у пресолцу стоји бар 10 дана, ако није превећ јака жега. Али и тада се може мењати по врху наслаганог меса слој леда који ће да чува месо од мува и врућине. Што више месо стоји у пресолцу, бива сочније и мекше.

Кад се хоће да веша месо, треба пазити и избегавати да буде превијено (двоструко) јер не добије довољно промаје те може лако да се ужегне на појединим местима и онда цело парче поквари. Најзгодније је канапом свако парче завезати при крају и тако вешати. Кад је месо тако извешано, треба удесити да се направи промаја, те да би се онај пресолац испарио и месо засушило, па тек онда додати дима.

Није практично још мокро месо на дим метути, као што неки раде мећући на ватру разна иверја и ђубре од дрва, да би што већи дим био. Овако димљење меса (сушење) не само што није практично него је и штетно по здравље, јер при горењу иверја и ђубрета производе се разни гасови који на мокром месу при топлоти сједињавају се и стварају неку киселину, која може да буде отровна у мањој или већој мери. Нема сумње, да су многи једући суво месо осетили у устима и у гуши неко непријатно штипање или у стомаку болове од којих се морало и повраћати.

Неки мећу на ватру струготине од дрва да добију више дима, али и то није практично, јер и од њих је дим љут.

Најбоље је кад месо засуши на промаји, онда преко дан по два три пута потпаљивати стабла од сувих коприва, а добро је и суву винову лозу горети.

Да ли је боље мусти краве два или три пута преко дана? — Ово је питање толико пута претресано у јавности, како од стране научара, тако и стране практичара, те се може рећи, да је приведено коначном решењу, тако:

По професору Д-р Кирхнеру, мужом три пута преко дана добија се 10% више и за 10—15% маснијег млека. Са Кирхнером слаже се и практичар Олденбург, који вели, да је за 28 година свога практичног сточарења, музао краве 3 пута, и да је увек добијао толико и таквога млека, да су му се сви издаци око обављања послова исплаћивали.

По Д-р Шмекелу, мужом три пута преко дана добија се млеко за 9% више и за 10·23% масније. По њему, треба

краве по телењу — нарочито прворoдкиње, мусти у прво време најмање 4—5 пута, јер не само што се одклања могућност запаљења вимена, услед нагомилавања и згрушавања млека, већ се, у исто време, појачава радња млечних жљезда те луче и у будуће већу количину млека.

Канадска топола. (Populus monilifera) — Ма да је канадска топола у свему равна осталим тополама, и ма да се и она размножава и подиже онако исто као и остале тополе, јер захтева исто земљиште, као и све остале услове, — опет се ова топола разликује од свију осталих у томе, што најбрже расте, па с тога је и најкориснија за нас од свију осталих топола.

Канадска се топола подиже на вештачки начин и то прпорцима или моткама, пошто из жила не тера никакве изданке. Прпорци и мотке примају се и врло лако и врло сигурно, а расту тако брзо, да већ, у 20 години израсту као велика шумска дрвета. Дрво је њено добро, а превршивањем добија се у већој количини, но од ма које друге тополе.

Канадска топола, као и уопште све тополе, захтева трошну, дубоку влажну земљу; захтева много светлости, па с тога није подесна, да се подиже као чиста шума, већ се сади по парковима, поред путева, потока, река. Но њу је најбоље подизати као и изданачку шуму, са обртом од 10—20 година, јер има снажну моћ за терање изданака. Она достиже велику висину и дебљину, само је кратког века. Добра је за превршивање са обртом од 5—10 година и за скресивање 3—6 година.

Пошто је њено дрво лепо, бело, меко, а при том и жилаво те се тако лако не ломи, то се оно у знатној мери употребљава код столара и колара, за рибарске чунове итд.

Лишће је као брст за стоку од велике вредности, јер оно врло добро храни. Лист се добија у највећој количини, а и најбољи је, када се ова топола чешће превршује. Пупољци се употребљавају за справљања мириса, а гране, кора и лишће у бојарству су од велике вредности. Када се кора од ове тополе прелије извесним шпецијама, онда се добијају разноврсне боје.

Из овога што смо о канадској тополи, казали, види се да она пристојно место у шумарству заузима.

ГЛАСНИК

Нов Министар Народне Привреде. — Указом Његовог Величанства Краља од 21 септембра ове године постављен је за Министра Народне Привреде г. *Тодор Петковић*, начелник поштанско-телеграфског одељења Министарства Грађевина.

Један важан распис Господина Министра Народне Привреде. —Да би наши мали земљорадници, одгајивачи живине, и трговци живином, били упознати с најновијим расписом Господина Министра Народне Привреде, доносимо нашим читаоцима овај у целости:

„Да би се наша домаћа перната живина, ова доста важна грана наше народне привреде, заштитила од губитака услед уношења заразе са стране а при појави заразе ова што енергичније сузбила и у што краћем времену угушила, а нарочито још да би се осигурао стални и редовни извоз наше живе пернате живине, нашао сам за потребно, да на основу § 1. Закона о заштити од сточних зараза уопште и о мерама за угушивање тих зараза од 30. марта 1881. године наредим следеће:

1. Жива перната живина може се у Србију увести или провести само преко пограничних увозних станица. На увозној станици живину ће прегледати државни марвени лекар. Ако се у транспорту нађе, да који комад болује или да је угинуо од заразне болести, транспорт ће се натраг вратити.

Увозна станица известиће одмах Министарство Нар. Привреде телеграфским путем о враћању транспорта, а за тим послати протокол са ближим подацима о транспорту, као и о узроку враћања.

Увезена живина са стране може се истоварити само у присуству окружног марвеног лекара, који ће је прегледати и према нађеном стању даље поступити.

2. Забрањује се доносити у саобраћај пернату живину болесну, која болује од заразних болести или је сумњива на заразу, што је боравила заједно са болесном.

3. Ако у ком дворишту угине који комад пернате живине под знацима, који — према упуству придодатом овом распису[1]) — изазивају сумњу на колеру, онда је сопственик или његов заступник дужан, да о томе одмах извести општинску власт и да у исто време одвоји здраву живину од болесне и болесну да држи у затвору.

У дворишта заражена не сме се доносити перната живина нити пуштати трговци, који тргују пернатом живином.

Ако кроз заражено двориште тече каква вода или води какав јаван пут, живина се мора држати удаљена и од воде и од пута, како не би дошла у додир са туђом живином.

4. Општинска власт дужна је, када јој се достави појава заразе на пернатој живини, одмах извидети и настати, да се изврше мере, изложене у тач. 3. па ће известити среску полицијску власт, а ова Начелство — Управу. Од угинуте, пак, живине послаће се један или два комада окр. марвеном лекару ради констатовања узрока липсавању. Ако је у дотичном месту једном већ утврђена колера, онда при поновљеним случајевима не треба слати угинулу живину.

У нарочито важним случајевима Начелство — Управа може ради одређивања болести и ради предузимања ветеринарских мера као и ради контролисања вршења предузетих и наређених мера, наредити окр. марвеном лекару, да изађе на лице места. Марвени лекар тада врши увиђај, наређује потребне мере и о нађеноме и наређеном подноси извештај окружном Начелству — Управи — а извештава и среску власт. Начелство — Управа — пак, известиће о свему Министарство Нар. Привреде.

5. Када се утврди појава колере, међу пернатом живином, онда ће се то објавити у томе месту на уобичајени начин постојеће мере пооштрити и још следеће наредити:

а) да се на главном улазу у двориште или на ком другом подесном, уочљивом месту истакне табла са натписом: *колера пернате живине*, те тиме обележи, да је дотично двориште заражено;

б) да се угинула или убијена живина или спали са свима деловима или да се закопа бар у пола метра дубоку рупу, и то пошто се леш поспе претходно са кречом;

в) да се из зараженог дворишта може извозити здрава живина само заклана, и то пошто одобри окр. марвени лекар, а јаја пошто се оперу у раствору соде, и

г) да се балега, остаци од хране и остали отпаци сваког дана чисте и, ако је могуће, спале; иначе, са кречним млеком прелију и скупљају у затворену рупу.

6. Ако у зараженом дворишту сва живина угине или се поубија, или ако је протекло осам дана, — како је последње болесно грло угинуло, убијено или оздравило, тада се има наредити и извршити дезинфекција кокошара и дворишта; па када ово буде извршено, онда се сматра, да је зараза угушена.

7. Ако се приликом транспортовања живине, било да се гони пешке или на колима, који комад разболи или угине са сумњивим знацима колере, спроводник транспорта дужан је одмах да прекине даље транспортовање. И у том случају важе све одредбе, изложене у тачкама 3, 4, 5, и 6. Како кола тако и сви предмети, који су били у додиру са живином, дезинфиковаће се.

8. Вагони, лађе, скеле и чамци, у којима се перната живина преноси, морају се после сваке употребе очистити и дезинфиковати како је прописано и за вагоне и лађе, у којима се стока транспортује. Само у добро очишћене и дезинфиковане вагоне, лађе, скеле и чамце може се перната живина товарити. Све ово важи и за кола, кавезе, корпе идр. средства, која служе за пренос живине.

9. Окружна полицијска власт може, према околностима, а у циљу што јачег спречавања распростирања колере пернате живине, наредити а на предлог окружног марвеног лекара, да се живина, намењена за трговачки саобраћај, може преносити

[1]) Види чланак: *Поука о колери пернате живине*, штампан у овоме броју.

само у таквим колима, кавезима, корпама итд. из којих ђубре, отпаци идр. неће моћи да испада. Начелство — Управа — може на предлог свог марвеног лекара, а из нарочитих побуда, подврћи под строжији полицијско-ветеринарски надзор сместишта, где трговци држе пернату живину: а може наредити, да трговци могу пустити пернату живину и изложити је на продају само на таква места, где не долази никаква друга живина.

Окружни марвени лекари и марвени лекари Управе града Београда дужни су водити записник о трговцима, који раде са живином и с времена на време обилазити и котролисати њихова сместишта и живину по службеној дужности.

10. У случају да у једном месту колера на пернатој живини узме веће размере, окружно Начелство — Управа — може на предлог окружног марвеног лекара, наредити, да се ставе под затвор не само дворишта, него и један крај места па и цела општина. О овоме свом наређењу Начелство — Управа — ће одмах телеграфским путем известити Министарство Народне Привреде.

11. Транспорти живе пернате живине, намењене за извоз у иностранство, морају се снабдети уверењем о здравствености, које издаје окружни марвени лекар, у коме ће се назначити, да у тој општини, одакле се живина креће, није било за последњих осам (8) дана заразне болести на пернатој живини. Потребна штампана ова уверења марвени лекари тражиће од Министарства Народне Привреде. При утоваривању ове живине у железничке вагоне и лађе извршиће преглед над њом одређени марвени лекар и на уверењу прибележити нађено стање. Она се може извозити на свима станицама које су одређене за извоз стоке и још на Шапцу, Забрежју, Смедереву и Дубравици. Када транспорт приспе на станице, одређене за извоз подврћи ће се марвено-лекарском прегледу и даље транспортовање допустити, ако је живина потпуно здрава и без сумње, што ће се прибележити на уверењу, коме ће се тада придати и превод на језику оне земље, где је транспорт упућен. Овоме прегледу подврћи ће се и она живина, која је из иностранства и којој је на улазној станици провоз допуштен.

Ако се приликом прегледа на извозним станицама нађе, да је транспорт заражен колером, онда се угинула живина мора одмах у месту спалити са перјем и осталим отпацима, а остала живина, ако пошиљалац не би наредио у року од 48 часова, да се прода на станици или којој другој пијаци, вратиће се железничким колима натраг на станицу, где је предата и о томе ће се известити телеграфским путем Министарство Нар. Привреде и марвени лекар станице, где је транспорт предат. Ако се транспорт упућује у које друго место на пијацу, о томе ће се известити такође телеграфским путем и Министарство Нар. Привреде и марвени лекар дотичног краја, где је станица на коју се живина има истоварити. Истоваривање овог транспорта врши се у присуству држ. марвеног лекара, који даље предузима и наређује потребне мере те да се зараза не разнесе и што пре угуши.

12. Са сваким оним, ко противно овим наређењима поступи, има се поступити према одредбама §§ 42. и 43. закона о заштити од сточних зараза уопште и о мерама за угушивање тих зараза од 30. марта 1881. године.

Препоручујем Начелству — Управи — да ову наредбу, којој се под ·/. прилаже „Поука о колери пернате живине“, обзнани у своме подручју и да се стара о њеном тачном вршењу.“

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 12 маја 1903 године у Београду.

На овој седници били су: чланови Одбора г. г. Паја Т. Тодоровић, Нинко Јовановић, Александар Мијоковић, Илија Кремић, Димитрије Јосимовић и благајник Јован М. Јекић.

Како се друштвени председник г. Милутин Савић, налази на путу, а потпредседник г. Александар М. Секулић, болује, то је на овој седници председавао најстарији члан управнога Одбора г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио заменик секретара, И. Кремић.

I.

Прочита се Записник рада Седнице од 5 маја који Одбор усвоји с извесним допунама.

II.

Прочита се писмо г. Александра М. Секулића друштвенога потпредседника, којим извештава да не може долазити због слабости у одборске седнице и заступати г. Председника који је на путу.

Одбор прими ово писмо знању, па с погледом на став други члан друштвених правила — реши: Да г. председника за време одсуства заступа најстарији члан Управнога Одбора, г Паја Тодоровић.

III.

Прочита се молба г. Аксентија Богдановића из Краљева, мајстора пољопривредних справа, којом моли, да га Друштво потпомогне тиме, како ће код њега наручити израду справа, које ће ове године давати као награду на изложби стоке и сточних производа у Ужицу.

Поводом ове молбе, Одбор — одлучи: Да се молилац позове да јави: које справе израђује и по којој цени?

IV.

Прочита се акт Управе Фондова којим јавља да је друштвени Пољопривредни Фонд, претворен сав у злато, на моли да јој Друштво пошаље 882 динара на име ажије, па ће онда дати обе књижице.

По саслушању овога акта, Одбор — изјави управи благодарност на услузи и препоручи да благајна тражену суму одмах плати и књиге узме.

V.

Благајник прочита извештај о стању друштвене благајне за месец април ове године који Одбор — Прими знању.

VI.

Прочита се обзнана о држању изложбе стоке и сточних произвда у Ужицу, коју је спремио ужи Изложбени Одбор — Управни Одбор усвоји ову обзнану у целости с тим, да Изложбени Одбор у смислу раније одлуке учини даље све што је потребно.

VII.

Благајник реферише Одбору да је од оних 2000 килограма рафије које су узете по одлуци Одбора од 5 маја ове године, 1000 килограма одмах заузета и распродата и да се тражња ове тако јака да ће је опет ускоро нестати, па пита: шта да се ради?

Поводом овога реферата Одбор — реши: Да друштвена администрација може према потреби набавити још до 3000-три хиљаде — килограма путем и начином који ће бити за друштвену благајну најпробитачнији.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

Држане 19 маја 1903 године у Београду

На овој седници били су: г. г. Паја Т. Тодоровић, Алекса Љ. Поповић, Милан Јованић, Нинко Јовановић, Илија Кремић, и благајник Јован М. Јекић.

Председавао најстарији члан Управнога Одбора г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио заменик секретара, Илија Кремић.

I.

Заступник председника пита: жели ли Одбор да се чита записник рада прошле седнице. с погледом на то што је време знатно одмакло, Одбор — реши: Да се читање записника одложи за идућу седницу, а сад да се узму у решавање само најхитнији предмети

II.

Прочита се извештај о раду Скупштине Пиротске Пољопривредне Подружине о раду у прошлој 1902 години, а у исто време саопшти се Управном Одбору и извињене Подружине, што

Скупштина није на време држата и извештај благовремено поднесен, Одбр — прими знању извештај о раду Скупштине Пиротске Пољопривредне Подружине, с тим, да се имена чланова новоизабране управе штампају у Тежаку, а изводно да се прикаже извештај о раду у прошлој години, стање благајне и програм рада за идућу, 1903 годину.

III.

Прочита се извештај Изложбенога Одбора за држање изложбе у Ужицу о томе: да је он наредио те је у штампарији Милоша Великог отштампано 5000-пет хиљада комада обзнана за држање изложбе за 66 динара, које ће се растурити по изложбеној области, Одбор — прими знању и одобри штампање овога броја обзнана, с тим, да се погођена сума у 66 — шесет и шест — динара исплати из дотичнога буџетскога кредита.

IV.

Прочита се писмо Савеза Српских Земљорадничких Задруга у Аустро-Угарској, којим моли да јој Друштво поклони по један примерак својих издања за књижницу, Одбор — реши: Да се предмет упути на мишљење Књижевном Одбору.

V.

Прочита се молба г. Радивоја Анђелковића, помоћника економа среза п. тамнавскога, који моли да Друштво од њега откупи 250 комада књига: „Сеоски Пријатељ“ и тако му олакша трошак око штампања ове књижице. Одбор — реши: Да се молба упути Књижевном Одбору на мишљење.

VI.

Прочита се молба Ставре Манчића из Ниша којом моли да Друштво пошаље свога изасланика да прегледа њиву коју је као такмичар према обзнањеном стечају засејао сочивом. Одбор реши: Да се овај преглед изврши месеца јуна пред саму косидбу; о чему га знања ради известити.

VII.

Прочита се молба Милојка Лазића, економа из Гор. Милановца, којом моли Друштво да га препоручи код Г. Министра Народне Привреде, како би могао добити позајмицу из Класне Лутрије да набави потребне алате, машине и стоку, па да остане да ради на имању као школован економ а не да иде у државну службу. Одбор — реши; Да се молилац извести да се за ову позајмицу обрати непосредно Господину Министру Народне Привреде, јер се Друштво не бави посредовањем оваквe врсте.

ОГЛАСИ

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова.

21—36

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца **Већим огласима** од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор. Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 28 броја Тежака. *Чланци:* Поука о колери пернате живине. — Будућност вина за мешање (свршиће се). — *Подлистак:* Мара Живинарка (наставиће се). — *Белешке.* — *Гласник.* — *Друштвени и подружински послови* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 дин. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 дин. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. ЗА СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 29. У БЕОГРАДУ, 10 ОКТОБРА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

УРЕЂЕЊЕ ТРГОВИНЕ СИРОВИМ ВОЋЕМ

Воће је здрава храна нејакој деци, одраслим људима и изнемоглим старцима.

Од воћа се гради здрав алкохолски напитак, који је потребан сваком раднику на тешком заморном раду.

Воће је зачин и захлада, којим се разгаљује, запаја, лечи и крепи болесник и онај који се од болести придиже.

Воће је извор и то веома обилат који доноси нашој земљи силан новац; јер се воће свуда и у свако доба године троши. Ми живимо у повољној клими и имамо веома подесно земљиште и положаје за воће те можемо умногостручити приход од воћа. Оно изврсно успева и већ данас има га у тој количини која далеко премаша домаћу потребу. Оно се и сирово и прерађено извози на страну у огромним количинама, и тај обилат извор доходака није досад никаквих особитих жртава стао, а лако би могао са мало више пажње и усталачности двоином и троином толико доносити. Код нас неке мере предузимане су да воћа буде више и по каквоћи бољег, али да се олакша прерада, нарочито промет и трговина у земљи и заграничка, то је канда изостало. Наши срески расадници, школовани пољопривредници и државни економи, учиниће да ће ускоро бити свуда, где год успевати може, свакога воћа које тако многоврсне потребе људске подмирује. Приватна усталачност у трговању прерађеним воћем (сувим шљивама и пекмезом) учинила је истина знатне кораке, па је ево отпочела и са извозом сировог воћа, али то није још ни близу онолико колико би требало. Познато је да трговина иде обично утврвеним путевима. И кад се један такав пут пресече, онда она удари у лутање странпутицама и големе штете претрпе привредници док се нови дамари не разраде. Доказ је томе и пут којим је до пре десетину година ишла наша сува шљива. Србија је сву своју шљиву до тога доба извозила поглавито у Америку, но како усталачни Американци, при свој тешкој борби коју су водили у понеким државицама са климским нелагодностима, успели су да одгаје и осуше шљиву за своју потребу. И тако је сада тај трг за нас пропао. И привредници од тога доба много лутају тражећи нове путеве и непосредне везе. Досадашњи пут кроз Аустро-Угарску нама и је досад био штетан и неповољан, јер она и сама има и шљиву и пекмез у Босни, Славонији и Ческој. Одсад нам може бити још мање подесан пошто се за нашу економску подчињеност све већи прохтеви појављују. Но шта је све потребно трговини сувим шљивама и пекмезом, то сам изнео на засебном месту [1]) а овде бих рад био изнети само оно што се односи па *трговину сировим* воћем, које има своје засебне путеве и тешкоће.

Сирово воће не може да се *преноси* на далеке тргове онако лако као осушено и иначе прерађено воће, нити се може онако *чувати* као ово.

Највећу корист може земљорадник од свога воћа добити онда, кад има *у близини трг и добру цену*, и кад се *служи добрим путевима и јевтиним подвозом*, па га може свеже и сирово продати, кад само оно воће осуши или на други начин преради које не може у сировом стању продати.

На жалост, ми немамо ни за др. своје производе па ни за сирово воће у близини трга, где би се добро уновчити могло, а путови нису нам добри ни подвоз јевтин док се до тих трговa дође.

Но и да све те погодбе имамо, па и опет би трговина сировим воћем имала својих особених тегоба, с којима се морамо упознати, те да их предусретнемо како треба, јер само тим путем можемо добру трговину засновати.

Прва тегоба трговине сировим воћем лежи у *неизвесности* којој је оно изложено, јер не зависи од вредноће привредника: хоће ли му воћњак родити и воће доћи до руке. Према томе, купци не могу *сталне везе* имати ни своје агенте за то постављати, и ако често за воћем долазе из велике даљине, они не могу знати: хоће ли и догодине тамо добити и наћи оне количине и ону доброту и врсту робе, с којим раде или имати и др. потребне погодбе, које су раније налазили.

Друга је тегоба *кратковременост* трајања сировог воћа и подложеност квару, јер оно пити се може дуго да чува, нити да се нагомилава у повећа стоваришта где би чекало док му се купац не јави или удеси згода за прераду.

Трећа је невоља што је сирово воће са велике садржине воде кабасто (волуминозно), тешко за подвоз спрам мале цене коју оно представља.

Четврта је незгода што кад мало роди малу корист донесе а кад прероди оно остане ситно и неугледно, те опет без добре цене.

Све те а и др. незгоде чине те код радње сировим воћем нема правилности ни сталности, но влада шпекулација, с којом се може према приликама доста зарадити, али и доста изгубити. Да не би за земљу и народ користан обилат род у бесцење отишао, и да не би ишчекивањем подесних цена воће

[1]) *Шљива*, њено гајење и мере за унапређење шљиварства. II. прерађено издање. 1900.

пропадало и земљораднику продавала берба за коју не може знати, кад ће му опет доћи, потребна је нека *карика која би посредовала између купца и продавца* или произвођача и потрошача, и ако се обично говори да је ово посредништво излишно и штетно.

С гледишта пољопривредника који воће производи најкорисније је, нарочито за летње воће да потрошача односно купца добро послужи пажљивом бербом и добрим сортирањем воћа, а оно што не може одмах продати ни сирово употребити да брзо преради. Он не сме дуго ишчекивати боље цене, јер сирово воће пропада ако се одмах не употреби. Сем тога њему обично треба одмах готов новац и зато му је боље ако му се одмах исплати па макар и мања сума, но да чека већу а с њим дочека и квар воћа и ризик од (конјектура) промена на тргу.

Ова *брзина* потребна за трговину *сировим* воћем и ризик скопчан с пропуштеним моментима радње, то је главна загонетка у организовању трговине, и кад се она разреши поћи ће и трговина врло добро и корисно.

Пољопривредник сам не може се тиме бавити, он нема те брзине, а у шпекулацију не треба ни да се упушта.

Продаја сировог воћа мења према години место и воћњак и то одговара ономе што народ каже: „Родило воће на место и воћњак.“ Да би трговина сазнавала брзо *где* има воћа и *какво* је оно што се има, треба да се ради *с пошиљањем мустара и телеграфом*. Ни то не може сваки пољопривредник сам да ради.

Воће је у нас без реда и одбира сађено, те има многих сората и по крупноћи и употребљивости, а и по добу сазревања. Све то изазива потребу сортирања, које опет не може и не уме сваки пољопривредник сам да врши.

Све што је досад поменуто поново нас и јасно упућује на потребу да *неко посредује* између нашег пољопривредника и удаљеног потрошача. Сад је само питање: ко то може бити, и како треба изводити, па да се произвођачу не украти корист и не пресуши воља и могућност за радом око неге воћака и пажљиве бербе, преноса и др. неизбежних послова, које он мора и треба да изводи.

Да не би погрешили са предлагањем нечега новога и неопробаног, добро је да поменемо *шта раде други народи*, нарочито они који су већ на брзину навикли, дакле американци.

Американци имају *центре за збирање воћа* по воћарским местима, затим у тим центрима *подруме* за хлађење за привремено чување воћа и *магацине за паковање*, који од произвођача примају воће неспаковано, онако с кола, из корпе или сандука. Они га ту сортирају и угледно пакују, добављајући потребан и подесан материјал за то, и предају вагонима за воће, који се често доводе до у саме те магацине или пред његовим вратима чекају. У тим магацинима нарочито се истиче угледна чистоћа, нарочито у Калифорнији, која је стога највише на глас изашла. Ту се, шта више, пази и на чистоту одела оних радника који воћем раде. Милина је видети по 200—300 девојака и жена које од јутра до мрака у највећој чистоти раде пребирајући и пакујући воће. Сваки нагњечен плод одмах се одбацује. Све се то срачунава тако јевтино, а ради тако брзо да би скупље стало кад би то сам земљорадник са својим невештим радницима радио. Сем тога на неудесним колима а по рђавом путу, при преносу имао би несравњено веће штете.

Даље, у Америци имају за воће нарочите *вагоне за хлађење* (refrigerator cars), а за дуже путеве имају на путу станице за лед на којима се по телеграфској пријави за неколико минута ледом снабду вагони и пут наставља необичном брзином, јер се за воће имају нарочити *брзи возови*.

На тим возовима постоји засебна послуга за воће која с потребном пажњом утоваривање и истоваривање врши.

Тако исто у Америци одавна постоје многе фабрике за конзерве воћа, и тиме чувају воће за време од великог гомилања и снижавања цена.

Постоје и нарочита удружења за тај посао која на већим трговима држе своје агенте и телеграфским путем од њих добијају извештаје о цени и стању трга.

*

И ако знамо да је све ово овако увела Америка не из луксуза ни моде, но зато што јој треба, и ако видимо да је Америка тим путем постигла не само да са својих тргова отера европско воће, но га што више, сад у Европу доноси, опет не мислим да све то светујем Србији што је Америка

ПОДЛИСТАК

МАРА ЖИВИНАРКА

Приповетка **И. Селивановског**

с руског: **Драгиша Лапчевић**

(наставак)

— Какве си петлове бирала и где си их куповала?

— Где је се стигло. Већ у јесен ја спазим или чујем, у кога има крупних кокошију и где има одраслих и добрих петлова. Тамо одем и купим. Само сам у селима мало налазила добрих петлова, више их је у граду. Сад већ од неколико година остављам за приплод по једнога петла од својих кокошију, другога купујем са стране.

— А кокоши, ма оне биле и најбоље, не купујем?

— У томе сам нарушила материн аманет: купујем их. Имала сам у граду једног познаника чиновника; он је гајио кокоши и голубове. Његове су кокоши биле крупне и млого боље од мојих. И тај чиновник доби премештај некуда далеко. Жалио је он своје кокоши и хтео их је дати у добре руке, да не би порђале и пропале. Пред полазак ето га мени: „Купи ове кокоши! Да Бог поможе, казаћеш доцније“.... И ја купим од њега пет кокошака и једног петла. Оне су се показале одличне. Сад су се измешале с мојима, па се изукрштале. Толико се само примећује, да су од тога доба у мене кокоши још крупније и боље. Куповала сам и јајца под квочке. Једаред у сусетке моје биле су неке добре кокоши; ја купих од ње пет јајца и подметнем под квочку. Из њих су се извеле одличне кокоши. Други пут сазнам за врло крупне кокоши у једног познаника трговца и станем га молити: да ми бар 5 јајци прода. Он је се дуго опирао, напослетку ми је дао свега два и наплатио за њих 0·10 дин.; али да ми је затражио и више платила бих, да би из њих извела сорту. Сад већ има 5 година како јајца под квочке не купујем, него их насађујем из свога сопственог домазлука, узимајући их не од и сувише младих, већ од кокошака здравих, крупних, с најбољим својствима, које имају по 2 и 3 године. Кокоши, које су претуриле 4 године, ретко зазимљујем. Држим по 20 кокошију и 2 петла. Од њих 5—6 кокошију и 1 петла сваке године замењујем младима. За извођење пилади сваке године насађујем два гнезда. Пилиће целога лета пазим како се хране, хватају мухе, збирају црве, бране се и спасавају од грабљивица. О јесени већ поуздано знам, каква се својства и каква се корист крије у свакоме пилету, и одабирам од њих само одрасле, крупне, хрле, здраве и паметне комаде, остале, и младе и старе, продајем. Ето таквим одабирањем и брижљивим гајењем, ја сам и успела толико, да моје кокоши отпочињу врло рано носити јајца крупна и укусна.

— А, како су јајца од твојих кокошију укуснија од других?

— По себи се зна, да томе није никакав други узрок, до разлика у храни. За пример да узмемо краву: ако је хранимо лепим, питомим сеном, појимо чистом водом и уредно солимо — она ће давати доста густога млека; од тога ће млека бити леп и укусан кајмак и сир. Чим исту краву отпочнемо хранити сламом, отпочеће нам давати мало млека, па ће и оно бити житко, неукусно. На рђавој храни не може се ни кајмака ни сира на-

радила, али, барем понешто од онога што је тамо или на ком другом месту са успехом опробано, треба и ми да усвојимо.

Тако, треба и ми да оснујемо центре, на којима ће се регулисати промет воћа. За овај циљ ваља нам неколико места узети на око, и ми ћемо их ниже именовати.

Сем тога морамо на томе настати да се подижу Задруге и Воћарска Удружења која ће воће спремати за продају, која ће од многих сората одабирати по крупноћи и каквоћи оне које трг тражи и плаћа. Не можемо тајити да се на неке од тих Удружења више да савесно и брзо не испуњавају поруџбине и да праве велике посредничке трошкове. Нарочито им се замера подизање многих и скупих зграда, примање многог персонала, и сувишно одавање преради воћа. Због свију ових незгода које су се опазиле код Задруга, где их има, почела су се препоручивати Удружења са ограниченом одговорношћу и подстицати продаја сировог воћа.

Но кад нас је мисао о овим Задругама скорашња, и док оне ухвате јакога корена да и за овај циљ послуже, проћи ће подоста времена. Да не би то пропало неупотребљено и некорисно дужни смо помишљати на неку макар привремену и прелазну форму, док се није тражња за сировим воћем на др. страну упутила и нама леђе окренула.

До оснивања ових Задруга треба неко да припреми земљиште за њих а да колико-толико подржи неку организацију трговине сировим воћем. Умесно је упитати се: може ли и коју улогу у томе да прими Српско Пољопривредно Друштво и Подружине које би могле на удесним местима основати? Но далеко пре и потребније је на томе порадити, да се код извозних железничких станица подигну подесне зграде у којима би се воће прикупљало и сортирало, паковало и чувало до подесног рока за експедовање.

Подизање ових зграда може поред станице извршити дирекција, понека напреднија општина, па и Извозна Банка и понеки усталачнији трговац. Кад може извозник Гостимировић да се реши и подиже од тврдог материјала магацин у Јагодини само за 6 недеља док се бави извозом свежег воћа, а за све остало време уступа дирекцији за друге потребе, онда може толико пре то чинити општина која од продаје воћа има и својих прихода које треба барем делимично да троши на олакшицу те трговине. За дирекцију и државу не треба ни наводити каквих особених побуда. Дужност је њихова да помогну извоз од кога има готову у злату не малу зараду.

Кад узмемо на око ближа и даља места од Београда, онда би ова поред пруге била понајпре на ударцу: Младеновац, Раља, Кусадак, В. Плана, Паланка, Лапово а нарочито Крагујевац и Јагодина, затим донекле Варварин, Сталаћ, Ћеп, Вл. Хан, Марковац, Параћин, Лесковац.

Сем ових станица железничких, треба и паробродске узети на око, као: Радујевац, Смедерево, Забреж — Обреновац, Митровицу и Шабац. Овде узети и Б. Башту и ако нема парода, јер се она може служити сплавовима.

И напослетку изван ових станица треба основати *тргове* у центрима чувенијим са воћа, као: Аранђеловцу, Г. Милановцу, Краљеву, Пожези, Забрежу и другима.

На овим означеним местима, као станицама или трговима треба удесити све олакшице да се могу произвођачи или потрошачи довести у пословну везу. Тргови треба да подлеже надзору државном, те да се на њима с повереньем сретају купци и продавци.

На станице и тргове могу се упућивати пробе или мустре из којих ће се моћи сазнавати просечна доброта, изглед и крупноћа рода, како би купац могао знати куда му се ваља обраћати те да нађе оно чиме може потрошаче задовољити сваким воћем и у свакој сезони.

Ово шиљање проба за углед и посредовање у преносу, сортирању и исплати треба да врше Задруге Земљорадничке или Воћарске кад се оснују, па ће онда имати сву корист од добро продатог воћа њени задругари. Но како је још прерано на ове мислити, то се морају какви други посредници истаћи па макар се пољопривредници и са мањом добити морали задовољити.

Треба наћи ове посреднике и подићи магацине, треба увести тргове, треба уредити правилну контролу на тргу, све то треба уредити *што пре*. Међутим зна се, да се у нас такве ствари споро раде; а сирово се воће тражи и доста добро плаћа кад се извезе; у нас би пак неупотребљено пропало или би га појеле свиње и тек незнатна корист добила. Дакле, предстоји штета, која може бити и већа ако се та трговина од нас обрне. Овде је потребно радити брзо, а ми засад другог за те послове

купити. Тако исто: ако крави дајемо лука — млеко ће бити горко; ако је хранимо шаргарепом — млеко ће бити жуто. Нису узалуд стари људи рекли: „Крави је млеко на језику.“ То се исто може казати и за кокоши. Своје кокоши ја храним увек свежом, уситњеном храном. Храну мењам: једну им храну измакнем, а другу примакнем, али им дајем с мером, нигда их не прераним. Дајем им зрно, прекрупу, мрве, кромпир, репу, купус, све оно, што би се бацило, зими још и по мало меса, које би се, рецимо, бацало, а лети црва; ради здравља кокошијег и да би више јајци носиле, дајем им још коприве и копривеног семена, иситњене љуске. У опште речи, оне се дивно хране код мене. При таквој храни, како моје кокоши да не буду снажне, крупне и здраве, а јајца укуснија! Кокошима је од штете дуже држање у затвореном простору. Зато ја своје кокоши не скучавам. И зими, кад је топлији дан, ја их пуштам по дворишту а кад стегне мраз и времиште — утерам их под суводу. Лети кокоши по цео дан лутају и трче по својој вољи. Појим их увек чистом, свежом водом. Моје су се кокоши њојзи тако привикле. да уличну воду већ сасвим не пију.

— Видим, Марија, да ти не само волиш кокоши, но и умеш да их негујеш и храниш, — рече Михајло Андрејевић,— тако тек и ради права живинарка. Кад су у тебе тако добре кокоши ти их треба да напатиш на две стотине. Сама знаш, јајца бивају сваке године све скупља. Тако рећи јуче продавато је 10 јајци за 0·15 и по 0·25 дин., а сад се продају за 0·40 и 0.50 дин.; лети, пролећем и јесени, а по 0·60 и по 0·80 дин.; уз месојеђе а особито о Божићу још и скупље. Само двеста кокошију нећеш моћи зими држати под наслоном, већ за њих треба саградити нарочити кокошар...

— А зар их не бих могла наместити на тавану од кошаре?

— Не. Боље је саградити кокошар нарочито. Ти имаш вајат, без њега можеш бити, међу тим од вајата можеш направити добар кокошар с два одељења. Дођи у град — ја ћу ти код једнога мога познаника показати кокошар. Кад га прегледаш онда ћеш знати како треба вајат да прекројиш... Уосталом, имаш ли ти новаца за то прекрајање?

— Имам 45 динара.

— Е, то је добро! Само не оклевај, већ брзо прекрој вајат, у пролеће насади доста квочки... и кроз годину, Бог ће дати, ти ћеш од кокошију имати знаменит приход.

— А ја се све плашим, Михајло Андрејевићу, да кад ми одузму земљу, онда не само кокоши, него ни саму децу нећу моћи хранити.

IV.

— О земљи се треба споразумети са селом, — рече Михајло Андрејевић. — Позови кога доброга, разумнога суседа. Ми ћемо се с њим посаветовати.

Марија оде. Михајло Андрејевић остаде с Ољом и Вањом, разговара се с њима и распитива их знаду ли читати. Деца му брзо и с разумевањем читаше.

Ускоро се Марија врати. С њом дође и деда Андреја. Михаило Андрејевић потанко распита Андреју о томе, каква је у њих земља, сенокос шума и испаша, колико се сеје и доспева на једну душу жита, колико накосе сена, и, напослетку, упита га:

— А што, деда Андреја, хоћете да оставите Марију с голом душом?

— Не знам, како село...

немамо до *Извозне Банке*. И она је заиста тај посао и прихватила, а ако није што зазорно рећи Српско Пољопривредно Друштво упозорило је Банку како на те послове, тако и на оне странце који су се тим послом интересовали. Извозна Банка је повелику количину сировог воћа већ извезла на страну, и тиме помогла привредницима, који се тим послом баве, и увозу новца у земљу. Она је одиста *у станицама на води* своје посреднике поставила, и посао лепо отпочела, али ни унутрашњост не би требало заборавити, нарочито Аранђеловац и Крагујевац који и у непосредној околини имају доброг воћа, а и сва њена је позадност богата воћем. Још нешто. Извозна Банка ради само *за туђ рачун*, а тим је начином веома ограничен рад. Добро би било, ако је могуће, да нешто и за свој рачун и непосредно на томе поради, да и она што год предузме од онога што напред поменусмо да је Америка учинила да крене трговину воћем. Ако јој понеки посао не би одмах обезбедио ренту, на коју се она такође мора осврнати, онда треба да прискочи у помоћ држава и Српско Пољопривредно Друштво и његове Подружине које не раде за ренту но имају једино пред очима добро својих пољопривредника. Ово тим пре, што тај посао само би био привремен док се не уреди све оно што тој трговини треба. Послове које би ово Друштво на се примило, били би сродни овим којима се и сада бави, само тај рад треба организовати и по извесном плану изводити. Тако, оно треба да приређује и помесне изложбе и да пажљиво и правилно сортира воће а то чини колико и шиљање мустара; даље, да се заузме да се и друге чињенице за овај посао заложе, као: Управа Бродарског Друштва, поштанско-телеграфско одељење и железничка дирекција да ступе у ближу везу и међусобно уреде што треба да се може са сваке поштанске, паробродске и железничке станице упућивати пошиљке, нарочито мустре, или бар да веће количине воћа могу са сваке паробродске на сваку железничку станицу ићи; даље, увести телеграфско јављање о роду, ценама и количинама воћа, уредити да воће иде брзим возовима, да се такса за поштанске пошиљке смањи, да се набаве засебни и за пренос воћа подесни нарочити вагони, да се државни економи и стручни заводи употребе да за време извоза дају потребне поуке о брању, сортирању и експедовању воћа, о састављању проба воћа итд. Не би ни то било без цељи да државна Плетарска Школа, као и заводи са столарским радионицама израније спреме колико треба корпи и сандука за пошиљање мустара а и већих количина воћа, те да се ни за тим не чека кад устреба ради извоза.

С погледом на то што наше садашње Воћарство у Србији представља врло важан извор народног богатства, а према природним погодбама оно може у најкраћем времену да се знатно прошири и поправи, тако, да постане један од најважнијих извора народног благостања мишљења сам:

1. да треба што пре приступити уређењу воћарске *трговине* која би водила рачуна колико о интересима оних земљорадника који воће гаје, толико и о општим потребама становништва на важним производима Воћарства и интересима извозне трговине која за продато и извезено воће може сваке године све већу суму новца добијати без икакве неподесности за земљу и њену плодност.

2. Уређена воћна трговина имала би олакшавати сортирање, паковање, прикупљање, извоз и продају сировога воћа и тиме изазивати већу цену, па и већу корист од производње воћа, по томе би она била најбоље јемство, за рентабилитет постојећих воћњака, као и за њихово пажљивије неговање и рационално засађивање.

3. Да се на томе поради да се за уређење ове трговине а на изложени начин заузме Српско Пољопривредно Друштво, Извозна Банка, Бродарско Друштво, Краљевска Влада са свима надлежним Министарствима нарочито за Привреду и Грађевину, управа Савеза Земљорадничких Задруга, сви пријатељи привреде уопште и Воћарства на по се, да се општим садејством свију што потпуније и што брже уређење постигне као и да се отклоне све сметње које стоје на путу или отежавају извоз на страну.

4. Да се најживље на томе настане да се оснује Воћарска Задруга која би могла послужити за углед другима око увођења бољих начина рада, а и постојеће Пчеларско-Воћарске Задруге доведу у заједничку пословну везу док се мрежа чисто Воћарских Задруга не изведе.

5. Да се настане код Министарства Народне Привреде да уведе нарочито место референта за Воћарство који ће само о унапређењу те привредне гране бригу водити и који би хармо-

---

— Зар ти, деда, ниси слушао, да Антон прети да узме моју земљу за свога сина? — уплете се Марија.

— Ето видиш, шта намерава ваш Антон! — додаде Михајло Андрејевић; — а то није лепо. Марија је с децом убога сирота: грех је њих бацати у већу беду. Антонов син може се проканатити и без земље, а где ће ова жена?

— Слушао сам ја и за Антона. Оће ли бити тако, како Антон намерава? Како село реши — тако ће бити.

— Ето ти разговори са суседима и објасни им: да ако они Марију оставе без земље и због тога она пане у беду, то ће село бити обавезно хранити је с децом. Такав је закон.

—Зашто да не разговорим — разговорићу на сваки начин. Покојни Иван је мој сродник; да, треба се на сиротињу сажалити. Само у нас је много одраслих без земље.

— Одрасли, који живе с оцевима и браћом, могу живети делом од земље, а делом од другог занимања. У Марије већ има готово газдинство са свима земљорадничким потребама. Разорити, уништити то газдинство не треба, јер није лепо. Уз то она има сина, који ће кроз 5—6 година моћи земљу сам радити До његова узраста газдоваће мајка, сачувати газдинство и њезином сину биће отклоњена тешкоћа, која је условљена с оснивањем новог газдинства. Марија је жена домаћинска, она ће са земљом паметно управљати.

— Шта говорите!... За Марију сви ми знамо...

— Кад имаднете селски састанак, све то објасни старешинама кутњим. Пазовите на састанак и Марију.

— То се може.

Деда Андреја оде, Михајло Андрејевић још проговори с Маријом о разним домаћим пословима, па и он оде кући.

V.

После два дана Марија с Ољом дође у град и с Михајлом Андрејевићем оде прегледати кокошаре.

— Јевђеније Семеновићу, покажи овој жени твој кокошар замоли Михајло Андрејевић. — Она оће да подигне мало бољи кокошар за своју живину.

— Шта, то је дивна ствар! рече он, — пођите!

Кокошар је био од дрвета, нов, и стајао је на високом, сухом месту. У кокошару је било видно, сухо и чисто. Под је био патосан циглом и посут песком, рупе зантивене маховином а тренице изнутра окречене. По средини је био ходник, с обе стране ходника распоређене су одаје, које су једна од друге дељене гвозденим жицама. У одајама су одељено живиле разне врсте кокошију и живине. Кокошију је било 6 врста. Марији су се особито допале крупне, беле кокоши од врсте Брама, степените црне шпанске и још неке мале кокоши, које наличе на голубове. Ту су још живеле крупне китајске (хинеске) гуске, морске патке. инћијанке и царке.

Марија је пажљиво прегледала устројство полога, гнезда, насаде, хранења и појења; до ситница је такође распитала, зашто је баш како уређено у кокошару, а не другче. Јевђеније Семеновић предусретљиво јој све то објасни. Он је спазио, да се Марија не само интересује живинарством, већ га и схвата, разуме. При праштању он даде Марији једну књигу о живинарству и рече јој

— Прочитај ову књигу: у њој је потанко описано, како треба уредити живинарник и како треба гајити кокоши. Ако што неразумеш дођи к мени и ја ћу ти објаснити.

Марија је кокошар разгледала читава четири часа.

(наставиће се)

нијски изводно све мере потребне за ојачање извоза и продаје воћа на најподеснијим пијацама страним.

6. И преради воћа нарочито за производњу јабуковаче као одличном радничком напитку треба обратити пажњу, јер се тиме може и здравствено помоћи земљораднику те да се одвикава од ракије, која као јако алкохолно пиће веома мами на претерано уживање пића, и тиме руши здравље потрошача.

7. Да се сви државни економи ангажују и да сав свој утицај код народа заложе да се берба воћа врши правилно и на време, да се поука о сортирању и паковању воћа шири у народ, као и све др. знање потребно за производњу и негу воћа.

8. Да се Закон о чувању пољских имања у духу суврмених потреба измени, како би боље зајамчио чување сем осталих производа нарочито и чување свега воћа и воћних производа како од стоке тако и од људи, пошто је познато да оне незнатне одредбе о казнама у закону о унапређењу Воћарства не могу бити довољно јемство. Нарочито тим законом треба пољска полиција да се упути да своју озбиљну пажњу поклања тако важном извору благостања народног.

БУДУЋНОСТ ВИНА ЗА МЕШАЊЕ

Реферат Међународном Конгресу у Риму.

(свршетак)

Да би довршио списак својих података о продајној цени вина, налазим да би добро било да му додам неке о приносној цени вина за смешу.

Дакле, у Барлети, кад се све у рачун узме, један хектар земљишта под виновом лозом, у најбољим жупама, даје просечно 21 (двадесет и један) хектолитар вина вишег квалитета. Трошкови око производње, у које улази и *осигурање противу града*, и чуварство винограда, и прављење вина, износе 330 франака, која сума, кад се подели са 21, даје количник од 15 фран. 72. Ова цифра представља цену приноса од једног хектолитра вина за смешу; и њу треба сад упоредити са просечном продајном ценом за десет година, коју смо нашли да износи 25 фр. 28.

Из ових цифара излази, дакле, да је чиста добит од хектара 200 фр. 88, али то је и сума од које треба одбити и порез на земљу, и 5% интереса на капитал од земље.

У најмлађим виноградима, као и у најродњим жупама, берба хоће да дâ и дуплу количину, или просечно 38 хектолитара од хектара. У овоме случају, а он је најобичнији у Апулији, приход од вина пада на десет франака од хектолитра, за вина обичнога квалитета, а чија је просечна цена последњих година била 20 фр. 48. За овакве винограде, а они су врло многобројан у Апулији, интерес на капитал од земље (3600 фр. од хектара) неће се задружно и на чистих 8%.

Према овоме, ја држим, да никакав виноградар, ни у Апулији ни другде, не мисли на претварање свога вина за смешу у лако вино за непосредну потрошњу. Ја не велим с тога да у Апулији не треба производити асталско вино. Њега већ има у достојној количини на међународној пијаци; али, друга је то ствар правити вино за непосредну потрошњу од првих добрих састојака, а друга је ствар хтети преобратити вино за смешу у вино асталско. Па, све ако и јесте то технички могуће, опет се рачуна нема да се то чини.

Уосталом, мени је жао што не могу да вам сличне примере дадем и за *шпанска* вина. Код свију покушаја и испитивања, ја нисам могао добити из те земље потребна ми обавештења о цени приноса; али опет за то није тешко доћи до истих закључака, ако се узме, да вино за смешу достиже тамо највише цене, као и да су те цене постојаније од цена обичнога вина за непосредну потрошњу. У место, дакле, да вино за смешу у друго које вино претварамо, ми треба далеко пре да мислимо како ћемо да добро сачувамо то драгоцено наслеђе народно. И куд и камо би боље било да га усавршавамо, ширећи на тај начин и добре системе фабрикације вина. Доиста, само је право имао онај стари винарски трговац кад је казао: да је вино за смешу у свакој земљи то што и *артиљерија јој винарске војске*, и без које није могуће доћи до победе на пијачним мегданима света.

* * *

Цела је истина да су непријатељи вина за смешу данас и многобројни и јаки. Филоксера немилосрдно продире свуда из године у годину, а криптогамске болести не престају обарати наше винограде; па као да то није доста, у неким земљама практикује се заслађивање шире са јевтиним шећером, као што се врши слободна алкохолизација по подрумима, и фабрикација вина из сувога грожђа, а чиме се ствара конкуренција која није увек ни часна ни дозвољена, према вину које се и природно и непосредно добија од лозе, према вину за смешу.

У Француској стручна штампа једнодушно осуђује заслађивање шире, шећером смањене тарифе, и тражи од владе укидање ове повластице.

Слична олакшица учињена је и произвођачима за појачање слабих вина из рђавих година; али су се они њима баш напротив користили да на недозвољен начин повећају количину свога вина у подруму.

У Италији, северни виногради пробали су неколико пута да добију, у место порезе на шећер, мању тарифу за заслађивање шире; али је влада талијанска, руковођена вишим интересима народним, то потраживање до сада одсудно одбијала. И то је узрок, што вино за смешу са југа иде данас у све крајеве полуотока и одржава тамо веома важну трговину винарску.

Једни пијачни утакмичар, но који је још у области теорије, прети, чак, вину за смешу — велећи — да је то концретисано вино, на чијем испитивању раде људи од науке. И ако би се само успело са практичном применом, овај би нов производ енотехнички могао у много случајева заменити природно вино за смешу, и то заменити га много боље, него ли концетрисана шира.

У неким државама истакнуте су велике препоне обрту вина за смешу, повишавањем царине на високи му степен алкохола, или подвргавајући га унутарњим законодавним мерама због улоге му за смешу. Као што знамо, Француска удара, поред минималне тарифе од *дванаест* франака на хектолитар, према повлашћеним народима, још и сувишак царине од 2 фр. и 20 на хектолитар за сваки степен или и разломак степена од преко 12 гради.

У Немачкој, где је вино за смешу добило и неку повластицу у пограничном саобраћају, и плаћа десет марака од метарског квинтала, у исту Немачку оно се пушта тек са неким неповерењем, и подвргнуто је царинској контроли до саме му употребе. ово чини те поједини трговци немачки волију платити и царину од *20* марака, или редовну царину, него ли имати за вратом по својим подрумима царинске чиновнике.

По одредби уговорно повлашћене нације, и Аустро-Угарска од 1892 године на овамо, уноси из Италије велику количину белога вина за смешу, И то вино плаћа увозну царину од *3* форинте и 20 крајцара; али је у исто време подвргнуто и толиким ситничарским формалностима царинским, да га се — угарски произвођачи нарочито — и ратосиљају, и траже укидање оне одредбе о повлашћењу.

Најзад, Италија је, 1899 години дигла увозну царину на вина за смешу из Грчке, од 5 фр. 67 на 12 франака, па је затим донела и тако звани *закон* од *Саландре*, од 25 марта 1900 год., који је и сада у снази, и чији седми параграф гласи: „страна су вина искључена из сваке повластице, и не мого служити у овој Краљевини ни у каквој манипулацији, ни смеши ни мешавини“. Као што се види, вино за смешу, сем својих природних непријатеља и конкурената, садањих и будућих, има још противу себе и манију царинских протекцијаша и строгост законодаваца.

Може бити да се оне боје, да ће то вино, прелазећи границу као природни производ, подићи робу лошег квалитета, и конкурисати у другоме виду производима више распрострањеним.

Али препоне које се праве овоме страдајућем вину за смешу, могу бити од користи по земље које га рађају, као што је то у ствари и случај са Краљевином Италијом. Има дванаест година како је вино за смешу из Апулије и Сицилије притискивало домаћу пијацу народну, а усљед неочекиваног затварања пијаце француске, на коју је оно, скоро искључно, упућено било све до године 1887. Али ово вино, благодарећи природним му својствима, у брзо продре у подруме *других* крајева Италије, и послужи као природни поправљач лоших производа, и из добрих и из хрђавих година. Оно даде и полета фабрикацији сталних врста вина, и поможе да потрошња његова порасте у индустријским средиштима.

За последњих десет година, дакле, талијанско вино за смешу стекло је на домаћој пијаци одушку, која га је савршено попила, и попила по цену, као што смо видели, и добру и постојану. Па и данас, њиме се служи винарска трговина, да, помоћу вештине мешања изради разна асталска вина, и то таква, која иду чак и у иностранство под талијанским именом. Кад би наше трговачке капиталисте, као што их и имамо у Апулији, умеле, да у добрим годинама спрече извоз наших производа за смешу у иностранство, ми бисмо још лако могли појачати извоз вина за непосредну потрошњу, које код куће добијамо благодарећи смишљеној и савршеној мешавини.

Ми смо већ изложили разлоге, за којих ће вина за смешу бити све мање и мање, док ће потреба истог раста са појачањем производње лоших вина и пијачне тражње.

Кад би сви народи, који данас производе ово вино, били кадри да га протуре, сваки у својој земљи, као што је случај с Италијом, онда би лакше било задобити и иностранство за мешање и поправљене производе, и онда би се добила и већа сигурност и већа сталност за дотичну извозну трговину.

Веома уважени енолог пијемонтски, г. Арнолдо Стручи, на последњем енолошком Конгресу у *Конељану*, говорећи о Италији, рекао је: да извозну трговину треба што више упућивати на фина вина асталска, која могу лако да пређу царинске границе, да буду добро плаћена од имућних потрошача; јер већи део нашега вина за смешу неће више налазити одушке на страни. Овај последњи обзир нема више за Италију велике важности. А нема за то, што је филоксера већ покосила многе винограде из којих се добијало вино за смешу (Види Сиракузи Сент-Еуфемију и Милацо), као и за то, што добар део истог налази још довољно прођње у самој земљи, — ма да је и ту јако угрожено. Али, узимајући ствар са вишега гледишта, наћи ћемо да има и других, и пространих земаља у Јевропи, као што су на пример Шпанија, Грчка, Турска итд. у којима је вино за смешу, или владајући или и једини производ, па које ће немајући за њ довољно прођње на дому, бацити га на светске пијаце. И њихово најоштрије оружје противу царинских препона биће увек њихова ниска цена, подупрта још и често и рђавим годинама и слабим бербама у земљама увоза.

Уосталом, вино за смешу нема ону потребу, коју има вино асталско, да се једнако нуди и тиска испред потрошача. То је еспап врло добро познат, и сваки добар трговац зна где ће да га тражи, и наће под најбољим условима. У истини то је роба која се тражи на самоме лицу места, на самоме месту свога постанка, и која не ризикује да ће, као непозната, бити одбијена.

Сад се зна за главне врсте вина за смешу у свету; па, како не не интересују потрошача, коме долазе прерађена под другим именом, него само трговца који га употребљава за своје вештачке мешавине, те оне те лажне врсте вина за смешу) и немају потребе за рекламу на међународној пијаци.

Има и таквих лица, које покреће јако чувство патријотизма, који би волели да виде, како се вино за смешу и *силом* протура у родној му земљи; а то за то, да би се тиме стало на пут штетној конкуренцији коју оно често чини изворном и фино прерађеноме вину *асталском*, које једино заслужује да буде предмет извозне трговине. На тај би се начин, мисли се постигла корист од појачане фабрикације асталских вина за земљама у којима има у изобиљу природнога вина за смешу.

По себи, у теорији, ово је једна изврсна мисао; али много личи на ону *републику*, коју је *Платон* исфилософирао за људе какви *треба* да су, а не за нас, какви смо у ствари. То би доиста била красна ствар, да се све вино за смешу, које роди у једној земљи, употреби у *њој самој*, на фабрикацију асталског вина за велику трговину, и то би добро било, не само за то, што би се онда са равним оружјем водила винарска борба на страним цијацама, него и за то, што би то био и знак и доказ напретка енолошког у самој земљи. Можда, ће, зар, то једнога дана и бити, благодарећи све већим и јачим везама трговачким. Али само, тој се мети мора гредити природним развојем ствари, а никаквим вештачким мерама, које би ишле на привилегисање једног производа на штету другога.

Према садањем стању ствари, ова је мисао само једна смела теорија; па ће за то најбоље бити да се остави слободан извоз сваког домаћег вина: и финог асталског и оног за смешу, и шампањског, и т. д.

У свету треба да има места за све и свакога, за све људе па и за сва вина. — Нисмо ми још дошли на крај света — ни са вином. Још има крајева, и пространих земаља, на земноме шару где се још не зна за винову лозу. Пустимо је нека иде, и нека се шири тамо, снагом хигијенских и економских јој услова, и нека отрже људе и народе од употребе и злоупотребе отровних пића. Тамо ће добра чаша вина, па макар то била и чаша нашег јужног *бакара*, бити сто пута боља за стомак раднички, него ли мала чаша ма којег дистилисаног или префињеног производа.

Закључак.

1. У недостатку тачне дефиниције вина за смешу, као и у циљу олакшања трговачких погодаба, изражена је мисао, да ово име треба дати само оном црном вину или шири, која је у једно и исто време богата: *и* у алкохолу *и* у сувом екстракту и у бојадишућој материји, која има најмање 12 степена за сто алкохолске запремине, а тако исто и 28 од хиљаде грама екстратске субстанције од глукозе слободне.

Ове се шире, или вина, могу поделити у фина вина за мешање, или још простије *у вина за мешање*, која имају најмање 14 степена алкохола, и у вина *за полумешање* у којима има алкохола између 12 и 14 степена.

Постоји мишљење, да се ова квалификација вина за смешу може дати и *беломе* и *рујноме* вину, па ма како оно било препарирано, — ако само има оних, теоријских или ефективних, 12 од сто алкохола, и најмање *20* од хиљаде грама ек-

стратске субстанције, слободне од глукозе, одређених службеном методом.

Она друга вина, и црна и бела и рујна, која немају тај минимални степен алкохола, али које се употребљавају за мешање по сили вишка им другим састојцима, или по неком особеном обележју, та се вина могу звати именом *допунских вина за мешање.*

2 Производња вина за смешу опада са извесном брзином усљед старости јужних винограда, који се обрађују ниско, по латински, као и усљед силног развоја Воћарства удруженог са виновом лозом, али највише због пустошње *филоксере.*

У питању је, да ли ова садања и најчувенија вина за смешу, што једнако нестају, могу бити замењена *америчком* лозом, слободном или накаламљеном. Тамо где ова вина још постоје она су, усљед нестајања им право енолошко *благо* народно, и исто треба штитити као и сачувати светској трговини по цену свака труда.

3. Будућност вина за мешање лежи у домаћој трговини земаља где роди; али, док се не дође до потпуније му у земљи *природним* развојем, право је и паметно оставити поље слободној утакмици.

Према овоме, желети би, да се фискалне и законодавне мере ублаже према вину за мешање, у земљама које га увозе, као и да се траже особене олакшице за њ у *северним* земљама где оно може корисно потиснути алкохолске ликере.

4 Природно вино за мешање треба свуда заштитити противу неправилне конкуренције коју му прави: шећерење шире по редукцираној тарифи, слободна алкохолизација и винификација сувога грожђа.

Барлета
Декембра 1902 год.

Директор опитних подрума државних у Барлети
Професор Г. Де-Астис

БЕЛЕШКЕ

О сортирању воћа. — Воће се дели у три сорте: у прву одлично воће за јело, за сто; у другу врло добро воће за сушење, и у трећу воће за осталу прераду.

У прву врсту као први квалитет може доћи само оно воће које нема никаквих мâна, као други квалитет воће са недостацима малим, које је нешто флекаво, неравно и томе слично.

Воће првог квалитета мора бити руком брано, а не тресено и млаћено.

У другој врсти као воће за сушење може поднети други и трећи квалитет економског, стоног и први квалитет економског воћа.

У трећој врсти-економско воће долази све воће од кога се може правити пекмез, јабуковача, разни колачи од воћа и т. д. Ово воће не мора се брати руком ни нарочитим справама, но се може трести, брање тога воћа не захтева толико пажње и издатка. Овде се прима све воће од реда, и ако нису искључени ни бољи квалитети. Шта више често се деси да то воће добије бољу цену у оном пределу у коме је јабуковача у обичају, но кад би се продавало као стоно воће.

Код пажљиво сортираног воћа добије се од првог квалитета финог-стоног воћа већи приход но из смеше оба квалитета. Где нема велике разлике у цени ту се и не одвајају квалитети.

Сортирање и пажња при брању и експедовању воћа, то је темељ трговине воћем.

ГЛАСНИК

Правила за Повртарске — Градинарске — Курсеве у Циришком Кантону. — *I. Опште одредбе и организација.* § 1. Градинарски курсеви имају за циљ унапређење Градинарства и повећање производње градинарских производа како у погледу на домаћу потребу произвођача, тако и у погледу продаје у насељеним градовима, чији све већи и већи значај за трговце за животне намирнице треба да има у виду земаљска производња

§ 2. Градинарски Курс држи се, чим је за овај поднета молба Кантоналном Пољопривредном Друштву и чим је ово добало допуштење од Привредне Дирекције и чим се пријавио довољан број курзиста.

Број курзиста оба пола, који морају имат преко 16 година, треба да је најмање 10. Ако је пријављено више од тридесет курзиста, онда се курс дели на две одељка.

§ 3. Курсеви се деле на три одсека: пролетњи, летњи и јесењи. Сваки одсек дели се на теоријски и практични део и то тако да први служи као припремни за други, а обадва се узајамно допуњују.

Трајање целога курса износи 11 до 12 дана.

На овим курсевима не узима се гајење ниских воћака у обзир; напротив гајењу јагодичастог воћа посвећује се озбиљна пажња.

Песећивање целога курса обавезно је за све учеснике (курзисте).

§ 4. Руковаоца курса и надзорника (инспектора) именује Управа Кантона. Дневни ред одређује руковалац курса. При овоме ваља имати у виду то да сваки дан мора имати најмање седам пуних наставних часова.

§ 5. Приређивачи курса воде надзор над курсом.

§ 6. Сваки курзиста има собом да донесе: лопату или мотику, будачић, гвоздене грабуље и градинарски конопац. Алатљике треба да буду у добром и употребљивом стању. За остале често потребне справе као колица, канте за заливање и т. д. као и за потребно ђубре, старају се приређивачи курса.

§ 7. За извођење практичних радова стављају приређивачи курса на расположење парче земљишта од 2—3 ара. Набавка потребног семена и расада ствар је руковаоца курса.

§ 8. Податке на теоријском предавању, о избору семена начинима гајења и т. д. треба руковалац курса да диктира у лако разумљивим реченицама, а курзисти све морају записати.

§ 9. Накнаду руковаоцу курса даје држава. Надзорника курса хонорише Кантонално Пољопривредно Друштво.

§ 10. Најдаље после 10 дана по свршеном курсу, мора приређивач курса послати извештај са курса надзорнику курса Кантоналног Пољ. Друштва. Задоцњене Извештаја има за последицу губитак накнаде од стране Државе

II. Програм рада. — § 11. У погледу времена, трајања и задатка сва три одсека овога курса (§ 3) важе ове одредбе:

А. *Пролетњи одсек*, у априлу или почетком маја, траје 5—6 дана. а.) *Теоријски део.*

1. Увод. Значај Градинарства за сопствени домазлук и за тргове за животне намирнице.
2. Упознавање са најкориснијим алатљикама, које се у Градинарству примењују.
3. Упутство за рационално подизање градине или повртњака с обзиром на гајење воћа и украсних биљака. Клима, положај, ограда и заштитни зидови.
4. Припрема њива за гајење градинарских биљака увелико.
5. Обрађивање земљишта, удобравање земљишта, ђубрење.
6. Набавка семена и расада; сејање и расађивање.
7. Разпознавање сората; избор и гајење разних врста поврћа.
8. Гајење шпаргла, артичоке, рена, шампиона и т. д.
9. Размножавање и гајење јагодастог воћа.
10. Спремање и примена топлих леја и гајења поврћа у њима.
11. Појављивање болести; штеточине биљног и животињског порекла.

б) *Практични део.* — 1. Подизање привременог повртњака. Обрађивање земљишта, риголање, копање једноставро и двогубо. Руковање мотиком, ашовом и грабљама.

2. Подела. Прављење главних путева, стаза и споредних путева, прављење леја, сејање, пикирање, сађење, или справљање леја за шпаргл и сађење.

3. Покривање, заливање и т. д. као даљи радови.

4. Прављење топле леје и засејавање. Прављење поклопаца (од сламе).

5. Орезивање и нега шибља јагодичастог воћа, расађивање јагода, цвећа и т. д.

II Летњи одсек концем јуна или почетком јула траје 2—3 дана. а.) *Теоријски део.* — 1. Летња нега поврћа и јагодичастог воћа.

2. Жетва летњег поврћа, припрема за трг и за пошиљке.

3. Гајење поврћа за добијање семена.

4. Белење поврћа.

б). *Практични део.* — 1. Жетва и прибирање летњег поврћа и припрема.

2. Уређивање и поновно засађивање празних леја.

3. Нега поврћа које још није зрело: плевљење, окопавање, ђубрење, огртање, везивање и т. д.

4. Плицирање јагодичастог воћа и нега јагода.

5. Излет у веће градине.

III. Јесењи одсек. у октобру; траје 2—3 дана. а). *Теоријски део.* — 1. Жетва (начини) и начини за очувавање.

2. Зимње културе.

3. Пројект за план рада.

4. Обрађивање земљишта за зиму.

5. Понављање и испит.

б). *Практични део.* 1. Подизање локала за презимљавање, јама и т. д.

2. Сејање и расађивање зимског поврћа.

3. Скупљање, чишћење и принос поврћа у локале за презимљавање (за оставу).

4. Обрада земљишта за зиму.

„Цариградски Гласник“ бр. 37 од 12 септембра доноси ову вест: „Свиларство:“ Царском иродом установљена је златна, сребрна и бронзана медаља, којом ће се одликовати заслужни људи за унапређење *Свиларства.* Толико *Цариградски Гласник.*

Ми, који познајемо усталачног референта Свиларства у Турској г. Таркомјана, ученика школе у Монпеље-у, још из доба 1882 године, и коме је позната важност Свиларства у Турској, нарочито у Бруси и околини, можемо појмити колико ће ово подстрекавање утицати на живахне становнике Мале Азије у погледу унапређења ове лепе и занимљиве привредне гране.

Држимо да не би ни Србија требала да изостане иза овог већ одавна усвојеног средства за подстицање привредног напретка. Уједно изјављујемо да ми то декорисање заслужних привредника не тражимо за поједине ситне гране привредне, већ за целину и све гране пољске привреде.

Уосталом, одмах и то помињемо да у нас одавна постоји одредба о медаљи и да она само с тога није дељена што је одређена *за привреду и витештво*, а то су два појма, која, и ако се не морају искључивати, али ипак по мишљењу меродавних, не иду тако упоредно да се могу једним одличијем награђивати.

ОГЛАСИ

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова. 22—36

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца **Већим огласима** од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор. Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 29 броја Тежака. *Чланци:* Уређење трговине сировим воћем. — Будућност вина за мешање (свршетак). — *Подлистак:* Мара Живинарка (наставиће се). — *Белешке.* — *Гласник.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

МИШЉЕЊЕ О МЕРАМА, КОЈЕ ТРЕБА ПРЕДУЗМАТИ, ДА СЕ СУЗБИЈЕ ШТЕТА ОД ПОПЛАВА

Српско Пољопривредно Друштво позвано да и саветом и делом притекне у помоћ нашим пољопривредницима, ставило је у овогодишњи свој програм рада поред осталог и проучавање питања: *шта би требало предузети за спречавање изливања наших потока и река, те да се најплодније наше земље сачувају од засипања и одношења.*

У вези са проучавањем тога питања, *да се проучи и питање одводњавања и наводњавања, као и питање о пошумљавању.*

Да би ту тачку програма испунио, Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва, поверио је проучавање истакнутих питања нарочитом Одбору, састављеном из потписатих чланова.

Одбор је у више седница расправљао та питања, задржавајући се поглавито на проучавању првог питања као важнијег; јер, правилним решењем првог питања, биће решена углавноме и остала два питања.

Резултат тога расправљања изложен је у овом мишљењу.

* * *

Од разноврсних недаћа, које сналазе пољопривредника, постоји из године у годину све осетнија и недаћа у облику поплава, које се јављају поглавито у долинама; али од којих није сасвим поштеђен ни пољопривредник у горњем делу потока и река.

Уколико је који предео јаче насељен и уколико зиратна земља добија већу вредност, утолико су осетније и штете од поплаве; утолико ће се чешће чути глас пољопривредника за помоћ; утолико постаје све јача дужност и појединаца и државе да предузима мере, којим ће се што више умањити штете од поплаве.

Поплаве су зло које сналази не само нашег привредника, него и пољопривредника свију држава. С тога је питање о уклањању поплава проучавано од свију напредних држава.

Нама је тиме знатно олакшан посао, јер и у решавању тога питања, као и у многим другим културним питањима, ми се можемо послужити грађом и искуством које су прикупили народи који су се вековима развијали под срећнијим културним приликама, него што се развијао наш народ.

Код тих срећнијих народа данас је готово утврђен правац којим треба ићи, па да се знатно умали штета од поплаве. И где се систематски радило у том правцу, тамо није изостао осетан успех.

Искуство које су стекли ти народи казује нам, да савлађивање поплава није лак посао. Извођење тога посла захтева знатних жртава; захтева стрпљење и истрајност, више него ли ма на ком другом послу. Ваља трошити и радити непрекидно, често више десетина година, па тек да се опази осетна корист. Шта више дешава се да се услед предузетих радова местимице прилике и погоршају и привремено да штета постане већа.

То се објашњава тиме, што се предузетим радовима местимице знатно ремети равнотежа која је постигнута у току векова између нападне снаге воде и отпорне снаге земље. Али се даљим смишљеним радом поремећена равнотежа убрзо повраћа и успех постаје трајан.

Осим тога, дешава се, да предузети радови не задовоље у свему очекивања оних, који мисле да се тим радовима може штета од поплаве сатрти у корен.

Таква очекивања морају се обележити као претерана, јер има поплава које проистичу из чисто козмичних узрока; а за уклањање тих узрока данашња је наука готово сасвим немоћна.

* * *

По своме постању поплаве могу бити различите, па је према томе различита и величина штете, коју поплаве чине, а различита су и средства којима се служимо за сузбијање истих

Прво дакле треба сазнати узроке, па онда излазити и подешавати средства за отклањање тих узрока, или смањење њиховог штетног дејства.

Поплаве наступају изливањем воде из корита природних текућих вода.

Узроци са којих то изливање наступа могу бити различити.

Као непосредам узрок поплава несумњиво се мора узети да је јак излив атмосферског талога који се јавља или у облику дуготрајне јаке кише, или у облику провале облака или сједињењем обе те појаве.

Јаке кише које трају непрекидно три и више дана, захватају велику област, с тога су и поплаве од таквих киша опште у целој области коју је киша захватила.

Јаки пљускови и провале облака захватају по правилу малу област, — стога су и поплаве од таквих киша локалне.

Међутим се дешава да за време дуготрајне кише, дакле кад су и дрво и камен, и земља и травка засићени водом, наступи јачи излив у облику пљуска или провале облака. Кад се то деси при крају трајања вишедневне кише, онда се јавља најјача поплава која за собом оставља очајну пустош.

У ту последњу врсту поплава долазе и поплаве које су 1896 и 1897 године опустошиле наше најбогатије долине.

Јаке кише, које су падале скоро непрекидно недељу дана по целом југо-западном и северном делу Србије, завршене су пљусковима и провалама облака. Дневна висина кише износила је 90 и више милиметра; а ужичка метеореолошка станица забележила је дневну висину и од 130 милиметара.

То значи да је само тог једног дана пало воде из облака 130.000 куб. метара на сваки квадратни километар или на сваки 100 хектара површине. А на површину коју захвата (према тадањој подели) ужички округ, падало је тога дана преко 554,000.000 куб. метара.

Међу тим дневни изливи кише могу да буду и знатно већи; као што је то био случај крајем јуна ове године у Шлес-

кој, где су реке *Одра* и *Оаа* причиниле огромну штету поплавом која је наступила услед киша, које су трајале од 23 до 28 јуна. Висина кише за време тих дана изнела је преко 400 милиметара; а на једној метеоролошкој станици (Neu — Rothwasser, висина над морем 310 метара), пало је 26 јуна 240 милиметара. Дакле на сваки квадратни километар па 240.000 кубних метара.

Ти примери јасно казују како може да буде веома велика количина воде, која се за кратко време слива у долине.

Та вода силази местимице са веома стрмих страна и јаруга, и услед тога развија огромну снагу која руши и собом носи све што на путу нађе. Корита се речна препуне не само водом него и дрвљем и камењем и то често у већој количини и од саме воде.

Тако нанет крш, лом и нанос уопште, претрпа корита запречи пут води и она дере у страну преко њива, ливада па и кроз саме људске насеобине.

Спречавање те врсте поплава превазилази људску снагу и лежи ван домашаја нашег знања.

Све што се код таквих поплава може чинити то је: предузети административне мере да се становништво на основу метеоролошких и хидролошких извештаја, благовремено извести о опасности која може наступити, као и да се оснивањем фондова обезбеди колико толико помоћ онима које несрећа задеси.

* * *

Али, сем поплава које постају једино услед козмичних узрока има и других узрока услед којих наступају поплаве.

За отклањање тих узрока показали су се људска снага и људско знање довољно моћни, па се с тога и главни задатак при уклањању поплава или смањењу штете од истих своди на примену средстава за одстрањење тих узрока.

* * *

Сматрајући излив атмосферског талога, као непосредан узрок поплаве, могу се као даљи и то мање или више посредни узроци сматрати ови:

1. Сатирање шуме у извориштy потока и река, са висова и са стрмих страна;
2. Преоравање раскрчене земље на странама у њиве и орање истих у правцу најјачег пада, као и шанчење у томе правцу;
3. Неуредно или никако чишћење речних корита и плавног терена од крша, клада, шибља, врзина, наноса итд.
4. Јако искривудан ток воде са тако названим кључевима кроз које се креће вода веома споро;
5. Засута ушћа потока и речица;
6. Прегрђивање корита прошћем врљикама, врбама, суновима, бранама итд.
7. Премошћавање корита мостовима и пропустима са недовољном ширином и висином;
8. Засађивање обале врбама и пуштање да се врбаци подижу на спрудовима и на плавном терену.
9. Подизање зграда и насеобинама на плавном терену.

У већини случаја јављају се као повод јачој поплави готово сви од побројаних узрока.

Местимице пак често је довољан и један од побројаних узрока, да изазове изливање воде ван речног корита.

Какву штету причињава сваки од појединих узрока, познато је довољно оним пољопривредницима, чија су имања поплављена.

Осим тога, у једном веома поучном извештају од још пре 32 године, изложене су тако складно и исцрпно штете од поплава које изазивљу побројани узроци, да ми немамо потребе овди то понављати, него молимо Управу Пољопривредног Друштва, да овај наш извештај сматра као допуну оног извештаја који је израдила комисија у августу 1871 године, одређена од тадашњег Министарства Финансија *„да истражи узроке због којих се излива вода и тако честе штетне поплаве код нас догађају и да определи мере која би земаљска влада требала да иредузме да се ти штетни појави код нас отклоне или бар ублаже.*

Ми можемо само жалити што се по томе извештају сем доношења Закона о шумама, није готово ништа предузимало и што данас после више од тридесет година, морамо признати, да све оне напомене, које су у теме извештају изложене и данас важе.

Иста судбина сналазила је и све доцније извештаје оних комисија, које су после сваке веће поплаве одређиване за изналажење средстава да се поплаве спрече.

* * *

Не улазећи дакле у набрајање штетних последица од поплава, ми прелазимо на излагање начина како да се уклоне узроци са којих постају поплаве, т. ј. каква средства и какве мере ваља применити те да се одстране побројани узроци поплава, да се умањи штета од истих.

Како су у поменутом извештају из године 1871, изложена такође и средства која треба употребити да се отклоне узроци поплава, то ћемо ми само унеколико допунити то излагање, с обзиром на накнадно стечено искуство у другим државама у погледу тих средстава.

Да би се ублажила или умањила штета од поплава, треба пре свега радити на томе да се за време јаких атмосферских излива спречи нагло сливање воде у долине, као и да се спречи образовање наноса и његово изручивање у долине и речна корита.

То се пак може постићи:

1. Пошумљивањем висова и изворних делова потока и река, као и правилним газдовањем шумом;
2. Одржавањем сувата и пашњака у планинама и не допустити да се те површине зирате;
3. Њиве на стрмим и осуњитим странама забранити, а на мање стрмим странама бразде и граничне шанчеве вући више управно на пад стране;
4. Прегрђивањем јаруга и сувих потока ломити снагу воде и заустављати крш и нанос;
5. Прегрђивањем потока и речица водојанима, образовати вештачка језера у која ће се скупљати и задржавати вода од сваке јаче кише, а из којих се скупљена вода може одводити за употребу или као мотор, или за заливање, или за какву другу индустријску и пољопривредну потребу.

Даља средства која треба предузети а која се односе на стварање прилика за што правилније отицање воде и одржавање потока, речица и река јесу:

6. Регулисање потока, речица и река уклањањем кључева и јаких окука, као и давањем кориту подесан облик и величину.
7. Повећати број метереолошких станица у горњим деловима наших река и речица како би насеобине у долини благовремено биле извештене о сваком јачем атмосферском изливу;
8. Установити дуж река и речица, хидролошке станице, на којима ће се сваког дана пратити промена стања воде и благовремено о томе извештавати све ниже станице. На тај начин се може за 24 сата унапред, а и за дуже време, знати на нижим станицама, да ли има опасности од придоласка воде, кад ће она наступити и каква средства треба предузети да се штета ублажи, ако се не дâ избећи;
9. Установити речну полицију са задатком да бди над уредним чишћењем корита потока, речица и река, као и целог водоплавног терена;

10. Ни у ком случају не допуштати подизање сталних брана у кориту речном, него увек захтевати да цела брана буде покретна или да има довољно простране пропусте.

11. Постарати се за употребу воде у већем обиму, поглавито за пољопривреду.

Кад се озбиљно оцене сви послови који су потребни да се изврше при примени побројаних средстава, онда се види, да рад на спречавању поплава захтева доста замашну организацију, која се мора законодавним путем регулисати.

Да би се дакле побројана средства могла употребити потребно је предузети претходне мере за организовање целога посла.

Те мере можемо поделити на три групе и то:

I. Административне мере;
II. Техничке мере;
III. Финансијске мере;

Ма да у нас постоји већ скоро пуних 25 година Закон о водама, ипак се мора признати да је тај Закон баш у најбитнијим одредбама непотпун и да с тога готово нико не води озбиљно старање о природним текућим водама, него су оне остављене на милост и немилост не само ћуди природе него и ћуди људској.

Правило систематско газдовање водом у нас не постоји.

Поред све огромне штете коју сваке године, мање или више, трпи наш народ од поплава скоро у свима крајевима наше Отаџбине и поред многих извештаја разних комисија који се периодички јављају, после сваке осетније поплаве; поред свих лепих жеља исказиваних у програмима наших политичких партија и разних привредних удружења и установа, поред свега тога, у нас није ни до данас утврђена надлежност државних и општинских органа у погледу непрекидног старања о природним текућим водама.

Међу тим, о каком успешном раду на уређењу природних текућих вода, па дакле и на ублажавању штете од поплава, не може бити озбиљног говора све донде, докле се не утврди коме ће у дужност пасти да се непрекидно стара о природним текућим водама.

Кад се то утврди, онда је задатак администрације да за тај посао има нарочите органе, којима ће се издавати упутства и наредбе на који ће начин водити старање о природним текућим водама, као и да се одреди надзор над радом тих органа.

Уколико за извођење тога нису довољне одредбе у законима који постоје, дејствовати да се што пре допуне, а поглавито да се одмах допуни или подвргне ревизији Закон о водама, као и они законски прописи који се односе на надзорне и извршне власти у другим законима.

Даље треба установити нарочито хидротехничко надлештво које ће проучавати особине текућих вода; прикупљати за то потребне податке; снимати и израђивати пројекте, предлагати средства и начин за регулисање јаруга, потока, речица и река, као и за бољу употребу воде, стајати у непрекидној вези са органима који се старају о заштити наших шума и који раде на пошумљивању висова и страна.

Да би се пак све то могло у дело привести, потребно је обезбедити новчана средства.

Извори за набавку тих средстава могу бити различити.

Тако могло би се на радове за обезбеду од поплава и регулисања потока, речица и река, одвајати сваке године извесан део прихода Класне Лутрије; извесан део прихода шумског фонда, приход од остава које се налазе код Управе Фондова од прикупљени прилога за поплављене; приход од риболова; годишња помоћ у државном буџету; приход од имања која се добијају регулисањем потока, речица и река или исушивањем бара и мочари, приход од права на употребу вода; помоћ појединих општина, срезова и округа; прилог од сопственика чија се имања обезбеде итд.

Како ће се ти приходи прикупљати, колики ће се део трошити и друге појединости утврдило би надлештво коме би се поверило организовање целокупне службе.

* * *

То је углавноме наше мишљење о мерама које би требало предузети да се одстране поплаве и ублаже штете од њих.

Да не би и ово наше мишљење као и многа ранија, остала лепа жеља, која ће се многима можда допасти, али за остварење које неће се осетити нико позван или надлежан, то су потписати узели у претрес и питање:

Шта треба радити па да се што пре може приступити и остварењу означених мера?

Како је ово питање сада покренула Управа Српског Пољопривредног Друштва, то ми налазимо да ће на првом месту бити дужност те Управе, да на покренутом питању и даље ради и то тиме што ће уложиги сав свој утицај код надлежних државних чиниоца, да се у што краћем времену образује нарочито надлештво са искључивим задатком да се стара о нашим водама.

Јер, кад се из оправданих разлога могло установити читаво Министарство, које се више од 25 година скоро искључиво бавило грађењем и одржавањем друмова и извесног малог броја грађевина, кад се из оправданих разлога могло издвојити од Министарства Финансија засебно Министарство Народне Привреде, и у њему установити особено одељење за рударство, особено за трговину, особено за шумарство, а особено за сточарство и друге пољопривредне гране; кад се за све то могло наћи оправданих разлога па и средстава, онда би био знак веома велике неувиђавности и несхватања важности једног од најбитнијих услова за обезбеду и успешан развитак многих пољопривредних тековина, кад се ни данас не би могло успети, да се ради правилног газдовања водом, установи нарочити одељак или нарочито надлештво.

Као год што у рудама, шуми, стоци и у зиратној земљи лежи добро од кога се постизава утолико већа корист уколико се више систематски експлоатише, гаји и обрађује, исто тако и у води лежи једно од највећих добара које природа човеку пружа; добро, од кога се може постићи веома велика корист једино кад се њиме правилно газдује.

Као год што нашим данашњим радом на подизању шума, воћака и гајењу биља, расе стоке и живине, стварамо боље услове за живот доцнијем нараштају, исто тако нам је дужност да приступимо што пре и раду за правилно газдовање водом, јер се вода већ данас код свих напредних народа сматра као најбитнији услов за напредак свеколике народне привреде.

Управа Српског Пољопривредног Друштва треба даклэ својим представкама и код Министра Привреде и код Народнэ Скупштине да непрекидно подстиче да се што скорије приступи организовању систематског рада на регулисању наших вода.

* * *

На завршетку да неколико речи кажемо и о другом питању а то је: одводњавању и наводњавању. У почетку смо поменули, да решење тога питања, као и оног трећег о пошумљавању, стоји у нераздвојној вези са уређењем правилног газдовања водом. С тога, ма да би се местимичке мелиорације у погледу наводњавања и одводњавања могле успешно вршити, рецимо самим тим, ако би се основале задруге за те послове, ипак и за оснивање тих задруга и вршење мелиорација уопште, потребни ослонац у специјалном закону, кога ми немамо. За тим је потребно школовано техничко особље, које ми такође

немамо у довољном броју. А потребни су и финансијски извори, којим би се притекло у помоћ онима који су вољни да се поменутога посла лате, али им недостаје кредит за набавку новчаних средстава.

Кад би се установило нарочито надлештво ком би се поверило газдовање водом, онда би се самим тим већ живље отпочело на мелиорацији имања која пате од сувишне воде, као и оних којима воде недостаје.

Дакле, докле се год неуспе да се наше надлежне чиниоце не убеде у прекој потреби систематског рада на регулисању наших вода, дотле ће сваки рад појединаца бити или безуспешан или ће много коштати.

Ако се заузимањем Управе Српског Пољопривредног Друштва успе да се још за време наступајућег заседања Скупштине Народне донесу потребни закони онда ће се тиме добити основа за даљи рад.

Тај даљи рад имао би да обухвати: склапање задруга за мелиорацију, одређивање награде за склапање таковних задруга, као и за рационално извршено мелиорисање; приређивати предавања у циљу обавештавања, а што је најглавније треба одмах приступити припремању стручног особља, које ће извршивати све техничке и административне послове.

Тога ради треба од стране Пољопривредног Друштва настати, да се у што краћем року оснује на нашој Великој Школи нарочити агрикултурни одсек; или ако би то за сада било немогуће, онда установити уз технички факултет повремене курсеве за спрему агрикултурних инжињера.

* * *

Овим нашим мишљењем ми смо тежили, да уколико је могуће изложимо пут којим треба ићи те да се успешно могу предузети послови који су обухваћени у питањима која смо имали да проучимо.

Остављајући Управном Одбору да цени да ли смо у свему одговорили жељи Управног Одбора, ми на завршетку, поред благодарности на поверењу, морамо поновити Управном Одбору да једини пут, којим треба ићи, па да се од покренутог питања постигне очекивана корист, јесте: недопустити да се то питање успава, него са што јачом заузимљивошћу непрекидно утицати на све надлежне чиниоце.

Чланови Српског Пољопривредног Друштва:

Н. И. Стаменковић
Коста Д. Главинић
М. С. Милошевић
Јов. М. Јекић
Милан Јованић.

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

На дан св. Краља Милутина, 30 Октобра ове године слави своју славу и приређује поучну изложбу у своме дому (Немањина улица бр. 11.)

А. Распоред свечаности је овај:

1. У 8 часова пре подне скуп свих чланова друштвених и осталих пољопривредника и гостију у дому друштвеном;
2. У 8½ часова водоосвећење са сечењем славскога колача.
3. Поздравља госте друштвени председник.
4. По свршеном говору послужење гостију које траје цео дан.
5. Свечано отварање изложбе воћа и индустријских усева.

Б. Изложба.

I. Свеже воће. — Јабуке, крушке, дуње, мушмуле, оскоруше, ораси, лешњици, бадеми, кестени и др.

Треба изложити од сваке врсте и сорте по два килограма.

II Прерађено воће. — 1. Осушене воће (суве шљиве, јабуке, крушке, трешње, вишње и т. д.). 2. Укувано воће (слатко и компоти). 3. Пекмез од разног воћа. 4. Мацун (пекмез) са шећером. 5. Колачи и остале посластнце од воћа. Излаже се по 1. кгр. у завијутцима.

III. Индустријске биљке. — 1. Куделја-конопља у стабљикама и повесму и семе. 2. Лан. 3. Дуван у листу. 4. Репица у зрну и уље од ње. 5. Хмељ слободан и у мацама и пресован. 6. Пиварски јечам и слад (малц). 7. Онајз (аниж, анасон) у семену. 8. Чешљуга у главицама и целим биљкама. 9. Кромпир (кртоле) за индустријске потребе. 10. Биљке за бојадисање: брош, шафраника, срнак, руј идр. и то делови који се употребљавају за бојење и целе биљке, — излаже се по 0·25—1 кгр.

IV. Млечни производи. — 1. Масло нетопљено (путер) 2. Топљено масло. 3. Кајмак. 4. Сиреви меки и тврди.

V. Научна и остала спомоћна средства за Воћарство и производњу индустријских биљака.

1. *За развој гајења воћака.* — Справе и предмети за гајење и неговање воћака. Фотографске и колорисане слике воћака, воћа и воћњака. Фотографске слике и модели одаја за оставу, трапова и магацина, прибора за брање воћа судова и прибора за пренос паковање и вагона за извоз воћа. Слике среских и државних воћних расадника. Болести воћне у слици и препаратима и средства за сузбијање. Статистика Воћарства у Србији и у упоређењу с другим важнијим воћарским земљама.

2. *За прераду воћа.* — Цртежи, фотографске слике и модели сушница за воће свих домаћих и главних страних; даље, радионица и фабрика за пекмез и остале начине прераде воћа. Справе и прибори за прераду воћа.

3. *За употребу индустриских биљака.* — Цртежи, фотографске слике и модели мочионица (топлишта) за кудељу и лан, радионица за набијање и спремање ових предивних биљака, сушница за дуван, радионица и фабрика за цеђење уља, пивара, фабрика спиритуса.

Боје справљене од биљака за бојење и мустре предмета њима бојених.

4. *За млекарство.* — Млекарске справе, фотографске слике радионица за сирење сира и мутење масла и вршења појединих послова у преради млека. Начини доброг одржавања млечних производа и спрема истих за удаљени принос. Статистика.

Пријаве за изложбу подносе се државним економима и Подружинама; а могу се поднети непосредно и Српском Пољопривредном Друштву, у којима има бити означено име изложеног предмета, количина и месна средња цена.

Изложбени предмети предаје се Српском Пољопривредном Друштву у Београду, најдаље до 25 овог месеца завршно.

Изложба траје 5 дана. Свечано је затварање изложбе 3 новембра ове године у 5 часова по подне.

Улазак је у изложбу бесплатан.

Приликом ове поучне изложбе држаће се Збор чланова друштвених и осталих привредника и пријатеља наше пољске привреде ради саветовања о мерама за унапређење Воћарства и културе индустриских биљака.

Програм за рад овога Збора обзнаниће се накнадно.

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 30. У БЕОГРАДУ, 20 ОКТОБРА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

ИЗ СИРАРСТВА

Предавање Милана Ј. Бајића, хемичара, држано на конференцији привредника у Ужицу 18 августа 1903 године

Прегледајући јуче и данас на изложби одељење млечних производа, право да вам кажем, нисам задовољан оним што сам видео, јер је то мање или више исто што сам и иначе из нашега млекарства вињао. Из свега, што сам овде видео, као и из онога што сам и досада на нашем млекарству, а специјално на нашем, сирарству, запазио, дошао сам неминовно до закључка да наше сирарство, као год и млекарство уопште, имају врло много и то знатних мана.

Мало доцније изложићу мане нашега сирарства, јер је сирарство за наше прилике најважнији део млекарства а ово чиним у намери, да би допринео колико толико, да се те мане отклоне и тиме само сирарство поправи. Ја мислим да и ви сами увиђате, да је крајње време, да на наше млекарство обратимо већу пажњу, да отклањамо све оно, што му шкоди. Ово је утолико потребније, што, по моме мишљењу, Србија је, — а треба то нарочито и да буде, — *сточарска и воћарска земља.*

Па кад је то тако, кад је Србија сточарска земља, она треба да постане таква сточарска земља, која ће извозити само сточарске производе (масло, путер, кајмак, сир, маст и др.), јер је једно од најглавнијих економско-привредних правила, да се из земље не извози жива стока (као год ни заклана), већ само њени производи; јер извожењем живе стоке не само да је корист и добит мања, већ извожењем стоке умањујемо сточно ђубре, а ми сви знамо, да без ђубрета нема Ратарства, а Србија мора да буде и ратарска земља, и ако за сада, по моме мишљењу, не и извозничка ратарска земља.

Кад би хтео да се изразим ученије, казао бих да не треба да извозимо живу стоку зато да са њом управо у њој не извозимо азот...

А сада да се вратим на мане нашега сирарстра. Ове су, или боље рећи долазе:

1. *Што нам не ваља сириште*;
2. Што не сиримо како треба и увек на један исти начин;
3. *Што сиримо кувано млеко;*
4. *Што сир наливамо сурутком;*
5. Што сир држимо у дрвеним чабрицама;
6. *Што нам навиљају млекари*, т.ј. што су *одвише суви*, итд.

Ово и јесте узрок што је наш сир слабога а често и рђавог или и без укуса, и што се брзо квари.

Да се упознамо са појединим манама нашега сирарења.

Сириште. Наше домаће сириште не ваља, што се не држи чисто и што је често покварено, па некад квари се чак и намерно додавањем којечега.

Ово је један од најглавнијих узрока, што се наш сир квари и што се не може дуго да одржи. Сем тога нашим домаћим сиришћем није могуће увек подједнако сирити, а код подсиравања најважније је, да се увек на један исти начин подсирава. Ову незгоду врло је лако и јефтино избећи употребом т. зв. *вештачког сиришта.*

Вештачко или боље рећи фабрично сириште у употреби је тек 30 година (први га је фабрично наградио Х. Ханзен 1872 год. у Копенхагену), али се оно данас тако одомаћило да се данас у културним земљама готово једино и употребљава, па и код нас и ако се новине, понекад и са разлогом, врло споро одомаћавају, опет се у последње време и код насово сириште почиње употребљавати, да се у име бога надамо, да ће се за десетак година оно и код нас одомаћити и потпуно истиснути домаћи начин справљања сиришта.

Корист од вештачког сиришта углавном је у томе, што се оно тако *лако не квари*, што се њиме *не уноси толика нечистоћа*, а нарочито не разне шкодљиве гљивице које проузрокују кварење сира, што се њиме *много лакше и погодније руководи подсиравање*, и, што је најглавније, *што се њиме може увек на исти начин подсиравати и тако увек добивати исти производ.* А за доброту сира један од најглавнијих је услова, да се увек на исти начин подсирава, а не једанпут брже а други пут спорије и т. д.

Како већ напоменух и код нас је настала тражња вештачког сиришта. Српско Пољопривредно Друштво и Савез Земљорадничких Задруга набављају вештачко сириште (досада само есенцију) и продају га пољопривредницима, али ово још није довољно, да се вештачко сириште код нас одомаћи, шта више са његове погрешне употребе, може наступити, да оно доведе до погрешних резултата, те да га се свет више клони, ну што би га тражио. Ово последње и нагнало ме је, да о овоме коју прозборим.

Вештачког сиришта има две врсте *течног* и *чврстог.*

Течно сириште назива се *сиришна есенција* или *екстракт* (неки га називају и мајом). Чврсто сириште је *сириште у праху* од кога се граде и нарочите „таблете."

Сиришна есенција фабрично се гради на разне начине, тако по Сокслету гради се:

Кад се сува сиришта младих телаца очисте од свих делова који немају набора и исеку на ситна парчад па се екстрахују (извуку) раствором кујнске соли и то па 100 делова сувог сиришта узме се 50 делова кујнске соли, 40 делова борне киселине (борна је киселина за то, да се сириште не би кварило) и 1000 делова воде. Кад се сириште потопи у овој сланој води, добре се измеша и остави осам дана, за које се време овда онда добро промеша, после тога дода се овоме још 50 делова кујнске соли промеша и процеди. Овако награђена есенција употребљава се тек после два месеца, а њена је јачина (моћ подсиравања) отприлике 1:10000, а то ће рећи, да један део ове есенције може на топлоти од 35 степени Целзијевих да подсири у времену од 40 минути 10000 делова млека, т. ј. 1 грам есенције подсирава 10 литара млека. Има есенције и друге јачине. Сиришна есенција може се очувати једну годину па и више а да од своје јачине много не изгуби, треба је чувати само у хладу, а по могућству и у мраку. Цена ове есенције у Немачкој је 1·75—2·15 дин. у злату.

Сириште у праху. Добива се из сиришног екстракта таложењем на разне начине, а понајчешће додавањем велике количине кујнске соли и сушењем добивеног талога на ниској температури. Његова је моћ подсиравања 1:100.000 — 1:300.000 (има га и чистијег од 1:1,000.000 ну ово не долази у праксу), а то значи да 1 грам овога сиришта може да подсири 100—300 литара млека.

Сириште у праху врло је постојано, може се чувати годинама а да од јачине много не изгуби. Ово сириште има у нечему и превагу над есенцијом, јер у млеко уноси још много мање нечистоће и гљивица, незгода је његова у томе што је врло јако и није за малу производњу.

Од сиришта у праху граде се нарочите „таблете“ (пресовани котурићи) које су удешене да подсиравају 50 или 250 л. млека. У Немачкој му је цена 25 дин. килограм.

Употреба вештачког сиришта. Сиришна есенција употребљава се овако. Пре свега потребно је знати њену јачину (моћ сирења) „јачина“ је означена од саме фабрике, која је гради али није згорега, да се њена „јачина“ испита у нашој Пољопривредној хем. Огледној Станици. Ово последње је потребно још и с тога, што, као што је споменуто есенција стајањем губи од своје јачине.

Претпостављам да сви који набављају есенцију треба ову да набављају од признатих фабрика а никако не од посредника, јер тиме не само што добивају бољу и јачу робу, већ је ова знатно и јефтинија.

Када се зна и јачина есенције, потребно је још водити рачуна какву врсту сирева хоћемо да градимо. За тврде сиреве додаје се сразмерно више есенције него ли за меке. Уопште узев свака врста сира сири се на разној температури и разнолико брзо. Али углавном може се узети *да се тврди сиреви сире за 30—40 минута* никако хбрже, *а меки 40—100 минута* исто тако никада брже.

Према томе ако оћемо да градимо тврде сиреве, треба на сваких 10 литра млека додати 1 кубни с. м. есенције чија је јачина 1:10000, а ако је јачина већа или мања онда сразмерно томе мању или већу количину. За неке сиреве треба $^1/_2$—1 куб. с. м. есенције на 10 литара млека.

Приликом набавке сиришта треба увек набавити и једну малу градуисану стаклену цевчицу од 5 куб. с. м. (кошта 1 до 1·20 дин.). Рад са овом цевчицом прост је: треба повући устима, као што се на натег ради, да течност дође близу уста, па се онда кажипрстом десне руке претисне онај део цеви који је био у устима и пушта пажљиво да течност из цеви исцури до црте Вежбањем водом ово се може лако научити.

Али и да би се ово избегло, тим пре што се код нас сире махом мале количине млека, може се још згодније овако радити:

Узме се један део ове есенције па му се дода 9 делова воде у којој има 10% кујнске соли (100 грама соли на 1 литар воде) на овај начин добива се есенција која је 10 пута слабија зато се од ове узима 10 пута више но што израчунасмо према њеној првобитној јачини т. ј. ако хоћемо да сиримо 10 л. млека узме са 10 куб. см. разблажене есенције.

За додавање ове есенције треба поручити и нарочити градуисан стаклен цилиндер од 10 или 20 куб. см. (кошта 1 и 1.20 динара). Овај цилиндер може се употребљавати и за поменуто разблаживање есенције.

Разблажену есенцију не треба никада много од једном градити, већ само за неколико дана. Исто тако потребно је, да се не купује ни велика количина од чисте фабричне есенције, већ само толико колико се за једну годину може потрошити, јер као што је речено, она стајањем слаби а може се лако и укварити; из овог последњег разлога, добро је да чим се купи есенција, ова се разлије у мање медецинске флаше и ове добро зачепе чистом и целом плутом.

Приликом подсиравања најглавније је водити *рачуна на време докле подсиравање траје, т.ј. од оног момента кад се дода сириште док се млеко не усири* што ће рећи док се млеко не згусне и сиревина не одвоји од сурутке. *Као што сам већ рекао за меке сиреве не сме се сирити брже од ио минута, најбоље је* да процес подсиравања траје 1 сат. За тврде сиреве најбоље је да процес подсиравања траје 40 минута. Према томе дакле можемо се управљати, да ли ће мо сиришне есенције додати више или мање, другим речима и у овој прилици искуство је најбољи учитељ, треба само строго водити рачуна на време подсиравања. Исто тако треба увек на истој топлоти подсиравати. Топломер (термометар) је справа која потребује сваком озбиљнијем сирару. Ко нема топломера треба да проба млеко као што жене пробају воду кад децу купају. Као што је речено топлота млека на којој се подсирава различна је за различне сиреве, али она је углавном 30—35 степени Целзијевих. Када се подсирава сиришном есенцијом ову треба пре додавања помешати са мало млаке воде.

Употреба сиришта у праху иста је као и есенције. Ппотребно је пре свега знати његову јачину или ако има „таблета“ знати за колику су количину млека награђене. Уопште увек је боље узимати *„таблете“*. Како су таблете за сада удешене за веће количине млека, то је потребно од фабрика захтевати, да за наше прилике граде мање таблете за 10 литара млека, а ако ове то не хтедну, онда се можемо и са оваквим какве су послужити, ако ове оштрим ножем поделимо на више делова, 2 или 4, или ако радимо овако: Узме се 1 или више таблета па се ове растворе у одмереној количини млаке слане воде, исте онаке јачине као и она слана вода коју смо поменули да се употребљава за разблаживање есенције т.ј. на 100 дела воде узме се 10 делова

ПОДЛИСТАК

МАРА ЖИВИНАРКА

Приповетка **И. Селивановског**

с руског: Драгиша Лапчевић

(наставак)

VI.

Марија је била писмена, али нигда није читала какву књигу о живинарству, и држала је, да таквих и нема. Зато је с великим интересовањем отпочела читати књигу, коју јој је дао Јевђеније Семеновић. Читала ју је увек, кад је имала слободног времена: јутром, прекодан и особито је дуго над књигом остајала у вече. Књига јој се учинила врло интересна и појмљива, — разумљива. У њојзи је потанко описато, како треба хранити, појити кокоши, гајити их, насађивати, прихрањивати пилад, чувати јајца. Читајући, Марија је у исто време намеравала, да и она тако ради са својим кокошима, како је описано у књизи. Читајући о уређењу кокошара, она је правила планове, како ће свој вајат преправити на кокошар, а да би изашло добро и јевтино.

Једне недеље скупи се у селу Семки састанак. Деда Антон поведе реч о земљи за свог сина, и предложи да се земља одузме од Марије. Марију заступише најпре деда Андреја, по том дедица Јегор и сусед Филип. Препирали су се гласно и дуго. На састанак позову и Марију и упитају је: може ли она одржавати земљу и подносити све дације? Марија рече да може. Понова се отпоче препирка. Напослетку село реши: да половина земље остане Марији, а друга половина да јој се одузме и подели између Антоновог сина и изслуженог војника Петра. Марија је, хтела не хтела, морала пристати на такво решење. За обрађивање половине земље није било пробитачно одржати коње, и Марија их продаде за 150 динара суседу своме, који се поред тога, обвеза обрадити Марији те године сву земљу.

Када село предвоји земљу Марији, она се онда коначно одлучи да подигне кокошар. За тај посао она набави 20 трешница, једну греду за прегаду, 100 летвица и погоди двојицу мајстора за 20 динара. На св. Јевдокију мајстори отпочну рад. Марија с Ољом и Вањом унутра су насипали песак, по овоме су патосали циглом, коју су затапали малтером (креч с песком). Под је био гладак, раван и тако затопљен малтером, да се кроза-њ нису могли појавити мишеви. Затим су мајстори подигли други, дрвени под, узвишен за један метар. На тај начин створена су два спрата. За улазак у доњи спрат прорезала су врата; на растојању од 0·60 м. од земље прорезали су 5 прозора; по два на југу и истоку и један на западу; сваки прозор 0·20 м. висок и 0·40 м. широк. У једном углу унутра прорезали су отвор за пењање кокошију на горњи спрат, а затим су направили седала и утврдили их одвојено, уздуж и попреко. По дуваровима су наместили за вешање гнезда.

Како уреде доњи, тако и горњи спрат, и кокошар изађе врло добар.

Пошто је већ направљен кокошар, суседи су често долазили, обилазили га и прегледали.

— Какав си то, Марија, дворац подигла! Два спрата, под

кујнске соли. На тај ћемо начин добити есенцију, чију ћемо јачину одмах знати, чим узмемо у обзир таблета и њихову јачину и количину слане воде. Рецимо узели смо две таблете, које су удешене свака за 50 л., и растворили у 100 кубних сантиметара (1 деци) слане воде, то значи да сваки кубни сантиметар ове наше есенције може да подсирава 1 литар млека.

И у овом случају не треба од једном градити веће количине раствора (есенције), већ толико колико ћемо моћи потрошити за неколико дана. Уосталом све што важи за употребу есенције важи и за употребу чврстог сириштa односно есенције од овога. Када подсиравамо непосредно чврстим сириштем, треба ово пре додавања млеку растворити у мало млаке воде.

Подсиравање. Говорећи о употреби вештачког сириштa већ је углавном казано, како се подсирава т. ј. колико дуго треба да траје подсиравање за тврде а колико за меке сиреве. На овом месту могу само нарочито нагласити, да једну исту врста сира треба увек на један исти начин подсиравати, и то никада не хитати, већ, као што је речено, тврде сиреве сирити за 30 да 40 минути а меке 1 до 2 сата, пекад и спорије.

Да напоменем још, кад се гради тврд сир треба усирену груду (усиревину) добро раздробити, да се одвоји што је могуће боље од сурутке; а напротив кад се граде меки сиреви усирену груду не треба дробити, нити је потребно да се из исте нарочито одваја сурутка.

За подсиравање нарочито је важно да се употребљавају нарочити калупи.

Никада не треба подсиравати укувано млеко, јер се кувањем убију готово све гљивице, које се у њему налазе. А ово не само да није корисно већ је напротив врло штетно, јер, да би сир добио свој пријатан укус и да би преврео, потребне су му нарочите гљивице, — исто онако као што су гљивице (квасац, стеља) потребне за превирање шире и зрење вина.

Ова погрешка подсиравање укуваног млека, повлачи за собом као неминовну потребу и другу погрешку *наливање сира сурутком.* Кад не би сирили укувано млеко, не би морали ни сир наливати сурутком а овако кад у млеку, односно сиру, уништимо све корисне гљивице морамо хтели не хтели, ако хоћемо да нам сир преврe, да сиру додамо макар и шкодљиве гљивице које се у сурутки увек налазе и намноже. Додавање сурутке сиру утиче врло рђаво на квалитет сира, квари му укус, јер се у сурутки налазе највише оне гљивице које производе млечну киселину (од које постаје наше слатко млеко), а сем тога у сурутки има и других још шкодљивијих гљивица. Са тога разлога наш сир је увек више или мање киселог укуса и не може се дуго одржати, јер се уквари а често и усмрди.

Из овога што сам укратко изнео, увиђа се да не треба никад подсиравати укувано млеко већ или сасвим некувано, како је помужено, или за наше прилике много погодније и потребније *да се вечерње млеко укува и разлије у карлице за добивање кајмака, па кад се овај у јутру обере* (сплави) *да се томе обраном млеку дода јутарње некувано млеко и ова смеша одмах усири.* Овим се постиже двоје: задовољава се наша потреба, да имамо кајмака, и добива много бољи и маснији сир него што би био онај кога градимо само из обраног млека, а што је најглавније на овај начин не уништавамо млеку све, већ само половину, гљивица те стога и нећемо имати потребе, да кваримо сир додавањем сурутке.

Да напоменем да је код нас и неудесан и сув млекар изазвао потребу доливања сира сурутком јер је за врење сира, као што ћемо доцније видети потребна и извесна количина влаге. Другим речима, све мане нашег сирарства стоје у тесној узрочној вези, ако се отклони једна морају у исто време и друге.

Неговање сира. Да би сир превирао (зрео), потребно му је поред гљивица и ваздуха и влаге, и то не само гљивице које се у млеку налазе, већ и гљивице у млекару; све ово не може да буде како треба, ако сир превире, ако се држи у чабрицама, већ треба да је сир потпуно слободан, а ово може бити само тако ако се сир гради (а и сири) у нарочитим облицима (у калупима). И тврд као год и мек сир имају своје нарочите облике, који се дају нарочитим калупима.

Што се тиче избора врсте сира за овдашње ужичке прилике, као и за све остале крајеве, који нису поред железница и лађа, треба градити за већу продају само тврде сиреве.

Као што и у почетку рекох, наши млекари не само да не одговарају потреби, већ су и по све рђави, и то пре свега што су одвише *суви* и *врло иромајни,* а сем тога и врло *тоили* (лети) односно хладни (зими). За један добар млекар тражи се, да је *умерено топао, да има довољно влаге (око 80%) и да нема много иромаје ни светлости.* Један добар млекар, где сир превире, може бити само у подрумима (у сутерену).

Из ових разлога треба наше садање дрвене млекаре сасвим напустити, а зидане, ако се може, преустројити и поправити, али најбоље је градити нове и то или потпуно изнова или преправити наше обичне сеоске подруме. Наши сеоски подруми врло често се врло мало употребљавају, често се у њима држи ветрењача итд., зато се у њима може издвојити прегрaђивањем један извесан део, наравно да овај део треба да буде потпуно одвојен од осталог подрума, а по могућству треба да има и засебан улаз. У тако награђеном млекару треба да буде само један мали прозор, који треба с времена на време отварати. Под у млекару треба да буде патосан каменом кад већ није могуће бетонисати га. С времена на време треба под у млекару опрати, а увек се трудити да овај буде влажан. Ово се постиже тиме што се намерно сваки дан по поду просипа вода.

од цигље и прозори стаклени! За какву је то госпоштину? — питали су неке сеирџије.

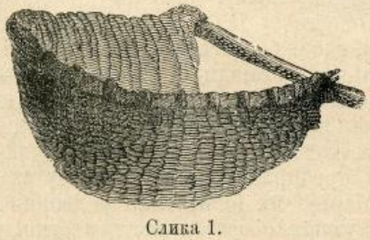
— Будалиш, Марија, будалиш, и узалуд новац бацаш! — говорили су старци.

Суседи су прегледајући кокошар, само одмахивали главом, а код куће су натенане осуђивали Маријино предузеће. Чак и паметнији суседи нису одобравали овај рад и називали су га шашавим предузећем.

Таква мишљења јако су збуњивали Марију, но Михајло Андрејевић успокојио ју је и саветовао, да на њих не обраћа пажњу, већ да гледа свој посао.

VII.

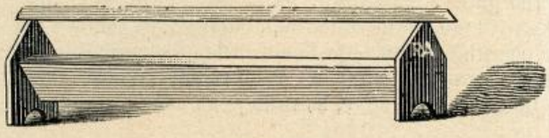
Кад су мајстори направили кокошар, Марија и Оља су успешно довршивале преграде, а Вања је оплео гнезда од витког врбовог прућа или павитине (сл. 1).

Слика 1.

Гнезда су била проста и удобна. Она су се могла вешати о дрвене чивије на дуваровима и скидати у свако време ради чишћења и проветравања.

У вече су се мајстори одмарали. Марија им показа у књизи слику, која је представљала корито за храњење живине (сл. 2).

Слика 2.

— Можете ли ми направити такво корито?, упита Марија.

Мајстори разгледају слику. Један од њих рече:

— Посао није тежак. Две дугачке дашчице са стране, једна такође дугачка а уска одоздо, две мале са стране, то уковати, и корито је готово. Само, за шта ће она летвица одозго?

— Зато, да не би кокоши ускакале у корито и просипале храну. Осем тога, летвица је потребна и зато, што је лакше преносити корито где се оће, — одговори Марија.

За три вечери један од мајстора направи 6 кор. разне величине.

— Да теби не треба још што год, да се направи? — упита мајстор Марију, довршујући корита, — можемо то у вече направити.

— А, ето, направи ми ово за појење кокошију.

И тада Марија показа мајстору слику (сл. 3.), даде му једну флашу и земљани тањирић. Мајстор пажљиво разгледа слику и изјави:

— Ја ћу ово израдити, само, по моме мишљењу, вода ће из флаше одједаред појурити, чим се флаша изврне овако, као што је на слици показано.

— Не, неће. Кад ти то направиш, видећеш и сам.

Млекарске Задруге. Ну најаоље би било кад би се подигао нарочити подрум за превирање сира уз кога били и остали потребни простори, наравно ово није могуће да уради сваки појединац, али оно што не може да уради појединац може да уради скуп људи — Млекарска Удружења и Задруге, зато је врло потребно да се сточари као и остали привредници удружују у Удружења или Задруге. Па не само што је због подрума корисно да се појединци удружују, већ Млекарске Задруге имају и иначе врло оправданих разлога. Ја са моје стране могу само топло да препоручим, да се привредници удружују у Млекарске Задруге.

Удруживање у Млекарске Задруге (Удружења) може да буде двојако: Или да буду праве Млекареке Задруге у којима ће сваки задругар доносити све своје млеко, које му остаје пошто подмири своју домаћу потребу у млеку (а не и да исто сири и др.). Ово млеко мериће му се сваког дана а с времена на време и хемиски испитивати, да би се спречила превара од стране задругара. Из овога млека израђивао би се задружно сир, кајмак, масло и др. Сви ови производи од чести би служили за подмиривање потреба задругара, а од чести и продавали другима. Наравно да сваки задругар не би морао да доноси млеко непосредно у задругу већ удаљенији задругари доносили би на одређена места, одакле би их задружна кола носила у задругин млекар. Сем оваких Задруга били би унеколико и корисна и таква Млекарска Удружења, у којима би се задругари удружили да награде добар подрум у који би сваки доносио своје готове производе млад сир или још боље и груду. У овоме подруму неговао би се сир до зрелости или управо дотле док се не потроши.

Чистота. На завршетку намерно оставио сам да проговорим о нечему, нашта се код нас обраћа врло слаба пажња, а што је за доброту млекарских производа од неопходне потребе — а то је *чистота*. Да би се добио добар сир потребна је велика чистота и то чистота и вимена, и музлице, и карлице, и бакрача, и кутлаче, и чабрице, и руку, и крпа, ис вега. Зато је врло потребно да се перу и виме краве и сви судови и све са чим долази млеко у додир. Прање треба да је потпуно а не само овлаш; најбоље је прање врелом водом или цеђом на по могућству и запаривање кључалом водом. Чим се млеко из кога суда изручило, треба га опрати да се остатак млека не би скорео, па после теже пере, а сем тога, а што је још главније, да се остатак млека не би укварио.

Закључак. Да сведем свој говор.

Ако хоћемо да поправимо наше сирарство, морамо предузети следеће мере:

1. *Да употребљавамо само вештачко сириште,*
2. *Да не подсиравамо кувано млеко;*
3. *Да не наливамо сир суротком;*
4. *Да поправимо млекаре;*
5. *Да водимо строгог рачуна о чистоти;*

Сем тога а по могућству требало би:

6. *Да подсиравамо* (једну исту врсту сира) *увек на исти начин*; и
7. *Да сир градимо из нарочитих калуша*; и
8. *Да се удружујемо у Млекарске Задруге.*

РАНКА ШЉИВА „ЦАР“ (THE CZAR)

Има томе 5—6 година, како је ова шљива повукла особиту пажњу свију воћара у Средњој Европи. Њу су одгеговали ерфуртски баштовани *Браћа Циглер*.

То је до данас најранија, најкрупнија и најплоднија шљива која већ у почетку месеца јула, а према приликама и око Петровдана сазрева.

Чињеним опитима, она успева, и то врло добро, у свима могућим земљиштним и климатским приликама и стога је врло подесна, да се увелико гаји. (Види слику на стр. 237).

Плодови рађају у читавим гроздовима, загасито су модре боје и пријатног су укуса. *Месо* је пријатно, врло слатко, растољиво и лако се од малене коштице одваја. *Дрво* крепко порашћује, а одликује се и тиме, што обилато рађа.

Све ове врлине, треба и наше воћаре да потстакну, да ову изврсну шљиву набаве и у што већем је размеру размноже.

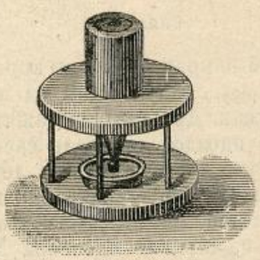
Д-р. Радић

О ПОГРЕШКАМА, КОЈЕ СЕ ЧИНЕ ПРИ РИЉАЊУ

Скоро ће наступити време за *риљање*, а како сам видео да при рйљању многи греше, то ми је овим написом циљ, да наше привреднике упозорим на те грешке.

Још ранијих година, ја сам и у овом листу писао о рйљању, изнео сам његова добре стране и казао сам начин: како га треба извршити, а сада ћу да побројим и грешке, које наши привредници при рйљању чине. Погрешним рйљањем угрожава се добар успех тога посве важног рада, и врло лако може да

Мајстор истога часа прихвати се израде, и кад би готово, Марија флашу напуни водом, утури је у прорез и намести јој грлић у тањирић. У тањирић, на велико чудо мајсторов, изашло је врло мало воде, само онолико, колико је било растојање од флашиног грлића до тањиријевог дна. За тим Марија поче кашиком испљускавати воду из тањирића, а из флаше је у тањирић цурило онолико воде, колико је из тањирића испљускивано.

Слика 3.

— Ето, видиш.... Кокоши ће из тањирића пити, а вода ће из флаше сама собом цурити и допуњавати попивену количину.

— Ти си, Марија, врло досетљива. У нас кокоши хране на земљи, а воду пију из барице.

— То није добро. Кад се хране на земљи — онда храна пропада, кокоши се гоне и туку; вода је из барица рђава и нечиста.

VIII.

Мајстори су кокошар довршили у половини марта. Марија је одмах похитала да доврши послове у њему. Доњи спрат поделила је на пет одељења, а горњи на четири. У гнезда је наложила меку јару сламу и обесила их о клинове по дуваровима. На послетку је 17 марта ујутру побрисала под, посула га песком по том потрусила сламом и метнула у оба спрата по један сандучић с песком. За тим је од свију кокошију изабрала 8 најодраслијих здравих и носких кокошију и једнога двогодишњег петла и наместила их на другом спрату; у доњи спрат сместила је 12 кокошију и петла. Кокоши се гласно разраколише и весело потрчаше по кокошару; петлови с издигнутим шијама поносито су ходали и пажљиво посматрали нов стан. Сви су били задовољни овим насељем. У кокошару је било довољно простора, уз то још и и чисто, видно и свеже.

Но, петлови спазе храну и позову кокоши. Оне брзо притрче коритама. Отпочне пир. С почетка су појели тесто од мекиња и искувани овас, по том кувану репу, за тим мало конопљаног семена и, напослетку, дато им је нешто мрсне (животињске) хране. Кокоши су јеле брзо и једна по једна дотрткавала је на водопој, где је била свежа, чиста вода. Петлови, славни гостољубиви домаћини, стајали су около, гостили су кокошке, понекад су и они кључнули у корито, али су смотрено очекивали, док се кокоши нису нахраниле. Тада и сами приону на корито. После јела кокоши се расну по кокошару. Неке су се бискале, друге су пребирале песак, треће су се купале у песку. После два часа Марија их је пустила у двориште. Пред заход сунца кокоши су ужинале овса, а за тим отишле у кокошар на седало. У вече је Марија затворила кокошар и обезбедила их, да им не досађује никакав непријатељ. Кокоши су поспале, а Марија је још исто вече укувала кромпира с мекињама, да сутрадан нахрани кокоши.

(Наставиће се)

наступи случај, да од тога скупог и великог радâ имамо више штете но користи.

Многи греше у томе, што рйљају *увек* по неком прописаном правилу: копају 60—80 и више сантиметарâ дубоко, избацују доњу, неплодну земљу на више, а горњу, плодну, бацају на дно претходног рова — не обзирући се нимало на постојеће изузетне прилике.

Ко има добро, нормално земљиште, тај се и може баш строго придржавати опште-прописаних правилâ. Али има *више* таквих случајевâ, да се при рйљању не може придржавати општих правилâ, него се та правила морају подешавати саобразно постојећим приликама.

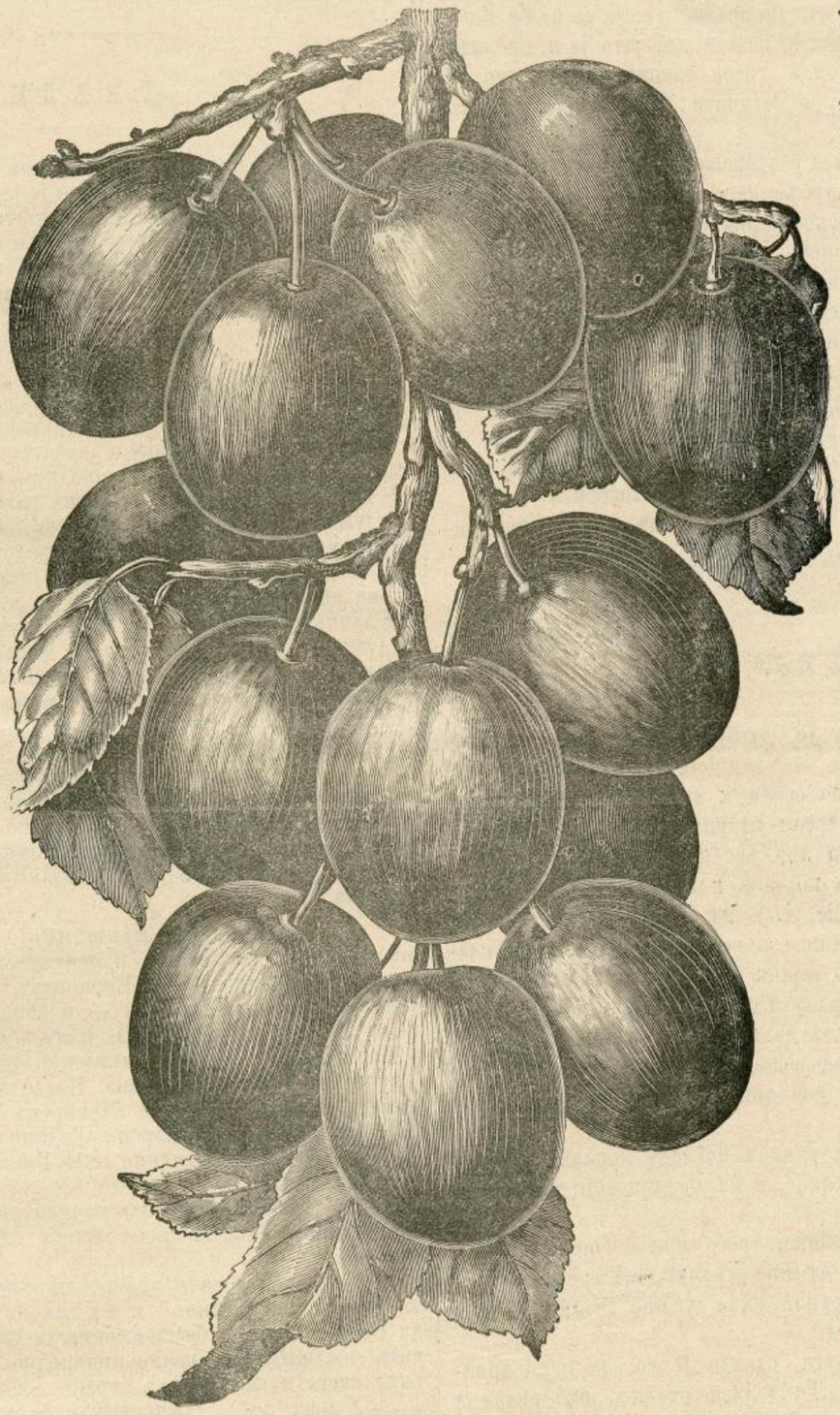
Пâ већ и на ово *просто* питање: *колико дубоко* треба рйљати? мора се, према разним приликама, разно и одговорити За *повртњак* довољно је у *почетку* да се на два ашова дубоко прериља, а доцније, у току времена, све по мало дубље. На тај ћемо начин *постуйно*, али *трајно* земљу удобрити; а за шибље и воћке треба одмах 60 до 80 сантиметарâ дубоко рйљати.

У случају пак, кад би баштина у извесној дубљини била подводна, онда се и не може и *не сме* у прописаној дубљини рйљати, него се мора тако удесити, да се до воде не дође, јер би се у том случају рйљањем уситњена и водом пресићена земља претворила у прâво блато, а кад би се затим вода оцедила, онда би се земља као камен стврдла.

Да наведемо сад један други пример: Ја имам — рецимо — једну баштину, посну, плитку и суву. У дубину од својих 80 сантиметарâ, а местимице и дубље, налази се непропустљив слој листца, ўме или глйне. Кад бих ја у овом случају на обичан начин 60—80 сантиметарâ дубоко рйљао, то ми не би било ни од какве вајде, јер би тврд, чврст слој остао нетакнут. Тек кад се рôвови буду дубље копали, па се у томе и онај непропустљив слој буде уједно провалио, онда ће бити то рйљање благотворно, успехом крунисано.

Да наведемо још и трећи случај: Рецимо, да у земљи нема иловаче, т. ј. да је нема у горњим слојевима, а да је има у доњим, у здравици; или, да нема песка, ког би могли одоздо узети, пâ, може бити, да би доле могли наћи и кречуше, шта више и црнице. Онда ћемо се при рйљању управљати *по месту добре земље*, пâ ћемо онде, где она *дубље* лежи, дубље и рйљати, а где плйће лежи, *плйће* ћемо и рйљати.

А да ли треба при рйљању избачену земљу измешати, или ју *слојимице* слагати? То је *друго* питање, на које се такође не може онако *уопште* одговорити. Ако будемо у баштини, где је земља иначе добра и плодна, само на два начина дубоко рйљали, онда је сасвим умесно, да горњу земљу преврнемо и бацимо на дно рôва, а доњу да изнесемо на површину. Жиле посејаног поврћа брзо ће продрети из горњег, још довољно неоплођеног слоја у доњи, још раније оплођен слој, дакле *сад* у плодну здравицу. Одоздо избачена неоплођена земља, која сад сачињава горњи слој, оплодиће се ђубрењем, кишом, снегом, и удобрити мразом и ваздухом, *и онда ћемо кроз неколико година имати за два ашова дубоку плодну земљу*. Њу ћемо дакле, сваке године више пута прекопавати, она ће се све боље оплођавати и постаће за сваки усев удобрена и спремна културна земља.

Ранка шљива „Цар.“

Другче је пак онда, кад се *дубље* од два ашова рйља. У том случају може нам се врло лако догодити, да добру земљу претрпамо и на њу сувише неплодне здравице одоздо набацамо Мени су случајеви познати да је иначе у горњим слојевима *добра*, *плодна* земља, прекомерно дубоким рйљањем, претворена у сасвим неплодну земљу. Ако је здравица у дубљини добра, онда и Боже помози, може нешто и од дубоког рйљања бити, али је свакојако погрешно, кад се при дубоком рйљању земља просто само из дубине на вйше преврће. Сад ћемо да кажемо: зашто то не ваља.

При дубоком рйљању не сме се *добра*, *плодна* земља, *ни под којим условима и ни у ком случају*, бацити на дно рôва, јер би у тој дубини била недостижна биљкама с краћим жилама. Добра земља треба увек да дође у ону дубљину, у којој ће ју биљке својим жилама достићи моћи. *Само се у том случају постиже циљ правилно изведеног рйљања.*

За копача је најподесније и најлакше да изрйљану земљу слојимице у рôв баца, како му по реду на âшов дође. Кад је

земља у целој дубљини *једнака, онда* се још и може без приговора опако слојимице по реду бацати; али, ако се код дубоког рйљања појаве *разне врсте земљишта*: сад песак, сад глина, сад кречуша, тресет и т. д., онда треба те разне врсте при рйљању *измешати* и *измешане* у рôв бацати, јер *ниједна* биљка не воле, да јој жиле сад у једну, сад у другу врсту земље долазе, док им је добро измешана земља добро дошла.

Ако је при дну рова рђава земља, која за порашћивање културног, питомог биља ништа не вреди, а која се не би могла удобрити ни обрађивањем, ни ђубрењем, као што је н. пр. шљунак, гниласта ума и т. д., онда треба такову земљу само подубље прекопати, па на дну и оставити; или ју пак ископати и на страну бацити.

Још ћу нешто да кажем и о ђубрењу прерйљаног земљишта. Закопавати ђубре *дубоко*, дубље него је потребно, — то је из основа погрешно. Предубоко затрпано ђубре не може довољно да сагоре, да иструне, јер нема зато потребног ваздуха, него се тамо доле укисели, утресети. Ја сам виђао и у напреднијим земљама, да неки привредници при самом рйљању *одмах* и ђубре; али је много боље и целисходније, да се ђубре поврх прерйљаног земљишта подебље нанесе, подједнако растури, па доцније поткопа. У *горњим* слојевима најбоље упливише ђубре на биљке, нарочито оно с крађим жилама, а при рйљању за сађење воћакā, можемо и дубрље ђубрити, али не свежим, скорашњим ђубретом, него добро сагорелим *буњиштем*.

Уверен сам, да после овог упута, неће више нико грешити при рйљању и ђубрењу прерйљаног земљишта.

др. Радић.

БЕЛЕШКЕ

Да познаш да ли је добро семе за сађење црног лука — арпацик. — Узми десетак главичица с реда, сваку пресеци пљоштимице по среди и види: да ли има једну клицу — зелен зивијутак у среди главичице или две. Ако има једну клицу добро је; а ако има две клице, неваља.

Онај арпацик што има по две клице тераће сву снагу кад стане у пораст на бикове, т. ј. из једне клице редовно ће растити бик — или протеклица за семе а из друге клице главица лука. Но поште је оно клица што тера у бик увек јача те освоји и приграби сву храну и снагу за себе, то она угуши ону клицу од које би требала да постане главица. Угуши те закржља главица и онда, кад редовно закидамо и уништавамо бикове за време пораста; а још више, кад их напустимо да расту а не уништавамо их.

Према томе, најбољи је у овом погледу арпацик који ни мало нема главичица са 2 клице, а најрђавији који је сав или већином са 2 клице.

Поред ове поменуте особине, треба при избору семена— арпацика — гледати и на то, да није шуљчив, већ треба да буде једар; да не буде сувише крупан нити сувише ситан; да није већ проклијао, промрзо и т. д.

Овде је вредно напоменути, откуда је то, да неки арпацик има 2 а неки 1 клицу, То долази отуда: што рђави и несавесни повртари — баштовани и семенари не остављају изводнице за семе зреле и одабране главице лука да редовно роде и донесу семе у другој години, као што би требало; већ остављају семе за произвођење арпацика и од прорашлике т. ј. од оних главица које прорасту у бик из друге клице и донесу семе у првој години.

Неки чине ово зато , што им је дуго да чекају да произведу право и добро семе за арпицик тек у другој години; неки нарочито збирају ово као и од прорашлике од купуса и другог поврћа рђаво семе само за пијац за продају а за себе задржавају добро семе; а неки опет мешају рђаво семе за добрим да га више имају за продају кад наиђе добра цена. Сваки овакав рад је превара која штету наноси пољопривредницима тиме: што се размножава арпацик, који тера само у бикове; купус, који неће да заглавичи; цвекла, ротква без корена и друго рђаво поврће. Зато би над радом семенара и повртара требало завести надзор.

ГЛАСНИК

Вредно пажње. — Добросав син Алексе Симића из Љубане у срезу расинском израдио је један врло леп сламни шешир и овај преко Пољопривредног Друштва послао Царинском Музеју на поклон. Добросав није учио плетарство већ је овај шешир израдио као самоук, с тога је овај његов рад заслужан пажње и требало би га потпомоћи у изучавању плетарства, пошто за ово и наклоности има.

Подаци о Закону народног благостања. — Још 1836 године узакоњено је да се у селима „на кућу, баштину, два вола и краву“ нико задужити не може. Овим је хтео законодавац обезбедити породици један део имања који ни њен старешина није смео упропастити. По законику о грађанско - судском поступку од 1865, тај део имања обезбеђен породици износио је два дана земље (§ 471). Почетком седамдесетих година један посланик који је заслужио да му се име не заборави, *Димитрије Јованоовић*, дошао је на мисао да ову законску одредбу, која је првобитно имала да обезбеди породицу од њене старешине, прошири тако да њоме обезбеди овог последњег од зеленаша. Иницијативом тога посланика Скупштина је 1873 одлучила да сељак не може ни задужити ни продати пет дана земље. Она два дана која по законику од 1865 није смео задужити, била су потребна да би исхранио породицу; ових пет дана, да не би пао у сиротињу. Прво се, дакле, покушало да се сељак посредно одврати од зеленашких зајмова, и у том су циљу били установљени кредитни завода, код којих се могао добити зајам по умерен интерес. Кад ово није помогло, онда се прибегло непосреднијим мерама, и сељаку је, у ствари било забрањено да се, преко извесне границе задужује код приватних зајмодаваца. У тренутку кад је изгласан, закон од 5 дана назван је „Законом народног благостања.“

На Петровској Скупштини. — (1848), два округа, београдско и крагујевачко, и депутат Лицеума захтевају да се уведе и једна школа за „Економију,“ али влада ову молбу не уважава, јер нема људи и — новаца.[1]) Таква се једна школа, ради унапређења земљорадње и сточарства, установљава тек 1852, у Топчидеру,[2]) али је на жалост и она после неколико година (у јануару 1859 год.) затворена. После дужег низа година 1872 основана је Земљоделска и Шумарска Школа која је после неколико година опет затворена. Године 1882 основана је Ратарска Школа у Краљеву; а године 1891 Винодељско-Воћарска у Букову код Неготина.

По Закону о тим нижим школама чека зе више од двадесет година да се и трећа оснује за Сточарство и планинско газдовање.

У добу кад се о унапређењу привреде говори и са престола и из скупштине и на законима о томе ради, добро је да се зна, да се и без посебних закона може снажна полуга ставити у службу оне гране привредне, која земљи доноси половину свега новца што са стране добијамо.

У исто доба дужност нам је и то изјавити да ове напомене о ранијим привредним школама не чинимо ради подсећања како је већ време да се која и од ове две затвори, но како би било време да се она Земљоделско-Шумарска оживи, а поред прво поменуте две оснује и трећа, која тек с њима чини хармонијску целину.

Живинарство у Мађарској. — Како огромне приходе доноси живина, јаја и перја може се свако лако уверити кад

[1]) Зборник IV.

[1]) Зборник VII.

буде прочитао ове редове. Мађарска је 1902 године добила само за извежену *живину* 24,624.288 круна, а за извезену *живину*, *јаја* и *перје* укупно је добила 67,348.640 круна. Живинарство је, према овоме, једна од најважнијих привредних грана у Мађарској. Живине (кокошака, гусака и пловки) имала је Мађарска у години 1884 свега 11,483.877, а већ године 1895 овај је број порастао на 110,085.897 комада. 1884 године вредност живине рачуната је на 7,000.000 круна, а 1895 године 75,000.000 круна.

По статистичким подацима, *извезла је* живине и њених продуката 1901 години.

	У ВРЕДНОСТИ КРУНА
Русија	150,000.000
Мађарска	62,000.000
Италија	46,000.000
Аустрија	25,000.000
Белгија	25,000.000
Данска	25,000.000

Највише увози живине, јаја и перја од живине Немачка (за 192,000.000 милијуна круна) и Вел. Британија за 154,000.000 круна.

Из Мађарске највише увози Аустрија, она је њен најбољи купац. У години 1901 извезено је у Аустрију за 32,500.000 круна, а у Немачку за 28,000.000 круна.

Трговина *јајима* из године у годину расте. Пештанске радње раде на томе да се ослободе посредништва бечких радњи, које су досада имале у својим рукама главну трговину. 1901 године укупан извоз јаја достигао је вредност од преко 30,000.000 круна.

Ово је леп и поучан пример за нас да своме живинарству што озбиљнију пажњу обратимо, јер би ми могли бар *десет пута* више живине и јаја производити и на страну извозити, а да би то од несумњиво велике користи по наш народ и државу било, није потребно да се нарочито помиње и истиче.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС

Готов је

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА

ПРЕСТУПНУ 1904 ГОДИНУ

ИЗДАЊЕ

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

УРЕДИО

Паја Т. Тодоровић — Ђаковчић

Садржина му је ова:

I Календарски део. Пасхалија, страна 3. — Покретни празници, стр. 3. — Ове године има, стр. 3. — Црквени календар у 12 месеца, сунце излази и залази за сваки месец, поучне пољопривредне изреке и пољопривредни радови у свима месецима, стр. 4 до 27. — Дани у које се радње затварају, стр. 28. — Државне светковине у Краљевини Србији, стр. 28. — Српска народна и црквена светковина, стр. 28. — Слава пољопривредних завода и удружења, стр. 28. — Погађање времена, стр. 28.

Владалачки краљевски дом српски, стр. 29.

Више духовенство у Србији, стр. 30. — Министарство Народне Привреде, стр. 30.

Телеграфске таксе, стр. 31. — Телефонске таксе, стр. 31. — Поштанске таксе, стр. 31. — Општинске поште, стр. 32. — Државне таксе, стр. 33. — Општинске таксе, стр. 35. — Свештеничке таксе, стр. 35. — Марвено-лекарске таксе, стр. 36. — Панађури у Србији, стр. 38. — Пазарни дани у варошима и варошицама, стр. 40. — *Државна железница:* I Ценовник билета, стр. 41; II. Тарифирање главних пољских и домаћих производа и привредних предмета на државним железницама, стр. 43. — *Српско Бродарско Друштво:* Тарифа на бродовима стр. 45; Тарифа за робу стр. 46 — 47.; Споредне и ђердапске таксе стр. 48. —

Њ. В. Краљ *Петар I.*, стр. 49. — Краљевска заштита Српском Пољопривредном Друштву, стр. 50.

II Поучни део. Чланци:

Плуг подривач, екстирпатор и скарификатор (са 5 слика), стр. 55.

Репица (са две слике), стр. 59.

О пиварском јечму и његовом гајењу (са 1 сликом), стр. 62.

Морска репа (са 2 слике), стр. 66.

Коров и његово уништавање (са 5 слика), стр. 71.

О колери и дифтерији код живине, стр. 75.

О производњи свежег масла (путера) на мањим имањимм (са 14 слика), стр. 79.

О трешњи (са 3 слике), стр. 87.

О подизању винограда на стрменитим положајима (са 3 слике), стр. 91.

Подизање храстове горе сејањем, стр. 94.

Поуке о чувању здравља, стр. 101.

Кратке поуке. Зелена храна за стоку, стр. 107. — Храњење стоке зими, стр. 108. — Средство за повећање производње јаја у живине, стр. 109. — Гојење и клање гусака, стр. 109. — Гојење ћурака, стр. 110. — Гојење пловака, стр. 110. — Ка гојењу кокошију, стр. 110. — Гојење голупчића, стр. 110. — Набавка и навикавање голубова, стр. 110. — Вălови у свињским стајама (оборима), стр. 111. — Стајско ђубре на ђубришту, стр. 111. — Размножавање леске, стр. 111. — Проба јаја на светлости, стр. 111. — Лек против ревматизма, стр. 111. — Воће и грожђе у домаћем лекарству, стр. 111. — Пазите на ватру и светило, стр. 112. — Чувај децу од скрлетине (шарлаха), стр. 113.

Орачи, стр. 114.

Заслужни људи за српску пољску привреду. *I. Оснивачи Српског Пољопривредног Друштва*:

Др. Милован Спасић (са ликом), стр. 115.

Коста Црногорац (са ликом), стр. 117.

Фрања Вштетечка (са ликом), стр. 119.

Важније биљне болести и штеточине. *Болести усева и биљне готованке:* Лек од главнице (снети, гари) стр. 120. — Средство противу рђе (пламењаче), стр. 120. — Протину ржане или црвене главнице (са сликом), стр. 120. — Средства противу пламењаче на кромпиру и др., стр. 121. — Плесан на хмељу, тиквама и т. д. стр. 121. — Вилина косица, стр. 121. — Кудељица или водњача (са сликом) стр. 121. — *Штеточине усева;* а) Штеточине у земљи (Гундељ или жук, са сликом; Скочибуба или скочац, са сликом; Земљина гусеница или Потајница; Ронац или Ровац (Коњоштип), стр 122. б) Штеточине изнад земље (Скакавац; Бувачи; Лисне ваши) стр. 122. г) У житницама (Житни жижак са сликом; Гриња; Грашкар) стр. 123. — Крупније животиње (Зец, Миш), стр. 123.

Болести и штеточине воћа. Болести (Трула рана или огањ; Жива рана или скорбут; Смолоточина или смолоток; Бледобоља или жутица; Коврчавост; Рђа и Црвена рђа (пламењача) са сликом; Пасуљаре или Криваје). стр. 123. — Штеточине (Гундељ или Жук; Ронац; Крушкова пипа, са сликом; Крушкова зоља, са сликом; Велики Мразовац, са сликом; Глоговац, са сликом; Главоња; Јабучни мољац, са 2 слике; Јабучни смотавац; Лисне ваши; Крвава ваш, са сликом), стр. 123.

Болести и штеточине лозе. Болести (Пламењача или Пероноспора, са сликом; Плесан или Оидиум, са сликом; Црњевина или Антракноза), стр. 128. — Штеточине (Грожђани смотавац или Кисели мољац; Писар; Маказар; Прегаљ), стр. 130.

Прва помоћ у неколиким напрасним болестима код стоке (Надув код говеда; Колика или наступ код коња, Пролив; Крвомокрење код говеда; Задржавање мокраће; Запаљење очију; Запаљење вимена; Запаљење жљезде или гунтураћ; Шап и устобоља; Убој и ране) стр. 130.

Прва помоћ у несрећним случајевима и напрасном обољевању код људи док лекар не дође (Код пљувања и бљувања крви; Код смрзнутих; Код обешеног и удављеног; Код грчева; У несвестици; У капљи; Од сунчанице; Код изгоретине; Код тровања; Код рана и крволиптења), стр. 132.

Важније напомене из пољопривредних закона. По закону о нижим пољопривредним школама, стр. 133. — По закону о пољопривредним станицама, стр. 134. — По закону и унапређењу воћарства, стр. 134. — По закону о обнављању и унапређењу виноградарства, стр. 135. — По закону о унапређењу сточарства, стр. 135. — По закону о шумама, стр. 136. — По закону о риболову, стр. 139. — По закону о лову, стр. 140. — По закону о чувању пољског имања, стр. 141. — По закону о уништавању штетних животиња и биљака и о заштићавању корисних животиња, стр. 141. — По закону о панађурима и недељним пазарним данима, стр. 142. — По закону о непосредном порезу, стр. 144.

Пољопривредни подсетник. Подаци о сејању усева, стр. 147. — Календар за обремењену стоку, стр. 148. — Колико треба биљака

за сађење на хектар, стр. 150. — Метарске мере, стр. 151. — Претварање ланаца земље у аре и хектаре, стр. 152. — Претварање дана орања, плугова земље, јутара земље или коса траве у аре и хектаре, стр. 152. — Претварање ока у килограме и драмове у граммове, стр. 153. — Претварање акова у хектолитре, стр. 153. — Таблица за израчуњавање вредности украђених или повређених шумских дрвета у државним или другим шумама, по чл. 107 и 108 Закона о шумама, стр. 154 и 155. — Прорачуњавање кубне садржине округлих дебала, по кубним метрима, стр. 156 и 157. — Форинте на београдском тржишту за сребро, стр. 158.

Образци из пољопривредног рачуноводства. I Пример за «Бележник радова и догађаја» на имању, стр. 159. — II. Пример за «Извод добитка (или губитка)», стр. 160. —

III Пољопривредне установе и удружења. Српско Пољопривредно Друштво (Установа; Управа друштвена; Секретари секција; Чланови оснивачи; Чланови дотровори; Чланови утемељачи; Почасни чланови; Редовни чланови; Чланови помагачи; Подружине стр. 161. — Школа за Ратарство у Краљеву, стр. 172. — Школа за Винодеље и Воћарство у Букову, стр. 172. — Државни Сточарски Завод, стр. 173. — Топчидерска Економија, стр. 173. — Пољопривредне Станице, стр. 174. — Лозни расадници, стр. — 175. Сресни расадници, стр. 175. — Практична шумарска школа у Краљеву, стр. 178. Државни шумски расадници, стр. 178. — Шумске управе, стр. 179.

Савез земљорадничких задруга у Београду, стр. 179. — Главна управа свих «Кола Јахача Кнез Михаило», стр. 180. — Српско Пчеларско Друштво, стр. 180. — Пчеларско-воћарска задруга у Београду, Пчеларско-воћарска задруга за округ моравски, Крагујевачка пчеларска задруга, стр. 180. — Друштво за унапређење свиларства у Србији, стр. 181. — Савез ловачких удружења, стр. 181. —

Српско акционарско Друштво за земаљски сточни трг, клање и прераду стоке, стр. 181. — Извозна Банка, стр. 182. — Прва београдска млекарска задруга, стр. 182. — Угледни млекар М. Драшковића у Смедереву, стр. 182. —

Друштво за чување народног здравља, стр. 183. —

IV Додатак. Стечај награда Срп. Пољопривредног Друштва за напредније начине рада, стр. 184. — Стечај за практичне пољопривредне поуке, стр. 175. —

Ценовник пољопривредних алата и машина које се могу добити код и преко Срп. Пољопривредног Друштва, стр. 186. — *Ценовник* воћних садница и украсног дрвећа и шибља Школе за Винодеље и Воћарство у Букову, стр. 188. — *Ценовник* семена станице окр. моравског у Ћуприји, стр. 189. — Ценовник садница благородног воћа, украсног и четинарског шибља и осталих производа пољопривредне станице округа подринског у Шапцу, стр. 189. —

Српске пољопривредне књиге и новине. I Књиге, стр. 191. — II Књиге за народ, стр. 193. — Новине, стр. 193.

Приватни огласи.

ОГЛАСИ

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова.

23—36

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца
Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.
Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 30 броја Тежака. *Чланци:* Из Сирарства. — Ранка шљива цар. — О погрешкама које се чине при ријању. — *Подлистак:* Мара Живинарка (наставиће се). — *Белешке.* — *Гласник.* — *Књижевни оглас:* Пољопривредни Календар. — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 дин. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 дин ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. ПО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 31. У БЕОГРАДУ, I НОВЕМБРА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

ВОЈНИК И ПРИВРЕДНИК

Старе пријатеље чувај, нове теци.
Народна мудрост.

Наше доба у свима јевропским земљама стење под теретом издржавања велике војске. Зато није чудо, кад без ње не може бити, што тежи да ту војску употреби и за привредне циљеве и преко ње да уноси у масу народа пољопривредна знања.

Тежак је од времена на време саопштавао својим читаоцима успех ове тежње и начин рада којим се тај успех постизавао. А и данашњу прилику радо употребљава на то да помене како је Италија, још од оног времена кад је њен данашњи краљ био престолонаследник, и кад се ставио на чело покрета за ширење пољопривредног знања преко војника у масу народа, ова мисао негована и данас успешне резултате показује.

Српско Пољопривредно Друштво је преко свога председника још пре 2 године обратило се на г. Бешевића, официра, српског питомца у талијанској војсци, и од њега добило веома интересне податке о организовању тога рада на чему нека му је и овде изречена хвала. Друштво има прибележених похвалних почетака о томе и код нас. Но како изгледа, у нас све убија у самоме почетку наша оскудица, па је тако и ово у своме почетку она угушила. А не би требало. Ми мислимо да би у нашој Војној Академији требало допустити барем по један час ових предавања и то оним питомцима који *сами пристану* да то слушају, а већ у Друштву нашло би се чланова који би и без икаква хонорара држали по које енциклопедично предавање из разних грана пољопривреде, одакле би будући наставници наше војске добили прве појмове о тешком а важном послу, којим се од црне земље ствара хлеб и месо, без кога не може ни војска опстати.

ЈОВАН ДРАГАШЕВИЋ
ПОЧАСНИ ЂЕНЕРАЛ

На Седмом Међународном Конгресу у Риму у томе погледу донесена је ова одлука:

„Конгрес, признавајући као силно средство за брзо ширење нових пољопривредних теорија и практичних примена ону обуку, која је о томе у војсци заведена, похваљује италијанску иницијативу у томе и угледање оних народа, који су том примеру следовали, и изражава жељу, да се та обука уведе у војскама свих народа, у облику практичних опита.“

Из ње се јасно види, колико је важан тај посао, те кад му важност придају богатије земље, ни ми не би требали да му важност потцењујемо и да се о њ' оглушујемо.

Но све је то мање-више *посредно утицање* војника на пољопривредну струку. Међутим ми имамо пред собом слику једног војника — који је не само будним оком пратио многе покрете у нашој пољопривреди, нарочито на својим многобројним путовањима по земљи, но је својим трудом и својом руком многу биљку одгајио, који је уз-а сваки свој посао народном занимању, народном језику и његовим старинама, толико пажње поклањао, да је пољопривредницима постало право задовољство што чешће машати се у ту тако богату ризницу сваковрсног знања о земљи и људма у Србији.[1])

Тај војник-привредник то је садањи почасни ђенерал, г. Јован Драгашевић, ђенералштабни пуковник у пензији.

О животу овога од најранијих чланова Српског Пољопривредног Друштва желимо овом приликом пред славу и изложбу друштвену да донесемо неколико врстица, остављајући радо да догодине поводом педесетогодишњице његовог књижевног рада више проговоримо.

Он се родио 1836 у Пожаревцу, те се с тога често потписивао „Браничевац.“

[1]) Riel „Land und Leute“ изнео је заиста вештину у проучавању живота народног која у мени изазива живо потсећање на нашега војника привредника.
Данас на радост има неких млађих људи који од те вештине праве *науку о народу* којој ја желим најбољег успеха у погледу на српски народ.

У Пожаревцу је свршио основне школе, а у Београду гимназију и Војну Академију, из које је с јесени 1860 изишао као официр, а с пролећа 1861 у њу ушао као професор.

Много је радио на науци, и дела његова у том правцу и данас заузимају одлично место у нашој војној књижевности. Његова Космометрија, Кромографија, Војничка Стилистика, војничка речитост, Војна Географија и Илирско Тропоље и сада још нису стекле друге себи.

У млађим годинама радио је и на поезији. Ко не зна за „Хајдук Вељка“ и „Јеку од гусала?“

Али он је радио и на пољској привреди, више него многи чланови друштва, којима је то струка била. Од њега „Тежак“ добио је неколико озбиљних чланака.

Нарочито радо помињемо ово: Право име некојих крушака; самоуков отпоздрав на посланице чика-Сретине о важности подизања воћака; јабуковача; јабука Томира.

Као нарочити љубитељ Воћарства и Цвећарства, он је производио из семена и нове врсте воћа и цвећа, досада *први* и *једини* у Србству који је производио *ново*, што до сада *није постојало*.

Из благодарности за потпору Воћарства једна сорта јабука „Soldat laboureur“ добила је од школе за Винодеље и Воћарство име Драгашевка. Но он је Друштво и више задужио, те му се и овим напоменама радо одужује.

Од њега има Српско Пољопривредно Друштво и један важан предлог у интересу Воћарства, који радо саопштавамо у овоме што иде:

„Још пре двајестину и више година спомињао сам надлежнима у Топчидеру о нечем, али тога ни до данас нема.

Сада, приликом одређивања рада и буџета овог нашег Друштва, ја долазим с истим предлогом.

Крајње је време да имамо српску помологију, т. ј. да имамо прикупљено све воће, што га у Србији има, па да га после оцењујемо, чега и на другом месту има, а што је специјално наше. Наравно испитујући, које је од тога воћа за трговину уопште и за извоз посебице погодно. С тога предлажем да Друштво *одмах* изиште од државе (или општине) земљиште, где би што пре могло преносити све српско воће, по имену како се где зове, и по месту одакле је.

Пошто су изложбе ово 2—3 године заинтересовале и српску интелигенцију, која је пређе према овоме индолентна била дакле заинтересовала и оне, који долазе на министарске столице, то се надам, да ће држава то Друштву учинити. Па како се то може знати и добити брзо, рецимо за месец, два, онда би Друштво требало одмах иза тог, а то је већ у Марту, поручити коју хиљаду *подлога* за воће (1000 комада не кошта више од 8 до 10 марака, ако се не варам) и усадити, тако да би већ до године (1904) могли много и калемити тог српског воћа, о чему би доцније и речи било.

Дакле према овоме могла би ући у буџет нека сума за *спрему* тога земљишта, и поруџбину *подлога*, па макар у рубрику за „непредвиђене“ потребе.“

Оно што је досад поводом овога предлога учињено, не би заслуживало да се помиње, али у нади, да ће се другом приликом више среће имати као и да ће други људи то свесрдније прихватити, ми то саопштавамо, у неку руку, као аманет млађима и, надајмо се срећнијима. —

Има доста војника у нас, који као спорт терају живинарство, — има их који радо на земљишту око својих пукова и других установа, сеју разне боље врсте гајених биљака, и тиме помажу бољој исхрани војника, дају правац бољем начину рада, који потом — регрути разносе по народу. Има их који се и у нас и на страни радо баве студијама о разбијању градобитних облака, или се, као одлични хемичари баве испитивањима која додирују област пољопривредну. Има их који су прикупили и приказивали лепе збирке гајених усева или болести и ненормалности на томе биљу обраћали своју пажњу. Све је то похвално и може донети користи.

Тежак ће се радовати кад год што о томе сазна, да прибележи и јавно похвали, у нади да ће тиме не само одати правду, но и допринети да се умноже слична добра дела. А што то овом приликом чини, уз помен рада г. Драгашевића, то чини радо већ и с тога, што мисли, да је међу многобројним ученицима В. Академије па дакле и г. Драгашевића, многогодишњег професора у њој, подмладак који се код њега школовао или поред њега путовао добио од њега који упут или љубав и наклоност проучавању нашег народа и његова живота и главнога му занимања — земљорадње. Зато изјављује жељу

ПОДЛИСТАК

МАРА ЖИВИНАРКА

Приповетка И. Селивановског

с руског: Драгиша Лапчевић

(наставак)

IX.

Кокоши су весело живеле у новом кокошару. Јављале су се у прво свануће. Марија их тога часа хранила храном, коју је у вече спремила. Пошто се одјутри, кокошар је отварао и кокоши пуштане у двориште, где су тражиле и чеперкале храну 2—3 часа; ако је била киша или хладно време — биле би у кокошару.

Марија је приметила, да кокоши боље носе јајца, од како су пресељени у кокошар. Да би знала колико свака кокош снесе јајци, Марија их је навикла да носи свака у своме сопственом гнезду, и она је увек записивала на дувару, кад год јајца подбира.

У подне је Марија поново хранила кокоши, но тада им је давала мање но изјутра. За ужину им је давала негда овса, а негда јечма.

Крајем марта све су били топлији дани, те су по ваздан кокоши биле на пољу.

Тако су живеле кокоши и у доњем и у горњем спрату. Само је Марија кокоши из горњег спрата пуштала у вотњак, а оне из доњег спрата у двориште. Кокоши из горњег спрата биле су веома носке. Сва јајца њихова Марија је остављала у засебну котарицу.

X.

Још крајем марта Марија је приметила, да су се три кокоши отпочеле лењити, престале су носити јајца, дуго се задржавају у гнезду, напослетку отпочну квоцати, тражиле су да се насаде. Марија је подржавала у њих тако расположење, али су јој се само три насада чинила и сувише недовољна, хтела је да има шест. За то она одабере још три кокоши, које би се и иначе раније расквоцале, намести их у затворену одају, на три мека гњезда, у која метне по три свежа јајца, престане их пуштати на поље, слабије их стане хранити, и то само кашом и отпочне их појити топлом водом. Кроз пет дана кокоши се разнеже, отпочну дуже лежати на гнезду и сасвим се расквочу. 6 априла изјутра Марија у горњем спрату поспе по поду слој песка, намести у шест сандучића гнезда, на дну гњезда простре исецкану сламу, за тим слој мекога сена, а по овоме перје. У подне Марија на сунцу прегледа сва јајца, која су снеле кокоши из горњега спрата, и од њих одабере 90 комада здравих, провидних а крупних. У вече изабрана јајца распореди у приготовљена гнезда: у једно намести 13, у друго 17, а у остала по 15 јајца. По том је квочке нахранила, напојила и насадила их по гнездима. Да се не би узнемиравале квочке, Марија је остале кокоши снела у доњи спрат, те је горњи спрат остао само за извођење пилади.

Све су се квочке показале пријежне. Марија их је обилазила једаред дневно. Тада је мењала воду у водопојници, хранила квочке негда овсом, негда вареним отпатцима од зелени

да наш војник — привредник, г. Драгашевић, у доброме здрављу и расположењу не само прослави педесетогодишњицу књижевног рада која му већ догодине настаје, но и да види са Србијом *уједињено његово Жегљигово*, давнину његове породице — поред Македоније, за коју се толико залагао у проучавању и која би једино учинила придружена данашњој Србији, да се онда што већи број војника може мирно и с коришћу одавати — пољопривреди.

О СРПСКОЈ ШЉИВИ

У листу „L' agricultur Nouvelle № 606 од 29 Новембра 1902-год. изашла је ова белешка: *Шљива из Србије*. Почињу да се занимају, каже г. *Харио*, наш колега из Жардена са неисправним аженским шљивама којима нас је Србија поплавила, јер нам експедује годишње не мање од 225 милијуна килограма. Калифорнија се задовољила да нам шаље плодове својих шљивара под именом француске шљиве. Србија је много смелија. Шљиве из Србије истина су изванредне, и могу се поредити са онима из Ло и Гароне, тврди један становник Вилнев на Лоу, који ми се чини да их познаје. Српска влада пушта за извоз само плодове доброг квалитета без замерке; присвем том има узурпације имена, што сачињава преступ од извесне важности и превару у имену. Улазе у Француску преко Марсеља, Сета и Бордоа, према томе могу се конфисковати фалсификовани продукти који долазе у та три пристаништа, јер ни по коју цену не треба допустити да се страна конкуренција одомаћи. А зато округ Ло и Гарон, требао би добро да пази тим више што му је дужност од неколико година све тежа и због непријатеља који му је девастирао шљиваре. Овај штеточина не само да је ове године јако умањио бербу, него погледом на то како се нагло распростире, довео је у питање и сама дрва шљивина.

Поводом овога писања г. М. Аврамовић, управник Савеза Земљорадничких Задруга коме је најпре дошло до руке ово писаче, упутио је уреднику пом. листа пространо обавештење у коме је најпре изјавио захвалност на признању што су српске шљиве изврсне те се могу поредити са онима из Ло и Гароне т. ј. најбољима у Француској; а затим додао да то не чини Србија на шта се лист жали, већ ако то бива, да то чине они страни извозници. Српски произвођачи највише имају интереса да се производ око кога се они труде продају под правим именом земље.

У бр. 613 од 17 јануара ове године донео је, поводом тога писма уредник пом. листа напомену, да и ако то не чине произвођачи, но трговци, опет, вели: „Факт који смо обзнанили постоји. И то је, на жалост, за наше произвођаче главно.“

Тежак додирујући ову ствар изјављује ово: Није српска шљива увожена у Француску под туђим именом да се Србин користи но ако је и увожена па јој доцније дато име француске (Аженке) шљиве то је чињено да се њоме, као некада вином крајинским допуне оне многе празнине које су се показале у развијеној трговини француској. Немају свога вина и својих шљива довољно, па наше одличне производе под својим именом продају и користе се туђом муком. И то не чине Срби но сами Французи или други странци.

Французи никад нису вино од нас купљено продавали под именом српског вина. Па тако и сад раде, те и ако наше шљиве продају под именом француским опет смо им ми криви. Страни трговци, особито они из Б. Пеште никад нису пропустили да не крсте лошу робу каквим именом. Док се другога не сете, ту је српско на мети. Исто тако не таје ни то, да није Румуније, Србије и Бугарске, они не би знали гди би отпатке своје ма какве радње избацили.

Тежак пита, па докле ће то тако бити? И да ли је још кога позван да на томе поради, да се тиме више не отроцкавамо?

Да се вратимо сувим шљивама из Србије. Оне су одличне вели уредник листа. То смо и ми давно тврдили. И наш их је пољопривредник и осушио добро, али ко да их прода и право име по свету да пронесе, те да се зна шта је српско и какво је оно? То је задатак трговине. Изволите господо трговци и индустријалци да се о томе заједнички договарамо како да злу станемо на пут. Овако није право да и даље остане, а и не може даље остати. Видите ли да је дошло оно време о коме се говори „Место да волови ричу, оно кола шкрипе.“

и, док су оне јеле, она или је прегледала и чистила гнезда. Често је прегледала и саме квочке, ради уверења, да се нису закотиле ваши и бухе. Но није их било, јер су се кокоши често купале у песку, пепелу и прашку од креча, што им је Марија била у једном углу, у сандуку наместила.

Десетог дана по насађивању Марија озбиљно прегледа према сунцу јајца из свију насада. У 87 јајца већ је приметила у средини заметак, а три су јајца била сасвим покварена. Марија је јајца опет вратила у гнезда, а она три мућка је бацила, јер се из њих нису могда очекивати пилад.

Равно после 3 недеље јајца су се отпочела прокљуваватн и из њих се изводити пилад. Марија је сваки 2—3 часа долазила насадима, и, ако је у гнездима налазила крепку, изведену пилад, узимала их је испод квочке, метала их у топлу котарицу и брзо их носила у собу. За две ноћи и два дана извела су се сва пилад. Било их је 82. јер су пет јајци квочке разбиле. У соби су се пилад брзо давранисала, и Марија их је отпочела пуштати у двориште и хранити куваним јајцима.

Трећи дан је Марија очистила горњи спрат у кокошару и наместила три пространија гнезда. У вече је у та гнезда наместила три квочке и под њих распоредила изведену пилад. На тај начин те су три квочке постале мајке чуварке свију пилади. Оне остале три, млађе квочке, Марија је окупала у води, осушила их на сунцу и снела у доњи спрат, где су се оне у брзо у друштву с петловима, поправиле и отпочеле носити јаја.

XI.

Још првих дана маја отпочело је лепо време. Јасни, топли дани ретко су прекидани лепом, мајском кишом. У половини месеца њиве и ливаде зазеленише се, шуме се обукоше листом свуда се зашарени цвет.

Марија је непрестано радила у пољу, вотњаку, у градини али је у највећем послу, пазила и на кокоши.

Једног празничног дана, после ручка, дође у Жуковку Михајло Андрејевић с ћерком, с рођацима и рођакама. Марија се гостима обрадује и стане се журити да их угости. Кад су гости одахнули, седећи под наслоном пред кућом, Марија је наставила самовар. Затим је у вотњаку поставила сто, клупе и столице, изнела посуђе за чај, велику чинију густога млека, гомилу свежих јајци и лепога сељачкога хлеба.

После пола часа гости су већ седели у вотњаку, око самовара, и пили чај. У самовару је Михајло Андрејевић обарио јајца, те кад су гости били сити, сваки је брзо хитао за по јајце. Јајца су се показала свакоме врло укусна.

— А сад, Марија, покажи нам твоје домаћинство! — проговори Михајло Андрејевић.

— Пођите, видите: да ли ми рђаво иде посао?

Из вотњака Марија проведе госте кокошару.

— А зашта је ово? — упита један од гостију, видев до кокошара наслон, а под њим јаму од пола метра.

— То је јама за црве — објашњаваше Марија — у њој ја производим црве за кокоши. Ту се наспе ситне, исецкане сламе, свеже коњске балеге, залије се коњском или уопште сточном мокраћом, а за тим се с времена на време долива и водом, да би се сва та маса држала непрестано као у неком течном стању. Ту мухе врло радо падају и остављају своја јаја, а из њих се легу црви... Ето, погледајте.

Не само то, да је наша шљива одлична, но кад се са аженском пореди она је и боља јер се нашој тако лако кошчица одваја, што се и тражи, а аженској не. У нас је аженска шљива веома неугледна, а таку смо је и у Угарској нашли на Пожунској изложби.

Нећемо да се кудимо са нашом шљивом. Не примамо несолидност наших људи. Одбијамо то и ограђујемо се од подметања. А апелујемо на наше индустријалце и трговце у жељи да извозу наши шљива дамо кориснији правац и јачи полет.

Ако нас овако неправедно предусретају народи Германска и Латинска племена, хајдемо браћи Русима и Пољацима. Покажимо им свој одличан производ и тражимо пажње, не према етикети, но према производу и његовој вредности. Дајте нам Привредни Музеј у Београду, у Варшави, у Петрограду, Москви и Одеси и шиљимо своје пробе на оцену и трговцима и људима од реда и вредности, па ће извесно бити другаче.

М. Савић

НАЦРТ ПРОПИСА ЗА ВОЋНУ ИЗЛОЖБУ И ТРГ

1. Да се прима само пажљиво збрано и сортирано воће, равномерне крупноће, које није црвљиво, флекано и нагњечено.

2. Да се не прима проба мање количине испод 25 —50 кгр. финог стоног воћа, а 100 кгр. воћа за прераду.

3. Да се означи и јамчи и за количину и термин предаје.

4. Да се све продаје уводе у књиге и потпис продаваоца да овлашћује власт на тргу, да она продају закључи, где ће се и цена куповна депоновати по одбитку неких посредничких трошкова.

5. За све спорове огласити надлежност тржишног одбора; и

6. Несавесне купце да може одбор искључити од учешћа на тргу.

ПРЕДЛОГ О ИЗРАДИ ЈАБУКОВАЧЕ [1])

Позната је корист коју доноси Србији Воћарство. Зато је народ тако једнодушно прихватио Закон о унапређењу Воћарства и жели да се што пре оствари свуда по земљи.

Ну обично се мисли да се та важност Воћарства приписује само шљиви, која за производњу ракије и сушење заиста велику пажњу и заслужује.

Међутим и јабука има неоцењене важности како за домаћу потрошњу тако и за извоз.

Довољно је поменути ужичке јабуке, које се и данас по пијацама београдским у доста употребљивом стању на продају нуде, па да се види да и оне имају голему важност за народну привреду. Нарочито кад се још то узме у оцену, да јабуке и онде могу успевати где шљива не може; да ужичке јабуке тек у оној висини своју доброту постижу, до које не допиру други усеви. Тако исто не треба сметути с ума да се у Француској од јабука и крушака толико „сидра“ — јабуковаче, производи, колико и вина, и да су овоме производу у антрпоима у Берсију отворена врата као и вину, и да Бретања и Нормандија тој преради јабука има поглавито да благодари за своје благостање.

Гледајући на ту важност, коју имају у нас јабуке и на погодбе које помажу у нас ту производњу, ми смо тога уверења, да би и малим жртвама од стране државе и малом негом од стране заинтересованих чиниоца за унапређење земаљске привреде, могла ова грана привредна умногостручити своје користи земљи и народу, и зато част имам предложити ово што иде:

1. Да се један од млађих привредника или хемичара који за то воље и бар неке претходне спреме има, упути у Француску у пределе јабуковаче и тамо све оно изучи што се на ту прераду односи.

2. Да се овласти да сав прибор за то потребан набави и донесе ради угледа и умножавања;

3. Да се одмах ове јесени упути у оне наше крајеве у којима се сада јабуковача израђује, и да показује код угледних домаћина рад са бољим начином, како би се околина могла угледати.

4. Огледној Станици нашој наредити да хемијским анализама тих јабуковача и разних врста воћа за израду јабуковаче помаже ову ствар.

5. У Огледној Станици прибирати сваке године пробе и приређивати изложбу јабуковаче. Средства за то одредити из кредита на потпомагање Земљорадње и Сточарства.

6. Српском Пољопривредном Друштву обратити пажњу на

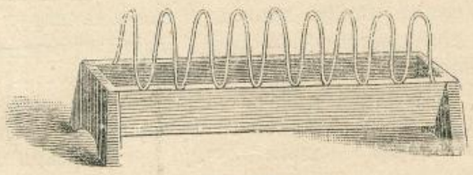
[1]) Учињен надлежном месту 10 маја 1899 године.

Говорећи то Марија подиже решетку, којом је покривала јаму, и лопатицом прокопа по јами. Појави се силество црва. Марија их неколико захвати лопатом и избаци кокошима. Оне дотрчаше и живо их позобаше.

— Кокоши веома воле црве, — продужи Марија, — но ја их не дајем много: на све кокоши око пола килограма дневно. Хранећи се црвима, како сам ја приметила, кокоши постају веселије, снажније, бадрије и боље носе. Црви су пробитачни такође и за петлове и пилад... А сад погледајте пилад.

Марија отвори одељење у коме су била пилад. Одељење није било бозна велико, али је све било потрушено правом. У једном углу стајао је суд с песком, у другом кречни прах. Пилад су била под три квочке. Једна су се прлушала у песку, друга су трчала по трави, трећа се купала у кречном праху. Пилад су била од четири недеље. Брзо су с цијукањем окружила Марију. која се окрене и рече Вањи и Ољи:

— Оће да једу... Донесите храну!

Слика 4.

Они потрчаше и вратише се с храном. Вања донесе два ниска коританца, раздељена врбовим прућем (сл. 4), и треће просто. Оља донесе суд с јечменом кашом, вареном на млеку, и котарчицу с мешовитом храном. Марија разреди коританца по одељењу, у она два нижа насу кашу разредив је, отпоче ћукати: пили, пили, пили!

И пилад напану на корита, окруже их и отпочну јести кашу. Квочке облеђу около, љутито квочу, подбирају мрве које падају око корита, но из корита не могу, да увуку главе од чешће врбовог прућа. Зато Марија у треће корито насу за квочке мешовиту храну — куван кромпир с брашном итд.

— А како сам ја слушала, да се пилад хране јајцима, а не кашом? — упита једна гошћа.

— Истина је, истина, голубице! — одговори Марија. — И ја сам их док су били мали, хранила јајцима Давала сам им често, кад су год хтели јести, по мало иситњених јајци, за тим сам их отпочела њима хранити све ређе. Сад их храним наизменце јајцима, кашом, црвима, конопљаним семеном, и у храну домећем коприве, иситњених костију и љуске од јајци. Коприва је добра за здравље, а љуске за снажење костију. Пилад воле да кљују и да се прљушају у песку. Сад им је настала већ пета недеља, и храним их кашом, раскишељеном крупом, а у вече сухом крупом и овсем; дајем им и хлебних кора и црва. Траву и песак такође имају овде у одељењу.

— А за кога је још то одељење? упита Марију, показујући друго одељење.

— То је за младе.

— Да ли јастребови не канабе пилад?

(Наставиће се)

ту врсту прераде и понудити га да живљег учешћа прими у поправци јабуковаче речма и делом, а не само писаном поуком.

7. То исто наредити и Ратарској Школи у Краљеву, а и оној за Винодеље и Воћарство у Букову, с тим, да оним врстама јабука, које су за тај посао најподесније, особиту пажњу обраћају.

8. У среским расадницима на умножавање за ово подесних врста воћа такође обраћати пажњу.

9. Помолошким списима, изложбама и шиљањем мустара на страну преко трговачких агенција и консулата на страни упознавати што шири круг потрошача с овим одличним врстама домаћег воћа.

10. Извозницима воћа одређивати премије за стално извожење јабука и др. воћа у свежем стању.

11. Задругама Пчеларско-Воћарским такође обраћати пажњу на овај посао и потражити њихову сарадњу.

12. И Дирекцију Српских Железница и пошта умолити да пренос свежег воћа на поштама и пругама железничким олакша и помогне.

ПАДАВИЦА — КАПЉА КОД ВИНОВЕ ЛОЗЕ

(Folletage, Apoplexie, Escalda, Alampa и т. д.)

Ова врло опасна болест винове лозе, појављује се нарочито у калемљеним виноградима на америчкој подлози и то у месецу јулу и августу када наступе јаке врућине.

Појава ове болести врло је чудновата, јер у времену од 40—45 минута може да упропасти цео виноград. Срећа је још у томе, што се она појављује само местимично, а не одједаред на целој површини.

Кад чокот од ове болести оболи, прво изгуби своју веселост, лишће му клоне, ластари се смежурају и чокот је после кратког времена потпуно сув. Кад се на осушеном ластару кора скине, примећује се једна чађаво жута пруга између коре и дрвета која се пружа покатшто до самих жила осушеног чокота.

Ма да се узрок овој болести још позитивно не зна, ипак постоје неколико разних мишљења, од разних француских научника и ми ћемо узети од њих само она, која су највероватнија

Зна се, да се ова болест појављује на најразвијенијем чокоћу и то најчешће топлих дана између 10 сати пре и 4 после подне, али се дешава и то, да се чокоће упропашћава овом болешћу и пре а и после овог времена. Често пута имали смо прилике, за време праксе у Француској, да у вече потпуно здрав остављени чокот, у јутрў затекнемо сув, дакле као што се види, ова болест може и ноћу да се појави, ма да су ови случајеви ретки.

Прво мишљење које се истиче као највероватније и са којим се скоро већина француских великопоседника слажу, изнео је Г. Р. Viala професор за Виноградарство на пољопривредној академији у Паризу. Г. Вијала вели, да ова болест наступа услед тога, што лишће винове лозе на великим врућинама испари огромну количину воде, коју ако који од чокота није у стању моментално да лиферује, исти мора подлећи, пошто се усљед недостатка ове исте ћелице у ткању ластара сасвим испразне и скупе, те на тај начин и пролаз живе хране спрече, Лишће а и остали делови налазећи се више таквог места увену и после кратког времена и сасвим осуше. Ово није ни у пракси тачно утврђено, ма да има доста вероватности.

Друго тако исто вероватно мишљење је, да узрок фалтама лежи у томе, што се споре на лишћу од сувише топлог и загушљивог ваздуха сасвим затворе, те на тај начин и правилно дисање чокота (испаравање воде и прерађивање хране) онемогући и услед тога чокот подлегне.

Колико има вероватности у овим мишљењима ми не можемо тачно казати, али нам је свакојако дужност, да о овој опасној болести што строжије рачуна водимо и да, ако је буде било и код нас, још из раније испитамо њене узроке и можда ће коме испасти за руком да пропаџс и прави узрок а и прави лек овој болести, што је за сада за цео још тајна.

За сада нема ни једног лека који би са успехом могао лечити нити пак предупредити ову болест.

Прошле године чињени су огледи у Француској, да се ова болест спречи заливањем, али нису постигнути никакви резултати, јер се позитивно не зна, који ће чокот подлећи, а заливати цео виноград стало би много скупо а и непрактично је јер се тиме успорава сазревање грожђа. А када се пак на чокоту болест примети, онда је чокот већ пропао тако, да му се више не може помоћи.

Други такође прошле године употребљени начин да се чокот спасе јесте, сечење свију младих делова оболелог чокота све до саме крље, и то одмах чим се знаци ове болести примете, а затим се такав чокот добро свежом земљом загрне.

Овим су последњим начином постигнути мало бољи резултати, него за заливањем јер је известан број овако леченог чокоћа пред јесен отпочео да избија младе ластариће.

Да ли ће се овако спашено чокоће у идућој години одржати или ће подлећи не знамо али ћемо се потрудити да и о томе прикупимо што тачније податке па ћемо их истим путем саопштити нашим читаоцима.

У Француској сваке године угине по неколико милијуна чокота од ове болести али се ова места тако то сваке године брижљиво попуњавају добро сраслим зрелим калемовима.

Податке о овој болести прикупио сам сопственом праксом у току прошле године, док сам се као државни питомац налазио у најчувенијем француском виноградарском крају у околини Монтпелија у округу Херолту где се сем винограда нигде ни један други усев не можете видети.

Ђор. Ж. Стојановић

ТАЛИЈАНСКА ГУСКА

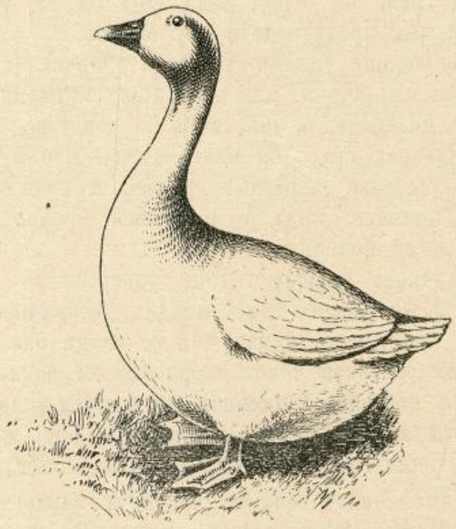
Гајење и гојење гусакā, може да буде врло користан рâд, кад се при том послу, а с обзиром на местне прилике, смотрено поступа.

Не треба мислити, да се гуске с успехом могу *само* онде гајити, где има много воде. Оно је, свакако, за гуску боље кад има за купање и брчкање довољно воде; али има сортā, односно одликā, којима то непрестано играње по води и не годи, којима је много погоднije тумарање по сувим испустима утринама, стрњикама и т. д. С тога треба за привредне циљи изабрати оне одлике, које ће у *постојећим* приликама најбоље напредовати и развијати се, које ће на извесном месту најбоље зâраде дати. Гуске се, *строго узевши*, задовољавају и са ограниченим двориштем, ако само имају довољно воде за пйће и да бар само главу по неки пут у воду поквасити могу.

Да гуске у свима нашим крајевима могу изврсно напредовати и врло лепе користи донети, о томе имамо у разним приликама довољно доказа; али наше домаћице држе, да је најлакше одгојити кокош, па се с тога негом кокошакā највише и баве, док би им, *у много више приликā*, гајење гусакā много корисније било. Кокош даје само јајā, и месо, а

гуска даје и јајâ, и месо, и маст, и јетру и перје. Каква је то велика разлика!

Ми ћемо овом приликом да узмемо *талијанску гуску* коју нашим читаоцима и у слици представљамо, и ако она не представља неки чистокрвни сој, него је постала пажљивим укрштањем: *талијанске домаће* и *емденске гуске*. Да је ту помешан још и неки трећи сој, као што неки живинари хоће да увере. није довољно потврђено.

„Талијанска гуска.“

Напослетку, било како му драго, *данашња* талијанска гуска, врло је добар производ и за наше прилике, јер је много крупнија од наше домаће гуске и даје меого више и перја и пâперја, него што то даје наша гуска. Талијанска је гуска много слична емденској, и ако није баш тако крупна као ова, али се ипак до 10 килограмâ даје угојити.

Талијанска гуска има лепо, поносито држање, лабудасто повијен, дугачак и прилично повијен *врат*. *Кљун* јр осредње дужине и доста јак; *глава* је дугуљаста и блâго сведена. Понека има при дну кљуна и грбу, што неким живинарима даје повода — као што смо мало пре рекли — да је при стварању данашње талијанске гуске помешана, осим старе талијантке и емденске гуске, још и неки трећи сој. *Леђа* су јој широка, врло мало сведена, позâди нижа. *Тело* је уопште опружено, а *груди* су пуне, заокругљене и узвишене. *Крила* су дугачка и на репу добро прилегнута; *батаци* се из оног густог перја и пâперја слабо распознају; *трбушна торбица* није много развијена.

У почетку још, кад се са укрштањем отпочело, било је и много нечистих, шарених у перју, јер је домаћа талијанска гуска *сасвим сигава*, пепељаста, а емденска опет чисто бела, али су данас у Италији чопори већином бели; ретко да се још и понека шарена гуска у чопору нађе. Разуме се, да је тај случај онде, где се при укрштању бирају увек само чиста бела грла.

Талијанска гуска је добра „носиља;“ она снесе по 46 и нешто више јаја, али има само ту мâну, што с носивом доцкан отпочиње. Доцније изведени гушчићи врло тешко сносе сунчану припеку, поглавито онде, где немају довољно воде за купање и гњурање. Неки уверавају, да талијанске гуске и до 100 јаја снесу, али је то врло сумњиво, кад се зна, од којих је сојевâ данашња талијанска гуска постала; јер, нити је стара талијанка толико јаја носила, нити емденка толико носи.

Талијанска је гуска лôша „лежиља,“ јер се врло, врло тешко привољева на лéжење, што више пута доводи домаћицу у неприлику, ако се баш случајно не потреве какве добре квочке које ће се моћи на гушчија јаја насадити.

Талијанска је гуска доста издржљива и ретко кад да болује. Храну не бира; у том погледу није ниуколико избирачица; велике воде не условљава и радије иде на пâшу. Она је доста питома и блâга; није тако насртљива и заједљива, као наша домаћа гуска. Подмладак се неосетно, без икаквих тешкоћâ, подиже, само ако има довољно пâше на расположењу.

Сама по себи, не би била подесна за укрштање с нашом домаћом гуском; за тој циљ много је подеснија *емденка* или *иоморанка*, које су много ситнијих костију. *Емденка* се много боље гоји, више масти даје, месо је сочније; а *иоморанка* се опет јаче развија у месо, само је, ако ћемо перје да имамо у виду, Емденка боља, јер је она чисто бела, а Поморанка је шарена. Чисто *бело* перје, увек је много скупље.

Талијанка даје много перја и пâперја, и при доброј нези и храни, може четири пута преко године да се „перуља“ (чупа).

Д-р. Радић

ГЛАСНИК

Поводом наше белешке: Цариградски Гласник бр. 37. од 12 септембра доноси ову вест: „Свиларство,“ која је отштампана у 29 броју *Тежака* од ове године, добило је Уредништво ово писмо, коме радо даје места:

Господине Уредниче, — На последњој страни 29-ог броја цењеног „Тежака“ од ове године, имâ и једна белашка у којој се очитује *сасма оправдана* тежња, да би и наша држава требала већ једном да има медаљу за награђивање заслужних лица, ради подстицања привредног напретка.

Последња алинеја те белешке гласи:

„У осталом, одмах и то помињемо да у нас одавна постоји одредба о медаљи и да она само с тога није дељена што је одређена *за привреду и витештво*, а то су два појма, која, и ако се не морају искључивати, али ипак по мишљењу меродавних, не иду тако упоредо да се могу једним одличијем награђивати!“

Господине Уредниче! Садржину те алинеје *морам* да исправим, а то чиним овим што иде:

На основу члана 5-ог закона о орденима и медаљама од 16 фебруара 1893-ће године, установљена је на предлог Министра Народне Привреде, Краљевим указом на дан *4 октобра 1895-те године*, медаља за одликовање заслужних лица *по унапређивање пољопривреде*.

Прва и друга алинеја члана 6-ог указа гласе:

„Медаља је округла, и око ње је венац од пшеничног и овсеног класја с једне а од липовог лисја и цвета с друге стране“.

„На предњој је страни медаље државни орао, који држи у канџама траку, на којој пише: *захвална отаџбина заслужнима за* **Пољопривреду.** — Све ово израђено је у барељеву од истог метала од кога је и медаља“.

Члан 10-ти гласи: „Одликовање овом медаљом бива на предлог Министра Народне Привреде,“ а члан 12-ти прописује да Министар Народне Привреде тај указ изврши.

Господине Уредниче, тај је указ тада предат благајни Министарства Народне Привреде, ради набавке медаља. Вероватно да је и сада тамо, те се можете уверити о овим мојим наводима. На име, уверићете се, да се у *томе* указу *нигде* не помиње *витештво*. Дакле, морао је *сасвим други* какав повод бити што та медаља у корисну употребу ушла није до сада. *Никако* пак *оно* што се у напредпоменутој белешци „Тежака“ за повод наводи.

Пошто је медаља о којој ја говорим, досада и *прво* и *једино* државно одличије које је намењено да послужи за подстицај унапређивања српске Пољске Привреде, то је свакако писац речене белешка у „Тежаку," на ту медаљу и мислио.

Поступак са том медаљом и ако је за сваку осуду, мене нимало не изненађује. Он је само један излишан а такође врло штетан доказ више, већ и *сувише доказаног* немара нашег на спрам домаће Пољске Привреде, чије ће нагло опадање завити у лику не само српског сељака већ сву земљу.

Пошто сам *ја*, као тадашњи чиновник Министарства Народне Привреде, *био предлагач* да се речена медаља озакони, учтиво молим да би сте имали доброту речену белешку што пре исправити. Ово молим утолико више, што сам ја био у тесној вези са радом „Кола Јахача Кнез Михаило" од њихова постања, те да се не би мислило да сам одиста само њихове трудбенике имао у виду и онда када сам писао предлог за речену државну пољопривредну медаљу.

Још нешто.

Нека ми је допуштено Господине Уредниче споменути да сам ја речену *државну* медаљу предложно био по примеру француске државне медаље „за пољопривредне заслуге". Али сам, осим тога, износио и мисао да и Српско Пољопривредно Друштво а тако и „Кола Јахача Кнез Михаило," имају своје *друштвене* медаље за награђивање омањих трудбеника, по сврхама којима та друштва служе. На *тој* пројектованој друштвеној (а не државној) медаљи *Кола Јахача*, имало је бити написано на једној страни *За Краља и Отаџбину* а на другој за *привреду и витештво*.

Врло радо користим, Господине Уредниче, сваки па и овај повод, да Вам поднесем изразе уверења о моме истинитом поштовању. *М. П. К.*

Привреда у очима Краља, Народног Представништва и Краљеве Владе. — *Тежак* нема места да у целини доноси, и опширно и критички пропраћа појаве у нашем друштвеном и државном животу, али се не сме оглушити бар о оне важне изјаве и манифестације које се тичу саме привреде.

Зато и ако доцне, *Тежак* ће бар у једно доба изнети једно поред другога речи Владаоца, Народног Представништва и Краљеве владе изговорене о *привреди*.

Тако у беседи којом је Његово Величанство Краљ 16 септембра ове год. отворио седнице Народне Скупштине, речено је:

„Моја ће вам влада поднети законске предлоге којима ће општи смер бити финансијско сређивање и привредно опорављање земље".

— —

„Привредне чињенице, којима је Бог обдарио нашу лепу Отаџбину, донеће обилате плодове тек онда, кад се с непрекидним државним старањем у том погледу удружи и крепка приватна иницијатива, којој треба оставити широко поље и својски је неговати и развијати."

— —

„А одмах у почетку рада, влада ће вам изнети на решење законски предлог о трговинском уговору с Високом Портом"

— —

Из Адресе којом је Народно Представништво одговорило Његовом Величанству Краљу на Престону Беседу вадимо ове речи: — „Данашњим Уставом постављене су довољно широке погодбе да се може успешно радити на извођењу послова којима треба да је задатак: унапређивањем привреде и развијањем привредне снаге народне, јачати његово материјално благостање, а напоредо с тим, ширењем просвете и неговањем религиозних осећања, подизати културни развитак народни и спремати погодбе за национални му препорођај. Народна је Скупштина дубоког уверења, да се сад треба посветити овим задатцима, јер народ тек резултатима рада на њима добија снагу, а земља углед, који су неопходно потребни, да би Србија могла бити поуздана залога Српству, чији интереси треба да нам, као завет предака, увек на срцу.

У сређеним се финанцијама огледа и сређеност државна и зато је доиста потребно посветити најозбиљнију пажњу рационалном лечењу наших поремећених финансија и опорављању наше запуштене привреде. Одазивајући се жељи Вашег Величанства, Народна ће Скупштина, руковођена уверењем да се правилно схваћени народни и државни интереси могу очувати од повреда само тако, ако се државне потребе буду одмеравале према привредној снази народној, уложити заједно с владом све своје старање око тога, да се буџет у што скоријем времену доведе у равнотежу не само озбиљном штедњом по свима струкама државне управе, него и реформама којима би се државна администрација, у свези с правилним решењем чиновничког питања, упростила".

Из Програма данашње владе вадимо ове речи о привреди: — „Ова по изгледу чисто правна страна реформама пред којима Србија стоји, биће од великог и врло повољног утицаја и на привредни развитак земље и на њено финансијско опорављање". . . . . .

„Упоредо са преображајем на пољу државног газдинства, влада ће најозбиљније радити на подизању и развијању свију облика народне производње и трговине, јер финансијска моћ државна на крају зависи од привредне снаге народне, тога ради предузеће потребне мере за унапређење пољопривреде а нарочито њезиних грана: Сточарства, Воћарства и Шумарства.

„Наше шуме представљају један јак извор привредне и финансиске моћи наше земље. Подизањем домаће радиности а нарочито нашег оронулог занатства, предмет је, коме ће се поклонити особита пажња. За развитак тих обадвеју грана народне производње, потребно је на првом месту јача и савременија спрема радне снаге, јачи развој производјачке технике. Прва и најважнија погодба зато јесте увођење привредне наставе на широј основи подизањем привредних и занатских школа.

„У низу законских мера које ће се у горњем смеру поднети Народној Скупштини у току ове скупштинске периоде, доћи ће најпре предлог закона о обезбеђењу усева од града на основи узајамности, предлог закона о чувању пољских имања, и као један од најважнијих пројеката предлог закона о занатским радњама.

„Тим законом заједно са другим преображајима, којима се неминовно мора приступити на пољу наше домаће радиности, подићи ће се наше занатство у току времена на висину на којој оно данас стоји у другим напредним земљама.

„Трговинским уговорима са страним државама, чије закључивање предстоји у скорој будућности, Влада ће настати да се отворе и обезбеде што шире пијаце нашој извозној трговини. Тога ради поднеће се још у овом сазиву Народној Скупштини предлог Закона о општој царинској тарифи као основа за склапање трговинског уговора.

„Као битни услови за напредовање производње и трговине јесу и саобраћајна средства.

„Зато ће Влада нарочиту пажњу обратити на боље уређење поште и телеграфа и на израду нових путова, који ће садашњу мрежу попунити, трудећи се при томе, да се народна снага употребљава што корисније и са мање тегоба по народ, а стручна да се што боље искористи. Грађење нових железница осигурано је углавном прирезом за тај циљ, и на тој подлози моћи ће се, надамо се, ускоро приступити образовању Друштва за њихово грађење, које ће, вероватно, привући и стране ка-

питале. Исто тако, Влада ће обратити најозбиљнију пажњу на нове техничке радове, који ће омогућити, да се сада бесплодна земљишта корисно обделавају. У свима овим пословима Влада очекује обилату помоћ од самоуправних органа, који ће се у духу Устава организовати".

Откуп свилених мехурака. — На београдској станици откупљено је у току овога лета свилених мехурака:

Прве класе . . . . . 578·320 кгр.
Друге „ . . . . . 126·920 „
Треће „ . . . . . 25·310 „ и одгајивачима за ове издато 1376·15 динара.

Мехурци били су већином неразвијени, јер услед сувише кишовитог и хладног времена у добу гајења, бубе нису могле бити довољно храњене, те су многе нешто од глади а нешто од мокрог даватог листа угинуле. Бивало је случајева да су појединн одгајивачи од 10 грама семена предали само по $1^1/_2$—2 кгр. мехурака.

ОГЛАСИ

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова. 24—36

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 31 броја Тежака. *Чланци:* Војник и Привредник (са сликом). — О српској шљиви. — Нацрт прописа за воћну изложбу и трг. — Предлог о изради јабуковаче. — Падавица — капља код винове лозе. — *Подлистак:* Мара Живинарка (наставиће се). — *Гласник.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 32. У БЕОГРАДУ, 10 НОВЕМБРА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

ОБНАВЉАЊЕ ВИНОГРАДА
НА КРЕЧНОМ ЗЕМЉИШТУ[1])

Обнављање винограда у Француској на кречном земљишту може се данас сматрати као најинтересантнији део витикултуре. Оно је изазвало многобројне радове, и безбројне дискусије; а из ових је ниĸло драгоцено обавештење и упут за све виноградаре света. Тражећи лозу која би била јача од *хлорозе*, тражила се у исто време и она која би била јача од *филоксере*. На томе путу наишло се, да калеми дају велику плодност накаламку, као што потребују најмање потпоре у виду ђубрења.

Па пошто је кречно земљиште врло често површно, као и сиротно у органским материјама, то излази, да се *америчка* лоза која на њему боље успева, усљед строга јој одбирања, даје употребити чак и на местима где нема нимало кречнога карбоната.

Ја ћу овде покушати да изнесем резултат испитивања, која сам предузимао по кречном земљишту Француске, а нарочито у *Шаранти*, која се може сматрати као најкречнији крај, па и најтежи за обнављање винограда.

Дакле, данас је утврђено, да се може обнављање винове лозе извести и на земљишту најбогатијем у кречу, али нам свака година доноси и нов низ примедаба о којима треба водити највећа рачуна.

У хитњи да се дође до што брже производње вина, употребљавани су често калеми, чије, ни добре ни зле стране нису довољно проучене. Последица тога су биле озбиљне штете и разочарања. При свем том, нама ваља осигурати и што сигурнију и што обилнију производњу доброга вина. А да би се постигао такав успех, ваља нам пре свега и најбрижљивије упознати се: и са природом дотичнога земљишта и са вредношћу дотична калема.

Земља и Хлороза. Кад се изближе проучава дејство *хлорозе* на винограде, лако је уверити се: да та болест потиче поглавито из природе самога земљишта. Прави узрок *жутилу* винова листа још нам је врло слабо познат. Дабогме, да су се ту јавиле многе теорије и објашњења. Тако, на пример, тај се узрок тражио најпре у *физичкоме* саставу земљишта, као у сувишној влажности истог, компактности, температури, недостатку промаје итд. Затим се тражио у *хемијскоме* саставу земљишта, као у сувишној количини кречнога карбоната, а недостатку гвожђа, калија итд. Али ако се пажљиво загледа у све ове теорије — наћиће се: да се већина њих може однети само на поједине случајеве, а никако на општи збир, Тако су се све оне теорије о физичкоме саставу земљишта морале напустити као непотпуне. А сад узмимо који пример.

У винограду који је хлороза напала, — а код којега је неки део непропустног земљишта влажнији од осталог — хлороза је ту увек јача; чак је овај део винограда чисто хлорозан, док је остатак савршено зелен. Према овоме, рекло би се, да је сувишна влага родила *хлорозу*. Али то није тако у ствари; јер ће се наћи још влажнијих винограда, којима је лишће зелено, док ће друга сува земљишта бити сва хлорозна. Влага јо могла, доиста појачати хлорозу, она ју је чак могла обелоданити услед лошег стицаја услова, али она ју није произвела. Понављам, сувишна влага може погоршати хлорозу, али ју не може родити. Ово исто важи и за тако звану „компактност“ земљишта, и за недостатак промаје — једном речју. — за све чиниоце *физичкога* реда.

Напротив, *хемијски* састав земљишта, или боље рећи, сувишак кречнога карбоната, *сталан* је извор хлорозе. То су показале хиљаде од анализâ, извршене у најразнијим земљама и пределима; и сад се може положити правило: да је *хлороза искључна болест кречних земљишта*. Велим *правило*, јер има изузетка, но то тако ретких, да можемо за тренут преко њих савршено прећи.

И не само да се хлороза налази само на кречној земљи, него, и кад се местимично нађе на истоме земљишту у различитоме степену (издвајајући увек оне погоршавајуће околности, о главноме од којих ћемо даље говорити) налази се у исто време да најхлорознији делови винограда одговарају најкречнијој земљи. Ми можемо према томе положити и ово *друго* правило, а имено: да *за земљишта једнаке ирироде, а под подобним условима физичким, жестина хлорозе стоји у непосредној сразмери са богатством земљишта у кречном карбонату*. Имајући, дакле, пред очима једну и исту земљу за сваку се лозу винову може доста тачно одредити и граница, испод чијега ће *кречнога* слоја она красно успевати, а изнад којега ће насигурно пожутети. И ова граница, која варира према врсти лозе или хибрида *одређује и степен њене отпорне снаге хлорози*. На кредовитоме земљишту Велике Шампање, као у околини Коњака, ова граница достиже на обичне године неких 15% за *Рипарију*, а 25% до 30% за *Рипестрију*. Наравно, да ови бројеви нису апсолутни. Они варирају према околностима, о којима ћемо даље говорити.

[1]) Овај је рад читан на VII Међународном Пољопривредном Конгресу у Риму. Због његове велике важности изузетно од Правилника за Књижевне радове, он ће се у три броја продужавати.

Врло је важно, дакле, знати тачно количину креча која се крије у извесној земљи. И пошто се састав земљишта јако мења при прелазу са једне тачке на другу, то је добро узети велики број примераци од сваког оног комада који се хоће да испитује, — као на пример, од сваких педесет метара. А сваки се примерак одваја овако:

Прво се уклони *трава*, које буде било на површини земној; затим се ископа једна јама од 25 сантиметара у дубину, и једна од њених страна мора бити вкртикална. Тада се на вертикалној страни, извади озго па на ниже, ашовом или лопатом, једно парче земље, — ако је земљиште једноставно. Али ако земљиште није једноставно, онда се изваде из-а-њ два примерка: један озго, а други оздо — при дну јаме.

На врло много начина врши се сразмерна расподела кречњака. Г. Гујран, помоћник управника Виноградарске Станице у Коњаку, издао је читаву студију о томе предмету. И он вели, да, од свију досада препоручених метода, употреба *калциметра* даје најбоље резултате, како по тачности, тако и по брзини своје примене. Калциметара има врло много, и кад се добро примене, дају међусобно упоредљиве резултате. Најраспрострањенији у Француској, као и један од првих тамо познатих, јесте *Бернаров*. Размеравање кречњака према калциметру веома је проста радња; и тај посао може свршити и каква неизвежбана особа, док је, међутим, тачност самих резултата довољна за практичну витикултуру.

Ну, ма да је горње размеравање кречњака врло важна ствар, опет оно није кадро да колико треба, улије знања виноградарима. Јер, ако је, као што мало пре рекох, за исту природу земљишта, интезивност *хлорозе* одговарајућа размери кречњака, онда ова сразмера не важи за друга и другача земљишта. Други узроци ту сад утичу, па било да ју (хлорозу) појачају или да ју ослабе. Ну, о овоме нужно је рећи нарочитих речи.

Утицај расподељености кречњака. Ако се узме да хлороза потиче из сувише великог усисавања кречног карбоната на корену биљке, онда изгледа, да, што се више кречних честица у једно парче земље усише, да ће утолико и већа бити његова кречна површина, утолико већа и сама абсорпција. Другим речма, једно земљиште биће утолико хлорозније уколико је кречњак у њему више расподељен. Учињена посматрања потпуно потврђују ову претпоставку. Г. Бернар то је и доказао многобројним примерима; док се, тећутим, зна и иначе, да су *блатни* наноси далеко хлорознији но кречни пескови.

Утицај иловаче и пескуше. Из истих разлога, кречне иловаче, где на некакав начин, иловача крије у себи, као у каквоме замотачу, кречно зрневље, — те и такве кречне иловаче, — морају бити тек мало хлорозне. Ово се види веома јасно у околини *Коњака*, а у иловачном пределу који се зове *Пеји-ба*. Тамо се доста често наилази на случајеве, где, код *рипарија*, нема ни трага од хлорозе у земљишту мерећем *30*% кречног карбоната, и то у наточ влажности саме земље која, (влажност) тежи да ослаби отпорну снагу биљке. У извесним пределима, пескуша има сасвим противно дејство; јер код ње зрно песка сачињава језгру, док кречњак, који га обавија, пружа знатну површину, сразмерно свбјој маси.

Утицај тврдоће кречњака. Свако је могао опазити, да земља која се добија распадањем *тврда* кречњака, — ако само има равну меру у кречноме карбонату, — јесте много мање хлорозна од земље која се добијâ од трошног кречњака.

У Француској *Шаранти* главна кречна земљишта пружају две разне слике. Тако, уопште се може рећи, да у северноме крају ове провинције влада тврд кречњак, од кога постаје нека *црвена земља* (тако звана „terres de groie)“ веома каменита и лака. Напротив, на југу исте провинције влада мек и кредаст кречњак, од кога постаје нека *сива* и јака земља, тако звана *Шампањка* („terres de champagne“). Међутим, сви су виногради утврдили, да је она *црвена земља* много мање хлорозна од шампањске. И исто правило вреди у другим крајевима.

Брзина напада. — Г. Худај је тражио да одреди брзину са којом слабе киселине дејствују на разне кречњаке. А ова брзина зависи у једно и исто време: и од финоће честица и од тврдоће кречњака. Према томе, г. Худај предлаже, да се назове *брзином напада* једнога кречњака, онај број милиграма кречног карбоната који се, на један грам земље за један секунд раствори у винској киселини од 25% снаге. Резултат брзине напада у кречњаку, према проценту истог, даће, према њему, хлорозну снагу земље. И ова мера даје у много случа-

ПОДЛИСТАК

МАРА ЖИВИНАРКА

Приповетка **И. Селивановског**

с руског: Драгиша Лапчевић

(наставак)

— Сад их Бог чува. Само првих дана, кад су се пилад излегла, вране су налетале, али је тада код пилади седео Вања и није их дао. Но, и квочке гоне вране. Јастреби су ми раније конабили пилад, али тада она нису чувана у оваквим одељењима, већ су лутала по улици, без икакве одбране.

— Треба у дворишту да засадиш и какав жбун, — посаветова је Михајло Андрејевић, — тада ће се пилад спасавати под жбуном од грабљивица.

— То ћу урадити идућег пролећа. У оскудици жбунова, ја сам направила наслон. Пилад чим примете какву опасност или сунце припече, беже и спасавају се под наслоном.

Иза дворишта је била градина. Гости су пожелили и њу прегледати. У градини се на једној страни зеленио лук, на другој кромпир, на трећој појавио се црвени цвеклин лист и зелени мрквин. Даље, бејаше засејан боб и мак, бостан итд. У градини све леје бијаху равне, бразде чисте; свуда је се опажала марљивост и вредноћа домаћичина.

Градина је се свршавала живом оградом. Испод ње је се пружала долина, кроз коју је протицала мала речица. Око саме речице зелениле су се не баш широке ливаде, а до саме градине густ врбак и рит.

— У тој равници је и твоја земља? — Упита Михајло Андрејевић.

— Да, она отпочиње од градине и пружа се до саме речице. Само мало ваљде имам од те земље: у риту је блато, а до речице песковито; место је и сувише мочарно, хладно; расте сам рогоз и дивљачне траве. Ливада је врло рђава. И најбоље године сена се врло мало укоси.

— Ако је место подбарно, треба га исушити.

— Не знам, да ли се може?

Михајло Андрејевић затражи ашов. Вања живо отрча кући за њ. И он с Вањом заће у долину. По ускоj, утрвеној стазици пробише се у ливаду и по негде раскопаше. Вратив се натраг Михајло Андрејевић рече:

— Блато није дубоко, оно је образовано само на површини изливом. Исушивање је лако: треба прокопати канал и спровести га у реку, вода ће бити одведена и земљиште осушено. Тада врбак и рит можеш искрчити и имати лепу ливаду. И ливада ће се тада поправити: на њојзи ће растити најбоље траве. Уради то још овог лета.

— Зашто да не опробам... сагласи се Марија.

Пред вече гости одоше.

Марија скупи пилад у котарицу и унесе их у горњи спрат кокошара. У то доба одрасле кокоши већ су се саме биле скупиле у доњи спрат. Марија је пилад нахранила овсом, па га је мало и кокошима дала.

јева веома драгоцена обавештења. До ње се долази помоћу нарочитог бележничког калциметра, који је изумео г. Худај. На жалост овај је калциметар, по цени, скупљи, а по руковању тежи од калциметра г. Бернаровог.

Утицај геолошког постанка. При посматрању малих просторија земљишних, петрографична природа разних геолошких слојева, може се рећи, да је једнака. Према томе је и геолошка студија таквога земљишта, врло често, од велике вредности. Тако у Шаранти, црвена земља долази од разних слојева горњих *Јура*, нарочито, од Коралита, Кимеридита и Портландита, док *шампањска* долази од распада кречних *Ценомана*, Турона али нарочито *Ценома*, који припадају горњој *кредној* периоди. У оба ова округа (департмана) природа земљишта и геолошки му постанак слажу се потпуно.

Главна кречна земљишта у Француској и доводе свој постанак од разних слојевних формација из периоде *Јурске Кредне*, *Терцијарне* и *Кватернарне*. Јурски кречњаци обично су тврди, и дају земљу релативно мало хлорозну. Исто тако и кречњаци доње *Кредне* природе, врло су често кредасти и јако хлорозни. Терцијарна формација има мало кречних слојева; али, на тачкама на којима се показују, уопште су трошни и мекани. Најзад квартернара, коју представља нанос *алувијум* река и потока, даје по који пут земље богате у кречу, веома чврсте, па усљед тога и до крајности хлорозне.

Утуцај дубине земљишта. Ма да корен винове лозе може да оде дубоко у земљу, богатство у кречу нижег слоја земље врло мало утиче на хлорозу, ако ова земља није на површину избачена, орањем или веома дубоким копањем. Винова лоза уме да одржи један део свога корена и у мање кречној орници, и то јој помаже да вегетира без велике штете од близине нижега слоја. Сама пропустљивост нижега слоја чини, чак да цело земљиште, благодарећи кречноме састојку има, мање више, и влаге. На *кредноме* земљишту, дакле, копање треба да је површно, и да не додирује нижи слој.

Утицај влаге. Влага је један од погоршавајућих услова хлорозе, и њено је дејство најосетније. Не само да је хлороза јача онамо где је земља влажнија, него и иста земља показује веома јаке разлике по годинама. Последња година 1902, нарочито, дала је за ово многобројне и речите примере. Тако у Шампањи и њеном Коњаку, те је године било очитих случајева хлорозе на засадима *рупестриса* од 15% или 20% кречњака; док пре неких година, иста лоза засађена у исту земљу по постанку али и земљу са 30% кречњака није показивала ни трага од хлорозе. Већ, кад лоза пређе трећу годину, она је мање приступна хлорози; али ове су године и лозе седмогодишњаке, и осмогодишњаке, доста пожутеле биле.

Утицај компактности земљишта. Компактна земљишта сама по себи, нису хлорознија од других, али сметају развитку корена у винове лозе и на тај начин помажу ширење болести.

Ово је нарочито случај код лозе танка корена. која као на пример код *Рипарије* која пати на компактном земљишту. Други један узрок ове невоље лежи у томе, што су та тешке компактне, земље често влажније од лакших, и што помажу појави ширењу и неких других болести, као па пример тако званој *иуридији* (Pourridie).

Утицај калемљења. И каламљење уноси поремећај у живот ове биљке. И тај је поремећај утолико већи уколико се лозе, које, једну са другом, спајамо, мање узајамно привлаче. Тако, на прилику, каламљене лозе хоће да *иожуте* много чешће но некаламљене. Да се није, управо, морало прибећи каламљењу *америчке* лозе, ми не бисмо данас имали веће муке са *хлорозом*, но што смо имали код старих лоза. Већ нема сумње да су нове лозе осетљивије од старих при сувишку кречњака, али су ретке и оне које сасвим подлегну. Тек, и управо, у најгорој земљи може хлороза дотле дотерати, да лозу сасвим окржљави и упропасти.

Нити је без утицаја и сам систем каламљења. Као што сви виноградари добро знају, добро окалемљен засад држи се противу хлорозе много боље, него ли лош накаламак. Разлика у отпорној снази између доброг и лошег накаламка нарочито је приметна првих година. Доцније она и ишчезава.

Утицај лошег калемљења, *и т. д.* Сви узроци који теже томе да *ослабе* лозу винову, сви они и дају маха *хлорози*. Такви су узроци рђаво калемљење, рђаво спајање лозе са калемом, случајне повреде лозе, при орању или копању, ране које би лоза добила од подчокотних инсеката, дејство

XII.

Цело лето је Марија радила из све снаге. Три пута је плевила своју градину, два пута је окопавала кромпир, плевила јечам и овас. На косидби је провела три дана. Два дана су јој косили, трећи је дан скупљено и сденуто сено.

Крајем јуна и почетком јула биле су суше. Блато и рит су засушили. И Марија сместа с Ољом, као што је саветовао Михајло Андрејевић, стадоше копати канал.

За две недеље канал је био готов.

У половини јула млади петлови отпочеше по мало кукурекати. Први су по изводу били јачи, снажнији, бадрији од познијих; кукурекали су громко и грубо и често су се тукли међу собом. Петлова је Марија избројала 25, а кокошију 53 комада.

О Илинудне Марија отпоче жњети раж, по том је прешла на јечам и овас. За жетвом је Марија с Ољом била убрзо готова и по том је ишла другима у позајмицу. У половини августа Марија дотера кући пожњевено жито, и у почетку септембра узел је у суседа млатилицу и ветрењачу, позвала задужених позајмицом три мушкарца и десет женских и једног дана омлати и превеја све жито. Родило јој је: ражи 8 товара, јечма 7 товара, овса 3, пасуља пола товара. Сламе је се сабрало подоста. Уопште година је била добра. Марија је уесапила већ, да ће јој хлеба и хране бити довољно за целу годину.

Занимајући се пољским радовима, Марија није заборавила кокоши и своје сталне градске купце. После вечере она је увек за цео идући дан спремала храну за кокоши и пилад, а Вања их је преко дан хранио и на њих пазио. Млеко и јајца Марија је редовно слала у град по трими суседкама, на њиховим кљусадима.

У време жетве ражи Марија је размишљала о томе, како савршено бескорисно остаје на земљи опало класје и испало зрно. Она зовне двојицу дечака те с Вањом почне изгонити кокоши и пилад на стрњику. Вања је чувао старије кокоши, дечаци пилад и све су устопице ишли да се живина не би растурила на све стране, да се не би забила у непожњевену раж и да се између себе неби тукла. Што је доцније отпочињата жетва, тим је више остајало зрна на земљи. Живина је се довољно наблаговала. Окром зрна она је налазила још и буба, муха, гусеница. Петли су по некад успешно јурили и за мишевима. Један дечак вукао је мала, лака колица, на којима је била водопојка с водом и два гњезда покривена одозго дебелим платном. Кокоши, које су носиле, ускакале су у та гњезда и тамо остављале јајца. Таквоме поретку кокоши су још раније приучене у дворишту. Суседи су се с почетка смејали Маријином предузећу, да у пољу „напаса“ кокоши, но убрзо су увидели, да је то предузеће врло паметно.

На јесен Марија виде, да је се у ње окром хране за читаву годину, накупило и нешто новаца. Преко лета добила је за млеко 52·40 дин. Јајца је продавала нека по 5 а нека по 6 пара дин., и за њих је добила 59·30 дин. С Ољом је зарадила у пољском раду 65·20 динара. Даље, од продате стоке остало јој је 144 динара. Тако је се у Марије искупило преко 300 динара. То је обадрило Марију и она се смело реши да зазими што је могуће више кокошију.

XIII.

У октобру Марија просортира све своје петлове и кокоши. Боље је изабрала за приплод, остале за клање. Од петлова

фикоксере код оне лозе која није довољно кадра да се том инсекту одупре итд.

Утицај старости винове лозе. Хлороза се једва и јавља код винове лозе у првој години сађења, када је и само рашћење њено слабо. Али је она утолико јача доцније, као што је и најјача у другој и трећој години, када лоза избија нагло у вис а још није ухватила дубока корена у земљи. Са трећом годином, пак могу искочити ова два случаја. Или ће лоза угинути, ако је претходно и сувише ослабила; или ће успевати ако се одржала, као што ће и хлороза све више ишчезавати, што је лоза старија.

Утицај годишњих времена. Кад пролеће гране, а биље потера, винова лоза неће да жути. Али болест се већ јавља у месецу Јуну, кад је природа у пуноме јеку, а земља још влажна од воде коју је преко зиме упила. Јуни и Јули су за винову лозу два најкритичнија месеца. Доцније, земља се загреје, корен чини своје, лакше терање у висину попусти, и хлороза почне слабити, ако и не ишчезне. У случајевима где она и није била сувише јака, винов лист почне и да повраћа своје зеленило, докле са концем Августа и сасвим неоздрави Али где је зло отело и сувише маха, зеленило се више неврађа, него, напротив, лишће се суши, а лоза све више кржљави и подлеже.

Утицај климе. Клима има велика утицаја на јачину хлорозе. Тако, лоза која брзо пропада под влажном климом југо-запада, на против, одржава ее, и код велике количине кречњака на југу и југо-истоку Француске. Разне лозе релативно се држе, под свима климатима; али апсолутна количина кречњака, коју могу издржати, јако се мења, и не може се одредити другаче до нарочитим местним опитима.

Дакле, као што смо видели, маса разних околности могу утицати на моћ хлорозе, па било да ју појачају, било да ју ослабе. При изучавању, нарочито, отпорне снаге разних *америчких* лоза, нужно је водити рачуна о свима овим чињеницама. Усљед тога је ова студија и много дужа и много тежа но што изгледа на први мах. Опитна поља Винодељске Станице у Коњаку тако су и уређена, да се искључе што је могуће потпуније сви споредни, секундарни, чиниоци. А у резултатима које ћу овде изнети, ја сам све што сам могао и учинио, да се избегну све такве погрешке.

Сузбијање Хлорозе

Док још хлороза није узела код лозе велика маха, може се покушати да се сузбије и извесним лечећим средствима.

Први специфик противу хлорозе, то је *гвожђе*. Тако, на прилику, све растворљиве соли од гвожђа имају, мање више али неоспорнога, дејства на хлорозу; док, напротив, соли од других метала, киселине итд, нису никада у стању да поврате зеленило виновоме листу. Од свију соли гвожђа, *сумпорњача* гвожђа је та, која се, благодарећи ниској јој цени, једино практично употребљава.

Сумпорњача гвожђа може се употребити на разне начине. Њоме се може посолити доњи део лозе, може се попрскати виново лишће, а може се њоме лоза и окречити, као што се то и ради по методи *Расигијеровој*.

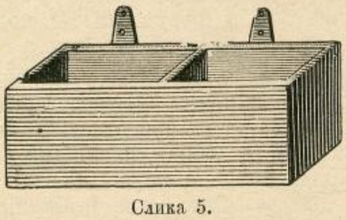
Кад се мете на дну лозе, сумпорњача гвожђа — показује обично веома лепо дејство — нарочито, ако се с пажњом употреби у растворепоме стању при избијању лозе. За овај циљ ваља растворити 500 грама са кило сумпорњаче у десет литара воде, и њоме се после полије свака лоза у судовима спремљеним за то унапред.

Сумпорњачом гвожђа може се посолити чокот и у своме кристалноме стању, и у истој сразмери (500 гр. на килограм од чокота) али дејство ове суве соли није тако приметно. Осталом, у овоме виду, сумпорњача гвожђа може се употребљавати и преко целе зиме. Најзад, у департману *Шаранти*, ми често светујемо дотичне поседнике *кречних* земаља, да, једновремено са ђубрењем истих, проспу по својим виноградима и сумпорњачу гвожђа, у размери од *300—500* килограма на хектар.

Кад се растворепом сумпорњачом гвожђа попрска виново лишће, у сразмери од један од сто највише, онда се, привидно добија веће дејство — али само *привидно*. Јер, онда често и *само* позелене они делови лозе које је течност попрскала, а други не. Уосталом, и тај повраћај зеленила, привремен је успех; а ако се хоће трајно дејство, лоза се мора што чешће подврћи лековитој акцији исте сумпорњаче гвожђа.

оставила је за приплод једнога старог, четири млада, два је купила у граду; од кокошију оставила је 15 старих и 40 младих. За зиму у ње остаде свега 55 кокошију и 7 петлова.

Од младих кокошију, шкартирала је 12 комада. Шкартирала их је зато, што су неке биле ситничаве, а неке су имале и друге недостатке. Њима је додала и 5 кокошки остарелих и 20 петлова младих. Сву ову шкартирану живину Марија се решила да угоји. С том намером она у горњем спрату извеша мале котарице у виду збијених одаја, које од прућа Вања исплете. Дно у одаја било је оретко оплетено, да би нечистоћа доле пропадала. Са стране и озго котарице су биле оплетене гушће. На свакој котарици био је с преда отвор и пред њим малиџаловчић (или сандучић) за храну у воду. (сл. 5). Затворену

Слика 5.

у те котарице живину, Марија је хранила три пут дневно и сваки дан им је мењала воду. Хранила ју је куваним кромпиром, кухињским отпатцима, јечменом кашом, овсаним тестом, мрвама и корама хлебним, додајући мрсних сплачина. Храна је се давала само топла. Окром тога давато је по мало песка да кључају. С почетка је живина храњена умерено, затим је храна увећана све више и више, а никако није пуштана на поље, те тако се пролењи, подебљају и кроз 20 дана угоје се.

Тако угојену живину Марија је продавала по 2—3 динара од комада.

XIV.

Следеће године Марија је зазимила 150 комада, а треће већ 225 кокошију и 25 петлова. С умножавањем кокошију умножио је се и број јајци. Настала је потреба да се Марија збрине о продаји јајци и да нађе сталне купце. У прво време у томе јој је много помагао Михајло Андрејевић. Својим познаницима је он хвалио Марију, као честиту продавку, хвалећи и њена јајца. Од тада су сви познаници Михајла Андрејевића отпочели куповати јајца од Марије, а за тим су постали јој стални купци. Њима је Марија сваке недеље доносила уговорени број јајци, то по двадесет, то по тридесет. Новим купцима Марија је носила јајца по пијачној цени, по том је се с њима погађала за испоруку. Видећи одлучну каквоћу јајци, купци су радо пристали да скупље плаћају Марији него што је пијачна цена, Но догађало је се, да у Марије остане јетан део јајци преко оних што узимају стални купци. Она је пробала продати их на пијаци. Стане у ред са својим јајцима и очекује. Доћу купци, прегледају и питају за цену. Марија обично затражи више, него што влада цена. Купци се срде. Марија им отпочне доказивати:

— Да ли сте ви добро запазили јајца: Моја су крупна, чиста и свежа, а не таква као што су у других...

— Знам, знам тетка! Сваки продавац свој еспап хвали.

(Наставиће се)

Од свију употребљивих средстава, за сузбијање хлорозе, *Расигијеров* лек је тај који до сада даје најбоље резултате — ма да и он није увек довољно моћан. А он се употребљава овако. Крајем јесени, или почетком зиме, узме се растворена сумпорњача гвожђа, и, помоћу једне мале четке окречи се њоме винова лоза, уколико је још на чокоту има; али тако да она лоза, добро усише сву дату јој течност, јер онда једино лек и има свога дејства. За овај случај довољно је употребити сумпорњачу гвожђа у мери од 30%, те како би се томе избегли они други, чак и опасни, случајеви који су се дешавали са том сољу у неким крајевима. Код младих винограда, или код винограда на које је наишла та болест, и код којих је услед тога и виново стабло још незрело, може се горња мера смањити до 20, па чак и до 15, кила сумпорњаче гвожђа на 100 литара воде.

Ја сам имао прилике да штудирам, заједно са г. *Худајем*, механизам усисавања течности на ранама виновога стабла. Тако, кад смо на једноме чокоту одсекли једну винову грану, па ју онда, посредством једне цеви од каучка, довели у додир са једним судом воде, онда се, тамо у месецу октобру или новембру опазило да је течност приметно усанула у суду. Лоза, дакле, упија, кроз ону одсечену грану, извесну количину течности; а та количина може ићи и до неколико литара. Да богме, да ово упијање течности опада у месецу децембру, да оно готово и престаје првих дана јануара, док за тим и сасвим не ишчезне. С пролећа пак, ми имамо сасвим обрнуту појаву; јер винова биљка не само да тада не усисава никакву течност, него напротив, и сама известан сок пушта, или, као што реч иде, она с пролећа *„илаче.“* Овај феномен циркулације течности у ткањима винове лозе довољно нам и објашњава, зашто је оно мазање лозе, растореном сумпорњачом гвожђа, од утицаја само с јесени, или и почетком зиме. Тада лоза једино и прима течности у себи, а не у пролеће, када као што знамо и рекосмо, и сама *тече*.

Најзад, ако се, прскањем горње течности с јесени, опије влагом опитно земљиште виноградарско, онда се и даје приметити: да што је год та земља важнија, да утолико мање прима дотична лоза понуђену јој течност. Овај се факт објашњава уосталом и тиме, што горња употреба сумпорњаче гвожђа има већега дејства *пре* великих киша јесењих, него ли после.

(наставиће се)

О МИТАРЕЊУ НАШИХ КОКОШАКА

Кад кошљиви јесењи ветрови отпочну да хује; кад се сунце с густом маглом бори, а певачице по шумама и дубравама умукну; кад се зеленило лишћа у жутило претвори; кад лишће почне да опада и ветар га по гају и ливади котрља; кад све у природи по вечном и непроменљивом закону почне да вене и да изумире, — онда ни наше кокошке не остају поштеђене. Реће нам петли поје и спорније кокошке кâкоћу! Згурено и снуждено се јâта прикупљају и траже заклона од хладноће, ишчекујући да их топло сунце озâри; све то тражи крова и склоништа од ветра и времена. Кресте и подбрадњаци (лôпâрй) бивају све више наборани, мањи, и губе онај леп сјај и ону живу црвену боју; око бива тамније, кокошке на жалост домаћичину — престану носити; све ти је то тужно и жалосно, нема оне дојакошње веселости, наступила нека чâма, малаксалост и дрктање, наступило грозничаво стање. Наше љубимице губе своју лепу одећу, а ветар разноси по дворишту већ испало разнобојно перје. Неке кокошке слазе јутром из кокошињака полу-голе, као оно одрпани просијаци. Код наших је кокошкâ сад наступило *„митâрење* она природна појава, која се сваке године редовно понавља, а која је слична *линьању* наших домаћих сисарâ.

Мйтарење наступа обично месеца септембра, понекад и октобра; понекад раније, а некад и доцније, дакле у времену кад и стока длаку мења, кад нову, гушћу длаку добија, која ју преко зиме од хладноће и непогоде чува. И као год што стока с пролећа, кад топлије време наступи, „длаку мења,“ кад своју зимску одећу баца, — тако исто и код пернате живине наступа с пролећа поновно мйтâрење, које је лакше и које се не примећава тако, као оно јесење, па нам с тога то пролетње и не пада тако у очи, као оно јесење. Пажљивији посматралац може с пролећа лако приметити ,да по дворишту више лети *пâперје*, та зимска одећа наше живине, па с тога она и има преко лета мање пâперја на себи; перје је на њој уопште сад ређе.

Мйтâрење не наступа као што је напред речено — код свију кокошакâ подједнако; обично се код оних кокошакâ појављује раније, које су с пролећа отпочеле раније да „носе,“ а још раније код оних, које и преко зиме носе. Уколико раније мйтâрење наступи, утолико ће га живина лакше преку жити, јер ранијим митарењем пре се живина заодене зимском одећом и осигура против наступајућих времених непогодâ.

Сâм ток мйтâрења траје обично 6 – 8 недељâ; оне ко кошке, као и остала живина, која се дуже мйтâри, обично је или болесна, или је иначе слаба, и њу треба за време митарења и боље неговати, и боље чувати, и бољом храном хранити, да лакше преболе.

Најпре се мењају *вйла*, то јест оно најдуже перје на крилима, па онда *иера на реиу*, па остало *дуже иерје*, а напослетку *пâперје*. Па и млада живина подлежи мйтâрењу и и ако овди није питање: *кад* то бива? Млада живина мења *онда* своје перје, кад узрастом својим затребује бољу одећу.

За време мйтâрења треба на живину мало боље припазити; погрешна је та претпоставка, да за време мйтâрења живина не потребује никакве особите неге; ми обично боље хранимо ону живину која „носи,“ или која треба да „пронесе.“ А баш је за време мйтâрења потребно да на живину боље припазимо како би отклонили штету, која може врло лако наступити за време мйтâрења. На жалост, ја сам се баш код нашег сељачког сталежа уверио, да домаћице слабу пажњу обраћају на своју живину за време мйтâрења, а кад им живина у том времену са непажње липсава, онда се обично вели: „Ударила нека мôра у кокошке“ и т. д. Ми овим хоћемо баш да укажемо на ту „мôру,“ — да опоменемо наше домаћице, да своју живину за време мйтâрења боље негује и храни, и онда оне „мôре“ неће бити.

За време, док ново перје порашћује, сви сокови и сва снага оду на порашћивање новог перја. Па зато и треба, за време мйтâрења, живину хранити најкрепчијом храном, храном, дакле, која ће ускорити и унапредити порашћивање новог перја. Ако је храна слаба и недовољна да изупотребљене сокове надокнади, онда кокош у целом саставу опада, малакше и мора да пропадне.

Живина, која ужива у својој златној слободи, наилази у пољу и дубрави сваковрсну храну, која јој је потребна, и ако не увек у довољној количини, али тек опет у довољној количини, али тек опет налази поред зрна и понеку бубу, црва, гњисту, пужа и т. д. Другче је пак с оном живином, која нема слободног ни пространог излаза; тој живини недостаје сва она храна, она сваковрсна храна, која је за образовање и порашћивање новога перја потребна. Није то довољно, кад домаћица своју живину само зрном храни; и животињске хране дакле меса, црве и т. д. потребује живина за време мйтâрења.

Па како је за порашћивање новога перја потребно више хране но обично, то се препоручује, да се, поред зрна, даје исецкане говеђе џигерице, па онда куваних и с мекињама (трицама) помешаних, мало посољених и изгњечених кромпирâ, што јако убрзава образовање новог перја. Осим тоба треба живина да има на расположењу и старог малтера да пијка, истуцаних љускâ од јаја и песка — све то, што упливише на образовање костију, јер се перје састоји из кошчаних материја. У пијаћу воду треба бацити неки захрђали јексер и мало *зелене галице* — јер то много крепи живину уопште, а за време мйтâрења на пô-се.

Од зрневља треба овако давати живини: на 20 грлâ кокошакâ средње крупноће треба рачунати 400—500 грамâ овса 250 грамâ кукуруза и 500 грамâ јечма. Крупним кокошкама треба дати мало више.

Али, поред добре хране, треба живину и добро неговати треба ју чувати од хладних ветровâ и кишâ, треба ју с вечера раније утеривати у топлије кокошињаке, односно у стаје, где ће бити од свих шкодљивих утицаја заштићене. Чим би се које грло поболело, треба га одмах од здравих одвојити и засебно неговати. Лак нâзеб даје се лако излечити, кад се оболело грло топлије причува; но ако би се то пропустило, онда може врло лако и сва живина да се поболе, кокошке ће да престану носити, а могу и најлепша грла да лйпшу.

За време мйтâрења треба поглавито пазити на чистоту; пре свега треба испало перје и поган из живинарника свако јутро ишчистити. Гомиле песка и просејаног пепела треба кокоши у близини да имају, како би се могле у њему лепршати „купати“ и од гада чистити.

Сасвим затварати живину за време мйтâрења, као што неки живинари из бојазни чине, нема потребе. Ако је време иоле сношљиво, треба живину пустити напоље, да се у чистом зраку и ваздуху истрчи и проигра, што јој гôди и у здравини одржава. А кад наступи време магловито и кишовито; кад дува кошава и мацарац, онда треба живину отерати под кров, али не у оне просторије где ноћивају, него у шупе, где ће се опет довољно истрчати и од испадајућег перја очистити моћи, а као што смо рекли, чистота је, за време мйтâрења, један од најпотребнијих условâ за брзо опорављење изнурене живине.

др. Радић.

ТРЕБА ЛИ СЕЈАТИ ИЛИ САДИТИ ШУМЕ?

(Мантефел)

Већина је шумара данас прибегла сађењу, предпостављајући га сејању, да се постигне пошумљавање. Је ли ово последица начина, ћуди, или плод искуства и посматрања?

Осврни се у натраг за сто година, у 1766. Најзнатнији немачки шумар тога доба, Јован Готлиб Бекман, публиковао је тада дело под насловом: *„Покушаји и испитивање потребе шумског сејања.“* У овоме спису, Бекман означава сејање, као једини начин, који је у стању, да дâ добре резултате, помоћу кога се могу подићи пропале шуме.

Шта треба мислити о систему сађења, пита се он у глави IV § 13. свог дела. Одговор је кратак и категоричан: *„ничега великог доброг, а у погледу на борове непрактичан.“*

Да су се шумари задовољили са овим догматичним упутом данас неби било више питања о сађењу, него пре сто година. Срећом то нису учинили; уосталом и сами су чешће приморавани да прибегавају сађењу него што су то и хтели, но то је било само за то: да попуне своје расаднике. Ускоро се приметило да треба пожелити стâри начин сађења, и да је он у велико подобан за побољшање; да има много земљишта за пошумљавање, на коме сејање показује мало изгледа на успех. Мало по мало, обрати се већа пажња систему сађења, коме се чешће прибегавало, тако да на педесет година после публикације Бекмановог дела, у 1805 Бургсдорф се овако изражавао у својој „расправи о шумама,“ „у глави о шумском сађењу: „независно од горе поменуте суштине о *што је могуће већем сађењу*, принцип је: да се могу садити и друге, али само у мањој мери; у свима случајевима не треба рачунати ни на какав срећан резултат, ако не радимо по сигурним и повољним условима.“ Бургсдорф је мислио да зна *ова сигурна правила и повољне услове*, и изложио их; али би било жалосно за шумарство, да се држало, у овом погледу, правила учитеља.

Требало је времена, да се дâ потпуна правда систему сађења, а ово доказује то, што је отац шумарства Коте (Cotta) казао: „како се велика пошумљавања лакше извршују сејањем него сађењем, и т. д. и т. д. мислимо: да пре треба претпоставити први од ова два начина.“

Испитивање усвојених измена у теорији и у практици, од како је покренуто ово начело, одвело би нас много далеко; напредак је данас узео веће скокове; наука учини већи пут за двадесет година, него некад за столеће; задовољићемо се само да приметимо: да је старо правило: *„садити само онде где сејање није имало озбиљног изгледа на успех,“* замењено бар у многим пределима, нарочито у Саксонској — оним: *„да треба сејати тамо само, где неће моћи да усне сађење.“*

Тако видимо, да је сађење данас правило, сејање изузетак. Пре је била ово — т. ј. сејање правило[1]).

Збиља, искуство је показало садањим генерацијама шумарства: да *уопште* подизање шума може бити извршено *брже, сигурније* и с бољим успехом путем сађења.

Брже, јер сађење даје резултате две године пре сејања, а често прођу четири до пет година, пре него што посигурно знамо: да ли ће сејање требати попуњавати или опет понова вршити, док код сађења од идућа године можемо знати укупну количину неспособних младица за издржљивост, и по том их можемо одмах заменити.

Сигурније, јер је сађење изложено мањој опасности од сејања. Успех овог последњег зависи у првом реду, од својства семена. Ретко смо у положају, да га сами прибирамо, и у томе нам је потребна помоћ од трговине, која нам продаје најчешће само семе прибирано, пре времена незрело, осушено, рђаво сачувано, проклијало или сувише старо. Претпоставимо баш и најбоље услове, баш да смо сами набавили најбоље семе. Имамо да се бринемо: да ли је добро спремљено земљиште, да ли је семе добро посејано, је ли сувише или недовољно покривено; да јаке бујице, дуга суша, неколико дана жарког сунца, позни мразеви не униште све наше наде. Ну, допустимо да су услови као што желимо, припомогли клијање семена, да су исто поштедиле тице, мишеви, ипак ћемо се врло често преварити ако мислимо да је све спашено. И доиста, ако су биле повољне околности за шумског сејача, оне су тако исто могле допринети растењу рђаве траве, тако да често с муком разликујемо мале младице у средини траве, и других биљака, које их окружавају и гуше. Кад што можемо ишчупати ове рђаве биљке, ризикујући да у исто време не ишчупамо младице, но, то увек не можемо и у овом последњем случају, мишеви зими налазе уточиште, у сред ове траве, испод снежног покривача, који их привлачи утолико више, што им поред заклона од зиме, даје и младице за храну. Кад се у пролеће снег отопи, расадник

[2]) „Многи су шумари, кажу г. г. Лоренц и Парад сматрали сејање, као поглавито применљиво на велике просторе, због начина на који се врши, а који изгледа у исти мах, и природнији, простији и јефтинији од начина сађења. Међутим практика напиње све више, сваким даном, овоме последњем.“ (Cours élémentaire de culture de bois. IV edution p. 509).

је сав поједен. Ако успемо, да се отарасимо за време прве године сејања, рђаве траве, има места бојазни: да идућег пролећа не нађемо земљиште, покривено младицама, које су се зими подигле. Још много других опасности чекају шумског сејача за време следећих година, да је бескорисно све их набрајати; ово што је споменуто довољно је да покаже: како је неизвестан успех сејања.

И сађење страда од позних мразева, буба, мишева и дивљачи сваке врсте, али ипак не у толикој мери да је то опасно за његов опстанак. То може да буде у већини случајева, на крају друге, треће, четврте или доцнијих година. У ствари, једини су озбиљни непријатељи сађења инсекти, и њихове ларве; ништа дакле, није чудновато, за што шумари данас претпостављају овај последњи систем.

Сађење је немилије од сејања. За искусне шумаре није потребно да се много задржавамо на овоме. Заиста они знају, да и ако су у почетку мало мањи трошкови за сејање, него ли за сађење, нарочито ако није велика цена семену, да су много већи трошкови око предузимања радова, којима се попуњавају празнине, засипају рупе, при првом начину, него ли при другом, тако да сводећи укупан рачун, већа је корист на страни сађења. Ипак смо далеко од тога да заступамо мишљење: да не треба никад прибегавати сејању. У подизању шума нема апсолутно општег правила. Тако на прилику, никад нећемо саветовати сађење за пошумљавање слабих пескуша, као што ћемо увек бити противу употребе сејања на јакој земљи, покривеној зеленом травом или на плитком земљишту[1]); све што смо хтели рећи то је: да као опште правило, осим неколико нарочито одређених случајева, о којима смо говорили, сађење треба да буде правило, сејање изузетак.

[1]) У Француској сејање се уопште претпоставља сађењу за пошумљавање предела, као што су: Солоњ, Ландес, и т. д.

ГЛАСНИК

Комисија за израду Пројекта Закона о обезбеђивању усева и плодова од штета од града. — Господин Министар Народне Привреде образовао је Комисију, под својим председништвом, којој је ставио у задатак да изради горњи законски пројекат. У комисију су ушли г. г. *Марко Трифковић*, начелник одељења за трговину, радиност и саобраћај; *Александар М. Секулић*, инспектор одељења за Пољску Привреду и Ветеринарство; *Михаило Аврамовић*, управник Главног Савеза Српских Земљорадничких Задруга; *Коста Стојановић*, професор и народни посланик; *Васа У. Јовановић*, секретар одељења за трговину, радиност и саобраћај; *Милорад Драшковић*, адвокат и индустријалац из Смедерева; *Д-р. Милан Марковић*, чиновник Извозне Банке и *Милош Н. Лукићевић*, писар одељења за Пољску Привреду и Ветеринарство Минист. Народне Привреде.

Комисија је отпочела рад и овај се већ приближује своме крају. Ми се надамо да ће Комисија израдити што пре овај тако потребан нам Закон, а већ сам састав комисије јамчи нам за то, да ће пројекат законски бити израђен онако како ће најбоље одговарати нашим приликама и потребама нашег земљорадника.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

СТАЊЕ КАСЕ

Српског Пољопривредног Друштва на дан 5 октобра 1903 године

Главна Контрола, поред тога, што рачуне овога Друштва редовно прегледа и што му је рачуне за 1902 годину разрешила као исправне, нашла је за потребно да му ових дана изврши и ванредан преглед стања касе и рачуна у току ове године. По томе прегледу, одређени Комесар Главне Контроле нашао је ово стање касе и то:

I Треба да има

1. По дневнику примања лист 1—159 бр. 1—3379 примљено је	204.302·12	динара
2. „ „ издавања „ 1—31 „ 1—539 издато је	177.732·21	„
Остало	26.569·91	динара
3. Остатак по депозитном дневнику примања	73.107·16	„
4. Неукњижена пореза тач. 1 одговора руковаоц	15·—	„
Свега	99.692·07	динара

II Нађено у каси

1.	У уложној књижици Управе Фондова парт. бр.	1293	квита	IV	лист	72	новац на штедњу	22.583·70	дин. сребро
2.	„ „ „ „ „ „ „	1133	„	III	„	191	Пољопр. Фонд.	116·50	„ „
3.	„ „ „ „ „ „ „	1603	„	VI	„	2	„ „	9·60	„ злато
4.	„ „ „ „ „ „ „	2768	„	IX	„	129	Фонд плавог камена	19.000·—	„ сребро
5.	„ „ „ „ „ „ „	1339	„	IV	„	96	„ за поплављење	1000·05	„ „
6.	„ „ „ „ „ „ „	2356	„	VIII	„	159	„ окр. крагујвач.	2083·10	„ „
7.	„ „ „ „ „ „ „	2970	„	IX	„	148	Пољопривр. Фонд	28.470·—	„ злато
8.	35 ком. 2% држав. лозова (капитал Пољопр. Фонда у хартијама)							2950·50	дин по куп. цени
9.	26 ком. акција Српског Бродарског Друштва — Пољопр. Фонда у хартијама							2650·—	„
10.	10 ком. обвезница за грађење кланичне пруге — Пољопр. Фонда у хартијама							990·—	„
11.	Два државна дуванска лоза (кауција приватног лица)							20·—	„

12. Две акције краљевске штедионице (кауција приватног лица)	100·—	дин. по куп. цени
13. У под. ·/. списку привремени издатака	10.708·52	„
14. У исплаћеном а не разведеном рачуну Хофхера и Шранца Бр. 7204	3088·—	„
15. У готовом новцу — банкама, сребру и никлу	5913·10	„
Свега	99.692·07	динара

И словима: деведесет и девет хиљада шест стотина деведесет два динара и седам пара.

Тако стање нашао

5 Октобра 1903 год.
Београд

Комесар Главне Контроле
Милош Т. Павловић с. р.

ОГЛАСИ

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАЧА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова. 25—36

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца **Већим огласима** од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 32 броја Тежака. *Чланци:* Обнављање винограда на кречном земљишту (наставиће се). О митарењу наших кокошака. — Треба ли сејати или садити шуме? — *Подлистак:* Мара Живинарка (наставиће се). — *Друштвени и Подружински послови.* — *Гласник.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

МЕРЕ

КОЈЕ ЈЕ МИНИСТАРСТВО НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ ПРЕДУЗИМАЛО ЗА РЕГУЛИСАЊЕ ИЗВОЗА СВЕЖЕГ (СИРОВОГ) ВОЋА

Године 1901 први пут је покушано, да се и **извоз свежег (сировог) воћа** *уреди и упути правилним путем*, како би српско воће на страним тржиштима добило што већи углед и што бољи глас, и како би се више тражило и продавало а по бољој цени, те да се тако прокрчи пут и извозу свежег воћа на страну и да се и за свеже воћа унесе знатнија сума новаца, као што је то већ у великој мери постигнуто у *извозу сувих шљива и пекмеза*.

Да се пак овај циљ постигне, неопходно је било потребно, *да се све важније врсте и сорте воћа* које се већ извозе или које би се могле извозити, *а намењене су извозу*, *беру пре свега у зрелом стању*, а не зелене или презреле; *да се беру руком или нарочитим берилима*, а не да се млате или тресу и на тај начин изубијају и повреде; *да се убрано воће пажљиво пакује и преноси до извозног места, и да се извози паковано у подесним судовима, а не просуто у вагону, као ринфиза* (á la rinfisa).

Само *ситније и незнатније воће* које ће да се извози *за прераду:* шљиве за печење ракије, јабуке и крушке за прављење јабуковаче итд., може се трести или млатити и преносити као „ринфузо“ (просуто у вагону).

Али како паковање воћа захтева много судова, а нарочито котарица којих код нас нема, ни у довољној количини нити подесних, и како је паковање доста скупо, то су многи извозници воћа желели да и воће за јело (стôно) извозе просуто у вагону, а да га на страним тржиштима продају као стôно воће, без обзира на то што такво воће никад не дође на страну пијацу у добром стању, већ је изубијано, изгњечено па често и труло, чиме много губи и од угледа и на цени.

Да овога не би било 1901 године је *око половине јуна* издата наредба преко начелстава:

а). Да се никако не сме брати зелено воће;

б). Да се зрело воће за јело, намењено извозу, што боље пакује у подесне котарице за извоз према врстама и сортама воћа, како би на тржиште приспело здраво и свеже;

в). Да државни економи врше преглед воћа на свима станицама на којима се воће утоварује, или одакле се извози, и да по свршеном прегледу издају извозницима уверење, без наплате таксе, према стању прегледаног воћа, у коме ће изрично наноменути: да ли воће треба да се извози као стôно и то паковано, или се према каквоћи воћа може извести за прераду, дакле просуто у вагону. А у оном случају када би извозник под именом „ринфузе“ хтео извести воће за јело да економ нареди да се воће, ако је зрело, одмах измуља, и ако извозник не би то учинио да му забрани утоваривање.

Осем тога наређено је економима да поуче произвођаче воћа: како треба воће за јело да беру и како да га до места преносе, напоменувши им да воће за јело треба, ако је икако могућно, *само руком обрати и преносити га у кошевима* (сепетима) *и котарицама*, и то опет најбоље да га људи преносе или да се преноси на товарним коњима. У исто доба оштампана је из *Тежака* (бр. 23, 1901) поука: *Берба и паковање свежег воћа за извоз*, и расаслата је свима начелствима да се народу бесплатно разда.

О прегледу и извозу воћа издата је обзнана у *Српским Новчнама;* а тако исто објављен је и распоред економа где ће који вршити преглед воћа.

Но већ у почетку јула измењена је првобитна наредба: да се воће осем у корпе може паковати *и у сандуке и бурад*, но тако да се заклопац односно данце може, ради прегледа воћа, скидати и да са стране имају што више отвора за боље проветравање воћа. А тако исто да се за *Штајерску и Немачку* може извозити дивље воће (дивљаке јабуке и крушке) као „ринфуза“, али цело, т. ј. да се не муља, *ако се пријави за јабуковачу и друге начине прерађивања*; а ако се извози у коју другу државу, онда да се одобрава извоз само пошто се воће — дивљаке — измуља.

Умољен је Министар Грађевина да економима, кад путују железницом од једне до друге станице ради прегледа воћа, дозвали *бесилатан подвоз*, што је и учињено.

Тражено је и од дирекције државних железница, *да набави више вагона за извоз воћа* (са стелажима). И она је одговорила, да је она већ 20 вагона више наменула за извоз свежег воћа но прошле године — свега 85, а више их не може набавити и нису ни потребни.

Противу мерâ употребљених за извоз воћа сировог изјаснили су се неки трговци, па је о томе било противних разлога и у *Трговинском Гласнику*.

Стога је већ у *почетку августа* наредба опет морала да се мења, пошто извозници воћа нису могли, због краткоће времена спремити довољно судова за муљање воћа намењеног за продају. Тога ради је Министар Народне Привреде решио: *да се сирово воће намењено за прераду може за ту годину извозити а la rinfusa* т. ј. *просуто у вагону*.

Концем септембра наређено је државним економима: *да ситне јабуке и крушке пропуштају као „ринфуза,“ а крупније и крупне морају се паковати*.

Да би се и **1902 године** могле предузети потребне мере у погледу извоза свежег воћа Министарство се раније обратило окружним начелствима, нарочито оним из којих се извози свеже воће, за мишљење и предлоге о томе. У исто доба тражено је мишљење и од *чланова Комисије* која је имала задатак да одреди, које врсте и сорте воћака треба подизати и размножавати у среским расадницима и која је предложила поделу Србије на воћарске врајеве.

Из свих ових извештаја поцрпени су ови подаци:

1. Да као стôно воће т. ј. *паковано, а не просуто у вагону*, треба извозити ове врсте и сорте:

а) трешње и вишње;
б) кајсије и бреске;
в) шљиве за јело;
г) рâне јабуке;
д) рâне крушке;
ђ) дуње;
е) мушмуле;
ж) од јесењих и зимских јабука:
колачарке, колачаре,

подринке,
сенабије,
црвенике (црвењаче),
зукве (зукваче),
бедрике,
стрекње,
тетовке,
дуге,
пругаче,
ђуле,
тврдокорке,
сулије,
беле јабуке,
будимке,
зеленике,
шаренике,
киселаче,
авајлије,
крупне јабуке (великаче),
шербетлије,
кадуманке,
краљице,
волујке.
тикваче,
градињаче,
просењаче;
Од јесењих и зимских крушака:
караманке (зимске карамањке),
зимске *арапке*,
такуше,
водењаче и јерибасме,
озимаче крупне,
тврдојке,
шумадинке,
сарајевке.
бронзаре,
жуте арапке.

2. *Да воће треба паковати:* у котарице од 5—30 кгр, за све мекше воће, а за чвршће воће (нарочито зимско) и у омање сандуке, нарочито избушене. Трешње, вишње, бресквe и кајсије треба паковати у мање котарице од 5—15 кгр.

3. *Воће намењено за прераду треба изгњечити или уопште онеспособити, да се не може продавати као стоно воће.* За ово су дала мишљење само 4 начелства.

4. *На питање: да ли треба ограничити број извозника воћа и од њих тражити какве обавезе или кауције*, већина је начелства за то да се не траже обвезе и кауције, већ да се врши строга контрола над извозом воћа.

Како у овом питању имају особиту важност мишљења чланова споменуте Комисије, наводе се њихови одговори — од којих су добивени — у целини:

а. — Правилно је мишљење Министарства Народне Привреде што хоће да се све врсте и сорте домаћег *летњег и јесењег воћа*, намењеног за извоз, пакује у нарочитим судовима. Ово тим пре што се зна, да је ово воће мекано и да се на други начин не може транспортирати, а да до потрошача дође у добром стању. Сам начин паковања има се управљати према даљини места где се хоће да извози. За погранична места и провинције може бити паковање и лошије и у већим судовима и без заклопца; напротив за удаљена места, и кад се извози фино стоно воће, онда у мањим судовима и са заклопцем.

Као стоно воће треба извозити паковано:

1. *Јабуке.* — Црвенику, стрекњу, шећерлију, колачарку, зеленику, тиквају, перајку, стамболку, *лимунку*, зимкуљу, краљицу, дугу, бедрику, шаренику, сенабију, зуквачу, госпођинку, будимку, ђулу, тетовку, прокупку, јабланку, скопљанку, шуматовку, ружичарку, ресавку, расинку, пранцију звечарку, кадуману, *цемерлику*, *везирку*, подринку, маљенку, црвеницу, леноначу, јастребчанку, колубарку, *кожарку*, дачику, царску, из Сачишта и коврљачу.

Но све ове сорте могу послужити и за прераду; мало сората чине изузетак. Зато их треба извозити као „ринфузо“ и не треба их гњечити, јер оне и онако иду за Немачку, од којих неке служе и за прављење јабуковаче. Грехода би било не дозволити овом воћу извоз онако целом за прераду, а нарочито у родним годинама и кад им је цена ниска.

Сорте које овде нису споменуте имају се једино извозити као ринфузо.

2. *Крушке.* — Караманку, масларку, крупну арапку, калуђерку (Pastorenbirne), крупни озимаци (Bergamott. b. b'.), такушу ситну и крупну, *жуту арапку*, *зејтунлије*, *миовачу*, *тамњанику*.

Но сем ових сората изостао је у списку велики број сората летњих крушака, и то с тога: што се код нас не приређују темпорерне изложбе из којих би се видило, каквих још имамо сорти крушака. Овде би имао да напоменем нашу јечменку, житњачу и јенесију којој је порекло Смедерево, и која је тамо од Турака наслеђена. Ове сорте, као и још многе друге, треба уврстити у стоне сорте.

Онеспособљавање воћа за извоз као ринфузу треба извршити код шљива *ранки* и пожегача нарочитим муљачем — кључкалом. За јабуке и крушке које се извозе за прераду, а нарочито за прављење воћњег пића, треба изгњечити — измуљати, са нарочито удешеним справама које се у Аустрији и Немачкој употребљавају. Требало би набавити толико справа колико има извозних главних тачака. Сем ове мере требало би Министарство да отпусти наредбу из раније: *да сваки извозник воћа за прераду мора имати и потребан број судова за кључ — комину, како му се од стране прегледача не би правиле сметње при извозу.*

Најпробитачније је паковати воће за извоз у корпама, котарицама, сандуцима и омањим бурадима која су већ употребљавана, али, само да су чиста. Код стоног воћа, треба сваки комад увити у артију као лимунове, и тада се могу употребити и већи судови. Код истог воћа, ако је оно тврђе не мора се завијати, него просто наслагати слојимично (schichtenweise). Најпре се у дно и око дуварова метне какав материјал (суво воћно лишће, артија, ситно иверје од чамовине), затим се редом ређа воће до 15 см. дебљине, или три четири реда воћа, па се опет мете горњи материјал за ½ десиметра, и то се ређање тако врши док се сав сандук или буре не напуни. Да би воће своје испарење могло испустити, избуше се около при врху суда рупе на извесном одстојању, и наоколо. Овако испуњени сандуци не смеју се тумбати.

Што се тиче количине која се има да спакује у известан суд, мишљења сам: да се код зимског воћа може на горњи начин терати и до 100 кила, управо онако, као што се славонске сврчике пакују и извозе за Беч, Берлин и друга трговинска места.

Мекше и финије стоно воће, увек треба у мањим количинама паковати, јер ће само у том случају моћи отићи до пијаце у целости.

За извоз рáног коштичавог воћа као: бресака, кајсија и другог, ваља употребити мале котарице у којима не стаје више од 10 кила, чиме би се избегло само гњечење. Но само паковање и трошак који би се имао на њега да учини мора се управљати по пијачној цени и даљини тржишта. Тако која је вајда извознику кад он учини велики издатак око паковања, а цена воћу, нпр. у Немачкој или Аустрији, 10 динара од 100 кила; у томе случају не би му требало ограничавати само паковање. Ако су пак цене тамо добре, а асталске сорте специјалитети, онда би требало нагнати извозника да паковање прецизно изврши.

Наше летње и јесење воће обично се извози у Аустро-Угарску, и то до Пеште; но већим делом и кад је неродна година код њих, извози се за пограничне провинције: Срем, Бачку и Банат. За та места не би требале строге наредбе за извознике, јер се воће брже транспортује и оно дође пре до руке потрошача; овде не смета, хоће ли се оне извозити као „ринфузо“ или паковано. Баш кад је сасвим неваљало, онда га треба стрпати у каце, па нека га онда извози као кључ. Буде ли се друкчије за ова места урадило, онда ће се много сметати извозу нашег воћа, нарочито у родним годинама. Добије се ли пак уверење да извозник хоће да извози даље за Немачку, онда би требало, као што је прошле године и рађено, пустити да иде као ринфузо оно воће које је намењено за прераду; ни у ком случају не треба га кључати или гњечити. Ако се извози стоно воће пак, онда нарочиту пажњу треба обратити на паковање, јер је пут сувише далек. Ово тим пре, што су ти предели са воћем богати — прави земаљски рај, па им показати да и ми имамо доброг воћа у нашој отаџбини, као и то да га умемо очувати до потрошача.

Но пре свакога рада по овоме предмету, нужно је: да Министарство изда наредбу, да сваки онај који бере воће за про-

дају — извоз, бере га берилима или руком а да га никако не тресе; после тога, да га у колима не носи без нарочитих судова у којим се оно не би гњечило. Ова мера учинила би много и произвођачу и трговцу, и с године у годину више би купаца са стране долазило у нашу земљу.

Ако би и кад би дошао тај најсрећнији моменат, да наше воће стече светског гласа и добије што више тржишта, онда има и других савршенијих начина паковања тако, да се воће цело — целцато може однети до најудаљенијих места.

26. јуна 1902. год.
Шабац.

Управник станице
Светол. А. Петковић.

б. — На питање Министарства „о извозу сировог воћа", част је потписаном одговорити следеће:

На прво питање: које би сорте требало извозити као стôно воће — паковано, а које просуто у вагоне као „ринфузо", означио сам у одговарајућем ступцу приложеног списка воћа, чије су особине мени познате. За непознате сорте даће мишљење други којима су познате.

На друго питање: *какав начин предлажете за онесиособљавање просутог воћа у вагону* — ринфуза, да се не би могло извозити и употребити као стôно, — одговарам: *никакво онесиособљавање;* јер би тиме убијали цену и полет извозу нашег воћа од мање вредности, а тиме би и уновчавање његово отежали и увоз новца у земљу ограничавали, што по моме мишљењу није економски, пошто га сами не умемо прерађивати.

У главном ја сам за слободу радње и трговине — у овој грани привредној.

24. јуна 1902. год.
Крушевац.

С одличним поштовањем
В. Витровић с. р.

в. — Послати ми акт од 16. јуна ове године ПБр. 11.200 у коме су разне сорте јабука и крушака означене називима како их народ назива, имам част учтиво следећи извештај поднети.

Министарство је мишљења, да све летње врсте и сорте воћа треба извозити као стôно воће и паковано. Ја се са тим мишљењем потпуно слажем.

Тако исто од јесењег воћа дуње и мушмуле, даље и шљиве јесење за јело, имале би се искључиво извозити паковане.

Овде би имао додати да мушмуле не би потребно било да се пакују, пошто се оне морају брати за извоз раније док их не би мраз на дрвету затекао услед чега би омекшале.

Као „ринфузо", т. ј. просуто у вагону, извозиће се: шљиве јесење за печење ракије и друго воће што се у акту напомиње, у чему се потпуно слажем.

Наведене начине паковања воћа за извоз који се у акту наводе добри су, само сандуци треба да буду дугачки и широки али плитки, тако да би се воће у три и четири слоја спаковати могло.

Сорте наведене у списку прегледао сам; али има већи број којих су ми имена непозната. Познате ми сорте означио сам скраћено помологшким значкама, т. ј. које су добре, врло добре и одличне као стôно воће и исто као привредно.

Ја сам тога мишљења, воће које раније приспева, треба паковати; позно воће које је крупно, лепо бојадисано, треба паковати, а средње крупноће и ситно може се извозити ринфузом у вагону, јер у то доба нема те топлоте да би изазвало код воћа трулеж.

Кад би се вагон изнутра тако могао удесити, а ја тврдим да би могао, да се начине од дасака полице или преграде на којима би се свака сорта за се одвојити могла, не би се воће тако гњечило.

Или да се начине велики сандуци плитки код којих би горња страна остала отворена и да су једне величине, лакше би било за утоваривање и стоварење, и воће би се боље очувати могло.

Војтех Бурјан
воћар вин. воћарске школе.

г. — Част ми је вратити списак сората јабука и крушака, којим је Министарство актом својим од 16. јуна ове године ПБр. 11.200 изволело послати ради података назначених у истом акту.

Податке и примедбе ставио сам као што из праксе знам, које сам у служби и на изложбама стекао.

По приложеном списку има доста врста назначених за паковање, које се не одликују укусом, но тиме што су крупне или лепе боје или особитог облика, и за то се иста на страним пијацама радо купују.

Што се тиче онеспособљавања воћа, да се не би шкарт, или врсте назначене за ринфузу, као стôно воће продало, то је само муљача у стању да учини, јер други начини, као поливање, не помаже и шкоди воћу.

Односно паковања за даље пошиљке и ја сам за летње воће за котарице до 30 кгр., јер летње воће у већој количини презри и лако се после квари; јесење воће може се паковати у корпама и сандуцима и до 60 килограма, јер није сувише тешко при товарењу и преносу.

Зимско воће може у већој количини да се пакује, сандуцима или бурадима, јер тиме се уштеди материјала за паковање; а пошто ово воће не подлежи нагло кварењу, и сам пренос не мора бити на брзи начин.

10. јула 1902. год.
Аранђеловац.

Управник расадника
А. Мајеровић с. р.

Покупивши на овај начин мишљења, којима се мора поклонити пуна пажња, и користећи се уједно искуством од прошле године, Министар народне привреде могло је у овој години — 1902 — већ систематскије приступити прописивању мерâ у корист уређења извоза свежег воћа, те је под ПБр. 12.740 од 6. јула 1902. год. отпуштен овакав распис свима окружним начелствима *(Српске Новине* бр. 156, 1902. год.):

„Да се свеже (сирово) воће не би извозило у стране земље *незрело,* као и да се не би извозило *неугледно и покварено воће* које би се на страним трговима продавало под именом стôног воћа (за јело), те да се на тај начин не би убијао углед и цена нашим одличним врстама и сортама воћа па и извоз воћа смањивао, прописујем ову наредбу и упуство:

I. Подела воћа за извоз.

Воће за извоз може бити:
1.. *стôно* (за јело);
2., *стôно и привредно* (за јело и за прераду); и
3., *привредно* (за прераду).

Као *стôно воће* (за јело) рачунају се све летње врсте и сорте воћа (трешње, вишње, малине, рибизле, огроз, бресквe, кајсије, шљиве, летње јабуке и летње крушке), и крупне и одличне сорте јесењег и зимског воћа (јабуке, крушке, дуње и мушмуле).

Као *стôно и привредно воће* рачунају се оне сорте јесењих и зимских јабука и крушака, коју су осредње величине и каквоће, као и лошије стôно воће.

Као *привредно воће* рачунају се ситне сорте јесењих и зимских јабука и крушака које се употребљавају поглавито за прераду а нарочито за прављење јабуковаче, као и шљиве за печење ракије.

II. Брање и пренос свежег воћа за извоз.

Воће намењено за тржиште (пијацу) и за извоз сме се брати само кад је *зрело,* и само зрелом воћу дозвољава се продаја и извоз на страну.

Стôно воће намењено извозу мора се обрати само руком, берилима или на други који начин; али увек мора бити зрело, здраво (неубијено) и које није црвљиво, и угледно (т. ј. да није умрљано и т. д.). Према томе, воће које ће се извозити као стôно мора се пажљиво брати и одабирати; јер само такво воће имаће добру прôђу и добру цену, и задобиће леп глас српском воћу на страним тржиштима.

Тако исто и воће које ће се извозити као стôно и привредно воће мора се пажљиво брати и испуњавати сви услови као и код стôног воћа, само што овде долазе јесење и зимске сорте јабука и крушака осредње каквоће, као и лошије стôно воће.

Привредно воће може се брати и руком, а може се и трести или млатити; али никако се неће дозвољавати извоз крупнијим

сортама јабука и крушака под именом привредног воћа, па према томе никоме се и не дозвољава да овакво воће тресе и изубијано и неугледно доноси на пијацу ради продаје за извоз. Дозвољава се тресење и млаћење само шљива намењених извозу за пециво ракије, и ситним сортама јесењих и зимских јабука и крушака.

Стôно воће преносиће се до тржишта (на пијацу) у подесним судовима: котарицама (корпама), сандучићима, кошевима (сепетима), сандуцима, бурадма, — према врстама и сортама воћа. Све мекше сорте летњег воћа а нарочито: малине, трешње, вишње, брескве, кајсије и летње шљиве за јело смеју се преносити само у судовима који хватају 10 до 15 килограма; летње крушке и јесење шљиве могу се преносити и у судовима до 30 килограма. Летње јабуке и јесење крушке могу се преносити и у судовима до 50 кгр. тежине, а јесење и зимске јабуке, зимске крушке, мушмуле и дуње могу се преносити и у судовима до 100 килограма.

Воће стôно и привредно може се преносити у већим судовима, или га пажљиво товарити у кола са сламом, сеном и каквим другим меким материјалом.

Ако се на тргу види да има нагњечених, трулих и црвљивих комада воћа, онда се они при спремању за извоз морају пребрати и одбацити на страну.

Из брдских крајева може се воће доносити на трг на коњима, у кошевима (сепетима) и сандуцима, такође паковано у слами и т. д.

Привредно воће доноси се на тржиште на колима, или како то произвођачима буде лакше.

III. Извоз свежег (сировог) воћа.

Све воће које ће да се извози на страну мора бити *зрело;* зеленом воћу неће се дозвољавати извоз.

Стôно воће може се извозити само као паковано у подесне судове, онако као што је то речено и за пренос воћа до тржишта према врстама и сортама воћа. Судови морају бити тако удешени, да се лако може прегледати воће у њима. Стôно воће мора бити здраво и чисто; црвљивих, нагњечених, трулих и умрљаних комада не сме бити. Стога нека се извозници за ово побрину при самом паковању, да им се извоз не би забрањивао.

Воће стôно и привредно, дакле воће осредње крупноће и каквоће и лошије стôно воће, не мора се паковати, већ се може товарити у вагоне (или дерегље и т. д.) са судовима или без судова, али у последњем случају у један вагон не сме се товарити више од 5000 килограма. Сем тога и ово воће мора бити здраво и чисто, и не сме бити нагњечених (изубијаних), трулих и црвљивих комада.

Да би се и произвођачи и извозници воћа знали унапред управљати у своме раду, овде се напомињу важније сорте *јесењих и зимских јабука и крушака* које треба извозити паковано; а само кад су лошијег квалитета и кад се извозе за прераду, — сме се товарити у вагон до 5000 килограма непаковано.

а) *Јабуке:* црвенике (црвењаче), стрекње, памуклије, шећерлије (шећерке), колачаре (тањираче), зеленике, тикваче (тикваче), перајке (перуше), стамболке, лимунке, зимкуље (крупне), краљице, беловаче (белојабуке), дуге (дугајлије), слаткаче (сладунке), подрумаје (подрумаре), бедрике, шаренике (шаруље), сенабије, ђуле (ђулабије), зукваче (зукве), кисељаче, авајлије (вајлике), госпоћинке, будимке, арапке, тврдаје (тврдокорке), тетовке, прокупке, јаблани (бели и црвени), прошјанке, снопљанке, шуматовке, ружичарке (ружице), ресавке, расинке, кожаре, пранције, шербетлије, казанџинице, звечарке (звечалке), руменике, кадуманке, цемурлике, везирке, градињаче, подринке (дринке), маљенке, црвенице, сељанчице, леноваче, јастрепчанке, колубарке, паочанке, срчике, царске јабуке и коврљаче.

б) *Крушке:* караманке, масларке, јаблан, крупне арапке, лончаре, калуђерке, крупни озимаци, водењаче, калуђерке, голубињке, зејтунлије, крупне такуше, жуте арапке, тамњанике и шумадинке.

Све одличније сорте ових јабука и крушака које су овде наведене, као и све летње воће, има се извозити паковано. — Но како једна иста сорта може бити и одлична и лошија, то ће се дешавати — и мора се дешавати — да се једна сорта окарактерише као искључиво стôна, и као таква има се извозити искључиво пакована; — док та иста сорта може бити и лошија, и онда ће се означити и као привредно и као стôно воће, и онда се може извозити и непаковано већ товарено у вагонима до 5000 килограма.

Све *ситније сорте* јесењих и зимских јабука и крушака, намењених за прераду (јабуковачу, сушење, кување и т. д.), шљиве за пециво ракије, ораси и лешници товариће се у вагон, колико може да стане растурено, а la rinfuso. Но и ово воће подлежи прегледу, нарочито јабуке, крушке и шљиве, ради уверавања о томе: да ли је ово воће зрело.

IV. О прегледу воћа за извоз.

Да би се свеже воће извозило овако како је прописано, преглед воћа вршиће државни економи или она лица која одреди Министар народне привреде.

Преглед воћа вршиће се на свима станицама на којима се воће утоварује или одакле се извози.

По свршеном прегледу, лице одређено за преглед воћа за извоз даће извознику *уверење,* без наплате таксе, у коме ће се означити:

1., количина и врста воћа;

2., да ли је воће за извоз зрело или не;

3., да ли је воће добро за извоз или не; и

4., како се има извозити: паковано у судове, товарено у вагон до 5000 килограма, или товарено без ограничења. Ако се извози паковано, онда ће се дозволити извоз само онда, кад је добро паковано.

Тек са тим уверењем извозник има право товарити и извозити воће. Но прегледач има право, а и дужан је, да воће прегледа и у вагонима, те да се увери: да ли извозник није утоварио и воће коме је забрањен извоз, или за које му је друкчије наређено да га извози, но што је то извозник урадио.

И шефови жељезничких или паробродских станица и царинарнице имају право да од извоза задрже воће, кад воће није онако како извознику у уверењу стоји, или ако није онако утоварено како то у уверењу стоји и како му је наређено.

Министар народне привреде може изузетно од овога дозволити, да се и стôно воће товари у вагоне до 5000 килограма, када се воће извози *на оближња тржишта суседних земаља.* Но ово воће мора ипак одговарати свима осталим погодбама које се траже за извоз стôног воћа.

V. Прегледачи воћа.

Прегледачи су дужни на позив извозника доћи и прегледати воће за извоз и издати потребно уверење.

Прегледачи у споразуму са шефовима станица и управницима царинарница одредиће време кад ће на којој станици воће прегледати...“

Тим су расписом уједно одређене и *станице* за извоз воћа, као и прегледачи. Прегледачи су били државни, окружни или срески економи, а мали је број био помоћника окружних и среских економа.

Извозне су станице:

а) *железничке:* у Београду, Младеновцу, Рипњу, Раљи, Кусатку, Паланци, В. Плани, Марковцу, Лапову, Бадњевцу, Багрдану, Јагодини, Ћуприји, Параћину, Сикирици, Ћићевцу, Сталаћу, Браљини, Ћунису, Корману, Алексинцу, Грејачу, Нишу, Нишкој Бањи, Сићеву, Црвеној Реци, Белој Паланци, Станичењу, Пироту, Белотинцу, Брестовцу, Печењевцу, Грделици, Цепу, Владичином Хану, Врању, Прибоју, Крњеву, Лозовику, Осипаоници, Смедереву, Крагујевцу, Милатовцу, Јовановцу и Баточини;

б) *паробродске:* у Шапцу, Митровици, Обреновцу, Смедереву, Новом Селу, Дубоки, Камичку и Умки.

Најзад распис упућује државне економе да обиђу своје рејоне и да произвођачима воћа дају упуства: када ће и како брати воће намењено извозу, и како ће га преносити.

Расписом овим и преко општинских власти упознати су произвођачи и извозници воћа.

Но, по жалби неких извозника при крају јула исте године морао се послати други распис ове садржине:

„Неки државни економи и шефови жељезничких станица погрешно су разумели распис Министра Народне Привреде од 6. јула ове године ПВр. 12·740.

Тако:

1., *Не дозвољавају, да се товари стôно воће паковано више од 5.000 килограма у вагону.* Смисао је пак расписа да се *паковано воће* у судовима може товарити у вагоне *колико год може да стане.* А само стôно и привредно воће, које се не пакује

но се товари у вагон просуто, не сме се товарити више од 5.000 килограма.

2. *Не дозвољавају, да се воће довози на пијацу у колима.* Смисао је расписа, да се на пијацу доноси само здраво, неубијено и неугњечено воће, па ма како се доносило. И ако произвођачи воћа ово пажљиво товаре са сламом, сеном или каквом другим меким материјалом, онда га могу довозити и у колима.

3. *Не дозвољавају, да се воће довози за извоз ако није потпуно зрело.* Међутим зна се, да неко потпуно зрело воће не може издржати транспорт, и сви економи знају или треба да знају да треба да разликују зрелост за извоз од зрелости за јело; јер неко воће може да буде и недозрело за јело, али у путу, нарочито кад је даљи транспорт, дозри.

Сем тога Министарство је извештено, да произвођачи воћа често несолидну робу продају. Тако у судове или у кола по врху метну добру робу, па узму капару од трговца, пошто су је продали као добру, и после се туже властима противу трговаца кад им неће робу да приме и да плате, и ако су трговца преварили.

Нека државни економи а и полицијске власти на ово обрате пажњу, па несавесни продавци воћа да се подвргну казнама".

У вези с предњим расписима, а на захтев неких прегледача, прописан је образац *уверења* за издавање извозницима о прегледу воћа. Текст овога гласи овако:

„*Уверење за извоз воћа*

Г. . . . . (име извозника)
из . . . . . (место одакле је)
пријавио је за извоз:

1. јабука . . . . . килограма
2. крушака . . . . . килограма
3. шљива . . . . . килограма и т.д.

Ово сам воће прегледао и нашао:
а, да је зрело за извоз;
б, да је добро за извоз; и
в, да се има извозити као стóно воће, т.ј. паковано у судове и товарено у судовима у вагоне неограничено (колико судова може да стане у вагон); или: има се извозити као стóно и привредно воће и може се товарити у вагон не паковано до 5000 килограма; или: има се извозити као привредно воће и може се товарити просуто у вагон (као ринфуза) колико може да стане (неограничено) — према томе какво воће буде. Ако има више врста воћа, онда за сваку треба навести како се има паковати и утоваривати у смислу расписа".

У исто доба Министарство се обратило Дирекцији срп. држав. железница, да у интересу јачег извоза свежег воћа употреби нарочите машине и комбинује особене воћне возове, како би тако воће стигло што пре на одређено место, и да би се у путу што мање кварило.

Дирекција је на то одговорила: да је и досада водила строга рачуна и поклањала нарочито пажњу да се свеже воће превезе што пре на место опредељења, те кад је у већим количинама било на станицама и није се могло отправљати редовним ноћним или локалним возовима уводила је засебне возове.

У овој — 1903. години Министарство народне привреде отпочело је свој рад у погледу на извоз воћа од друге половине јуна. Повода за то дало му је писмо Извозне Банке. Ради тога отпуштен је распис ове садржине:

„Управа извозне Банке у Београду обратила се Министарству народне привреде, предлогом од 17. овог месеца, да Министарство одобри, да се воће за извоз може брати пре но што потпуно сазре, управо још зелено или у полу зрелом стању, пошто потпуно зрело воће не може издржати даљи транспорт.

Ма да је државним економним органима, који имају дужност да врше преглед воћа за извоз, познато кад се може одобрити берба воћа намењеног за извоз и какво може бити ово воће у погледу на његову зрелост, ипак Министарство налази за потребно наредити ово:

1., *летње воће* у опште, изузев трешње и вишње, треба брати увек раније но што оно сазре, па оставити га на дозревање, јер је тада оно увек сочније и укусније, док обрано у потпуном зрењу, већином је брашнаво (јабуке и крушке) и брзо се квари;

2., по томе, летње јабуке и крушке треба брати за недељу дана пре потпуног зрења, тако исто и кајсије и брескве, а то је: чим се укаже на плоду жућкаста боја, па макар он био још тврд, исто тако и шљиве летње треба брати док су још потврђе;

3., што је транспорт летњег воћа на даље одстојање, то треба одобрити брање воћа раније, а ако се оно носи на мање одстојање берба се може одобрити доцније, ближе потпуном зрењу".

Уједно је истим расписом препоручено државним економима да извозницима у погледу извоза воћа буду што могућно више на услузи, и да споразумно с њима дају поуке народу у погледу на начин брања, пребирања и преноса воћа до извозних станица.

У почетку јула ов. год. издат је распис свима окружним начелствима ове садржине *(Српске Новине* бр. 162).

„Расписом Министра Народне Привреде од 6. јула прошле 1092. године ПБр. 12.740 прописао је *упуство за брање и пренос свежег сировога воћа за извоз.*

Извоз нашег свежег воћа за минуле две године вршен је по прописима тога упуства и прегледано је било од стране државних економа на свима станицама где се воће утоваривало. Тим прегледом и начином паковања за извоз на стране тргове, воће наше упућено је правилним путем, и тиме је оно добило већи углед и по бољој је цени продавано.

Да би се постигнути резултати могли и на даље одржати, Министар народне привреде у погледу на извоз нашег свежег воћа у овој 1903. години издаје ову наредбу:

Да се и ове као и минулих година извози воће као;

а) *Стóно* (аталско, за јело) и то искључиво паковано; и

б) *За прéраду*, и то просуто (као „ринфузо").

Које се воће може сматрати као стóно, а које за прераду, показано је у споменутом распису Министра народне привреде од прошле године. Исто је тако објашњено: како се има брати, у каквим судовима преносити и паковати за извоз стоно воће, а како воће за прераду. Нарочито се наглашава, да у стоном воћу, које ће се извозити, не сме бити нагњечених, трулих, убрљаних и црвљивих комада; овако се воће мора безусловно издвојити пре наковања. Стоно воће мора бити здраво и чисто.

Преглед воћа ове 1903. године вршиће само *царински чиновници*, које ће одређивати дотичне царинарнице; но ови не смеју дозволити утовар и извоз свежег воћа пре него добију писмени извештај од државног окружног или среског економа: од кога је дана дозвољена берба извесних врста и сората воћа које се извози.

Препоручује се начелству, да ову наредбу преко подручних му полицијских и општинских власти саопшти произвођачима и извозницима воћа у округу, да ови не могу извозити воће пре, него је одобрена берба од стране окружног или среског државног економа, односно Мминистарства народне привреде, где нема ових државних органа.

У исто време начелство ће наредити државним економима, да за бербу свежег воћа, намењеног за извоз, благовремено издају писмена одобрења дотичним општинама у своме срезу, односно округу.

У оним срезовима, где има среских економа, одобрење ће издавати срески економи; а у оним где нема среских економа, то ће чинити окружни економи. Где пак нема ни једних ни других, ту ће за почетак бербе појединог воћа чинити предлог Министру народне привреде среске полицијске власти, а на захтев општина њихових срезова.

Државни окружни и срески економи, односно среске полицијске власти, дужни су о дозвољеној берби извесног воћа за извоз одмах извештавати све оне царинске станице, на којима се воће из њиховог краја утоварује и извози.

Исто тако сви они државни економи, који у своме рејону имају железничке и бродарске станице, одакле се воће утоварује за извоз, дужни су често обилазити ове и контролисати, да ли се воће не извози пре него што је берба извозног воћа одобрена, и да ли се *прописи о извозу стóног воћа у погледу паковања и воћа за прераду строго од стране извозника и царинских чиновника примењују,* па да на случај неисправности једних и других одмах извештавају Министарство, како би се даље урадило шта треба."

И најзад пошто су путем штампе *(Трговинском Гласнику)* и непосредно Министарству истицане сметње у томе што се не шаљу уредно извештаји о дозволама брања воћа, то је у почетку августа отпуштен овакав распис:

„Из разлога тога, што се Министарство народне привреде врло рђаво па и никако не извештава од полицијских власти

оних срезова где нема државних економа, када треба одобрити бербу појединих врста и сората воћа, те да се то одобрење од Министарства изда, и што се због тога отежава извоз нашега воћа у иностранство, услед чега су Министарству народне привреде поднете непосредно и неколике жалбе, Министар народне привреде, у намери да би се избегле сметње, које од тога произилазе, решио је: да се за извоз свеже — сирово — воће може товарити на железничким станицама и да се извоз истога на извозним царинарницама може одобравати и без извештаја о берби воћа. Но у толико је воћа дужност царинских органа да пажљивије, тачније и строжије врше прегледе, те да воће које ће се извести у иностранство потпуно одговора упутствима Министарства Народне Привреде која су раније издата. У исто време дужност је и државних економа, који у рејону својих срезова имају железничке и бродарске станице одакле се извози воће, да много чешће контролишу извоз, па да сваке неисправности, било од стране извозника, било државних органа, доставе одмах Министарству Народне Привреде на даљи поступак“....

Овим је сад скоро сасвим обустављен стручан преглед свежега воћа за извоз, а у намери да се види, да ли ће овако трговина с воћем да се задржи у оном правцу на који је упућена мерама прошлих година. Али извештаји које доноси *Трговински Гласник,* нарочито са пештанског тржишта, то никако не потврђују. Тога ради Министарство народне привреде, сматрајући да је и законима и дужношћу позвано, да средством правилног извоза потпомогне напредак нашег Воћарства, мора поново узети у озбиљну студију мере о уређењу извоза нашег свежег воћа. А да за то има основаног разлога, нека послужи и овај извештај државног економа са једне од најважнијих извозних станица свежега воћа, који гласи:

„Врло лепе јабуке и крушке извозе се a la rinfuso. У Прибоју сам хтео стати на пут извозу тих лепих јабука без паковања, али шеф станице је одговорио, да он према распису не може задржати вагоне. Треба, вели, да има од своје дирекције нарочити распис, да може на захтев економа задржати вагоне, па тек онда то да чини, иначе он не може. Према овоме, наш труд око доброг паковања доброга воћа постаје илузоран.

Сем тога трговци се бране изговором: да они не морају паковати воће за Београд, и обично га онда маркирају својим комесионарима у Београду, а ови за тим премаркирају за даље. Овим се они хоће очито да користе изричном непотпуношћу расписа, те и према томе наш труд је узалудан.

Још се и купци и продавци изговарају: да немају довољно корапа, први за паковање, а други за пренашење. Ја сам произвођачима благовремено, још у јулу месецу, свратио пажњу на сортирање и паковање воћа, те се они не могу бранити да нису знали, а купци — трговци, и при свем том што добро знају ово правило а да би уштедили на скупљем фракту, бране се софизмима. Али, ако им се затвори овај пут одбрани, онда ће они озбиљније радити на овом послу. Кад су они за 24 часа натерали произвођаче да преносе шљиве у корпама а не у вренама, — они то могу учинити и за лепо стоно воће, ну њима пролази, па то и не покушавају. Услед свега тога дочекали смо, да од једног трговца — Немца, који се овде бави, овакави израз: *Жалосно је да се овако лепо воће, за које би се добило дуиле паре, — извози овако alla rinfuso и нагњечено*“,

Све то учтиво достављам с молбом, да се стане на пут овој неуредности и изиграванју лепих жеља да се извоз нашег воћа упути правилним путем, и т. д.“....

Да завршимо овај преглед још једном мером коју је Министарство народне привреде предузимало у овој години у корист правилног извоза воћа. То је — *иприређивање илетарских курсева.*

Израђивање подесних котарица и корпа за извоз свежег воћа и грожђа код нас је врло ограничено тако, да се на то велика трговина није могла ни ослонити, те је та потреба скоро искључиво подмиривана увозом са стране. То је стало доста новаца, па се та околност највише и износила као разлог што се боље и стоне сорте воћа нашег не могу извозити у корпама. Једини је изузетак околина Јагодине, где је на настојавање веома злелужног за извоз свежег воћа г. Ђ. Гостишировића покренуто израђивање корпа у народу, и то у толикој мери, да је г. Гостимировић могао да се снабдева скоро искључиво корпама израђеним у околини Јагодине, где му је и главна станица за извоз воћа.

Познато је, да је у Смедереву најпре иницијативом Министарства народне привреде приређен први плетарски курс, да би се спремили радници за израђивање корпа за извоз грожђа. Последица тога је и отварање плетарске радионице у Смедереву трошком тамошње Сиротињске Задруге.

Из овог локалног утицаја Министарство је прешло ове године у општи. Тежња је: да се плетарство одомаћи у нашем сеоском свету као *кућевна радиност.* И за постигнуће те тежње изабрани су *срески расадници* и *пољопривредне стинице.* Ради тога извршено је ово:

1., Наређено је свима управницима среских расадника, где се производи воће и ово извози у јачој мери, да приреде овог пролећа бар по 2 курса, и да на ове позове сељачке младиће, те да се обуче и извежбају у изради одређених облика котарица и корпа за извоз свежег воћа, грожђа и живине;

2., Узети су помоћници државних економа из оних расадника, где управници нису спремни за ову поуку, те су у Плетарској Школи пробавили на једномесечном курсу, како би у плетарској обуци у расадницима заменули управнике;

3., Набављена је свима расадницима, где је наређено држање плетарских курсева, по једна колекција најпотребнијег плетарског алата; и

4., Послати су расадницима модели свих врста и облика котарица и корпа, израђених у Плетарској Школи, као мустре за обуку.

И по извештајима који су поднесени, ти су курсеви држани у овим расадницима: алексиначком, посавотамнавском, мачванском, прокупачком, јадранском, колубарском, лепеничком, поречком, трнавском, масуричком, крагујевачком, власотиначком, пољаничком, жупском, расинском, параћинском, копаоничком, орашком, паланачком, рамском и гружанском. На тим курсевима који су држани с пролећа спремљено је преко 200 курсиста.

У том правцу радиће се и даље; а овај рад потпомоћи ће јаче и специјални *илетарски курсеви* у Плетарској Школи, који ће се, по уређењу ове школе, сваке године држати.

АНАЛИЗЕ СРПСКИХ ЈАБУКА

И ако сам у начелу противан, да овакви и слични радови имају места у „Тежаку“ јер је „Тежак,“ по моме мишљењу, намењен ширем кругу читалаца, коме оваки радови не могу да донесу непосредне користи, ипак зато пристао сам да од овог начела у овој прилици одустанем. Између осталих разлога: немање стручног пољопривредног или хемиског часописа и др., била је овогодишња изложба воћа за коју је молио г. Председник М. Савић да би пуштањем овог рада на јавност дао и с те стране прилике да се сврати пажња воћу а и њему могућности, да се што потпуније одазове датоме обећању на овогодишњем интернационалном пољопривредном конгресу у Риму да се напише и шира јавност упозна у једној стручној расправи са нашим воћарством.

Овај рад анализе јабука потекао је у жељи, да проучим наше домаће јабуке у хемиском погледу, да им проучим састав. У том циљу, ја сам јабуке, чија је анализа изложена у I таблици махом куповао на овдашњој пијаци, те према томе и називи истих нису сасвим тачни; јабуке, чија је анализа изложена у II таблици купио сам из заостатка прошло годишње изложбе приликом славе Српског Пољопривредног Друштва. а ови називи, према томе, у неколико су тачнији, али ни они нису још потпуно тачни и пречишћени и ако се Српско Пољопривредно Друштво труди већ неколико година, да нашим домаћим јабукама дâ име, или да усвоји по неко лепо и уобичајено народно име. На овоме послу има да се још доста ради а нарочито је потребно, да се нашим јабукама поред српских назива и имена одреди и стран назив. Овај мој рад и у томе пружа у неколико грађе, јер код извесних сората у другој рубрици стављени су и страни називи истих јабука, ове називе ставио сам по одредби г. Молнара референта за

I. ТАБЛИЦА

ТЕК. БРОЈ	ИМЕ	СТРАНО ИМЕ	ГОДИНЕ	ТЕЖИНА 1 КОМАДА ГР.	СОКА	ЖЕЛИТЕЉОТ ТКАЊА	САСТАВ СОКА: СПЕЦИФИЧНА ТЕЖИНА СОКА	ЕКСТРАКТА	ИНВЕРТНОГ ШЕЋЕРА	ТРШЋАНОГ ШЕЋЕРА	УКУПНО ШЕЋЕРА	КИСЕЛИНЕ	НЕШЕЋЕРНИХ ДЕЛОВА
1	Стрекња		1899	145	—	—	1·053	13·92	10·62	1·07	11·68	0·697	1·543
2	Стрекња		1900	179	96·96	3·04	1·0554	14.35	10·45	1·96	12·41	0·772	1·170
3	Сенабије		1899	112	—	—	1·0460	11·92	8·09	2·52	10·61	0·324	0·98
4	»		1900	163	96·92	3·08	1·0546	14·15	9·11	2·85	11·96	0·242	1·950
5	Колачаре		1899	147	—	—	1·053	13·92	10·19	2·–	12·19	0·563	2·167
6	»		1900	198	96·65	3·05	1·0573	14·85	10·04	2·80	12·81	0·586	1·430
7	Памуклије		1899	63	—	—	1·0560	14·71	11·33	1·62	12·95	0·235	1·665
8	Ђуле		»	98	—	—	1·0580	15·23	9·45	3·49	13·03	0·364	1·836
9	Кадумане		1900	133	97·27	2·73	1·0562	14·55	10·21	2·60	12·81	0·242	1·500
10	Тетовка		»	119	96·10	3·90	1·0554	15·35	9·71	3·40	13·11	0·332	1·890
11	Зеленика		»	303	97·12	2·88	1·0531	13·75	8·85	2·71	11·56	0·367	1·830
12	Ђулабије		1899	113	—	—	1·0530	13·92	8·34	3·85	12·19	0·458	1·272
13	»		1900	239	97·48	2·52	1·0533	13·80	7·10	3·76	10·86	0·415	2·530
14	Тврдокорке (?)		1899	83	—	—	1·049	12·69	9·95	0·68	0·63	0·310	1·790
15	Мирисавке (?)		»	78	—	—	1·053	13·92	10·—	2·66	12·62	0·193	1·067

II. ТАБЛИЦА

	ИМЕ	СТРАНО ИМЕ	ГОДИНЕ	ТЕЖИНА 1 КОМАДА ГР.	СОКА	ЖЕЛИТЕЉОТ ТКИВА	САСТАВ МЕСА БЕЗ ОПЛОДНИЦЕ: ВОДЕ	СУВЕ СУПСТАНЦЕ	ИНВЕРТНОГ ШЕЋЕРА	ТРШЋАНОГ ШЕЋЕРА	ШЕЋЕРА УКУПНО	КИСЕЛИНЕ	НЕШЕЋЕРНИХ ДЕЛОВА	ПЕПЕЛА
16	Кадумане		1902	152	96·62	3·38	86·05	13·95	8·40	0·78	9·18	0·2312	4·19	0·350
17	Дугајлије		»	208	96·30	3·70	88·03	11·97	7·92	—	—	0·5984	—	0·380
18	Леноваче		»	110	97·05	2·95	87·39	12·61	6·83	1·60	8·43	0·476	3·51	0·300
19	Ружице		»	139	96·37	3·67	85·81	14·19	7·46	1·19	8·65	0·3808	3·81	0·354
20	Шарајлије		»	79	97·83	2·17	84·39	15·61	8·90	1·37	10·27	0·0952	4·86	0·406
21	Дуге — Бедрике		»	116	95·85	4·15	84·55	15·45	8·80	1·74	10·54	0·0816	4 86	0·445
22	Госпођинке		»	80	96·62	3·38	86·67	13·33	10·13	1·06	11·19	0·1250	2·26	0·317
23	Бјелунике		»	186	97·20	2·80	84·62	15·38	9·62	1·76	11·38	0·2859	3·32	0·396
24	Црвене киселе		»	81	95·80	4·20	79·49	20·51	9·40	3·21	12·61	1·2500	6·20	0·448
25	» слатке		»	109	97·08	2·92	80·37	19·63	9·51	4·75	14·26	0·1787	4·86	0·335
26	Јаблан праве		»	142	97·35	2·65	85·67	14·33	6·92	3·66	10·58	0·5003	2·98	0·270
27	Бедрике		»	96	96·46	3·54	82·80	17·20	8·48	3·18	11·66	0·2502	4·96	0·331
28	Леци цвет		»	110	—	—	84·61	13·35	10·01	1·85	11·86	0·3216	2·93	0·265
29	Перме		»	105	97·20	2·80	83·24	16·76	9·28	2·97	12·25	0·1429	4·06	0·304
30	Бошњанке		»	119	97·26	2·74	83·54	16·46	10·24	1·88	12·12	0·6433	3·34	0·358
31	Киселе зимске		»	161	97·15	2·85	83·18	16·82	10·26	2·—	12·26	0·6070	3·67	0·285
32	Јесењке	Borowinca, charlamowsky	»	152	96·47	3·53	—	14·15	8·15	2·67	10·82	0·6433	2·26	0·412
33	Париска рамбурка		»	119	97·13	2·87	84·63	15·71	10·18	2·58	12·76	0·4467	2·12	0·289
34	Крупни чавољци		»	93	96·68	3·32	81·84	18·16	8·—	3·53	11·53	0·1965	5·86	0·500
35	Малинка	Ro'he Winter Calville	»	149	96·51	3·49	84·02	15·98	10·21	2·68	12·89	0·6790	2·02	0·374
36	Беле Зукве		»	155	97·11	2·89	83·45	16·55	8·16	3·48	11·64	0·9007	3·64	0·371
37	Кожарке	Parker Peping	»	101	97·30	2·70	—	—	7·89	4·94	12·83	0·8220	—	0·308
38	Горњаче	Carmeliter-Renette	»	133	97·03	2·97	84·45	15·55	8·56	3·04	11·60	0·3038	3·13	0·522
39	Слатке белице		»	72	96·62	3·38	85·17	14·83	7·27	3·21	10·48	0·1965	3·49	0·512
40	Сенабије	Rother Stettiner	»	213	96·72	3·28	83·32	16·68	10·82	2·01	12·83	0·3930	3·13	0·306
41	Стамболке		»	358	97·23	2·77	84·76	15·24	9·73	1·68	11·41	0·4467	3·09	0·301
42	Зукза		»	255	96·65	3·35	82·80	17·20	8·48	3·90	12·38	0·7860	3·60	0·436
43	Тиквара	Gloria mundi	»	203	96·98	3·02	84·10	15·90	7·48	4·90	12·38	0·7356	2·38	0·408
44	Будимска краљевка	Champanger Renette	»	123	97·52	2·48	85·15	14·85	7·78	2·54	10·42	0·8049	3·31	0·320
45	Бела зимска калвинка	Weiser Winter Calville	»	92	95·22	4.78	80·22	19·78	8·73	4·85	13·58	0·2064	5·67	0·323
46	Дреньје		»	87	95·16	4·85	80·33	19·67	8·34	4·59	12·83	0·1608	6·16	0·517
47	Грожђанке	Hawthovden	»	132	97·03	2·97	83·32	16·68	7·36	3·53	10·89	0·7555	4·72	0·320
48	Ђуле	Lotringer Rambour	»	215	97·18	2·82	83·—	17·—	7·24	4·69	11·73	0·5807	4·36	0·330
49	Арнаутке		»	156	96·81	3·19	83·75	16·25	7·34	3·75	11·09	0·1967	5·05	0·343
50	Кетијерке	Hausmütterchen	»	287	97·31	2·69	82·22	13·78	7·91	2·48	10·39	0·5539	2·50	0·316
51	Колачаре	Pogatscha äpfel	»	210	97·13	2·87	83·04	16·96	8·73	2·74	11·47	0·8390	4·26	0·408
52	Шиљкаче	Schafsnase	»	103	95·50	4·50	82·36	17·64	11·05	1·94	12·99	0·1608	4·01	0·479
53	Жуте слаткаче	Steierische marschantz Edler Borsdorfer	»	48	97·03	2·97	83·53	16·47	11·14	0·92	12·06	0·5182	3·48	0·113 0·303
54	Лимунке		»	76	97·26	2·74	84·22	15·78	8·26	4·30	12·56	0·1965	2·62	
55	Деспотоваче	Н. Димијевић Деспотов	»	59	96·45	3·55	83·—	17·—	9·85	1·62	11·47	0·9649	4·19	0·328
56	Јабланке (?)	*Belle* Fleur	»	209	96·93	3·07	82·61	17·39	8·30	3·92	12·22	0·4820	4·33	0·360
57	Пранције	Wanusberger Reinette	»	194	97·16	2·84	82·59	17·41	9·52	2·68	12·20	0·2502	4·45	0·310
58	Ресавке	Grau Herbst Reinette	»	197	97 40	2·60	84·10	15·90	7·97	3·82	11·79	0·7505	2·96	0·400
59	Домаће киселаче		»	231	96·19	3·81	80·73	19·27	8·88	4·36	13·24	0·7148	4·85	0·470
60	Попадије		»	118	96·96	3·04	83·52	16·48	9·14	2·16	11·30	0·8756	3·99	0 320
61	Ердељке	Rosmarinäpfel d' Entz	»	183	97·31	2·69	84·02	15·98	7·58	4·24	11·82	0·2604	3·69	0·341
62	Котураче		»	125	97·32	2·68	83·98	16·02	8·58	3·11	11·69	0·3574	3·74	0·243
63	Колубарке	Rosmarinäpfel	»	182	97·95	2·25	84·22	15·78	7·58	4·13	11·71	0·2604	3·49	0·318
64	Зајечарке		»	183	97·38	2·62	82·27	17·83	10·14	3·86	14·—	0·3752	3·22	0·252
65	Шаренке	Gravensteiner	»	131	97.24	2·76	83·17	16·83	8·67	4·41	13·08	0·1250	3·38	0·247
66	Стрекње	Noblede Sóvàr	»	162	96·91	3·09	84·53	15·47	9·52	1·56	11·08	0·4820	3·64	0·247

воћарство у Будапешти пређе управника Винодељске Воћарске Школе у Будиму, који је имао доброту, да их одреди приликом посете пољопривредне хемиске и огледне станице, која је посета била баш у време, када сам ја јабуке из II таблице анализао. Анализе јабука вршене су двојако. Јабукама чије су анализе изложене у првој таблици, одређиван је састав из исцеђеног (пресованог) сока (шире) а јабукама из I таблице извршена је анализа из целе јабуке, из меса и љуске без оплоднице.

Прегледом анализе види ће се које су јабуке слађе које имају више сока, и више киселине, видеће се и тежина јабука (крупноћа) и т. д. Од свију јабука најслађе су т. зв. *црвене слатке* својина П. Живковића Мариновац са 14·26% шећера и *Зајечарка* са 14·00% шећера. Највише киселине имале су јабуке: *Црвене киселе* И. Марковића Леновац са 1·250% јабучке киселине) *Деспотовачка* Н. Димитријевића Деспотовац са 0·965% и *Беле зукве* са 0·900% јабучне киселине.

Као што је познато, употреба јабуке врло је велика, тако јабуке се употребљавају за јело (сирове, суве, куване), од њих се граде конзерве (компоти) и пекмези (без шећера или са додатком шећера, од њих се пече ракија — *јабуковица* а најзад од јабука се гради и вино — *јабуковача*.

За грађење јабуковаче нису све јабуке подједнако погодне, неке су боље а друге лошије. За грађење јабуковаче користан је састојак шећер јер његовим превирањем ствара се алкохол, јачина јабуковаче. Сем шећера и јабуковачу још је потребнији састојак киселина, јер од киселине долази у главном укус јабуковаче, јабуковача са мало киселине бљутава је. Према томе излази, да при избору јабуке за јабуковачу треба да водимо рачуна о количини шећера и киселине а сем тога и о количини сока, јер што је јабука сочнија даће више јабуковаче. Јабуке које имају мало киселине нису за јабуковачу, оне се могу једино употребити као додатак при мешању на јако киселим јабукама. Најбоље је да шира од јабука има 0.5—0.7% киселине.

Из изложених анализа види се да су од наших јабука најбоље за јабуковачу ове сорте: *Домаћа киселача, Малинка, Кожарка, Тиквара, Зуква, Стрекња, Колачара, Жута слаткача, Кисела зимска, Бошњанка, Ресавка, Ћула, Јесењка, Будимка, Краљевка, Грожђанка, Кетијерка и Јаблан.*

Мање важне и само за мешање (додавање) са првим сортама јесу ове: *Париска Рамбурка, Тетовка, Сенабија. Ћулабија и Стамболка.*

Киселе сорте јабука које су врло добре за мешање са слатким сортама ове су: *Црвена кисела, Деспотовачка, Бела Зуква и Попадија.*

Слатке сорте јабука врло добре за мешање са киселим јабукама ове су: *Црвена слатка, Зајечарка, Шареника, Бела калвиљка, Шиљкача, Дрекаја, Лимунка, Жута слатка и Мирисавка.*

Да напоменем, да ова оваква оцена није најтачнија, јер пре свега она је на основу само по једне анализе, и то извршене из мале количине јабука, а што је најглавније све су анализе извршене на јабукама које су мање или више обране стајале, док би много боље било, да су анализе извршене са јабукама одмах, чим су са дрвета обране.

Милан Ј. Бајић

[1]) По негде се ракија од јабука назива јабуковача, али како то прави забуну са вином од јабука, држим да је боље ракију од јабука звати *јабуковица*, као што се ракија од шљива зове *шљивовица*.

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 33. У БЕОГРАДУ, 20 НОВЕМБРА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

ВИНОГРАДАРСКА КРИЗА У СМЕДЕРЕВУ

(Уједно одговор неким виноградарима на њихове жалбе)

Многи Смедеревци жалиште нам се на њихове невоље: недовољну цену и пропаст грожђа и вина, и предвиђају тешки „*крах*“. Они то приписују оскудици надзора над увозом страних вина и страног гвожђа.

О томе, на шта се они жале, и чему има да се то припише, као и чиме да се предусретне и лечи, — имало би се много говорити и писати. На сваки начин више, но што то допуштају ограничени ступци *Тежака*. Но и ако је с те стране његов простор скучен, не сме се сасвим оглушити о праведне и умесне жалбе виноградара.

Зна се похвалан труд Смедеревaца, и морају се ценити жртве, које су поднели око обнављања винограда, у чему су многима у земљи предњачили добрим примером.

Знају се и њихове тегобе, и многобројни издаци које имају док свој скупо однеговани производ одбране од гра̑да и других незгода и док га уновче.

Међутим грожђе њихово тако је одлично, да му на нашој страни нема такмаца, нарочито кад се помисли колико као стбно грожђе вреди, јер се може дуже чувати но иједно које се у овим крајевима гаји.

Вино, које се некад у Смедереву производило, код пажљивих домаћина и у бољим подрумима било је *изврсно*. Оно би могло и данас задовољити углађени укус потрошача у нашој престоници, која им је у непосредној близини, као и потрошаче у оближњем Пожаревцу и недалеком Шапцу, и ако им још за дуже времена други трг сем Београда не би ни требао. Ово што рекосмо важи и за црно вино, које би и данас имало своју пр̑дњу, поред тако увеличане потрошње пива, и поред своје особине што се пре избистри и пре доспе за употребу но бело. А већ о *белом* смедеревском вину само треба навести, да, ко га је кадгод пио или макар само пробао, ако је било правилно однеговаео, и три четири године старо, тај га неће лако заборавити.

Ово што смо поменули досад то је оно што је добро код Смедеревaца и њиховог производа. Али медаља има и своје наличје. Имају они сада добога неукусних и мутних и преврнутих и цикнулих вина. И за све изговор: оно што је најбоље грожђе продаје се и извози, а у вино прерађује оно лошије.

Београђани су чешће преко лета на обданицу излазили појединце и гомилама у лепе смедеревске винограде, и вазда били вољни да добро плате бутељу чистог и укусног вина, али узаман. Све је у винограду лепо, правилно и уредно, али подрума никаквих, ни знања о правилном неговању вина.

Ви Смедеревци велите нам да ми не купујемо вино смедеревско и ако је чисто, домаће и природно. Оно је истина природно и толико чисто, колико се зна да је од грожђа произведено, али није чисто ни однеговано у ономе смислу, у коме треба да се цени вино да је зрело и потпуно правилно одне говано. У Смедереву и нема или има врло мало добрих подрума, и то, ако су за младо вино и за врење, нису за старо ни за старење вина, како то техника за правилну негу вина тражи.

Молим, пребројте се и кажите по души, који сте то, који имате добре подруме какви се траже? И највећи, доскора, домаћин разглашеног винограда у Смедереву, и ако је често поправљао, дотеривао и цементирао свој подрум, не може се рећи да је имао подрум који би мало-много одговарао благим захтевима енотехнике.

Кад човек на то помисли, како се и не увиђа да је тако и не признаје да нам то недостаје, но се сасвим други разлози и узроци истичу да протумаче што вина нису добра, и немају пр̑дње, онда је тек неутешно, и човек да јаукне од бола кад види, како се мало у нас разуме правилна нега вина и потребне погодбе за то.

Ја немам обичај да се за ситнице хватам. Ја тражим крупније замерке и у жељи да се оне поправе прелазим преко ситница, у убеђењу, да ће се ситнице и саме собом поправити, кад се крупни недостатци уклоне. Ето тако је и тај недостатак крупна ствар. Нема се подрума, а ни другог прибора па ни знања о правилном неговању вина.

Нигде у Србији нема толико интелигентних људи који се баве Виноградарством, колико у Смедереву. По томе имали бисмо права не само поносити се именима тих људи, који се у Смедереву Виноградарством баве, но и очекивати од њих да стално потпомажу напредак домаћег Виноградарства. Али, на жалост, имамо доказа у њиховом раду који нам даје пра̑ва, да се на њих потужимо. Како се вели да су смедеревски виногра̑дари саможиви, неудружљиви, несложни и не пристају на заједнички рад, који би им сад највише помогао, онда неће бити чудно, што их видимо, да заиста срљају у невољу која се и може свршити страшним „крахом.“

Година је донела мање грожђа, али мала цена није морала да погоршава зло.

Ви истина помињете као један узрок и ту незгоду, што је много грожђа увежено са стране, а већ вино се немилице уноси и то тако вино, за које с правом и Аустријанци кажу,

да знатно порасте у буретy док до њих дође. Но то је само један мали доказ наше неувиђавности и равнодушности спрам наше привреде. На жалост, има их и много више, но ја нећу да их набрајам. Немам овди ни места за то.

Овди је доста да поменем да зло које осећате и „крах“ који предвиђате, и о коме слутите, није измишљен ни уображен но збиља оправдан.

„Крах“ може наићи заиста тако како велите „да неће бити никога да ваше лепе винограде засађене и уређене откупи ни по ону цену, по коју сте ви празно земљиште плаћали.“ Али се то може отклонити. Само за овај циљ потребно је да један другоме приђете са више поверења. Зло је толико да је ту појединац нејачак и не може то један човек да помогне, но се морате заузети сви скупа и пошто сви осећате незгоде од једног истог терета који вас притискује, то ћете се ви најбоље и споразумети.

Ја сам свој савет раније изказао, но што је незгодан тренутак наишао да га сад и други увиђају. Ја и сада остајем при њему[1]). Сви виноградари удружите се у Винарску Задругу или оснујте Акционарско Винарско Удружење, и ви ћете наћи јефтин новац и добре подруме, имаћете потребне справе, раднике с потребним техничким знањем, позајмице јевтичим новцем за будуће одржавање винограда.

Ако Смедеревци не заснују што пре винарску индустрију и не нађе капитале за добре подруме и врионице као и просторије заманипулацију за спрему грожђа за извоз, за транспорт и чување преко зиме, као и за прераду у вину; или ако држава не нађе начина да у Смедереву један угледан подрум и винарску радњу удеси, где би се прикучавали сви бољем и правилнијем начину рада, њима — Смедеревцима — спаса ни помоћи нема. А, радо додајем да и ова мера не би могла толико помоћи колико прва. Има у страним стручним листовима расправа о сличним кризама у њих[2]). Има тамо и савета како ће се ублажитм последице. Разуме се, да се и тамо на винску „клаузулу“ са Италијом баца дрвље и камење као и ми на увоз вина и грожђа из Турске, а казују се и начини како се заштићава Италија и Француска од сувишне производње и оскудице промета. То доказује да има беда и изван Србије, и има невоља и равних и већих. Али она највише боле и муке и бриге задаје која нам је на врату. И ми треба једну по једну да скидамо с врата. Тек, мислимо, да је најбоље за сада концентрисати пажњу своју на оснивање великог и снажног Винарског Удружења па би оно сем других напред поменутих услуга, могло најбоље износити на видик све оне пропуштене моменте или погрешне радње у заштити домаће привреде и у штићењу здравља наших потрошача, који су остављени више случају да их чува, но организацији друштва или заштити државе.

М. Савић

[1]) Још прошле, 1902 год., на Конгресу Земљорад. Задруга у Крушевцу.

[2]) У последњим бројевима Ungarischer Weinbau, Weinlaube и друге, имају чланке и расправе о томе где се могу наћи многи интересни подаци о питању о коме је реч. Ми не можемо да све то преводимо и обнављамо. Ми и онако мислимо да све не може свугде ни да се примени ни да помогне. Наша болест има особени лек.

ОБНАВЉАЊЕ ВИНОГРАДА

НА КРЕЧНОМ ЗЕМЉИШТУ

(НАСТАВАК)

Не треба, међутим, заборавити, да су сва ова лековита средства ипак просте *палијативе*, којима се прибегава само зато да би се жута болест од које болују наши виногради колико толико стукла. У самој ствари, сви су ови лекови недовољни кад хлороза узме великога маха, или кад се која од наше лозе *Ришарије* посади на јакој кречној земљи. Ту се може сипати, колико се хоће, сумпорњача гвожђа и на корен и на чокот, и на грану и на лист, лоза ће та ипак угинути у трећој години. Не треба, дакле, рачунати на ову лекарију кад се виноград сади, него се треба унапред постарати за лозу која је јача од хлорозе, па такву лозу и садити.

Разлог зашто сам ја овде о тим лекаријама нарочито говорио тај је, што се оне ногу корисно употребити за младе винограде на *кречној* земљи. Међутим, ма колика да је отпорна снага разних врста винове лозе хлорози, опет ће оне све пожутети првих им година у земљи сувише кречној. Ту се само њима може, посредством оне сумпорњаче гвожђа, помоћи да претуре своје критичне године, и да што пре поврате изгубљено зеленило.

ПОДЛИСТАК

МАРА ЖИВИНАРКА

Приповетка **И. Селивановског**

с руског: Драгиша Лапчевић

(НАСТАВАК)

— Али, да ви купите, да поједете моја јајца! Да знате колико су она укусна, не би жалили што би скупље платили.

— А какав је то особити укус?.. — прихватиле би сусетке, које су такође продавале јајца: видиш каква је она! У саме ње добра јајца, а у других боклук! Нису вране, већ кокошке снеле и наша јајца.

Неки су купци одилазили од Марије и куповали од других по утврђеној цени; други, обишав сав ред продавки, понова су долазили Марији и плаћали јој скупље од пијачне цене.

Продавајући тако, Марија је принуђена била често врло дуго горети на сунцу, киснути на киши и мрзнути се на мразу.

Узев све то у обзир, и да не би узалуд губила време на пијаци, Марија је се старала да нађе сталне купце. И Марија је умела наћи такве купце. Тако, једаред зашла она у богату кућу. Дан је био празничан. У кујну изашла само домаћица — госпођа.

— Купите ми, госпођо, јајца! — рече Марија.

— Позно си дошла: ми смо за сад купили већ.

— Па ви, госпођо, само видите каква су јајца: немојте их сад купити — закажите да донесем други пут. Јајца су у мене особита.

И Марија отвори котарицу, показа јајца, која се крупноћом и чистотом врло допадоше госпођи.

— Пошто су десет?

— За таква јајца није грех тражити 0.50 дин.

— Шта велиш, море! Та ми смо сад купили по 0.40 дин.

— А, покажите ми их!

Куварица изнесе котарицу са пијачним јајцима.

Марија узе два једнака таса: на једном стаде пијачних десет, а на другом Маријиних седам јајци.

— Ето, видите, госпођо, каква су пијачна, а каква моја!

И одиста, Маријина су јајца очигледно одвајала. Марија продужи.

— Моја су свежија, а пијачна бајата; међу њима има и одвећ старих. Ето, уверите се!

Марија захити у један суд воде и упусти у воду три јајца из своје котарице. Сва три потонуше. Затим упусти три пијачна; од њих само једно потону, два пливају по површини.

— Ето, видите, госпођо! Пијачна су у пола увела, а моја су сва пуна.

Госпођа узе у Марије двадесет јајци. Јајца јој се допадоше, она постаде сталан купац и свагда је Марији плаћала нешто скупље од пијачне цене.

Други пут Марија дође скородошавшем младом градском доктору.

Доктор је пио чај а залагао се бареним јајцима. Марија му понуди јајца. Доктор узе котарицу, стаде прегледати јајца и при том говорити сам са собом:

Али сада настаје питање: од куда та снага сумпорњачи гвожђа, да повраћа зеленило пожутелом лишћу виновом? На ово се питање некада одговарало: да је то отуда, што је гвожђе потребно образовању хлорофила, а да се код хлорозе ова материја није могла образовати за то, што винова лоза нема гвожђа на расположењу. Али је ова теорија изгубила нешто од своје вредности, од кад се тачнијим испитивањима, показало: да у хлорофилу и *нема* гвожђа. С друге стране, опет, избио је на површину факт: да најхлорозније земље садрже по који пут у себи веома велике количине гвожђа. Тако, на пример *кредне* земље Велике Шампање Коњачке, познате са своје и сувишне хлорозности, садрже увек по $1^1/_2\,^0/_0$ па и по $2^0/_0$ гвожђа. Исто су тако и *црвене* земље у *околини* Коњака веома богате у оксиду гвожђа, па коме уосталом и дугују ту своју боју црвену. Код њих је гвожђе чак у стању *пероксида*, дакле и у виду у коме се сматра да је за земљу и најпријемчивије. Најзад, *анализе* хлорозираног лишћа, па и нехлорозираног, показале су: да у њима, у хлорозиранима, има често исто толико, па и више, гвожђа но у нехлорозиранима. Према томе. изгледа, да осуство гвожђа нема никакве везе са појавом хлорозе. Па ипак, факт је ту, да савршено осуство гвожђа код земље, ако се вештачки постигне, доноси виновој лози, као и другим биљкама, жутило лишћа, и то жутило савршено слично жутилу хлорозе, и доноси му га чак и кад нема у земљи ни трага од кречна карбоната.

С друге стране, ако одречемо акцију гвожђа, онда како ћемо да објаснимо дејство његово против хлорозе?

Теорија, која је до сада најбоље примљена, састоји се у томе, да сумпорњача гвожђа дејствује противу кречњака, разоравајући га. Г. Бернар је то дејство изразио речма: гвожђе ту *раскречава* земљу („décalcarise le sol“). Али и ова је теорија непотпуна; јер, ако се и даје применити на акцију сумпорњаче гвожђа, кад се иста употреби на дну стабла винова, не може се применити и на поступак прскања лишћа и мазања грања виновог. Па ипак, и у овим последњим случајевима, њено је дејство исто тако очевидно. У невољи за објашњењем призивало се у помоћ и дејство сумпорњаче на киселину ћелијскога оска; али што онда да соли других метала, што да друге киселине, немају таквога дејства?

Напослетку, ко зна да није боље извртути ову теорију те, у место садања јој објашњења о дејству сумпорњаче, гвожђа, приписати саму *хлорозу* недостатку гвожђа, и рећи: да ако се ова болест јавља при кречним земљама, да је то зато, што карбонат креча издваја гвожђе у *виду* у коме га биљка не може да употреби. Нити би овоме схватању сметала околност, што земља има гвожђа у изобиљу — ако само има у њој и довољно кречнога карбоната, да га одржи у виду у коме га биљка не може да употреби. Кад се, пак биљци дода сумпорњача гвожђа при дну стабла, онда ово може да допре и до корена, свакако до некојих од њих, *пре* него га је креч дохватио, и онда може донекле да буде усисано. Буде ли се, опет, употребила у раствору воде, онда она допре много брже до корена, и утолико пре остаје поштеђена од разоравајућег дејства кречњака. На тај начин објашњава се зашто растворена сумпорњача гвожђа има много брже дејство од сумпорњаче у сувоме, кристалноме, стању.

Филоксера, повреде, разне болести у корену, лоше каламљење, као и тврдоћа и влага земље, јесу оне чињенице које слабе корен биљке, и утолико успоравају процес упијања. Оне дакле доводе до оскудице гвожђе, и на тај начин појачавају хлорозу. Али ју оне ипак не изазивају, јер тога усисавања увек има у *некречним* земљама. Баш напротив, убадање, подгризање и друге повреде, које умањавају лиснатост лозе, па, дакле, и утрошак гвожђа, не шкоде ниуколико корену биљке, морају тежити да ублаже хлорозу. Међутим зна се да убоди повраћају зеленило мало пожутелој лози.

Нзјзад, развитак хлорозе даје се савршено објаснити према годишњим временима. Тако на пример, с пролећа, винова лоза почиње да избија, црпећи потребно јој гвожђе, од чести из онога и малог извора што јој даје земља кроз корење, а од чести из резерве која се накупила на чокоту од прошле јесени. Избијање лозе, дакле, увек прати извесно зеленило. Али се оне „резерве“ брзо исцрпу утолико брже уколико је лоза јаче пожутела била претходеће године, и уколико су, усљед тога, те резерве биле и слабије. С друге стране, опет, пошто у месецу јуну биљка живо расте, и веома много гвожђа усисава, то се ово гвожђе брзо и потроши, а хлороза, као средство наступи. Жутило се само природно показује најпре на младоме

— Ништа... чиста... крупна... Да их прегледам на сунцу Пуна... свежа... Интересно је колико теже?.. И при тим речима доктор метну једно јајце на теразије и продужи:

О... о... Јајца изврсна!.. Но каквог су укуса?.. Доктор укува на шпиритусу једно јајце, разби га, посоли и поједе: Укус изврстан!..

По том се обрати Марији и рече:

Сад је моја куварица купила двадесет јајци. Јајца су стара неукусна. До сад ми је два пут куповала, па ни једаред нису ваљала! Мислим — овди бољих нема. Твоја су добра. Пошто десет.

— Пошто је ваша куварица куповала? упита Марија.

— По 0·35 дин.

— А колико су моја тежа од купљених?

— За трећину су тежа.

— Онда платите толико више, у колико су моја јајца тежа и ја ћу бити задовољна. А што су моја укуснија — за то ништа не тражим: нека је вама на здравље!

— А, да тетка! Добро. Та јајца узимам по 0·50 дин. десет комада, и доноси ми сваке недеље по тридесет, али увек свежа Плаћаћу ти по твојој цени. Но, кажи ми: какве ти држиш кокоши и чим их храниш?

И Марија му потанко исприча о држању и храњењу кокошију. Доктор је похвали и рече, да при таквом хранењу и неговању и морају бити укусна и здрава јајца.

Доктор је волео јајца и постао је сталан купац Маријин, па је и свим својим болеснацима и оздрављеницима, који су се код њега лечили, саветовао да купују јајца у Марије, и да их једу на доручку и ужини. У Марије се тада увећа број купаца утоликој мери, да није имала потребе излазити на пијац.

XV.

Четврте године оба стара кокошара била су пуна кокошију. Зимовало је 250 кокошију и 25 петлова. Марија је и зими и лети била заузета око кокошију. Те године она се, између осталог, одлучи водити све расходе и приходе од кокошију; у том циљу сваког је дана пазила на сваку кокош, и записивала је, колико свака од њих снесе јајци.

Те је године Марија имала кокошију: од 1 године 75, од 2—70, од 3—70 и од 4—35. Првенке су снеле од 20—40 јајци свака, двогодке од 100—120, трогодке од 100—150 а четворогодке од 60—80. Марија је срачунала, да су за годину снеле првешке 1875 јајци, двогодке 7700, трогодке 8400 и четворогодке 2450, а све укупно 20.425 јајци. На сваку кокош, дакле, просечно долази око 80 јајци.

Из општег броја јајци под квочке је било насађено 200 комада, употребљено на храну пилади 185, у кући је потрошено 374, разбило се при распоређивању и разношењу у граду 20 — свега непродато 815 јајци. Остала су била продата. Те године је Васкрс стигао раније, јајци је на пијаци било мало, цена чак и ситнијим јајцима пела је се несразмерно много — 0·90 дин. од комада. Маријине су кокоши услед добре хране и угодног живовања у кокошару носиле брзо после Нове Године, те јој се до Васкрса искупило на 640 десетина (6.400). Од тога броја она је сталним купцима раздала 400 десетина, 20 десетина насадила је под квочке, а 220 десетина распродала је последње недеље по кућама. Сталним купцима Марија није наплаћивала скупље, него 0·09 дин., од комада, као што је била и пијачна цена, осталима је наплаћивала и 0·10 и 0·11 дин., те је свега добила 591 динар. После Васкрса цена је јајцима спала на 0·03

лишћу, затим делимично и на старијем, јер ово уступа један део свога гвожђа да би биљка могла расти. Она мала количина гвожђа која се налази у соку, иде на најближе *нерве* биљне, који су, као што знамо, увек зеленији од осталих делова биљке. Са месецом августом растење биљке бива слабије, потрошак гвожђа опада; али корен, који је донде пустио нове жиле, усисава сад мала више од тога гвожђа. Равнотежа се на тај начин постизава између потрошње и усисавања, и хзороза се више не шири. Најзад у месецу септембру, биљка престаје да расти, али усисавање траје и даље, гвожђе наилази у изобиљу, и лоза опет позелени — чак нагомила и неку резерву за идућу годину.

Било како му драго, факт постоји, да су прави узроци хлорозе још једнако непознати науци. У друштву г. *Гујрана* ја сам на Винодељској Станици у Коњаку, предузимао неке огледе у циљу: да осветлимо, ако се може, улога коју врше, с једне стране креч, а с друге гвожђе, у навлачењу ове жуте болести на винову лозу. Али нам ти опити још нису дали задовољавајуће резултате. Једино што из њих досада као да излази, то је, зар, посредна улога креча у стварању хлорозе,

Сама питања ова, уосталом, јесу много пре теоричка, него ли практична. Јер, било да тај креч дејствује посредно усисавањем кроз корење, или да је баш напротив радња његова пасивна, и да се ограничава на недавање употребе другог ког елемента, једно је за практичан свет сигурно, а имено: да тај креч игра знатну улогу у развоју винове лозе, као и да његово присуство у количинама, мање више обилатим сачињава саму основу свију и сваког прилагођавања лозе *америчке*.

Америчка лоза

Према владајућем обичају, и ја ћу поделити америчку лозу у три категорије, и то: прво, у *чисте врсте*; друго у *америко-америчке хибриде*: и треће, у *француско*-америчке *хибриде*.

Ако све лозе и нису подједнако осетљиве према хлорози, опет се може рећи уопште, да се до 10 % кречнога карбоната, лоза америчка — чак и најосетљивија међу њима према кречњаку не налази оштећена присуством истог. Да би дакле, био што потпунији, ја ћу редом испиту подврћи најраспространије врсте лозе, нарочито ћу се зауставити на онима од њих које могу да издрже и најјаче сразмере креча.

Чисте врсте. Од осамнаест врста лоза америчких, само су *две* стекле угледно место у нашим виноградима. Прва је, тако звана *Рупарис*, а друга *Рупестрис*, нарочито *Рупестрија* Lot-a, у која је, на сву прилику и мало *хибридна*. *Берландијерска* лоза напредовала је врло споро, а то из разлога што се врло тешко дала пресађивати. Остале врсте лоза постојале су и постоје једино у збиркама и опитним пољима. Неке од њих као *карибка* (Vitis Caribœa) и *коријацејка* (Vitis Coriacea) које долазе из топлих крајева Америчких Уједињених Држава подлегеле су одмах првих година по своме засаду. Друге, опет, као *кордифолка* (Vitis Cordifolia), *цинерејка* (Vitis Cinerea) *кандиканка* (Vitis Candicars), *естивалка* (Viits Aestivalis) и *лабруска* (Vitis Labrusca) немају довољно прилагодних особина. и за то су искључене из практичног Виноградарства. Лоза *Монтикола* веома је мало позната као чиста врста. О њој се само зна да је јака према хлорози, али и да се врло тешко пресађује. Неко време многе се наде полагале на *хибриде* од ове лозе *Монтиколе*. Ја сам и сам правио силне опите са њоме; али су се сви они показали као слабији према хлорози од хибрида *берландијерских*. Исто тако је често сумњива отпорна снага њихова према *филоксери*.

Неки су хтели да припишу хибридима Монтиколе и нека дивља-пољска својства. Али их са те тачке гледишта ваља још проучавати.

Да би се упознали са хибридима, ваља прво проучити њихове *генераторе*. При обнови лозе на кречном земљишту, може се готово до потпуне тачности доћи односно вредности свију хибрида — ако се само добро знају и добре и лоше стране лозе *Рипарије* (Vitis Riparia) лозе *Рупестриса* (Vitis Rupestris) и лозе *Берландијерке* (Vitis Berlandieri). А овима треба додати лозу *Виниферку* (Vitis Vinifera) — утолико пре — што су ме најновија посматрања довела до закључка: да извесни француско-амерички хибриди имају највећу будућност на кречном земљишту. Ја нећу говорити овде о способностима лозе *Виниферке*. Њу зна цео свет; и доста је ако се сетимо, да она није издржљива према филоксери, да је само и веома издржљива према хлорози, као и да за разлику од аме-

---

до 0·04 дин. Стални купци Марији су ипак плаћали по 0·05 до 0·06 дин. У ње је било 15 сталних купаца, свима је за 9 месеци Марија дала 1341 десетину (13.410 комада); од тога је броја 1000 десетина за време лета продала по 0·60 а 341 десетину по 0·80, свега је добила 872·80 дин.

Преко свега Марија је на јесен угојила 54 младих петлова и 20 младих кокошију и 50 старих петлова и кокошију. За најситније добивала је 1·60 а за крупније по 2·80 дин. За продату живину добила је 248 динара. Осем тога, она је крила и крупнија пера засебно везивала, а засебно је скупљала ситније перје, па је и то продала за 40·80 дин. Тако је свега од продатих јајци, угојене живине, перја и крила добила 1.749·60 дин.

Марија је била врло задовољна и благодарила је Богу и Михајлу Андрејевићу; последњему зато, што јој је он саветовао да гаји кокоши и да направи кокошар.

Али, било је и расхода. Кад би се уновчило све оно, што је потрошено око кокошију, сва храна, која им је дата, по запискама Маријиним износила је 1284 динара. Према томе, труд њезин и њезине деце платио је се чистом зарадом од 465·60 дин. Али, кад се узме у обзир, да је кокошима давата она храна, која би се иначе бескорисно бацала, онда је рачун зараде много повољнији, јер би он изнео двојином више, него што то Марија у претераној хладноћи рачунској представља.

XVI.

Било је тамно октобарско вече. Ветар је звиждао, киша је лупала у прозоре, на пољу је мутан поток јурио, у двориште је било непријатно изаћи.

Вања је плео котарицу од врбовог прућа, Оља је нешто везла, Марија је на глас читала нову књигу о живинарству, коју је прошле недеље купила у граду.

Чуло је се упорно лајање паса на улици; чујаше се глас човечји и шљепање таљига по блату. Неко стиже до куће, заустави се и отпоче лупати у прозор.

— Шта оћеш? — упита Марија и оширину половину прозора.

— Домаћице, пусте ме да ноћим!

— А ко си ти?

— Путник: купујем јајца!

— Шта! Улази у кућу.

После неколико тренута путник је седео за столом и пио чај.

— Одавно ли купујеш јајца? — упита га Марија.

— Да, без мало петнаест година, — одговори он. — Из почетка сам их куповао у суседа, у своме и околним селима. Но то је био мали посао. Почео сам ићи по целоме срезу и округу, а по том се пустим и по целој губернији, па по мало залазим и у друге. Ја сам из казанске губерније, а ето, видиш, идем и по вашој.

— Јеси ли давно пошао од куће?

— Од пролећа.

— И многи су јајци покуповао?

— Нисам баш мало! Једне недеље 10 хиљада, друге 15. Како накупујем 4 хиљаде, дотерам их на пристаниште, спакујем у сандуке, у сваки по 1440 комада и отправљам лађом у Казан.

— Куда толика јајца иду?

(Наставиће се)

ричких лоза, не хвата корена у сваком земљишту. Ово последње преимућство лозе Виниферке треба и нарочито имати на уму.

Рипарија. Врста лозе рипарије има врло много; али *практично* Виноградарство зна само за једну; а то је за Рипарију *Глорију* од Монпелија. *Глатка* Рипарија, која долази одмах за њом, слабија је по животној снази. Благодарећи својој великој отпорној снази према *филоксери*, као и својој великој родности, *Глорија* од Монпелија брзо је заузела била и велики положај у француском Виноградарству. Данас се она много мање сади; а то зато, што је много нежна, и што једино успева у пуној мери у земљи која није кречна, него мека, дубока, свежа и јака. У овакој земљи, до душе, она је засад првога реда. Али, чим удари на земљу у којој има 10% или 12% креча, она брзо пожути; док у кречној земљи она и закржљави па и угине у трећој години. У сувише јакој иловачи, она тоне под утицајем кише, а њен танки корен врло се слабо развија. Најзад, *Рипарија* тражи много ђубрења; и чим се са гнојењем њене земље мало поцусти, она брзо клоне у давању рода. Ова лоза множи се са највећом лакоћом. Пребацивало се, истина, накаламцима *Рипарије* да остају кржљави. Али сад се зна да та ствар није никаква незгода. Треба само утврдити добро лозу на кочеве, док је још млада. Рипарија има површно корење, чији је геотропски угао 80°.[1])

Дакле, на кратко, Рипарија је јака лоза према филоксери, осетљива према хлорози, веома родна и плодна, али тражи особиту земљу и много ђубрења.

Рупестрис. Од лозе Рупестрис има много врста, али су слабије међу њима одавно одбачене, Некада је особиту пажњу уживала, тако звана *Мартинов* Рупестрис, па *Ганзенов* Рупестрис, а за њима и неке друге. Али, ако и јесу ове лозе веома јаке према филоксери, оне су зар, и осетљивије према хлорози од *Рипарије*, а то је за њих важно обележје, које треба имати на уму због *хибрида* који из њих постају.

Ма да је Рупестрис Lot-а дошла на рад знатно доцније но друге лозе, опет је она данас најраспрострањенија. А ово долази отуда, што је она и веома јака лоза, што се доста добро држи против филоксере, и што ее доста добро држи и против кречњака. Њено лишће савијено до загрљаја чини те нам је лако разликовати Рупестрис *Lot*-а од других Рупестриса. Овај нарочити знак код лишћа можда је и један од узрока, зашто се ова лоза тако јако раширила. Као што знамо, виноградари јако волу да буду сигурни у чистоту стабла, или калема, који им се продаје. При брзом прегледу и најмањег пупољка, или изданка, врло се лако може опазити чистота обележја лозе *Рупестрис Lot*-а. Ту је доста уклонити само један лист, и одмах се види да ли је *синус* истог у правоугалном завоју.

Рупестрис *Lot*-а има многобројне синониме. Она се често зове и *феноменалним* рупестрисом, и *монтиколским* рупестрисом, и *лакастелским* рупестрисом и *сижаским* рупестрисом и тако даље. Одавна је речено, колико је неправилан назив Рупестрис *Монтикола*, јер је Монтикола чисте врсте лоза, и са свим различита од Рупестрис *Lot*-а. Па ипак има неке сличности, има чак и нека сродства, између ове две различите лозе, које нам (сродство) с једне стране објашњава постанак имена Рупестрис Монтиколе, а с друге, особена обележја Рупестрис *Lot*-а, у сравњењу са другим Рупестрисма. Студије г. Гарда, о којима ћу ја рећи коју мало даље, показале су: да у Рупестрис *Lot*-а има крви лозе Монтиколе и лозе Рипарије.

Рупестрис *Lot* врло се лако прима. Па ипак, добро је при њеноме пресађивању малко ољуштити доњи део лозе. Калеми ове лозе имају ту незгоду, што кад се једном метну на своје место, они нагло пуштају изданке; а то опет чини те се морају првих година засада извршити нека мала али пажљива очупавања.

Рупестрис *Lot* има корен који се пушта веома дубоко, и чији је *геотропски* угао неких *20°*. Ова лоза, дакле, кадра је да благодарећи овако дубоко продирућем корену свом нађе хране и на великим дубинама. Само ако је земљиште површно, и корен не може да се развије нормално, онда ова лоза страда од суше, и њени калеми хоће, извесних година, да изгубе нагло своје лишће. Ну, буде ли се на нижем слоју земље нашло и најмање пукотина, корен Рупестрис *Lot* а ту се одмах провуче са највећом лакоћом.

У практици, отпорна снага лозе Рупестрис *Lot филоксери* није никада оспоравана. Велика је отпорна снага њена и према *хлорози*, али је очевидно и недовољна на *кредноме* земљишту Велике Шампање, где сразмера креча ретко кад пада испод 50% па и 55%. Међутим она је у већини случајева савршено довољна. На моме опитноме пољу у Марсвилу ја их имам неколико на разним тачкама; и, ако се само пази да се употребе добри калемови, а нарочито првих година, да се изврши, раније поменуто, мазање са сумпорњачом гвожђа, онда се добијају и доста добре бербе. Управо, и кад год количина кречног карбоната не прелази сразмеру од 30% или 35%, Рупестрис Lot може се без икаквих незгода садити.

Неко време много се критиковала плодност калемова на Рупестрис Lot. Налазило се имена да су ови калемови и сувише јаки, али не и довољно родни. Извесно је, уосталом да Рупестрис Lot треба подићи више него ли, на пример, на каквој *Рипарији*, а без чега је *ова* богата лоза осуђена на угинуће. Само, ако се дизање лозе изврши правилно, онда се долази и до врло добре бербе. Ова је лоза данас и довољно распрострањена, те се може о тој тачци говорити и са извесном поузданошћу. Ја сам имао прилике да предам јавности и нека мерења, извршена над калемовима *Рипарије* и *Рупестриса*, и ту сам био у стању да покажем: да у многој средини неплодност Рупестриса је више привидна, него ли стварна; и она се има приписати томе, што су чокоти у те лозе јачи и снажнији, а род разређенији, те изгледа и да га је мање но на Рипарији.

Дакле, Рупестрис је добра лоза, али само треба избегавати њено сађење на сувише кречној земљи, јер би она ту страдала од хлорозе. Исто тако не треба се грабити са њоме у сувише јакој и богатој земљи, јер је она и онако јака и бујна биљка. Најзад, ваља код ње избегавати и сувише плитка земљишта. Факт, пак, постоји да њена плодност није најуреднија.

Берландијери. Са извесношћу може се рећи, да нема лозе о којој се толико говори, као о лози *берландијерској*, и то ма да она заузима, релативно, мало место у годишњим засадима. Лоза берландијерска (Vitis Berlandieri) врло је добро позната; јер, долазећи са своје мисије из Америке, г. М. П. *Вијала* ну је препоручио, као што је за њену корисну употребу и своје име везао.

Веома је интересантна студија, потанко проучавање добрих и лоших особина лозе берландијерске. Јер ако и јесте отежано ширење чисте јој врсте, опет је њено укрштање са другим лозама дало веома интересантне резултате. Познавање пак, ових не може бити потпуно, ако се претходно и добра не знају *генератори*.

Берландијерка преноси на своје хибриде трајна обележја отпорне јој снаге хлорози, као и своју плодност.

Од Берландијерке имамо доста разних врста, али су најраспростаањеније од свију; *Ресегијерова* Берландијерка № 1 и № 2. За № 2 вели се још да је и боља од № 1.

Да се ограничимо на излагање особина ове лозе, можемо рећи, да Берландијерка има три особине које се са године у годину све јаче испољавају, а то су:

[1]) Ја сам назвао *геотропским углом* угао, који прави корен виновe лозе са вертикалом. (Види Записнике Академије Наука од 4 марта 1901).

1. Отпорна снага хлорози.
2. Отпорна снага суши и подивљалости.
3. Обилата и постојана плодност.

О њеној отпорној снази хлорози, ја ћу *мало* говорити, јер је она данас неоспорна. То је, уосталом, првобитно својство њено, које је и послужило за основу да се она препоручи пажњи виноградара. Ја ћу овде само напоменути, — јер ћу се доцније на саму ствар вратити — да чиста Берландијерка предаје сасвим јасно својим хибридима ову своју отпорну снагу према хлорози.

Отпорна снага Берландијерке према суши, још је нова студија, али и не мање интересна. Од кад сам дошао у Коњак ја сам непрестано ударао гласом на ову особину лозе Берландијерке, на њену отпорну моћ суши. Г. *Грималди* стекао је исто уверење о тој лози у веома *сувим* пределима Сицилије. Најзад, Берландијерци треба врло мало ђубрета. Ја ћу мало даље навести неке хибриде Берландијерке, који дају чудесно резултате на земљи и површној и сиротној, па и земљи која се никада не ђубри.

Плодност Берландијерке, која се у почетку само мести мице показала, утврђује се све више из године у годину, — где год се засади као год и што старија бива. Нити је ова плодност њена само велика; она је у исто време и постојана и трајна. Калеми Берландијеркини дају рода који сазрева много раније од онога са другим накаламцима. Ово је нарочито лако утврдити код лозе која нам даје *бело* грожђе. Накалами ли се Берландијерка на коју другу лозу, као на пример на *Руиестрис*, онда нам она редовно даје и доста грожђа, и лепа грожђа и укусна грожђа. Већ, ја ћу се вратити на ово својство Берландијерке кад будем говорио о неким хибридима, па ћу тада цитирати и *цифре* у потврду истог.

За сада нека ми је слободно само рећи, да је у Берландијерке корен доста крупан, меснат и завађен; а геотропски му је угао *25°* до *30°*. Берландијерка се уопште, доста споро развија првих јој година. Јер, у место да даде добру бербу у четвртој години, као већина других накаламака, она почиње да рађа, како треба тек у петој или и шестој години. Цела је истина, да се са добрим ђубрењем дотичне земље даје убрзати ова родност лозе; али вреди да знамо, да Берландијерка даје каламе чија је спојност потпуна, док ме само ово питање доводи да говоримо плодности Берландијарке — чије незгодне стране сачињавају и главну препону њеноме ширењу.

Берландијерка се даје умножити, расплодити али ту треба предузимати и разне предострожности. Па и онда успех није сигуран. На пример. Треба прво пазити да засадна лоза буде потпуно зрела, и да је узета са чокота који има најмање четири или пет година. Берландијерка је биљка из топлих предела Америчких Уједињених Држава, и њено стабло не сазрева увек потпуно на клими наше Француске.

Ми ћемо даље још видети да се извесни млади хибриди Берландијеркини врло тешко примају а да ова незгода ишчезава што су они старији. Исто тако добро је, узети засадну лозу с јесени пре него лишће са ње сасвим опадне, као што је добро ољуштити мало доњи део исте. При свем том, ваља признати, да успех није увек известан, и ја овде могу само поновити оно што сам толико пута истакао у својим јавним издањима, а имено: „да при садањем стању ствари, питање расплођавања лозе Берландијерске још није довољно осветљено, те да би се могло виноградару рећи: купи садницу лозу Берландијерске, и поступи са њом тако и тако, и добићеш насигурно задовољавајући резултат са њеним расплођавањем.“

Дабоме да је од интереса било да се овди изложи резултат, какав такав; али је, свакако неопходно нужно упознати се, при изучавању *хибрида* ове лозе, (Берландијерке) се добро са свима и добрим и лошим особинама њене *чисте* врсте. Снагом самога укрштања њенога са лозама америчким и француским, успело се, до душе, да се, скоро сасвим, сузбију мане расплођавања јој, као што се успело да се одрже добре јој стране родности и завађености. Али о томе ћемо говорити у следећој глави.

(Свршиће се)

БЕЛЕШКЕ

Одбрана усева од врана. — Г. *Ксавије Расиај* пробањем у Сједињ. Америчким Државама, нашао је ова два сигурна а јефтина начина да се усеви сачувају од птица:

1. начин: Наспи у један котао 50 литара воде, $1^3/_5$ кгр. катрана и $^1/_2$ кгр. алоје (горког дрвета); па то стави на ватри да ври један сахат, па га скини са ватре и остави да се охлади, па процеди кроз какво цедило и у ту процеђену течност наспи 50 кгр. жита и остави да тако стоји 5 сахати, затим се оцеди жито и ува̂ља се у ситан пепео. По том се сеје као и обично.

2. начин: На 50 кгр. жита наспи 3 кгр. катрана и мешај лопатом дотле, док свако зрно не буде добро улепљено и оцрњено; потом додај ситног пепела, колико је потребно да се свако зрно мешањем тако ува̂ља, да се нимало не лепи једно за друго. По том се сеје као и обично.

Овај други начин задоцњава клијање за 2—3 дана.

Кад се семе спреми на ма који од ова два начина, онда је за време клијања тако јак смрад од катрана, да све птице одбија.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 22 маја 1903 године у Београду.

На овој седници били су: председник, г. Милутин Савић, благајник г. Јован Јекић, чланови Одбора: г.г. Алекса Љ. Поповић, Нинко Јовановић, Илија Кремић и Димитрије Јосимовић.

Бележио заменик секретара Илија Кремић.

I.

Прочита се молба Управе Више Женске Школе Краљице Драге, која моли да јој Друштво уступи по један примерак од свију својих издања за оне ученице које ове године излазе из школе и отпочињу свој васпитачки посао.

Књижевни Одбор код кога је ова молба била на оцени, мишљења је: да би Друштво требало да поклони 30 комада Поука о гајењу поврћа у топлим лејама и толики број Поуке о гајењу пасуља и осталог.

По саслушању предњега мишљења Управни Одбор реши:— Да се за сада пошаље тридесет комада Поука о гајењу поврћа у топлим лејама и толики број Поуке о гајењу пасуља, сочива и осталог с тим да се Управа школе извести да Друштво не располаже сада са већим бројем Поука.

II.

Прочита се мишљење Књижевнога Одбора по молби Савеза Српских Земљорадничких Задруга у Аустро-Угарској који моли да му Друштво уступи по један примерак од свију својих издања за књижицу као и то да му се Тежак шаље бесплатно.

Књижевни Одбор мишљења је да би Друштво требало с погледом на потребе оностраног српства, да уступи од својих издања, по један примерак а и да му од сада редовно шаље Тежак почев са овом годином — Управни Опбор у свему усвоји мишљење Књижевнога Одбора.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

Држане 28 маја 1903 године у Београду

На овој седници били су: Председник г. Милутин Савић, благајник Јован М. Јекић, чланови Одбора: г.г. Алекса Љ. Поповић, Милан Јованић и Илија Кремић.

Као гост био је присутан г. Владимир Кушаковић, професор Ратарске Школе у Краљеву.

Бележио заменик секретара, И. Кремић.

I.

Заменик секретара г. Кремић, прочита записнике одборског рада од 12, 19 и 22 маја ове године, које Одбор прими знању и усвоји.

II.

Г. Председник саопштава Одбору, да је Шумска Управа у Крагујевцу позатварала извесне капије и пролазе на земљишту код живинарника у Роготу, па и ако јој ни од стране Друштва ни послуге у живинарнику, није дат никакав повод. Међутим, по постојећим одобрењима од стране Господина Министра, Друштво има права на те пролазе и они су му потребни.

После потребнога саветовања о овом питању, Одбор одлучи: — Да се умоли Господин Министар Народне Привреде, да нареди Шумској Управи, да дозволи пролазе и не омета Друштво у раду како на земљишту које му је уступљено тако и на оном које је закупило.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управнога Одбора Српскога Пољопривреднога Друштва

Држане 3 јуна 1903 године у Београду

На овој седници били су: Председник Милутин Савић; благајник Јован М. Јекић: чланови Одбора: г. г. Паја Т. Тодоровић, Алекса Љ. Поповић, Нинко Јовановић, Илија Кремић, и Димитрије Јосимовић.

Бележио заменик секретара, Илија Кремић.

I.

Прочита се записник седнице од 28 маја ове године који Одбор — Уусвоји.

II.

Прочита се молба г. Драгише Лапчевића, редовног члана друштвеног, којом моли да му изда уверење о том: како му је он предао свој рад: „Помолошки опис воћа.“ Одбор реши: — Да се поново пише г. Благоју Д. Тодоровићу редовном члану да накнадно ово дело потражи, пошто је оно код њега на проучавању било, па ако га нађе, да га одмах пошаље, да га Друштво преда г. писцу. А сем тога, нека се опет потражи у друштвеној архиви, а нарочито међу радовима за друштвена издања, неће ли се наћи, па да се писцу врати.

III.

Прочита се писмо г. Павла Анђелића, благајника Љубићске Пољопривредне Подружине, којим моли Друштво да пошаље једнога свога изасланика да прегледа рад Подружине и њене рачуне, како би она после тога могла наставити рад или коначно престати.

Поводом ове молбе г. Анђелића, Одбор реши: — Да му се пише да он као благајник поднесе извештај о имовном стању Подружине и да јави о свему што је кочило њен рад, као и то: има ли могућности да рад настави, како би према томе Друштво могло предузети даљи рад.

IV.

Прочита се молба управитеља основних школа у Страгарима, који моли да му Друштво одреди какву награду за ученике који су по његовој наредби хватали лептире и ухватили преко 15.000 комада који су уништени.

По саслушању ове молбе Одбор реши: — Да се пише управитељу и да му се заблагодари на овом корисном кораку око утамањивања лептирова, а уједно да му се саопшти да Друштво не може на тај циљ ништа дати ученицима јер нема буџетске и новчане могућности.

Друштво, у исто време, сматра да је дужност учитеља да своје ученике упознаје са свима штеточинама као и користима по напредовање усева, воћњака и винограда, ако се они хватају и на време уништавају. То је нужно утолико пре, што већи део тих ученика остаје на селу и ради земљу, па је потребно да их учитељи и са оваквим стварима упознају, од којих ће имати неоспорно велике користи.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 7 јуна 1903 год. у Београду

На овој седници били су: Председник Милутин Савић; благајник Јован М. Јекић; чланови Одбора: Паја Т. Тодоровић, Алеса Љ. Поповић, Нинко Јовановић, Илија Кремић и Димитрије Јосимовић.

Бележио заменик секретара, Илија Кремић.

I.

Прочита се записник седнице од 3 јуна који Одбор — Усвоји са извесним изменама и допунама.

II.

Г. Председник реферише Одбору, да је образован нарочит Државни Одбор, који се стара о дочеку Његовога Величанства Краља и да ће колико се из новина види узети у томе учешћа и приватне корпорације, па изјављује жељу, да би такође Друштво требало да узме учешћа у дочеку — Одбор једногласно усвоји предлог Председника и умоли га да се лично пријави Одбору за дочек, те да се Друштву одреди место на коме би имало дочекати владаоца.

III.

Г. Председник реферише Одбору да је страна друштвеног магацина, која је обрнута улици била доста прљава те би чинила хрђав утисак на пролазнике за време свечаности која наступа, па је наредио да се иста окречи, што је извршено, и зашто је учињен издатак од 15 динара, за који моли да се одобри — Одбор ову напомену прими знању и одобри издатак у петнаест динара, а уједно овласти г. Председника да нареди што треба и односно чишћења траве и тротоара као и прекопавања око засађених дрва, па ће се издатак и око тога колики буде учињен признати.

IV

Прочита се акт Нишавске Пољопривредне Подружине, која протествује што је Друштво упућује Пиротској Пољопривредној Подружини да од ње купује рафију и плави камен, и зашто Друштво те артикле и њој не продаје.

Подружина нарочито наглашава да није рада узимати плави камен и рафију од поменуте Подружине, јер она ове артикле даје скупље но Друштво.

По саслушању овога акта — Одбор реши: прима се овај акт знању, а плави камен и рафија да се још не шаље Подружини Нишавској докле Пиротска Подружина не прода ове артикле које јој је Друштво још прошле године послало у већој количини на распродају, не само за Пироћанце, већ за цео онамошњи крај.

V.

Прочита се молба Браће П. Радојловића, Бр. 4801 којом извештавају Друштво да ће Нехвил, фабрикант прскалица патент Аустрија при малим поруџбинама морати подићи цену, јер му се трошкови око експедиције и подвоза пењу.

После потребног обавештења, Одбор реши: — Да се од сада јавним путем преко Тежака и иначе, позову благовремено сви они виноградари, који желе, да им се ова прскалица на-

бави, да се Друштву јаве како би могло наручити што већи број, пошто ће тада набавка истих мање стати.

А, ако се после огласа нико не пријави онда да се набавка не чини, већ да се појединци упућују г. Радојловићу, па нека их од њега купују.

VI.

Прочита се молба Живана Стевановића овдашњег, који моли да га Друштво прими у службу, Одбор — Реши: за сада нема празнога места. Ако би се доцније упразнило, да се његова молба има у виду.

ОГЛАСИ

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАЧА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова.

27—36

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 33 броја Тежака. *Чланци:* Виноградарска криза у Смедереву (Уједно одговор неким виноградарима на њихове жалбе). — Обнављање винограда на кречном земљишту (свршиће се). — *Подлистак:* Мара Живинарка (наставиће се). — *Белешке.* — *Друштвени и Подружински послови.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСИВАЊЕ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ' ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЋАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 34. У БЕОГРАДУ, 1 ДЕЦЕМБРА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

ОРНИЦУ (ЖИВИЦУ) ТРЕБА ПОСТЕПЕНО ПОДУБЉИВАТИ

Као што је познато, код сваке оране (зиратне) земље разликујемо: орницу или живицу и здравицу или мртвицу. Под орницом разумемо површни или горњи слој земље, који се плугом или другим оруђем обрађује, и у коме се налазе биљска хранљива градива у растворљивом стању, да их биљке могу одмах кореном да усишу и употребе на корист свога живота и развића. По себи се разуме, да уколико су слојеви орнице дебљи, односно дубљ, утолико ће се и биљке на њима бујније развијати и обилнији плод доносити. Под здравицом разумемо оне слојеве, који леже испод орнице и до којих обична оруђа за обраду не допиру. И у овим се слојевима земље налазе биљска хранљива градива, али у нерастворљивом стању, те их биљке не могу да приме и употребе на свој пораст и плодоносни развитак. Због тога је таква земља названа још и мртва земља — мртвица.

Ако се запитамо: на на који начин могу ова градива да се доведу у такво стање да их биљке могу да усишу и употребе на своју корист? — Одговор гласи: утицајем атмосферског ваздуха, особито његових саставних делова: кисеоника и угљене киселине, топлоте и влаге, кише и сунчане светлости. То природно распадање чврстих делова земљине коре и стварање погодаба за појаву и развитак биљног живота, бива постепено и неприметно. За пример нека нам послужи једно парче одломљене стене, на коме се не налазе никакви трагови биљног живота. После извесног низа година приметићемо на овом безживотном парчету земље неку сиву или сиво-зелену навлаку. То су први почетци биљнога живота, звани лишаји. Услове за њихову појаву и живот створиле су напред споменуте чињенице, јер је њиховим дејством горња површина стене толико истрошена и растворена, да су ови најнижи биљни створови, који су задовољни и са најмањом количином хране нашли погодбе за свој опстанак и развиће. На рушевинама, дакле споменутих природних чинилаца, заснивају живот први и најнижи биљни створови, који ће крчити пут и стварати погодбе за појаву савршенијих биљака, за то су с правом и названи „пионирима биљне вегетације“. Животом ових, најнижих биљних створова, који у себи садрже знатну количину силицијумове (белуткове) киселине, троше се и распадају јаче и дубље саставни делови стене, а њиховим изумирањем и трулењем, као и мешањем са прашином и ситним деловима истрошеног камења, стварају се све повољније погодбе за живот и развитак савршенијих биљака. Тако се за њима појављују маховине и папрати. За време успевања ових биљака, слојеви се стења и на даље троше, али све јаче и дубље, а кад биљке угину и иструле ствара се хумус који све даље утиче на растварање дотле нерастворљивих делова. Пошто и ових биљака нестане, појаве се друге, чији корени све дубље продиру и лученјем разних киселина, уз припомоћ атмосферског ваздуха, мраза, кише идр. утичу све јаче на растварање а трошење чврстих делова; а кад и ове биљке изумру и иструле, створе се још и већи слојеви хумуса, док се, најзад, не створе на овај начин и сви потребни услови за појаву и развитак најсавршенијих биљака: дрвећа, шибља итд. Но овај начин стварају се природним путем слојеви земље, у које биљке пуштају своје корене и одакле црпе храну за свој живот и плодоносни развитак, које слојеве данас називамо орница или живица.

Да се ово трошење и распадање чврстих делова земљине коре и стварање погодаба за живот и развитак савршенијих биљака изврши природним путем и без сарадње човекове, потребно је стотинама и хиљадама година. Али сам тај начин постепеног стварања дебљих, односно дубљих слојева земље, у којима биљке налазе услова за своје успевање, у слободној природи, показује нам пут и начин, како земљорадник и пољопривредник уопште, треба да обрађује своју земљу и да слојеве орнице повећава, односно подубљава. То ће постићи дубоком обрадом и ђубрењем, чиме ће се у исто време појачати утицај атмосферских чинилаца, те ће се биљске хранљиве материје стварати брже и у дубљим слојевима земље, али, као што нам сама природа показује, за ово треба времена, те се стога и посао око подубљивања мора вршити обазриво и постепено. Ни у ком случају, дакле, не смеју се слојеви орнице од једанпут подубити и здравица изнети на површину, јер смо тада изнели доње слојеве земље, у којима се биљске материје не налазе у растворљивом стању, да их биљке могу одмах да приме и употребе на своју корист. Због тога ће засејане или засађене биљке на таквој земљи крљаво успевати и мање доносити плод — све дотле, док се временом, а утицајем споменутих чинилаца, биљске матерје не доведу у такво стање, да их биљке могу примити.

Данашњи начин обраде земље свугде захтева да се орница све више подубљује, јер то значи толико исто, колико повећати и површину земље, на којој усеве гајимо. За то и нађосмо за сходно, да са ово неколико напомена упутимо нашег земљорадника на правилан рад око подубљивања орнице, саветујући га да то подубљивање врши постепено, сваке године за 3 — 5 см.

и да тај рад (орање, копање и др.) обавља увек, с јесени, како би се изнети слојеви на површину земље, изложили преко зиме што јачем утицају ваздушних појава.

Р. А. Нешић

ОБНАВЉАЊЕ ВИНОГРАДА
НА КРЕЧНОМ ЗЕМЉИШТУ

(свршетак)

Хибриди

Пре него пређемо на хибриде, ред би био да кажемо неколико речи о самоме *хибридовању* — о укрштању лоза. Али ја ћу овде оставити на страну то интересно питање, и упутићу лица која желе да се обавесте о томе предмету на радове г. г. Милардеа, Кудера, Кастела и других.

Многоструки проблеми, које истиче укрштање лоза, још су далеко од свога коначнога разрешења. Морфологија, та добро позната наука, пружа нам ту само недовољна објашњења. У истини, ту има још да се продре у многу тајну, да се дозна суштина састава у винове лозе, да се тачно одреди респективни утицај родитеља биљке у ткањима хибридских органа, па били ти хибриди вештачки или природни. Ову је студију предузео био г. *Гард*, садањи шеф винодељских радова на факултету у Бордоу. Г. Гард је често долазио и на нашу Винодељску Станицу у Коњаку, у циљу проучавања наших збирака, и прибирања материјала потребнога његовој студији. Ја сам, дакле, ту добио прилике да утврдим неке веома интересантне резултате, до којих је он већ дошао био, определив тачније, но што је то било у прошлости, *законе* укрштања.

На овоме месту, ја ћу се ограничити на оцену вредности хибрида, најинтересних за *кречно* земљиште, и брзо ћу прећи на оне са којима је мало опита рађено, или који немају велике отпорне снаге према кречноме карбонату. Уосталом наћиће се у изданима г. г. Вијале, Роваза, Проспера, Жервеа и других, обавештења која ми не будемо овде могли понудити.

Ја ћу овде, особено и нарочито, изнети своје властите студије на истоме пољу, студије, којима се бавим ево већ неколико година, а у вези са употребом хибрида на кречноме земљишту наше *Шаранте*. Опитна поља, налазећи се тамо у земљи веома богатој у карбонату креча, дала су ми могућност да уочим на опробаним врстама лозе неке *нијансе*, које је врло тешко приметити у другим срединама.

Да би се, пак, могла вредност хибрида успешно изучавати, добро је поделити их у две класе, јако подвојене. Једна је од ових, класа хибрида *француско-америчких*, која се добија од укрштања француске лозе са америчким лозама; а друга је класа *америчко-америчких* хибрида која се добија од укрштања америчких лоза између себе самих.

Америчко-Амерички Хибриди

Америчко-амерички хибриди су, уопште, веома издржљиви према филоксери; а то није ни чудо кад се имају на уму њихови генератори. Неки од њих су данас јако распрострањени. Ја ћу овде навести само неке старе лозе, као *Изабелу, Клинтон, Вијалу, Солонис* и *Жакез*. Изабела и Клинтон су већ напуштене. Што се тиче *Вијале*, она се на југу недовољно одупире филоксерној зарази, али се цени у срединама слободним од креча, као што је земља средње и источне Француске.

Солонис се донекле одупире хлорози, али је недовољан за кредна земљишта. Доста је осетљив према филоксери, и мало се употребљава, осим у неким веома влажним срединама, или на морским обалама, где у дотичној земљи има и морске соли.

Жакез је био једна од првих лоза засађених на кречном земљишту, јер се показало да се одупире хлорози мало боље од *Рипарије*. Али је ова подлога поступно напуштена због недовољне отпорне снаге филоксери.

Кардофолија-Рупестрис је подлога сувога земљишта, али се много боји кречњака,

Солонис-Рипарија 1615 и 1616 од г. Кудера, то је јака лоза. Њена отпорна снага кречу мери се са одговарајућом снагом Солониса, а то ће рећи, да је тек нешто мало мања од такве издржљивости Рипарије *Lot*. У неким крајевима Средње Француске њу (ту лозу) претпостављају Рипарији.

Рипарија-Рупестрис. Лоза Рипарија-Рупестрис то је америчко-амерички хибрид који се све више употребљава. Речено

ПОДЛИСТАК

МАРА ЖИВИНАРКА

Приповетка И. Селивановског

с руског: Драгиша Лапчевић

(наставак)

— Јајца, мајчице, иду у престонице, у Петроград и Москву и у друге веће градове: у Казан, Нижњи, Одесу, Варшаву, а много више се отправља ван границе — Немцима и Енглезима. Они увозе од нас јајца читавим вагонима и лађама и то сваке године све више и више. Да ти буде јасније колико се јајца извозе, ја ћу ти сад и бројеве изнети — и при тим речима купац извади бележник: 1881 год. било је извезено из Русије 67 милиона јајци за око 3 милиона динара; 1885 год. — 235 милиона за око 13 милиона динара; 1891 год. већ 833 милиона јајци за око 45 милиона динара. Осем тога за заклану живину, перје итд. извезено на страну, узето је 1891 год. на 60 милијона динара.

— Пошто ти купујеш јајца?

— Па, по разној цени: ситнија по 0·30—0·40 дин. десет комада, крупнија по 0·45—0·50 дин. Цена јајцима одређује се по сортама; али с године на годину она им постојано расте.

Марија оде часком у вајат, донесе котарицу с јајцима и показа трговцу. Њему се јајца допадоше. Погледа их на лампи, мери их на руци и рече Марији:

— Продај ми их! Платићу ти по 0·60 дин. на 10 комада.

— А не, бачушка, ја их у своме граду продајем по 0·80 динара.

— Онда узми по 0·80 дин.

— Не! с осмехом рече Марија — у мене су јајца заузета... Ја их сва морам разделити сталним купцима.

XVII.

— Ћеш ли ти, Марија, своје кокоши и јајца износити на изложбу? — упита је једаред Михајло Андрејевић.

— А шта је то изложба и где ће она бити?

— Изложба ће се држати крајем августа у овоме граду. Њу држи губерниска управа. На изложби ће бити изложени: коњи, краве, овце, жито, плугови, дрљаче, кола, обућа, одело... једном речју све, што израђују и производе сељаци. Ето, на пример, ти гајиш кокоши, па их изнеси на изложбу. На изложби ће им сваки прилазити и разгледати. По том ће за најбољи предмет раздавати награде: коме новац, а коме медаљу.

Марија пристаде. На изложбу она однесе 6 кокошију, четири петла и 40 јајци. Кокоши и петлови су били смештени у укусан двоспратни мали кокошар. На доњем спрату биле су 4 кокоши и два петла, у горњем спрату били су остали. Испод овога кокошара било је у четири сандучића разложено по 10 јајци, које су снеле изложене кокоши. Ту је прилепљена цедуља, која је објашњавала, да је прва кокош у другој години и да је снела већ 160 јајци; друга у трећој години, снела 340; трећа и четврта су четворогодишње, и једна је од њих снела 400, а друга 450 јајци. Остале су две биле пилице. Од петлова један је био друге, други треће године и два млада. У цедуљи је

је већ да чиста Рипарија може да поднесе само извесну и добро опредељену земљу; Рупестрис, ако и јесте нашла ширу примену, није лоза без неких незгода. *Рипарија-Рупестрис* прима се у земљи која заузима средину између ове две врсте. И може се рећи без претеране хвале својства јој, да ова лоза *Рипарија-Рупестрис* спаја у себи и јачину Рупестриса и плодност Рипарије. Њено стабло расте боље од стабла чисте Рипарије, и подмлађује се изврсно.

Најзад, њена отпорна снага хлорози, релативно је велика.

У Шаранти може се слободно садити у земљи од 20% до 25% кречна карбоната. То је лоза у истини одомаћна па ипак не толико колико Рупестрис Lot.

Три врсте ове лозе употребљавају се у практичном виноградарству, а имено: *Рипарија-Рупестрис* 101—14 од г. г. Милардеа и Грасеа и Рупарија × Рипестрис 3306 и 3309 од г. Кудера.

Све су ове лозе добро издржљиве према филоксери, а особена својства сваке од њих налазе се у њиховом *ампелографском* обележју. Све три показују наклоност које стоји у средини између Рипарије и Рупестриса; али, ако се узму у целини онда се, према претежности једног или другог генератора, могу поделити у две категорије. Ово су:

1. Катогорија која нагиње осетно Рипарији; и у тај ред само природно налази своје место група под бројем 101—14.

2. Лоза која нагиње више Рупестрису; и ова група је означена са бројевима 3306 и 3309.

Најзад се, употребом исте методе, могу ове две последње групе и између себе поделити. Тако, једна од њих као да има за родитеља глатку Рипарију, и то је број 3309, а друга Рипарију длакаву и то је број 3306

Број 101—14, који се измеће много на Рипарију, јесте уосталом и она лоза Рипарија - Рупестрис која има најодређенији корен. Геотропски угао овога је 60°. То је и лоза која успева у земљи Рипарије, кад је количина кречнога карбоната и сувише велика да може у њој она сама (Рипарија) успети, а да не пострада од суше.

Број *3309* који се највише приближава Рупестрис Lot како по лишћу своје лозе, тако и по своме кореноме систему (геотропски угао је овде 40°) та група може се садити и у доста сувој земљи, ако је само нижи слој исте приступан корену. У оваким срединама, она (3309) има преимућства и над Рупестрисом *Lot*, јер се и брже и уредније плоди, и јер, благодареће крви коју има од Рипарије, даје рода одмах првих година по засаду.

Број 3306, који као да се држи *длакаве* Рипарије, успева боље у свежој земљи. Његов корени систем, јак је тако исто као и корен броја 3309; али тај корен, односно правца, излази на *Рипарију*, и јесте више обележен (45°). Ова околност, збиља, и објашњава мањи напредак код броја 3306 у сувој земљи, као и добро успевање исте лозе у доста тврдој иловачи.

Отпорна снага броја лозе 102—14 и 3309 *хлорози* дају се упоредити са снагом претходећих двеју, док је она у броју 3306 знатно мања.

Рипарија-Монтикола. Ја сам рекао мало час, да су хибриди лозе *Монтиколе* мање издржљиви према хлорози од хибрида лозе *Берландијерке*; и од њих су (од хибрида Монтиколе) до сада најпознатији: *Колорадо*, коме би се могла пожелети већа животна снага; и *Телор, Нербон* која се мало сади, ма да је прилично издржљива према кречу. Најзад укрштени хибрид број 554—5, Кудера, који се може назвати *Естивалис = Монтикола × Рипарија = Рупестрис* и на којега се полагале многе наде, тај хибрид није одговорио својим очекивањима. Јер, његова животна снага тек ако је осредња, а посађен на моме пољу опитном поред лозе бр. 101—14 пожутио је много више од ове.

Бројеви лозе 18,808 и 18,815 г. Кастела, то су веома јаки накаломци; и они ће на сву прилику дати озбиљне резултате чак, и у некој веома тешкој земљи, ако нема много креча, а где већина америчких лоза не може да се одржи.

Рупестрис-Берландијери. Лоза Рупестрис-Берландијери добра је лоза, али је мало врста од ње које се дају засадити на великим пољским имањима. Њена је плодност јака, ако и мало неуредна. Она се лако и сади и калеми — ма да ова њена пријемчивост није већа од пријемчивости обичних лоза. Све лозе ове групе личе много једна на другу; оне имају много више изглед Рупестриса, него ли Берландијерске; лишће је њи-

---

био описан кокошар, број кокошију и број јајци од њих добивених, годишњи приход од кокошију и расход од њих.

Марија је често долазила на изложбу и сваки пут марљиво се осведочила о хранењу живине. Посетиоци изложбе заустављали су се пред њезиним излогом, посматрали су кокоши, прочитавали цедуљу и, ако би се ту десила Марија, питали су је и она би им казивала све о своме живинарству. Једаред, један од посетилаца, разговарајући с Маријом, стаде пазаривати пар младих — петла и кокошку. Марија му затражи 8 динара. Тога часа јој он положи затражену суму, метну кокоши у котарицу и однесе. Ускоро и други отпочеше куповати у Марије кокоши за приплод. Марија доносаше овогодишњу пилад од куће и продаваше с почетка по 8, а за тим по 12 динара од пара. Тако распродаде све непотребне кокоши и петлове. Напослетку престаде продавати и скупо и јевтино, јер није желела умањити обичан број живине. Али, да би умирила купце, она им обећа идућег пролећа послати по десетак јајци од својих племенитих кокошију. Неки од купаца одмах извадише и платише Марији по 2·40 и 3·20 дин. за десетину јајци и дадоше јој своју адресу.

Многа господа и сељаци, који су живинарством заинтересовани, долазили су Марији у село, да би расмотрили њено дивно уређење кокошара, дворишта, храњења, појења и гнезда.

По свршетку изложбе, Марији су дали за кокоши велику сребрну медаљу и у новинама похвално проговорили о њезиним кокошима. И Маријине се кокоши прославиле у целој губернији.

XVIII.

На четири недеље после изложбе Марија добије писмо: њу су звали у губерниску земску управу.

Кад је се Марија пријавила управи, њу отпочну распитивати, како је она завела тако племениту врсту кокошију?

Марија је потанко причала, како је она с почетка гајила још у детињству, а извела је овако племениту врсту великом марљивошћу око гајења, храном и одабирањем најбољих и најкрупнијих кокошију, које је задржавала за приплод. Исприча им такође о храњењу и нези кокошију и о уређењу кокошара.

— Па, како си се ти научила тако разумно гајити кокоши? — упитали су Марију.

— С почетка, — одговори Марија, — гајењу сам се учила од мајке; по том, кад сам уредила кокошар, прочитала сам једну дивну књигу о гајењу кокошију и одатле сам много научила. А кад сам се сасвим предала живинарству, таквих сам књига прочитала више од десетине и из сваке сазнала по неку нову поуку. Тако сам се научила живинарству.

— Можеш ли ти научити неколико девојчица гајењу кокошију?

— Зашто не? Ако ми пошљете добре и схватљиве девојчице, ако уз то оне буду мени помагале гајити кокоши, више ништа не треба... Ја сам врло рада...

— Онда ћемо ми на пролеће послати теби таквих девојчица, ти им показуј, учи их гајењу кокошију и читај с њима књиге. Ми ћемо ти дати још књига о живинарству и слаћемо ти новине пољопривредне, и сем тога платићемо ти по 12 дин. за сваку ученицу.

— Много вам благодарим зато.

(Свршиће се)

хово доста ситно, а цео склоп џбуњаст. Животна је снага у ове лозе велика, а корен продирући, и његов се геотропски угао колеба између 40° и 50°.

Превласт Рупестриса објашњава и њену изосталост иза лозе *Берландијерке-Рипарије*. Ова последња и има обично више крви од Берландијерке. Најзад, ни у Рупестрис-Берландијерци није Рупестрис *Lot* тај елеменат који је послужио укрштању— хибридовању — него друге врсте Рупестрис, веома осетљиве према хлорози.

Најпознатије лозе Рупестрис-Берландијерке јесу оне под бројевима: *301* А, *301* В, *301* С, као и *301*—37, *301*—28 *301*—64, 301—43, 218—1, 219—7, и 220 А. Сви су нам ови хибриди од г. г. Милардеа и Грасеа.

Према сопственим посматрањима, могу рећи: да је лоза 301 А. синонимна са лозом 301—37. То је једна од оних коју ја најбоље и познајем. Она је, дакле, и плодна и богата у добрим калемима, који могу да поднесу и за кречна земљишта, ма да у јакој кречној земљи хоће мало и да пожути. Лоза 301 Б. мање је позната, али се њена животна снага може да мери са оном код лозе 301 А. Лоза 301 С, очевидно изостаје иза ове последње; а лоза 301—28 равна се по успеху на моме опитноме пољу са лозом 301—37. Лоза 301—64 једна је од најлепших врста Рупестрис-Берландијерке; док лоза 301—43 даје веома лепе калеме на моме опитноме пољу. Исто то могу рећи за лозе 218—1 и 219 А; док за лозу 220 А могу рећи да је врло слабо позната.

Дакле, изузев такве неке лозе као на пример лозу број 301—37, лозе *Рупестрис-Берландијерке* нису још ни из далека познате колико треба. Међутим резултати, које су неке од њих дале на разним тачкама о виновој им плодности, као и отпорној снази према хлорози, допуштају наду, да ће се оне моћи корисно применити и у великоме Виноградарству. Досада, уопште узев, оне су показале да стоје у вредности мало и испод *Рипарије-Берландијерке*. Чак, као да излази из неких опита, чињеним на појединим чокотима опитних поља Винодељске Станице, да ни њихова плодност није баш најсигурнија.

Берландијери-Рипарије. По мом нахођењу, лоза *Берландијери-Рипарија* много је интересније од свију горепоменутих. Јер, и пре свега, она је јача према хлорози, од осталих — што се и даје објаснити присуством крви од лозе *Рипарије*. Даље, она има много особина ваљане Берландијерке, као јаку и уредну плодност, брзо сазревање и *шйру* богату шећером. Али нека ми је слободно рећи сад коју о њеним главним врстама.

Дакле, *Берландијерка* × *Рипарија* број 34, из Школе у Монпелију, доста је распрострањена лоза. Она је средње снаге, али веома јаке плодности. На жалост, она не може у познијим годинама да се одржи у земљи која је сувише богата у кречу. И противно ономе што се досада мислило, ја могу — на основу учињених опита на сопственоме пољу опитном, — да тврдим: да Берландијерка-Рипарија број 33, из Школе у Монпелију *вреди* у најмању руку онолико колико и Берландијерка×Рипарија број 34, док је међутим, њена отпорна снага хлорози, зар, и мало већа.

Лоза Берландијери-Рипарија број 157—11 г. Кудера јесте и врло лепа, и јака и плодна лоза. За њу се може рећи да је лоза богате земље, у смислу оне коју тражи Рипарија, али и земља где је количина кречнога карбоната и сувише велика да ова последња може нормално успевати. Лоза број 158—11 јесте нешто слабија према хлорози од претходеће, па је мања пријемчивост њена при пресађивању и калемљењу. Ту треба, дакле, пазити да саднице буду добро зреле, и да су узете, са доста старих чокота.

Берландијери-Рипарија број 420 А, В и С, г. г. Милардеа и Грасеа, јесте нешто мање распрострањена од лозе број 34 Е М. Али је (лоза бр. 420 А) и јака лоза и издржљива према хлорози. На жалост, мало се зна о старим калемима и на овој лози. Лоза број 430 В јесте једна од најстарије познатих лоза, али је и слобода по животној снази од лозе број 420 А. Лоза бр. 420 С напуштена је.

Г. Готије послао ми је једну лозу *Берландијерку-Рипарију*, која је зар и најбоља од свију; али је, на жалост, она врло мало распрострањена.

Исто је тако изврстан и накаламак г. Кудера, *Рипарија-Берландијери* број 161-49; али се она доста тешко и пресађује и калами.

Све ове разне сорте Рипарије Берландијерке, као и оне Берландијерке-Рипарије, јесу скоро све и веома интересне лозе.

Један известан број од њих, као на пример лоза број 34 Е М и лоза број 157-11 већ су познате. Па ипак је тешко определити тачно, која од њих, с обзиром на нијансе им разне у врстама најбоље подноси за коју земљу. Једно свакако стоји: оне су све јаче од филоксере, као што су све веома родне и плодне. Оне су све јаче и од хлорозе, али је паметно не садити их у сувише кредним земљама

Француско-Америчке Лозе

Француско-Амерички хибриди — а то ће рећи лозе постављене из укрштања лозе *Виниферке* (Vitis Vinifera) са америчким лозама — биле су предмет ванредно великога претресања. Пре свега, није се хтела признати њихова отпорна моћ филоксери; и тек после дуго проба, признало се, да неке од њих, у извесној земљи, збиља имају ту практичну вредност.

Најзад се увидело, да, пошто јевропске лозе могу да опстану на скоро свакоме земљишту, да хибриди Француско-Амерички могу бити још и прилагоднији од хибрида Америчко-Америчких.

Добро је одмах напоменути, да се отпорна снага виновог накаламка према филоксери мења према земљишту на коме је исти посађен. У свежој или влажној земљи, где тај инсект напада на сметњу у своме развитку, у таквој земљи одржавају се добро и лозе које иначе нису јаке према филоксери. Напротив сува земљишта траже врло јаку лозу. Из овога излази да се у топлим и сувим климатима, тек са великом обазривошћу, имају садити Француско-Амерички хибриди. Јер та лоза, баш као и *Вијала*, која даје изврсне резултате у Средњој Француској, али се показује сувише недорасла на Југу њеном. Исто тако и неки накаламци, који имају и неоспорну и велику вредност у Шаранти, подлежу нападу филоксере у тако топлим климатима, као што је климат једне Сицилије. Ја ћу имати прилике да, мало даље, наведем за ово и један пример.

Дакле, на целом југу Италије, врло озбиљна проба треба да претходи употреби Француско-Америчких хибрида. Да није, управо, ове незгоде, Француско-Амерички хибриди имали би у свима повраћеним земљама много веће место од онога које стварно имају.

Главни Француско-Амерички хибриди, употребљиви у кречној земљи, дају се поделити у две категорије:

1). у *Франко-Рупестрис* и

2). у *Франко-Берландијерке*.

Франко-Рупестрис. Лозе Франко-Рупестрис имају уопште, врло велику животну снагу, и јесу веома издржљиве према

хлорози. Много од њих напуштане су усљед недовољне им отпорне снаге филоксери; док су друге стекле у виноградарству француском врло велико место. Њима се пребацује, и то са основом, неуредна плодност. Али овај недостатак долази од њихова порекла од лозе Рупестриса; и ту треба, као и код ове последње, пазити да им се даје дужи раст.

Лоза *Бурискy-Рупестрис* бр. 601 и 603 г. Кудера јесте доста јака биљка, издржљива према хлорози, и корена дубоко продирућег (под геотропским углом од 30°—35°).

Ови хибриди, који су се показали као врло добри за суво земљиште, јесу ипак мало раширени. Скоро свуда њих је потиснула лоза број 1202, чија је животна снага очевидно већа.

Лози *Каберне-Рупестрис* број 33 A^1 и 33 A^2 од г.г. Милардеа и Гросеа јако је оспорена отпорна снага филоксери — првој нарочито. Лоза 33 A^2 може се сматрати као добра лоза. На мојим опитним пољима, она је та која даје, од свију *Франко-Рупестрис* врста, најплодније калемове. Па ипак, она је, релативно мало распрострањена.

Лоза *Мурведри-Рупестрис* бр. 1202 г. Кудера, она је врста *Франко-Рупестрис*, која је, куд и камо, најраспрањенија. Животна снага њена јесте особита, и, са ове тачке гледишта, ја не верујем да има лозе америчке која се може са њом мерити. Лоза број 1202 је веома јака према хлорози, и може издржати веома велике количине креча. Противно пак, лози број 603, њен је корен мало нешто трасонтан а геотропски угао тек ако је 60°. Коренити систем је ове лозе веома јак, а њена пријемљивост изврсна. У Шаранти, лоза број 1202 подноси скоро сваку земљу; па, ипак, њена велика животна снага, и њен јаки систем корени, као да безусловно траже доста јаку земљу. Суво земљиште годи им много мање.

Да није плодност ове лозе нешто неуредна, па је извесно да би она била још распрострањенија. Обично боље ју је поднети, те да би се избегло падање, коме су неки каламови доста изложени.

Лоза *Арамон-Рупестрис Ганзен* бр. 1 и 2 од г. Ганзена јесу такође лозе од вредности. Благодареће својој већој отпорној снази хлорози, лоза бр. 1. распрострањена је много више но лоза бр. 2. Ну, ова је отпорна снага хлорози нешто мања код ове лозе но код лозе број 1202. Лоза *Арамон-Рупестрис* Ганзен бр. 1, прилагођава се лако свакој земљи. У Шаранти њој прија и каменита земља, па чак и мало плитка земља. Њена се плодност даје упоредити са плодношћу лозе бр. 1202; али оно што смета њеноме ширењу, то је тешко примање калема — ма да је то примање лакше но код *Берландијерке*, а теже но код *Рипарије*. Ту треба предузети мере обазривости које смо изложили код *Рупестриса*. Геотропски угао лозе *Арамон-Рупестрис* колеба се између 35° и 40°.

Француска-Берландијерка. Да им није отпорне снаге филоксери, често недовољне, франко-амерички хибриди *Берландијерке* надмашили би све друге хибриде, и све друге чисте врсте лозе. Бар то излази из многобројних посматрања која сам, и сâм, чинио на своме опитноме пољу у Марсвилу. Понављам, ништа није од њих данас претежније, док сама та превага, за оне који нису страдали од филоксере, као да расте сваке године. Нити може бити какве сумње, да будућност њима припада — у колико су и најпогоднија и најплоднија лоза.

Од *Француске-Берландијерке*, једина у истини позната врста јесте *Шасла-Берландијери* бр. 41 B од г.г. *Милардеа и Грасеа*. Она данас и заузима у Шаранти место, које је сваке године све веће. Она је осредње снаге, и има све особине Берландијеркиних хибрида. Њена је плодност и посто јана и велика. Она подноси врло добро и најкреднију земљу, па чак изгледа и да воли површну, па и сиротну земљу. Она се пресађује врло добро. На кредноме земљишту Шаранте она је за дуго конкурисала лози Мурведр-Рупестрису бр. 1202 C; али данас свако признаје да ако је лоза бр. 41 B мало и слабија, опет је за то и плоднија. Ево, на пример, резултата мерења извршених на моме опитноме пољу у Марсвилу за Фогове каламове на лози бр. 41 B као и на лози број 1202, тачно подвргнуте истим условима.

Лоза — Шасла = Берландијерка бр. 41 B. Лоза од пет година дала је = 118·4 хектолитара (од хектара у год. 1901).

Лоза Мурведр = Рупестрис бр. 1202 дала је = 67·2 хектолитара (од хектара у 1901 год.).

И алкохолска снага овога вина већа је од лозе бр. 41 B. него ли од лозе бр. 1202.

Дакле, лоза *Шасла-Берландијери* бр. 41 B. јесте лоза првога реда. Њена отпорна снага филоксери показала се свуда у Шаранти довољна; али је само питање да ли је она толика и свуда? На жалост, нека посматрања као да хоће да покажу да није. Тако, ја сам имао прилике да испитам корен лозе бр. 41 B, која доводи своје порекло од лозе *Ното* у Сицилији, и која је имала врло велику туберозност. Сад, то може бити да је био усамљен случај, али вреди да се помене у овакој прилици.

Особине такве једне *јединствене* лозе као што је лоза бр. 41 B не би биле довољне да оправдају сву ону хвалу које сам ја упутио Франко-Берландијерци; али на моме опитноме пољу у Марсвилу ја имам од исте велики број комада. Многи су досада и подлегли филоксери; али они који су је преживели, такве су жилавости и плодности да надмашају све што се досада у томе правцу видело. Природни хибриди Виниферке-Берландијерке г. Милардеа, накаламљени дали су ми неких година род од 200 хектолитара на хектар, мереће 11° алкохола. Друге лозе, као *Берландијерка-Пино*, бела, број 422—34—21 г. г. Милардеа и Грасеа дале су ми род од 180 хектолитара на хектар. И ја би тако могао наређати масу резултата, у сравњењу са Франко-Берландијерским хибридима. Али, како све ове врсте још нису изашле из круга опитнога поља, ја ћу престати са њиховим набрајањем.

Да би се, пак, добили правилни појмови о вредности расплођавања и жилавости ових Франко-Берландијера, ваља ми додати: да земља у којој се они негују има 15—20 сантиметра дубине, да садржи 55° кречнога карбоната, и да није никада превртана. Нити је ова земља добила каква ђубрета, органска или хемијска, — чак и у време сађења лозе. С друге стране, каламљење је извршено на месту а оно, ако је земљиште јако кречно, постаје и извор слабости за лозу. Међутим, право је чудо кад се помисли, да се без превртања земље, да чак и без икаквог ђубрења врло рђаве земље, може доћи до винова рода од неких 200 хектолитара на хектар. И опет велим, то је један од најлепших примера плодности и жилавости Берландијерских хибрида.

Ја могу дакле да закључим, с речима, да у кречној земљи будућност припада Франко-Берландијерима, и да свак треба да врши своје студије у томе правцу.

Резиме.

У колико се ова расправа искључиво односи на отпорну снагу лозе хлорози, вредност лоза о којима је била реч, даје се изразити следећом таблицом:

ЧИСТЕ ВРСТЕ И ХИБРИДИ	ПРОЦЕНАТ КРЕЧА КОЈИ ОНЕ МОГУ ИЗДРЖАТИ
Виниферка (Vitis Vinifera) лоза старога света	70%
Берландијерка (Vitis Berlandieri)	
Берландијерка Ресегијерова № 1 и № 2	60%
Виниферка-Берландијерка (Vinifera Berlandieri)	
Шасла-Берландијери бр. 41 B. M. 9.	55%
Берландијерка-Пино, Бела, Бр. 422-34-21 M. G.	55%
Виниферка-Рупестрис (Vinifera Rupestris) Буриску-Рупестрис 601 и 603 C	50%
Каберне-Рупестрис 33 A^1 и 33 A^2. M. G.	50%
Мурведр-Рупестрис 1202 C.	50%
Арамон-Рупестрис-Ганзен бр. 1 и 2	50%
Виниферка-Монтикола (Vinifera Monticola)	45%—50%
Виниферка-Рупестрис-Берландијери	45%—50%
Берландијерка-Рипарија:	
Берландијерска = Рипарија 33 и 34 E. M.	40%
» » 420 A, B и C. M. G.	40%
» » 157-11 C.	40%
Рипарија-Берландијери — 161-49 C.	40%
Берландијери-Рипарија-Готије	40%
Рупестрис-Берландијерка:	
Рупестрис-Берландијери 301 A или 301-37, 301 B и 301 C, 301-28, 301-64, 301-43, 218-1, 219-7 и 220 A. M. G.	30%—35%
Берландијери-Монтикола	30%
Виниферка-Рипарија (Vinifera Riparia)	30%
Рупестрис:	
Рупестрис-Мартен, Рупестрис Ганзен и Рупестрис Lot	25%—30%
Рипарија-Рупестрис:	
Рипарија-Рупестрис 3306 и 3309 C	25%—30%
» » 101-14 M. G.	25%—30%
Рипарија-Монтикола:	
Телор-Нарбон-Колорадо	20%—25%
(Естивалка-Монтикола) = (Рипарија—Рупестрис) 545-5 C.	20%—25%
Рипарија-Монтикола 18,808 и 18.815 Кастел	20%—25%
Рипарија-Рупестрис, гигантска Берландијерка	20%—25%
Лоза Рипарија (Vitis Riparia);	
Рипарија-Глориа од Монпелија и Рипарија глатка	15%

Непосредни продуктори. Ако непосредни продуктори још нису јако распространени, извесна даља студија осигураће им велику будућност.

Из мојих опита излази, да је отпорна снага хлорози од стране непосредних продуктора, уопште узев, висока — што није ни чудо ако се има на уму улога крви лозе Виниферке. Ну, кәко му драго то било, ова страна питања, по моме мишљењу, нема врло велику важност.

Довољно је ако се добије од директних продуктора добар род, и лишће неприступно пламењачи (Mildiou) а другим криптогламским болестима, а не треба ту тражити још и отпорну моћ филоксери. И све кад би се и имао непосредни продуктор који би кадар био да се одупре овом инсекту, и онда не би поље његове примене било довољно пространо, да се у неким срединама не би нашло рачуна да се накалами. А из овога опет излази, да питање о пресађивању *америчких* лоза задржава и даље сву своју важност.

Коњак

Ц. М. Гијон.
Директор Винодел. Станице у Коњаку.

БЕЛЕШКЕ

Дужина резница. — Многи нас питају: колике треба да су резнице; и откуд се понегда виђају 30 сантиметара, а некад и 1 метар дуге?

Ево одговора (по Ф. *Бел-у*): Пре свега код лозе доње жиле, које иду дубоко у земљу имају највише вредности, горње лако страдају. Само ради штедње виђају се мале резнице од 30 сантиметара, и ради олакшице у паковању, транспорту и чувању да се брзо не осуше виђају се од 1 метра, јер их нико у тој дужини не употребљава при засађивању, као и оне прве кратке, само, или најчешће, што се узимају за припорење.

Е па онда у којој дужини треба сећи и употребљавати резнице за сађење?

У лакшој земљи и у нагнутом положају, треба узимати око 60 сантиметра дужине а у равнијем положају, тежој земљи а нарочито која је плитка, треба испод пола метра, дакле 35—40 сантиметара.

Доњи делови корена веома су важни, нарочито за лаку земљу и нагнуте положаје. Да се ти делови корена развију, треба не само узимати дуже резнице или припорке, но пријежно сасецати све жилице са стране, као и доцније све росне жилице треба пажљиво исецати, бар код оних садова који су срачуњени на дужи век и трајање.

ГЛАСНИК

Фабрика за конзерве јаја у Бугарској. — Врло је појмљиво што се код тако разгранате трговине јајима у Бугарској и при преносу на биволским колима, повеликн број полупа и оштети. У време кад су цене јајима високе, та полупана и оштећена јаја нађу употребе у земљи, иначе се морају врло јефтино продавати, У таквим приликама она се у земљи у фабрикама конзерви прераде; кад су јаја скупа, не би се ова прерада исплаћивала.

Досад је била, како јавља немачки стручан извештач фабрика конзерви за јаја у Филипопољу, као део радње најчувеније фирме за извоз; сада иста фирма подиже и другу фабрику у Софији. Ове фабрике поглавито употребљавају стара и разбијена јаја, но која још нису укварена, и пут не би могла издржати без опасности и штете за друга јаја. Раније се усољавала жуманца, која их у овим стању употребљаваше у фабрикама за гласе-кожу. Од неког времена омета овај посао конкуренција усољених жуманаца од кинеских пловки. Од тога доба суши се жуманце за фабрике за резанца и маргарин и као птичија храна; најфинија жуманца употребљавају се за коњак с јајима. Беланце се такође суши и употребљава у фабрикама катуна и посластичарницама.

Сушење беланцета и жуманцета врши се у собама (сушницама) на таљирима од цинка при температури око 50° Ц. Наравно особиту пажњу треба обратити да се беланце не згруша, утицајем велике топлоте; јер згрушана не могу се више у води растворити ни у пену убућкати.

1000 јаја дају око 30 кгр. неусољеног беланцета и 16 неосушеног жуманцета. Садржина воде у беланцету и жуманцету веома се разликује. Према томе оних 30 кграма беланцета даје око 3 кграма осушеног албумина, а оних 16 кгр. жуманцета око 8 кгр. осушене масе.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖНИЦКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управог Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 16 јуна 1903 год. у Београду.

На овој седници били су: Председник Милутин Савић; благајник Јован М. Јекић; чланови одбора: Паја Т. Тодоровић, Алекса Љ. Поповић, Милош Х. Поповић, Илија Кремић, и Димитрије Јосимовић.

Бележио заменик секретара, Илија Кремић.

I.

Прочита се записник рада седнице од 7 овог месеца, који Одбор — Усвоји.

II.

Прочита се писмо г. Милослава П. Куртовића, генералнога консула и редовнога друштвенога члана, којим у име своје мајке госпође Катарине Куртовићке изјављује Друштву благодарност на пажњи и изјави саучешћа за рано преминулим њеним сином почив. Др. Петром П. Куртовићем — Одбор прими знања ово писмо.

III.

Прочита се извештај Сићевачке Пољопривредне Подружине о предузиматим и свршеним радовима на имању подружинском у месецу мају ове године — Одбор прими знању овај извештај с тим, да се изводно прикаже у Тежаку ако простор листа допушта.

IV.

Саопштава се Одбору да је Друштвени изасланик г. Живко Шокорац поклонио Друштву 51 комад разних списа пољопривреднога садржаја, које је приликом посете изложбе живине у Софији добио од разних писаца и корпорација — Одбор прими знању и заблагодари г. Шокорцу на овом поклону с тим да му се издаци ако је какве око преноса учинио, признаду и накнаде.

V.

Прочита се извештај Медвеђске Пољопривредне Подружине о држању курса за калемљење воћака и лозе на дан 1, 2, и 3 овог месеца — Одбор прими овај извештај знању, с тим да се као белешка прикаже у Тежаку.

VI.

Прочита се молба привремене Управе читаонице у Б. Башти која моли да јој Друштво шаље бесплатно или у пола цене Тежак.

С погледом на то, што Друштво ниједној читаоници не даје лист не само бесплатно него ни у пола цене и што је ова иначе тако мала, те лист свако може држати, Одбор реши: — Да се лист не шаље.

VII.

Г. Председник саопштава Одбору да је добио писмо од некога Артура Гобје-а из Прага, који моли Друштво да му оно да савета и потпомогне да идуће године приликом прославе стогодишњице од српскога Устанка на Турке, приреди земаљску изложбу на којој би могли суделовати и излагачи са стране, те да не буде само домаћа но и међународна изложба.

Г. Председник напомиње још и то: да се из писма види да се молилац Гобје сличним писмом обратио и Њ. В. Краљу.

После дужега саветовања и обавештавања по овој молби Одбор реши: — Да се пређе преко ове молбе на дневни ред из ових разлога:

1. Што би се у очима свакога Србина патриоте унизио велики значај Народнога Устанка противу Турака у прошлом веку ако би у прослави стогодишњице ма који странац узео учешће, ма то било и приређењем изложбе:

2. Што Србија и сама зна кад ће и где приредити земаљску изложбу, па нема потребе да јој ко други па ни г. Гобје-а приређује изложбу, јер и за тај посао има довољно спремних својих синова;

3. Да Друштво са таких разлога не само што му не може бити саветом од помоћи, него је одлучно противно оваквој његовој намери.

У овом смислу да му Друштвена администрација одговори.

VIII.

Прочита се извештај о стању благајне за месец мај ове године, који Одбор — прими знању.

IX.

Г. Паја Т. Тодоровић, члан Управног Одбора саопштава да се у Београду образовао нарочити Одбор за прикупљање прилога за пострадале од поплаве у селу Жлни код Књажевца, па предлаже да и Друштво од своје стране притекне у помоћ овим страдалницима из фонда за поплављене којим Друштво располаже.

Одбор прихвати овај предлог г. Тодоровића и реши: — Да се Одбору за прикупљање прилога пошаље из фонда за поплављене 200 — две стотине динара, — као друштвена помоћ.

X.

Г. Председник напомиње Одбору да је услед догађаја који је наступио после 29 маја наступила нова ера у животу Србије и да Друштво према измењеним унутрашњим приликама земље има у неку руку да и само пође другим правцем који би био у сагласности са оним установама и чињеницама које је Устав предвидео, а које такође имају да раде на привредном јачању и преображају наше земље.

Да би се то и постигло, г. Председник је мишљења да би ваљало сазвати све Секције те да договорно утврде рад и правац којим би Друштво од сада требало да пође ради што бољега и потпунијега постигнућа циља коме тежи Одбор реши:— Да се све Секције позову у седницу на договор, те да се донесе потребна одлука о том шта треба предузети према измењеним политичким приликама, те да Друштво што боље одговори задатку коме служи.

XI.

Прочита се молба школе трнавске у ср. крајинском која моли да се ђацима њеним који су од 25 априла па до 5 јуна ове године ухватили 300.000 белих лептирова и у присуству управитеља школе их уништили, у име награде даде неколико књига на поклон Одбор реши: — Да се у Тежаку заблагодари управитељу на раду за утамањивање воћних и усевних штеточина, а ђацима да се пошаље књига и календара у вредности до 10 динара на поклон.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 7 јула 1903 године у Београду.

На овој седници били су г.г. Председник Милутин Савић благајник Јован М. Јекић; чланови одбора: Паја Т. Тодоровић Нинко Јовановић, Милош Х. Поповић, Мирко Миљковић, Илија Кремић и Димитрије Јосимовић.

Као гост био је присутан члан оснивач и дугогодишњи председник Друштва г. Др. Милован Спасић.

I.

Прочитан је и одобрен записник седнице од 10 јула ове год.

II.

Прочитане су понуде за штампање пријава за ужичку обласну сточну изложбу — Решено: је да се штампање повери штампарији Светозара Николића као најнижем понуђачу.

III.

Прочита се извештај Друштвених изасланика г. г. Драгољуба Јовановића. и Нинка Јовановића, о проучавању економских прилика у крајинском и пиротском округу — Решено: да се овај извештај штампа у Тежаку, а саветовање о предлозима да се одложи за другу седницу.

IV.

За кукуруз чинквантин који је набављен да се нађе за припомоћ у поплављеним крајевима — Решено: је да се исти уступи поплављенима ако га и уколико буду затражили иначе да се остави за идућу годину. А може се дати извесна количина коме државном заводу, те да се семе сачува.

V.

Усвојена је понуда Драгомира Ковачевића да се од њега откупи 200 комада његовога списа Српска Кошница — по оцени Књижевног Одбора.

VI.

Усвојен је реферат уредништва Тежака о наградама за радове у Тежаку по предлогу и по норми.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 14 јула 1903 године у Београду.

На овој седници били су чланови Одбора: г.г. Др. Марко Леко, Паја Т. Тодоровић, Нинко Јовановић, Јован Јекић, Илија Кремић и Димитрије Јосимовић.

Пошто је председник, Друштва г. Милутин Савић, на одсуству, то је на овој седници присуствовао најстарији члан Одбора г. Марко Леко.

I.

Прочита се акт Господина Министра којим тражи податке о издацима на помагање пољске привреде и позицијима које у вези с тим стоје — Решено да се ови податци поднесу Госп. Министру са детаљним извештајима о резултатима употребе ових издатака.

II.

Поводом писма Друштва за прикупљање лековитог биља Решено је — да се Друштво не може упуштати у посредовања између произвођача и потрошача јер му то није задатак.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

Држане 17 јула 1903 године у Београду

На овој седници били су: Председник г. Милутин Савић, благајник Јован М. Јекић, чланови Одбора: г.г. Коста Главинић, Др Марко Леко, Паја Т. Тодоровић и Илија Кремић.

I.

Прочитано и усвојено спремљено писмо за Г. Министра Народне Привреде, о траженим подацима према решењу прошле седнице.

II.

Примљено је са захвалношћу дело г. Молнара „Угарска помологија“ које је преко г. Председника послано на поклон Друштвеној библиотеци.

ОГЛАСИ

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАЧА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова.

28—36

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца **Већим огласима** од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.) пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Преглед 34 броја Тежака. *Чланци:* Орницу (живицу) треба постепено подубљивати. — Обнављање винограда на кречном земљишту (свршетак). — *Подлистак:* Мара Живинарка (свршиће се). — *Белешке.* — *Гласник.* — *Друштвени и Подружински послови.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. А. ВРЕД. НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВРЕД. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
НЕМАЊИНА УЛ. БР. 11.

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:
ПАЈА Т. ТОДОРОВИЋ, А. Љ. ПОПОВИЋ, ЈОВАН ЈЕКИЋ, ИЛИЈА КРЕМИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛУТИН М. САВИЋ.
СТУДЕНИЧКА УЛ. БР. 26.

БРОЈ 35. и 36. У БЕОГРАДУ, 10 и 20 ДЕЦЕМБРА 1903 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIV.

СЛАВА И VII ПОУЧНА ИЗЛОЖБА И ПРИВРЕДНИЧКИ ЗБОР

А. Славска Свечаност.

Ово је у име Бога седма година, како Српско Пољопривредно Друштво слави своју славу Св. Краља Милутина.

Према усвојеном плану, Друштво је и ове године уз своју славу приредило и поучну изложбу и то *свежег воћа* и *прерађеног, индустриских биљака* и *млечних производа*.

Слава је прослављена и изложба приређена по програму, који је у своје време обзнањен у *Тежаку*.

Као што је познато, програм изложбе мења се сваке године у толико, што се поред свежег воћа које се сваке године излаже, увршћују поједини важнији производи наизменце.

Тако су ове године поред свежег и прерађеног воћа изложене биле индустриске биљке и млечне прераде.

Свечаност славска почела је тачно у осам и по часова.

Највиши Заштитник Српског Пољопривредног Друштва *Његово Величанство Краљ Српски Петар I.* благоволео је Својом високом посетом одликовати славу друштвену и присуствовати славској свечаности и премилостиво отворити *VII Поучну Изложбу*.

Обе свечаности текле су овако:

По свршеном водоосвећењу, председник Друштва г. *Милутин Савић* поздравио је Његово Величанство Краља овим говором:

Ваше Величанство,

У великој породици славенској само Српски Народ има своју славу. Она му је племенско обележје и међа народносном појму.

Ово је седма година како Српско Пољопривредно Друштво слави своју славу, као што то чине сви Срби, српске установе и удружења.

Слава је Србину помогла да за време дугог робовања не клоне духом ни вером у лепшу будућност. Од своје славе пада се и Српско Пољопривредно Друштво да му помогне у познавању стања наше пољске привреде као и у проналажењу пута за њено унапређење.

Велико значење, које имају славе за наш народ, радо је Друштво да покаже и тим начином, што за своју славу веже *изложбе*, корисне за познавање наше привреде и *зборове* за договоре о привредном бољитку наше земље.

Изложбе, које се о слави друштвеној приређују нису опште земаљске, за све производе, и где би се излагачи такмичили за награде.

Ово су *изложбе поучне и сортиментске*, којима је циљ: да се што више врста и сората воћа и најважнијих пољопривредних производа, на углед изнесе и упоредно проучи, како би се оне које су за препоруку размножавале а оне које то нису бољима замењивале.

И Друштво је радосно што пред светлим лицем Вашег Величанства може посведочити, да су ове изложбе нашим излагачима послужиле као жива школа и подстрекач за бољи и савршенији рад; а поред тога оне су послужиле и као основица за државни рад око утврђења воћних области и избора сората за њих подесних. Поврх свега тога ове су изложбе знатно потпомогле појачању извоза воћа, јер су створиле могућност да страни трговци на једном месту нађу обилати број тражених мустара и прибаве потребно сазнање о изворима набавке жељених производа.

Но Друштво није се задржало ни на овоме успеху него је приступило организацији рада на широј основици, на припремана за оснивање *пољопривредног музеја* који би олакшавао корисну пословну везу између наших произвођача и страних тржишта.

Висока похода Вашег Величанства пружа Друштву и свима пољопривредницима у Србији неизмерно врело одушевљења и снаге за даљи рад око унапређења земаљске привреде.

Српско Пољопривредно Друштво и овом свечаном приликом из дубине душе благодари Вашем Величанству за благонаклону пажњу спрам наше пољске привреде, која је темељ снаге народне и извор моћи државне.

Прожето уверењем, да ће под мудром владавином Вашег Величанства државна управа и делом и обилатим средствима потпомагати *преображај наше пољске привреде*, у циљу појачања и побољшања њеног, Друштво моли Ваше Величанство да би благоволело премилостиво отворити ову поучну изложбу, уз наше клицање:

Да живи Највиши Заштитник Српског Пољопривредног Друштва Његово Величанство Краљ Српски Петар I и Његов пресветли Дом!

*

На овај поздрав благоволео је Његово Величанство Краљ одговорити кратким али значајним говором у коме је српским пољопривредницима, преко Пољопривредног Друштва, изнео на знање како Српски Краљ високо цени важност пољске привреде као главног занимања народа нашег што је посведочио и примањем покровитељства над тим Друштвом, и Краљевска реч, да ће како Његово Величанство и као Краљ Српски, и помоћу своје Краљевске Владе, а у споразуму с Народним Представништвом уложити најживље старање за унапређење пољске привреде као главне основице народног благостања.

За овим је Његово Величанство Краљ благоволео дати израза Свога Владалачког признања Српском Пољопривредном Друштву и његовим сатрудбеницима за благостање наше пољске привреде. Са тим је изјавама признања огласно VII изложбу отвореном.

*

Говор Његовог Величанства изазвао је неописано одушевљење у присутних многобројних гостију и пропраћен бурним усклицима: живео!

Овој свечаности присуствовали су многи државни великодостојници, представници привредних, трговинских и хуманих корпорација, представници Подружина, чланови Друштва као и многобројни остали пријатељи наше пољске привреде из Србије; а било је доста одличних гостију, нарочито трговаца, већином из иностранства.

Б. Поучна Изложба.

Пошто је изложба на овај начин свечано отворена, Његово Величанство Краљ благоволео је у пратњи представника друштвених изложбу премилостиво разгледати и изјавити Своје Краљевско задовољство о каквоћи и уређењу изложбе. За овим је изложба отворена разгледању гостију и осталих посетилаца.

Изложба је отворена и свакоме бесплатно приступна била 5 дана.

Ово је друга година како се изложба приређује у новом Изложбеном Павиљону који је за овај циљ потпуно подесан.

Изложбени предмети изложени су подвојено по групама које су програмом предвиђене, по врстама и сортама у овим групама, а према програму који је потпуно изведен, групе су састављене ова изложбена одељења:

1. Одељење *свежег воћа.*
2. „ *прерађеног воћа.*
3. „ *за индустријске биљке.*
4. „ *за млечне производе.*

Шта је у коме одељењу посебице изложено било и од које привредне вредности види се из оцена Оцењивачких Судова који се у овом извештају у целости предају јавности.

За оцену изложених предмета састављени су Оцењивачки Судови овако:

1. *За свеже воће:* Г.Г. Паја Т. Тодоровић, шеф Винодељско-Воћарског одсека у Министарству Народне Привреде, Светолик Петковић, државни економ окр. подринског, Антоније Мајеровић, државни економ из Аранђеловца.

2. *За прерађено воће:* Г.Г. Борислав Б. Тодоровић, директор Српске Трговачке Академије, Др. Марко Леко, ректор Велике Школе, Милош Хаџи-Поповић, агроном, Коста Ђурић извозни трговац.

3. *За индустријске биљке:* Г.Г. Нинко Јовановић, шеф одсека за производњу дувана у Управи Монопола, Милош Н. Лукићевић, писар Министарства Народне Привреде, и Димитрије Буринчић, срески економ.

4. *За млечне производе:* Г.Г. Мирко Миљковић, управник Топчидерске Економије, Илија Кремић секретар Министарства Народне Привреде, Милан Бајић, шеф Пољопривредне-Хемиске и Огледне Станице, Добросав Кнез-Милојковић држ. хемичар.

Свако одељење Оцењивачког Суда радило је самостално и засебан извештај Друштву поднело.

Предложене награде Друштво је усвојило као и предлоге за даљи рад.

Извештаји гласе:

I. Извештај Оцењивачког Суда за свеже воће.

Српском Пољопривредном Друштву,

Чланови Оцењивачког Суда за преглед свежег воћа, имају част поднети свој извештај о резултату прегледа и оцени изложеног воћа: јабука, крушака, дуња, ораха, лешњика, мушмула, кестена и бадема.

Излагача свежег воћа било је: 205.

ПОДЛИСТАК

МАРА ЖИВИНАРКА

Приповетка И. Селивановског

с руског: Драгиша Лапчевић

(свршетак)

XIX.

На пролеће, у почетку априла, код Марије је било још пет сеоских девојчица — ученица.

Све су ученице биле писмене и марљиво су прегле послу. Заједно с Маријом готовиле су храну за кокоши и храниле их; ведрих дана пуштале их у двориште; чистиле кокошар; водиле записник снесених јајци; особито су пазиле племенитије кокоши; одабирале јајца за насад; квочке су насађивале; на њих пазиле и храниле их. Најбоља јаја остављале су у котарицу и одашиљале поручиоцима с изложбе. Лечиле су разболеле петлове и кокоши. Крајем априла посао се још умножи. Требало је пазити и на изведену пилад. Требало је чистити и кокошар и двориште.

У слободним часовима или би сама Марија или која од ученица читала какву књигу о живинарству. Марија би објашњавала свако место, које би ученицима било нејасно, и давала би одговоре на њихова питања. Често су ученице и у самом раду распитивале Марију о које чему.

Једаред, пошто су очистиле кокошар и селе да одахну једна девојчица упита:

— Ето Марија, у тебе је особит кокошар! У њему је кокошима добро живети; оне добро и носе. А где ћемо ми држати своје кокоши? Ако их држимо у хладном месту — пропадаће од мраза и слабије носити; ако у топлом, — то би морале у малом простору, где би им било тесно и загушљиво. А ти сама велиш, да у таквим становима кокоши слабо носе.

— Па и ви подигните за своје кокоши особити кокошар.

— Ту је слабо поуздање! Брат неће ни за стоку да подигне кошару, — јави се једна.

— А ти сама подигни!

Девојчице се јако зачудише томе и само се ћутке погледаше.

Марија продужи.

— Ви можете кокошар оплести од прућа, залепити га блатом, покрити сламом. Не мора то бити баш од брвана и зидано; главно је да буде пространо и с лепим распоредом.

Други пут, кад је Марија сипала неку водицу у очи болесној кокоши, једна девојчица упита:

— Па ти и лечиш кокошке и нас томе учиш, а где ћемо ми лекарије набавити?

— Све лекарије можете купити у апотеци. Оне нису скупе, Главно је запамтити: који лек и од какве болести лечи. Ако се појаве код кокошију ваши — наспите под крила персиски прашак. Ако у кокошију ноге одебљавају и покрију се рскавом кором — намажите их три пута гасом (петролејом) и натрите пераћим сапуном (кабашом); кад кашљу појите их замедљаном водом.

Од истих било је изложено:

јабука	462
крушака	229
дуња	92
ораха	43
лешњика	11
кестена	1
бадема	1
мушмула	30

1. Од јабука у овој години као и раније, најбоље су биле и у највећем броју изложених предмета: колачарке, будимке (ђуле и сенабије), стрекње, зеленике и шаренике.

За најлепше примерке изложених јабука, награђена су она лица — излагачи, који су у приложеном под ·/. списку именована. Награђено их је 84.

Што се тиче особина изложених јабука, Оцењивачком Суду је част изјавити, да су изложене јабуке у овој години много ситније, неправилније и лошије но прошле године. Узрок овоме лежи у врло јакој суши, која је била у месецима јуну, јулу и августу.

2. Од крушака највише су биле заступљене: лончаре, (арапке), зејтињаче, зимски карамани (водењаче), тврдајке, поповаче и велика количина крушака од мање вредности.

Изложене крушке у овој години *боље* су но оне из ранијих година. Види се, да овогодишња суша крушкама није шкодила.

Награђени излагачи уврштени су у приложени под ·/. списак, којих има 30.

3. Дуње су биле изванредно лепо развијене, а од излагача награђено је њих 13., што се из приложеног списка под ·/. види.

4. Ораси изложени лошији су и мање на броју но они ранијих година. Награђена лица заведена су такође у приложени под /. списак.

5. Изложене мушмуле такође су због суше слабије развијене, а по квалитету лошије, но ранијих година. И награђени излагачи мушмула, такође уведени су у приложени списак.

6. Кестен и бадем изложили су само по један излагач. Плодови су били лепо развијени, зашта су излагачи за награду предложени.

С обзиром на то, да је у многим крајевима воће у пролеће страдало од мраза, а у лето од јаке суше, Оцењивачки Суд може рећи, да је резултат овог одељења био врло добар, и моли Друштво да изволи по приложеном под ·/. списку означена лица наградити оним што је за овај циљ предвиђено.

Још је Оцењивачком суду част известити Друштво, да од изложених плодова нема ни један нов, који би се као добар за размножавање препоручати могао, према чему и за моделисање нема ни једног примерка,

2 новембра 1903 год.
Београд.

ЧЛАНОВИ ОЦЕЊИВАЧКОГ СУДА ЗА СВЕЖЕ ВОЋЕ:

П. Т. Тодоровић, Свет. А. Петковић, окр. економ, **А. Мајеровић,** држав. економ.

СПИСАК

Предложених излагача за похвалнице од стране Оцењивачког Суда за свеже воће, на изложби 30 октобра 1903 год.

Јабуке

I. Колачарке.

1. Жива Станојевић из Брежана, ср. пожаревачки, округ пожаревачки,
2. Матија Рачић из Годачице, срез гружански, округ крагујевачки.
3. Димитрије Радосављевић из Ердеча, срез гружански, окр. крагујевачки.
4. Добрица Стевановић из Годачица, срез гружански, округ крагујевачки.
5. Станко Урошевић из Годачице срез гружански округ крагујевачки.
6. Милка Бабовић из Коцељева, срез пос.-тамнавски, округ подрински.
7. Иван Ђурић Б. Башта.
8. Павле Ивановић из В. Пчелице, срез млавски, округ моравски.
9. Сима Петровић из Годачице, срез гружански, округ крагујевачки,
10. Ратко Марковић из Засеља, срез пожешки, округ ужички.
11. Богосав Здравковић из Медвеђе, срев деспотовачки, окр. моравски,
12. Расадник среза масуричког — Сурдулица.

II. Будимке.

1. Ђока Илић из Ореовице, срез моравски, округ пожаревачки.
2. Економ среза гружанског — Крагујевац.

XX.

За два месеца ученице су успеле научити се гајењу кокошију и прочитати све Маријине књиге о живинарству.

Но девојчице се нису ослониле на своје памћење, већ су понешто и записивале. Тако, на пр. оне су записале у једној књижици рад око кокошију по месецима и на тај начин саставиле су живинарски календар. Ево га:

Јануар и Фебруар. У кокошару нужно је држати топлоту не више од 8°C. Пазити на чистоћу ваздуха. Простирку у кокошару избацивати сваке недеље. За кокоши држати у кокошару или истуцану љуску од јајци, или погашен креч у праху, или семе од конриве, а по мало и песка подасути. Хранити умерено двапут у 24 сата: јутром — меком, топлом храном, вечером — сухим зрном. Појити топлом водом. У двориште пуштати само лепог дана, на кратко време. У светлим и топлим кокошарима неке кокоши носе. Јајца остављати у суха, од мраза обезбеђена места. Свежа су јајца скупља.

Март. По мало умањавати давање меке хране, увећавање зрнасте хране. Кокоши пуштати више времена на поље. Оделити боље кокоши и петлове и после 10 дана одвајати јајца за извођење племенитијих пилади.

Април. Ведрих и топлих дана пуштати кокоши да више времена буду на пољу. Уза зрнасту храну додавати и зелене. Насадити квочке. Изведену пилад држати у топлоти. Бранити кокоши и пилад од паразита.

Мај. Окречити кокошар и чешће га проветравати. Одрасле кокоши пуштати по цео дан на поље; пилад пуштати пошто спане роса. Чувати пилад од птица. Кокоши који носе хранити овсом, зелени, а црве ће налазити саме. Направити јамицу за црве и око дворишта засејати овас. Кокоши обилато носе. Јајца није пробитачно дуго држати, и треба их или продавати или трошити за храну.

Јун. Сву живину и пилад пуштати по цео дан. Чувати их од сунца и птица. Појити их свежом водом, ни топлом, ни хладном. Пилад, која се изведу после 5 јуна, не остављати за приплод.

Јул. Пазити на меку храну због тога, што се она на врућини брзо квари. Пилад хранити марљиво. Крајем месеца може се изгонити живина на стрништа.

Август и Септембар. Продужити изгоњење живине на стрништа и гумна. Прибирати храну за зиму, нажети и осушити конриве. Кокошар оправити.

Октобар. Кокоши затварати у кокошар кад је рђаво време. Многе се кокоши митаре. Чувати их тада од студи и боље хранити.

Новембар и Децембар. Држање кокошију и кокошака као и у јануару. Шкартиране кокоши и петлове гојити и продавати. Живину, остављену за приплод, хранити три пут у 24 сата. У подне давати зелен. Три пут недељно мрсити кокоши. Неке кокоши отпочињу носити. Свежа су јајца скупља.

* * *

У половини јуна, у почетку највећега пољског посла, девојчице пођу кућама. На растанку Марија поклони свакој по десетину пилади.

3. Јеремија К. Шалајић из Ивањице, срез моравски, округ чачански.

4. Радојица М. Јеремић из Ивањице, срез моравички округ чачански.

5. Јеремија Марјановић из Ивањице, срез моравички, округ чачански.

6. Радисав Вуковић из Ивањице, срез моравички, округ чачански.

7. Воја Катунац из В. Дренове, срез трстенички, округ крушевачки.

8. Милутин Угриновић из Мрамораца, срез јасенички, округ смедеревски.

9. Младен Стевановић из Дубраве, срез моравички, округ чачански.

10. Милоје Вучковић из Прокупља.

11. Јован Милорадовић из Лознице, срез трнавски, округ чачански.

12. Владимир Симић из Грашевца, срез копаонички, округ крушевачки.

13. Милисав Обућина из Лознице, срез трнавски, округ чачански.

14. Ђока Протић из Гуче, срез драгачевски, окр. чачански.

15. Милош Богдановић из Побијонице, срез пожешки, окр. ужички.

16. Михаило Михајловић из Крупња, срез рађевски, округ подриески.

17. Периша Симићевић из Висибабе, срез пожешки, округ ужички.

18. Дамљан Московљевић из Рибара, ср. копаонички, округ крушевачии.

19. Никола Ј. Михаиловић из Алексинца.

20. Милорад Тимотијевић из В. Пчелице, срез левачки, окр. моравски.

III. Стрељње.

1. Воја Катунац из В. Дренове, срез трстенички, округ крушевачки.

2. Крста Ђокић из Врбице, срез тимочки, окр. тимочки.

3. Бошко Милетић, из Годачице, срез гружански, округ крагујевачки.

4. Јаков Стевановић, из Команица, срез колубарски, округ ваљевски.

5. Младен Шевић, из Блазнаве, срез јасенички, округ крагујевачки.

6. Милутин Стевановић из Ратара, срез колубарски, округ ваљевски.

7. Милка Бабовић из Коцељева, срез п.-тамнавски, округ подрински.

8. Петар Росић из Врбице, срез јасенички, округ крагујевачки.

9. Миленко Лазић из Вртиглаве, срез колубарски, округ ваљевски.

10. Тихомир П. Николић из Пакроваче, срез трнавски, округ чачански.

11. Димитрије Живковић из Дражевца, срез посавски, окр. београдски.

12. Живота Алексић из Блазнаве, срез јасенички округ крагујевачки.

13. Живко Мијатовић из Бранетића, срез таковски, округ руднички.

14. Љубомир Поповић из Такова, срез таковски, округ руднички.

15. Светозар Махаиловић из Брезовца, срез јасенички окр. крагујевачки.

16. Лазар Милошевић из Лозја, срез таковски, окр. руднички.

17. Ђорђе Николић из Баничина, срез јасенички, округ смедеревски.

18. Основна школа из Мрамораца, срез јасенички, округ смедеревски.

19. Љубомир Арсенић из Мајдана, саез таковски, округ руднички.

20. Милија Г. Живковић из Врбица, срез тимочки, округ тимочки.

21. Милета Сибиновић из Ласова, срез бољевачки, округ тимочки.

Разне сорте.

1. Никола Максимовић из Рогачице, „јабуке риканте," срез рачански, округ ужички.

2. Полексија Ивановићка из Љутица, срез п.-тамнаиски округ подрински, „јабуке зеленике."

3. Тихомир П. Николић из Пакроваче, срез трнавски округ чачански, „јабуке восковаче."

4. Стеван Марковић из Дедојевца, срез жички округ чачански, „јабуке зеленике".

5. Јаков Стевановић из Команица, срез колубарски, округ ваљевски, „јабуке бедрике".

6. Јован Милорадовић из Лознице, срез трнавски округ чачански, „јабуке тикваје".

7. Милка Бабовић из Коцељева, срез п.-тамнавски округ подрински, „јабуке памуклије".

8. Милан Др. Ђ. Јовановић из Врњаца, срез трстенички округ крушевачки, „јабуке једренке".

9. Божидир Јорговић из Радовца, срез пожешки, округ ужички, „јабуке зукваје".

10. Чедомир Симић из Александровца, срез жупски, округ крушевучки, „јабуке дуњке".

11. Ђока Илић из Оревице, срез моравски, округ пожаревачки, „јабуке шаруље".

12. Нишавска Пољопривредна Подружина у Пироту, „јабуке црвењаче".

13. Милоје Вучковић из Прокупља, „јабуке шаруљке".

14. Светозар Живановић из Карана, срез пожешки округ ужички.

15. Мита Стојадиновић из Деспотовца, округ моравски, „јабуке малинке црвене".

16. Јеврем Козић из Рибара, среза копаоничког, округа крушевачког, „јабуке црвењајке",

17. Тома Павићевић из Б. Баште, „јабуке шуматовке".

18. Радисав Поповић из Трговишта, срез бањски, округ нишки, „јабуке црвене крупне".

19. Расадник среза власотиначког.

20. Никола А. Станковић из Беле Паланке. „јабуке зимоваче".

21. Василије Т. Стевановић из Пирота, „Енглеска златна парменка".

22. Никола Вељковић из Књажевца, „јабуке шаренике".

23. Милоје Вучковић из Прокупља, „јабуке шаруљке".

24. Светозар Живановић из Корана, срез пожешки, округ ужички, „јабуке Бедрике".

25. Видан Станковић из Стрижевца, срез лужнички округ пиротски, „јабуке восковаче".

26. Вукосав Матић из Г. Речице, срез прокупачки, округ топлички, „јабуке тврдаче".

— Пођите с Богом кућама својим! — говорила им је Марија: волите кокоши, пазите их и храните их тако, како сте овде научиле. И друге томе научите. Ја сам вам свакој дала ради запата добре кокоши. Ако их будете добро пазиле, оне ће бити добре и биће још боље; ако их будете рђаво неговале — и оне ће бити лошије, изметнуће се.

Марија је се сваке године све више користила живинарством. Јајцима је све више скакала цена. Особито је ишло добро с продајом племенитих јајци и кокошију. Јесени, зими и лети Марија је продавала јајца својим сталним купцима, а пролећем већи део јајци разашиљала је поручиоцима по разним градовима и селима. Марија је много продавала и племенитих пилади. Суседи су се Марији дивили, а неки су јој и завидели. Она им је свима говорила: волите своје кокоши тако, као ја, и оне ће вам носити златна јајца....

27. Стеван Марковић из Дедојевца, срез жички, округ чачански, „јабуке црвењаје“.
28. Коста Стевановић из Барја, срез лесковачки, округ врањски, „бела зимска калвинка“.
29. Марко Банковић из Кусадка, срез јасенички, округ смедеревски, „јабуке малинке црвене зимске“.
30. Мирча Богојевић из Медвеђе, срез трстенички, округ крушевачки, „јабуке памуклије“.

Крушке.

I. Арапке — Лончаре.

1. Илија Илић из Церовца, срез расински, округ крушавачки.
2. Јован Милорадовић из Лознице, срез трнавски, округ чачански.
3. Љуба Поповић из Беле Цркве, срез рађевски, округ подрински.
4. Милорад Урошевић из Александровца, ж.
5. Јовица Драгутиновић из Дровчица, срез ужички, округ ужички.
6. Јован Арсенијевић из Страгети, срез јасенички, округ крагујевачки.
7. Милош Ј. Петровић из Александровца, ж.
8. Миливој Ђурић из Тополе, срез јасенички, округ крагујевачки.
9. Милка Бабовић из Коцељева, срез п.-тамнавски, округ подрински.
10. Анка Лукић из Ковиљаче, срез јадрански, округ подрински.

II. Разне сорте.

1. Адам К. Илић из Власотинаца, „крушке водуњци“.
2. Жива Стојановић из Брежана, срез пожаревачки, округ пожаревачки, „крушке вод. Дилова“.
3. Михаило Рашић из Умчара, срез грочански, округ београдски, „крушке Поатовке“.
4. Јован Поповић из Пирковца. срез сврљишки, округ тимочки „водењача Дилова“.
5. Крста Х. Марковић из Соко Бање.
6. Михаило Коцић из Дадинаца, срез власотиначки, округ врањски.
7. Милка Бабовић из Коцељева, срез п.-тамнавски, округ подрински, „крушке поповаче“.
8. Радомир Рафаиловић из Вртиглаве, срез колубарски, окр. ваљевски, „крушке дугуље“.
9. Радомир Јездић из Отова, срез пожешки, округ ужички „крушке поповаче“.
10. Никодије Милановић из Бара, срез левачки, округ моравски.
11. Пиротска Пољопр, Подружина, „крушке водењаче“.
12. Светозар Блазнавац из Блазнаве, срез јасенички, округ крагујевачки, „калуђерке“.
13. Ранко Вељковић из Ст. Трстеника, срез трстенички, округ крушевачки, „крушке голубинке“.
14. Јаков Богојевић из Брезовица, срез трстенички, округ крушевачки „водењаче“.
15. Илија Петровић из Тополе, срез јасенички, округ крагујевачки, „Калуђерке“.
16. Алекса Биденовић из Т. Корита, срез заглавски, округ тимочки, „водењача Дилова“.
17. Обрад Јеличић из Кобиља, срез копаонички, округ крушевачки, „полошке“.
18. Дејан Цветковић из „Н.“, срез масурички, окр. врањски, „водењаци“.
19. Ђока Тачић из Власотинаца, „масларке“.
20. Глигорије Пауновић из Власотинаца, „Власинка“.

Дуње.

1. В. Попс Драгић, апотекар из Пожеге, „врањске“.
2. Милорад Прокић, из Варварина „врањске“.
3. Марко Миљковић, из Врњаца, „лесковачка“.
4. Сава Арнаутовић из Причиновића, срез мачвански, округ подрински, „врањске“.
5. Раде Миловић из М. Пожаревца, срез грочански, округ београдски, „врањске“.
6. Јован Живковић из Алексинца, „врањска“.
7. Јован Јовановић из Лесковца, „лесковачке“.
8. Милорад Прокић из Варварина, „лесковачке“.
9. Милан др. Ђоке Јовановића из Врњаца, „лесковачке“.
10. Јагодинска мушка Учитељска Школа „крушевачке и врањске“.
10. Ранко Јовановић из Рогачице, срез рачански, округ ужички „крушевачке“.
Расадник среза масуричког — Сурдулица, „врањске“.
13. Јован Коцић из Лесковца, „лесковачке“.

Ораси.

1. Ђура Миланович из Церовца, срез јасенички, округ смедеревски.
2. Добросав Мијатовић из Појата, срез ражански, округ крушевачки.
3. Нишавска Пољопривредна Подружина — Пирот.
4. Петроније Петровић из Селевца, срез јасенички, округ смедеревски.
5. Јован Кузмић из Мрамораца, срез јасенички, округ смедеревски.
6. Никола Кекић из Жагубице.
7. Ранђел Живковић из Масурице, срез масурички, округ врањски.
8. Јеврем Раденковић из Тополе, срез јасенички, округ крагујевачки.
9. Милоје Николић из Блазнаве.
10. Матија Николић из Дражевца, срез посавски, округ београдски.

Мушмуле.

1. Василије Благојевић из Копљаве, срез јасенички, округ крагујевачки.
2. Рајко Јовановић из Трбушнице, срез јадрански, округ подрински.
3. Рада Миловић учитељ из М. Пожаревца, срез грочански, округ београдски.
4. Милош М. Вујић из В. Поља, срез космајски, округ београдски.
5. Стеван Радојчић из Отравца, срез жупски, округ крушевачки.

Лешници.

1. Расадник среза сврљишког — Дервен.
2. Топчидерска Економија.

Кестен.

1. Милин Богуновић из Крајишнице, срез јадрански, округ подрински.

Бадем.

1, Живота Дрењаковић из Голобока, срез јасенички, округ смедеревски.
2. Расадник среза пољаничког.

2 новембра 1903 год.
у Београду.

Чланови Оцењивачког Суда за свеже воће:

П. Т. Тодоровић, Светол. А. Петковић, А. Мајеровић, државни економ.

II. Извештај Оцењивачког Суда за прерађено воће

Важност прерађеног воћа види се из ових разлога:
1. да се воће сачува на дуже време када ће више требати;
2. да се смањи запремина и тежина због преноса;
3. да се даде бољи и пробитачнији облик, дакле и већа вредност;
4. да се употреби и оно воће што не би било за употребу као свеже за јело;
5. да се сувишно воће сачува за доцнију употребу.

У нас се прерада воћа истакла код шљива сушећи их и кувајући пекмез, као и справљајући ракију. Суве шљиве и пекмез показују стално напредовање. Главинићева сушница допри-

носи врло много томе бољитку као и *етивоване* (етиважа) или *досушиване* шљива. Овим пословањем чини се да осушене шљиве на повишеној температури добију сјајну опоницу, да ту сјајност дуго одржавају и да на површину не избија пепељак од шећера, што даје прљав или прашњав изглед сувим шљивама. Укување пекмеза такође се усавршава, јер је све гушћи, слађи, једноличнији, мирисниј и и укуснији; те може стати као добра роба, која ће налазити све више потрошача.

Друго воће пак у прерађеном стању слабо је у нас заступљено, мало се справља. Оно што има мало прерађеног воћа само је за личну или кућевну употребу, а никако за трговину. Време је да се заснује и ова грана у нас, како би се и на овај начин дошло до боље употребе воћа.

Рад око овог прерађивања није тежак ни заметан, нити скуп. Само мало воље да се употреби време које би се често провело узалудно.

На овој изложби заступљене су биле ове групе прерађеног воћа:

I. суве шљиве,
II. суве јабуке и крушке,
III. пекмез од шљива,
IV. пекмез од другог воћа,
V. компоти од разног воћа,
VI. слатко од разног воћа,
VII. сок од малина,
VIII. ушећерено воће,
IX. пића од воћа.

За изложене предмете у одсеку за прерађено воће, што су изврсно прерађени, заслужују одликовање ови излагачи:

I. За суве шљиве:

1. Ранко Гоћевац, Ваљево—Београд,
2. Коста М. Ђурић — Београд 1280
3. Алберт Филип — Београд 1396
4. Врачарска Задруга — Београд 1332
5. Јанко Ерић — Чачак 432
6. Аксентије Јовановић — Липовац, окр. руднички 450
7. Милан Д. Лазић — Сврачковац, „ „ 903
8. Филип Филиповић — Горњи Милановац 317

II. За суве јабуке и крушке:

1. Софроније С. Лазић — Љубовија, окр. подрински (јабуке) 1360
2. Михајло Р. Михајловић — Крупањ, окр. подрински (крушке) 917

III. За пекмез од шљива:

1. Извозна Банка — Београд 1389
2. Алберт Филип — Београд 1393
3. Радојевић и Јеремић — Ивањица 247
4. Јанко Ерић — Чачак 432

VI. За пекмез од другог воћа:

1. Милорад Московљевић — Рибари, окр. кушевачки (од шипака) 91
2. Вукашин Жижић — Браљина, окр. крушевачки (од шипака) 1117
3. Јован Влајић — Г. Милановац (питије од дуња) 443

V. За компоте (и др., колекције):

1. Милан Јованић — Београд, највећа колекција воћа, као компот у шећеру, и у води, а зелено варивo и зелен конзервовани;
2. Јосиф Пантелић — Београд, колекција воћа (компот, питије, ушећерено воће);
3. Милош Х. Поповић — Београд, колекција воћа (компот, слатко од јагода, сок од малина, све из сопственог врта).

VI. За слатко:

Макрена Миљковић — Бела Паланка . . . . 232—233

VII. Сок од воћа (од малина):

1. Милутин О. Тошић — Ужице 1151
2. В. Попс—Драгић, апотекар, — Пожега 1215

VIII. Ушећерено воће:

Само је изложио Јосиф Пантелић што је наведено под V.

IX. За пиће од воћа:

1. Ратарска Школа у Краљеву, разна пића,
2. Петар Кушаковић апотекар, — Врање, коњак . . . 1302

Компоти г. г. Милана Јованића и Милоша Х. Поповића изложени су у нарочитим новим стаклима са стакленим поклопцима. Између поклопца и стакла намешта се каучуков прстен. За време грејања изађе ваздух из стакла, а пара изнутра држи равнотежу спољашњем ваздуху. Кад се стакло хлади, онда се пара унутра згушњава и тада спољашњи ваздух јако притискује поклопац уза каучуков прстен на ободу од стакла. Дакле нема повезивања ни затварања као на другим стаклима.

Оцењивачки Суд:

Dr. Леко, Бор. Б. Тодоровић, М. Х. Поповић, Коста М. Ђурић.

III. Извештај Оцењивачког Суда за индустријске биљке.

Српском Пољопривредном Друштву,

Потписати чланови Оцењивачког Суда за оцену индустриских биљака, изложених на овогодишњој изложби Српског Пољопривредног Друштва, довршили су свој рад, и част им је поднети овај извештај:

I. Конопља и Лан

Овогодишња изложба не може се похвалити количином и квалитетом изложених предмета. Она далеко изостаје иза изложбе из 1898 год. Ове две предивне биљке, које заслужују свеколику пажњу наших земљорадника, и које су од веома великог значаја за нашег земљорадника, требале би, да су биле далеко достојније заступљене но што је то у ствари. Српско Пољопривредно Друштво, које је, схвативши значај ових биљака по нашег земљорадника свима силама радило, да се оне што већма распростру и у што бољој квалитети гаје, прерађују и т. д. није постигло онакав успех какав је очекивало, ван сваке сумње с тога, што није имало сигурних ослонаца у народу, преко којих би могло свој благотворни утицај вршити. Данас, кад су први учитељи народни постали окружни и срески економи, Друштво би учинило веома велику услугу нашим земљорадницима, кад би у започетом правцу преко ових државних органа отпочело делати, а да ће тај рад, несумњиво бити крунисан успехом и бити од неоцењене користи по народ, не треба да се нарочито ни помиње.

Из прегледа који за овим иде, види се: колико је било излагача и каквих изложбених предмета и које се личности предлажу за награду.

1. Конопље

Било је свега излагача и то:

у повесму и стабљици	102	излагача
„ пређи и платну	4	„
„ ужарији	1	„
СВЕГА . .	107	излагача

Оцењивачки Суд мисли, да би требало наградити и предлаже за награду ова лица:

За обрађено влакно:

1. Трајковића и Живковића из Београда.
2. Ђику Рашита Будиновића из Врањске Бање.
3. Мину Радовића из Аранђеловца.
4. Вучка С. Ђокића из Бивоља, ср. расинског.
5. Косту Милића „ „ „ „
6. Светозара Илића „ Буљана „ параћинског.

За прераду:

За ужарију:

1. Томића и Тодоровића, трг. из Лесковца.

За пређу и илатно:

1. Стану Аксентија Мишића из Вл. Хана.
2. Заринку Ив. Младеновића из Кржинца.

За Стабљике:

1. Саву Стевановића из Прибоја, ср. пољаничког.
2. Пољопривредну Станицу у Лесковцу.

2. Лан

Било је свега излагача и то:

у повесму	4 излагача
„ стабљици	1 „
свега	5 излагача

Оцењивачки Суд предлаже за награду:
1. Ивана Николића из Кучева, ср. звишког.

3. Конопљано семе

Било излагача 43.
Оцењивачки Суд предлаже за награду:
1. Милоја Јанковића из Јеловика, ср. јасеничког,
2. Мирослава Јовановића из Киселева, ср. јасеничког,
3. Божина Јерића из Јасике, ср. расинског.
4. Милана Весовића из Бање, ср. јасеничког.
5. Миливоја Антића из Затоње, ср. рамског.
6. Трифуна Митића из Тополе, ср. јасеничког.

4. Ланено семе

Било излагача 8.
Оцењивачки Суд предлаже за награду:
1. Стевана Марковића, из Дедојеваца, ср. жичког.
2. Расадник ср. звишког.
3. Стојана Вујића из Браљине, ср. ражањског.
4. Милоша Марића из Споружице, ср. нишког.

II. Дуван

Било је приватних излагача 29.

Изложила је и Управа Монопола Дувана колекцију српског, дувана произведеног у Краљевини Србији.

Приватни излагачи, само из оних крајева где Управа Монопола дозвољава гајење дувана, изложили су наш дуван обичне каквоће, но ипак добро сређен. Од њих, Оцењивачки Суд мисли да треба нарочито наградити ове излагаче:

1. Недељка М. Ратковића, из Јелашнице, ср. нишког; и
2. Стевку Ник. Аксентијевића из Вишесаве, ср. рачанског, окр. ужичког.

Поред захвалности Управи Монопола Дувана, која је изложила све врсте нашег дувана а нарочито дуван Сићевачки, који се својом аромом и финоћом необично одликује, Оцењивачки Суд мисли, да би Управи требало издати похвалницу, јер је она у сваком погледу много допринела да се на овој изложби виде све врсте нашег дувана прегледно уређене по каквоћи, а поред тога, изложила је укусно сређени и крижан дуван, дуван у листу и, најзад, готове цигарете. Оцењивачки Суд мишљења је, да би Српско Пољопривредно Друштво требало да настане код Управе Државних Монопола, да се што већма појача производња тога дувана у местима, која су за то погодна а нарочито Сићевачког дувана, јер нашем дувану отвориће се трговци светски а нарочито Сићевачком, те ће од огромне користи бити по наше земљораднике и по земљу.

III. Јечам

Излагача је било 26.

Оцењивачки Суд предлаже за награду похвалницама ове излагаче:

1. Школу Ратарску у Краљеву, за колекцију.
2. Фрању Вштечког индустр. из Београда за Мамут, слад. и квасац.
3. Расадник среза рамског.
4. Живана Марјановића из Буракова, ср. рамског.
5. Животу Спасића из Бискупља „ „
6. Стојка Максимовића из Макца „ „
7. Косту Живковића из Бискупља „ „
8. Богдана Димитријевића из Мајатовца, ср. рамског.
9. Михаила Косовљанина, пивара из Јагодине за слад.
10. Ђорђа Вајферта пивара из Београда.
11. Расадник среза ресавског.

Оцењивачки Суд мора, и ако му је то веома непријатно, констатовати, да је *иварског* јечма веома мало било изложено, и да је његова каквоћа таква, да би што пре требало отпочети озбиљан рад на набавци доброг семена признатих сората пиварског јечма, који би требало раздавати нашим земљорадницима заједно са упутствима о гајењу овога јечма и мерама, којим би ваљало да се приступи, те да се у земљи толико правог пиварског јечма производи, колико је потребно да се задовољи потреба наших пивара, како би се избегло увожење јечма за израду пива са стране, кад је наше земљиште и поднебље тако згодно за производњу пиварског јечма.

IV. Кромпир

Излагача је било свега 78.

Кромпир се код нас, као што је познато, гаји искључиво за храну. С тога и све сорте изложеног кромпира, које заслужују сваку пажњу наших земљорадника, не би се могле употребити за индустриске циљеве, али међу њима било је и таквих које би се веома корисно могле употребити за фабрике штирка и шпиритуса, с тога Оцењивачки Суд налази да треба похвалницама наградити ове излагаче:

1. Расадник среза белопаланачког.
2. Милана Божиновића из Параћина.
3. Боривоја Пандуровића из Сења, окр. моравског.
4. Величка Миловановића из Чапљинца ср. нишког.
5. Топчидерску Економију.
6. Милоја Миковића из Реткоцера, ср. јабланичког.
7. Живка Цвејића из Брадарице ср. пожаревачки.
8. Богдана Стојадиновића из Лужнице, ср. крагујевачког.
9. Расадник ср. крагујевачког.
10. „ „ јасеничког Аранђеловац.
11. „ „ беличког.
12. Љубомира Вучетића из Цветојеваца, ср. крагујевачког.
13. Милана Марковића из Пољне, окр. пожарев.
14. Рашу Гојковића из Алексинца.
15. Николу Станковића из Беле Паланке.
16. Панту Зарића из Бачине, ср. јасеничког.
17. Љубисава Филиповића из Мраморца ср. јасеничког.
18. Петра Јанковића из Банине, ср. јасеничког.

V. Репица, Мак и Онајз (аниж)

Олајна — уљана — репица нова је усевна биљка код нас.

Слабо се гаји с тога, што немамо фабрика које би из ње цедиле уље, и ако се оно — баш од репице произведено — код нас врло много троши за мазање машина, локомобила и локомотива као и за осветлење. Многу пару странци од нас узимају за уље које нам, произведено из семена ове биљке, продају, па стога би по нашем скромном мишљењу, било крајње време, да се обрати што озбиљнија пажња производњи овог корисног трговинског усева, и да се што пре оснује, на ма каквој основици *цедионица* уља из реченог семења, јер ће се само на тај начин сигурно увећати производња ове биљке, која у сваком погледу обилате користи доноси земљораднику.

Од излагача ваљало би похвалницама наградити:

За Репицу:

Излагача је било 5.
1. Пољопривредну Станицу окр. моравског.
2. Јоцу Живковића из Балуге ср. трнавског.
3. Лесковачку Пољопривредну Станицу.
4. Милорада Прокића из Варварина.
5. Топчидерску Економију.

За Мак — семе — (бели)
1. Пољопривредну Станицу окр. моравског.

За Онајз:
1. Брачу Митиће из Власотинаца.
2. Глигорија Стефановића из Параћина.
3. Гаврила Марјановића из Власотинаца.

VI. Хмељ

И ако је веома важна трговинска биљка за нас, јер услед увећане производње пива, увозимо га са стране за доста замашну суму, ипак је веома слабо била на овој изложби заступљена. Само неколико државних среских расадника изложили су мале количине хмеља, о коме би се могло нарочито говорити, али с обзиром на важност ове биљке за нас, Оцењивачки Суд мишљења је, да би 4 изложена примерака требало наградити похвалницом. Друштво би требало да поради на увођењу најбољих сората хмеља и упознавању гајења ове веома корисне биљке за пиварску нашу индустрију.

Излагача је било 5.
Оцењивачки Суд предлаже за награду:

1. Расадник среза посавског окр. ваљевског.
2. „ „ трстеничког.
3. „ „ темнићског.
4. „ „ трнавског.

VII. Лековите биљке

Излагача је било 1.

Оцењивачки Суд предлаже за награду похвалницом *„Друштво за прикупљање лековитих биљака“*.

Потписани налазе да нису меродавни за оцену лековитих биљака; они налазе само да би ваљало похвалити усталаштво и брижљив рад поменутог Друштва.

Што би Оцењивачки Суд могао још препоручити за награду то би био изложени *брош* и *сриак*.

* * *

И овом приликом Оцењивачки Суд налази за потребно да изјави своје гледиште на приређивање овакових изложаба.

1. Не би требало приређивати изложбе индустриских биљака, пре но што се то благовремено (т.ј. неколико месеци раније) не објави заинтересованим земљорадницима и привредницима.

2. Није згодно тражити од излагача да излажу своје предмете бесплатно, а да за то, у најбољем случају, добивају само похвалнице.

3. Ваљало би поред похвалнице установити и нарочите медаље од бронзе, сребра и злата, којим би нарочито награђивани били најбољи и најзаслужнији земљорадници. Ове медаље требало би тако направити да се могу носити и бити видни знак признања за заслуге стечене на практичном пољу у земљорадњи и тако даље.

4 И новчане награде, или бар плаћање вредности изложених предмета или повраћај истих после изложбе, ваљало би завести, јер ће иначе временом веома слаб одзив бити.

5. Награде у појединим пољопривредним справама такође би требало завести, јер би се на тај начин ширило у народ корисне справе а земљорадници обадравали за произвођење што бољих производа пољопривредних и за њихово излагање.

6. За рад Оцењивачког Суда ваљало би одредити нарочито време, како оцењивачи не би могли бити узнемиравани од личности које немају права удела у оцени изложених предмета.

Оцењивачки Суд, најзад, сматра за своју нарочиту дужност да изјави да би изложбе ових индустриских биљака требало што чешће да се приређују, како би се усавршавала производња, што би било само на корист земље.

Примедба. — Оцењивачки Суд могао је донети побројене оцене само по спољњем изгледу, и техничкој изради изложених предмета, но да би се могла констатовати права вредност свих изложених предмета, Оцењивачки Суд мишљења је, да би требало порадити преко г. Министра Народне Привреде, да се сви ови награђени предмети стручњачки у Хемиској и Огледној Станици испитају и да се резултати објаве у друштвеном листу *Тежаку* или у *Пољопривредном Гласнику*.

Захваљујући Друштву на поверењу, част нам је ставити му се на расположење и убудуће.

3 новембра 1903 г.
Београд.

чланови Комисије:

Нинко Јовановић, М. Н. Лукићевић, Дим. Буринчић.

III. Извештај Оцењивачког Суда за млечне производе на VII. поучној изложби у Београду.

Свега је изложено 32 предмета, од којих је;

3. производа тврда (суха) сира, израђена према страним производима,
2. производа тврда сира кашкаваља,
2. „ „ „ манура,
1. меки сир, према страном Империјалу,
8. обичних (меких) сирева,
4. кајмака,
1. масло од сурутке,
5. масла нетопљених,
5. „ топљених,
1. кајмак без имена.

Оцењивачки Суд је нашао, да од изложених производа неки заслужују похвалу, и то овим редом:

Од тврдих (сухих) сирева, израђених према страним производима:

I. сир, који је под бројем 1110 — Д-р. М. Савчића,
II. четвртасти сир, г. Драшковића у Смедереву.
III. округли „ „ „ „

Од кашкаваља:

Сир „Бајарац“ под бр. 693. Нишав. Пољ. Подружина.

Од манура:

Сир под бр. 183. Нишав. Пољ. Подружине.

Од обичних сирова:

I. под. бр. 708. Димитр. Тодоровића из Раскице, срез нишавски, окр. пиротски;

II. под бр. 463. Максима Поповића из Борка, срез посавски, окр. београдски;

III. под бр. 442. Животе Радосављевића из Миљевића срез голубачки, окр. пожарев.

IV. под бр. 711. Павла Радосављевића из Пирота.

Од кајмака;

I. под бројем 1063. Андре Вишековића из Врбице, среза јасеничког, окр. крагујевачког.

Од нетопљеног масла:

I. под бројем 422. Стојана Ранђеловића из Макешана, ср. јасеничког окр. крушевачког.

II. под бројем 1376. В. Фштетечког, индуст. из Београда.

Од топљеног масла:

I. под бројем 1399. Ђорђа Петровића из Ресника, срез бањски, окр. нишки.

II. под бројем 234. Макрена Миљковић из Беле Паланке, окр. пиротског.

1. новембра 1903 г.
Београд.

чланови Оцењивачког Суда:

Мирко Миљковић, Д-р. Добр. Кнез Милојковић.

* * *

Изложба је затворена 3 новембра ове године у 5 часова по подне, у присуству многобројних чланова друштвених и осталих привредника и пријатеља наше пољске привреде.

На овој свечаности држао је завршни говор председник Друштва г. Милутин М. Савић, који углавном гласи овако:

Госпођо и Браћо!

У име Бога ово је седма година, како Друштво слави своју славу Св. Краља Милутина и по уобичајеном реду и утврђеном плану приређује поучну изложбу.

Као што је познато, главни је циљ овим изложбама да се наше домаће врсте и сорте воћа и културних биљака, које за нашу привреду имају највећу важност, стручно и упоредно проуче по свима односима који су потребни да се производња воћа и дотичних привредних грана унапреди.

Према овоме циљу, Друштво сваке године уврштује у изложбени програм свеже воће и по неколико врста других културних биљака које проучавати ваља, како би се стекла поуздана основица за размножавање препоручених сората и замену оних које нису подесне.

Тако је ове године поред свежег и прерађеног воћа заступљена и производња индустриских биљака нарочито дуван, сем тога материјал за пиво, хмељ и пиварски јечам, затим лан и конопља и њихова прерада до ткива а из области сточарства узето је млеко и млечни производи.

Што Друштво оваку важност придаје Воћарству узрок лежи у томе, што ова грана обећава нашој земљи нове и јаке привредне изворе, а што Друштво и гајењу индустриских биљака јаку пажњу поклања, основ је у томе, што и производња индустриских биљака има повољних погодаба у нашој земљи за

развој и увећању народне зараде, а нарочито гајење предивних биљака, затим дувана и биљака за производњу пива и зејтина.

И Друштву је мило што може констатовати [illegible] да су проучења изложених предмета и података о њиховој производњи отворила јаку основицу за даљи рад око унапређења дотичних привредних грана, што је стручним оценама и изјавама меродавних фактора несумњиво утврђено.

Ну ове године Друштво се није задржало само на овоме него је радо било да чује стручне савете и корисне напомене наших стручњака и практичара о радовима које ваља предузимати за брже и јаче развијање оних привредних грана, које су на изложби заступљене.

И тако је приликом садашње славе сазван збор чланова друштвених и осталих пријатеља наше пољске привреде, који се саветовао о мерама за унапређење извоза нашег воћа, културе предивних биљака, куделье и лана, и млекарства.

Обилато изражена стручна мишљења учасника збора привредничког, могу послужити државној управи и Друштву као поуздан ослонац за даљи рад око унапређења дотичних привредних грапа, и за мере које наша државна управа треба да предузима у томе циљу. Сматрам за дужност да Господина Министра још сад упознам са закључцима тога збора, и да га у овој свечаној прилици умолим да изволи наклону пажњу поклонити одлукама које у своју надлежност прима, не мање да се заузме код својих другова у влади, за извођење осталога што у ресор г. Министара долази. За послове које Друштво по своме делокругу само извршује, оно се обриче да ће озбиљно настати да испуни очекивања која се на њ полажу, све у нади, да ће се у корист привреде тим погодније дебате на будућим зборовима појављивати, чим се опазе више дела иза речи које су овом приликом пале. По претресу осталих питања дужно је Друштво да најпре неке претходне послове посвршава па потом потребне представке поднесе Господину Министру Народне Привреде.

Што се тиче саме изложбе, зна се, да према циљу коме поучне изложбе служе, не може за оцену узимати бројно стање излагача и изложбених предмета, јер је главно да се сорте у потребнијој мери заступе ради проучења.

Ну опет ради општег прегледа, част ми је напоменути, да је на изложби било заступљено:

Одељење свежег воћа са	869	предмета
„ прерађеног воћа са	130	„
„ индустриских биљака са	384	„
„ млечних производа са	32	„

Изложбени предмети махом су такви, да се њима констатује напредак, за проучење у циљу ради кога се изложба приређује пружају обилата материјала, на основу којих ће се моћи успешно продужити рад, око утврђивања правца о томе, које нам сорте ваља за размножавање препоручити, а које опет бољима замењивати.

Овогодишњи род воћа омануо је готово у свима крајевима земље, нарочито се показује мањак у орасима, према лањској години. Ораха нећемо имати ни за домаћу потрошњу, а камо ли за извоз. И већ сада се показују велике цене по 70 дин. сто килограма добрих ораха.

Кад се зна, да је сва земља подесна за ову веома корисну биљку, којој је сваки део за употребу, кад се зна да се они и по нашим путевима могу преносити и лако на страну извозити, а и прерађивати у зејтин и друго, онда је јасно колико морамо затим жалити што немамо ову воћку довољно размножену и по таквим положајима где не би сва земаљска производња од обичних неправилности атмосферске пострадала.

У погледу прераде воћа, Друштво је стекло уверење и овом изложбом, да ова важна грана прерађивачке радиности стално напредује.

Наш би јечам за пиварске циљеве могао бити врло добар само на жалост [illegible] мало примерака изложен, а и хмељ могао би земаљску потребу потпуно [illegible] задовољити.

Наша конопља је врло добра, и при[illegible] опажа утицај и рад Друштва на поправци у мочењу. Изложени [illegible] су у јачини влакна и у једрини задовољавајући. О лану на жалост не можемо то тврдити.

Ова је изложба јасно показала оскудицу тако званог трговинског биља. А колико се значај ових биљака јаче цени, толико је већа штета што нам оне недостају, толико већа дужност позваним чиниоцима да се то накнади будућим радом. Дужност своју Друштво ће радо испунити.

После покушаја са сирарством у Топчидеру и Краљеву, који су пре напуштени но што им је замена у приватној иницијативи створена, — рад г. Драшковића на овој изложби пружа нам не малу утеху. Друштво ће се радовати, ако мере за поправком домаћих сирева у правцу раније одређених награда за боље начине рада помогне овом стању, које је за сада веома неповољно.

После воћа, највећу је пажњу привукла изложба дувана. Управа Државних Монопола заступила се изложбом дувана коју је Управа Фабрике приредила веома укусно, богато и задовољавајући. Излагање је било скопчано и са не малим трошком и издатцима које је све поднела сама фабрика. Нека јој је хвала. На све посетиоце она је учинила изврсан упечетак и доказала је, да је то у свему савремена и уређена установа, која нас нарочито испуњава благодарношћу тиме, што се залаже да прошири културу ове корисне трговинске биљке и у оне крајеве коју нису за друге усеве подесни, а који како изгледа и као што је овом изложбом то и доказано, могу давати веома употребљив и за извоз подесан дуван.

Особиту важност има по нахођењу Друштва ова биљка за оне крајеве, одакле је народ одлазио у тако звану „печалбу.“

Ово је само летимичан поглед на овогодишњу изложбу и рад с њоме скопчан. А извештаји детаљни о резултатима ове изложбе предаће се јавности у *Тежаку* као што ће се и продати јавности целокупна радња Привредничког Збора, како би могли и остали стручњаци који нису узели удела у Збору, ову радњу проучити и Друштву своје савете за брже и боље постигнуће циља доставити.

Овом приликом додирујем и то, да нам послови око прикупљања предмета за ову изложбу намећу дужност, да још сад помишљаме на то, како ће се оне убудуће приређивати, јер као дар добрих људи и без награда у надметању или без видних одликовања неће то ићи у оној мери у којој би то Друштву потребно било.

Дајем реч изасланику Господина Министра, да би изволео затворити ову седму поучну изложбу уз наше клицање:

Да живи Највиши Заштитник Друштва Његово Величанство Краљ Петар I и Његов Дом.

Завршетак говора прихваћен је од стране целога скупа одушевљеним усклицима: Живео Краљ Српски Петар I! Живео Његов Краљевски Дом!

За овим је изасланик Господина Министра Народне Привреде, г. инспектор *Александар М. Секулић*, у име Господина Министра огласио да је VII. поучна изложба затворена.

* * *

Од предмета који се каквоћом одликују дате су потребне количине нашој Огледној Пољопривредној Хемијској Станици ради стручног испитивања, те да им се права вредност одреди, а поједине изврсне врсте и сорте дате су у потребним количинама нашој Трговачкој Академији, Царинском, Етнографском и друштвеном Музеју.

В. Привреднички Збор.

Ради осигурања успеха, који се приређењем изложаба о слави Друштвеној постићи жели, Друштво је ове године увело једну корисну новину и сазвало Привреднички Збор, у ком су узели учешћа многобројни чланови и остали [illegible] и пријатељи наше пољске привреде.

За рад Збора [illegible] је у своје време овај дневни ред:

1. Саветовање о мерама за унапређење извоза свежег воћа,
2. Саветовање о побољшању културе конопље и лана
3. Саветовање о мерама за унапређење млекарства.

Реферати референта о првом питању (г. Милутина Савића) предат је јавности у *Тежаку* а одатле отштампан и учесницима Збора раздават.

Реферат референта о другом питању (г. Дим. Буринчића) прочитан је збору у целости и предаће се ускоро јавности у засебној књизи где ће бити изложен целокупни рад Збора по стенографским белешкама. А тако исто предаће и том приликом јавности и реферати г. г. референата за млекарство. (г. г. Мил Бајића и М. Виторовића).

А засада се обзнањује записних о раду Привредничког Збора, који гласи:

ЗАПИСНИК ПРИВРЕДНИЧКОГ ЗБОРА

држаног 31 октобра 1903. год. у дому Српског Пољопривредног Друштва у Београду.

Збор је отворио председник Српског Пољопривредног Друштва г. Милутин Савић у ½ 9 часова пре подне, заблагодарив, прикладном речју, члановима Збора на леном одзиву.

По жељи Збора, он је заузео председничко место, на чему се заблагодарио. Предложио је да се изаберу три секретара за вођење записника и три лица за оверење истих.

Из збора, чује се: изволите кандидовати.

Председник, за секретаре кандидује: Милоја Вучковића, Вићу Матића и Тодосија Радичевића; а за оверача записника: г. г. Панту Туцаковића, Милана Бајића и Максима Богавца. Збор прима.

На позив председника, секретари су заузели своја места.

Председник извештава Збор да су израђени реферати, које ће референти прочитати Збору, но пошто други реферат још није готов, моли Збор да он прочита свој реферат, пошто је готов, а за то време да збору председава г. Паја Тодоровић, што је збор и усвоио.

Председник: Пристаје ли Збор да се прочита реферат. Збор пристаје.

Бајић мисли да треба прећи на другу тачку дневног реда.

Г. Савић објашњава г. Бајићу да ће врло згодно бити да се прочита реферат који је већ готов, а тим пре, што има част известити Збор да ће Њено Краљевско Височанство Књегињица Јелена у 10 и по часова посетити изложбу. Тада ће Збор за кратко време прекинути рад, а до тога доба реферат ће се моћи прочитати. Дотле ће, вероватно и други реферат из штампарије доћи.

Збор прима објашњење и предлог г. Савића, који чита свој реферат: „Уређење трговине сировим воћем и о сортирању воћа, уређењу воћног трга и изради јабуковаче".

За време читања свога реферата, председник г. Савић објашњавао је поједине одељке његове. Напоменуо је, да нам је за воће потребно што брже посредништво и што више посредника, но код жита и осталих производа, који не подлеже кварау. Док Друштво није почело приређивати изложбе, није могло посреднике тражити, јер није знало шта би и које воће могло препоручити. Од кад приређује изложбе, писало је на страну трговцима, а уједно и Извозној Банци и обратило на то пажњу људима, који се интересују. Оно је ово чинило у интересу виших циљева, да зближи потрошаче и произвођаче.

У овоме је Друштво и успело, јер поред осталих трговаца, прошле године сам један честити Србин, Гостимировић, извезао је из Јагодине и њене околине преко 100 вагона воћа, лепо пакованог, чему је почео својим утицајем навикавати тамошње воћаре. Он је показао како се и корпе за то израђују и израђене су у тој околини, што је такође донело лепу зараду нашим привредницима.

Ове године се није појављивао а ни осталих странаца мање је било и приликом куповине и приликом изложбе воћа. Томе је узрок, што се унапред знало, да је ове године воће слабо родило.

Некако се молила земаљска влада да у овоме учини ру[illegible]помоћ, да се наше воће по што бољу цену прода. Сада треба видети шта можемо сами, па онда, ако се нађе за потребно и паметно тражити и молити за помоћ владу у ономе што нашу снагу премаша.

Жали што овде не види ни једног представника Извозне Банке, кога би желео поздравити, а реферат је послао Банци и молио је да на Збору, преко својих представника, суделује.

Са овим објашњењима, која су од стране Збора пажљиво саслушана и одобравана, г. Савић је довршио читање.

Председник Тодоровић (који је заступао у тој дужности г. Савића за време читања) објављује, да се очекује долазак Њеног Краљевског Височанства Књегињице Јелене, на изложбу, молећи Збор да за то време свој рад обустави, па га настави, пошто се Њено Височанство одпрати.

Збор прима.

По испраћају Њеног Височанства, председничко место на Збору, заузима председник г. Савић, који моли Збор да свој рад изволи продужити. На реду је други реферат по овоме истоме предмету и то: „Мере које је Министарство Народне Привреде предузимало за регулисање извоза свежег (сировог) воћа". Моли г. референта Пају Т. Тодоровића, инспектора, да овај реферат прочита.

Паја Т. Тодоровић, чита тај реферат, који је благовремено раздат и учасницима Збора.

Читање је свршено.

Председник. Ред би био да сад господа узму реч и даду своја мишљења, но пошто је подне близу, моли господу да кажу: јесу ли вољна да сад још отворимо дебату, или ћемо оставити за после подне. Чује се: пристајемо по подне и да продужимо одмах.

Председник. Чују се два мишљења. Усвојено: да се продужи.

Председник. Молим господу да се јаве.

Борјановић. Последњих неколико година није пратио рад Друштва. Радује се што види да оно неуморно ради. Не дели Збор од изложбе, које служи за дику и Друштву и земљи. Пажљиво је саслушао реферате г. Савића и Министарства и благодари референтима на исцрпним објашњењима, шта све треба да се предузме ради јачег унапређења, тога Богом дана блага наше земље. Извештаји се више баве о брању а мање о експортовању воћа. Наводи примере из Хамбурга и других места у страним земљама како се ти послови обављају.

Напомиње чудан укус публике, на који морамо рачунати, за тим на лице — колорит, чиме се српско воће веома одликује, по чему оно може бити добро за извоз.

Спомиње комуникациона средства, како су на страни организована, а како их у нас ваља организовати, па да имају више користи и трговци и произвођачи.

Боле га што су наши неки произвођачи шиљали воће у Хамбург грошинарима, који нас на разне начине уцењују и штете. Узрок је томе што немамо тамо велики број пријатеља. Прва је потреба да се овде организује трг, те да воће не иде у бесцење, на чему ваља најозбиљније радити.

Алекса Нешић народни посланик, пита председника, да ли је поред Извозне Банке известио и Господина Министра Народне Привреде о овоме Збору.

Председник, извештава Нешића, да је известио Господина Министра и лично молио га да Збору присуствује. Он се извинуо да је заузет пословима, који су веома хитни и неодложни. Радује се што је ту г. референат да обавести Господина Министра о раду Збора, а и Друштво ће то учинити.

Алекса Нешић. Оба реферата говоре о извозу воћа у корпама. Садањи Министар није ништа предузео за Плетарску Школу, но да је укине. Наводи пример да се само у Шапцу за корпе изда на страну 36.000 динара. Хтео би да чује Господина Министра о тој Школи и желео би да се он о њу не оглуши.

Незгодно је да ми *тражимо* сваки за се пијацу, већ треба да је *заједнички створимо* удружени у Воћарске Задруге.

Милан Јованић, констатује да су узроци слабим ценама нашем воћу: комуникације, извозници и незгодно време продаје воћа. Потврђује ово примерима. Укус публике може се задовољити довољно нашом колачарком и сенабијом, а нарочито срчиком, са којом је учињена проба на добру друштвеном код Шапца и утврђено да она одлично може тај укус задовољити.

Ту јабуку треба размножавати а даље испитивање продужити. Она је најчувенија у свету.

Комуникације врло је тешко одмах поправити. Одмах се може помоћи подизањем стоваришта у која би се воће пребирало, да у њима сачека бољу цену, *продајом у боље време.*

Бољи извозни трговци спречили би продају у невреме и користили и себи и произвођачима, као што је случај са Гостимировићем у Јагодини. Ну, ни у том месту успех није потпун. Треба имати и такмичара. Напомиње да би требало установити музеј у Српском Пољопривредном Друштву. Исто тако ваљало би у подесним местима установити фабрике за прераду воћних отпадака и нагњеченог воћа, од чега Француска справља 60.000 флаша најбољег коњака. Француску је у томе претекла Немачка. За то само треба да имамо људи специјалиста. Ладњаче за воће преко су нам потребне.

Буринчић. Срез пољанички живи од воћа. Али чим дође јуни и јули месец, закупе га зеленаши по ниску цену. Произвођачи га за то рђаво оберу, а трговци, као лошу робу у вагону без икаква одабирања стрпају. На тај начин оштете и себе, а још више произвођаче.

И он је за то, да се установе Задруге, које би воће откупљивале по бољој цени, боље паковале и на тргове извозиле.

Бајић напомиње да установимо друштва за посредовање у куповини воћа од произвођача и о продаји потрошачима, као у Немачкој у Франкфурту.

Мајеровић потсећа да се по подели земље на воћарске крајеве, учинио добар избор сората воћа и да и то иде у мере које је Министарство предузимало.

Председник. Уморили смо се. Закључујем Збор и молим господу да буду добра доћи у 2 и по часа по подне да рад наставимо.

Збор је у место по подне, продужен сутра дан 1. новембра пре подне у 8 и по часова.

Председник. Предлаже да се изабере један ужи одбор, који ће донети резолуције по свима оним питањима, која су јуче од господе истакнута. То је потребно, јер нам ваља чути и г. референта Буринчића о ланарству и конопљи. Објашњава важност и потребу да се оба питања што пре у дело приведу. Позива Збор да кандидује људе за то.

А. Нешић, да г. Савић кандидује.

Шокорац. И председника треба кандидовати за одбор, а кад се он уклони, збору нема ко председавати и он не може радити. Нужно је да једно по једно питање расправљамо. Држи да је млекарство пре но ланарство, а предлаже да се прво исцрпи воћарство.

Паја Т. Тодоровић, слаже се са предговорником. Томе питању ваља поклонити више пажње да се оно потпуно исцрпе. То би олакшало рад и Министарству.

Јованић. Ни конференција не може за тако кратко време то питање расправити.

Председник, одустаје од свога предлога и наставља јучерању дебату. Исправља говор Шокорчев о референтима. Држаћемо се дневног реда.

Шокорац. Прво имамо да организујемо производњу, а друго да отклонимо сметње на страним трговима. Дужност нам је да задовољимо тргове. Благодари Министарству, што је у споразуму са Друштвом изнашло најбоље сорте. Чује се: излишно је... Нећете ме због тога збунити. Прве су се фирме обраћале Друштву. То је потреба, а није излишно.

Извоз воћа треба да упутимо најкраћим путем. Целокупан рад да се преда Министарству, а не да нам та питања кроје људи, који не разуму ствар.

Морамо организовати центре за то и тражити наслон у нашим конзулатима.

И у трговинским уговорима ваља нам потражити гарантије за наше производе.

Паја Тодоровић. Потсећа на рад Министарства о подели земље на воћарске крајеве. Ту су заступљене кисело-слатке сорте које се траже на страни. Збор са тим треба да је задовољан. То ће олакшати доношење резолуције. Поменуто је и да се производи што мање а што бољих сората, од трговинске вредности.

Расадници су матичњаци тих сората и пут је правилно погођен.

Министарство се по дужности умешало у трговину, најпре сувих шљива, па пекмеза и по том сирова воћа, баш од кад се почеле приређивати изложбе. Наши људи невешти тим пословима почели су чинити злоупотребе и наносити огромне штете произвођачима у земљи и угледу тих наших производа, па и земље на страни.

Министарство је хтело да то спречи, и утиче на регулисање тога извоза. Наредило је да се стоно воће извози само у корпама а ринфузо у вагонима, и судовима.

Трговци су протествовали, јер није имало довољно спремљених вагона за извоз у корпама ни судова, па се с тога морало ретерирати.

Наређено је економима да одређују које је воће стоно, а које не. Попустили смо да се ти прегледи предаду царинским органима, јер су наши економи веома оптерећени пословима. Царински органи пак нису строго вршили преглед воћа.

Сад морамо поново узети у студију уређење трговине с воћем, па нам је овај Збор од помоћи у томе. Питање је дал' је Министарство дужно да тај посао преда својим, или другим органима за то неподобним.

У Министарству се очекују одлуке овога Збора: да ли је Министарство правилно поступило и да ли оно да одређује кад које воће ваља брати и како преносити; да ли је потребно да се оно меша у саму трговину воћа и како се оно има спремати и извозити?

Желео би да се ово има у виду при доношењу резолуције.

Додаје да смо се старали да се извоз регулише овде, *а не и да се на страни изнађу места за продају, а сада ваља и на то обратити пажњу.* Одлуке, које овде падну, олакшаће рад Министарству.

У одсеку се размишљало и о томе, да је у нас потребно удружење као у Мађарској, које ће примати информације од потрошача на страни и доводити их у везу са произвођачима.

Питање је хоће ли се то моћи извести, или ће то примити Извозна Банка. Мораћемо дакле да негујемо и трговински део.

Сва ова питања одбор треба да обухвати и одлуке, које доносе, служиће Министарству за даљи рад.

Милоје Петровић. Подизање воћа не може се унапредити без пољске полиције, која би чувала воће, које се подиже. Напомиње и да шпекуланте трговце с воћем ваља сузбити у злоупотребама.

Вића Радовановић додаје да немамо стручних трговаца ни за остале производе, а камо ли за воће. Они трче за шпекулацијом, а не воде рачуна о угледу земље и производа. Не треба дозволити да се и један вагон воћа извезе док га државна власт не прегледа. За тај преглед надлежан је одељак произвођачки, а не трговински у Министарству.

Наглашује слабост пољске полиције, која и не постоји, јер је било и окружних начелника, да наредбе о томе нису хтели потписати. Моли да ове две тачке уђу у резолуцију.

Панта Туцаковић и ако није привредник, мисли су му исте, као и у њих. Нека му се не замери што би учинио примедбе на програм рада, јер ако издвојимо шљиве, које су просто култура народна, онда, ми и немамо никаквог воћа. Јучерањи гост из учтивости то није могао да вам пребаци.

Мисли да би се пре требало саветовати о подизању воћа, а не о извозу. То је дужност пољопривредника.

Гостимировић није дошао за то што нема шта да купи. На малој количини нема шта добије.

Мисли да ни у једном месту нема количине јабука. Оне више вреде него шљиве. Чује се: има, има.

Идуће године треба се саветовати о производњи. Расписима се то не може постићи.

Изгледа ми да ми још не знамо, која је јабука добра за јабуковачу. Он је о томе читао у енглеским новинама и на који се начин те јабуке беру и јабуковача спрема.

Пале су му на срце све оне јучерање напомене и желео би да се оне пренесу у Министарство, а најпре у дело.

Буринчић. Г. Туцаковић је изгубио из вида да је питање о производњи пречишћено. Са установама расадника може се постићи жеља г. Туцаковића. Но то не може тако брзо да буде. Напомиње да би наша пустошна места у већим комплексима требало засадити воћем, садницама из расадника, те да се производња јаче увећа За то треба економима дати материјала, док сељаци подижу по неколико садница. Комплекси, које би економи засадили, треба да остану општинама.

Прекор да није утицано на подизање шљива, оставља на објашњење компетентнима.

Андра Гавриловић. Видео је у Чешкој, да баш наше воће побија квалитетом чешко. Наша је изложба воћа просто бриљантна, кад је упоредимо са чешком изложбом. Видео је одлично воће у нашој богатој Мачви а и оно у Хајдук-Вељковој Крајини, да и оно није за критику. Не зна да ли се ово у маломе износи и производи.

Чешка је у томе сиротна и ако се у њој воће рационалније гаји. Ми наше воћке не ђубримо, а Немци их ђубре чак и вештачким ђубретом. Они имају племенитих екземплара, али мање. Ситне, киселе више се извозе и цене.

Не слаже се с мишљењима да у нашој земљи нема воћа. Укус странаца треба да задовољимо ради трговине, а не треба ни наш да заборавимо ради наше домаће потребе. Не зна, колико наш народ по статистици троши воћа.[1]

Алекса Нешић. Упао је у говор Туцаковића. Хтео му је да каже да су ово учитељи привреде. Неосновано је што их осуђује. Кад би се за подизање воћа дало више но некад за шпијуне боље би било.

Није баш ни онако како је његов пријатељ Вића казао за трговце, а кад још и окружни начелник не примењује законе, онда шта је остало за оне мање, а нарочито за привреду.

Буџет се прекорачује за детективе, а не за привреду.

Јанковић учитељ пређ. из Жаркова. Збор хоће да реши ако паметно да се извози оно што има, да би се глас очувао. Нема места примедбама Туцаковића на програм рада.

Продаја воћа могла би се установити на задружној основи. Чује се: тако је.

Милан Јованић. Види се да је г. Туцаковић први пут на Збору привредника. Они а и други знају, којим путем ваља поћи и шта треба производити — јабуку, као највећег представника сировог воћа. Побија тврђење г. Туцаковића, наводи примере да ми имамо и добрих сората јабука. У Мачви има сељака, који имају по ектар простора јабука. Није истина да ми немамо заслуга за воћарство, а хвала г. Туцаковићу што се заинтересовао овим питањем.

Мисли да треба да завршимо и предлаже резолуције, које би ваљало донети.

Председник. Дебата се протегла поводом говора г. Туцаковића, коме он благодари, јер ће као правник радећи на бољем пољопривредном законодавству допринети велике користи пољској привреди.

Борисав Тодоровић. Свега је било, а најмање речи о трговини. Држи да цео предмет треба да обухвати ове тачке: 1. брање воћа, 2. врстање и сортирање, 3. паковање, 4. како да се чува воће у магацинима, о задругама за прикупљање, 5. транспорт воћа, па онда брзо подизање воћа и савез, 6. како да се образују агенције, 7. законске мере за регулисање извоза и администрација о томе, 8. улога економа у тим пословима и да ли они да врше прегледе воћа или царински чиновници, и 9. о музеуму.

Г. Паја је о томе говорио, а други је говорио шта је ко знао. Држи да трговина с воћем почиње од брања, па до стоваривања у Хамбургу.

Председник. Мисли да овде има реда о чему се говори и свима је дужност да се тога реда држе. Говорницима је по згоди да издаље та питања додирују и тиме ће се доћи до бољег успеха. Само ћемо се мало више задржати.

Туцаковић и његови другови — наставља председник —. највећи су нам пријатељи. Од његових жеља могу постати дела. Малим удаљењем од предмета, *долазимо до бољег осветљења ствари.*

Шљиве не треба издвајати, али ако их и изузмемо не мења ствар. Какво нам се воће устражи било суво или сирово и које нам се боље плаћа, то треба и да произвдимо.

Јуче нисмо имали представнике Извозне Банке. Наша јавност није потпуно објавила ни овај Збор. И она је млада као и ми сви. Мило му је што их данас као госте поздравља, јер је веома потребно да знамо шта један другоме у дужност стављамо.

Жао му је што се неко од господе додирнуо целог трговинског реда. Тај нам је ред потребан. Тежња је да се колути и беочузи привреде и трговине јачају у хармонијском раду.

Трговински је Гласник учинио и пољопривреди велике услуге.

Дебата треба да уђе у плодне канале договора.

Савко Кучинић. Трговци траже предмете у каквоћи и довољној количини. Ми воћа имамо релативно довољно. У Шумадији га има више, али се доста и потроши. На томе се ради да га имамо више, за то су расадници.

Милан Бајић, мислио је говорити о резолуцији. Важно је само шта ћемо да извозимо. Треба да се гаји што мање сората. Саобраћајна средства, железнице, ваља увећати.

Панта Туцаковић. Изјављује да га господа нису разумела. Њему би могао замерити само председник, али он га је најбоље разумео и благодари му, па томе и на сјајној расправи. Оправдано је питање о извозу воћа, али у равној мери треба и велика количина. Резолуција ово обоје треба да обухвати.

Љубинковић, секретар. Извињава Извозну Банку што о Збору није знала. Тешка је трговина с воћем, јер је оно подложно кварењу. Ни производња у нас није уређена, те воће тешко допре до трговца.

Банка је мислила да се образују станице за скупљање воћа, на првом месту у Крагујевцу, али ипак није помогла трговини.

Извозници су већином људи од мањег капитала, нарочито они, који тргују са свежим воћем. Потребно је да се Задруге за то образују. Исто тако потребно је на страни образовати продајна места, да се спрече разни манири, који убијају цену воћу и излажу трговце и произвођаче штети.

Банка би продужила рад на томе.

Будућност трговине имају сирове шљиве, грожђе и јабуке. До сада су српске шљиве извожене под именом турских, босанских и т. д. Од кад је Банка установила филијал у Берлину, добиле су српско име. Ове године родило је воће у Чешкој, Ердељу и т. д. Оне су постале трговачка терминска роба.

Јабуке могу добро да се продаду, само треба да имамо сорте и количину.

Друштво је послало сортименат, а кад су нам се трговци обратили, нисмо имали.

Јабуке за јабуковачу, такође су трговински артикал и траже се у већој количини, те су за продају потребне Задруге.

Добра трговина потстакла би велику производњу и онда може бити напретка. Тај је случај и са живином.

Свеже грожђе најбрже се квари. Има великог посла док оно на трг изађе и у Берлин је стигло потпуно покварено. Конкуренција му је велика, али би Банка и ту помогла.

Најбоље је да се постарамо да извозимо конзервисано воће: шљиве, такуше, дивљаке и т. д. *јер се оно може продати по најбољој цени.*

На сушење јабука и крушака ваља обратити нарочиту пажњу, јер је то воће за то погодно.

У резолуцији треба напоменути да су шљиве, јабуке и т. д. најбоље за извоз као конзерве, јер би то подигло цену и свежем воћу.

У трговини не помаже ништа друго до надмоћност. Заједнице то могу постићи. Њима ће Банка ставити на расположење свој капитал.

Трговцима ваља увек ставити довољно вагона на расположење и робу послати одмах кад се затражи. У Крагујевцу је центар трговине, па је пре три дана отуд експедована роба, која је још за септембар закључена. Узрок томе је недовољно вагона, а ту је штета неизбежна.

Што је најгоре, Извозна Банка није могла добити вагоне, а странци су их добили.

Дамњан Бранковић, шпедитер члан фирме Мостића. Железнице не функционишу по међународном уговору. На београдској станици су стајали вагони са воћем 5—6 дана, а за то време, треба да су у Берлину. Уговоре за извоз воћа закључују нетрговци. Тога посла треба да се лате бољи трговци. Износи правне обавезе железница, које су неуредне и ваге им нетачне, јер им ваге диферирају 1000—1200 кила по вагону. С тога се морало све мерити у Београду.

Мишљења је, да треба да се из саобраћајног правилника избрише ограничење, за робу која је кварењу подложна. У погледу спољних саобраћаја, оно има фаталну страну. Често нам и странци излазе у томе на сусрет боље но наши железничари. Они нам не дају вагона, јер сви шефови станица стоје под

[1] Треба наш народ навикаваги да у домовима троши што више воћа због јаког утицаја на његово здравље. Сада га врло мало и неупутно троши.

фирмом 2—3 чивутина. На ту страну ваља обратити највећу пажњу.

Јованић, мисли да Банка треба да одржава редовно писмену везу са Српским Пољопривредним Друштвом и да га о томе извештава. Мисли да ће грожђе побити шљиву на пијацама и учинити у томе преврат. Објашњава се са г. Бор. Тодоровићем.

Председник. Обавештења је било довољно, које прима са великом благодарношћу. Моли Збор да кандидује лица за одбор, који ће израдити резолуције. Збор: Кандидујте их.

Председник кандидује: Алексу Нешића народног посланика, Борисава Тодоровића директора Трг. Академије, Светолика Петковића, Вићу Радовановића, Милана Бајића, Дамњана Бранковића, Љубинковића и Милана Јованића. Збор прима.

Председник. Моли господу да се договоре кад могу доћи на овај посао, а треба похитати.

Б. Тодоровић, да одбор дође у 1 и по час по подне. Прима се.

Збор је продужен 2 новембра у 9 часова пре подне

Председник, саопштава да је Ђорђе Миљковић земљ. из Прве Кутине изложио пиринач, који је одгајио на своме имању. Приказује пиринач у класу, отребљен од кошуљице у зрну и у кошуљици само одвојен од класа. Семе је добивено из Шаревца ондаш. које је у њему произведено, а пореклом је из Италије.

Мисли да би за наше прилике било боље семе из суседне нам земље, Угарске.

Не полаже много на ту културу, јер у нас нема довољно подесних места за њу, а шкодљива је по здравље народа. Но, ко има услова може се предати и томе послу. Благодари среском економу на труду око спремања овога пиринча за изложбу и његову култивисању, а тако и произвођачу Миљковићу.

Тамошњи су крајеви погоднији за воће. Извештава да је једна талијанска фирма тражила воћа. Одговорено јој је да има. Ну она је јавила да би радо послала изасланике да воће купи, али се боји, да у нас не буде буне и несигурности. Одбија то од наше земље, у којој се ми ево на најмирнији и најљубазнији начин споразумевамо и цео народ ради мирно своје послове.

За тим саопштава збору да је ужи одбор израдио резолуцију и моли председника тога одбора да резолуцију прочита.

Борисав Тодоровић, као председник одбора, чита резолуцију, која је изведена у десет тачака.

По прочитању чује се глас: да се прими акламацијом.

Председник. Је ли збор вољан да се прими акламацијом? Прима се акламацијом.

Резолуција гласи:

I

Да бисмо изишли на сусрет повољној трговачкој тражњи на светским пијацама, треба подизање воћака регулисати тако:

1. Да се у среским расадницима одабере и гаји што мањи број одабраних сората воћака и то нарочито оних за индустриске и трговачке потребе. Ради тога, требало би сорте по воћарским крајевима ревидирати према савременој трговачкој потреби.

2. Да се у Закону о чувању пољских имања унесе одредба којом би се боље осигуравала имовна безбедност и подизање воћана.

II

Да се воће, одређено за извоз и употребу у свежем стању, бере, пакује и преноси до извозних тачака, и даље, на потрошачке тргове пажљиво и према усвојеним начинима у трговачком свету. У томе смислу треба да се пропишу упуства и правилници, према којима би се имали управљати како произвођачи тако и извозници.

III

Да се стави у дужност Пољопривредном Друштву да поради код г. Министра да се Плетарска Школа унапреди и разграна а поред ње оснују практичне радионице за ову индустрију како би се потреба за паковање воћа за извоз могла покривати домаћим израдама, а сем тога да би се временом ова индустрија одомаћила у земљи и донела практичне користи српској привреди.

IV

Да се на томе поради да се подижу сместишта за чување свежег воћа, као и прераду и удешавање помоћу вештачког одржавања воћа за пробитачнији промет и уновчавање.

V

Да се поради на стварању воћарско-трговачког реда и на оснивању Воћарских Задруга, заједница и извозничких група, којима би главни циљ био што активније суделовање и рад на извозу и преради воћа.

За овај посао да се ангажују.

I. Министарство Народне Привреде.

II. Извознички еснафи.

III. Представништво Трговачког Удружења и Трговачке Омладине.

IV. Представништво Савеза Земљорадничких Задруга.

V. Извозна Банка.

VI. Новчани Заводи који се баве извозом.

VII. Представништво и осталих и привредних установа које се баве односно помажу извозну трговину.

VIII. Представништво Српског Пољопривредног Друштва и они воћари и економи које одбор Српског Пољопривредног Друштва изабере.

VI

Да се поради на томе, да се поклони нарочита пажња настави за индустриску прераду и конзервисање воћа, изашиљући нарочите људе са потребном вишом спремом за изучавање овога у страним земљама, где су ове индустрије на гласу.

VII

Да Српско Пољопривредно Друштво непосредно и посредно поради на томе да се за пренос воће на пруги Српских Држав. Железница уведе нарочита заштитна тарифа која неће важити за стране пролазне или увозне пошиљање преко Србије.

Да се из општих повластица што постоје на држав. железницама искључе повластице за пренос страног воћа.

Да се за воће првенствено стављају на расположење преносна средства.

Да се на београдској станици као најважнијој саобраћаној тачки одреди нарочити колосек за воће, као и нарочита вага за воће.

Досада је највећа сметња извозу воћа била од саобраћаја.

VIII

Да се поради да сви наши конзулати у местима где би се могло успешно радити на српској извозној трговини заиста узимају учешћа у пословима који се тичу ове трговине одржавајући сталне везе између наших извозника и онамошњих трговаца.

IX

Да се стара да се Пољопривредни Музеј што пре оснује и уреди тако, како ће поред угледа робе прибављати и тачне извеш(таје о стању и приносу воћа код нас у Србији, као и о стању и приносу воћа у другим земљама а и кретању трговине с воћем.

Овај Музеј да има своје филијале по могућству и на страним тржиштима нарочито где су државне трговинске агенције и филијали Извозне Банке и других извозника.

X

Да се од стране државних власти предузимају потребне мере стручног контролисања о извршењу свега што се односи на трговину воћем а што је наведено у претходним тачкама како би се све изводило правилно и по ову трговину корисно

*

Јованић. Пре но што се пређе на дневни ред, мисли да треба да се изабере један одбор, који ће се старати о извршењу резолуције.

Председник објашњава да су ангажовани заводи и удружења, као и државне власти самом резолуцијом, а и Друштво ће на томе радити.

Јованић, одустаје од свог предлога пошто је о томе обавештен.

Председник, изјављује топлу захвалност збору и објављује да се прелази на II тачку дневна реда о култури лана.

Председник. Позива г. Буринчића да прочита свој реферат.

Буринчић чита реферат о нашем ланарству и конопљарству.

Председник, пита Збор да ли да се пређе читањем на саме тачке о којима збор има да решава.

Бадемлић, благодари Буринчићу на овако исцрпном раду. Жалиште председништво није могло овај рад пре Збора штампати.

Председник, објашњава да се то није могло, јер рукопис није био готов. Драгоцени су подаци, које је г. Буринчић прибрао. Мисли да треба само оно прочитати, о чему Збор треба да каже.

Бадемлић, помаже председника у томе.

Буринчић објашњава како је јуче један господин казао, да је један вагон сира претежнији од 100 вагона конопље. Пре би пристао на то, да нарочити Збор о овоме решава, да се овако брзо не прекрши.

Јованић би желео да сам Буринчић пробере шта је најпре прочитати. па да то и прочита. Мисли да се вагон сира упоређивао са јабукама и о томе се могу исправити стенографске белешке.

Буринчић, објашњава да је најважније о нашој домаћој индустрији те врсте и о томе ће читати.

Сотир Томић наглашује да треба да се саслуша све читање, па онда да се чују појединa мишљења.

Лапчевић. Сувише је стручно. Боље да се пређе на оно о чему ће се решавати.

Буринчић продужује читање и завршује.

Председник, изјављује топлу захвалност предавачу на овоме исцрпном раду. Друштво је помогло Буринчићу да ово питање проучи и оно се за то не каје. Радиће и даље на томе и апеловати на пријатеље овога подузећа. Жели да чује о томе мњење Збора, молећи г. Бадемлића да говори, пошто је реч тражио.

Бадемлић, по ново благодари референту. Интересује се као десето-годишњи професор овога предмета, на вишој пољопривредној школи. И сада има једно делце о томе како лан треба мочити и прерађивати.

Драгоцена су ова питања за нашу привредну и текстилну индустрију, која нам је референат изнео. Кад ово у штампи дође до више руку, учиниће се још популарнијим.

Он има своје погледе, на које се у овоме питању ослања. Мисли да овај предмет нађе наслона у школама, а ми таквих школа немамо. Ове послове раде женскиње, нарочито лан. Питао је људе из неких крајева где је ова грана највише заступљена, па му о тим пословима нису ништа знали одговорити, јер их ради женскиње.

Мишљења је да Збор изабере један одбор, из чланова привредника у Београду, који би то свестрано разрадио и настајавао да се спреми сва потребна грађа за тај рад.

Моли да у томе будемо сложни и да председник учини једну кандидацију. Чује се: прима се.

Председник, захваљује г. Бадемлићу, кога цени као друга, који је у овај посао улагао доста труда, па и сада улаже. Пита хоће ли се узети и по који индустријалац. Чује се: треба нам, тако је.

У гајењу лана и конопља има тако богат материјал. Боји се још веће конкуренције у житу, па би нам гајење лана и конопље добро дошло и боље се исплаћивало.

Јованић се слаже са г. Бадемлићем, али треба чути и неке наше људе из унутрашњости.

Лапчевић. Комисији би само тај материјал требао и користио, а ми овде не можемо доћи до циља.

Председник, пита усваја ли се предлог г. Бадемлића. Чује се: усваја.

Лапчевић, треба још људи да помогну кандидацују.

Буринчић, дал' сталну комисију?

Милоје Петровић, слаже ли се Збор да ја кандидујем 4 лица, да они кандидују сталну комисију.

Нека их кандидује председник.

Председник чита имена лица и удружења за ову сталну комисију. Напомиње да би овој комисији Друштво указало сваку помоћ.

Лапчевић. Осим технолога, остала лица непотребна су. Трговачка омладина за то се не може употребити. Треба Рашу Милошевића унети.

Председник, благодари Лапчевићу, што га потсетио да се сети г. Раше. Помиње индустријска и трговачка удружења, јер мисли да уђу у комисију капиталисти.

По овоме обавештењу председник је прочитао ову кандидацију, коју је Збор и усвојио и у сталну комисију за ово питање поред референта изабрао: *г. г. Рашу Милошевића, Јована Бадемлића, Борисава Тодоровића, Милана А. Павловића трг. из Београда, Д-р Марка Лека, Милана Трајковића из Београда, Сотира Тодоровића из Лесковца, Представништво Индустријског и Представништво Српског Пољопривредног Друштва, с тим да се ова комисија по потреби може сама попуњавати.*

Председник. Саветовање о ланарству свршено је. Моли г. Витровића, референта млекарства да прочита свој реферат.

Витровић, чита реферат.

Бајић се објашњава са Витровићем да је „фурда" прогрушан албумин млека загревањем или додатком киселине.

Витровић, по прочитању реферата, предлаже закључке, који би се имали донети у прилог унапређења те гране.

Председник. Има ли ко шта рећи о овом питању и закључцима.

Јованић. Ово је животно питање. Важно је и у другим земљама. Не види податке колико ова грана доноси доходака у страним државака. Сећа се, да су, у Данској дохоци сто двадесет милијуна динара.

За наше тешке саобраћајне прилике, најбоље би се рентирала млекарска роба, јер није кабаста.

Основица овога питања није довољно разрађена. Више је потребно стабло сточарско проширити. Сваки срески расадник, треба да има приплодна грла. И Пољопривредне Станице, треба да се у том правцу реорганишу.

За млечну стоку потребна је добра храна и за то се ваља побринути.

Витровић. Објашњава да није имао времена да прибави податке о млекарству и приходима од њега у страним државама. Писао је о томе у Трговинском Гласнику и може казати за Швајцарску, да она целокупног продукта годишње има триста деветнаест и по милијона динара вредности, а за извоз 62,000.000.

У нас су расе разноврсне. Оставља да о њима размисли одбор, који је то предузео.

Драгољуб Обрадовић, држи да би било лакше транспортирати масло. За млекарство уопште ми немамо повољних прилика као у Швајцарској. Код нас нема паше довољно. Швајцарска је у јулу шарена ливадама, као у нас у мају. У нас се добива 500 кила сена са једног ектара, а у Швајцарској 2000. Требали би да имамо продукте за стране тргове и да видимо да ли би нам се боље рентирало месо. Са сиром не можемо конкурисати на страни. Нигде се не може добити сир као у Швајцарској.

Боље је да идемо на југ са нашим продуктима.

Мисли да треба установити опитну станицу, и нарочито пробати производњу кашкаваља, а и других производа.

Бајић, објашњава да је Витровић позванији за реферат но он. Србију морамо замислити онакву, каква је. Слаже се са предговорником и да треба да у томе обратимо пажњу на исток. Боља је рента кад се млеко, као млеко продаје, но у сиру. Док се народ не удружи, сирарство се не може применити корисно.

Држава треба да има Закон о контролисању намирница, па и млека.

Сем тога, потребне су школе, да се научи боље сирити. Од садањег млекара у Смедереву, треба у том месту, да се оснује Млекарска Школа. Противан већој употреби вештачког сириштва, у праху, које треба да се продаје на мање и није за наше прилике, јер 1 грам треба да сири 300 литара млека.

Мисли да треба правити дечије млеко; на томе би Друштво требало да ради. Ту треба велика контрола.

Налази да Србија није обетована земља, као што се мисли. Ми не можемо имати сир као Швајцарци. На то утиче ваздух, као и на пиво.

Турску само можемо за сада имати за потрошача, а за то треба да правимо кашкаваљ. Друго је масло. Оно се може из павлаке и продавати у Турској. Помоћу центрифуге ваљало би покушати да се оно израђује, па доцније да се друго израђује. Ми то треба да штудирамо. Наша држава треба на то да троши, да установи модерне огледне станице. Близу је Топчидер и он би за то био погодан, на првом месту.

Председник. Држава је установила школе за Ратарство и Воћарство, па ће нема сумње и на томе — млекарству, још што радити. Напомиње изразе: да је највећа мудрост државе, кад извози саставне делове ваздуха: масло и т. д.

Посао је важан и пре свега ваља да сточарство очувамо од пропадања. Привредници то да не губе, па да нам све буде боље.

Не би било лепо зборисати о воћу и лану, а не и о млеку. Благодари г. референту на томе. Држи да треба из ове средине изабрати одбор, који ће после подне стилизовати резолуцију о овоме питању. Рад је да то што боље проценимо.

Јованић. Непознато му је како господа мисле овако, кад ево у блиској нам Угарској одлично успева млекарство. Ту се производи масло за Берлин. Производе треба претворити у што мању количину, а што већу вредност.

Чуди се г. г. Бајићу и Обрадовићу и уверава, да у нас има погодаба за добру пашу, више но у Швајцарској. Производ г. Драшковића може наћи пролаз и у Енглеској.

Нужно је да се стабло наше стоке поправи и увећа и да се уопште обрати већа пажња на производњу пићних биљака.

Витровић. Збиља је већи водени талог у Швајцарској, но у Србији, али у Србији ипак има погодаба за млекарство.

Председник, поново предлаже избор одбора.

Лапчевић држи да је важно ово питање и да је за Друштво обавезна резолуција, коју би одбор донео, а он је не може за тако кратко време правилно извести.

Требало би отворити критику у овоме питању, јер има подељених мишљења, па тек касније да се резолуција донесе.

Друштво би само могло то у току године расправити. Има разлога, којима ваља посветити више пажње.

Бајић се не слаже са предговорником. Ми можемо да кажемо да се донесе резолуција. Ко сад ове ствари не познаје, неће их ни до године знати.

Ако чекамо годину по годину нећемо ништа постићи.

Обрадовић, напомиње да се не може одједном казати, која је боља рента, да л' у закланој стоци или у млеку. То је ствар рачуна.

Председник. Треба улазити у она питања што су сад јасна, а нејасна расветлити доцније. Благодари Лапчевићу што даје важности овим пословима. Томе би требала каква мотивација, а пошто је време кратко, то би се овај предмет могао упутити Друштву, да га оно још више проучи. Моли Збор да се изјасни: да ли да се упути Друштву или да се донесе резолуција.

Бајић није противан одлагању, али би требало сад решити због Закона, који би сад требао да се донесе о контролисању намирница и о Станици.

Лапчевић. И ове напомене треба Друштво да учини.

Бајић. Ако буде овако, да се више покреће, биће више успеха.

Председник. Може да се упути Друштву и да се одреди шта треба одмах да се уради о Станици и контролисању намирница, а шта да се боље проучи и за доцније на расправу изнесе.

Чује се: тако је, прима се.

Председник. Благодари Збору на пажњи и референтима на труду и свима на пожртвовању, учињеном у овим тако важним питањима по нашу привреду.

Свима жели срећан пут и да се у здрављу опет видимо!

Збор је закључен,

Сви реферати прилажу се овоме записнику, јер са њим стоје у вези.

Председник Привредничког Збора и
Српског Пољопривр. Друштва,
М. Савић

Секретари Збора,
Вића П. Матић
Мил. Ж. Вучковић
Т. Радичевић

Оверавају:
Милан І. Бајић, Панта Туцаковић, Макс. Богавац.

* * *

О слави својој добило је Друштво многе честитке од својих чланова, Подружина и осталих пријатеља наше пољске привреде.

А честитке су послали:

Његово Преосвештенство Епископ Жички, почасни члан Друштва из Краљева;

Подружина Крушевачка;

Подружина Моравичка из Ивањице;

Г. Радован Живковић, друш. економ из Петровца;

Г.Г. Милинковић свештеник, Раденковић учитељ, Дејановић општ. председник и Миладин Поповић земљод. из Св. Петке;

Г. Савић држ. економ и г. Маринковић помоћник држав. економа — из Власотинаца.

Ткачка Акционарска Радионица из Ужица;

Питомци Пољопривредне Станице;

Др. Ђорђе Радић, директор Рат. Школе у пензији, редовни члан Друштва;

Г. Веља Витровић Пред. Подружине Крушевачке, редов. члан Друштва;

Г. Драгослав Кедровић, апотекар из Крушевца;

Г. Огњан Луковић. држ. економ, ред. члан Друштвени из Трстеника;

Г. Благоје Тодоровић, управник Ратарске Школе, чл. Друштвени из Краљева;

Г. Јосиф Сточес баштован у Рат, Школи — из Краљева;

Г. Милорад Тодоровић, хон. марвени лекар при Ратарској Школи из Краљева.

Г. Висо Таловић из Краљева;

Г. Крста Илић, помоћ. држ. економа из Голупца;

Г. Јовановић држ. шумар из Краљева;

Г. Милош Коларовић, економ из Краљева;

Г. Теофан Карапанџић, економ из Краљева;

Г. Радомир Карапанџић, економ из Краљева;

Г. Драгомир Алимпијевић, трговац из Краљева;

Г. Лука Петровић, учитељ из Краљева;

Г. Димитрије Марић, економ из Краљева;

Г. Димитрије Здравковић, економ из Краљева;

Г. Радован Сретовић, економ из Краљева;

Г. Љуб. Ковачевић, рачуновођа Сточарског Завода — из Пожаревца;

Г. Велизар Поповић, држ. шумар из Бруса;

Г. Симирџић, свештеник из Бруса;

Г. Таса Филиповић, окр. марвени лекар, ред. члан Друштва из Смедерева;

Г. Јован Алексић, окр. марвени лекар из Богатића;

Ужичка Пољопривредна Подружина;

Г. Милош Миленковић, учитељ из Зајечара;

Г. Стева А. Дрињаковић, сврш. Ратарац из Ужица.

Г. Малиша Атанацковић, трговац — из Ужица.

Г. Риста Тешић, часовничар — из Ужица.

Управа Бугарског Земљоделског Друштва — из Софије;

Г. Витез Д-р. Молнар, референт воћарског одељења у Кр. Угарском Министарству Пољске Приврвде;

Г. Е. Годичрски референт у Кр. Угарском Министарству Пољске Привреде, почасни члан Друштва — из Будим-Пеште;

Г. Радивојевић из Куприје;

Г. М. Грковић, управитељ Винод. Воћ. Школе из Неготина,

Г. Рад. Нешић, проф. Винод. Воћ. Школе из Неготина;

Г. Ник. Белобрк, економ Винодељско-Воћарске Школе из Неготина;

Г. В. Бурјан воћар Винодељске Воћарске Школе из Неготина;

Г. Л. Сладековић, подрумар Винод. Воћарске Школе из Неготина;

Г. Петар Томковић из Тополе;

Г. Илија Петровић из Тополе;

Г. Здравко Петровић држ. економ из Кладова;

Г. Љубомир Савић, помоћ. економа из Кладова;

Стишка Пољопривредна Подружина из Пожаревца;

Г, Бранко Јевремовић, индустриј. члан утемељач Друштва;

Г. Владислав Костовић, трговац из Бечa;

Г. Јован Павловић, помоћ., држ. економа из Дервена;

Г. Радоје Вукашиновић, држ. економ из Александровца;

Г. Г. Рашко Радисављевић и Драгутин Јелисавчић из Бајине Баште.

ИСКРИДЕ

† Д-Р. ЈАРОСЛАВ ХЕЛИХ

САНИТЕТСКИ ПОРУЧНИК, ЧЛАН УТЕМЕЉАЧ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Неумитна смрт отргла је из наручја старе мајке и ожалошћене породице, узор сина, нежног брата, а из загрљаја другова одличнога, примернога друга, ретког радника и примернога државнога службеника.

Др. Јарослав Хелих, санитетски поручник, и члан Утемељач Српског Пољопривредног Друштва, напустио нас је у својим најбољим младићским годинама, баш у доба кад је био тако

потребан и својима и своме народу. Његову смрт с болом у души помињемо, жалећи што је неумитна судба покосила његов млађани живот онда, кад је тек отпочео успешно радити.

Покојни Јарослав један је од оних наших ђака који је своје школовање свршио редовним путем и увек био одличан ђак. Он је из реда оних ђака, који су први код нас свршили осморазредну гимназију. По положеном испиту зрелости пок. Јарослав уписао се у тадашњи природно-математички одсек наше Велике Школе и свршивши прву годину буде изабран за државног питомца по струци медицинској. Најпре је отпочео своје студије у Грацу, а за тим је прешао у Праг, где је промовиран на Прашком Универзитету на ступањ доктора целокупног лекарства.

Медицинске науке, које је јако волео, свршио је за прописано време и, повратив се у Отаџбину, постављен је за санитетског поручника, у коме га је звању и смрт затекла.

Као човеку, који је свој народ добро познавао и који је бавећи се више година на страни, имао прилике да се упозна са напретцима страних народа на пољу пољопривредном, није се могла измаћи велика делателност Српског Пољопривредног Друштва и његов користан рад по народ, па је, одвојио од својих скромних средстава, стотину динара, и уписао се за члана Утемељача Српског Пољопривредног Друштва. Овим је желео да помогне материјално колико толико Друштво, али је бадрим оком пратећи рад друштвени и неуморно радио где год је и кад год је могао живом речју, дајући савете српским земљорадницима: шта и како треба да раде, па да од овога посла и они вајде виде, и да од њих и сама држава користи има.

Покојник је спадао у ред ређих интилигентих људи, који је брзо запазио у коме правцу треба и мора да радимо, да би се што пре стање нашег земљорадника поправило. Он је, поред своје тешке лекарске дужности, налазио времена да се и пољском привредом бави и да проучава прилике у свима крајевима где се са службом бавио. Какав је пример за угледање био покојник и како би многи његови другови који се у народу непрестано баве могли умногоме да допринесу убрзапом напретку нашега земљорадника!

Српско Пољопривредно Друштво изгубило је у њему једнога свога врсног члана; породица нежног сина и брата; другови одличног друга и пријатеља; држава примерног чиновника и оданог службеника; земљорадник ретког пријатеља, а друштво достојног свога члана.

Са сузним очима, драги друже, осећајући искрено велики губитак који смо у теби изгубили, извршујем овим и своју пријатељску и другарску дужност, и с болом у души кличем:

Мир нека је пепелу твоме, добри Јаросдаве!

Лаки ти била српска земља, коју си тако жарко љубио!

Вечан ти помен међу друговима твојим и међу српским пољопривредницима!..

М. Н. Лук.

БЕЛЕШКЕ

Утицај наслеђа код млечних говеда. — По проф. Др. *Роберту* бикови који воде порекло од млечних крава т. зв. „млечни бикови,“ пренашају особину млечности на своје потомке. Тако *Роберт* вели, да је један бик, звани „Цезар“ из запата холандских млечни говеда, имао 9 потомака женског пола, чије су матере, на броју 9, давале укупно 21.998 литара млека, међутим њихове кћери — дакле потомци Цезарови одгајене под истим погодбама, дале су 26.478 литара, дакле више за 20·3%, што се једино има приписати наслеђеној особини од оца.

Исто тако, кћери млечног бика, званог „Рела“ 11 на броју, дале су просечно за 32·1% више млека од њихових матера, што, такође, даје необорива доказа, да је млечност наследна особина и да се преноси од оба пола родитеља.

Из овога се може лако увидити, *колико је важно обратити пажњу на избор приплодних бикова у запатима, којима је главни циљ производња млека.*

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управнога Одбора Српскога Пољопривреднога Друштва

држане 21 јула 1903 године у Београду

На овој седници били су: г.г Паја Т. Тодоровић, Алекса Љ. Поповић, Милош Х. Поповић, Нинко Јовановић, Јован М. Јекић и Илија Кремић.

Председавао најстарији члан одбора, г. Паја Т. Тодоровић.

I.

Прочитан је и усвојен записник прошле седнице.

II.

Прочитан је распоред награда, за одликовање излагача на Обласној Изложби у Ужицу, што га је израдио Изложбени Одбор друштвени, и по коме ће Друштво издати на име награда у новцу 2400 динара а у справама 2350 динара.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 25 јула 1903 год. у Београду

На овој седници били су: Председник Милутин Савић; благајник Јован М. Јекић; чланови Одбора: Паја Т. Тодоровић, Алекса Љ. Поповић, Алекса Живановић, Милан Јованић и Илија Кремић.

I.

Г. Председник саопштава, да је ова седница сазвата по братскоме усменом споразуму између Председника и чланова Управног Одбора да се посаветује о томе како би се остварила једнодушна искрена жеља коју сви чланови и пријатељи Српског Пољопривредног Друштва гаје а на име: да Друштво добије Највишу Заштиту Његовог Величанства Краља Србије Петра I. — Одбор је једногласно решио, да се надлежним путем измоли аудијенција код Његовог Величанства Краља Србије Петра I. у којој би Управни Одбор у име Друштва поднео срдачну и понизну молбу Његовом Величанству да би благоволео Друштво примити под Своје Моћно Покровитељство.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбо а Српског Пољопривредног Друштва

држане 29 јула 1903 године у Београду

Били су: Председник Милутин Савић, благајник Јован М. Јекић; члановм одбора: Др. Марко Леко, Паја Т. Тодоровић, Алекса Љ. Поповић, Нинко Јовановић, Илија Кремић и Димитрије Јосимовић.

I.

Прочитани су и усвојени записници седница одборских од 7 и 14 јула ове године.

II.

С дубоком захвалношћу саслушао је Одбор саопштење да ће Његово Величанство Краљ примити у ауденцију Управу друштвену која ће у име Друштва умолити Његово Величанство да би благоволео Друштво примити под Своју Највишу Заштиту.

III.

По предлогу изложбеног Одбора са ужичку Обласну изложбу решено је:

1. Прима се са захвалношћу сума од 3000 динара коју је Господин Министар Народне Привреде изволео дати да се као награда раздели.

2. Усваја се мишљење ужега Одбора о томе; да се избор грла повери Управитељу Сточарскога Завода, с тим да се умоли Господин Министар да му то нареди.

3. Усваја се такође предлог Одбора да награде из ове суме изда Оцењивачки Суд у Ужицу, на лицу места и по своме нахођењу.

4. За директора изложбе који ће у исто време обићи и изложбену област и уверити се о припремама, Одбор изабра г. Александра Мијоковића, секретара Министарства Народне Привреде, редовног члана овога Друштва и члана Управног Одбора.

На име дневнице одобрава му се по 10 динара на дан и подвоз по рачуну.

IV

Прочитају се Правила за оснивање Пољопривредног Музеја што су их по жељи Управе израдили чланови друштвени Милош Х. Поповић, Милан Јованић и Живко Шокорац.

Примајући у начелу ова Правила, Одбор решава да се хектографишу и ради проучења раздаду члановима Управе, па после да се нарочита седница сазове ради расправе у појединостима.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 26 августа 1903 године у Београду

Били су: Председник Милутин М. Савић, благајник Јован Јекић, чланови Управе: г.г. Др. Марко Леко, Паја Т. Тодоровић Нинко Јовановић и Илија Кремић.

I.

Прочитани су записници од 17, 21, 25 и 29 јула ове године који су и усвојени сем записника од 25 јула за који је решено да се према учињеним примедбама реконструише.

II.

Прочитан је извештај Господина Председника о ужичкој сточној изложби и Привредничком Збору.

Примљено са захвалношћу и да се што пре штампа.

III.

Поводом понуде Угарског Живинарског Друштва о суделовању о приређењу живинарске изложбе, решено је да се по жељи овога Друштва не може учинити пошто је намеравана живинарска изложба одложена, а стварању нових одељења о слави не може се предузимати, јер је програм утврђен.

IV.

Усвојен предложени додатак у изложбеној обзнани о сазиву Привредничког Збора о слави друштвеној.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 1 септембра 1903 године у Београду.

Били су: Председник Милутин Савић. благајник Јован М. Јекић; чланови Управе: г. г. Др. Марко Леко, Паја Т. Тодоровић и Димитрије Јосимовић.

I.

По предлогу Књижевног Одбора решено је, да се за Пољопривредни Календар хартија узме из државне штампарије и да се календар штампа у 9000 комада.

II.

По предлогу г. Председника решено је да се умоли Госп. Министар Народне Привреде за саопштење о мерама за приређење јубиларне изложбе која се по сазнању из новина намерава приредити приликом прославе стогодишњице првог нашег устанка за ослобођење под вођством славног Вожда српског Карађорђа.

А у исто време да се умоли Господин Министар за новчану припомоћ ради уделовања Друштва у овој изложби а нарочито са израдом описа историје наше Пољске Привреде.

III.

По предлогу благајника друштвеног решено је да се г. Сави Маринковићу правном референту шумарског одељења Министарства Народне Привреде даду бесплатно издања друштвена и Тежак за ову годину по захвалности за правне стручне услуге, које је Друштву с највећом готовошћу без икакве награде указивано.

IV.

По предлогу г. благајника да се нарочитом образложеном представком умоли Господин Министар Народне Привреде, да би изволео наредити, да се у буџет друштвени унесе нарочита позиција за помоћ Друштву овоме како би и Народно Представништво имало прилике да Друштву према важности његовог рада стави на расположење и потребна средства и како би Друштво могло према осигураној помоћи учинити благовремено распоред својих радова.

V.

По предлогу г. благајника, да се умоли Господин Министар Просвете и Црквених Дела, да би изволео као нарочиту позицију унети у буџет суму потребну за штампање Пољопривредног Календара и Тежака на које Друштво по закону право има, а међутим поред тог јасног законског прописа, Друштво мора да доплаћује за Тежак, а Пољопривредни Календар о своме трошку штампа, због тога што сума кредита која се Државној Штампарији за бесплатно штампање списа повлашћених корпорација, није довољна и Друштву се посве недовољан део из тога кредита одређује.

VI.

Председник подноси оставку г. Илије Кремића, члана Управе и секретара друштвеног, коју је поднео на вршење секретарске дужности због службених послова — Одбор решава да се г. Кремићу уважи оставка поднесена из поменутог разлога, који се за подношење оставке навео и да му се благодари на ревносном помагању Друштва у вршењу секретарске дужности. Иста да му се рачуна до данас као дана уважења оставке.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 14 септембра 1903 године у Београду

Били су: Председник Милутин Савић, благајник Јован М. Јекић, чланови Управе: г. г. Алекса Љ. Поповић, Паја Тодоровић, Алекса Живановић, Милош Х. Поповић, Илија Кремић и Милан Јованић.

I.

Прочита се реферат којим се саопштава Одбору, како ће се сутра изложити продаји имање Управе Фондова у Скели код Обреновца, које износи око 160 хектара и моли Одбор да се по саветује о томе, не би ли удесно било ово имање прибавити за друштвену потребу, ако би се стручним изасланством утврдило да би за то удесно било, као и цена угодна била.

Пошто је Одбор обавештењем г. г. чланова, којима је ово имање познато прибавио уверење, да имање о коме је реч, не би подесно било за друштвене потребе — Решио је да остане при ранијој одлуци, која је и програмом за ову годину обухваћена да се *у околини Београда* потражи осредње имање за оснивање друштвеног угледног добра.

У исто време примљена је са захвалношћу жеља г. Паје Т. Тодоровића и Алексе Живановића, чланова Управе друштвене да се уврсте као чланови у постојећем ужем одбору за прибављање имања за угледно добро друштвено.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 15 септембра 1903 године у Београду

Били су: Председник Милутин Савић, благајник Јован М. Јекић, чланови Управе: г. г. Паја Т. Тодоровић, Милош Х. Поповић, Нинко Јовановић, Милан Јованић и Димитрије Јосимовић.

I.

По предлогу Председника решено је да се за сада набави 500 кгр. семена француске луцерке, а за набавку у већем раз-

меру да се прибаве мустре оригиналне француске луцерке и прибаве потребни податци па онда др се коначно одлука реши.

II.

Прочита се понуда г. Ман. Полоњина, имаоца живинарског завода Кечкебету за испоручење кокошака од расе орпинктон за друштвени живинарник. — Решено да се из овог завода а по понуђеној цени од 20 круна од једног грла набаве четири кокошке и један петао од чуване расе орпинктон но с тим да се приликом наруџбине обрати пажња да грла буду развијена и за приплод способна. Грла да буду од пролетњег извођења а никако јесенчићи.

Председништво се овлашћује, да може подићи потребне зграде за смештај хране код живинарника. У случају да зграде не могу одмах бити готове, председништво се овлашћује да може узети потребне зграде за смештај хране под кирију.

III.

Прочита се позив Главног Савеза Српских Звмљорадничких Задруга на VIII Конгрес који ће се држати од 21—23 септембра ове год. у Неготину — Одбор реши: Да на овом Конгресу, као друштвени изасланици. заступају Друштво г. г. Милутин Савић, председник и Милан Грковић, управитељ Виноделско-Воћарске Школе у Букову — редовни чланови друштвени. Г. Савићу за одлазак на Конгрес признаје се по десет динара дневно на име трошкова и да му се накнади подвоз по рачуну.

IV.

Прочита се извештај одређеног Оцењивачког Суда по расписаном стечају за увођење напреднијег начина рада.

Ко рационално засеје и одгаји простор земље од 20 ари сочивом или грашком коме је рок пријаве протекао 1 јула ове године и по коме су се на време пријавили два такмичара.

Одбор усваја предлог одређеног Оцењивичког Суда и решава — да се првом наградом у осамдесет динара награди произвођач сочива. Г. Ставра Манчић виноградар из Ниша а другом наградом у шесет динара г. Мата Радојковић екон. из Сићева.

V.

По предлогу уредника Пољопривредног Календара за 1904 год. решено је — да се у Пољопривредном Календару за 1904 год. донесе слика Његовог Величанства Краља Србије Петра I. са Његовим говором и поздравном речју приликом пријема Друштва под Своју заштиту који је изашао у једном од скорашњих бројева Тежака.

Клише Краљеве слике да се узме од уредништва Домаћице коме по тражењу платити за услугу клишетом једну четвртину његове вредности.

VI.

Прочита се писмо Друштва за прераду биља, којим моли да Друштво поради да га привредници потпомажу у прикупљању потребног биља и растиња. Одбор реши — да се упути Ратарској Секцији на оцену и мишљење.

VII.

По предлогу уредника Тежака о награди радова штампаних у бр. 22, 23 и 24 Тежака за ову год. Решено је — Да се сви штампани радови у поменутим бројевима Тежака награде по утврђекој норми.

Књигу радова да овере чланови г. г. Нинко Јовановић и Димитрије Јосимовић.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 29 септембра 1903 године у Београду

Били су: Председник Милутин М. Савић, благајник Јован М. Јекић; чланови Управе: г.г. Паја Т. Тодоровић, Милош Х. Поповић, Милан Јованић, Нинко Јовановић и Димитрије Јосимовић.

I.

Пошто је надлежним путем утврђено, да је званичник овога Друштва Коста Ивковић, од неког извесног доба постао неуредан и у дужности неисправан, решено је да се из службе отпусти а за дан разрешења овлашћује се благајник.

II.

Уредник Пољопривредног Календара за 1904 г. саопштава Одбору да фирма Ангерера и Гершла у Бечу према поруџбини друштвеној није још израдила насловне слике за Календар, па предлаже да Пољопривредни Календар за 1904 годину изађе са обичним корицама — Одбор усваја предлог с тим да се од поменуте фирме тражи повраћај друштвених клишета за овај циљ послатих јој.

Уредник се овлашћује да хартију за корице избере.

III.

Благајник реферише да је одредио г. Михаила Петрића, друштвенога архивара да оде у Рогот, да присуствује берби кукуруза, и са наполичарима деобу изврши и кукуруз смести у кош — Одбор усваја поступак благајника и решава да се г. Петрићу, за пробављено време на овоме послу призна по седам динара дневно на име трошкова и подвоз плати по рачуну за одлазак и поврарак.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 6 октобра 1903 године у Београду

Били су; Председник Милутин М. Савић, благајник Јован М. Јекић, чланови Управе: г.г. Паја Т. Тодоровић, Милош Х. Поповић, Нинко Јовановић и Милан Јованић.

I.

Прочитани су записници одборских седница од 26 августа 1, 14, 15 и 19 септембра — Одбор прима записнике са мањим изменама.

II.

Благајник реферише да је друштвони службеник Коста Ивковић од 1 овог мес. напустио своју дужност и ако га администрација друштвена према ранијем решењу Одбора није разрешила због рачунских ствари — Решено да се Ивковићу рачуна плата до 1 овог месеца, као дана кад је сам дужност напустио.

III.

Администрација реферише о изјави Косте Ивковића у „Штампи“ којом извештава другове да је из друштвене службе отпуштен с тога што је одговорни уредник једног политичког листа, клеветајући Управу друштвену и поједине чланове — Решено да се пошље исправка којом демантовати његове наводе.

IV.

Прочитан је уводни чланак: Куд се дева државна помоћ у бр. 92 Београдских Новости којим се напада и омаложава рад Друштва представљајући поједине његове радове неверно — Решено је да се пошаље исправка и неистинити напади исправе.

V.

По предлогу уредника Тежака да се награде штампаних радова у бр. 25, 26 и 27 Тежака за ову год. одлучено је: — Да се штампани радови награде по утврђеној норми,

Књигу радова да овере г.г. Милош Х. Поповић и Нинко Јовановић чланови управе.

По предлогу уредника Пољопривредног Календара за 1904 годину о награди радова штампаних у Пољопривредном Календару за 1904 год, — Одбор је усвојио предлог и решио.

Да се награде:

За Пасхалије, покретне празнике и црквени Календар г. Тома Стојадиновић свештеник, одсеком са 50 динара.

Искрице и тарифирање главних пољских и домаћих производа, на државним железницама са по шесет динара од штампаног табака.

Чланци: Плуг подривач, екстирпатор и скарификатор; Репица; О пиварском јечму и његовом гајењу; Коров и његово уништавање; Морска репа; О колери и дифтерији код живине; О производњи свежег масла на мањим имањима; о трешњи, О подизању винограда на стрменитим положајима; Подизање храстове горе сејањем; Поуке о чувању здравља, са по осамдесет динара од штампаног табака. Кратке поуке од стр. 107. па до закључно Проба јаја на светлости; Заслужни људи за српску пољску привреду; Важније биљне болести и штеточине крушкова пипа, крушкова

зоља; Велики мразовац; Пољопривредне установе и удружења; Практична Шумарска Школа; Државни шумски расадници и шумске управе по седамдесет динара од штампаних табака.

Уреднику Календара за уређење, држану коректуру и све његове написе штампане у истом одсеку са две стотине динара. За време одређивања награде уреднику, овај није седници присуствовао.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 7 октобра 1903 године у Београду

Били су: Председник Милутин М. Савић, благајник Јован М. Јекић, чланови Управе: г.г. Паја Т. Тодоровић, Милош Х. Поповић, Милан Јованић и Нинко Јовановић.

I.

По прочитању понуда *решено* је да се повез Пољопривредног Календара за 1904 годину уступи овд. Књиговезачко Картонашкој Задрузи. Повез да се изврши са жицом по понуђеној цени од 1·50 дин за 1000 табака, а два примерка повезати у фином повезу, за Његово Величанство Краља и Његово Височанство Кнеза Црне Горе.

II.

По предлогу благајника да се фонд за набавку плавог камена претвори у златну монету пошто је ажија мала, Одбор је *решио* — Да се фонд за набавку плавог камена из сребрне замени у златну монету. Ажију исплатити из овогодишњег прихода од плавог камена.

III.

По питању благајника хоће ли се друштвеним изасланицима на ужичку обласну изложбу, говеди, оваца, коза и њихових производа, признати по један дан више, због изласка на Златибор, но што им је ранијим решењем Управног Одбора било одређено решено је — Признаје се изасланицима и девети дан проведени на овоме путу.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 13 октобра 1903 године у Београду

Били су: Др. Марко Леко, који је и председавао, благајник Јован М. Јекић, чланови Управе: Милош Х. Поповић, Милан Јованић и Нинко Јовановић.

I.

За директора изложбе која се приређује о слави друштвеној који ће руководити у споразуму са изложбеним Одбором свима пословима око приређења изложбе славске и свечаности изабран је члан Управе г. Милош Х. Поповић.

II.

Овлашћује се председништво да изврши избор чланова Оцењивачког Суда за VII Поучну изложбу с тим да за овај циљ може узети само двојицу из унутрашњости.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управог Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 20 октобра 1903 год. у Београду.

Били су: Председник Милутин Савић; благајник Јован М. Јекић; чланови Управе: г.г. Милош Х. Поповић, Нинко Јовановић, Милан Јованић и Илија Кремић.

I.

По предлогу г. благајника *решено* је, да се г. Светолику Петковићу, државном економу призна издатак у 16·95 дин. за пасош за иностранство због набавке живине за живинарник.

II.

Благајник реферише да је Друштво добило акт од Управе Државне Штампарије, којим се извештава Друштво, да је кредит за штампање Тежака исцрпљен, и да се овај више неће штампати док се не плати — Решено да се Тежак и даље уредно штампа и ова по рачуну плати из друштвених средстава.

III.

По питању о припремању изложбе о слави друштвеној — Одбор је овластио Председништво да у споразуму с благајником и изложбеним Одбором уради све што треба. да изложба што обилатија буде, одобравајући уједно и потребне издатке у границама буџетске могућности.

IV.

По тражењу г. Светолика Петковића, бившег Управника добра Друштвеног да му се исплати тантијема, *решено* је, да се изнађе уговор па онда предмет на решење изнесе.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 27 октобра 1903 године у Београду.

Били су г.г. Председник Милутин Савић. благајник Јован М. Јекић; чланови Управе: г.г. Паја Т. Тодоровић, Милош Х. Поповић, Нинко Јовановић и Илија Кремић.

I.

На место г. Благ. Д. Тодоровића управ. Ратарске Школе, који због школских послова није могао добити одсуство, изабран за члана Оцењивачког Суда за свеже воће г. Антонија Мајеровића, државни економ из Аранђеловца, коме се признаје на име трошка по 10 дин. дневно, за проведено време као и накнада подвозних трошкова по рачуну при одласку и повратку.

II.

Ради што скоријег оснивања Пољопривредног Музеја решено је да се потребни предлози за уређење и прве набавке и предрачуни за почетно уређење прибаве.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 3 новембра 1903 године у Београду.

Били су: Председник Милутин М. Савић; чланови Управе: г.г. Паја Т. Тодоровић, Алекса Љ. Поповић, Нинко Јовановић, Милан Јованић, А. Мијоковић и А. Живановић.

I.

Изнесе се на дневни ред питање о распореду изложбених предмета VII поучне изложбе, и — *Решено је*, да се са изложбених предмета учини овакав распоред:

1. Свима излагачима који су тражили да им се изложени предмети врате, вратити им.
2. Прераде од веће вредности, и у већој количини него што је програмом предвиђено, да се такође врате излагачима.
3. Од воћа да се издвоји и нашој Огледној Станици преда ради анализе једна колекција јабука.
4. Од ораха једна колекција да се пошље државним расадницима.
5. Једна колекција индустријских биљака и полупрерађевина да се уступи бесплатно музејима Трговачке Академије и Царинарнице Београдске а остало, сем кромпира, да се задржи за наш Пољопривредни Музеј.

Кад се све то сврши остатак воћа и осталих производа да се прода јавним надметањем и приход унесе у благајну друштвену.

Издвајање воћа према горњем програму да изврши комисија у коју да уђу г.г. Борисав Тодоровић, Милан Бајић, Светолик Петковић и Димитрије Буринчић.

II.

Г. Димитрију Буринчићу референту за ланарство и конопљарство Привред. Збора и члану одбора Оцењивачког Суда и г. Михаилу Витровићу, референту млекарства истога Збора *одређује се* на име дневнице по 10 дин. дневно од дана доласка па до дана повртатка закључно и подвозни трошак по рачуну.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 13 новембра 1903 године у Београду

Били су: Председник Милутин Савић, благајник Јован М. Јекић, чланови Одбора: г.г. Др. Марко Леко, Алекса Поповић, и Милош Х. Поповић.

I.

О позиву Српског Лекарског Удружења *решено* — Да се умоли Председник г. Милутин Савић, за учешће у раду одбора, за организацију првог српског Конгреса лекара и природњака.

II.

Извештај друштвеног питомца г. Радосава Спасовића, о положеним испитима, Одбор прима к знању, и поставља га за вршиоца дужности другог секретара друштвеног с месечном платом од 120 динара, која се има рачунати од дана ступања на дужност.

III.

По молби друштвеног питомца г. Радосава Спасовића да му се призна стипендија за месец октобар у ком је полагао испит и завршио школовање, Одбор решава да се г. Спасовићу изда стипендија за октобар.

IV.

О делу „Храњење стоке“ од г.г. Паје Т. Тодоровића, инспектора Министарства Нар. Привреде, и Петра Тодоровића марвеног лекара, *решено* да се умоле г.г. Душан Спасић редован члан и Алекса Поповић, члан Управе да о овом делу поднесу оцене.

V.

О набавци плавог камена, семена и рафије за наступајућу сезону, *решено*, да се у овој години семе набави без конкурса пошто је искуством утврђено, да је набавка овим путем неподесна. По претходном испитивању послатих мустри, да се набави из француске 5000 кгр. луцерке а из мађарске 10.000 кгр. Остале врсте семена да се набаве као и у прошлој години.

За набавку плавог камена у количини од 120.000 кгр. а рафије у 20.000 кгр. да се распише конкурс.

VI.

По реферату благајника, *решено* да се одобри издатак од 155 динара за оправку крова друштвеног Павиљона.

VII.

Извештај о стању благајне за октобар ове године, Одбор прима к знању.

VIII.

По предлогу благајника, *решено* да се одобри издатак у 8 динара за двојицу послужитеља, који су послуживали госте.

Уз овај број иде и Садржина „Тежака“ за 1903 годину.

ОГЛАСИ

ПРВО СРПСКО И ЈЕДИНО ДОМАЋЕ ДРУШТВО

ЗА ОСИГУРАВАЊЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

ОСИГУРАВА:

живот људски на више начина, као на случај смрти (доживотно), на случај доживљења, на случај доживљења и смрти, мираз деци и т. д.

Противу пожара, грома и експлозије: разне зграде, индустријска и занатлијска предузећа, робу покућанство и т. д.

Услови су најповољнији

Ближа обавештења даје Задруга у Београду, а у унутрашњости новчани заводи, овлашћени агенти и повереници за осигурање.

Осигураницима из унутрашњости олакшано је плаћање и тиме, што је за сваку варош овлашћен бар по један новчани завод, ради примања уплата за осигурање. И према томе, ниједан осигураник из унутрашњости није дужан слати уплате у Београд и излагати се трошковима око поштарине.

Полице за осигурање зграда противу пожара Београдске Задруге примају се као гаранција за зајмове Управе Фондова.

30—36

Преглед 35. и 36. броја Тежака. *Чланци:* Слава и VII Поучна Изложба и Привреднички Збор. — *Подлистак:* Мара Живинарка (свршетак). — *Искрице.* † Д-р Јарослав Хелих— *Белешке — Друштвени и Подружински послови. — Огласи.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ПОЗИВ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДУРШТВО

држаће свој

XXXV ГЛАВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР

на три Јерарха (30 јануара) 1904 године у 9 часова пре подне у дому друштвеном (Немањина улица бр. 11).

Дневни је ред према чл. 45 друштвених Правила овај:

1 Председник или његов заменик (чл. 24 друштвених Правила) отвара Збор;

2 Подноси се извештај о раду Управног Одбора, у који улази и годишњи рачун о приходу и расходу;

3 Председник подноси на решење писмене предлоге Одбора, Подружина и појединих чланова, а за тим долазе предлози појединих чланова на самоме Збору;

4 Бирају се чланови Управе (чл. 20 и 21 друштвених Правила) на место оних који одступају;

5 Подноси се предрачун прихода и расхода за 1904 годину, која почиње 1 јануара исте године; и

6 Бирају се редовни и почасни чланови.

Позивају се друштвени чланови, Пољопривредне Подружине и њихови чланови и сви остали привредници и пријатељи Друштва и наше пољске привреде, да дођу на овај Збор.

Бр. 8189. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 11 децембра 1903 године. У Београду.

Г. II
РПІ
53

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 26689

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:

Од броја 1 до броја 6 закључно: **Јован Јекић, Илија Кремић, Милан Т. Грковић, Милан Ј. Бајић.**

Од броја 6 до 36 закључно: **Паја Т. Тодоровић, А. Љ. Поповић, Јован Јекић, Илија Кремић.**

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

Од броја 1 до броја 6 закључно: **Александар М. Секулић.**

Од броја 7 до конца године: **Милутин М. Савић.**

ГОДИНА XXXIV

ПОКЛОН
УНИВЕРЗИТЕТСКОЈ БИБЛИОТЕЦИ
ОД
Г. Срп. Пољопр. Друштва

У БЕОГРАДУ
ШТАМПАНО У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ
1903.

ПРЕГЛЕД

САДРЖИНЕ „ТЕЖАКА“ ЗА 1903 ГОДИНУ

ОБЈАСЊЕЊЕ: (чл.) значи да је рад штампан у *Тежаку* као *чланак;* (бел.) као *белешка;* (гл.) као *гласник;* (подл.) као *подлистак;* (искр.) као *искрице;* (пит. и одг.) као *питања и одговори.*

А. ПО ПИСЦИМА

САРАДНИЦИ

Администрација. — Извештај о раду Српског Пољопривредног Друштва у 1902 год. стр. 1. — Записници Седница Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва 23, 55, 118, 134, 167, 191, 215, 223, 262, 289, 290, 291 и 292 — Нови редовни чланови (гл.) 45. — Управа Српског Пољоприв. Друштва (гл.) 45. — Записник XXXIV. Главног Годишњег Збора Српског Пољопривредног Друштва (гл.) 45. — Семе од морске репе (обзн.) 46, 55. — Важно за привреднике (обзн.) 46, 55. — Претплатницима Тежака 47, 55, 64. — Уредништво Тежака итд. 47, 55, 63. — Буџет Српског Пољопривредног Друштва за 1903 годину одобрен на XXXIV Главном Годишњем Збору 30 јануара ове године 47. — Нова књижара (гл.) 53. — Плави камен (обзн.) 55, 63... — Нова Управа Подружинска (гл.) 62. — Програм за рад Српског Пољопривредног Друштва у 1903 год. 62. — Милован Трифуновић (гл.) 74. — Сарадницима Тежака 85. Прокламација Владе Краљевине Србије 122. — Прокламација Његовог Величанства Краља *Петра I* Српском Народу 129. — Позив на обласну изложбу говеди, оваца, коза и производа ових врста стоке у Ужицу 17 и 18 августа ове године 173. — Краљевска Заштита Српском Пољопривредном Друштву (чл.) 177. — Извештај изасланика Српског Пољопривредног Друштва, који су проучавали пољопривредне прилике у Крајини, Црној Реци, Тимоку и Пиротском Округу и узроке привременом исељавању народа 203. — Поука о колери пернате живине (чл.) 218. — Један важан распис Господина Министра Народне Привреде (гл.) 222. — Мишљење о мерама, које треба предузимати да се сузбије штета од поплава (Прилог *Тежаку* бр. 29). — Слава Српског Пољопривредног Друштва, VII Поучна изложба и Привреднички Збор. —

Атанацковић М. — Шта утиче на добро примање расађених воћака и на развијање њихових жила? (чл.) 60. —

Бајић Ј. Милан. — Поводом реферата А. М... Анализе румунске пшенице (гл.) 45. Из сирарства (предавање) 233. —

Богавац Т. Максим. — Одликовања (гл.) 52.

Виторовић Р. Михаило. — Бернска Млекарска Школа у Рити-Цоликофену (допис) 166. —

Васић Миливоје Д-р. — Пројект прихода и расхода државних шума Краљевине Виртенбершке за 1903 годину (гл.) 53. — Шума вароши Сент Галена (гл.) 54. — Државне шуме Краљевине Пруске (гл.) 54. —

Гавриловић Љ. Светозар. — Правила Данске Задруге за извоз јаја (Danks Andels Aegexport) (подл.) 76. — Кобиле за запат (чл.) 80. — Правила за Подружину бр. . . Данске Задруге за извоз јаја (подл.) 98. —

Главинић Д. Коста. — Упрошћена Главинићева Сушница (чл.) 185, 194. —

Глигоријевић Андра. — Један модерни млекарник у Чешкој (допис. из Течена на Лаби, Краљевина Ческа) 69. — Берба и сортирање воћа — цртице с једнога академског предавања у Чешкој (чл.) 147. —

Грковић Т. Милан. — Поздравна реч гостима Винодељско-Воћарске Школе на дан славе школске 1 фебруара ове године (подл.) 36. —

Давидовић М. Љубомир. — Непријатељи слатководних риба (по (Ekstein-у) (чл.) 164. —

Драгашевић Јован. — Називи и речи из области пољопривредне 54, 62, 69, 176. — Људи сејте воће (чл.) 58. —

Дуњић Милан. — Употреба дивљег кестена (чл.) 182. —

Ивковић Коста. — Добро ђубре за поврће и цвеће у саксијама (бел.) 52. — Одгајивање живине (чл.) 59. — Ђубрење ружа (бел.) 116. — О сушењу меса (бел.) 221. —

Јекић М. Јован. — † Алекса Стојковић, члан оснивач и редован члан Друштва.

Јовановић К. Драгутин. — У прилог подизања нашег Виноградарства (чл.) 65. —

Јовановић С. Никола-Американац. — Будућност вина за мешање (чл.) 217, 229. Обнављање винограда на кречном земљишту (чл.) 251. —

Јовановић Нинко. — О избору земље за дуван (чл.) 97. — О избору положаја места за гајење дувана (чл.) 105. — Извођење дуванског расада (чл.) 114. — Сејање дуванског семена (чл.) 123. — Неговање расадника за дуван и избор врсте дувана (чл.) 138. —

Јосимовић Димитрије. — Једна лепа појава за унапређење пољске привреде (чл.) 139. — Плуг прашач и огртач у запрези с једним волом (чл.) 148. — Утицај светлости на пораст и родност воћних дрвета (чл.) 154. —

Кремић Илија. — Похвалан корак (гл.) 150. —

Куртовић П. Милослав. — Одговор на белешку: Цариградски Гласник у своме бр. 37 од 12 Септембра доноси ову вест „Свиларство“ (гл.) 246. —

Кучнарић Савко. — Да познаш да ли је добро семе за сађење црног лука — арнаутик (бел.) 238. —

Лапчевић Драгиша. — Припремање прућа за плетарство — извод из једнога предавања на учитељском курсу — (чл.) 66.— Савез Руских Друштава за Пољопривредне Сврхе (гл.) 85. — Књижар за пољопривреду Књижовност (гл.) 117. — Мара Живинарка (подл.) 218. —

Лукићевић Н. Милош. — Постављења и премештаји по струци пољопривредној (гл.) 22, 44, 52, 95, 101. — Помоћници државних економа (гл.) 22, 45. — Гајење гусака (чл.) 26. — Грађевинари у животињскоме свету (чл.) 28. — Пазите на ватру и светлост (искр.) 30. — Како треба да изгледа стока коју хоћемо да гојимо (бел.) 30. — Крв је врло добра храна за домаћу живину (бел.) 30. — Засађујте вишње по пашњацима, косама и странама итд. (бел.) 31. — Пољопривредна настава у руској војсци (гл.) 31. — Гајење жита у Сједињеним Северо-Америчким Државама у години 1895—1901 (гл.) 31. — Колико има шуме у Сједињеним Северо-Америчким Државама (гл.) 32. — Дрљање ливада, пашњака и детелишта (чл.) 33. — Златна правила за гајење пиварског јечма (чл.) 34. — Које је село добро уређено и има ли каквих знакова по којима се то одмах може познати? (искр.) 36. — Шта вреди једно птичије гнездо? — (бел.) 37. — Највећи кромпир на свету (бел.) 37. — Лек од гари, снети (бел.) 37. — Преглед обрађеног земљишта у Немачкој Царевини (гл.) 39. — Како треба орати (по Бему) (чл.) 42. — † Војислав С. Марковић (искр.) 43. — Две главне разлике између стајског и вештачког ђубрета (бел.) 43. — Доживотни члан Сената (гл.) 44. — Пољопривредне Велике Школе за жене — домаћице (гл.) 45. — Употреба бикова за рад (бел.) 51. — Поуздано средство да зечеви воћке не штете (бел.) 52. — Како најлакше да се уништи грашкар? (бел.) 52. — Међународна Пољопривредна Изложба у Бечу (гл.) 53.— Пољопривредна Изложба у Прагу (гл.) 53. — Колико је Италија у 1901 и 1902 години произвела грожђа? (гл.) 69. — Искрице 82. — Француски сир „Рокфор“ и Ларзак овца (бел.) 83. — Најбоље расе страних кокошака (гл.) 84. — Српска Извозна Трговина и Аустро-Угарска Монархија, разређена предавања Божидара Никашновића (књижев.) 86. — Сејање кукуруза — напомене у своје време — (чл.) 89. — Насађивање кокошака (искр.) 93. — Одбијање ждребади (бел.) 95—105. — Изложба воћа, воћа и поврћа (гл.) 95. — Ковачки Курсеви у Чешкој (гл.) 101. — Производња масла и увоз масла у Енглеску (гл.) 102. — Храњење домаће живине (искр.) 108. — Поступање с кокошкама које смо из дальних крајева набавили (бел.) 109. — Личне вести (гл.) 110. — Један веома важан и користан распис Господина Министра Народне Привреде (гл.) 110.— Грашкар и његово сузбијање (чл.) 115. — Млекарска Удружења у Аустрији (гл.) 117. — Семе од дулека (бундева) може се увек добро продати (бел.) 126. — VIII. Конгрес Српских Земљорадничких Задруга (гл.) 127. — Коров треба пољопривредници свуда да

уништавају (бел.) 133. — Колико је произведено вина на целој земљи у 1902 години (гл.) 133. — Млекарски Курс за слушаоце пољопривредних наука у Клајнхоф — Тапиау (гл.) 143. — Како се најлакше, најбоље и најсигурније може сачувати семе градинарских биљака? (бел.) 150. — *Здравље као привредна чињеница* од Др. Милана Јовановића-Батута, професора Велике Школе и *Винарске Задруге* (Задруге за негу вина — Подрумарство) од Милутина М. Савића, начелника Мин. Нар. Привреде у пензији (књижев.) 150. — Гајење репице (Brassica napus oleifera) (гл.) 201, 210 — Извоз живине и јаја из Бугарске, упоређен са извозом живине и јаја из Србије за последњих десет година (1892—1902) (гл.) 205. — Багрем је врло корисно дрво (бел.) 207. — Пазите на своје подруме за вино (бел.) 207. — Извоз грожђа из Мађарске у 1901 и 1902 години (гл.) 208. — Какав принос које воће даје? (бел.) 214. — Осми Конгрес Српских Зеољорадничких Задруга (гл.) 214. — Млекарске Задруге у Мађарској (гл.) 215. — Нов Министар Народне Привреде (гл.) 222. — Правила за Повртарске и Градинарске Курсеве у Цириншком Кантону (гл.) 231. — Живинарство у Мађарској (гл.) 238. — Комисија за израду пројекта Закона о обезбеђивању усева и плодова од штета од града (гл.) 255. — † Др. Јарослав Хелих, санитетски поручник, члан утемељач Српског Пољопривредног Друштва (искр.) 287. —

Манојловић Ф. Милан. — Изреке из области Пољопривредне (чл.) 69.

Матић П. Вића. — Још један начин правилног сађења винограда (чл.) 154.

Марковић Јован. — Сточна репа (чл.) 17. —

Мијковић Александар. — Сузбијање туберкулозе-сушице — код говеди (чл.) — Рентгенови зраци као средство да се утврди, да ли постоји туберкулоза (бел.) 38. — Подмлађивање дудових дрвета (чл.) 77. — Напомене одгајивачима живине-кокошака (чл.) 78. — Стрижа оваца (чл.) 114. — Употреба вештачког ђубрета (чл.) 178. —

Миленовић М. Милен. — Да ли у истини крмаче које се ма кад носе на колима остају бесплодне? (пит. и одг.) 207. —

Нешић А. Радомир. О насађивању кокошињу (чл.) 98. — Један прост начин да се за неколико минута одреди клицавост код јечма (бел.) 100. — Једно средство да се млечност лоших музара повећа (бел.) 116. — Како ћемо повећати принос јаја, а да бројно стање живине не повећамо? (чл.) 124. — О заоравању стрњике и припремање земљишта за усев (чл.) 161. — Одгајивање пилића (чл.) 173. — Кад треба повр̂ње заливати (чл.) 182. — Да ли је боље мусти краве два или три пута преко дана? (бел.) 221. — Ораницу (живицу) треба постепено подбуљивати (чл.) 266. — Утицај наслеђа код млечних говеда (бел.) 288. —

Обрадовић Милан. — Притке за винограде (чл.) 26. —

Окановић М. — Средство против свињских бољетица (бел.) 22.

Партоњић Ђ. Софроније. — Стратификовање (ожиљавање, пилење) зрелих калама на отвореном пољу (чл.) 149. —

Пешић М. С. Ранко. — Наше Ливадарство (чл.) 76. — Производња дулека (чл.) 79. — Подмлађивање губеревачке државне шуме (чл.) 131. — Црни тр̂н (бел.) 143. — Нешто о сејању четинара (чл.) 210. — Канадска топола (Populus monilifera) (бел.) 222. —

Петковић С. Павле. — Нешто о допуњавању — доливању — буради вином (чл.) 34. — Црна Тамњанмка вреди ли хвале и одакле се може набавити (пит. и одг.) 183. — Вековн апарат за укувавање воћа при справљању компота (конзерви) (чл.) 211. —

Петковић Светолик. — Извоз свежег воћа у 1902 години из округа подрински (чл.) 17. — Да ли боље рађају шљиве мајарке, које су калемљене на подлози џанарике или мајарке које су подигнуте из свог семена? (пит. и одг.) 94. —

Петрић Михаило. — Како би требало да се постарамо за сталну проходњу нашем грожђу на страним трговима па да и произвођачи имају рачуна да своје грожђе дају и по нижој цени овде ономе, који би извозио (пит. и одг.) 189, —

Поповић Т. Мил. — Шта вреди шума? (допис из Јежевице) 124. —

Поповић А. Сретен. — Десет основних правила при гајењу живине (чл.) 67. — Конзервирање млека мразом (чл.) 123. — Кад се гуске не смеју појити? (бел.) 126. —

Радић Ђорђе Др. — Воће у домаћем лекарству (бел.) 21. — Неколико поузданих средстава противу „надуна“ (бел.) 21. — Како се чисте посукнуле фламе (бел.) 21. — Најбоље ланено семе (бел.) 21. — Шта да се ради с „птићима“ кад се воћке пречишћавају? (чл.) 29. — О укрштању кокошака с привредног гледишта (чл.) 75. — О сејању лана (ћетена) (чл.) 81. О води за заливање (чл.) 92. — О справљању буњишта и ђубрењу ливада са њим (чл.) 92. — Јапански краставац (чл.) 97. — Кад треба одсећи код ружа оно парче дивљег стабла (чапур) више накалемљеног окца? (бел.) 101. — „Будимка“ није „Сенабија“ — нити је „Сенабија“ „Будимка“ (чл.) 105. — Наши добротвори и штеточине — Кртица (подл.) 114. — Зашто бивају краставци горки? (бел.) 116. — Зашто порашћују воћке после сађења неколико година добро а после никако? (чл.) 138. — Моји савети за гајење повр̂ња (чл.) 146. Пчеле и воће (подл.) 148. — О ротквама (чл.) 155. — О сасецању кромпировог стабла (бел.) 156. — Најновији нож за очење (чл.) 172. — О производњи и нези целера (чл.) 189. — Ранка шљива Цар (The Czar) (чл.) 236. — О погрешкама које се чине при риљању (чл.) 236. — Талијанска гуска (чл.) 245. О митарењу наших кокошака (чл.) 253. —

Ранојевић Никола. — Два непријатеља дувану, аламанка и штрока (чл.) 212. — Црвена рђа (пламењача) на лишћу шљиве (чл.) 213. —

Савић М. Милутин. — Воће у Србији (чл.) 49. — Резање лозе (чл.) 49. — Поука о засађивању дуда (чл.) 51. — Једна нова опасност нашем воћу (чл.) 58. — Извештај изасланика Српског Пољопривредног Друштва о конгресима и изложбама у Угарској 1902 године (прилог Тежаку). — Особита врста грожђа на Балкану, то је „Једиверен“ (бел.) 61. — Виноградарима и пољопривредним Удружењима (гл.) 61. — Досадашња повлашћена фирма за Свиларство у Лапову, прећиће у руке Акционарског Удружења (гл.) 61. — VII Међународни Пољопривредни Конгрес у Риму (гл.) 61. — Прскање против гусеница (бел.) 68. — Друштво за клање и прераду стоке (гл.) 68. — Сејање дудовог семена и подизање живе ограде дудове (чл.) 74. — Употреба питомог кестена (А. С. Фархи повластичар Свиларског Индустријског Предузећа и добротвор нашег Друштва у Лапову итд.) (бел.) 83. Гроф Сечењи о Свиларству (бел.) 83. — Млекарски курс у Смедереву (гл.) 84. Одломци из Аграрне Политике од М. Т. Грковића (књижев.) 86. — Прерада Воћа за школу и народ од Благ. Д. Тодоровића (књижев.) 102. — Мађарска влада за Свиларство (гл.) 201. — О раздавању семена свилобуба, мразу, голубачкој мухи и предавању држ. економа (допис из Лапова) 102. — Седми Међународни Пољопривредни Конгрес у Риму (подл.) 106, 124, 130, 140. — Виноград засађен на заравањима или одморцима (терасама) (чл.) 108. — Изложба живине у Софији, у Бугарској (гл.) 117. — Стогодишњица Либигова (гл.) 118. — Колера код пилежи (бел.) 133. — Славонско Пољопривредно Друштво у Осеку (гл.) 133. — Агрономска и геолошка испитивања у Мађарској (гл.) 133. — Сетимо се дудова (бел.) 142. — Славенска Пољопривредна Књижевна Заједница (гл.) 150. — Лапово, средина свиларска (допис) 150. — Аудијанција Управе Друштвене код Његовог Величанства Краља (гл.) 156. — Путови за пољопривреду и кулук (чл.) 161 — О живинарнику у Роготу (чл.) 161 — Зашто на београдску пијацу не доносе Динку (Пловдинку) кад је она тако лепо грожђе за јело? (пит. и одг.) 165. — Задруге подрумарске за негу вина (гл.) 165. — Коста Главинић, изабран за преседника Општине (гл.) 183. — Сазнали смо 184. — У једној привредно напредној земљи основано је пре 7 година Удружење које сад има 18.000 чланова (гл.) 184. — У Ужицу одржана је 17 ов. мес. изложба стоке, а 18 договор о унапређењу Сточарства (гл.) 208. — Набавка детелине (гл.) 200. — Једно велико имање (гл.) 208. — Венчачка Задруга за заједничку негу вина (гл.) 208. — Уређење трговине сировим воћем (чл.) 225. — О сортирању воћа (бел.) 231. — Цариградски Гласник о Свиларству (гл.) 232. — Подаци о закону народног благостања (гл.) 238. — На Петровској Скупштини (гл.) 238. — Војник и Привредник (чл.) 242. — О Српској Шљиви (чл.) 243. — Нацрт прописа за воћну изложбу и трг (чл.) 244. — Предлог о изради јабуковаче (чл.) 244. — Привреда у очима Краља, Народног Представништва и Краљеве Владе (гл.) 247. — Виноградарска криза у Смедереву (уједно одговор неким виноградарима на њихове жалбе). (чл.). 247.

† **Савић Миљко,** економ. — Торине треба одмах заорати (чл.) 42. —

Секулић М. Александар. — Поклон Француском Пољопривредном Друштву (гл.) 22. —

Симоновић И. Јован. — Жиропаља (чл.) 181. —

Стаменковић И. Никола. — Пројект за исушавање Југо-Источног Срема (подл.) 42. —

Стојковић Н. Велимир. — О хлорози (жутици) винове лозе (чл.) 19. — О справљању бордовске чорбе и о прскању противу пламењаче (пероноспоре) (чл.) 194. —

Стојановић Ж. Ђорђе. — Падавица, капља, код винове лозе (чл.) 245. — Дужина резница (бел.) 270. — Фабрике за конзерве јаја у Бугарској (гл.) 270.

Симић П. — Подаци о неким сортама грожђа.

Станојевић Милош. — Треба ли сејати или садити шуме?

Стевановић Љубомир. — Одбрана усева од врана (бел.)

Тодоровић Д. Благоје. — Одабирање свилених мехурака за поправку расе (бел.) 142. — Свиларство у Француској (гл.) 156. — Свиларство у Русији (подл.) 172. — Које дрвеће треба подизати поред ђубришта (бел.)? 190. Важније справе за љуштење воћа и повр̂ња (чл.) 197. —

Тодоровић Т. Павле. — Прошлогодишња производња лозе у државним лозним расадницима (гл.) 22. — Извештај изасланика Српског Пољопривредног Друштва о конгресима и изложбама у Угарској 1902 године (прилог Тежаку). — Трећа Конференција руководаоца лозних расадника (гл.) 84. — Јабуке и крушке у Вертембершкој (бел.) 116. — Стратификовање калемова у јагодинском лозном р саднику (чл) 130, 138. — Отело пропада од филоксере (гл.) 130. — Плетарски курс код малолетних осуђеника (гл.) 133. — Крвава ваш у Бугарској (бел.) 175. — Распис о брању и извозу летњег воћа (гл.) 175. — Најновији пољопривредни покрет у Бугарској (подл.) 178, 186, 194. Прописи за извоз свежег (сировог) воћа (гл.) 190. — Издавање лозе из државних лозних расадника (чл.) 199 —

Шокорац Живко. — Први Српски Министар Народне Привреде (чл.) 122. — Краљев Рођен-дан (чл.) 146. —

Б. ПО АЗБУЧНОМ РЕДУ

I. Од општег значаја

	СТРАНА
Аудијенција Управе Друштвене код Његовог Величанства Краља Петра I. (гл.)	156
Бернска Млекарска Школа у Рити-Цоликофену (допис)	166
Војник и привредник (чл. са сликом)	242
Грађевинари у животињском свету (подл.)	28
Досадашња повлашћена фирма за свиларство у Лапову прећиће у руке Акционарског Удружења (гл.)	61
Закон народног благостања и подаци (гл.)	238
Извештај о раду Српског Пољопривредног Друштва за 1902 годину	1

	СТРАНА
Извештај Пиротске Пољопривредне Подружине за 1902 годину	151
Извештај изасланика Српског Пољопривредног Друштва о Конгресима и Изложбама у Угарској 1902 године	прилог
Извештај изасланика Српског Пољопривредног Друштва, који су изучавали пољопривредне прилике у Крајини, Црној Реци, Тимоку и пиротском округу и узроке привременом исељавању народа	203
Изреке из области пољопривредне	69
Извоз живине и јаја из Бугарске, упоређен са извозом живине и јаја из Србије за последњих десет година (1892—1902) (чл.)	205
Једна лепа појава за унапређење пол. привреде (чл.)	139
Књижар за пољопривредну књижевност (гл.)	117
Ковачки курсеви у Чешкој (гл.)	101
Колико су наши расадници показали успеха на унапређењу Воћарства и Виноградарства (чл.)	174
Комисија за израду пројекта закона о обезбеђивању усева и плодова од штета од града (гл.)	255
Конгрес VIII, Српских Земљорадничких Задруга (гл.)	127
Конгрес, седми Међународни Пољопривредни у Риму (подл.)	106
Краљев Рођен-дан (чл.)	146
Краљевска Заштита Српском Пољопривредном Друштву (чл.)	177
Либигова стогодишњица (гл.)	118
Мере које је Министарство Народне Привреде предузимало за регулисање извоза свежег (сировог) воћа. Додатак Тежаку бр. 31.	додатак
Мишљење о мерама, које треба предузимати, да се сузбију штете од поплава (Додатак Тежаку бр. 29.)	прилог
Млекарски Курс за слушаоце Пољопривредних наука у Клајнхоф-Таунау (гл.)	143
Називи и речи из области пољопривредне (чл.)	45, 54, 62, 69
Најновији пољопривредни покрет у Бугарској (подл.)	178
Народу Српском — Прокламација Владе Краљевине Србије	122
Нов Министар Народне Привреде (гл.)	222
Нова књижара (гл.)	53
Нови редовни чланови (гл.)	45
Одликовања (гл.)	52, 95
Пазите на ватру и светлост (искр.)	30
Петровска Скупштина (гл.)	238
Писмо Уреднишству поводом белешке: Цариградски Гласник бр. 37 од 12 септембра доноси ову вест — Свиларство (гл.)	246
Поводом реферата г. А. М... Анализе румунске пшенице.... (гл.)	45
Поздравна реч гостима Винодељско-Воћарске Школе на дан славе школске 1 фебруара ове године (подл.)	36
Поклон Француском Пољопривредном Друштву (гл.)	22
Пољопривредне Велике Школе за жене и домаћице (гл.)	45
Пољопривредна настава у руској војсци (гл.)	31
Пољопривредна изложба у Прагу (гл.)	53
Помоћници државних економа (гл.)	22, 45
Правила Данске Задруге за извоз јаја (подл.)	76
Правила за Подружину бр.... Данске Задруге за извоз јаја (подл.)	98
Први Српски Министар Народне Привреде (чл.)	122
Премештаји, постављења и унапређења по струци пољопривредној, шумарској и ветеринарској (гл.) 22, 22, 44, 52, 95,	101
Привреда у очима Краља, Народ. Представништва и Крал. Владе (гл.)	247
Прокламација Његовог Величанства Краља Петра I	129
Прокламација Народу Српском — Владе Краљевине Србије	122
Прошлогодишња производња лозе у државним лозним расадницима (гл.)	22
Програм за рад Срп. Пољопривредног Друштва у 1903 години (чл.)	62
Путови за пољопривреду и кулук (чл.)	161
„Ратар“ дружина ђака Ратарске Школе (гл.)	38
Славенска Пољопривредна Књижевна Заједница (гл.)	150
Село, које је добро уређено и има ли каквих знакова по којима се то може одмах познати? (искр.)	36
Српског Пољопривредног Друштва, нова Управа (гл.)	45
Управа — нова, Подружинска (гл.)	62
У једној привредно напредној земљи основао је пре 7 година Удружење које сада има 18.000 чланова (гл.)	184
Хемичка фабрика (бел.)	68

II. Земљорадња

1. Уопште.

Буњишта, справљање и ђубрење ливада с њим (чл.)	92
Вештачког ђубрета, употреба (чл.)	178
Вода за заливање (чл.)	92
Две главне разлике између стајског и вештачког ђубрета (бел.)	43
Грашкар и његово сузбијање (чл.)	115
Дрљање ливада, пашњака и детелишта (чл.)	34
Ђубрење ружа (бел.)	116
Ђубрета вештачког употреба	188
Заоравање стрњике и припремање земљишта за усев (чл.)	161
Један прост начин да за неколико минута одреди клицавост код јечма (бел.)	100
Како се најлакше, најбоље и најсигурније може сачувати семе градинарских биљака? (бел.)	150
Како треба орати? (по Бему, чл.)	42
Које дрвеће треба подизати поред ђубришта? (бел.)	190
Колико су наши сремски расадници показали успеха на унапређењу Воћарства и Виноградарства (чл.)	174
Коров треба пољопривредници свуда да уништавају (бел.)	133
Краставци, зашто бивају горки (бел.)	116
Обнављање винограда на кречном земљишту (чл.)	249
Одбрана усева од врана (бел.)	262
Оранице (живице) треба постепено подубљивати (чл.)	266
Орати, како треба (чл.)	42
О заоравању стрњике и припремању земљишта за усев (чл.)	161
О погрешкама које се чине при ријању (чл.)	236
Плуг прашач у запрези с једним волом (чл.)	148
Правила за повртарске — градинарске курсеве — у Ћиришком Кантону (чл.)	231
Пројект за исушење југо-источног Срема (подл.)	42, 52
Ружа ђубрење (бел.)	116
Семе од дулека (бундева) може се увек врло добро продати (бел.)	126
Торине треба одмах заорати (чл.)	42
Хемичка фабрика (бел.)	68

2. Ратарство.

Аламанка, непријатељ дувана (чл.)	212
Гајење репице (чл.)	202
Дуван — избор земље за дуван (чл.)	97
„ — избор положаја места за гајење дувана (чл.)	105
„ — извођење дуванског расада (чл.)	114
„ — сејање дуванског семена (чл.)	123
„ — неговање расадника за дуван и избор врсте дувана (чл.)	138
Дувану два непријатеља, аламанка и штрока (чл.)	212
Дулека производња (чл.)	79
Златна правила за гајење пиварског јечма (чл.)	34
Извођење дуванског расада (чл.)	114
Избор врсте дувана и неговање расадника за дуван (чл.)	138
Избор положаја места за гајење дувана (чл.)	105
Избор земље за дуван (чл.)	97
Јечма пиварског гајење — златна правила (чл.)	34
Кромпировог стабла сасецање (бел.)	156
Кукуруза сејање (чл.)	90
Кукуруза коју врсту треба тражити за зелену храну (чл.)	68
Лана (ћетена) сејање (гл.)	81
Ланено семе најбоље (бел.)	21
Најбоље ланено семе (бел.)	21
Пиварског јечма — златна правила за гајење (чл.)	34
Производња дулека (чл.)	79
Репа сточна (чл.)	17
Репице гајење (чл.)	202
Семена дуванског сејање (чл.)	123
Сејање дуванског семена (чл.)	123
Сејање кукуруза (чл.)	90
Сејање лана (ћетена)	81
Сточна репа (чл.)	17
Штрока, непријатељ дувана (чл.)	212
Ћетена (лана) сејање (чл.)	81

3. Ливадарство.

Детелишта дрљање (чл.)	34
Дрљање ливада, пашњака и детелишта (чл.)	34
Ливадарство наше (чл.)	76
Ливада дрљање итд. (чл.)	34
Наше ливадарство (чл.)	76
О справљању буњишта и ђубрењу ливада с њим (чл.)	92
Пашњака, детелишта и ливада дрљање (чл.)	34

4. Виноградарство.

Бордовске чорбе спремање и прскање противу Пламењаче, Пероноспоре (чл.)	194
Будућност вина за мешање (чл.)	217
Венчачка Задруга за заједничку негу вина (гл.)	208
Вештачког ђубрета употреба (чл.)	178
Вина, колико је произведено на целој земљи у 1902 години? (гл.)	133
Вина за мешање, будућност (чл.)	217
Виноград засађен на зарављима или одморцима (терасама) (чл.)	103
Виноградарима и пољопривредним удруженима (гл.)	61
Виноградарска криза у Смедереву (чл.)	258
Допуњавање, доливање, буради вином (чл.)	34
Дужина резница (бел.)	270
Жутица (хлороза) винове лозе (чл.)	19
Задруге подрумарске за негу вина (гл.)	165
За што на београдску пијацу не доносе Динку (Пловдинку) кад је она тако лепо грожђе за јело? (пит. и одг.)	165
Издавање лозе из државних лозних расадника (чл.)	199
Извоз грожђа из Мађарске у 1901 и 1902 години (гл.)	208
Један лак начин за чешљање и разбивање маховине (бел.)	61
Један приложак за каламљење лозе у маховину (чл.)	60
Како би требало да се постарамо за сталну проходњу нашем грожђу на страним трговима, па да произвођачи имају рачуна, да своје грожђе дају и по нижој цени овде ономе, који би извозио (пит. и одг.)	189
„Једиверен“ особита врста грожђа на Балкану (бел.)	61
Још један начин правилног сађења винограда (чл.)	154
Капља — падавица — код винове лозе (чл.)	245
Колико је Италија у 1901 години и 1902 произвела грожђа? (гл.)	69
Колико је вина произведено на целој земљи у 1902 год.? (гл.)	133
Конференција руковалаца лозних расадника — трећа — (гл.)	84
Коров треба пољопривредници свуда да уништавају (бел.)	133
Криза виноградарска у Смедереву (чл.)	258
Лозе резање (чл.)	49
О погрешкама које се чине при ријању (чл.)	236
Обнављање винограда на кречном земљишту (чл.)	249
Обобита врста грожђа на Балкану, то је „Једиверен“ (бел.)	61
„Отело“ пропада од филоксере (гл.)	133
Падавица — капља — код винове лозе (чл.)	245
Пазите на своје подруме за вино (бел.)	207
Податци о неколиким сортама грожђа (бел.)	142
Похвалан корак (гл.)	150

СТРАНА

Пољопривредним удружењима и виноградарима (гл.) 61
Притке за винограде (чл.) 25
Прскање противу Пламењаче и о справљању бордовске чорбе (чл.) . . 194
Прошлогодишња производња лозе у државним лозним расадницима (гл.) 22
Правилног сађења винограда, један још начин (чл.) 154
Резање лозе (чл.) 49
Резница, дужина (бел.) 270
Стратификовање (ожиљавање, пилење) зрелих калама на отвореном пољу (чл.) 149
Стратификовање каламова у јагодинском лозном расаднику (чл.) . . . 130
Тамњаника црна, вреди ли хвале и одакле се може набавити? (пит и одг.) 183
У прилог подизања нашег Виноградарства (чл.) 65
Црна Тамњаника, вреди ли хвале и одакле се она може набавити? (пит. и одг.) 183
Хемичка фабрика (бел.) 68
Хлороза (жутица) винове лозе (чл.) 19

5. Воћарство.

Берба и сортирање воћа (чл.) 147
„Будимка“ није „Сенабија“ нити је „Сенабија“ „Будимка“ (чл.) . . . 105
Важније справе за љуштење воћа и поврћа (чл.) 197
Ваш крвава у Бугарској (бел.) 175
Вековн апарат за укувавање воћа при справљању компота (конзерви) (чл.) 211
Вишње засађујте по пашњацима, косама и странама итд. (бел.) . . . 31
Воћа, сортирање (бел.) 231
Воће у Србији (чл.) 49
Воће у домаћем лекарству (бел.) 21
Воће и пчеле (подл.) 149
Воће, сејте људи (чл.) 57
Главињићева Сушница, упрошћена (чл.) 185, 194
Да ли боље рађају шљиве „мађарке“ које су каламљене на подлози „ђенарике“ или „мађарке“ које су подигнуте из свога семена (пит. и одг.) 94
За што порашћују воћке после сађења неколико година добро, а после никако? (чл.) 138
Зечеви воћке да не штете, поуздано средство (бел.) 52
Извоз свежег воћа у 1902 години из округа подринског (чл.) 17
Јабуке и крушке у Виртенбершкој (бел.) 116
Једна лепа појава за унапређење пољске привреде (чл.) 139
Једна нова опасност нашем воћу (чл.) 58
Колико су наши сресни расадници показали успеха на унапређењу Воћарства и Виноградарства? (чл.) 174
Крвава ваш у Бугарској (бел.) 175
Курс у расаднику среза звишког (гл.) 207
Људи, сејте воће!.. (чл.) 57
Мере које је Министарство Народне Привреде предузимало за регулисање извоза свежег (сировог) воћа (додатак броју 31 Тежака).
Нацрт прописа за воћну изложбу и трг (чл.) 244
Нож, најновији за очење (чл.) 172
Поуздано средство да зечеви воћке не штете (бел.) 52
Поука о засађивању дуда (чл.) 51
Предлог за израду јабуковаче (чл.) 244
Прерада воћа, за школе и народ, израдио Благ. Д. Тодоровић, Управ. Ратарске Школе, цена 2 дин. (књижев.) 102
Преглед бројног стања сушница (пушница, емитама) у Србији, колико где и каквив данас има? (гл.) 165
Прописи за извоз свежег (сировог) воћа (гл.) 190
Пчеле и воће (подл.) 149
Ранка шљива „Цар“ (The Czar) (чл.) 236
Распис о брању и извозу летњег воћа (гл.) 175
„Сенабија“ није „Будимка“ нити је „Будимка“ „Сенабија“ (чл) . . . 105
Сортирање и берба воћа (чл.) 147
Сортирање воћа (бел.) 231
Српска шљива (чл.) 243
Сушница Главињићева, упрошћена (чл.) 185 194
Употреба дивљег кестена (чл.) 183
Упрошћена Главињићева сушница (чл.) 185 194
Уређење трговине сировим воћем (чл.) 225
Утицај светлости на пораст — родност воћних дрвета (чл.) 153
Шљива ранка „Цар“ (The Czar) (чл.) 236
Црвена рђа — пламењача — на листу шљиве (чл.) 213
Шта вреди једно птичије гнездо? (бел.) 37
Шта да се ради са птицама, кад се воћке пречишћавају? (чл.) . . . 29
Шта утиче на добро примање расађених воћака и на развијање његових жила? (чл.) 60
105 Изложба воћа, цвећа и поврћа (чл.) 95

6. Градинарство.

Важније справе за љуштење воћа и поврћа (чл.) 197
Вода за заливање (чл.) 92
Грашкар и његово сузбијање (бел.) 115
Грашкар, како најлакше да се уништи? (бел.) 52
Ђубре добро за поврће и цвеће у саксијама (бел.) 52
Јапански краставац (чл.) 97
Какав принос које поврће даје? (бел). 214
Краставци, зашто бивају горки (бел.) 116
Краставац јапански (чл.) 97
Како се најлакше, најбоље и најсигурније може сачувати семе градинарских биљака? (бел.) 150
Кромпир највећи на свету (бел.) 37
Кромпирово стабла сасецање (бел.) 156
Моји савети за гајење поврћа (чл.) 146
Поврће, кад треба заливати (чл.) 182

СТРАНА

Правила за повртарске — градинарске — курсеве у Циришком Кантону (гл.) 231
Ротква (чл. 155
Справе за љуштење воћа и поврћа (чл.) 197
Целер, производња и нега (чл.) 189
Црног лука — арпаџик — (чл.) 238
105 изложба воћа, цвећа и поврћа (гл.) 95

7. Цвећарство.

Ђубрење ружа (бел.) 116
Ђубре добро за поврће и цвеће у саксијама (бел.) 52
Кад треба код ружа отсећи оно парче дивљег стабла (чапур) више накалемљеног окца? (бел.) 101
105 изложба цвећа, воћа и поврћа (гл.) 95

III. Сточарство.

1. Уопште.

Бикова употреба за рад (бел.) 51
Друштво за клање и прераду стоке (гл.) 68
Дивљег кестена употреба (чл.) 183
Један важан распис Господина Министра Народне Привреде (гл.) . . 222
Један веома важан распис Господина Министра Народне Привреде (гл.) 110
Једно средство да се млечност лоших музара повећа (бел.) 116
Коју врсту кукуруза треба тражити за зелену храну? (бел.) 68
Правила Данске Задруге за извоз јаја (подл.) 76
Правила за подружину бр. . . Данске Задруге за извоз јаја (подл.) . . 98
Стока коју хоћемо да гојимо како треба да изгледа? (бел.) 30
Употреба бикова за рад (бел.) 51
Употреба дивљег кестена (чл.) 183
Употреба кестена за сточну храну (бел.) 83

2. Говедарство.

Бикова, употреба за рад (бел.) 51
Да ли је боље мусти краве два или три пута преко дана? (бел.) . . . 221
Једно средство да се млечност лоших музара повећа (бел.) 116
Употреба бикова за рад (бел.) 51

3. Коњарство.

Кобиле за занат (чл.) 85
Одбијање ждребади (бел.) 95

4. Свињарство.

Да ли у истини крмаче које се ма кад носе на колима остају бесплодне? (пит. и одг.) 207

5. Овчарство и козарство.

Ларзак овца и француски сир „Рокфор“ (бел.) 83
Стрижа оваца (чл.) 113

6. Живинарство.

Гајење гусака (чл.) 26
Гусака гајење (чл.) 26
Гуска Талијанска (чл.) 245
Гуске, кад се не смеју појити? (бел.) 126
Десет основних правила за гајење живине (чл.) 67
Живине домаће, храњење (искр.) 108
Живинарка Мара (подл.) 218
Живинарник у Роготу (чл.) 161
Живинарство у Мађарској (гл.) 238
Извоз живине и јаја из Бугарске упоређен са извозом живине и јаја из Србије за последњих десет година (1892—1902) (чл.) 205
Изложба живине у Софији у Бугарској (гл.) 117
Један важан распис Господина Министра Народне Привреде (чл.) . . 222
Један веома важан и користан распис Господини Министра Народне Привреде (гл.) 110
Кад се гуске не смеју појити? (бел.) 126
Како ћемо повећати принос јаја, а да бројно стање живине не повећамо (чл.) 124
Крв је врло добра храна за домаћу живину (бел.) 30
Мара Живинарка (подл.) 218
Митарење наших кокошака (чл.) 253
Најбоље расе страних кокошака (гл.) 84
Насађивање кокошију (чл.) 98
Насађивање кокошака (искр.) 93
Напомена одгајивачима живине — кокошака — (чл.) 78
О укрштавању кокошака с привредног гледишта (чл.) 75
Одгајивање живине (чл.) 59
Одгајивање пилића (чл.) 173
Пилића одгајивање (чл.) 173
Поступање с кокошкама које смо из дальих крајева набавили (бел.) . . 109
Правила Данске Задруге за извоз јаја (подл.) 76
Правила за Подружину бр. . . Данске Задруге за извоз јаја (подл.) . 98
Талијанска гуска (чл.) 245
Хранење домаће живине (искр.) 108

7. Свиларство и Пчеларство.

Гроф Сечењи о Свиларству (бел.) 83
Дудовог семена сејање и подизање живе ограде дудове (чл.) 74
Дудових дрвета, подмлађивање (чл.) 77

СТРАНА

Досадашња повлашћена фирма за Свиларство у Лапову прећиће у руке Акционарског Удружења (гл.) . . . 61
Мађарска влада за Свиларство (бел.) . . . 101
Међународна Пчеларска Изложба у Бечу (гл.) . . . 53
Одабирање свилених мехурака за поправку расе (бел.) . . . 142
О свиларству „Цариградски Гласник“ доноси у своме бр. 37. од 12 септембра ове године (гл.) . . . 232
Откуп свилених мехурака (гл.) . . . 248
Подмлађивање дудових дрвета (чл.) . . . 77
Поука о засађивању дуда (чл.) . . . 51
Пчеларска међународна изложба у Бечу (гл.) . . . 53
Сејање дудовог семена и подизање живе ограде дудове (чл.) . . . 74
Свиларство у Русији (подл.) . . . 172
Свиларство у Француској (гл.) . . . 156
Сетимо се дудова (бел.) . . . 142

8. Рибарство,

Непријатељи слатководних риба (чл.) . . . 165

9. Млекарство.

Берниска Млекарска Школа у Рити-Целикофену (допис) . . . 166
Из Сирарства, предавање г. Милана Ј. Бајића, агрикултурног хемичара (чл.) . . . 232
Један модерна млекарник у Чешкој (допис) . . . 69
Конзервирање млека мразом (чл.) . . . 123
Млекарске Задруге у Мађарској (гл.) . . . 215
Млекарски Курс за слушаоце пољопривредних наука у Клајнхоф-Таниау (гл.) . . . 143
Млекарски Курс у Смедереву (гл.) . . . 84
Млекарска Удружења у Аустрији (гл.) . . . 117
Производња и увоз масла у Енглеској (гл.) . . . 102
Француски сир „рокфор“ и ларзак овца (бел.) . . . 83

10. Сточно Лекарство

Гуске, кад се не смеју појити? (бел.) . . . 126
Један важан распис г. Мин. Нар. Привреде (гл.) . . . 222
Кад се не смеју гуске појити? (бел.) . . . 126
Колера код пилежи (бел.) . . . 133
Надун — неколико поузданих средстава (бел.) . . . 21
Неколико поузданих средстава против надуна (бел.) . . . 21
Поука о колери пернате живине (чл.) . . . 217
Рентгенови зраци као средство да се утврди да ли постоји туберкулоза (бел.) . . . 38
Средство против свињских бољетица (бел.) . . . 22
Сузбијање туберкулозе (сушице) код говеди (чл.) . . . 35
Сушице — туберкулозе — сузбијање код говеди (чл.) . . . 35
Туберкулозе сузбијање код говеди (чл.) . . . 35

IV. Шумарство

Багрем је врло корисно дрво (бел.) . . . 207
Државне шуме краљевине Пруске (гл.) . . . 54
Жиропаћа (чл.) . . . 181
Канадска Топола (бел.) . . . 222
Колико има шума у Сједињеним Северо-Америчким Државама (гл.)? . . . 32
Нешто о сејању четинара (чл.) . . . 210
Подмлађивање Губеревачке државне шуме (чл.) . . . 131
Притке за винограде (чл.) . . . 25
Пројект прихода и расхода државних шума Краљевине Виртембершке за 1903 годину (гл.) . . . 53
Сејати или садити, треба ли шуме? (чл.) . . . 254
Садити или сејати, треба ли шуме? (чл.) . . . 254
Топола канадска (бел.) . . . 222
Шума Вароши Сент-Галена (гл.) . . . 54
Шума, шта вреди? (допис) . . . 143
Црни трн (бел.) . . . 143

V. Пољопривредна техника и примењене науке

1. Агрикутурна хемија, Фитопалогија и Ентомологија.

Агрономско-геолошка испитивања у Мађарској (гл.) . . . 138
Аламанка, непријатељ дувана (чл.) . . . 212
Вода за заливање (чл.) . . . 92
Грашкар, како најлакше да се уништи (бел.) . . . 52
Грашкар и његово сузбијање (чл.) . . . 115
Две главне разлике између стајског и вештачког ђубрета (бел.) . . . 43
Ђубре добро за поврће и цвеће у саксијама (бел.) . . . 52
Ђубрета вештачког, употреба (чл.) . . . 178
Ђубрење ружа (бел.) . . . 116
Једна нова опасност нашем воћу (чл.) . . . 58
Један прост начин да се за неколико минута одреди клицавост код јечма (бел.) . . . 100
Краставци, зашто бивају горки? (бел.) . . . 116
Лек од гари, сњети (бел.) . . . 37
О справљању буњишта и ђубрење ливада с њим (чл.) . . . 92
О справљању бордовске чорбе и прскању против Пламењаче (Перонospоре) (чл.) . . . 194
Падавица — капља — код винове лозе (чл.) . . . 245
Поводом реферата г. А. М. — Анализе румунске пшенице (гл.) . . . 45
Поуздано средство да зечеви воћке не штете (бел.) . . . 52
Противу мува (бел.) . . . 63
Прскање противу гусеница (бел.) . . . 68
Семе градинарских усева, како се најлакше и најбоље може очувати (бел.) 150

СТРАНА

Штрока, непријатељ дувана (чл.) . . . 212
Црвена рђа (пламењача) на листу шљиве (чл.) . . . 213
Хемичка фабрика (бел.) . . . 68

2. Технологија и занати.

Вековв апарат за укувавање воћа при справљању компота (чл.) . . . 211
Главиниљева Сушница, упрошћена (чл.) . . . 185, 194
Доливање, допуњавање бурадн вином (чл.) . . . 34
Задруге подрумарске за негу вина (гл.) . . . 165
Из Сирарства, предавање г. М. Бајића (чл.) . . . 233
Конзервирање млека мразом (чл.) . . . 123
Меса — сушење (бел.) . . . 221
Нечисте и посукнуле флаше како се најбоље чисте (бел.) . . . 21
Плетарски курс код малолетних осуђеника (гл.) . . . 133
Преглед бројног стања сушница (пушница, емишама) у Србији колико, где и каквих данас има (гл.) . . . 165
Предлог о изради јабуковаче (чл.) . . . 244
Прерада воћа (књиж.) . . . 102
Припремање прућа за плетарство (чл.) . . . 66
Фабрике за конзарве јаја у Бугарској (гл.) . . . 270
Француски сир „Рокфор“ (бел.) . . . 83

3. Хигијена и Медицина.

Воће у домаћем лекарству (бел.) . . . 21
Здравље као привредна чињеница од Др. Милана Јовановића-Батута проф Вел. Школе (књижев.) . . . 150

4. Природна Историја.

Грађевинари у животинскоме свету (подл.) . . . 28
Грашкар и његово сузбијање (чл.) . . . 115
Грашкар, како да се најлакше уништи? (бел.) . . . 52
Два непријатеља дувану, аламанка и штрока (чл.) . . . 212
Крвава ваш у Бугарској (бел.) . . . 175
Крваве ваши појава (гл.) . . . 84
Кртица — наши добротвори и штеточине — (подл.) . . . 114
Непријатељи слатководних риба (чл.) . . . 165
Одбрана усева од врана (бел.) . . . 262
Поуздано средство да зечеви воћке не штете (бел.) . . . 52
Пероноспора (пламењача), прскање противу ње и справљање бордовске чорбе (чл.) . . . 194
Противу мува (бел.) . . . 68
Прскање противу гусеница (бел.) . . . 68
Црвена рђа (пламењача), на листу шљиве (чл.) . . . 213

5. Пољопривредне справе. и т. д.

Важније справе за љуштење воћа и поврћа (чл.) . . . 197
Вековв апарат за укувавање воћа при справљању компота (конзерви) (чл.) 211
Главиниљева сушница, упрошћена (чл.) . . . 185, 194
Ковачки курсеви у Чешкој (гл.) . . . 101
Нож за очење, најновији (чл.) . . . 172
Плуг прашач и огртач у запрези с једним волом (чл.) . . . 148
Преглед бројног стања сушница (пушница, емишама) у Србији, колико где и каквих данас има (гл.) . . . 165
Сушница Главиниљева, упрошћена (гл.) . . . 185, 194

6. Културна-Техника.

Пројект за исушење Југо-Источног Срема (подл.) . . . 42, 52
Мишљење о мерама које треба предузимати, да се сузбију штете од поплаве Додатак Тежаку број 29 . . .

VI. Пољопривредно Законодавство и Установе

1. Пољопривредне Школе.

Берниска Млекарска школа у Рити Целикофену (допис) . . . 166
Млекарски курс за слушаоце пољопривредних наука (гл.) . . . 143
Млекарски курс у Смедереву (гл.) . . . 84
Пољопривредне Велике Школе за жене — домаћице (гл.) . . . 45
Пољопривредна настава у руској војсци (гл.) . . . 31

2. Удружења.

Аудијенција Управе Друштвене код Његовог Величанства Краља (.гл) . . . 156
Главни Годишњи Збор Српског Пољопривредног Друштва (гл.) . . . 45
Венчачка Задруга за заједничку негу вина (гл.) . . . 208
Друштво за клање и прераду стоке (гл.) . . . 68
Извештај о раду Српског Пољопривредног Друштва за 1902 годину . . . 1
Извештај изасланика Српског Пољопривредног Друштва, који су проучавали пољопривредне прилике у Крајини, Црној Реци и пиротском округу и узроке привременом исељавању народа (чл.) . . . 203
Извештај изасланика Српског Пољопривредног Друштва, о конгресима и изложбама у Угарској у 1902 години . . . прилог
Извештај Пиротске Пољопривредне Подружине за 1902 год. . . . 151
Колико су наши сресни расадници показали успеха на унапређењу Воћарства и Виноградарства (чл.) . . . 174
Курс у расаднику среза звишког (гл.) . . . 207
Млекарске Задруге у Мађарској (гл.) . . . 215
Млекарски Курс за слушаоце пољопривредних наука у Клајнхоф-Таниау (гл.) . . . 143
Млекарски Курс у Смедереву (гл.) . . . 84
Млекарска Удружења у Аустрији (гл.) . . . 117
Програм за рад Српског Пољопривредног Друштва у 1902 години (чл.) . . . 62
„Ратар“ дружина ђака Ратарске Школе (гл.) . . . 38

СТРАНА

Савез руских Друштава за пољопривредве сврхе (гл.) 85
Осми Конгрес Српских Земљорадничких Задруга (чл.) 127, 214
Седми Међународни Конгрес Пољопривредни у Риму (подл.) 106
Словенска Пољопривредна Заједница (гл.) 150
Трећа Конференција руководаоца лозних расадника (гл.) 84
У једној привредно напредној земљи основано је пре 7 година Удружење које сада има 18.000 чланова (гл.) 184
Управа Српског Пољопривредног Друштва (гл.) 45
Управа Подружинска, нова (гл.) 62

3. Закони, Правила, Расписи и Предлоаи.

Један веома важан и користан распис Господина Министра Народне Привреде (гл.) 110
Један важан распис Господина Министра Народне Привреде (гл.) . . 222
Правила Данске Задруге за извоз јаја (подл.) 76
Правила за Подружину бр. . . Данске Задруге за извоз јаја (подл.) . 98
Програм за рад Српског Пољопривредног Друштва у 1903 години (чл.) 62
Правила за Повртарске — Градинарске Курсеве — у Ћиришком Кантону (гл.) 231
Прописи за извоз свежег (сировог) воћа (гл.) 190
Распис о брању и извозу летњег воћа (гл.) 175
Уређење трговине сировим воћем (чл.) 225

4. Изложбе и Утакмице.

Изложба живине у Софији, у Бугарској (гл.) 117
Међународна Пчеларска Изложба у Бечу (гл.) 53
Међународни VII Пољопривредни Конгрес у Риму (гл.) 61
Пољопривредна Изложба у Прагу (гл.) 53
Пчеларска Међународна Изложба у Бечу (гл.) 53
105 Изложба цвећа, воћа и поврћа (гл.) 95
Српског Пољопривредног Друштва Обласна Изложба говеда, оваца, коза и производа ових врста стоке у Ужицу 137
Слава и Изложба Српског Пољопривредног Друштва 270

5. Статистика.

Државне шуме Краљевине Пруске (гл.) 54
Живинарство у Мађарској . . . . . .
Жита, гајење у Сједињеним Северо-Америчким Државама у години 1895 и 1901 (гл.) 31
Извоз свежег воћа у 1902 години из округа подринског (чл.) 17
Извоз живине и јаја из Бугарске, упоређен са извозом живине и јаја из Србије за последњих десет година (1892—1902) (чл.) 205
Извоз грожђа из Мађарске у 1091 и 1902 год (гл.) 208
Издавање лозе из државних лозних расадника (чл.) 199
Колико је Италија у 1901 и 1902 години произвела грожђа? (гл.) . . . 69
Колико је произведено вина на целој земљи у 1902 години? (гл.) . . . 133
Колико има шуме у Сједињеним Северо-Америчким Државама? (гл.) . . 32
Колико су наши срески расадници показали успеха на унапређењу Воћарства и Виноградарства (чл.) 174
Преглед обрађеног земљишта у Немачкој Царевини (гл.) 39
Преглед извоза свежег воћа преко железничких станица (гл.) 62
Производња масла и увоз масла у Енглеској (гл.) 102
Прошлогодишња производња лозе у државним лозним расадницима (гл.) 22
Шуме државне, Краљевине Пруске (гл.) 54

6. Аграрна Политика.

Виноградарска криза у Смедереву (чл.) . . . . . .
Извоз свежег воћа у 1902 години из округа подринског (чл.) 17
Извоз живине и јаја из Бугарске упоређен са извозом живине и јаја из Србије за последњих десет година (1892—1902) 205
Извоз грожђа из Мађарске у 1901 и 1902 год. (гл.) 208
Како би требало да се постарамо за сталну проходњу нашем грожђу на страним трговима, па да произвођачи имају рачуна, да своје грожђе дају и по нижој цени овде ономе који би извозио (нит. и одг.) 189
Колико су наши срески расадници показали успеха на унапређењу Воћарства и Виноградарства (гл.) 174
Најновији пољопривредни покрет у Бугарској (подл.) 178
На Петровској Скупштини (гл.) 238
Одломци из Аграрне политике од М. Т. Грковића (књиж.) 86
У Ужицу одржана је 17 ов. мес. изложба стоке а 18 договор о унапређењу Сточарства (гл.) 208
О српској шљиви (чл.) 243
Подаци о закону народнога благостања (гл.) 238
Преглед извоза свежег воћа прошле године преко железничких Станица (гл.) 62
Путови за пољопрувреду и кулук (чл.) 161
Српска Извозна трговина и Аустроугарска Монархија, разређена предавања г. Божидара Никашиновића (књижев.) 86

VII. Књижевност

1. Прикази.

Винарске Задруге (Задруге за негу вина - Подрумарство) од Милутина М. Савића, начел. Мин. Нар. Привреде у пензији, цена 0.50 дин. (књижев.) 150
Здравље као привредна чињеница од Др. Милана Јовановића - Батута, професора Велике Школе, цена 0.50 дин. (књиж.) 150
Одломци из Аграрне Политике, од М. Т. Грковића, управитеља Виноделско-Воћарске Школе у Букову (књижев.) 86
Прерада воћа, за школе и народ, израдио Благ. Б. Тодоровић, Управ[illegible] а тарске Школе у Краљеву, цена 2 динара (књижев.) . . 102

СТРАНА

Српска Извозна Трговина и Аустро-Угарска Монархија, разређена предавања Божидара Никашиновића, цена 0·50 дин. (књижев.) . . . 86

VIII. Личне вести.

Војник и привредник (чл.) 242
Господин Машков, руски конзул у Скопљу, отпутовао из Скопља (гл.) . . 184
Доживотни члан Сената (гл.) 44
Досадашња повлашћена фирма за Свиларство у Лапову, прећиће у руке Акционарско Удружења (гл.) 61
Коста Главинић, председник Београдске Општине (гл.(. 183
Личне вести (гл.) 110
Милован Трифуновић (гл.) 84
Нови редовни чланови (гл.) 45
Нов Министар Народне Привреде (гл.) 222
Одликовани (гл.) 52, 95
Помоћници државних економа (гл.) 22, 45
Похвалан корак (гл.) 150
Премештаји, унапређења и постављења по струци пољопривредној, шумарској и ветеринарској (гл.) 22, 44, 52, 95, 101
Стогодишњица Либигова (гл.) 118

IX. Некролигија.

† Алекса Стојковић, редовни члан и оснивач Српског Пољопривредног Друштва (чл.) 73
† Војислав С. Марковић, држ. питомац по струци културно-техничкој (искр.) 43
† Др. Јарослав Хелих, санитетски поручник и члан утемељач Српског Пољопривредног Друштва (искр.) . . . . . .
† Јеврем Гудовић, први српски Министар Народне Привреде (чл.) . . 122

X. Дописи.

Бернска Млекарска Школа у Рити-Џоникофену 164
Један модерни млекарник у Чешкој 69
Лапово, средина Свиларска 150
О раздавању семена свилобуба, мразу, голубачкој муви и предавању државних економа 102
Шта вреди шума? 134

XI. Стечаји, Обзнане, Позиви, Исправке, Огласи и Књижевни Огласи.

Стечаји 111, 119, 127, 135
Обзнане 40, 45, 55, 63, 71, 87, 111, 143, 151
Позиви 138, 169
Исправке 246
Огласи 16, 24, 42, 40, 48, 55, 56, 66, 72, 88, 96, 103, 104, 111, 112, 119, 120 128, 135, 143, 144, 152, 160, 168, 176, 184, 192, 200, 208, 216, 224, 232, 240, 248, 256, 264.
Књижевни огласи 16, 32

Слике.

1. Флаша за доливање — допуњавање — буради вином 34
2. Слике о резидби лозе 50
3. Слика о правилном засађивању дуда 51
4. Крвава ваш, део гране са старијим гранама и отоцима од крв. ваши 58
5. Гранчица од јабуке са крвавом ваши с вуном и без вуне, пукотинама и ранама 59
6. Справе за љуштење прућа за плетарство (обична, јасенова, немачка, француска и ческа) 67
7. † Алекса Стојковић 73
8. Слика дудова и жива ограда од њега 75
9. Плимес-рок кокошка 78
10. Јабука *Томира* у боји . . . . . додатак
11. Пресек јабуке „Будимке“ 106
12. Пресек јабуке „Сенабије“ 107
13. Виноград на заравањима, одморцима, терасама 108
14. Садиљке за сађење лозе 108
15. Кртица 115
16. Кртичњак 116
16. † Јеврем Гудовић 123
18. Његово Величанство Краљ Петар I 145
19. Плуг прашач и огртач у запрези с једнрм волом 148
20. Равностран троугао — справа за правилно обележавање рада сађења винограда у облику троугла 154
21. Површина земље за виноград на којој се почиње обележавање рада правилног сађења лозе у облику троугла 155
22. Спољни изглед живинарника 162
23. Тичија перспектива живинарника 162
24. Најновији нож за „очење“ 172
25. Главинићева Сушница, упрошћена — четири пресека 186
26 Важније справе за љуштење воћа и поврћа (12 слика) 197
27. Вековв апарат за укувавање воћа при справљању компота (конзерви) 211
28. Лист дувана представљен у природној величини са пегама штроке 213
29. Гнездо од врбовог прућа 235
30. Корито за хранење живине 235
31. Справица за појење кокошију 236
22. Ранка шљива „Цар“ 237
33. Аловчић зи храну и воду за појење живине 252
34. Јован Драгашевић 241
34. Корито за храњење пилића 244
36. Талијанска гуска 246